

כלל חברה לביטוח בע"מ

דין וחשבון תקופתי לשנת 2018

26 במרס 2019

תוכן עניינים

חלק א' - תיאור עסקי התאגיד

מדיניות תגמול

חלק ב' - דוח הדירקטוריון

הצהרות מנהלים (SOX)

חלק ג' - דוחות כספיים

הצהרות האקטואר

חלק ד' - פרטים נוספים על התאגיד

חלק א

תאור עסקי התאגיד

הערה לגבי אופן עריכת הדוחות

החברה הינה מבטח, כהגדרתו בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981 ומחזיקה גם בכלל ביטוח אשראי בע"מ, שאף היא הינה מבטח ובחברות מנהלות הפעילות בתחום הפנסיה והגמל: כלל פנסיה וגמל בע"מ, ועתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאים בע"מ אשר מחזיקות אף הן ברשיון מבטח.

דוח זה ערוך בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון) התשנ"ח-1998 ובהתאם לחוזר הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון מיום 20 בינואר 2014 לעניין תיאור עסקי התאגיד בדוח התקופתי של חברות ביטוח כפי שעודכן ביום 1 בינואר 2018 ("חוזר הממונה").

במקרים בהם פרק זה בדוח התקופתי, כולל גם מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, הרי שהכוונה כי המידע הינו מידע בלתי וודאי לגבי העתיד, המבוסס על אינפורמציה הקיימת בחברה במועד פרסום הדוח וכולל הערכות של החברה או כוונות שלה נכון למועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או המשתמעות ממידע זה. במקרים מסוימים, ניתן לזהות קטעים המכילים מידע צופה פני עתיד על-ידי הופעת מילים כגון: "החברה מעריכה", "החברה סבורה", "בכוונת החברה" "צפוי/ה" וכדומה, אך ייתכן כי מידע זה יופיע גם בניסוחים אחרים. אלא אם נאמר אחרת, להערכת החברה, לכל אחת מהוראות הרגולציה שפורסמה בשנה האחרונה המתוארת בדוח זה, כשלעצמה, לא צפויות להיות השלכות מהותיות על תוצאותיה הכספיות של החברה.

פרק זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי חיסכון ארוך טווח (פנסיה, ביטוח וגמל), כיסויים ביטוחיים וחוזי השקעה. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח ו/או תקנון, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד, הוא אינו מהווה ייעוץ ולא יישמש לצרכי פרשנות הפוליסות ו/או חוזי ביטוח ו/או תקנונים, לפי העניין.

יש לקרוא את הדוח התקופתי, על כל חלקיו, כמקשה אחת.

חלק I – פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה

7	מבוא	.1
7	תיאור עסקי החברה לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018	.1.1
7	מקרא	.1.2
11	פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה	.2
11	תרשים החזקות	.2.1
11	שנת התאגדות החברה וצורת ההתאגדות, בעלי השליטה בחברה ושינויים בשליטה	.2.2
13	תיאור עסקי החברה וההתפתחות הכללית של עסקי החברה	.2.3
14	שינויים מהותיים בסביבה המקרו כלכלית של החברה בשנת הדוח	.2.4
14	שינויים מהותיים בעסקי החברה בשנת הדוח ועד למועד פרסום הדוח	.2.5
17	תחומי פעילות	.3
17	תחום חיסכון ארוך טווח	.3.1
18	תחום ביטוח כללי	.3.2
18	תחום ביטוח בריאות	.3.3
19	השקעות בהון החברה ובמניותיה	.4
19	השקעות בהון החברה שבוצעו בשנתיים האחרונות ועד למועד פרסום הדוח	.4.1
19	חלוקת דיבידנדים	.5

חלק II – תיאור ומידע על תחומי הפעילות של החברה

20	תחום פעילות א'- חיסכון ארוך טווח	.6
20	מוצרים ושירותים	.6.1
44	מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות	.6.2
55	תחרות	.6.3
59	לקוחות	.6.4
65	תחום פעילות ב'- ביטוח כללי	.7
65	מוצרים ושירותים	.7.1
84	תחרות	.7.2
87	לקוחות	.7.3
93	אחרים	.7.4
94	תחום פעילות ג'- ביטוח בריאות	.8
94	מוצרים ושירותים	.8.1
103	מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות	.8.2
104	תחרות	.8.3
106	לקוחות	.8.4

חלק III – מידע נוסף ברמת כלל החברה- עניינים הנוגעים לפעילות הקבוצה

בכללותה

110	מידע נוסף ברמת התאגיד	.9
110	סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על הפעילות	.9.1
110	מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד	.9.2
115	חסמי כניסה ויציאה	.9.3
117	גורמי הצלחה קריטיים	.9.4
118	השקעות	.9.5
126	ביטוח משנה	.9.6
135	הון אנושי	.9.7

כלל חברה לביטוח בע"מ

חלק א' - תיאור עסקי התאגיד

142	שיווק והפצה	9.8
152	ספקים ונותני שירותים	9.9
153	רכוש קבוע	9.10
156	עונתיות	9.11
158	נכסים לא מוחשיים	9.12
159	דיון בגורמי סיכון	9.13
167	הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה	9.14
168	חזון הקבוצה, יעדים ואסטרטגיה עסקית	9.15

חלק IV – משטר תאגידי

170	משטר תאגידי	10
170	דירקטורים חיצוניים	10.1
170	מבקר פנים	10.2
171	רואה חשבון מבקר	10.3
172	אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי	10.4
173	משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II	10.5

חלק I – פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה

1. מבוא

1.1. תיאור עסקי החברה לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

חלק א' זה כולל את תיאור עסקי החברה ליום 31 בדצמבר 2018, ואת התפתחות עסקיה, כפי שחלו בשנת 2018 ("תקופת הדוח"). הדוח נערך בהתאם לחוזר הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר מיום 20 בינואר 2014 בדבר תיאור עסקי התאגיד של חברות ביטוח כפי שעודכן ביום 1 בינואר 2018. ראה הערה בעניין זה בפתח הדוח (עמ' 4).

לעניין החזקה במניות של החברות הנזכרות בדוח זה, נתוני החזקות בחברה כלשהי כוללים גם את כל ההחזקות באותה חברה, שהינן באמצעות חברות בנות בבעלות מלאה של החברה המחזיקה.

אחוזי ההחזקה מוצגים במספרים מעוגלים לאחוז השלם הקרוב, אלא אם צויין אחרת.

מהותיות המידע הכלול בדוח תקופתי זה ובכלל זה תיאור עסקאות מהותיות, נבחנה מנקודת ראותה של החברה, כאשר בחלק מהמקרים הורחב התיאור בכדי ליתן תמונה מקיפה של הנושא המתואר.

1.2. מקרא

למען הנוחות, בדוח תקופתי זה תהיה לקיצורים הבאים המשמעות הרשומה לצידיהם:

1.2.1. כללי

אי די בי פתוח -	אי די בי חברה לפתוח בע"מ
בנק הפועלים -	בנק הפועלים בע"מ
בנק לאומי -	בנק לאומי לישראל בע"מ
דולר -	דולר ארצות הברית
הדוחות הכספיים -	הדוחות הכספיים של החברה ליום 31 בדצמבר 2018
הכלל הראשון -	הכלל הראשון בע"מ
הממונה -	המפקח/ת על הביטוח / הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון
התאגיד או החברה -	כלל חברה לביטוח בע"מ
חוק הביטוח -	חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981
חוק החברות -	חוק החברות, התשנ"ט-1999
חוק הייעוץ הפנסיוני -	חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים), התשס"ה-2005
חוק קופות גמל -	חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005
חיסכון ארוך טווח -	ביטוח חיים, פנסיה, גמל והשתלמות

כלל חברה לביטוח בע"מ

חלק א' - תיאור עסקי התאגיד

כללביט מימון בע"מ	כללביט מימון -
כללביט מערכות בע"מ	כללביט מערכות -
כלל ביטוח אשראי בע"מ	כלל ביטוח אשראי -
כלל בריאות חברה לביטוח בע"מ (לשעבר "אריה חברה ישראלית לביטוח בע"מ" ("אריה")) (מוזגה לתוך החברה)	כלל בריאות -
כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ	כלל החזקות -
כלל אשראי ומימון בע"מ	כלל מימון -
כלל פנסיה וגמל בע"מ (לשעבר "מיטבית-עתודות חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ" ("מיטבית עתודות"))	כלל פנסיה וגמל -
כ.נ.ף. – כלל ניהול פיננסים בע"מ	כנף -
כהגדרתו בחוזר ביטוח 2018-1-3	משטר כושר פירעון חשבונאי -
הוראות חוזר ביטוח 2017-1-9.	משטר כושר פירעון כלכלי -
עתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ (לשעבר שבח)	עתודות הותיקה -
אי די בי פתוח וחברות בשליטה ובשליטת בעל השליטה בה.	קבוצת אי די בי -
החברה וחברות בשליטה במישרין ו/או בעקיפין.	קבוצת כלל ביטוח או הקבוצה -
כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ וחברות בשליטה במישרין ו/או בעקיפין	קבוצת כלל החזקות -
שקל חדש	ש"ח -
תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על חברות מנהלות ומבטחים), התשע"ב-2012	תקנות ההשקעה -
תקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים) התשכ"ט-1970	תקנות ניירות ערך -
תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964	תקנות קופות הגמל -

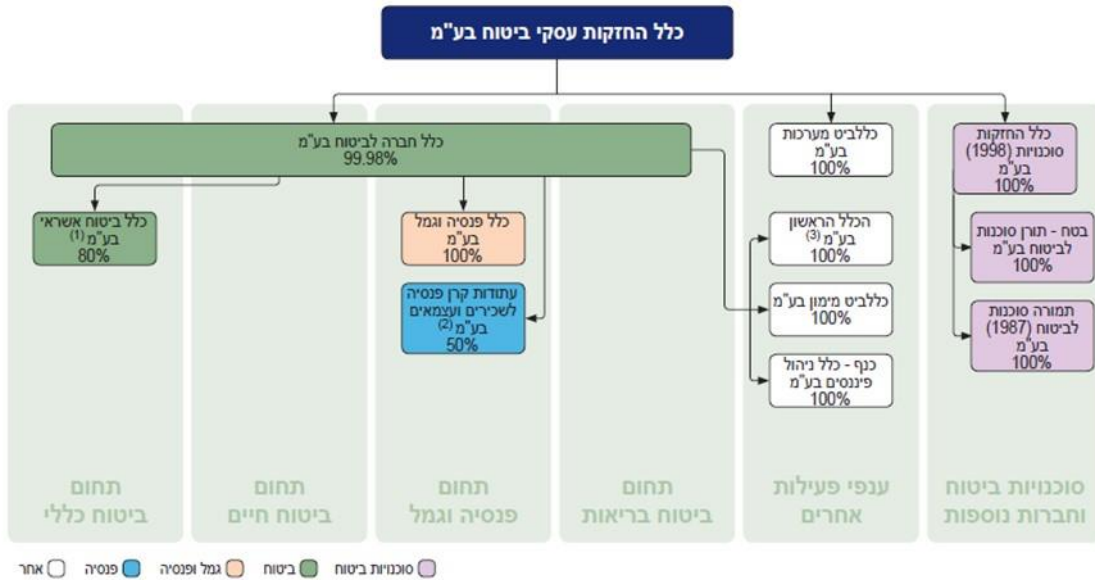
<p>אגרות חוב ממשלתיות צמודות למדד אשר המדינה מנפיקה לחברות הביטוח (מסוג "ח"ץ") ולקרנות הפנסיה (מסוג "מירון" ו-"ערד") בריבית ולתקופה קבועה מראש.</p>	<p>אג"ח מיועדות -</p>
<p>שם מסחרי לתוכנית ביטוח חיים לעובדים שכירים, המאושרת כקופת גמל, מסוג ביטוח.</p>	<p>ביטוח מנהלים -</p>
<p>ביטוח הנערך למבוטחים פרטיים, יחידים עימם מתקשרת חברת הביטוח על בסיס פרטני.</p>	<p>ביטוח פרט -</p>
<p>תוכנית ביטוח שלפיה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של המבטח.</p>	<p>ביטוח תלוי תשואה / חוזים תלויי תשואה -</p>
<p>ביטוח הנערך על ידי בעל פוליסה מסוים לקבוצת אנשים בעלי מאפיינים משותפים, כגון: עובדים אצל מעביד, עמית קופת גמל, או חברים בתאגיד.</p>	<p>ביטוח קולקטיב/ביטוח קבוצתי -</p>
<p>מבטח וחברה מנהלת.</p>	<p>גוף מוסדי -</p>
<p>הסכום שמשלם המבוטח למבטח עבור חוזה הביטוח בתמורה להתחייבות המבטח לשלם בקרות מקרה ביטוח תגמולי ביטוח למוטב.</p>	<p>דמי ביטוח/פרמיה -</p>
<p>הסכום שמפקיד עמית בקרן פנסיה ו/או בקופת גמל.</p>	<p>דמי גמולים -</p>
<p>סך כל הסכומים המתווספים לפרמיה נטו לכיסוי הוצאות המבטח.</p>	<p>דמים -</p>
<p>חברה המנהלת קרן פנסיה או קופות גמל.</p>	<p>חברה מנהלת -</p>
<p>תהליך בדיקת הסיכון והחלטה האם לקבל את הסיכון לביטוח ובאילו תנאים/מחיר, וזאת בהתאם להנחיות החברה וניסיונה.</p>	<p>חיתום -</p>
<p>המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת, מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. המרווח הפיננסי בחוזים תלויי תשואה, הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים. המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה (כגון דמי ניהול מהפקדות) והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול השקעות.</p>	<p>מרווח פיננסי -</p>
<p>שיטת רישום חשבונאית המתייחסת לענפים בעלי "זנב תביעות ארוך", שבהם לא ניתן להכיר ברווח בשנים הסמוכות לשנת הביטוח. בענפים אלה נרשם, עד להכרה ברווח, "עודף הכנסות על הוצאות" בסעיף מאזני גירעון נרשם עם היווצרו. (ראה ביאור 4.3(ד)2(ב)3. לדוחות הכספיים).</p>	<p>עודף הכנסות על הוצאות -</p>
<p>דמי ביטוח בלא דמים.</p>	<p>פרמיה נטו -</p>

- צבירה -** סך הסכומים הצבורים בקרן פנסיה ו/או קופת גמל ו/או בקופת ביטוח ו/או פוליסת ביטוח פרט, הנזקפים לזכות עמיתיהם/מבוטחיהם.
- שייר -** חלק הביטוח שהמבטח הישיר משאיר אצלו ושאינו מכוסה בביטוח משנה.
- תגמולי ביטוח -** סכום שיש לשלמו על פי חוזה ביטוח בקרות מקרה ביטוח.

2. פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה

2.1 תרשים החזקות

להלן תרשים מבנה ההחזקות העיקריות של קבוצת כלל החזקות¹ נכון ליום 6 במרס 2019:

2.2 שנת התאגדות החברה וצורת ההתאגדות, בעלי השליטה בחברה ושינויים בשליטה

2.2.1 החברה התאגדה ונרשמה בישראל ביום 10 בספטמבר 1962. החברה הינה חברה בת בבעלות מלאה (99.98%) של כלל החזקות. מניות כלל החזקות רשומות למסחר בבורסה.

למיטב ידיעת החברה, בעלי מניותיה העיקריים של כלל החזקות, נכון ליום 6 במרס 2019² הינם אי די בי פתוח המחזיקה, למיטב ידיעת החברה, בעיקר באמצעות נאמן, כמפורט להלן, בכ- 25.32% ממניות כלל החזקות (וכ- 25.16% בדילול מלא³).

1 בחלק ד לדוח- פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 3 מפורטות כל החברות המהותיות המוחזקות על ידי החברה וחברות בנות שלה. לא צוינו חברות שאינן פעילות.

(1) ביתרת המניות מחזיקה חברת Atradius Participation Holdings B.V, צד שלישי שאינו קשור לחברה.

(2) ביתרת המניות מחזיקה חברת ביטוח חקלאי אגודה שיתופית מרכזית בע"מ, צד שלישי שאינו קשור לחברה.

(3) בחודש דצמבר 2018 נחתם הסכם למיזוג הכלל הראשון עם ולתוך החברה. נכון למועד הדוח טרם התקבלו כל האישורים הנדרשים להשלמת המיזוג ואין וודאות כי יתקבלו.

2 כל הנתונים מתייחסים לשיעור ההחזקה בהון בלבד ולא בהצבעה.

3 "בדילול מלא" – אחוז האחזקה בדילול מלא נערך ליום 1 במרס 2019 ("מועד החישוב") בהנחה תאורתית של מימוש כל האופציות שמוקצות על שם עובדים מתוכנית 2013 של כלל החזקות, (נכון למועד החישוב 395,333 כתבי אופציה) כל האופציות שמוקצות על שם עובדים לפי תוכנית 2015 של כלל החזקות (נכון למועד החישוב 271,013 כתבי אופציה) כשמחיר מניית כלל החזקות בבורסה יגיע למחיר שבו, על פי תנאי תוכנית האופציות, מתבצע מימוש אוטומטי ובכפוף להתאמות, הכל כמפורט בתוכנית 2013, תוכנית 2015 ובהסכמי ההקצאה לניצעים.

2.2.2. בהתאם לדרישת הממונה, העבירה אי די בי פתוח ביום 21 באוגוסט 2013, כ- 51% מהון המניות המונפק ומזכויות ההצבעה של כלל החזקות המוחזקות על-ידי אי די בי פתוח (להלן: "אמצעי השליטה"), למר משה טרי, שמכהן כנאמן עבור אי די בי פתוח לצורך הפעלת הסמכויות הנתונות לה מכוח אמצעי השליטה בהתאם להוראות כתב נאמנות. במקביל נמסר למר טרי ייפוי כוח בלתי חוזר (שעודכן ונחתם ביום 6 בינואר 2015) ביחס למניות השליטה וזאת לצורך הפעלת הסמכויות הנתונות מכוח מניות השליטה. לפרטים נוספים ראה ביאור 1(ב)(1) לדוחות הכספיים.

2.2.3. בהתאם למכתב הממונה מיום 30 בדצמבר 2014, היה על אי די בי פתוח לגבש מתווה למכירת השליטה בכלל החזקות עד ליוני 2015, כאשר המועד הסופי לחתימת הסכם למכירת השליטה היה עד ליום 31 בדצמבר 2015, וככל שהיה נחתם הסכם עד המועד כאמור, התקופה לקבלת האישורים הנדרשים והשלמת העסקה היתה עד ליום 30 ביוני 2016. בהתאם למכתב, שיעור ההחזקה המינימלי לצורך שליטה בכלל החזקות נכון למועד זה עומד על 30% מסך אמצעי השליטה. ביום 7 בינואר 2016, הודיעה אי די בי פתוח כי הממונה הודיעה לה כי בהתאם למכתב מיום 30 בדצמבר 2014, ומכיון שאי די בי פתוח לא עמדה במועדים האמורים בו, חל למעשה אירוע מפסיק כמשמעותו במכתב הממונה, וכפועל יוצא החל מיום 7 בינואר 2016, יהיו אי די בי פתוח והנאמן מחויבים לפעול למכירת מניות השליטה בקצב שלא יפחת מ- 5% בכל 4 חודשים. בהתאם, נכון למועד זה נמכרו על ידי אי די בי פתוח 25% ממניות השליטה בעסקאות החלף. בנוסף, ביום 2 בינואר 2019 מכרה אי די בי פתוח מניות כלל החזקות המהוות כ-4.5% מהונה המונפק של כלל החזקות, אשר הוחזקו על ידי הנאמן, בעסקה מחוץ לבורסה.

בהמשך להנחיית אי די בי פתוח לגורם המממן עימו התקשרה בעסקת החלף שנעשתה בקשר למניות כלל החזקות במהלך חודש מאי 2017, הסתיימה ביום 2 בינואר 2019 עסקת החלף ביחס ל-1% מהונה המונפק של כלל החזקות (במחיר למניה). בהתאם, כלל החזקות מוחזקת על-ידי אי די בי פתוח בשיעור של כ- 25.3% (מהם כ- 20.3% באמצעות הנאמן). ההשקעה של אי די בי פתוח בכלל החזקות כוללת, בנוסף להחזקה האמורה, גם השקעה באמצעות עסקאות החלף ביחס למניות כלל החזקות בשיעור של כ-29% (כולל עסקת החלף ביחס למניות בנק הפועלים כאמור להלן). אי די בי פתוח הבהירה כי על פי תנאיהן של עסקאות החלף, אין לה ידיעה באשר לזהותם של הרוכשים. לפרטים בדבר עסקאות החלף ראה ביאור 1(ב)(2)(ט) לדוחות הכספיים⁵.

בנוסף, במסגרת ההסכמות עם הממונה מיום 18 בדצמבר 2018, לקחה אי די בי פתוח על עצמה להימנע, להבא, מביצוע של עסקאות החלף נוספות על אלה הקיימות ביחס למניות כלל החזקות, וכן להימנע מהארכת עסקאות החלף הקיימות בקשר למניות כלל החזקות.

ביום 18 בדצמבר 2018 הודיעה אי די בי פתוח כי דירקטוריון אי די בי פתוח והנהלתה ימשיכו לבחון חלופות שונות למכירת השליטה בכלל החזקות (שלא בדרך של מכירת מנות של מניות כלל החזקות בהתאם למתווה) לגורמים שונים ("מכירת השליטה"), זאת לרבות באמצעות פניה לחברת השקעות דיסקונט בע"מ (להלן: "דיסק"ש"), שהינה

⁴ יצוין כי אי די בי פתוח שיעבדה כ-4.98% (כ-4.94% בדילול מלא) ממניות כלל החזקות לטובת מחזיקי אגרות החוב (סדרה יא') שהנפיקה אי די בי פתוח. לפרטים ראה ביאור 1(ב)(3)(ב) לדוחות הכספיים.

⁵ יצוין כי אי די בי פתוח הודיעה, כי בהתאם לעמדה משפטית מספר 101-22 שפרסמה רשות ניירות ערך ביום 28 בפברואר 2019 ("עמדת הרשות") ולמען הזהירות, היא נחשבת (על פי עמדת הרשות) כמחזיקה בכ-54.2% מהון המניות המונפק והנפרע בכלל החזקות, כאשר ביחס לכ-28.9% אי די בי פתוח נחשבת כמחזיקה ביחד עם צדדים שלישיים אשר זהותם אינה ידועה לה וזאת בהתאם לתנאיהן של עסקאות החלף. סגל רשות ניירות ערך הבהיר לכלל החזקות כי כפי שנכתב בעמדתו, תחילתה של העמדה ממועד פרסומה, ומשכך אינה חלה על עסקאות קיימות שטרם הסתיימו, אשר מועד תחילתן טרם מועד פרסום העמדה.

בשליטתו של בעל השליטה באי די בי פתוח, לבחינת מכירה כאמור וזאת בכפוף להוראות הדין, לאישור האורגנים המוסמכים באי די בי פתוח (וככל שיהיה רלוונטי גם לאישור האורגנים המוסמכים בדסק"ש) ולאישורים רגולטוריים נדרשים, לרבות אישור הממונה וכי אין ודאות כי מכירת השליטה, בין אם לצד שלישי ובין אם לדסק"ש, תושלם, וזאת, בין היתר, בשל אי-קבלת האישורים הנדרשים.

בהתאם, בחודש דצמבר 2018, מינה דירקטוריון אי די בי פתוח ועדה בלתי תלויה, שחבריה הינם הדירקטורים החיצוניים וכן הדירקטור הבלתי תלוי, המכהנים בה, למטרת גיבוש הצעה למכירת השליטה בכלל החזקות לדסק"ש, ולדון בתנאי עסקה כאמור ("הוועדה הבלתי תלויה").

ביום 17 בינואר 2019 פנתה הוועדה הבלתי תלויה ליו"ר דירקטוריון דסק"ש במכתב, במסגרתו הציעה לדסק"ש לפתוח בהליך של משא ומתן לרכישת השליטה בכלל החזקות ("הפניה"). יציין, כי במסגרת הפניה לא הציעה אי די בי פתוח תנאים כלשהם לעסקה, וכי למיטב ידיעת החברה, נכון למועד פרסום הדוח, טרם התקבלה התייחסותה של דסק"ש לפניה.

לפרטים נוספים אודות הליך מכירת השליטה ומכירת מניות השליטה בכלל החזקות, ראה ביאורים 1(ב) ו-1(ב)(3) לדוחות הכספיים.

2.3. תיאור עסקי החברה וההתפתחות הכללית של עסקי החברה

החברה פעילה בתחומי הביטוח, הפנסיה והגמל ונכון לשנת הדוח הקבוצה מהווה אחת מקבוצות הביטוח הגדולות בישראל. בשנת הדוח פעילות הקבוצה התמקדה בעיקרה בשלושה תחומי פעילות (ראה תרשים בסעיף 2.1 לעיל): חיסכון ארוך טווח, ביטוח כללי וביטוח בריאות.

הפעילות הביטוחית

הפעילות בתחום הביטוח בקבוצה מתבצעת ככלל בישראל. הפעילות הביטוחית מתבצעת על ידי החברה, למעט עסקי ביטוח אשראי, שמבוצעים באמצעות כלל ביטוח אשראי.

החברה, החלה לפעול בישראל בשנת 1962 כחברת ביטוח ממשלתית תחת השם יובל חברת הביטוח לישראל בע"מ (להלן: "יובל").

בשנת 1978, נרכשה יובל על ידי כלל (ישראל) בע"מ, ושמה שונה לכלל חברה לביטוח בע"מ. לאורך השנים רכשה ומיזגה לתוכה החברה חברות ביטוח וביניהן: אררט חברה לביטוח בע"מ, עילית חברה לביטוח בע"מ, איתן חברה לביטוח בע"מ ואריה חברה ישראלית לביטוח בע"מ וכן רכשה תיקי ביטוח בישראל. בשנת 1992 רכשה החברה חלק מתיק הביטוח של חברת הביטוח "הסנה", ואת תיק הביטוח של חברת הביטוח "צור שמיר". בהמשך, מוזגו לחברה חברות ביטוח שנרכשו על ידה כאמור וביניהן: אררט, עילית, איתן ואריה. הרכישות והמיזוגים האמורים, תרמו להפיכתה של החברה לאחת מחברות הביטוח הגדולות בישראל.

בשנת 1998 רכשה החברה את החברה הישראלית לביטוח אשראי בע"מ, אשר שמה שונה לכלל ביטוח אשראי בע"מ. לפרטים נוספים אודות הסכם בעלי המניות בכלל ביטוח אשראי ראה סעיף 9.14.3 להלן.

החל משנת 2006 רוכזה פעילות ביטוח בריאות וסיעוד בקבוצה בכלל בריאות. במרס 2013 הושלם מיזוגה של כלל בריאות עם ולתוך החברה, באופן שכל נכסיה והתחייבויותיה של כלל בריאות הועברו לחברה, וכלל בריאות חוסלה ללא פירוק.

פנסיה וגמל

בתחום החיסכון ארוך הטווח, בענפי הפנסיה והגמל, פועלת הקבוצה באמצעות כלל פנסיה וגמל וכן מחזיקה בחברה מנהלת של קרן פנסיה ותיקה, המנהלת קרן פנסיה ותיקה מאוזנת אקטוארית, באמצעות עתודות הותיקה, המוחזקת על ידי החברה וביטוח חקלאי אגודה שיתופית מרכזית בע"מ בחלקים שווים.

התפתחותה של כלל פנסיה וגמל מתוארת להלן:

בשנת 2004, רכשה החברה את מיטבית חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ (להלן: "מיטבית"), חברה לניהול קרנות פנסיה חדשות ובשנת 2006 מיזגה לתוכה את עתודות קרן פנסיה (1996) בע"מ, ושינתה את שמה למיטבית-עתודות.

בשנת 2007 נרכשו על ידי הקבוצה קופות גמל של בנק דיסקונט לישראל בע"מ וקופות גמל של בנק הפועלים שהוחזקו בחלקן בבעלות משותפת עם קגמ (קרן הגמלאות המרכזית של עובדי ההסתדרות בע"מ).

בשנת 2010 מוזגה פעילותה של כלל גמל בע"מ לתוך מיטבית עתודות ששמה שונה בעקבות המיזוג לכלל פנסיה וגמל. כלל פנסיה וגמל הפכה בעקבות המיזוג לחברה המנהלת קופות גמל לקיצבה וקופות גמל לחיסכון, וכן קופות גמל הוניות ביחס לכספים שהופקדו בהן עד שנת 2008, קרנות השתלמות, קופות מרכזיות לפיצויים ולדמי מחלה, קופת גמל להשקעה, וכן קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית.

לעניין עתודות הותיקה - בשנת 2007 הועבר ניהול עתודות הותיקה מ- ש.ב.ח. ניהול קופת פנסיה בע"מ (אשר החברה רכשה 50% מהחזקות בה בשנת 2005) לעתודות הותיקה. עתודות הותיקה מוחזקת כיום על ידי החברה וביטוח חקלאי אגודה שיתופית מרכזית בע"מ בחלקים שונים. עתודות הותיקה קיבלה בשנת הדוח שירותי ניהול השקעות מכנף.

2.4. שינויים מהותיים בסביבה המקרו כלכלית של החברה בשנת הדוח

לפרטים בדבר שינויים מהותיים בסביבה המקרו כלכלית של החברה בשנת הדוח, ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2.

2.5. שינויים מהותיים בעסקי החברה בשנת הדוח ועד למועד פרסום הדוח

להלן תיאור שינויים מהותיים שחלו בעסקי החברה במהלך שנת הדוח ועד למועד פרסום הדוח, לפי תחומי פעילות:

2.5.1. כללי

2.5.1.1. שינויים צפויים בשליטה בכלל החזקות

לפרטים אודות שינויים צפויים בשליטה בכלל החזקות ראה סעיף 2.2 לעיל וביאור 1 לדוחות הכספיים.

2.5.1.2. דירוג

לפרטים אודות דירוג החברה וכללביט מימון ראה ביאור 25(ד) לדוחות הכספיים. לפרטים בדבר השלכות אפשריות של הורדת הדירוג של החברה וכללביט מימון על מוניטין הקבוצה ראה סעיף 9.13(ג)(7) להלן.

2.5.1.3. סביבת ריבית נמוכה

לפרטים אודות שינויים בעתודות הביטוח בסביבת ריבית נמוכה והשפעתה על שיעורי ההיוון בביטוח חיים ראה ביאור 37(ה)(1)(ד) לדוחות הכספיים.

2.5.1.4. משטר הון

בהתאם להנחיות הממונה, חברות הביטוח בקבוצה חישובו את יחס כושר הפירעון הכלכלי ליום 31 בדצמבר 2017, וצפויות לחשב את יחס כושר הפירעון הכלכלי ליום 31 בדצמבר 2018 עד ליום 15 ביולי 2019. לפרטים בדבר תוצאות החישוב שפורסם במהלך שנת הדוח ראה ביאור 16(ה)(3) לדוחות הכספיים וחלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.2.3.

2.5.2 הון אנושי ומבנה ארגוני

2.5.2.1 **שינויים בהנהלת החברה**

ביום 1 ביולי 2018 החל לכהן מר יורם נוה כמנכ"ל החברה וכלל החזקות, וזאת במקומו של מר איזי כהן אשר הודיע ביום 7 במרס 2018 על כוונתו לסיים את כהונתו כמנכ"ל החברה וכלל החזקות. מינויו של מר נוה בוצע לאחר הקמת ועדה לאיתור והמלצה על מנכ"ל חדש לחברה בחודש מרס 2018, בראשות יו"ר הדירקטוריון דני נוה, בה היו חברים דירקטורים בחברה ובכלל החזקות ("ועדת האיתור").

2.5.2.2 **שינויים במבנה הארגוני**

ביום 26 ביולי 2018 החליטו דירקטוריון החברה ודירקטוריון כלל החזקות לבצע שינוי מבנה ארגוני בקבוצה החל מיום 1 בספטמבר 2018, במסגרתו מוזגו חטיבות ביטוח חיים ופנסיה וגמל לחטיבת חיסכון ארוך טווח; הוקמה חטיבה חדשה, חטיבת לקוחות והפצה אשר מיזגה את מערך הלקוחות עם חלק מפעילויות מערך העסקים; הוקם מערך חדש, מערך שירות ותפעול; חטיבת השקעות מימון ופיננסים פוצלה לשתי חטיבות – החטיבה הפיננסית וחטיבת ההשקעות; בוטלה חטיבת המטה ואגפי המטה הוכפפו ישירות למנכ"ל, למעט אגף אקטואריה שהוכפף לחטיבה הפיננסית.

במסגרת השינוי מונו נושאי משרה חדשים, עזבו חלק מנושאי המשרה בחברה וכן חל שינוי בחלק מהתפקידים של נושאי המשרה המכהנים. לפרטים נוספים ראה חלק ד לדוח – פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 13.

2.5.3 סיום ההתקשרות עם קופת חולים מכבי ולאומית

במהלך שנת 2018 פרסמו קופות החולים מכבי, לאומית וכללית מכרזים חדשים לבחירת מבטח לביטוח סיעודי קבוצתי של חברי הקופה, במתכונת התקשרות שונה מהמתכונת בהתקשרות הקיימת של החברה עם מכבי ולאומית (באופן שהמבטח הזוכה ישא ב- 20% בלבד מהסיכון הביטוחי וקרן המבוטחים תישא ביתרתו). בהתאם להודעת הקופות, הצעתה של החברה למתן שירותי ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי הקופה לא זכתה במכרז. לחברה אחריות ביטוחית לכיסוי תביעות של מבוטחים שבוטחו אצלה במסגרת הביטוחים האמורים וזאת בגין מקרי ביטוח שאירעו לראשונה בתקופת תוקפו של הביטוח הקבוצתי בחברה (עד לחודש דצמבר 2018 ביחס למבוטחי מכבי ועד לחודש מרס 2019 למבוטחי לאומית), וזאת אף ביחס לתביעות המוגשות לאחר תום תקופת הביטוח ובכפוף להתיישנות על פי דין. לפרטים נוספים ראה סעיף 8.1.2.2 (ג) להלן.

2.5.4 רפורמות רגולטוריות

בשנים האחרונות, בכלל ולרבות בשנת הדוח, קודמו רפורמות רגולטוריות משמעותיות, בתחומי הביטוח והחיסכון השונים, בעיקר כאלו המכוונות להפחתתה ישירה או עקיפה של דמי ביטוח ודמי ניהול, תוך עשיית שימוש שונה בכלים הרגולטוריים. ראוי לציין, בין היתר, את קביעת קרן פנסיה ברירת מחדל על ידי הממונה כאמצעי להורדת דמי ניהול, התערבות בתנאי ותעריפי מוצר אובדן כושר עבודה וריסק ביטוח חיים, שינוי מהותי בתעריפי ביטוח חובה ושינוי התנאים והתעריפים במוצרי הבריאות, תוך הפחתה בפועל של תקרת התעריפים המאושרים וביחס לחלק מהכיסויים מבלי שנקבע מראש אופן העדכון של התעריף, במהלך תקופת הביטוח. ההתערבות הרגולטורית יוצרת שינויים במבנה ההתקשרות ויחסי הגומלין שבין גופים מוסדיים, סוכנים, מעסיקים ולקוחות, באופן שמשליך ויכול להשליך אף בעתיד על היכולת של גוף מוסדי לקשור בין הכנסותיו להוצאותיו, להשית עליו הוצאות תפעוליות משמעותיות ולפגוע ברווחיותו. ישומן של חלק מן הרפורמות החל במהלך תקופת הדוח, וחלקן עתיד להיות מיושם בעתיד ו/או נמצא בשלבים שונים של הליכי הסדרה או דיון. בשלב זה, לא ניתן להעריך את מלוא השפעתם של הצעדים הננקטים על שוק הביטוח והפנסיה בישראל. מכלול השינויים המיושמים והמוצעים, ההתערבות בתעריפים ובדמי הניהול, בהליכי המכירה, העומס התפעולי הנגרם מקצב, היקף ומורכבות השינויים הרגולטוריים, והצורך לבצע התאמות במערכות המיכון וההליכי עבודה, משליכים על המודל העסקי של הענף, משפיעים ועתידיים להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על שוק הביטוח בישראל ועל רווחיותו ובין היתר על שווי העסקים החדשים (VNB) שיימכרו, הערך הגלום בגין עסקי החברה, ועל יחס כושר הפירעון בהתאם למשטר כושר הפירעון הכלכלי שהוחל בשנה שקדמה לשנת הדוח. לפרטים נוספים ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.2.3.

המידע בכל הקשור להשלכות השינויים הרגולטורים הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. השינויים והשלכותיהם בפועל עשויים להיות שונים מאלה שנחזו וזאת בין היתר נוכח אי הודאות הן ביחס להתרחשותם, והן ביחס להשלכותיהם המלאות, אשר תלויות, בין היתר, בהתנהגות הגורמים המתחרים, הגורמים המפיצים, המבוטחים וכן בהשפעות הגומלין שבין הרפורמות השונות.

2.5.5 תחום חיסכון ארוך טווח

2.5.5.1 רפורמות בתחום

בשנים האחרונות מקדמת הממונה רפורמות ברגולציה בתחום החיסכון ארוך הטווח. לפרטים בדבר הרפורמות האמורות, ראה סעיף 6.2 להלן. במסגרת זו, המשיכה או החלה או נערכה החברה ליישום בשנת הדוח של רפורמות משמעותיות ובין היתר, פעילות המסלקה והממשק התפעולי בין המעסיקים לבין הגופים המוסדיים בכל הנוגע להפקדות בקופות גמל (בהתאם להוראות חוזר אופן הפקדת תשלומים לקופות גמל) (ראה סעיף 6.2.2(ד) להלן); להגדלת הפקדות למוצרים הפנסיוניים בעקבות שינויים רגולטוריים; איחוד חשבונות לא פעילים בפנסיה (ראה סעיף 6.2.2(ב) להלן); הקמת קרנות פנסיה ברירת מחדל והליכי בחירת קרן הפנסיה שתשמש כקרן פנסיית ברירת מחדל על ידי המעסיק (ראה סעיף 6.2.2(א) להלן); שינויים במבנה התגמול של הסוכנים בעקבות תיקוני חקיקה שענינם תשלום עמלות בלא זיקה לדמי הניהול הנגבים מהלקוחות (ראה סעיף 9.8.1.1 להלן) ואי תשלום עמלה לבעל רישיון עבור מוצר פנסיוני בגינו לא בוצע הליך שיווק פנסיוני (ראה סעיף 9.8.1.1 להלן) וכן השקת פוליסות אובדן כושר עבודה בהתאם לחוזר "קווים מנחים לעניין תוכנית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה" (ראה סעיף 6.2.2(r)(2) להלן).

2.5.5.2 שדרוג מערכות מיכון חיסכון ארוך טווח

בתקופת הדוח, ובמסגרת אסטרטגיית החברה בשנים האחרונות לשדרוג מערכות חיסכון ארוך טווח, אישרו דירקטוריון החברה ודירקטוריון כלל החזקות החלטה עקרונית להמשיך ולהרחיב את הליך שדרוג מערכות המיכון, בתחום ביטוח החיים בחברה, וזאת בהמשך להתאמות ושיפורים משמעותיים שנערכו בשנים האחרונות לצורך שדרוג וטיפול במערכות הליבה בביטוח חיים. בין היתר אושר ביצוע בדיקת היתכנות, שצפויה להסתיים במהלך 2019, לביצוע הסבה של אחת ממערכות ביטוח החיים, למערכת מיכון המשמשת כיום את מערכות הבריאות בחברה, תוך ביצוע ההתאמות הנדרשות, וזאת לצורך צמצום הכפילויות במערכות הליבה בתחום. הליך שדרוג המערכות כאמור כרוך בהשקעה מהותית אשר מתפרסת על מספר שנים, וזאת בהמשך להשקעות המהותיות שביצעה כבר החברה בתחום מיכון מערכות חיסכון ארוך טווח בשנים האחרונות ואין ודאות כי יאושר.

2.5.5.3 תעריפים חדשים למוצרי ביטוח חיים למקרה מוות (ריסקים)

לאחר תקופת הדוח, בחודש פברואר 2019 אושרו על ידי הרשות תעריפים חדשים למוצרי ביטוח חיים למקרה מוות (ריסקים) של חברות הביטוח בישראל, במסגרתם נכללה הפחתה של עשרות אחוזים בתעריפים למוצרי הריסק שימכרו ממועד זה. כן קבעה הרשות כי על חברות הביטוח ליישם מנגנון החזר עמלות על ידי סוכני הביטוח, כך שביטולן של הפוליסות בשנים הראשונות שלאחר רכישתן יוביל להחזר מדורג של עמלות שישולמו על ידי חברות הביטוח לסוכנים. מנגנון זה יכול ויביא להגברה בשימור תיק ביטוחי הריסק. החברה אינה יודעת להעריך את מלוא ההשלכות של שינוי התעריפים כאמור על מכירת מוצרי הריסק, לרבות על היקף המכירות, התעריפים בהם ימכרו בפועל (לאחר הנחות) והעמלות שישולמו בגינם.

נכון למועד פרסום הדוח, במסגרת אישור תעריפי הריסק לא אושרו לחברה (ולמיטב ידיעתה אף לא לחברות אחרות), תעריפים למכירת כיווי ריסק במסגרות פוליסות ביטוח המנהלים. עקב האמור, הפסיקו חברות הביטוח את שיווקם של כיווי הריסק במסגרת ביטוחי המנהלים. להערכת החברה, העדר תעריפים מאושרים למכירת כיווי ריסק במסגרת ביטוחי המנהלים צפוי להביא להפחתה משמעותית במכירות ביטוחי המנהלים. החברה אינה יכולה להעריך, בשלב זה, את השלכות השינוי על מכירתם של מוצרים פנסיוניים אחרים.

לפרטים נוספים ראה סעיף 6.1.4.1 להלן.

2.5.6 תחום ביטוח כללי

2.5.6.1 רפורמות בתחום ביטוח רכב

בשנים אשר קדמו לשנת הדוח, קידמה הרשות מספר רפורמות משמעותיות בתחום ביטוח כללי. בענף ביטוח רכב חובה הונהגה רפורמה לעדכון תעריפי ביטוח רכב חובה שהשפעתה החלה בשנת 2016 ונמשכה גם בשנת הדוח. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.1(ג)(1) להלן.

כמו כן בשנת הדוח, עודכן טווח שיעור מרכיב העמסה אותו רשאיות חברות הביטוח המשתתפות בהסדר הביטוח השיורי לגבות לצורך מימון העלות לביטוח השיורי. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.1(ב)(1) להלן. בנוסף, במסגרת תיקון חקיקה שונה מנגנון ההתחשבנות בין המוסד לביטוח הלאומי לבין חברות הביטוח בנוגע לאופן ההתחשבנות בין חברות הביטוח למוסד לביטוח לאומי, לעניין זכות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי מחברות הביטוח בתביעות מכוח פוליסות רכב חובה. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(1) להלן. שינויים אלה טרם יושמו בשנת הדוח.

2.5.6.2 ריבית ההיוון בתביעות נזיקין

בהמשך לתיקון לתקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח 1978 המסדירות, בין היתר, את ריבית ההיוון המשמשת לחישוב תביעות שיבוב אותן מגיש הביטוח הלאומי כלפי צדדים שלישיים, על פיו החל מחודש אוקטובר 2017, יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קיצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ערב תיקון ובהמשך לפסיקות בית המשפט אשר התייחסו להשפעות העקיפות של התיקון האמור לעניין שיעור ריבית ההיוון שבהתאם לו יש לחשב פיצויים בגין הפסדים עתידיים גם שלא במסגרת תביעות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי, בביטוחי חובה וחבויות, הוגש בחודש ינואר 2019 לבית המשפט העליון (במסגרת תיק פרטני שדון שם) דוח להערות הציבור שפורסם על ידי הועדה הבינמשרדית לבחינת ריבית ההיוון (להלן: "**דוח הועדה להערות הציבור**"), אשר בהתאם לו, מוצע כי תקבע ריבית אחת ממוצעת לכל תקופת הפיצוי בשיעור של 3%, אשר משקפת השקעה בסיכון נמוך. כמו כן מוצע לקבוע "רצועת נידוד" סביב ריבית זו, שחריגה ממנה צפויה להפעיל מנגנון של עדכון. החברה אמדה את ההשפעה האפשרית הכוללת בגין שינויים בריבית ההיוון כאמור לעיל, בשלב זה מבלי להתייחס לדוח הועדה להערות הציבור אשר טרם הבשיל לדוח סופי וטרם התקבלה פסיקת בית המשפט בעניינו. במסגרת ההשפעה האמורה ניתן משקל לאי הודאות ביחס לעצם ההשפעה ולאופן התרחשותה. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(2) להלן וכן ביאור 37(ה)(2)(4)(ו) לדוחות הכספיים.

2.5.7 תחום ביטוח בריאות

2.5.7.1 רפורמות בתחום

בשנת הדוח פורסמו שינויים רגולטוריים בנוגע ליישוב תביעות בתחום ביטוח סיעודי הכוללים, בין היתר, מגבלות למקרים בהם ניתן להפנות את המבוטח לביצוע הערכת תפקוד ולמקרים בהם ניתן לבצע חקירות וביחס לאופן ביצוען. לפרטים נוספים ראה סעיף 8.1.2.2 להלן.

2.5.8 שינויי רגולציה נוספים בתחומי הפעילות של החברה

לשינויי רגולציה מהותיים נוספים שהשפיעו על עסקי החברה בשנת הדוח ראה בתחומי הפעילות ובסעיף 9.2 להלן.

3. תחומי פעילות

לקבוצה שלושה תחומי פעילות מהותיים, כמפורט להלן:

3.1 תחום חיסכון ארוך טווח (ראה סעיף 6 להלן)

תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענף ביטוח חיים, ענף קרנות פנסיה וענף קופות גמל וקרנות השתלמות.

נושא הביטחון הפנסיוני בישראל מורכב משלושה רבדים מרכזיים: **חובד חובה המנהל בידי המדינה** - הביטוח הלאומי; **חובד חובה המנהל בידי גופים מוסדיים** - החל משנת 2008, במסגרת פנסיית חובה לשכירים בגין תגמולים ופיצויים המופקדים אצל גופים מוסדיים; ו**חובד רשות** - חיסכון פנסיוני מעבר לחובד החובה, המנהל בידי גופים מוסדיים וכן אפיקי חיסכון פרט.

מוצרי התחום מספקים בעיקר פתרונות חיסכון לתקופת הפרישה ("**החיסכון**"). בנוסף, ברוב המוצרים בתחום משולבים או שניתן לשלב בהם, כסויים ביטוחיים של סיכונים שונים, כגון: ביטוח למקרי מוות, נכות, אובדן כושר עבודה ומחלות קשות ("**הסיכון**" או "**הריסק**"). (ראה סעיף 6 להלן).

הפעילות בענף ביטוח חיים התבצעה בשנת הדוח באמצעות החברה. הפעילות בענפי הפנסיה והגמל התבצעה בשנת הדוח באמצעות החזקתיה של החברה בחברות הבאות:

כלל פנסיה וגמל- חברה בת בבעלות מלאה של החברה (100%) הפועלת, בין היתר, כחברה מנהלת של קופות גמל לקיצבה (לשעבר קופות גמל משלמות לקיצבה)- קרנות פנסיה חדשות (מקיפה וכללית) ושל קופות גמל לחיסכון (לשעבר קופות גמל שאינן משלמות לקיצבה), קופות גמל הוניות ביחס לכספים שהופקדו בהן עד שנת 2008, קרנות השתלמות, קופות מרכזיות לפיצויים ולדמי מחלה, קופת גמל להשקעה וכן קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית.

עתודות הותיקה- חברה בת של החברה בבעלות של 50% המנהלת קרן פנסיה ותיקה מאוזנת (קרן הפנסיה עתודות).

3.2 תחום ביטוח כללי (ראה סעיף 7 להלן).

תחום זה כולל את פעילות החברה בענפי ביטוח כללי וכן בענף ביטוח תאונות אישיות (עד שנה), הנרשמים בעסקי ביטוח כללי.

הביטוח הכללי נחלק לענפי ביטוח רכוש, ענפי ביטוח חבויות, ביטוח תאונה, מחלה ונכות וענפים אחרים, הכוללים ביטוחים מסוגים שונים.

ביטוחי רכוש- במסגרתם מוענק כיסוי בגין אובדן או נזק פיזי שנגרם לרכוש המבוטח, כתוצאה מהתממשות הסיכונים הרשומים בפוליסה, במתכונת של "סיכונים ספציפיים" המנויים בפוליסה או במתכונת של "כל הסיכונים" (כיסוי מפני כל אובדן או נזק תאונתי פתאומי ובלתי צפוי מראש, למעט אובדן או נזק שהוחרג במפורש).

ביטוחי חבויות- במסגרתם מוענק כיסוי בגין חבותו הכספית על פי דין של המבוטח, כלפי צד שלישי שאינו המבוטח עד לגבול האחריות הרשום בפוליסה.

ביטוחי תאונה, מחלות ונכות- במסגרתם מוענק למבוטח פיצוי בגין נזק גוף שנגרם לאדם - מוות או נכות קבועה, מלאה או חלקית, כתוצאה מתאונה ו/או נזק של אובדן כושר זמני לעבודה כתוצאה מתאונה או מחלה, וכן שיפוי בגין הוצאות רפואיות עקב כך. פעילות הביטוח בענף זה כוללת ביטוח תאונות אישיות לזמן קצר.

הפעילות בחברה בתחום זה, כוללת את ענף ביטוח רכב חובה, ענף ביטוח רכב רכוש, ענפי ביטוח חבויות, ענפי ביטוח רכוש אחר ואחרים.

פעילות ביטוח אשראי וסיכויי סחר חוץ שהינה חלק מ"ענפי ביטוח רכוש אחר ואחרים" התבצעה בשנת הדוח באמצעות כלל ביטוח אשראי, חברה בת בשליטתה של החברה (80%).

3.3 תחום ביטוח בריאות (ראה סעיף 8 להלן).

תחום זה כולל את פעילות החברה בביטוח בריאות, בענף מחלות ואשפוז (הכולל: מחלות ואשפוז, ביטוח נסיעות לחו"ל) ובענף סיעוד. בתחום זה קיימות תוכניות ביטוח המיועדות למבוטחים פרטיים ותוכניות ביטוח המיועדות לקולקטיבים.

מרבית פעילות החברה בתחום זה מרוכזת בחטיבת הבריאות. כיסויי בריאות נוספים (ריידרים) נמכרו בשנת הדוח במסגרת חטיבת החיים ונכללו בתחום חיטון ארוך טווח – ראה סעיף 6 להלן, וכן כפוליסות תאונות אישיות קצרות טווח במסגרת תחום הביטוח הכללי – ראה סעיף 7 להלן.

4. השקעות בהון החברה ועסקאות במנייתיה

4.1 השקעות בהון החברה שבוצעו בשנתיים האחרונות ועד למועד פרסום הדוח

בשנתיים האחרונות ועד למועד פרסום הדוח לא בוצעו השקעות בהון החברה.

5. חלוקת דיבידנדים

בשנתיים האחרונות ועד למועד פרסום הדוח החברה לא חילקה דיבידנדים.

לפרטים בדבר מגבלות על חלוקת דיבידנד מכוח דרישות ההון הרגולטוריות החלות על חברות בקבוצה ומכח הוראות הממונה ואופן עמידת החברות בהן, ראה ביאורים 16(ד) עד 16(ו) לדוחות הכספיים.

לפרטים בדבר מכתב הממונה למנהלי חברות הביטוח מחודש אוקטובר 2017 בעניין חלוקת דיבידנד, ראה ביאור 16(ה)4 לדוחות הכספיים.

לפרטים בדבר מגבלות חיצוניות על יכולת החברה לחלק דיבידנד ודרישות הון עצמי, וכן מדיניות החברה בעניין, ולפרטים בדבר סטטוס היתרי השליטה בכלל החזקות ובגופים המוסדיים בקבוצה נכון למועד הדוח ולמגבלות מכוחם, ראה ביאורים 1, 16(ד) ו-16(ה) לדוחות הכספיים.

חלק II - תיאור ומידע על תחומי הפעילות של החברה

6. תחום חיסכון ארוך טווח

ביום 1 לספטמבר 2018 בוצע שינוי ארגוני במסגרתו אוחדו חטיבת ביטוח חיים וחטיבת פנסיה וגמל לחטיבה אחת – חטיבת חיסכון ארוך טווח. החברה רואה בפעילות ביטוח החיים, הפנסיה והגמל כמשתייכות כולן לתחום פעילות חיסכון ארוך טווח, לאור הדמיון במאפיינים העסקיים של פעילויות אלו.

6.1 מוצרים ושירותים

6.1.1 תיאור ענפי תחום הפעילות והכיסויים הביטוחיים

מוצרי התחום מספקים בעיקר פתרונות לתקופת הפרישה לשכירים ולעצמאיים, פתרונות השקעה פרטית וכיסויים למקרה מוות, נכות ולמקרה של אובדן הכנסה בעקבות אובדן כושר עבודה.

מוצרי ביטוח חיים

מוצרי ביטוח חיים מהווים התחייבות חוזית בין המבוטח למבוטח וכוללים תוכניות ביטוח שמאפשרות צבירת חיסכון, לטווחי זמן שונים ותוכניות ביטוח ו/או שילובים בתוכניות ביטוח הכוללים כיסויים ביטוחיים למוות, אובדן כושר עבודה, נכות ואריכות חיים (זקנה).

מבוטח המגיע לתום תקופת הביטוח, זכאי לתגמולי הביטוח (ככלל, הסכומים שנצברו ברכיב החיסכון בפוליסה), על פי תנאי הפוליסה. את הסכומים הללו יכול המבוטח, בכפוף להוראות ההסדר התחיקתי, לקבל בסכום חד-פעמי ("תשלום הוני"), בתשלומים לשיעורין לכל ימי חייו ("קיצבה") או בשילוב של השניים. בחלק ממוצרי הקיצבה נהנה המבוטח ממקדם קיצבה מוגן מפני התארכות תוחלת חיים, שנקבע במועד רכישת הפוליסה או במועד התחלת תשלום הקיצבה למבוטח, או כזה שניתן לרכישה עם הגיע המבוטח לגיל 60 לפחות.

קרנות פנסיה

קרנות פנסיה מהוות קרן לביטוח הדדי ופועלות על פי תקנון, אשר יכול להשתנות מעת לעת. עמית בקרן הפנסיה, זכאי לקבל ממועד הפרישה תשלומי קיצבה לכל ימי חייו, המבוססים על מקדמי קיצבה שאינם מובטחי תוחלת חיים, והקיצבה יכולה להשתנות מעת לעת בהתאם לאיזון האקטוארי של הקרן.

החל משנת 1995 עמיתים חדשים יכולים להצטרף לשני סוגי קרנות פנסיה חדשות: (א) קרנות פנסיה מקיפות המאפשרות חיסכון פנסיוני למטרת קיצבת זקנה וכן כיסויים ביטוחיים למוות ונכות. קרנות הפנסיה המקיפות נהנות, באופן חלקי, מאג"ח מיועדות וניתן לבצע בהן הפקדות עד לתקרה הקבועה בדין (ראה פירוט בסעיף 6.1.1.1 להלן) ו- (ב) קרנות פנסיה כלליות (משלימות) שאינן נהנות מאג"ח מיועדות ולא קיימת בהן תקרת הפקדה. קרנות הפנסיה הכלליות מאפשרות חיסכון פנסיוני למטרת קיצבת זקנה וניתן לאפשר במסגרתן גם רכישת כיסויים ביטוחיים למוות ונכות.

קופות גמל

קופות גמל מעניקות פתרונות חיסכון הן לטווח הארוך (כגון: קופות גמל לתגמולים ולפיצויים וקופות גמל לחיסכון), הן לטווח הבינוני (קרנות השתלמות) והן לחיסכון הוני לכספי פרט במעמד עצמאי (קופות גמל להשקעה). קופות כאמור הינן, ככלל, ללא כיסויים ביטוחיים. עמית זכאי למשוך את הסכומים שנצברו לזכותו בקופות הגמל לתגמולים ולפיצויים ובקופות גמל לחיסכון, בסכום חד פעמי או כקיצבה, בהתאם לתקופה בה הפקיד אותם. כספים שנצברו לזכות עמית בקרנות השתלמות נמשכים בתשלום חד פעמי. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.1.1.1 להלן.

קופות גמל להשקעה (אשר הוקמו בחודש נובמבר 2016) נועדו לאפשר אפיק חיסכון הוני במעמד עצמאי, במסגרתו נכלל תמריץ למשיכת הכספים שיצברו בו כקיצבה בתקופת הפרישה. כספים שיופקדו בקופות גמל להשקעה ניתנים למשיכה בסכום חד פעמי בכל עת, ללא הטבות מס בהפקדה, תוך תשלום מס רווחי הון בלבד. כספים שיופקדו בקופות

גמל להשקעה וימשכו כקיצבה בתקופת הפרישה (בהתאם לכללי קיצבה מוכרת), יהיו פטורים ממס רווחי הון וממס הכנסה. סך כל התשלומים שעמית יהיה רשאי להפקיד בכלל חשבונותיו בקופת גמל להשקעה לא יעלה על 70,000 ש"ח בשנה.

ענף קופות הגמל כולל גם קופות גמל מרכזיות, בהן העמית הינו המעסיק, כאשר הכספים שהופקדו בהן נועדו לצורך הבטחת זכויות עובדיו הזכאים לכך⁶. החל משנת 2011 לא ניתן עוד להפקיד כספים לקופות גמל מרכזיות לפיצויים, אולם ניתן לנייד כספים בין קופות מרכזיות לפיצויים.

בחודש יוני 2017 פורסם חוזר מס הכנסה בעניין "יתרות צבורות בקופה מרכזית לפיצויים" (אשר עודכן בחודש מרס 2018), הכולל הוראות לעניין השימוש בכספים הצבורים בקופות מרכזיות והעברתם למעסיק, למטרת מימון הפקדות שוטפות לרכיב הפיצויים בקופות גמל אישיות של כלל עובדי המעסיק, וכן הוראות שנועדו לתמרץ העברת הכספים לקופות אישיות כאמור.

להערכת החברה, הוראות חוזר יתרות צבורות בקופה מרכזית לפיצויים צפויות להביא למשיכות משמעותיות מקופות מרכזיות לפיצויים, תוך הגברת התחרות על ניוד קופות מרכזיות בין הגופים עובר לפירוקן לקופות אישיות. להערכת החברה, חלק מהניוד האמור יהיה לקופות אישיות שבניהול הגופים המוסדיים של הקבוצה. לפרטים בדבר היקף נכסים מנוהלים בקופות גמל מרכזיות שבניהול הקבוצה ראה חלק ב' לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.2.1. היקף דמי הניהול הנגבים על ידי כלל פנסיה וגמל מהקופות המרכזיות לפיצויים הינם בהיקף שאינו מהותי.

הערכת החברה בקשר עם השלכות חוזר יתרות בקופה מרכזית הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת, בין היתר, בשל חוסר הוודאות באשר להתנהגות המעסיקים במשק והתנהגות הגופים המתחרים.

להלן יפורטו הבחנות עיקריות בין המוצרים המרכזיים כיום⁷:

6.1.1.1

קופות גמל	קרנות פנסיה חדשות מקיפות	ביטוח חיים	סוג התקשרות
	העמית הינו חבר בקופה או בקרן, ואלה פועלות ומנהלות על ידי החברות המנהלות, על פי הוראות התקנונים שלהן . התקנונים עשויים להשתנות מעת לעת, וככלל זכויות וחובות העמית נקבעות בהתאם לתקנון הקופה או הקרן התקף במועד הזכאות.	התחייבות חוזית בין המבטח למבטוח. ההתחייבות אינה ניתנת לשינוי, אלא בהתאם להוראות הפוליסה והדין.	
	הכיסוי הביטוחי מובנה בהוראות התקנון וניתן להתאמה במסגרת האפשרויות הקבועות בו ובנוסף ניתן לרכוש כיסוי ביטוחי משלים ממבטח.	הכיסוי הביטוחי ניתן להתאמה לצרכי הלקוח.	כיסוי ביטוחי ⁸
	מקדם הקיצבה אינו מוגן מפני השתנות תוחלת חיים.	בכל הפוליסות הקיצבתיות הכוללות מקדם קיצבה, מקדם הקיצבה מוגן	מקדם קיצבה ¹⁰

6 קופות הגמל המרכזיות הן, בעיקרן, קופות גמל מרכזיות לפיצויים.

7 בקופות גמל ובקרנות פנסיה קיימת הפרדה מלאה בין נכסי החברה המנהלת והתחייבויותיה לבין נכסי העמיתים הצבורים בקופות הגמל ובקרנות הפנסיה ונכסי העמיתים אינם נכללים בדוחותיה הכספיים של החברה המנהלת.

8 במסגרת **תקנות הפיקוח על השירותים הפיננסיים (קופות גמל) (כיסויים ביטוחיים בקופות גמל), התשע"ב-2012** ניתן כיום לרכוש אצל מבטח, במסגרת ומתוך ההפקדות הפנסיונית, כיסוי ביטוחי לביטוח לסיכונים מוות, אריכות חיים לבני למעלה מ-60, סיכונים נכות וכן כיסוי ביטוחי לשחרור מתשלום פרמיות במקרה של נכות, לעמית קרנות הפנסיה, קופות הגמל והביטוח.

9 נכון למועד הדוח כלל פנסיה וגמל איננה משווקת לעמיתים פעילים בקופות גמל שבניהולה כיסויים ביטוחיים כאמור.

קופות גמל	קרנות פנסיה חדשות מקיפות	ביטוח חיים	
	הקיצבה יכולה להשתנות מעת לעת בהתאם לאיזון האקטוארי של הקרן.	מפני השתנות תוחלת חיים. החל משנת 2013 לא ניתן עוד למכור פוליסות עם מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים (להלן: "מקדמי קיצבה מובטחים"), למעט למבטחים בני 60 ומעלה. ¹¹	
אין	קרן ביטוח הדדי. זכויות העמיתים מושפעות, בין היתר, מנתונים דמוגרפיים של כלל עמיתי הקרן, כגון: מצב בריאות ותוחלת חיים. ההנחות האקטואריות נבחנות מעת לעת ומשפיעות על זכויות כלל העמיתים ומקבלי הקיצבות בקרן הפנסיה, ואלה עשויות להשתנות בהתאם.	אין	ביטוח הדדי
אין ¹²	אג"ח מיועדות בשיעור של 30% מסך הנכסים בקרן, המשוייכות בשיעורים שונים למקבלי קיצבה ולעמיתים בגילאים שונים, ראה פירוט בסעיף 6.1.1.2 להלן.	אג"ח מסוג ח"ץ בפוליסות מבטיחות תשואה שהונפקו עד סוף שנת 1990 בלבד, ראה פירוט בסעיף 6.1.1.2 להלן.	אג"ח מיועדות
	שיעור מהצבירה ומההפקדות ¹⁵ , ראה פירוט בסעיף 6.1.2.2 להלן.	שיעור מהצבירה ומההפקדות ¹⁴ , לפרטים בדבר היקף גביית דמי ניהול ראה פירוט בביאור 29 לדוחות הכספיים.	דמי ניהול ¹³
מוטבים המוגדרים על ידי העמית לפי שיקול דעתו.	על פי הקבוע בתקנון - לרוב שארים.	מוטבים המוגדרים על ידי המבוטח על פי שיקול דעתו.	נהנים
ללא הגבלה.	עד 20.5% מפעמיים השכר הממוצע במשק.	ללא הגבלה.	מגבלה רגולטורית לגובה ההפקדה ¹⁶

10 בקרנות פנסיה חדשות ובפוליסות קיצבתיות בביטוח חיים, בעת משיכת כספים על ידי העמית באופן קיצבתי, מומר סכום החיסכון לקיצבה חודשית באמצעות חלוקה במקדם המגלם את תוחלת החיים (להלן: "מקדם הקיצבה"). בקרנות הפנסיה ובפוליסות קיצבתיות בביטוח חיים בהן לא קיים מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, נקבע מקדם הקיצבה סמוך למועד תחילת קבלת הקיצבה. בקרנות פנסיה מקדם הקיצבה שנקבע יכול להתעדכן גם לאחר תחילת קבלת הקיצבה ובפוליסות ביטוח חיים הוא מובטח.

11 תוכניות ביטוח חיים אשר שוקו עד לסוף שנת 2012 על ידי חברות הביטוח, כוללות מקדמי המרה לקיצבה המגלמים הבטחה לתוחלת חיים, שנקבעים מראש בעת רכישת הביטוח ואינם ניתנים לשינוי גם כשתוחלת החיים מתארכת מעבר לנצפה ביום הרכישה. ככלל, החל משנת 2013 ניתן לרכוש פוליסות קיצבתיות עם מקדמי קיצבה המבטיחים תוחלת חיים רק מגיל 60 והחל מדצמבר 2015 קיימת אפשרות רגולטורית לשווק פוליסות כאמור למבטחים שגילם מתחת ל-60, המבקשים לנייד את הפוליסות האמורות, ובלבד שרכשו פוליסות אלו בין השנים 1991 ועד 2013.

12 למעט למספר מצומצם של קופות גמל מבטיחות תשואה המגובות בפקדונות חשכ"ל.

13 האמור כולל את דמי הניהול הרגולטוריים האפשריים במוצרים הנמכרים כיום ואינו כולל דמי ניהול והוצאות מסוגים שונים הנגבים במוצרים או בחלק מהם, כדוגמא בגין הוצאות ניהול השקעות, גורם פוליסה או גורם גביה וכו'.

14 בפוליסות מסורתיות מבטיחות תשואה אין דמי ניהול והכנסות החברה נובעות מהמרווח הפיננסי. בפוליסות מסורתיות וכן בפוליסות מסוג "עדיף" (מיטב) אין דמי ניהול כשיעור מההפקדות.

15 בקרנות השתלמות ובקופות מרכזיות אין דמי ניהול כשיעור מההפקדה.

16 לא כולל התייחסות למגבלות על פי תנאי המוצרים. כמו כן, בכל המוצרים הפנסיוניים קיימת הטבת מס עד לתקרה הקבועה בפקודת מס הכנסה.

לתיאור מוצרי התחום ראה סעיף 6.1.2 להלן.

6.1.1.2

מוצרי החיסכון הפנסיוניים נבדלים זה מזה גם באופן השקעת כספי החיסכון

חלק מכספי החיסכון מושקעים בשוק החופשי ואילו חלקם מגובים באג"ח ממשלתיות, בהתאם לחקיקה, כמפורט להלן:

• ביטוח חיים

בפוליסות שנמכרו עד סוף שנת 1990, התשואה למבוטח בפוליסות ביטוח חיים עם מרכיב חיסכון נקבעה כשיעור מובטח או גולמה במסגרת סכום ביטוח מובטח ("פוליסות מבטיחות תשואה"). התשואה המובטחת השתנתה בהתאם לסוג הפוליסה ולמועד הנפקתה. ההתחייבות לתשואה מובטחת, מגובה ברובה באגרות חוב מיועדות. יתרת הנכסים מושקעת בהתאם לתקנות ההשקעה ("הנכסים החופשיים").

נכון ליום 31 בדצמבר 2018 מהווה אחזקת אגרות חוב המיועדות, כ- 75% מסך הנכסים העומדים כנגד ההתחייבויות בגין פוליסות מבטיחות תשואה. הקבוצה פדחה במהלך השנים, חלק מאגרות החוב המיועדות במטרה להשיג תשואות עודפות, והיא אינה יכולה לרכוש מחדש אגרות חוב מיועדות בגין חלק העתודות שנפדה על ידה. כתוצאה, החשיפה של הקבוצה במסגרת ההשקעות החופשיות גדלה. בהתאם למנגנון ההתחשבות שנקבע מול משרד האוצר, אחזקת אגרות חוב מיועדות תפחת על פני תקופת חיי הפוליסות מבטיחות תשואה, עד שיעור של 50% מסך הנכסים העומדים כנגד ההתחייבויות בגין פוליסות מבטיחות תשואה.

פוליסות שהונפקו מראשית שנות ה-90, הינן בעיקרן פוליסות תלויות תשואה ובהן כספי החיסכון מושקעים על ידי חברות הביטוח בהשקעות חופשיות, בעיקר בשוק ההון, כאשר התשואה, בניכוי הוצאות, נזקפת לזכות המבוטח בהתאם לתוצאות תיק ההשקעות ובניכוי דמי ניהול כמפורט להלן.

לנתוני יתרת עתודות הביטוח לגבי תוכניות הביטוח מסוג משתתף ברווחים ומבטיח תשואה, ראה ביאור 20 לדוחות הכספיים.

• קופות גמל

מאז אמצע שנות ה-80 לקופות הגמל לא הונפקו אגרות חוב מיועדות¹⁷ והנכסים מושקעים בהשקעות בהתאם למגבלות הקבועות בתקנות ההשקעה.

• קרנות פנסיה

נכון להיום, קרנות הפנסיה הוותיקות והחדשות המקיפות נהנות מהבטחת תשואה על חלק מנכסי הקרן המגובים באג"ח מיועדות, הנושאות ריבית ריאלית בשיעור שנתי של 4.86%, עד לשיעור מקסימלי של 30% מסך הנכסים. ואולם, שיעור אגרות חוב מיועדות ביחס לעמיתים בקרנות הפנסיה החדשות, שקודם ל-1 בינואר 2004 כבר היו זכאים לפנסיה, יעמוד על 70% מסך הנכסים.

בנוסף, מדינת ישראל מעניקה "פיצוי" לקרנות הפנסיה הוותיקות המאוזנות בגין צמצום הנפקת אגרות החוב המיועדות, שבוצע לאורך השנים, וזאת באמצעות הבטחת הפרש שבין הריבית על אגרות החוב הישנות (5.57%) לבין 4% (1.57%) בגין הנכסים שאינם אגרות חוב מיועדות ומושקעים בשוק החופשי, וכן באמצעות הבטחת הפרש שבין

¹⁷ למעט למספר מצומצם של קופות גמל מבטיחות תשואה.

הריבית על אגרות החוב המיועדות הישנות מסוג "מירון" (5.57%) לבין הריבית על אגרות החוב המיועדות החדשות מסוג "ערד" (4.86%) וזאת בגין חלק הנכסים המושקעים באגרות חוב מיועדות חדשות.

כמו כן, משרד האוצר מעמיד כרית ביטחון לקרנות הוותיקות על מנת להגן על עמיתי וגמלאי הקרנות מפני תנודתיות בתשואות.

לעניין אופן השקעת הנכסים החופשיים, ראה סעיף 9.5 להלן.

תקנות זקיפת תשואה בקרן פנסיה חדשה מקיפה

בחודש יולי 2017 נכנסו לתוקף **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (זקיפת תשואה בקרן פנסיה חדשה מקיפה), התשע"ו-2016** (להלן: "**תקנות זקיפת תשואה**"), אשר כוללות הוראות לעניין אופן זקיפת תשואה לעמיתים ופנסיונרים בקרן פנסיה חדשה מקיפה ("**תשואת אגרות חוב מיועדות**"), כמפורט להלן:

- (א) מקבלי קיצבה - זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות למקבלי קיצבה תיעשה לפי היחס שבין 60% מסך נכסי מקבלי הקיצבה ובין סך נכסי הקרן שהושקעו באגרות חוב מיועדות.
- (ב) עמיתים בגיל 50 ומעלה - זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות תעשה לפי היחס שבין 30% מסך היתרות הצבורות בקרן לעמיתים בקבוצה זו ובין סך נכסי הקרן שהושקעו באגרות חוב מיועדות.
- (ג) עמיתים אחרים - זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות תעשה לפי יתרת התשואה בקרן הנובעת מהשקעה באגרות חוב מיועדות לאחר שנזקפה התשואה לשתי הקבוצות הקודמות כאמור לעיל.

קודם לכניסת תקנות זקיפת תשואה לתוקף, זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות נעשתה באופן אחיד לכלל העמיתים ומקבלי הקיצבות בקרן.

תקנות זקיפת תשואה, קובעת הוראת שעה לפיה, עד לסוף שנת 2023, זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות הן לעמיתים בגיל 50 ומעלה והן לעמיתים אחרים תהיה כמפורט בסעיף (ג) לעיל. כן נקבע כי הממונה יהיה רשאי להגדיל את שיעור זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות למקבלי קיצבה בקרן מסוימת, אם מצא כי שיעור זקיפת התשואה המובטחת באגרות החוב לעמיתים בגיל 50 ומעלה ולעמיתים אחרים, עולה על מחצית האחוז בהשוואה לקרן אחרת וכי הפער האמור עלול להפר את האיזון האקטוארי בקרן.

יצוין כי בתקנות זקיפת תשואה, אין כדי לשנות את שיעור אגרות החוב שרשאית חברה מנהלת של קרן פנסיה חדשה מקיפה לרכוש והוא ימשיך לעמוד על 30% מסך נכסי הקרן¹⁸.

כניסתן לתוקף של תקנות זקיפת תשואה, והקצאת אגרות החוב המיועדות בהתאם לקבוצות גיל, יצרה שונות באופן הקצאת אגרות חוב מיועדות בין עמיתים המשתייכים לאותה קבוצת גיל בקרנות הפנסיה השונות. תקנות כאמור יכולות, בטווח הארוך, ליצור העדפה לקרנות הפנסיה על פני מוצרים פנסיוניים אחרים החל בשלב הסמוך לגיל הפרישה ואף לייצר העדפה להצטרפות או נידוד לקרנות פנסיה מסוימות, בהתאם לתמהיל גילאי העמיתים בקרן. מגמה זו יכולה להתגבר במיוחד בסמוך לגיל הפרישה ונכח ההשפעה המשולבת של הוראות אלה ביחד עם ההוראות בדבר הנחת תשואה במקדמי המרה לקיצבה בקרנות הפנסיה החדשות, כמפורט בסעיף 6.2.2(ח) להלן, הוראות חוזר הנחה בדמי ניהול למקבל קיצבה וכן ההוראות בדבר שיעור דמי ניהול מופחת למקבלי קיצבה בקרנות ברירת המחדל

¹⁸ לא יחול שינוי אף בשיעור אגרות חוב מיועדות ביחס לעמיתים בקרנות הפנסיה החדשות, שקודם ל-1 בינואר 2004 כבר היו זכאים לפנסיה, ואשר עומד על 70% מסך הנכסים.

(ראה סעיפים 6.1.2.3 ו-6.2.2(א) להלן). מנגד יכולה מגמה זו להתמתן בשל העובדה שקליטת עמיתים בגיל פרישה יכולה לייצר העדפה שלילית להצטרפות עמיתים צעירים לקרנות אשר שיעור הנכסים המשוייכים למקבלי קיצבה בהן גבוה, ביחס לקרנות פנסיה אחרות, כמפורט לעיל.

הערכת החברה בקשר עם תקנות זקיפת תשואה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות בין היתר בהתפתחות תנאי התחרות בשוק, בהתנהגות הגורמים המתחרים ובהשפעות הגומלין שבין תקנות זקיפת תשואה להוראות רגולטוריות אחרות, לרבות בדבר איחוד חשבונות לא פעילים בפנסיה, הקמת קרנות ברירת מחדל (לפרטים ראה סעיף 6.2.2(ב) ו-6.2.2(א) להלן) וטיוטת תיקון תקנות העברת כספים (ככל שתאשר) בדבר אפשרות ניווד מקבלי קיצבות זקנה, (לפרטים ראה סעיף 6.2.2(ג) להלן), וכן בהתנהגות הגורמים המתחרים, הגורמים המפיצים ובחירות העמיתים והמבוטחים.

6.1.2 פירוט עיקר המוצרים והשירותים הנכללים בתחום הפעילות

להלן תיאור של המוצרים והשירותים אשר נוהלו על ידי החברה בשנת הדוח.

6.1.2.1 ענף ביטוח חיים

(א) כללי

הקבוצה משווקת ביטוח לעצמאים ולשכירים וכן ביטוח פרט וביטוחים קבוצתיים, כמפורט להלן.

• פוליסות פרט ופוליסות לשכירים ועצמאים

הפוליסות משלבות, בדרך כלל, חיסכון וכיסויים ביטוחיים כגון ריסק ואובדן כושר עבודה. חלק מפוליסות הביטוח המיועדות לשכירים ולעצמאיים, מאושרות כקופות גמל, נהנות מהטבות מס ומהוות חלק מהביטחון הסוציאלי של השכיר או העצמאי. פוליסות פרט, לעומתן, הכוללות חיסכון, אינן מאושרות כקופת גמל, אך נהנות מהטבות מס בגין כיסוי ביטוחי למקרה מוות ו/או אובדן כושר עבודה, הנרכש במסגרת הפוליסות, ובתנאים מסויימים גם בגין רכיב התשואה שנצברה בגין החיסכון.

• ביטוח קבוצתי

הסכם הביטוח הקבוצתי מיועד להעניק כיסוי ביטוחי למקרה מוות, שניתן להוסיף לו ביטוח מפני סיכוני תאונה מחלה ונכות או כיסוי ביטוחי למקרה של אובדן כושר עבודה הנותן כיסוי למקרה של מחלה או תאונה, שבעקבותיו איבד המבוטח בפוליסה את כושר עבודתו. הביטוחים הינם ללא מרכיב חיסכון, לקבוצות המונות למעלה מ-50 מבוטחים שיש ביניהם זיקה משותפת¹⁹ ומשווק בעיקר לקבוצות עובדים.

סכום הביטוח בביטוח חיים קבוצתי שווה, בדרך כלל, לכל חברי הקבוצה, או שהוא נקבע על פי גיל, משכורת או לפי קריטריון אובייקטיבי אחר, או שילוב שלהם. סכום הביטוח בביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי, נקבע, בין היתר, על פי תבחינים שונים וביניהם עיסוק, שכר, גיל ומין.

19 ההסכם כפוף לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (ביטוח חיים קבוצתי), התשנ"ג - 1993 או לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי), התשס"ז-2006, לפי העניין, וכן לחוזרי הממונה.

בהתאם להסדר התחיקתי ו/או בהתאם לתנאי הפוליסה הקבוצתית, מבוטח שתוקף הפוליסה הקבוצתית פקע לגבי, רשאי, בתנאים ובמקרים שנקבעו מראש, לרכוש פוליסה אישית על שמו ללא צורך בהליך חיתום רפואי, בדמי ביטוח שיהיו נהוגים במועד המעבר לגבי כלל המבוטחים אצל המבטח בפוליסת פרט דומה.

החברה מנהלת פוליסות קבוצתיות על פני שנים ארוכות. החברה פעלה גם במהלך שנת הדוח לטיוב נתוני המבוטחים בקולקטיבים וכן פעלה לשינוי פרמיות בקולקטיבים מסוימים ולהפסקת התקשרות עם קולקטיבים אחרים משיקולי רווחיות. לפרטים נוספים ראה ביאור 40(א)(4)(2) לדוחות הכספיים.

להוראות בקשר עם הוראות חוזר שיווק תוכניות אכ"ע בדבר הצטרפות לפוליסות ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתית ראה סעיף 6.2.2(r)(2) להלן.

(ב) פירוט תוכניות ביטוח עיקריות בתחום ביטוח החיים

בתיק ביטוח החיים של הקבוצה קיים מגוון של תוכניות ביטוח, בהתאם לסוגי המוצרים שנמכרו לאורך השנים, להלן פירוט המוצרים העיקריים:

• ביטוח מסוג מסורתי

○ **פוליסה מסוג מסורתי מעורב** הינה פוליסה הכוללת שני מרכיבים, חיסכון וריסק. הפרמיה נגזרת מסכום הביטוח, מגיל המבוטח, מתקופת הביטוח וכדומה, ואינה ניתנת להפרדה וייחוס למרכיבי הפוליסה. סכום הביטוח משולם כסכום חד פעמי בתום תקופת הביטוח (בדרך כלל בגיל 65), או במקרה מוות לפני תום תקופת הביטוח, ולמעט סכומים שהופקדו לאחר ינואר 2008, אשר משולמים כקיצבה.

○ **פוליסה מסוג מסורתי "גמלא"** הינה פוליסה שרוב הפרמיה שלה מיועדת לתשלום גמלה שתשלום במועד הפרישה מהעבודה. סכום הגמלה שתשלום וסכומי הפרמיה נקבעו במועד הוצאת הפוליסה.

○ **פוליסה מסוג מסורתי חיסכון** הינה פוליסה שכל הפרמיה שהצטברה בגינה משולמת כסכום חד פעמי. ערך הפדיון נקבע במועד הוצאת הפוליסה ונגזר מהפרמיה.

בפוליסות מסוג מסורתי לא ניתן להגדיל את סכום ההפקדות בפוליסה, לרבות בגין גידול בשכר מעל לשיעור עלית המדד, ובמקרים אלו יש לערוך פוליסה נוספת שתשקף את הגידול בסכום ההפקדה או השכר, לפי העניין.

פוליסות מסוג מסורתי היו המוצרים היחידים שנמכרו עד שנת 1982 כביטוחי פרט, תגמולים לעצמאיים ומנהלים. פוליסות מסוג מעורב וגמלא המשיכו להיות משווקות כביטוח מנהלים עד יוני 2001 וכביטוח פרט וכתגמולים לעצמאיים עד סוף 2003, בנוסף למוצרים אחרים שנמכרו במקביל.

• ביטוח מסוג עדיף (מיטב, מיטבית)

המאפיינים העיקריים של מוצר זה הם:

○ הפוליסה מחולקת לשני מרכיבים – לאחר ניכוי הוצאות בסכום קבוע, אחוז מסוים מהפרמיה נצבר כחיסכון ויתרת הפרמיה מיועדת לרכישת כיסוי ביטוחי למקרה מוות ולהוצאות תפעול ושיווק ("**מרכיב הריסק**"). עד סוף שנות ה-90, שיעור הפרמיה שיועד לחיסכון בפוליסות אלה במקור היה לרוב 72%. מתחילת שנות ה-2000, השיעור שיועד לחיסכון במקור היה לרוב 80% ומעלה. לאורך השנים, חלו שינויים בתמהיל הרכיבים כאמור בחלק מהפוליסות.

○ ביחס להפקדות שבוצעו עד שנת 2000, רשאי המבוטח לבחור בסמוך למועד קבלת הקיצבה, האם לקבל את החיסכון שנצבר כתשלום הוני או כגמלה, על בסיס מקדם קיצבה שנקבע בפוליסה במועד רכישתה. ביחס להפקדות שבוצעו החל משנת 2000, על המבוטח היה לבחור, במועד הרכישה, בין הפקדה ל: (א) פוליסה הניתנת או נספח הון שצורף לפוליסה קיצבתית - במסגרתה ניתן היה לייעד את החיסכון שנצבר לאפיק הוני

ללא אפשרות המרה לתשלום גמלה; ו- (ב) פוליסה קיצבתית - במסגרתה ניתן היה להמיר את החיסכון שנצבר לתשלום גמלה על בסיס מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, שנקבע במועד רכישת הפוליסה.

○ בפוליסה ששווקה עד לשנת 2000, בפני מבוטח שמגיע לגיל פרישה עומדים לבחירה מספר מסלולים אפשריים לקבלת קיצבה. בכל המסלולים, קיצבה תשולם על בסיס מקדמי קיצבה מובטחים. החל משנת 2001, המבוטח זכאי לתשלום קיצבה על בסיס מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, למשך כל ימי חייו במסלול אחד בלבד כאשר במקרה מותו, בטרם שולמו למבוטח מספר מינימלי של 240 תשלומי קיצבה חודשיים, ישולמו יתרת הקיצבאות למוטבים; בנוסף, למבוטח קיימת האפשרות לבחור מסלולים נוספים, בתנאים שונים, לגביהם מקדם הקיצבה המובטח תוחלת חיים נקבע במועד קבלת הקיצבה, בהתאם לתנאי הפוליסה.

הפוליסה שווקה בענף ביטוח חיים בין השנים 1983 ועד סוף 2003. הפוליסה שווקה כביטוח פרט, כביטוח תגמולים לעצמאים וכביטוח מנהלים.

• **ביטוח מסוג פרופיל**

○ החל משנת 1999 משווקת הקבוצה קו מוצרים בשם המסחרי "פרופיל" לסוגיו, אשר שונה מהמוצרים ששווקו עד אותה עת, בין היתר: (א) בהפרדה בין רכיבי החיסכון, הסיכון והוצאות/דמי ניהול; (ב) באפשרות להתאים את הכיסויים הביטוחיים בהתאם לבחירת המבוטח; (ג) באפשרות לניהול החיסכון באמצעות מספר מסלולי השקעה עם תשואה יומית (במקום חודשית); (ד) במבנה דמי הניהול, שאינם משתנים בהתאם לתשואה; (ה) באפשרות לייעד את החיסכון שנצבר לאפיק הוני ו/או לאפיק קיצבתי באותה פוליסה (לאחר שנת 2008 ניתן לייעד את החיסכון לאפיק קיצבתי בלבד).

במסלולי ה"פרופיל" שנמכרו בין השנים 2004 עד ל-2008 בפוליסות פרט ובין השנים 2004 עד ל-2009 בביטוחי מנהלים ותגמולים לעצמאיים, ניתן היה לרכוש מסלול מבטיח תשואה צמוד מדד לתקופה של 10 שנים ממועד ההצטרפות למסלול השקעה, על פי שיעור ריבית שנקבע בעת הצטרפות המבוטח למסלול. כנגד פוליסות אלה נדרש המבוטח להחזיק בהון נוסף, בשיעור 2%, וכן בשיעור מהסיכון הגלום בנכסים העומדים כנגד ההתחייבויות בפוליסות אשר הצטמצם לאור הגעת פוליסות אלה לסיום תקופת הבטחת התשואה הכלולה בהן (לפרטים לגבי יתרת ההתחייבות בגין פוליסות אלו ראה ביאור 20(א) לדוחות הכספיים). כיום החברה אינה משווקת עוד פוליסות הכוללות מסלול מבטיח תשואה למצטרפים חדשים.

החל משנת 2004 שיווקה החברה מספר סוגים של פוליסות פרופיל. פוליסות אלו נבדלו זו מזו, בין היתר, במבנה דמי הניהול ובשיעורם וכן במקדמי הקיצבה.

○ בשנת 2013 התאימה החברה את פוליסת ביטוח המנהלים והפוליסה לעצמאים מסוג ה"פרופיל" ששווקו על ידה לשינויים בדמי הניהול, בהתאם לתקנות דמי הניהול, כמפורט בסעיף 6.1.2.3 להלן. כמו כן, החל מחודש ינואר 2013, הוגבלה האפשרות למכור תוכניות ביטוח חיים חדשות הכוללות מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים, למבוטחים שטרם מלאו להם 60²⁰. במסגרת חוזר ניווד מקדמי קיצבה מובטחים נקבעו הוראות המאפשרות לשווק, לנייד ולשמר פוליסות ביטוח חיים משולבות בחיסכון תלויות תשואה הכוללות מקדמי קיצבה מובטחים, שנרכשו משנת 1991 עד ליום 31 בדצמבר 2013, ללא קשר לגיל המבוטח, תוך שמירת מקדמי הקיצבה שהובטחו בפוליסה המקורית.

---

20 למעט חריג שהותר על ידי הממונה למשך שנה בתנאים שנקבעו על ידו.

בשנת הדוח שווקו פוליסות ביטוח חיים עם מקדמי קיצבה לבני 60 ומעלה בהיקף לא מהותי.

לפרטים בדבר מוצרים חדשים ראה סעיף 6.1.3 להלן.

במסגרת פוליסות הפרופיל האמורות מסלול ברירת מחל הוא תשלום קיצבה על בסיס מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, למשך כל ימי חייו ובמקרה מותו, בטרם שולמו למבטח מספר מינימלי של תשלומי קיצבה חודשיים מובטחים (240 תשלומים), ישולמו יתרת הקיצבות למוטבים. כמו כן, קיימים מסלולים חלופיים לקבלת קיצבה, לבחירת המבטח. מסלולי הקיצבה ומקדמי הקיצבה בפוליסות אלו נקבעים במועד הפרישה, למעט ביחס למבטחים שרכשו את הפוליסה לאחר גיל 60 ובחרו בתוכנית ביטוח הכוללת מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים.

○ במהלך השנים שווקו פוליסות מסוג פרופיל מנהלים, עצמאים ופרט, חלקן עם כיוויים ביטוחיים וחלקן ללא כיוויים ביטוחיים, חלקן עם מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים וחלקן ללא מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים. ככלל, החל משנת 2009 בוטלה האפשרות, להמיר את החיסכון הנצבר לקיצבה במקדמי קיצבה מובטחים תוחלת חיים בפוליסות פרט וההמרה מתאפשרת בהתאם למקדמי הקיצבה שיהיו ידועים במועד הבקשה להמרת סכום החיסכון החד פעמי לקיצבה.

פוליסות מסורתיות ופוליסות עדיף שכללו מרכיב חיסכון שנמכרו עד סוף שנת 1990, הינן פוליסות מבטיחות תשואה, שחלק מהתחייבויות החברה למבטחים בהן מגובות באגרות חוב מיועדות. פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון, שנמכרו משנת 1991 הינן ככלל, פוליסות תלויות תשואה.

לעניין פירוט דמי הניהול הנגבים בפוליסות ביטוח חיים העיקריות, ראה ביאור 20(ב) לדוחות הכספיים.

• מוצרים המקנים כיווי ביטוחי "ריסק"

מוצרי הריסק (ביטוח למקרה מוות ו/או נכות ו/או אובדן כושר עבודה ו/או מחלות קשות) נמכרים או נמכרו בעבר, כפוליסות עצמאיות ו/או כנספחים/תוספות לפוליסות "מסורתית", "עדיף" או "פרופיל" לסוגיו.

כיווי הריסק העיקריים הם:

• **ביטוח ריסק טהור – פרט** - ביטוח חיים למקרה מוות ללא מרכיב חיסכון. התוכנית מבטיחה למוטבים סכום ביטוח קבוע מראש, אם המבטח נפטר במהלך תקופת הביטוח. תגמולי הביטוח משולמים למוטבים כפיצוי חד-פעמי או כסכום חודשי לתקופה הקבועה בפוליסה. במקרה של תוכנית ריסק המיועדת לכיווי חוב יתרת הלוואות משכנתא, סכום הביטוח מתעדכן בהתאם לריבית שנקבעה בפוליסה ותגמולי הביטוח משולמים למוטב הבלתי חוזר והיתרה, ככל שקיימת, למוטבים. בעבר אפשרה החברה לרכוש ביטוח חיים למקרה מוות ללא צורך בהליך מוקדם שלחיתום רפואי, כאשר במקרה זה הכיווי הביטוחי בשלוש השנים הראשונות לתקופת הביטוח היה בגין מוות כתוצאה מתאונה בלבד ובתקופה שלאחר מכן, בגין מוות מכל סיבה שהיא. החל מהרבעון האחרון של שנת הדוח, ובהתאם לתיקון מס' 18 לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשע"ח-1998, מאפשרת החברה לרכוש ביטוח חיים למקרה מוות המיועד לכיווי חוב יתרת הלוואות משכנתא לאנשים עם מוגבלות מקצרת חיים, ללא צורך בהליך מוקדם של חיתום רפואי, ובכפוף לתקופת אכשרה של שנתיים וחצי. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.1.3 להלן.

• **ביטוח אובדן כושר עבודה** - תוכנית ביטוח המשלבת פיצוי חודשי בשיעור שאינו עולה בדרך כלל על 75% מהשכר של המבטח, וזאת בכפוף למגבלות חיתום מסוימות במקרה של עליית שכר. בנוסף לתשלומי הפיצוי החודשיים שמשולמים למבטח, המבטח משוחרר, ככלל, מתשלום הפרמיות, והן משולמות על ידי חברת הביטוח, כל עוד המבטח אינו כשיר לעבודה ("שיחרור"). תגמולי הביטוח משולמים בתשלומים חודשיים, החל מתום תקופת ההמתנה, וכל עוד המבטח אינו כשיר לעבודה, אך לא יאוחר מתום תקופת הביטוח. לפרטים בדבר חוזר "קווים מנחים לעניין תוכנית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה", הקובע מבנה אחיד ומודולרי לתוכנית לביטוח אובדן כושר עבודה, ראה סעיף 6.2.2(ז)(2) להלן.

- **משלים פנסיית נכות**- ביטוח לאובדן כושר עבודה לעמית בקרן הפנסיה, אשר נועד להרחיב את הכיסוי הביטוחי הניתן במסגרת תקנון קרן הפנסיה למקרים בהם לא קיימת זכאות לתשלום קיצבת נכות בהתאם לתקנון קרן הפנסיה, כגון מקרה של אובדן כושר עבודה עיסוקי או בגין תקופת אכשרה הקבועה בתקנון קרן הפנסיה. לפרטים בדבר כיסוי משלים לקרן הפנסיה לפי **חוזר "קווים מנחים לעניין תוכנית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה"**, והבהרה שפורסמה בעניין ראה סעיף 6.2.2(ז)(2) להלן.
- **ביטוח מחלות קשות**- לעניין מכירת ביטוח מחלות קשות ראה סעיף 8.1.2.1(א) להלן.
- **ביטוח מוות מתאונה**- תוכנית ביטוח המבטיחה תשלום סכום חד-פעמי במקרה של מוות שנגרם כתוצאה מתאונה.
- **ביטוח נכות מתאונה**- תוכנית ביטוח המבטיחה תשלום סכום חד-פעמי במקרה של נכות שנגרמה כתוצאה מתאונה.

6.1.2.2. ענפי קרנות פנסיה וקופות גמל

קרנות פנסיה וקופות גמל מנוהלות על ידי החברות המנהלות על פי הוראות תקנונים. התקנונים הינם דינמיים ועשויים להשתנות מעת לעת באישור הממונה. הודעה על עיקרי השינויים נמסרת לעמיתים. ככלל, זכויות העמית נקבעות בהתאם לתקנון הקופה או הקרן התקף במועד הזכאות.

בשנת הדוח לא בוצעו מיזוגים של קופות גמל ומסלולי השקעה בקופות הגמל. נכון למועד הדוח, קופות הגמל ומסלולי ההשקעה המנוהלים על ידי כלל פנסיה וגמל הינם:

שם הקופה	מסלולי השקעה	מספר אישור מס הכנסה	סוג הקופה
כלל תמר	מודל השקעות תלוי גיל	מסלול לבני 50 ומטה	9651
		מסלול לבני 50 עד 60	9652
		מסלול לבני 60 ומעלה	9653
	אג"ח עד 25% מניות ²¹	253	קופת גמל אישית לתגמולים ופיצויים וקופת גמל לחיסכון
	אג"ח צמוד מדד	124	
	שקלים	592	
	מניות	127	
	שקלי טווח קצר	128	
	אג"ח	117	
	הלכה אג"ח עד 15% מניות	1533	
בר א' - מבטיח תשואה	539	קופת גמל מבטיחת תשואה	
בר ג'	263	קופת גמל אישית לתגמולים ופיצויים	

²¹ ביום 1 במרס 2018 שונתה מדיניות ההשקעה של המסלול ממסלול "כללי" למסלול מתמחה משולב "אג"ח עד 25% מניות". לפרטים ראה סעיף 6.1.3(ג) להלן.

שם הקופה	מסלולי השקעה	מספר אישור מס הכנסה	סוג הקופה
כלל השתלמות	כללי	456	קרן השתלמות
	שקלי טווח קצר	1351	
	אג"ח צמוד מדד	1348	
	מניות	1350	
	אג"ח	2115	
	הלכה אג"ח עד 15% מניות	1534	
כלל גמל לעתיד	כללי	7988	קופת גמל להשקעה
	אג"ח	7989	
	אג"ח ממשלתי	7990	
	מניות	7991	
	אג"ח עד 15% מניות	7992	
	שקלי טווח קצר	7993	
	הלכה	7994	
קופה מרכזית לפיצויים	קופה כללית לפיצויים	239	קופה מרכזית לפיצויים
	הדס	684	
	כלל פיצויים למעסיק	241	
	כלל ברזל - קופה מרכזית לפיצויים	152	
	כלל גמל מרכזית לפיצויים	443	
	אלמוג פיצויים	219	
	כלל גמל מרכזית מסלולית	614	
קופת גמל מרכזית לדמי מחלה ²²	892	קופה מרכזית לדמי מחלה	
כלל תקציבית	1284	קופה מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית	

להלן פירוט נתוני הנכסים המנוהלים, דמי גמולים, צבירה נטו, שיעור דמי ניהול מנכסים ושיעור דמי ניהול מהפקדות של קרנות הפנסיה וקופות הגמל ששווקו על ידי חברות הקבוצה בשנת 2018:

שיעור דמי ניהול ממוצע מהפקדות לשנת 2018	שיעור דמי ניהול ממוצע מנכסים לשנת 2018	צבירה נטו בשנת 2018 (אלפי ש"ח)	דמי גמולים בשנת 2018 (אלפי ש"ח)	נכסים מנוהלים ליום 31 בדצמבר 2018 (אלפי ש"ח)	קרן הפנסיה עתודות הותיקה	קרנות פנסיה חדשות
3.43%	0.27%	(90,503)	227,462	10,028,397	קרן הפנסיה עתודות הותיקה	
2.25%	0.22%	4,095,901	5,646,940	54,363,827	כלל פנסיה	קרנות פנסיה חדשות
-	0.435%	191,769	243,751	1,633,395	כלל פנסיה משלימה	

²² בחודש מרס 2019 הוגשה לממונה בקשה לסגירת קופת הגמל בהיעדר עמיתים או נכסים בקופה.

כלל חברה לביטוח בע"מ

חלק א' - תיאור עסקי התאגיד

שיעור דמי ניהול ממוצע מהפקדות לשנת 2018	שיעור דמי ניהול ממוצע מנכסים לשנת 2018	צבירה נטו בשנת 2018 (אלפי ש"ח)	דמי גמולים בשנת 2018 (אלפי ש"ח)	נכסים מנוהלים ליום 31 בדצמבר 2018 (אלפי ש"ח)	
0.17%	0.48%	(633,416)	452,670	22,436,655	קופות גמל לתגמולים ופיצויים וקופות גמל לחיסכון
-	0.65%	142,861	164,310	238,455	קופת גמל להשקעה
-	0.64%	543,710	1,196,655	7,938,848	קרן השתלמות
-	0.60%	(532,444)	404	2,368,813	אחר ²³
		3,717,878	7,932,192	99,008,390	סה"כ

* צבירה נטו – הפקדות בתוספת העברות נכנסות בניכוי פדיונות והעברות יוצאות.

להלן פירוט נתוני הנכסים המנוהלים, דמי גמולים, צבירה נטו, שיעור דמי ניהול מנכסים ושיעור דמי ניהול מהפקדות של קרנות הפנסיה וקופות הגמל ששווקו על ידי חברות הקבוצה בשנת 2017:

שיעור דמי ניהול ממוצע מהפקדות לשנת 2017	שיעור דמי ניהול ממוצע מנכסים לשנת 2017	צבירה נטו בשנת 2017 (אלפי ש"ח)	דמי גמולים בשנת 2017 (אלפי ש"ח)	נכסים מנוהלים ליום 31 בדצמבר 2017 (אלפי ש"ח)		
3.32%	0.29%	(52,399)	233,259	10,084,296	קרן הפנסיה עתודות הותיקה	
2.52%	0.25%	3,157,107	5,454,538	50,178,494	כלל פנסיה	קרנות פנסיה חדשות
0%	0.48%	194,924	247,747	1,486,009	כלל פנסיה משלימה	
0.16%	0.53%	(2,079,758)	394,488	23,070,937	קופות גמל לתגמולים ופיצויים וקופות גמל לחיסכון	
-	0.57%	99,216	102,536	101,810	קופת גמל להשקעה	
-	0.71%	(184,131)	1,103,161	7,510,248	קרן השתלמות	
-	0.59%	(509,957)	1,439	2,936,741	אחר ²⁴	
		625,002	7,537,168	95,368,535	סה"כ	

* צבירה נטו – הפקדות בתוספת העברות נכנסות בניכוי פדיונות והעברות יוצאות.

23 כולל: קופות גמל מרכזיות לפיצויים, קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית וקופת גמל לדמי מחלה.
24 כולל: קופות גמל מרכזיות לפיצויים, קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית וקופת גמל לדמי מחלה.

להלן פירוט נתוני הנכסים המנוהלים, דמי גמולים, צבירה נטו, שיעור דמי ניהול מנכסים ושיעור דמי ניהול מהפקדות של קרנות הפנסיה וקופות הגמל ששווקו על ידי חברות הקבוצה בשנת 2016:

שיעור דמי ניהול ממוצע מהפקדות לשנת 2016	שיעור דמי ניהול ממוצע מנכסים לשנת 2016	צבירה נטו בשנת 2016 (אלפי ש"ח)	דמי גמולים בשנת 2016 (אלפי ש"ח)	נכסים מנוהלים ליום 31 בדצמבר 2016 (אלפי ש"ח)	קרן הפנסיה עתודות התיקה
3.57%	0.29%	316,912	241,656	9,330,327	קרנות פנסיה חדשות
2.79%	0.26%	5,250,109	5,162,497	43,423,171	כלל פנסיה
-	0.44%	220,978	232,721	1,194,678	כלל פנסיה משלימה
0.3%	0.57%	(1,099,799)	513,214	23,642,290	קופות גמל לתגמולים ופיצויים וקופות גמל לחיסכון
-	0.75%	298,978	1,099,972	7,226,954	קרנות השתלמות
-	0.58%	(405,723)	3,670	3,263,660	אחר ²⁵
		4,581,455	7,253,730	88,081,080	סך הכל

* צבירה נטו – הפקדות בתוספת העברות נכנסות בניכוי פדיונות והעברות יוצאות.

6.1.2.3 דמי ניהול והוצאות במוצרים השונים

1) להלן טבלאות המתארות את שיעורי דמי הניהול המירביים השנתיים במוצרים העיקריים השונים²⁶ בהתאם להסדר התחיקתי, לרבות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (דמי ניהול), התשע"ב-2012 (להלן: "תקנות דמי ניהול"):

ביטוח חיים

דמי ניהול שנתיים מקסימליים	מוצר פנסיוני
דמי ניהול קבועים עד 0.6% מהצבירה + דמי ניהול משתנים עד 15% מהתשואה הריאלית שהושגה בניכוי דמי הניהול הקבועים. במקרה של הפסד, חברת הביטוח אינה זכאית לדמי הניהול המשתנים וזאת עד לכיסוי הפסד המצטבר הקבוע בפוליסות. ²⁸	תוכניות ביטוח חיים תלויות תשואה ששווקו עד סוף שנת 2003 מסוג "מסורת" ו"עדיף" ²⁷
2% מהצבירה + 0% מההפקדות או שיעור נמוך יותר מהצבירה ושיעור גבוה	תוכניות ביטוח חיים תלויות תשואה ששווקו מ-1 בינואר 2004 עד סוף שנת 2012

25 כולל: קופות גמל מרכזיות לפיצויים, קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית וקופת גמל לדמי מחלה.
 26 האמור לא כולל דמי ניהול והוצאות מסוגים שונים הנגבים בחלק מפוליסות ביטוח חיים כדוגמא בגין ניהול תיק השקעות, גורם פוליסה או גורם גביה וכו'.
 27 פוליסות "פרפיל" שנמכרו עד שנת 2003 כללו מנגנון תמחור שונה.
 28 ראה ביאור 3(ד)3(א) לדוחות הכספיים.

מוצר פנסיוני	דמי ניהול שנתיים מקסימליים
בקופות המוכרות כקופות ביטוח תוכניות ביטוח חיים תלויות תשואה ששווקו החל מאוגוסט 2007 עד סוף שנת 2012, שאין מוכרות כקופת ביטוח	יותר מההפקדות (על פי תמהיל מאושר על ידי הממונה- כאשר דמי הניהול מההפקדות הינם בשיעור שבין 0% ל-13%).
תוכניות ביטוח חיים תלויות תשואה המשווקות החל מינואר 2013	עד 1.05% מהצבירה (תוכניות ששווקו בשנת 2013 עד 1.1% מהצבירה) +עד 4% מההפקדות.
מקבלי קיצבה	עד 0.6% מהצבירה.

הכנסות החברה בפוליסות מבטיחות תשואה נובעות מהמרווח הפיננסי, ככל שנוצר, בין התשואה המובטחת באגרות החוב המיועדות והרווחים מההשקעות על הנכסים החופשיים לבין ההתחייבויות כלפי המבוטחים.

קרנות פנסיה

מוצר פנסיוני	דמי ניהול שנתיים החל משנת 2014
קרן ותיקה מאזנת	על פי היתרים ספציפיים שניתנו על ידי הממונה
קרן פנסיה חדשה מקיפה	עד 0.5% מהצבירה + עד 6% מההפקדות
קרן פנסיה חדשה כללית (משלימה)	עד 1.05% מהצבירה + עד 4% מההפקדות
מקבלי קיצבה בקרן פנסיה מקיפה	עד 0.5% מתוך סך הנכסים העומדים כנגד התחייבויות הקרן לכלל מקבלי הקיצבה ²⁹
מקבלי קיצבה בקרן פנסיה כללית	עד 0.6% מתוך סך הנכסים העומדים כנגד התחייבויות הקרן לכלל מקבלי הקיצבה ³⁰

קופות גמל³¹

מוצר פנסיוני	דמי ניהול שנתיים החל משנת 2014
קופת גמל אישית לתגמולים ופיצויים וקופת גמל לחיסכון	עד 1.05% מהצבירה + עד 4% מההפקדות
קופת גמל מרכזית	עד 2% מהצבירה (ללא דמי ניהול מההפקדות)
קרנות השתלמות	עד 2% מהצבירה (ללא דמי ניהול מההפקדות)

כן נקבעו הסדרים משלימים נוספים. לרבות כמפורט להלן:

- ביחס למבוטחים ועמיתים שהינם מנותקי קשר – רשאים הגופים המוסדיים לגבות דמי ניהול בשיעור של עד 0.3% מהצבירה, או השיעור שנגבה בפוליסה או בחשבון העמית, לפי העניין, במועד שבו נותק הקשר, לפי הנמוך³².
- דמי הניהול השנתיים המינימליים בחשבונות קופת גמל, שאינה קופת ביטוח או קרן פנסיה מקיפה³³, אליה בוצעו הפקדות שקדמו לשנת המס 2008, לא יפחתו מ-6 ש"ח לחודש (צמוד למדד), בכל חשבונות העמית.

²⁹ למעט נכסים העומדים כנגד התחייבויות הקרן למי שהיה זכאי לקבל קיצבה או קיצבת נכות לפני ה-1 בינואר 2004.
³⁰ לגבי נכסים העומדים כנגד התחייבויות הקרן לכלל מקבלי הקיצבה אשר החלו לקבל קיצבה לפני יום ה-1 בינואר 2013 בשיעור שלא יעלה על 2% לשנה.
³¹ למעט קופות גמל מבטיחות תשואה, שדמי הניהול בהן נקבעים על פי האמור בתקנון.
³² ביחס לעמית שאותו שאינו עמית שנפטר- רשאי הגוף המוסדי לגבות, באופן רטרואקטיבי, דמי ניהול נוספים, באופן שדמי הניהול שיגבו בגין התקופה שחלה החל משנה ממועד ניתוק הקשר ועד איתור העמית יהיו בשיעור של עד 0.5% מהיתרה הצבורה בחשבון העמית (במקום 0.3%).

בפועל, בחלק מהמוצרים גובים הגופים המוסדיים בקבוצה דמי ניהול נמוכים מהתקרות המפורטות לעיל, בהתאם להסכמים פרטניים. הוראות ההסדר התחיקתי, מסדירות מתן הנחות, לרבות הוראות בדבר תקופה מינימלית למתן הנחות וכן הוראות לפיהן הנחות למקבלי קיצבה תהינה למשך כל תקופת תשלום הקיצבה (לרבות ביחס לשארים).

בחודש אפריל 2018 נכנס לתוקף תיקון לחוזר דמי ניהול במכשירי החיסכון הפנסיוני המסדיר את אופן מתן ההנחות בדמי ניהול במוצרי החיסכון הפנסיוני. במסגרת התיקון האמור, צומצמה יכולתו של הגוף המוסדי להעלות את דמי הניהול לעמית, בין היתר, באמצעות הארכת התקופה המינימלית למתן הנחה בדמי הניהול משנתיים לחמש שנים; וכן צומצמו החריגים המאפשרים לגוף מוסדי להעלות את דמי הניהול לעמית במהלך התקופה המינימלית האמורה. כמו כן הורחבו חובות הידוע של הגופים המוסדיים אודות מתן ההטבה והעלאת דמי הניהול.

בטווח הקצר נוכח תנאי התחרות העזים בשוק, לא היה לחוזר דמי ניהול במכשירי החיסכון הפנסיוני השפעה מהותית על שיעור דמי הניהול הנגבים, צירוף לקוחות ושימורם. עם זאת, בטווח הארוך לא ניתן לצפות את השפעתו והיא תלויה בין היתר בהתפתחות תנאי התחרות, התנהגות הגופים המוסדים המתחרים, בעלי הרשיון, המעסיקים והלקוחות.

הוראות חוזר הנחה בדמי ניהול למקבל קיצבה, בשילוב עם ההוראות בדבר הנחת תשואה במקדמי המרה לקיצבה בקרנות הפנסיה החדשות יכול וישפיעו על תנאי התחרות בשוק קרנות הפנסיה גם ביחס לשלב שלאחר קבלת הקיצבה. כמו כן, ככל שינתנו בעתיד הנחות בשיעור דמי הניהול למקבלי קיצבה בקרן הפנסיה, בשילוב ההתחייבות למתן הנחות למשך כל תקופת חיי העמית ושאריו, הדבר עלול להיות בעל השפעה מהותית על גובה דמי הניהול שתגבה כלל פנסיה וגמל מעמיתים מקבלי קיצבה ומשאריהם ועל הרווחיות. נכון למועד פרסום הדוח כלל פנסיה וגמל אינה מעניקה הנחות למקבלי קיצבת זקנה.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של התיקון לחוזר דמי ניהול הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל יכולה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה, בין היתר לאור אי הודאות ביחס להשפעתו על החלטות הגופים המוסדיים בקבוצה אשר תלויות בין היתר בהתנהגות הגורמים המתחרים, הגורמים המפיצים, המעסיקים והלקוחות.

לפרטים בדבר דמי הניהול שגבו חברות הקבוצה במוצרים השונים בשנים 2016 עד 2018 ראה סעיף 6.1.2.2 לעיל וכן ביאורים 20 ו-29 לדוחות הכספיים.

2) הוצאות בקשר עם ניהול השקעות

בנוסף לדמי הניהול, גובים הגופים המוסדיים הוצאות בקשר עם ניהול השקעות, וזאת בכפוף להוראות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח-2008, אשר קובעות את סוגי ההוצאות בהן ניתן לחייב את העמיתים ומחילות מגבלה מצטברת כמותית שנתית בשיעור של 0.25% מהנכסים, על סכום ההוצאות שניתן לחייב את העמיתים. לפרטים בקשר עם התקנות האמורות ראה סעיף 9.5.5.2 להלן.

סכום ההוצאות הנגבה מהעמיתים מהווה רכיב נוסף בהשפעה על התשואה ללקוח במוצרי החיסכון השונים ומהווה אף רכיב השוואתי נוסף בין הגופים המתחרים, וכפועל יוצא משפיע על התחרות בענף.

• כללי:

בשנת הדוח לא שיווקו חברות הקבוצה מוצרים מהותיים חדשים בתחום זה, למעט כמפורט להלן:

• שינויים בפוליסות הביטוח בשנת הדוח:

- בהמשך להוראות חוזר "קווים מנחים לעניין תוכנית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה" (להלן: "חוזר קווים מנחים") (לפרטים ראה סעיף 6.2.2(ז)(2) להלן) ולהתאמת תוכנית ביטוח לאובדן כושר עבודה במסגרת ביטוחי מנהלים להוראות חוזר קווים מנחים, במהלך שנת הדוח קיבלה החברה אישור למוצר אובדן כושר עבודה "מגן הכנסה" שחרור בלבד וכן השלימה את התאמת מוצרי אובדן כושר העבודה נוספים להוראות חוזר קווים מנחים.
- בחודש פברואר 2018 החלה החברה לשווק חבילות מוצרים בתוכנית פרופיל מנהלים ועצמאיים תחת השמות "פרופיל מאוחד אקטיבי" ו"פרופיל מאוחד", אשר מאפשרות נידוד של הכספים הצבורים של לקוח בתוכניות ביטוח שונות (בחברה ובחברות אחרות), לפוליסה מאוחדת אחת, עם או ללא הפקדות שוטפות לפוליסה, בהתאמה.
- בהמשך לתיקון לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח – 1998, השיקה החברה, ביטוח חיים למקרה מוות לפירעון הלוואה לדיור (משכנתא) לאנשים עם מוגבלות מקצרת חיים, תחת השם "שוהם נגיש". המוצר דומה במהותו לביטוח חיים למקרה מוות לפירעון הלוואה לדיור לאוכלוסיה הכללית שנמכר על ידי החברה, אולם המוצר נמכר למי שהינו "בעל מוגבלות מקצרת חיים", על פי מנגנון שנקבע בחוק, ובכפוף לתקופת אכשרה במהלכה לא זכאי המבוטח לתגמולי ביטוח. סכום הביטוח שניתן לרכוש מוגבל ב- 500,000 ש"ח או במחצית יתרת הלוואה שנטל הלווה, לפי הנמוך.

שינויים בתקנוני קרנות הפנסיה בשנת הדוח:

(א) קרן פנסיה מקיפה - "כלל פנסיה"

כלל פנסיה וגמל פועלת מעת לעת, בכפוף לאישור הממונה, לתיקון תקנון קרן הפנסיה המקיפה וזאת, בין היתר, נוכח שינויים רגולטורים והצורך בביצוע התאמות תפעוליות.

בחודש ינואר 2018 נכנס לתוקף תיקון לתקנון במסגרתו נוספו בקרן "מסלול השקעה בסיסי למקבלי קיצבה" ו-"מסלול השקעה הלכה למקבלי קיצבה", המיועדים למקבלי קיצבאות, שהחלו לקבל קיצבה החל מיום 1 בינואר 2018, וזאת בהתאם להוראות חוזר "הוראות ניהול קרן פנסיה חדשה" בדבר ניהול נפרד של מקבלי קיצבאות בגין אירוע מזכה החל לאחר ינואר 2018 ושל מקבלי קיצבאות בגין אירוע מזכה החל לפני ינואר 2018. לפרטים ראה סעיף 6.2.2(ח) להלן.

בחודש יוני 2018 תוקן תקנון הקרן המקיפה בהתאם לנוסח התקנון התקני (האחיד) אשר פרסמה הרשות, ראה סעיף 6.2.2(ז)(1) להלן. עיקרי השינויים שנקבעו בתקנון האחיד ביחס לתקנון הקודם של הקרן, נוגעים, בין היתר לאופן חישוב השכר המבוטח ואופן חישוב השכר הקובע; הקמת מסלולי ביטוח חדשים; אפשרות העמיתים לבחור את גיל תום הביטוח מבין מספר חלופות; קביעת תקופת אכשרה ביחס למקרים נוספים שנקבעו; כיסוי לביטול תקופת אכשרה לעמיתים שיתרו על כיסוי ביטוחי לשאירים (אלא אם העמית יבחר לוותר על כיסוי זה); קביעת ארכת ביטוח (ריסק זמני אוטומטי) לתקופה של 5 חודשים רצופים, ללא קשר לתקופת ההפקדות הרציפה האחרונה שקדמה למועד הפסקת ההפקדות; קביעת אפשרות להמיר חלק מהיתרה הצבורה לקצבת זקנה, תוך המשך הפקדות לקרן; ביטול האפשרות לקבל קצבת זקנה 3 חודשים רטרואקטיבית; שינוי ביחס לתקופת תשלומים מובטחים לאלמנה; קיצור תקופת התיישנות להגשת תביעה לקבלת קצבת נכות ל- 3 שנים ממועד קרות האירוע המזכה (במקום 7 שנים); העברת הפקדות של דמי גמולים ששולמו בשל נכים מלאים בקרן המקיפה לקרן המשלימה; עודכנו לוחות הזמנים לטיפול בתביעות לקבלת קיצבאות וכן בבקשות משיכת כספים; וכן עודכנו מקדמי עלויות הכיסוי הביטוחי לסיכונים נכות, ומקדמי המרה ומקדמי היוון קצבת זקנה.

(ב) קרן פנסיה כללית - "כלל פנסיה משלימה"

כלל פנסיה וגמל פועלת מעת לעת, בכפוף לאישור הממונה, לתיקון תקנון קרן הפנסיה המשלימה וזאת, בין היתר, נוכח שינויים רגולטורים והצורך בביצוע התאמות תפעוליות.

בחודש ינואר 2018 נכנס לתוקף תיקון לתקנון במסגרתו נוסף בקרן "מסלול השקעה בסיסי למקבלי קיצבה", המיועד למקבלי קיצבות החל מיום 1 בינואר 2018, וזאת בהתאם להוראות חוזר "הוראות ניהול קרן פנסיה כללית". לפרטים ראה סעיף 6.2.2(ח) להלן.

בחודש יוני 2018 עודכנו מקדמי עלויות הכיסוי הביטוחי לסיכונים נכות ומוות, מקדמי המרה ומקדמי היוון קיצבת זקנה, בהתאם להוראות חוזר "דרך חישוב המאזן האקטוארי ומקדמי תקנון קרן פנסיה".

(ג) קרן פנסיה ותיקה - עתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים ("עתודות הותיקה")

בשנת הדוח לא נערכו תיקונים בתקנון עתודות הותיקה.

שינויים בתקנוני קופות הגמל בשנת הדוח:

בחודש מרס 2018, אושר תיקון לתקנון קופות הגמל "כלל תמר" במסגרתו שונתה מדיניות ההשקעה התקנונית של מסלול ההשקעה הכללי למסלול מתמחה משולב "אג"ח עד 25% מניות".

לאחר תקופת הדוח, בחודש מרס 2019, אושרו תיקונים לתקנון קופת הגמל "כלל תמר" ולתקנון קרן ההשתלמות "כלל השתלמות" במסגרתם התווסף מסלול השקעה מתמחה משולב "אג"ח עד 15% מניות" לכל אחד מהתקנונים.

השווקים העיקריים, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע .6.1.4

נושא הביטחון הסוציאלי בישראל מורכב מרובד חובה המנוהל בידי המדינה והחל משנת 2008 גם מרובד חובה נוסף המנוהל באמצעות גופים מוסדיים, במסגרת צו פנסיית חובה³⁴, המתייחס לכלל השכירים במשק ומחייב מעסיקים להפקיד עבור עובדיהם כספים בגין מרכיב תגמולים ופיצויים, בשיעורים הקבועים בצו פנסיית חובה, וזאת במסגרת הסדר פנסיה מקיפה, אשר נקבע כהסדר ברירת המחדל, או במסגרת קופת ביטוח לקיצבה הכוללת כיסויים למקרה מוות ונכות.

בנוסף, קיימות הפקדות לרובד רשות, הנובעות מהפקדות עובד ומעסיק שהינן בגדר הסדר מיטיב וכן מהפקדות של עמיתים עצמאיים מעבר לחובה בחוק. רובד הרשות האמור, כולל הפקדות בשיעור או בסכום העולים על המתחייב בדין וכן הפקדות לאפיקי חיסכון שחלקם אינם נהנים מהטבות מס או נהנים מהטבות מס מופחתות.

34 צו אשר הרחיב את ההסכם הקיבוצי הכללי (הסכם מסגרת) לביטוח פנסיוני מקיף במשק.

6.1.4.1. ענף ביטוח חיים

מגמות בביקוש ובהיצע: בשנת הדוח, הייתה הפנסיה למוצר הפנסיוני העיקרי ששווק על ידי הגופים המוסדיים לכלל הציבור, וזאת בהמשך למגמה הנמשכת בשנים האחרונות, של עידוד רגולטורי של הפקדות למוצרי הפנסיה, כדוגמת גיבוי חלקי של אגרות חוב מיועדות להבטחת התשואה עד לשיעור של 30%,³⁵ קביעת הפנסיה כמוצר ברירת מחדל במסגרת צו פנסית חובה ושינויים רגולטוריים נוספים, לרבות ביטול מקדמי הקיצבה המובטחים בביטוח, למעט ללקוחות בני 60 ומעלה.

בשנת הדוח חל גידול משמעותי בהיקף ההצטרפות למוצרי ביטוח חיים משולבי חיסכון בהשוואה לשנה קודמת. בנוסף, בשנת הדוח חל גידול במכירות של מוצרי הריסק, בעיקר ביחס למוצרי ריסק שנמכרים אגב חיסכון פנסיוני.

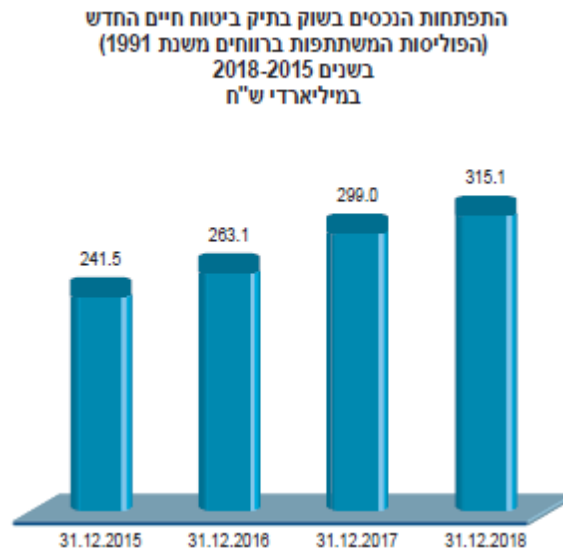
- **היקף הפעילות:** בהתאם לפרסומי הממונה, הנכסים בענף ביטוח חיים בשוק הביטוח הישראלי ליום 31 בדצמבר 2018 הסתכמו בכ-387.4 מיליארדי ש"ח, מתוכם 315.1 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש (הפוליסות תלויות התשואה), לעומת כ-369.6 מיליארדי ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017, מתוכם 299 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש, דהיינו גידול של כ-4.8% בסך הנכסים וגידול של כ-5.4% בנכסי הפוליסות תלויות התשואה.

נכון ליום 31 בדצמבר 2018, הנכסים בתיק ביטוח חיים המנוהלים על ידי החברה הסתכמו בכ-79.9 מיליארדי ש"ח, מתוכם כ-61.7 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש (הפוליסות תלויות התשואה), לעומת כ-77.8 מיליארדי ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2017, מתוכם כ-60 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש. דהיינו גידול של כ-2.7% בסך הנכסים וגידול של כ-2.9% בנכסי תיק ביטוח חיים החדש.

הגידול בנכסים בתיק ביטוח חיים החדש, הינו פועל יוצא, בין היתר, של תשואות על הנכסים המנוהלים ושל הפקדות מבטחים לפוליסות ששווקו בעיקר לפני שנת הדוח.

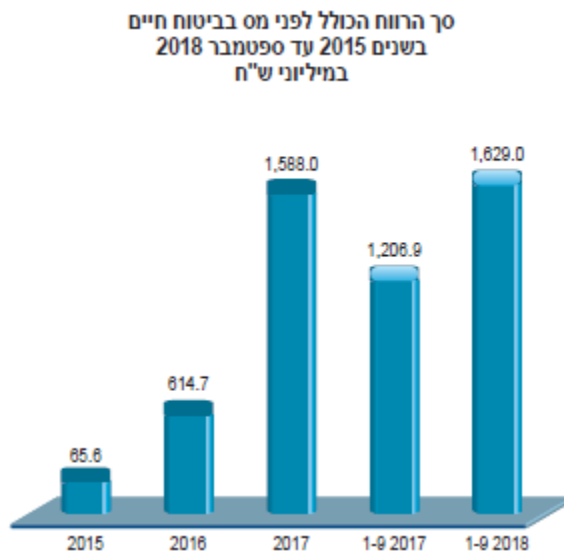
³⁵ לפרטים בדבר **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (זקיפת תשואה בקרן פנסיה חדשה מקיפה)**, **התשע"ו-2016** בקשר עם היקף הקצאת איגרות החוב המיועדות לעמית קרנות הפנסיה בגילאים שונים ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל.

- רווחיות:** בהתאם לפרסומי הממונה, סך הרווח הכולל לפני מס מעסקי ביטוח חיים בשוק ביטוחי החיים בתשעת החודשים הראשונים של שנת הדוח הסתכם בכ- 1,629 מיליוני ש"ח לעומת רווח של כ-1,206.9 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

הרווחיות בביטוח חיים מבוססת בין היתר על התוצאה המצרפית של המרכיבים הבאים לאורך חיי הפוליסה: המרווח הפיננסי בתיק ביטוח חיים מבטיח תשואה, דמי הניהול הנגבים מהצבירה ו/או מרווחי ההשקעה ו/או מההפקדות בפוליסות תלויות תשואה, הפער בין הפרמיה הנגבית לכיסוי סיכונים ביטוחיים והוצאות לבין עלותם בפועל, קנסות פדיון, אורך חיי הפוליסה, רווחי השקעה, שינויים בעקום הריבית חסרת הסיכון, עמלות והוצאות אחרות, לרבות כתוצאה מרגולציה.

התוצאות המצטברות של חברות הביטוח בשוק הביטוח הישראלי בענף ביטוח חיים בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 הושפעו בעיקר מעלייה בהכנסות מהשקעות עקב עלייה בתשואות במרבית אפיקי ההשקעה בשוק ההון וכן מהשפעת סביבת הריבית הנמוכה על ההתחייבויות למבוטחים בחלק מפוליסות ביטוח חיים. סך דמי הניהול אשר ניגבו בשוק בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 פחתו בשל ירידה בשיעור דמי הניהול המשתנים שנגבו על

ידי חברות הביטוח ביחס לתקופה המקבילה (וזאת בשל תשואות עודפות בתקופה המקבילה), ואלו הסתכמו בכ- 2,368 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך של כ- 2,648 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

שינויים משמעותיים בשוק ההון שחלו ברבעון הרביעי של שנת 2018, השפיעו באופן משמעותי על התוצאות המצטברות של החברה בענף ביטוח חיים בתקופה זו ביחס לתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018. לפרטים נוספים בדבר רווחיות ענף ביטוח חיים ברבעון הרביעי של שנת 2018, ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.1.1.1.

שוק ביטוחי החיים בתשעת החודשים הראשונים של שנת הדוח, אופיין בעלייה מסוימת בשיעור הפדיונות. לפרטים בדבר שיעור הפדיונות של פוליסות ביטוח החיים בקבוצה בשנת הדוח ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.1.1.1.

מבנה הפוליסות שמשווקות החל משנת 2004 הביא לכך שהמרווח במוצרים אלו, נמוך יותר מאשר במוצרים ששווקו בשנים שקדמו להן.

התחייבויות בגין קיצבאות המשולמות לכל החיים בגין פוליסות בתוקף, שטרם נמשכו בגין קיצבאות, מחושבות, בין היתר, בהתאם לתוחלת החיים הצפויה ובהתאם להסתברות למשיכת הקיצבה בפוליסות תקפות. בשנים קודמות, זיהתה החברה עלייה בשיעור המימוש של קבלת קיצבאות, על פני משיכת כספי החיסכון בסכום הוני, וזאת בנוסף ובמקביל לעלייה בתוחלת החיים. החברה מעדכנת את ההפרשות בגין מקבלי הקיצבאות מעת לעת. לפירוט בדבר דמי הניהול במוצרים השונים, ראה סעיף 6.1.2.3 לעיל.

בחודש פברואר 2019 אושרו על ידי רשות שוק ההון תעריפים חדשים למוצרי ביטוח חיים למקרה מוות (הריסק) של חברות הביטוח בישראל, במסגרתם נכללה הפחתה של עשרות אחוזים בתעריפים למוצרי הריסק שימכרו ממועד זה ואילך (לעיל ולהלן: "אישור תעריפי הריסק").

במסגרת אישור תעריפי הריסק קבעה הרשות כי על חברות הביטוח ליישם מנגנון החזר עמלות על ביטולי פוליסות ריסק, כך שביטולן של הפוליסות בשנים הראשונות שלאחר רכישתן יוביל להחזר מדורג של עמלות מכירה חד פעמיות (עמלות היקף) שתשולמנה על ידי חברות הביטוח לסוכנים בגינן. מנגנון זה יכול ויביא להגברה בשימור תיק ביטוחי הריסק. התעריפים אושרו לתקופה של שנתיים שבסיומן תבחן הרשות את השלכות ההוראות החדשות על התחרות בשוק, ואת הצורך בעדכון נוסף של התעריפים.

לאור תעריפי המכירה של מוצרי הריסק (לאחר הנחות), כפי שהיו נהוגים בשוק טרם אישור התעריפים החדשים כאמור, ולאור חוסר הבהירות באשר לתעריפי המכירה שיונהגו על ידי החברות המתחרות וכן לאור העובדה כי השינוי מצוי בראשית יישומו, החברה אינה יודעת להעריך את מלוא ההשלכות של שינוי התעריפים כאמור על מכירת מוצרי הריסק, לרבות על היקף המכירות, התעריפים בהם ימכרו בפועל (לאחר הנחות) והעמלות שתשולמנה בגינם.

נכון למועד פרסום הדוח, במסגרת אישור תעריפי הריסק לא אושרו לחברה (ולמיטב ידיעתה אף לא לחברות אחרות), תעריפים למכירת כיווי ריסק במסגרות פוליסות ביטוח המנהלים. עקב האמור, הפסיקו חברות הביטוח את שיווקם של כיווי הריסק במסגרת ביטוחי המנהלים.

להערכת החברה, העדר תעריפים מאושרים למכירת כיווי ריסק במסגרת ביטוחי המנהלים צפוי להביא להפחתה משמעותית במכירות ביטוחי המנהלים ויכול שיביא לגידול במכירתם של מוצרים פנסיונים אחרים, בעיקר מוצרי הפנסיה, אם כי החברה אינה יכולה להעריך את מידת ההשלכות כאמור.

הערכות החברה בקשר עם השלכות אישור תעריפי הריסק הינן מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. השינויים והשלכותיהם בפועל עשויים להיות שונים מאלה שנחזו וזאת נוכח העובדה כי השינוי מצוי בראשית יישומו; התחרות בשוק; התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים והגופים המפיצים; וכן טעמי הלקוחות.

למידע כספי של החברה בענף ביטוח חיים ראה גם ביאור 20 לדוחות הכספיים.

- **לקוחות:** בשנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בתמהיל הלקוחות בענף. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.4.1 להלן.

6.1.4.2. ענף קרנות פנסיה

- **מגמות בביקוש ובהיצע:** לאורך השנים עודדה המדינה את החיסכון הפנסיוני באפיק הקיצבתי, בין היתר, באמצעות גיבוי חלק מהשקעות קרנות הפנסיה באגרות חוב מיועדות, צו פנסיית חובה, במסגרתו נקבע כי ברירת המחדל, כל עוד לא בחר המבוטח אחרת היא הצטרפות לקרן הפנסיה, הגבלת האפשרות של מבטחים למכור תוכניות ביטוח חיים חדשות הכוללות מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים, כמו גם הקמת קרנות ברירת מחדל (לפרטים ראה סעיף 6.2.2(א) להלן) והגדלת זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות למקבלי קיצבה בקרנות הפנסיה (לפרטים ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל). כל אלו יוצרים נטיה אצל לקוחות, במהלך השנים האחרונות, למוצר הקיצבתי הנרכש במסגרת קרן הפנסיה, על אף יתרונות מסויימים שקיימים למוצרי הביטוח על פני הפנסיה. בשנת הדוח המשיכה המגמה של העדפת מוצרי הפנסיה על פני מוצרי הביטוח והגמל ומוצרי הפנסיה המשיכו להיות המוצר הפנסיוני המוביל המשוק בשוק. עם זאת, כאמור, בשנת הדוח, ניכר גידול בהיקף ההצטרפות למוצרי ביטוח חיים משולבי חיסכון.

- **היקף הפעילות:** בהתאם לפרסומי הממונה, הסתכם היקף הנכסים הצבורים בקרנות הפנסיה החדשות והכלליות בשוק הפנסיה ביום 31 בדצמבר 2018 בכ- 335.7 מיליארדי ש"ח, בהשוואה לכ- 303.5 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה; דהיינו גידול של כ- 10.6%. הגידול בהיקף הנכסים הצבורים נבע בעיקר מהגידול במספר העמיתים והגידול בהפקדות וכן מהגברת מכירות מוצרי הפנסיה. חלקן של קרנות הפנסיה המקיפות והכלליות בקבוצה מסך שוק קרנות הפנסיה המקיפות והכלליות, נכון ליום 31 בדצמבר 2018, היה כ- 16.7% לעומת 17.0% בתקופה המקבילה. הצבירה נטו בשוק קרנות הפנסיה המקיפות והכלליות בגין הפקדות במהלך שנת הדוח הסתכמה בכ- 31.8 מיליארדי ש"ח לעומת 29.1 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה.

- **רווחיות:** הרווחיות בקרנות הפנסיה מבוססת, בין היתר, על הפער שבין דמי הניהול שהחברות המנהלות גובות לבין שיעור ההוצאות בפועל. דמי הניהול וההוצאות מושפעים מכמות העמיתים, היקף הנכסים הצבורים וסכומי ההפקדות מושפעים אף מהתשואות בשוק ההון.

התחרות הערה בשוק הפנסיה, שגדלה בעקבות הרגולציה, מתבטאת בהנחות מדמי ניהול לעמיתים. הקמת קרנות ברירת מחדל נבחרות גרמה וממשיכה לגרום להפחתת שיעור דמי הניהול הממוצעים של מצטרפים חדשים ועמיתים קיימים. ביטול ההסדרים לרבים בחודש מרס 2019 צפוי להעצים מגמה זו. לפרטים בדבר הוראות בקשר עם הגברת התחרות בשוק החיסכון הפנסיוני והשלכותיה ראה סעיף 6.2.2 להלן. לפרטים בדבר היקף הנכסים, הצבירה ודמי הניהול הממוצעים, ראה סעיף 6.1.2.2 לעיל.

למידע כספי של החברה בענף קרנות פנסיה ראה ביאור 20 לדוחות הכספיים.

התיקונים בחוק קופות גמל בדבר איחוד חשבונות לא פעילים, וחוזר קופת ברירת מחדל (ראה סעיפים 6.2.2(ב) ו-6.2.2(א) להלן), הובילו להפחתה משמעותית ברווחיות ענף הפנסיה, לרבות כלל פנסיה וגמל.

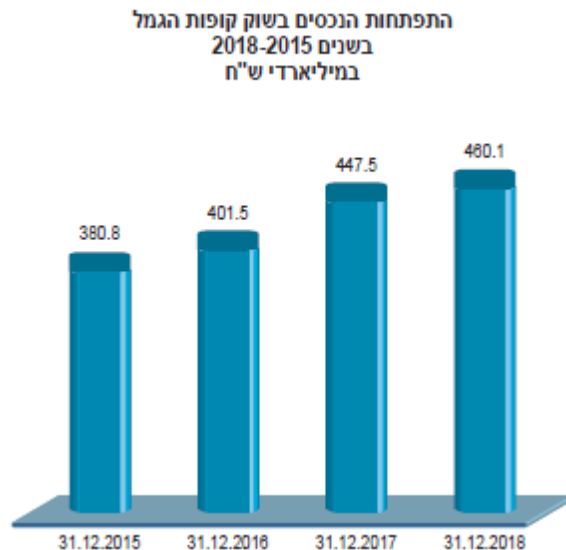
- **לקוחות:** בשנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בתמהיל הלקוחות בענף. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.4.3 להלן.
- בענף קרנות הפנסיה הוותיקות לא חל שינוי בביקוש וההיצע לאור העובדה שמדובר בקרנות סגורות להצטרפות עמיתים חדשים.

6.1.4.3 ענף קופות גמל

- **מגמות בביקוש ובהיצע:** הביקוש למוצרי הגמל, שהינם בעיקרם מוצרי חיסכון בלבד, התמקד בעיקר בניוד צבירות קיימות בין הגופים המוסדיים השונים, תוך תחרות על דמי הניהול והתשואות. עם זאת, הקמת קופות הגמל להשקעה בסוף שנת 2016 ובראשית שנת 2017 הובילה לכניסת כספים חדשים לענף. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.1.1 לעיל.

- **היקף הפעילות:** בהתאם לפרסומי הממונה, סך כל הנכסים בקופות הגמל בשוק קופות הגמל הסתכם ביום 31 בדצמבר 2018 בכ- 460.1 מיליארדי ש"ח, בהשוואה לכ- 447.5 מיליארדי ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017, גידול של כ-2.8%. גידול זה נובע מצבירה חיובית נטו של כ- 20.7 מיליארדי ש"ח אשר הביאו (בניכוי תשואה שלילית וגביית דמי ניהול) לגידול של כ- 13 מיליארדי ש"ח בנכסי קופות הגמל בשוק.

נכון ליום 31 בדצמבר 2018 היקף נכסי קופות הגמל המנוהלים בקבוצה מהווים כ- 7.2% מסך הנכסים בשוק קופות הגמל בהשוואה לכ- 7.5% נכון ליום 31 בדצמבר 2017.

- בשנת הדוח נמשכה המגמה של מעבר עמיתים וצבירות בין קופות הגמל. להערכת הקבוצה, מגמה זו נובעת מתחרות בין הקופות על תשואות, מתחרות על דמי ניהול, ומהגברת השקיפות בענף.

למידע כספי של החברה בענף קופות גמל ראה סעיף 6.1.2.2 לעיל.

- **רווחיות:** הרווחיות בקופות הגמל מבוססת, בין היתר, על הפער שבין דמי הניהול שהחברות המנהלות גובות לבין שיעור ההוצאות בפועל. דמי הניהול מושפעים מהתחרות בשוק, מהיקף הנכסים הצבורים והתשואות בנכסים

המנוהלים, כמו גם משינויים רגולטורים. בשנת הדוח חלה המשך ירידה בדמי הניהול שהובילה להפחתת מוניטין בכלל פנסיה וגמל. לפרטים ראה ביאור 6(ב)(1) לדוחות הכספיים.

• **לקוחות:** בשנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בתמהיל הלקוחות בענף. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.4.4 להלן.

6.1.5. שינויים מהותיים הצפויים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים העיקריים והתמהיל שלהם, בהתחשב בין היתר, בביקושים ובוותק של המוצרים הקיימים

להערכת הקבוצה, פוליסות ביטוח חיים, קרנות פנסיה וקופות גמל עשויים להיות מוצרים תחליפיים זה לזה, לאור היותם מוצרי חיסכון ארוך טווח, המזכים בהטבות מס, ואשר ניתן לשלב בהם כסויים ביטוחיים. בעקבות שינויים רגולטורים שחלו בשנים האחרונות, גברה האחידות בין המוצרים השונים, המתבטאת בין היתר, במבנה דמי הניהול, ביכולת למכור כסויים ביטוחיים לעמיתים ובהיעדר מקדמי קיצבה מובטחים. להערכת הקבוצה, מוצר הפנסיה ימשיך להיות המוצר המוביל בשוק בין היתר, לאור צו פנסיית חובה, חוק פנסיית חובה לעצמאים (לפרטים ראה סעיף 6.2.1 להלן), ההוראות בקשר עם קרנות ברירת מחדל (לפרטים ראה סעיף 6.2.2(א) להלן) וקיומן של אג"ח מיועדות (לפרטים ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל). מנגד, השפעתם של שינויים רגולטורים שונים שיישומם נמצא בראשיתו, טעמי הלקוחות והגורמים המפיצים, יכול שיביאו לחיזוק מוצרים תחליפיים או חלק מהם.

בשנת הדוח הקבוצה הינה הקבוצה הרביעית בגודלה בשוק הפנסיוני ובעלת יתרון יחסי מסוים, לאור העובדה שהיא משוקת את כל מגוון המוצרים בתחום.

6.1.5.1 **ענף ביטוח חיים –**

בהתאם לפרסומי הממונה, בשנת הדוח היתה הקבוצה השניה בגודלה בענף ביטוח החיים, בהתאם להיקף נכסים מנוהלים, כהגדרתם על ידי הממונה. לא ידוע לחברה על שינויים מהותיים צפויים בחלקה הכולל בענף ביטוח חיים, והדבר תלוי, בין היתר, בהתנהגות הגופים המוסדיים המתחרים, בטעמי המבוטחים והעמיתים ובהתנהגות הגורמים המפיצים ובהשפעות שינויים רגולטוריים בתחום החיסכון הפנסיוני ביחס לנכסים המנוהלים ולמכירות חדשות.

לעובדה שלפוליסות הביטוח הקיצבתיות, שנמכרו בעבר והכוללות מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים, יש יתרון יחסי על פני קרנות הפנסיה ביחס לתקופה שלאחר גיל הפרישה, מאחר שאינן כפופות להוראות תקנוניות ואין בהן מנגנון איזון אקטוארי ומנגד לשינויים בהקצאת אג"ח מיועדות למקבלי קיצבה או לעמיתים בגילאים הסמוכים לפרישה בקרנות הפנסיה תיתכן השפעה על חלקו של ענף הביטוח בשוק החיסכון הפנסיוני.

טיטת תיקון תקנות העברת כספים, באופן שיביא לביטול המגבלה הקיימת היום על ניוד כספים של מי שהחל לקבל קיצבת זקנה, ככל שתאושר (לפרטים ראה סעיף 6.2.2(ג) להלן), יכול ותביא לתחרות בעתיד ביחס לפוליסות ביטוח החיים בתקופה שלאחר קבלת הקיצבה. בשלב זה לא ניתן לצפות את היקף ההשפעה של התיקון כאמור, אם וככל שיאושר.

העדר תעריפים מאושרים לביטוחים למקרה מוות (ריסקים) במסגרת ביטוחי המנהלים (לפרטים ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל), צפוי להביא בטווח הקצר לגידול בהעדפה לרכישת מוצר הפנסיה, על חשבון מוצרי הביטוח ואולם החברה אינה יכולה להעריך את ההשפעה ארוכת הטווח של האמור והיא תלויה, בין היתר, בתקופת הפסקת המכירה, בהתנהגות המתחרים ובטעמי הלקוחות ובגורמים המפיצים.

השפעת העדר תעריפים מאושרים למכירת ריסקים במסגרת ביטוחי המנהלים כאמור, יכול שתתעצם נוכח ההשפעה המשולבת עם קביעת מנגנון היקף הכיסוי הביטוחי (ריסק ואובדן כושר עבודה) אשר ניתן למכור למבוטח, בשל מגבלת עלות כיסוי ביטוחי ביחס לתגמולים המופקדים עבורו, אשר צפוי להיכנס לתוקף בחודש נובמבר 2019 (ראה סעיף 6.2.2(ז)(2) להלן) ועם ההוראות בקשר עם חובת הנמקה (ראה סעיף 10.8.1.1(א) להלן).

6.1.5.2. ענף קרנות הפנסיה –

בשנת הדוח, היתה הקבוצה הרביעית בגודלה בענף קרנות הפנסיה, בהתאם להיקף נכסים מנוהלים, כהגדרתם על ידי הממונה. להערכת החברה, בשנים הבאות ימשיכו מוצרי הפנסיה להיות מוצרים מובילים בשוק החיסכון הפנסיוני. החברה מעריכה כי חלקה של כלל פנסיה וגמל בענף הפנסיה יושפע, בין היתר, משיעור דמי הניהול שיגבו, התשואות, השירות, מהתחרות בין הגופים המוסדיים, מהתנהגות הגורמים המפיצים, מטעמי המבוטחים והעמיתים וכן מהוראות הרגולציה הרלבנטיות.

כאמור, חלקה של החברה בענף הפנסיה מושפע וצפוי להיות מושפע באופן ניכר מקרנות ברירת מחדל וזאת נוכח שיעור דמי הניהול הנגבים במסגרתן והשפעתם הישירה והעקיפה על התחרות בשוק, לפרטים ראה סעיף 6.2.2(א) להלן, ונוכח היתרון התפעולי שקיים לקרנות אלה לפיו לא נדרש מילוי טופס לצורך הצטרפות אליהם; ממעבר כספים מחשבונות לא פעילים לחשבונות פעילים בקרנות הפנסיה, במסגרת ניווד אגב הצטרפות (לפרטים ראה סעיף 6.2.2(ב) להלן); מהסיום של חלק מההסדרים לרבים בשנת הדוח (אשר הביא להפחתת המכירות של עסק חדש) ומהסיום הצפוי בחודש מרס 2019 של הסדרים לרבים עם מעסיקים רבים והיתרונות המוקנים לקרנות ברירת מחדל; מההוראות שפורסמו בעניין הבהרה לגבי הליך שיווק פנסיוני, שעניינה אי תשלום עמלה לבעל הרישיון עבור מוצר פנסיוני בגינו לא בוצע הליך שיווק פנסיוני, כמפורט בסעיף 9.8.1.1 להלן; וכן מהשפעת שינויים בהקצאות של אג"ח מיועדות על קבוצות הגיל, בין קרנות הפנסיה השונות. לפרטים ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל. להערכת החברה, נוכח שינויים רגולטורים מהשנים האחרונות, אשר התעצמו בשנת הדוח, ונוכח התחרות העזה בתחום, שבאה לידי ביטוי בין היתר בתחרות על דמי ניהול ותשואות המשפיעים על היקפי השימור והמכירות החדשות של המוצרים הפנסיוניים השונים וכן נוכח הסיום הצפוי בחודש מרס 2019 של הסדרים לרבים עם מעסיקים רבים והיתרונות המוקנים לקרנות ברירת מחדל, קיימת אי ודאות, בין היתר ביחס לנתח השוק של קרנות ברירת המחדל הנבחרות, אשר צפוי שתשפיע גם על חלקה של החברה בשוק בייחוד ביחס לקרנות הפנסיה ועל שיעור דמי הניהול שיגבו על ידה.

העדר תעריפים מאושרים למכירת כסויי ריסק במסגרת פוליסות מנהלים, כמפורט לעיל, יכול שיביא לגידול מוצרי הפנסיה, אם כי החברה אינה יכולה להעריך את מידת השלכות כאמור.

6.1.5.3. ענף הגמל –

בשנת הדוח הייתה הקבוצה השישית בגודלה בענף קופות הגמל, בהתאם להיקף נכסים מנוהלים, כהגדרתם על ידי הממונה. חלקה של החברה בענף קופות הגמל יושפע, בין היתר, מהתחרות בין הגופים המוסדיים ובתי ההשקעות, אשר תושפע מתשואות קופות הגמל, מגובה דמי הניהול, ומהשירות שיינתן לעמיתים.

קרנות ההשתלמות שונות מיתר מוצרי החיסכון הפנסיוני כיוון שהן מקנות אפשרות לחיסכון לטווח בינוני, המזכה בהטבות מס. חלקה של החברה בענף קרנות ההשתלמות מושפע, בין היתר, מהתחרות בין הגופים המוסדיים, אשר תושפע מתשואות קרנות ההשתלמות, מגוון מסלולי ההשקעה, דמי הניהול, ומהשירות שיינתן לעמיתים.

הקמת קופות גמל להשקעה מהווה הזדמנות לגידול בצבירת הכספים בגמל. עם זאת, בשנת הדוח, הפקדות לקופות גמל להשקעה בקופת הגמל להשקעה המנוהלת על ידי כלל פנסיה וגמל היו בהיקפים שאינם מהותיים (בדומה להפקדות אצל מרבית המתחרים בשוק).

חלקה של החברה בענף קופות הגמל, צפוי שיושפע ביחס לקרנות ההשתלמות וקופות גמל לקיצבה, אף מהוראות חוזר קופת ברירת מחדל. בהקשר זה יצוין כי בחודש מרס 2019 פוקעים מעליהם הסדרים לרבים לצירוף לקרנות ההשתלמות שהיו בתוקף במועד פרסום חוזר קופות ברירת מחדל, וצירוף עמיתים נוספים יכול שיתבצע בדרך של הצטרפות העמית באמצעות חתימה על טופס הצטרפות או בדרך של זכיית הגוף המוסדי במכרז מעסיק לבחירת קרן השתלמות ברירת מחדל. להערכת החברה, דמי הניהול הממוצעים לצירוף עמיתים חדשים לקרנות השתלמות ולשימור עמיתים צפויים להיות נמוכים משמעותית מדמי הניהול הממוצעים הנגבים בקרן נכון לתקופת הדוח. לפרטים ראה סעיף 6.2.2(א) להלן. יתרה מכך, זכיית גוף מוסדי במכרז מעסיק לבחירת קרן השתלמות יכולה להוות כלי לכניסת גוף מוסדי זה למכירת מוצר הפנסיה אצל אותו מעסיק.

המידע בכלל הקשור לשינויים עתידיים בחלקה של החברה בשוקים, במוצרים הפנסיונים השונים, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. השינויים והשלכותיהם בפועל עשויים להיות שונים מאלה שנחזו וזאת נוכח השינויים הרגולטוריים הרבים שמצויים בראשית יישומם/או שטרם יושמו; שינויים רגולטורים עתידיים, ככל שיהיו ואשר יכול ויהיה בהם להשפיע על חלקה של החברה בשוקים השונים; התחרות בשוק; התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים והגופים המפיצים; וכן טעמי הלקוחות.

6.2. מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות

הפעילות בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים, על קרנות פנסיה ועל קופות גמל הפועלות בתחום - לרבות חוק הביטוח, חוק קופות גמל, חוק הייעוץ הפנסיוני ותקנות קופות הגמל - וכן בכפוף ובהתאם להוראות הממונה, כפי שהן מתפרסמות מעת לעת. קופות גמל וקרנות פנסיה מנוהלות על ידי חברות מנהלות, קופות ביטוח מנוהלות על ידי חברות ביטוח.

הפעילות בתחום זה טעונה רישוי מאת הממונה, בהתאם לחוק הביטוח ולחוק קופות גמל, ומפוקחת על ידי רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון. חברה מנהלת של קופת גמל המנהלת קרן פנסיה נדרשת לקבל רישיון מבטח, שמהווה גם רישיון חברה מנהלת לכל קופות הגמל שבניהולה. חברה מנהלת שניתן לה רישיון מבטח כאמור, רשאית כיום לנהל את כל סוגי קופות הגמל, למעט קופות ביטוח. חברה מנהלת אחת יכולה לנהל גם קרן פנסיה חדשה מקיפה אחת (הזכאית לאג"ח מיועדות), קרן פנסיה חדשה כללית (שאינה זכאית לאג"ח מיועדות) וכן קרן פנסיה ותיקה וקופות גמל.

חברה מנהלת רשאית לעסוק גם בעיסוק אחר הנוגע למוצר פנסיוני שאישר הממונה ובכפוף לתנאים שאישר ובלבד שהעיסוק מוסדר לפי הוראות חוק קופות גמל, חוק הביטוח או חוק הייעוץ הפנסיוני. בנוסף, כל קופת גמל המנהלת על ידי חברה מנהלת מחויבת באישור לניהול קופת גמל המתחדש מדי שנה.

במסגרת חוק קופות גמל נקבע כי לא ינתן לאדם היתר לשליטה במבטח, אם לאחר מתן ההיתר תהיה לאותו אדם החזקה העולה על שיעור של 15% מסך נכסי החיסכון ארוך הטווח, כהגדרתם בחוק הביטוח. חוק הביטוח מתיר החזקה מהותית בתחום החיסכון לטווח ארוך, אם מקורה של החזקה מהותית זו בשינויים הנובעים מהפעילות השוטפת. לפי מיטב ידיעת החברה, בהתאם לשקלול המידע המתפרסם באתר הממונה, היקף ההחזקות של בעל השליטה בקבוצת אי די בי³⁶ בתחום החיסכון לטווח ארוך נכון ליום 31 בדצמבר 2018, הוא כ - 13.6%. לפרטים בדבר מגבלה הקיימת בחוק הריכוזיות על גידול בשווי הנכסים של הקבוצה כתוצאה מרכישה או מיזוג של תאגיד או פעילות בתקופת המעבר, ראה ביאור 1(ב)(4) לדוחות הכספיים.

תחום הפעילות מאופיין בהסדרה רגולטורית משמעותית, ענפה ותכופה, הן ביחס למוצרים שנמכרו בעבר ועדיין בתוקף היום והן ביחס למוצרים שימכרו בעתיד, שמטרתה בין היתר, הגברת השקיפות, התחרות ושכלול השוק.

³⁶ למען הזהירות, החזקות הקבוצה נספרות ביחד עם החזקות של כור תדיראן גמל בע"מ, חברה מנהלת המחזיקה בקופת גמל ענפית מקבוצת דסק"ש, שהינה בשליטת בעל השליטה בקבוצת אי די בי.

להלן יפורטו שינויים מהותיים שחלו בהוראות הרגולטוריות בתחום הפעילות בשנים האחרונות:

6.2.1

שינויים בהפקדות הפנסיוניות

צו הרחבה להגדלת שיעורי הפקדות פנסיוניות

בהתאם לצו הרחבה, החל מחודש ינואר 2017, עומדים שיעורי ההפקדות המינימליות לכלל העובדים והמעסיקים במשק על 6% לרכיב תגמולי העובד, 6.5% לרכיב תגמולי המעסיק ו-6% לרכיב הפיצויים (להלן ולעיל: "צו הרחבה להגדלת שיעורי הפקדות פנסיוניות"). כן נקבע כי תשלום המעסיק כאמור יכלול רכישת כיסוי אובדן כושר עבודה לעובד, אולם בכל מקרה הפרשות המעסיק לחלק התגמולים לא יפחתו מ-5% מהשכר הקובע, וסך עלויות המעסיק בגין חלק התגמולים וכיסוי אובדן כושר עבודה לא יעלו על 7.5% מהשכר הקובע, שיהיה השכר בגינו יבוצעו הפקדות בהתאם להסכם העובד, ולא פחות מהשכר המבוטח לפי צו הרחבה לפנסיות חובה. כן נקבע בצו הרחבה להגדלת שיעורי הפקדות פנסיוניות כי שיעור ההפקדות של המעסיק יהיה אחיד לכל המוצרים הפנסיוניים.

תיקון תקנה 19 לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד – 1964

בחודש פברואר 2018 פורסם ברשומות **תיקון לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד – 1964**, במסגרתו תוקנה תקנה 19, באופן שמסיר את ההגבלה המחייבת להעביר את כל ההפקדות בגין רכיב התגמולים שמעבר ל-5% לאותו מבטח וזאת על מנת לאפשר לעמית לבחור קופת גמל אחרת להעברת הגידול בהפקדות (להלן: "תיקון תקנה 19").

שינויים ביחס לכספי הפיצויים

בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2017 ו-2018), התשע"ז-2016 (להלן: "חוק ההתייעלות הכלכלית") נכלל תיקון לפקודת מס הכנסה, באופן שרק הפקדות מעסיק בגין רכיב פיצויי פיטורין עד לתקרה בגובה 32,000 ש"ח (המתעדכנת בהתאם לעליית השכר הממוצע במשק) לא יוכרו כהכנסה חייבת בעת ההפקדה (להלן: "התקרה"); על הפקדות מעסיק בגין רכיב פיצויי פיטורין מעל לתקרה יחולו כללי המשיכה החלים על כספי הפיצויים, כלומר, אם ימשכו שלא כקיצבה - יחויבו במס רווחי הון בלבד, ואם ימשכו כקיצבה - יהיו פטורים ממס; מענק הון עקב פרישה, בסכום הקבוע בחוק, לא ימוסה במועד עזיבת העבודה, אם נשאר בקופת גמל לקיצבה.

פנסיות חובה לעצמאים

החל משנת 2017, חלה חובה על עצמאים לשלם תשלומים לקופת גמל לקיצבה, בשיעורים שנקבעו (על הכנסה העולה על מחצית השכר הממוצע במשק ולא מעבר לשכר הממוצע במשק), בהתאם לגובה הכנסתם (להלן: "חוק פנסיות חובה לעצמאים"). כן כולל חוק פנסיות חובה לעצמאים הוראות שעניינן מתן אפשרות למשיכת חלק מהסכום הצבור לזכות העצמאי, בעת היותו מובטל, בהתאם לתנאים ומועדים שיקבעו בתקנות.

צו הרחבה להגדלת שיעורי הפקדות פנסיוניות הביא לגידול בהפקדות למוצרי הביטוח ולקרנות הפנסיה, לרבות למוצרים המנוהלים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה. בשנת הדוח, כתוצאה מהאמור חל גידול מואץ בהיקף הנכסים המנוהלים, וכפועל יוצא חלה עלייה בדמי הניהול הנגבים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה זאת במקביל לגידול בהוצאות התפעול. השפעתה החיובית של ההוראה לעיל התמתנה נוכח הוראות שונות שהביאו להפחתת דמי הניהול הממוצעים הנגבים על ידי החברה, לפרטים נוספים ראה סעיף 6.2.2 להלן. בשנת הדוח, חוק פנסיות חובה לעצמאיים לא הביא לשינוי מהותי בהפקדות לקרנות הפנסיה, המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל, אך לא ניתן לצפות את השלכות החוק בעתיד. הפחתת התקרה להפקדות בגין רכיב הפיצויים, אשר אם ימשכו כקיצבה תהיינה פטורות ממס, בהתאם להוראות חוק ההתייעלות הכלכלית, לא הביאה לשינוי מהותי בהפקדות למוצרים הפנסיוניים.

המידע בכל הקשור להשלכות ההוראות שעניינן שינויים בהפקדות הפנסיונית הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה והוא תלוי במידה רבה, בין היתר, בגורמים הבאים: התנהגות הגורמים המפיצים, התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים וטעמי העמיתים.

במהלך השנים האחרונות פורסמו הוראות ותקנות אשר הביאו להגברת של שילול השוק, של התחרות והשקיפות, בין היתר במטרה לאפשר לחוסכים הפנסיוניים להתאים טוב יותר את המוצרים לצרכיהם ולפשט את תהליך קבלת החלטותיהם להלן פירוט הוראות עיקריות כדלקמן:

א. קופות ברירת מחדל

במסגרת חוזר בעניין "הוראות לעניין בחירת קופת גמל" (להלן: "חוזר קופת ברירת מחדל"), נבחרו שתי קרנות פנסיה שיהוו קרנות ברירת מחדל אליהן יצורפו עמיתים שלא מילאו טופס הצטרפות לקופת גמל ואשר מעסיקם לא יבחר קופת ברירת מחדל בהליך תחרותי שיערך על ידו, החל מחודש נובמבר 2016 ועד חודש אוקטובר 2018. בהמשך לכך, בחודש אוקטובר 2018 פורסמו תוצאות הליך במסגרתו נבחרו ארבע קרנות פנסיה מתחרות לשמש קרנות ברירת מחדל נבחרות לתקופה של שלוש שנים, החל מחודש נובמבר 2018. דמי הניהול שייגבו על ידי קרנות ברירת המחדל הם בשיעור של 1.49% מההפקדות ו- 0.1% מהצבירה בשתי קרנות, בשיעור של 2.49% מההפקדות ו- 0.05% מהצבירה בקרן אחת ובשיעור של 1.68% מההפקדות ו- 0.0905% מהצבירה בקרן הרביעית (דמי הניהול שנגבו מעמיתים שהצטרפו לקרנות ברירת המחדל שנבחרו עד חודש אוקטובר 2018 עמדו על שיעור של 1.31% מההפקדות ו- 0.01% מהצבירה בקרן אחת, ועל שיעור של 1.49% מההפקדות ו- 0.001% מהצבירה בקרן האחרת).

בנוסף, דמי הניהול שתגבה חברה מנהלת של קרן שנבחרה כקרן ברירת מחדל ממקבלי קיצבה שיפרשו במהלך תקופת הזכייה (אף אם הצטרפו שלא במסגרת ברירת המחדל), לא יעלו על שיעור של 0.3% לשנה (לעומת שיעור מירבי של 0.5% בהתאם לדין).

הקמת קרנות ברירת מחדל והיתרונות התחרותיים שמוקנים להן, הינם בעלי השפעה רוחבית מהותית על שוק קרנות הפנסיה. הוראות חוזר קופת ברירת מחדל, לרבות ההוראות בקשר עם קביעת דמי ניהול כקריטריון מרכזי, הביאו לירידה בדמי הניהול הממוצעים הנגבים בקופות גמל לקיצבה ובקרנות השתלמות, לצמצום הצטרפות לקרן הפנסיה של כלל פנסיה וגמל, להגברת הניודים מקרן הפנסיה של כלל פנסיה וגמל (לרבות מכניסת קרנות ברירת המחדל למעסיקים שמולם פועלת כלל פנסיה וגמל), לשינוי במודל העסקי של חברות מנהלות, לפגיעה ברווחיותן, ובהתאמה אף הביאו לשינוי בנתחי השוק של המתחרים הקיימים, לרבות כלל פנסיה וגמל. להערכת הגופים המוסדיים בקבוצה, מגמה זו צפויה להימשך.

דרישת הנחה בדמי הניהול למקבלי קיצבאות צפויה להגביר את התחרות בין הגופים המוסדיים ביחס לעמיתים הנמצאים בסמוך לשלב הפרישה.

בנוסף, הקמת קרנות ברירת מחדל צפויה להמשיך ולהשפיע גם על פעילות ומעורבות סוכני ביטוח בשוק באופן שעלול להקשות על הליך השיווק הפנסיוני והשירות לעמית, וכן לחייב מעסיקים שאינם מעוניינים בצירוף עובדיהם לקרנות ברירת מחדל במציאת חלופות להסדרים אלה, ולהשפיע בהתאמה על הגופים המוסדיים.

ההשפעה האמורה על פעילות סוכני הביטוח מתעצמת נוכח השפעתן המשולבת של ההוראות האמורות עם ההוראות בדבר פקיעתם האוטומטית של חלק מההסדרים לרבים בחודש מרס 2018, אשר הביאה להפחתת מכירות עסק חדש של כלל פנסיה וגמל, והפקיעה, בחודש מרס 2019, של הסדרי ברירת המחדל שהיו בתוקף במועד פרסום חוזר קופות ברירת מחדל ועם ההבהרה בעניין "הליך שיווק פנסיוני", הקובעת כי סוכן ביטוח המבצע עסקה (לרבות צירוף) במוצר פנסיוני מחויב בביצוע הליך שיווק פנסיוני כתנאי לקבלת עמלת הפצה עבור מוצר כאמור ואינו זכאי לקבלת עמלת הפצה במקרה של צירוף עמיתים שלא מילאו טופס הצטרפות לקופת גמל (צירוף בדרך של "הסדר לרבים") (ראה סעיף 9.8.1.1 להלן).

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של ההוראות שעניינן הקמתן ובחירתן של קרנות ברירת מחדל, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה, והוא תלוי במידה רבה בגורמים הבאים: הצעדים שיינקטו על ידי החברות בקבוצה, לרבות לעניין התמודדות עם הגברת התחרות בשוק והשינויים בנתחי השוק ובהכנסות הגופים המוסדיים בקבוצה; יחסי הגופים המוסדיים עם המעסיקים והגורמים המפיצים; התנהגות הגופים המוסדיים

המתחרים; טעמי העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם; התנהגות המעסיקים וגורמים מתפעלים מטעמם; השלכות שינויים רגולטוריים אחרים בתחום והשפעתם המשולבת עם ההוראות כאמור.

ב. איחוד חשבונות לא פעילים בקרנות פנסיה

תיקון 13 לחוק קופות גמל כלל, בין היתר, הוראה לפיה בעת הצטרפות עמית לקרן פנסיה חדשה וכל עוד לא ביקש העמית אחרת, יועברו כספי החיסכון העומדים לרשותו בחשבונות לא פעילים בקרנות פנסיה חדשות אחרות, לקרן הפנסיה החדשה אליה הוא מבקש להצטרף, וזאת תוך שמירה על רצף ביטוחי, ומתוך מטרה ליצור חיסכון בדמי ניהול ולשפר את שליטת העמית על ניהול כספי החיסכון שלו (להלן: "ניוד אגב הצטרפות"). כן קבע התיקון מנגנון לאיחוד כספים כאמור, וזאת ביחס למלאי הקיים של הכספים שנוהלו בחשבונות לא פעילים (להלן: "מלאי לא פעילים"), אשר יושם במספר פעימות שהתבצעו במהלך השנים 2017 ו-2018.

הליך ניוד הכספים כמלאי לא פעילים לחשבונות פעילים בקרנות פנסיה הסתיים והביא להפחתה נטו של הנכסים המנוהלים על ידי קרנות הפנסיה של כלל פנסיה וגמל (אם כי בשנת הדוח הביא לגידול נטו זניח של הנכסים), בהיקף שאינו מהותי ביחס לסך נכסי הקרנות, תוך גידול בכספים המנוהלים בחשבונות פעילים המנוהלים על ידה. כמו כן, השיעור הממוצע של דמי הניהול של כספים שהתקבלו בקרנות הפנסיה של כלל פנסיה וגמל אגב איחוד החשבונות כאמור, היה נמוך משמעותית בהשוואה לשיעור דמי הניהול שנגבו בגין כספים שנידו ממנה. ההוראות בדבר ניוד אגב הצטרפות הביאו אף הן להפחתה נטו של הנכסים המנוהלים על ידי קרנות הפנסיה של כלל פנסיה וגמל ולהפחתה בהכנסות החברה מדמי ניהול.

ההוראות בעניין ניוד אגב הצטרפות, ממשיכות וימשיכו להשפיע, בכל הנוגע לניוד צבירות של עמיתים המצטרפים לקרנות פנסיה, ואשר כפועל יוצא מהצטרפותם יועברו כספי החיסכון העומדים לרשותם מחשבונות לא פעילים לקרנות פנסיה חדשות אחרות.

להערכת הגופים המסודיים בקבוצה, השילוב של ההוראות בדבר איחוד חשבונות לא פעילים בפנסיה ביחס לעמיתים שהצטרפו בעבר ושיצטרפו לקרנות פנסיה בעתיד, ביחד עם הקמת קרנות ברירת מחדל הביאו וצפויים להמשיך ולהביא לגידול משמעותי בהיקף הנכסים של קרנות ברירת המחדל, על חשבון הגופים האחרים הקיימים בשוק, וימשיכו וישפיעו על נתחי השוק ושיעור דמי הניהול הנגבים.

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של ההוראות שעניין איחוד חשבונות לא פעילים בקרנות פנסיה, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה, והוא תלוי במידה רבה בגורמים הבאים: הצעדים שינקטו על ידי החברות בקבוצה, לרבות לעניין התמודדות עם הגברת התחרות בשוק והשינויים בנתחי השוק; התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים; טעמי העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם; השלכות שינויים רגולטוריים אחרים בתחום, ובראשם הקמת קרנות ברירת מחדל והשפעתם המשולבת עם ההוראות כאמור.

ג. הפחתת מגבלות על העברות כספים בין קופות גמל

בחודש אוגוסט 2016 פורסמה טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל) (תיקון), התשע"ו-2016 (להלן: "טיטת תיקון תקנות העברת כספים"), במסגרתה מוצע לתקן את תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל), התשס"ח-2008. עיקרי התיקונים המוצעים הינם ביטול המגבלה הקיימת היום על ניוד כספים של מי שהחל לקבל קיצבת זקנה; ביטול המגבלה הקיימת היום, האוסרת על העברת כספים של עמיתים שיש להם יתרות חוב לקופת הגמל בשל הלוואה שניתנה לעמית; מתן אפשרות לניוד כספים מקופת גמל להשקעה לקופת גמל להשקעה אחרת; קיצור התקופות להעברת כספים בין קופות גמל; ביטול האפשרות הקיימת כיום לבטל העברת הכספים לאחר שהועברה בקשה מפורטת חתומה ומלאה לקופה המקבלת.

להערכת החברה, כניסתה לתוקף של טיוטת תיקון תקנות העברת כספים, ככל שתתקבל כנוסח מחייב, תביא להסרת חסמי מעבר קיימים בשוק להעברת כספים בגין קופות גמל ובמיוחד בשלב שלאחר קבלת הקיצבה. בהתאם צפויה

טיטות תיקון תקנות העברת כספים, ככל שתאושר, להביא להקטנת דמי הניהול הנגבים מהנכסים העומדים כנגד ההתחייבות למקבלי קיצבאות זקנה, לגידול בהוצאות הטיפול השוטפות ושינויים בהרכב הדמוגרפי של מקבלי הקיצבאות ולהשפיע על הרחבות המנוהלות בגין פוליסות אלה, להביא לפגיעה בהון הכלכלי ולהביא להפחתה משמעותית של הרווחיות. עם זאת, בשלב זה ובטרם ידוע אופן ביצוע הנייד האמור ביחס למקבלי קיצבה, ולאור תקדימיות וראשוניות ההסדר המוצע, אין ביכולת החברה להעריך את מלוא השלכותיו, אשר יכולות להיות מהותיות.

בנוסף, כניסתה לתוקף של הטיטה כאמור, בשילוב עם ההוראות בדבר ביצוע הנמקה מלאה אגב פעילות שימור בהתאם להוראות חוזר מסמך הנמקה (לפרטים ראה סעיף 9.8.1.1(א) להלן) צפויה להקשות על הגופים המוסדיים לבצע פעילות שימור.

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של טיטות תיקון תקנות העברת כספים, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה, והוא תלוי במידה רבה בנוסח הסופי של ההוראה שיפורסם, וכן בגורמים הבאים: הצעדים שיקטו על ידי החברות בקבוצה, לרבות לעניין התמודדות עם הגברת התחרות ביחס למקבלי הקיצבה; התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים; טעמי העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם; השלכות הוראות דין אחרות בתחום והשפעתם המשולבת עם ההוראות כאמור.

ד. הסרת חסמים תפעוליים

במהלך השנים נקטה הרשות שורה של צעדים שמטרתם להסיר חסמים תפעוליים ולסייע בקבלת מידעים, יצירת שקיפות והסרת חסמי המעבר בין המוצרים השונים.

(1) העברת מידעים בתחום החיסכון הפנסיוני והמסלקה הפנסיונית

במטרה לשכלל את שוק החיסכון הפנסיוני, להגביר את השקיפות ולהסדיר את העברת המידע בין הגורמים הפעילים בשוק החיסכון הפנסיוני, הוקמה מסלקה פנסיונית מרכזית (להלן: "המסלקה הפנסיונית"). המסלקה הפנסיונית משמשת להעברת מידע בין הגורמים השונים הפועלים בשוק (הגופים המוסדיים, בעלי הרישיון, המעסיקים, המבוטחים והעמיתים) וכן לביצוע של שורת פעולות (שביחס לחלקן קיימת חובה לבצע באמצעות המסלקה הפנסיונית בלבד). למן הקמת המסלקה הפנסיונית, התווספו והתעדכנו ההוראות בדבר המידע אותו יש להעביר למסלקה הפנסיונית והפעולות המבוצעות באמצעותה.

לשם יישום ההוראות שעניינן העברת מידע באמצעות המסלקה הפנסיונית, נכנס לתוקף בהדרגה, חוזר הקובע מבנה של רשומה אחודה שנועדה לשמש את הגופים המוסדיים, בעלי הרישיון וצרכני מידע נוספים בתחום החיסכון הפנסיוני במסגרת הפעולות העסקיות השונות המתבצעות ביניהם (להלן: "חוזר מבנה אחיד").

חוזר מבנה אחיד כולל את ממשק אחזקות³⁷, ממשק האירועים באמצעותו מועברות בקשות³⁸ וממשק יתרות פיצויים³⁹ והיזונים חוזרים במסגרתם מועבר מענה לפונים.

³⁷ ממשק אחזקות הינו ממשק הכולל נתונים אודות המוצרים הפנסיוניים של מבוטחים ועמיתים, שעל גוף מוסדי להעביר לבעל רישיון בהמשך לבקשתו להעברת מידע אודות הלקוח.

³⁸ ממשק אירועים הינו ממשק המבטא את כל הבקשות המגיעות לחברה מהמסלקה, בין אם מדובר בבקשות לקבלת מידע ובין אם מדובר בבקשות לביצוע פעולות.

³⁹ ממשק יתרות פיצויים הינו ממשק למתן מידע אודות יתרות פיצויים, למעסיק בגין עובדיו, או למבוטח בעבור תקופות עבודה אצל מעסיקיו.

בשנת הדוח חלו השינויים הבאים ביחס למסלוקה הפנסיונית:

- בהתאם לעדכון חוזר מבנה אחיד, בחודש נובמבר 2018 התרחבה תחולת ממשק יתרות פיצויים גם על מבוטחים ועמיתים, באופן שיוכלו לקבל מידע בדבר יתרות פיצויים עבור מעסיק ספציפי.
- בנוסף, בהתאם לעדכון לחוזר מבנה אחיד מחודש דצמבר 2017, ניוד כספים בין הגופים המוסדיים והמוצרים השונים וכן בקשות לניוד כספים יבוצעו במסגרת המסלוקה הפנסיונית בלבד, באמצעות ממשק ניוד.⁴⁰ בהתאם לעדכון מחודש פברואר 2019, ממשק הניוד יחל לפעול בחודש ספטמבר 2019.
- בחודש ספטמבר 2018 נכנס לתוקף חוזר טיפול בפניות איכות מידע, הקובע הוראות בדבר אופן הטיפול וסיום הטיפול בפניות בנוגע לאיכות המידע המתקבלות מהמסלוקה הפנסיונית - פניות שעניינן עדכניות, מהימנות או שלמות המידע שהועבר מגוף מוסדי באמצעות המסלוקה או שעניינן אי השלמת ביצוע פעולה במסגרת המסלוקה. בין היתר, קובע החוזר לחוות זמנים למענה לפניות איכות מידע, הוראות בדבר איתור ליקויים מערכתיים והפקת לקחים והוראות בדבר הקמת ממשק ייעודי להעברת פניות איכות מידע באמצעות המסלוקה.
- בחודש מרס 2018 פורסם חוזר שעניינו קביעת חובת שימוש במסלוקה לעניין העברת מידע בין גופים מוסדיים לשם איתור כספים הרשומים על שם עמית לא מקייד במסגרת איחוד חשבונות בעת הצטרפות לקרן פנסיה.

(2) ממשק מעסיקים ותקנות התשלומים

בהמשך לחוזר מבנה אחיד, פורסמו בחודש אוגוסט 2014 **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תשלומים לקופות גמל) התשע"ד – 2014** (להלן: "**תקנות התשלומים**"), המסדירות את הממשק התפעולי בין המעסיקים לבין הגופים המוסדיים בכל הנוגע להפקדות בקופות גמל (להלן: "**ממשק מעסיקים**"). התקנות קובעות כללים ביחס לאופן ומועד ביצוע תשלומי מעסיקים למוצרים פנסיוניים עבור עובדיהם וכן הוראות בדבר אופן הדיווח על ידי המעסיק וחובת מתן היזון חוזר על ידי הגוף המוסדי.

בחודש נובמבר 2017 פורסם **חוזר בעניין אופן הפקדת תשלומים לקופת גמל** (להלן: "**חוזר אופן הפקדת תשלומים**"), אליו הועברו ההוראות שהיו קבועות בתקנות התשלומים⁴¹, במסגרתו תוקנו הוראות תקנות התשלומים, בין היתר, ביחס להרחבת חובת הדיווח החלה על מעסיקים; ביטול אפשרות קבלת כספים באמצעות המחאות; קביעת חובת דיווח למעסיק בדרך של הקמת "חשבון אישי למעסיק" באתר האינטרנט של החברה והסדרת הפרטים שיש לכלול בתוכו. תחולת ההוראות בעניין ממשק מעסיקים הוחלה באופן הדרגתי על מעסיקים, ולמועד פרסום הדוח חלה על מעסיקים של 10 עובדים ומעלה. תחולת ההוראות בעניין ממשק מעסיקים ביחס למעסיקים של עד 10 עובדים נדחתה לחודש פברואר 2020. תקנות התשלומים חלות גם ביחס למעסיקים המעסיקים עד 5 עובדים, אך קובעות, כי בהתקיים הכללים המפורטים בהן רשאי המעסיק שלא לדווח במסגרת ממשק מעסיקים.

הגופים המוסדיים בקבוצה נערכו ומוסיפים להיערך תפעולית ליישום ההסדרים אשר נקבעו לצורך הפעלת המסלוקה, לרבות בקשר עם תקנות התשלומים. ההערכות הנדרשת ליישום ממשק הניוד כרוכה במורכבות תפעולית משמעותית, בין היתר נוכח הצורך בסיווג הכספים, באופן ממוכן, בהתאם לרבדי הוראות הרגולציה, לאורך השנים, לפרטים נוספים ראה לעניין חוזר טיוב נתוני זכויות העמיתים בגופים מוסדיים בסעיף 6.2.3 להלן.

⁴⁰ ממשק הניוד מסדיר את הליכי ניוד כספים בין הגופים המוסדיים והמוצרים השונים.
⁴¹ למעט תקנה 11 לתקנות התשלומים, שעניינה קביעת ריבית בשל איחור בהפקדת כספים ע"י מעסיק, שנשארה בסמכות שר האוצר.

המסלוקה מסייעת ומייעלת את הליכי סליקת הכספים, מסירה חסמים תפעוליים ומקלה על מעבר כספים בין גופים מוסדיים מתחרים ועל איתורם של כספים אלה וכן מקלה על הצטרפות עמיתים וגביה, ולפיכך צפויה להביא בטווח הארוך להתייעלות ולהגברת התחרות ולהפחתת התלות בגורמים משווקים.

להערכת החברה, בטווח הארוך הוראות **תקנות התשלומים**, שהוחלפו בחוזר **אופן הפקדת תשלומים**, השימוש בממשק מעסיקים והסדרת הליך הטיפול בכספים יהיו בעלי השלכות חיוביות, בין היתר בשיפור המידע שקיים בגופים המוסדיים באשר להפקדות כספים המבוצעות אליהם, ובהתאם הם צפויים לייעל בטווח הארוך את הליך שיוך הכספים למבוטחים ולעמיתים ביחס להפקדות שיבוצעו ממועד כניסת התקנות לתוקף ולהפחית את התלות בגורמים משווקים. עם זאת, בטווח הקצר, כפי שבא לידי ביטוי בשוק ובגופים המוסדיים בקבוצה, הדבר הביא לעיכוב בהליכי קליטת כספים, לאיחור בפזורי חלק מההפקדות, במיוחד נוכח אי התאמות בין דיווחי המעסיק לנתוני הפוליסה והציף אי התאמות פרטניות אשר בשלב זה לא ניתן לצפות את השלכותיהן המצטברות, ביחס לתקופות הרלבנטיות. תהליך הטמעת הטיפול בנושא במערכות הגופים המוסדיים הביא בשנת הדוח לשיפור בהיקף הכספים הפנסיוניים שהתקבלו בחברה ממעסיקים ושויכו במערכות לעמיתים ולמבוטחים, בהשוואה לתקופה קודמת. הטמעת תקנות התשלומים הביאה אף לעיכובים אפשריים זמניים בדיווחים לעמיתים, לקושי בזיהוי פיגורים, לצורך ביצירת קשר ישיר מול מעסיקים וגורמים מתפעלים ולהגדלת הוצאות התפעול והמיכון. הגופים המוסדיים בקבוצה עדין מצויים בעיצומו של תהליך הטמעה וטיפול בסוגיות העולות אגב יישום תקנות התשלומים והם פועלים לצמצום הפערים האמורים, לרבות באמצעות שיפורים במערכות המיכון ובתהליכי העבודה. עם זאת, כניסתה לתוקף של ההוראה בדבר חובת הדיווח ברמת מבטח במסגרת ממשק המעסיקים (בשונה מדיווח ברמת כל מוצר פנסיוני) הוסיפה קושי תפעולי בשיוך ההפקדות למוצרים הפנסיוניים השונים של המבוטחים והעמיתים. לפרטים נוספים בקשר עם השלכות הטמעת ממשק מעסיקים והוראות תקנות התשלומים ראה ביאור 40(א4)(2) לדוחות הכספיים.

בעקבות דוח ביקורת שערכה הרשות, אשר התקבל בחברה והעלה ליקויים הנוגעים בעיקרם לאופן יישומן של תקנות התשלומים, הגישה החברה לממונה תוכנית עבודה לטיפול בממצאי הדוח, אשר בכפיפות לשביעות רצון הממונה, תאפשר המשך שיווק של המוצרים הפנסיונים על ידי החברה. החברה החלה ליישם את תוכנית העבודה האמורה, במסגרת לוחות הזמנים שהותוו ליישומה. החברה בדיונים עם הרשות ביחס ליישום התוכנית.

יצוין כי בהתאם לחוק הגנת השכר, התשי"ח-1958, רואים סכום שמעסיק חייב לקופת גמל, כהגדרתה בחוק זה, לעניין זכויות העובד או חליפו כלפי קופת הגמל, כאילו שולם במועדו, אלא אם קבע בית הדין האזורי לעבודה שהפיגור בגביית החוב חל שלא עקב רשלנותה או חל עקב נסיבות אחרות המצדיקות את קופת הגמל, ובכפוף לזכות השיפוי הקיימת לקופה מהמעסיק, בהתאם להוראות החוק. בנוסף, בהתאם לתקנות התשלומים, קופת הגמל תקבל מאת מעסיק אשר לא העביר תשלומים לקופת הגמל במועד, ריבית פיגורים. קיימים קשיים בפרשנות הוראות הדין ויישומן. אחריות הגופים המוסדיים בקבוצה לגביית חובות מעסיקים לקופות כאמור, יוצרת חשיפה במקרה שנפלו ליקויים בהליך הגבייה.

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של הוראות הדין בעניין הסרת חסמים תפעוליים, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח ולאור העובדה שההסדרים האמורים מערבים גורמים שונים. היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה. השלכות הוראות הדין כאמור תלויות במידה רבה בהמשך היערכות הגופים המוסדיים להוראות הדין וכן התנהגות המעסיקים וגורמים מתפעלים מטעמם; התנהגות והעדפות בעלי הרישיון; טעמי העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם; וכן במורכבות ההערכות התפעולית ביחס להוראות השונות.

ה. מניעת התניות בהסדרים פנסיונים

בחודש יולי 2018 פורסם **תיקון לחוזר התניות בהסדרים פנסיוניים הכוללים כיסויים ביטוחיים**, במסגרתו נקבע איסור על מתן הטבה בקשר עם רכישת מוצר פנסיוני המותנית ברכישת כיסוי ביטוחי (בנוסף לאיסור שהיה קיים על הנחה בדמי הניהול); וכן איסור התניית הנחה או הטבה (בכסף או בשווה כסף) בכיסוי הביטוחי, ברכישת המוצר הפנסיוני ע"י המבוטח באותו גוף מוסדי.

התיקון חל על גופים מוסדיים לגבי פוליסות כיסוי ביטוחי אישי וקולקטיבי לאובדן כושר עבודה או ביטוח חיים, שישווקו או שיחודשו או שהטבה בגינם תחודש לאחר מועד כניסת החוזר לתוקף.

התיקון לחוזר התינות בהסדרים פנסיוניים הכוללים כיסויים ביטוחיים יכול וישפיע על מבנה ההתקשרויות של הגופים המוסדיים, לרבות התקשרויות עם מעסיקים ביחס להסדרים פנסיוניים, באופן שנועד להגביר את התחרות בתחום.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של תיקון חוזר התינות בהסדרים פנסיוניים הכוללים כיסויים ביטוחיים הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל יכולה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה, בין היתר לאור התנהגות מעסיקים, לקוחות והגופים המתחרים.

1. הסדרי עמלות עבור מוצרי הביטוח ומוצרי החיסכון הפנסיוני

לעניין טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (עמלות הפצה), התשע"ז - 2016 (להלן: "טיוטת תקנות עמלות הפצה"); לעניין עמדת ממונה ותיקון לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תיקון מס' 20), שעניינם הפרדת העמלות מדמי הניהול; לעניין עמדה רוחבית של הממונה בנוגע לחובות בעל רישיון; וכן לעניין ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני, שעניינה אי תשלום עמלה לבעל הרישיון עבור מוצר פנסיוני בגינו לא בוצע הליך שיווק פנסיוני, ראה סעיף 9.8.1.1 להלן.

2. שינויים במוצרים - האחדת מוצרים, שקיפות ותערובות בתעריפים

במהלך השנים נקטה הרשות שורה של צעדים במטרה לעודד תחרות ולמקד אותה בדמי ניהול, תשואות ושירות.

(1) תקנון אחיד לפנסיה וגמל

בחודש יוני 2018 נכנס לתוקף תקנון קרן הפנסיה "כלל פנסיה", בנוסח התקנון האחיד, וזאת בהתאם להוראות חוזר לעניין זכויות וחובות עמיתים בתקנון קרן פנסיה חדשה מקיפה, במסגרתו נקבע כי חברה מנהלת תקבע את נוסח תקנון קרן הפנסיה המקיפה שבניהולה בהתאם לנוסח אחיד שצורף כנספח לחוזר, אלא אם קיבלה את אישור הממונה לחרוג מנוסח זה.

בחודש ינואר 2016 נכנס לתוקפו נוסח חדש של תקנון קופת הגמל "כלל תמר" ובחודש נובמבר 2016 אישרה הרשות נוסח תקנון של קופת גמל להשקעה "כלל גמל לעתיד", בהתאם לנוסחי תקנונים תקינים אותם קבעה הרשות.

מגמת ההאחדה של מוצרי חיסכון ארוך טווח, אשר באה לידי ביטוי בקביעת תקנון אחיד לקרנות הפנסיה ולקופות הגמל תרמה להגברת השקיפות, לשכלול התחרות בתחום ולהגברתה, תוך מיקוד התחרות בדמי הניהול, בתשואות, בשירות ובתפעול.

(2) קווים מנחים אובדן כושר עבודה

בהמשך לחוזר שפורסם בחודש ספטמבר 2016 בנושא "קווים מנחים לעניין תוכנית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה" (להלן: "חוזר קווים מנחים"), הקובע מבנה אחיד ומודולרי לתוכנית לביטוח אובדן כושר עבודה, אליו רשאי המבוטח לצרף נספחים המאפשרים הרחבת הכיסוי הבסיסי, בחודש נובמבר 2017 החלה החברה לשווק תוכנית ביטוח לאובדן כושר עבודה כאמור במסגרת ביטוחי מנהלים, תחת השם "מגן הכנסה" בתעריפים שאושרו על ידי הרשות.

בהמשך לחוזר קווים מנחים, בחודש דצמבר 2017 פורסם מכתב הממונה למנהלי הגופים המוסדיים במסגרתו הובהר, כי חל איסור לשווק פוליסת אובדן כושר עבודה בגין חלק השכר החופף לרובד השכר בגינו קיים לעמית כיסוי בקרן הפנסיה למעט כיסוי משלים לכיסוי הנכות הקיים לעמית בקרן הפנסיה (להלן: "מטריה לקרן פנסיה"). בהמשך לכך, בחודש מאי 2018 פורסם תיקון לחוזר קווים מנחים במסגרתו נקבעו הוראות משלימות לגבי היקף הכיסוי שייכלל במסגרת מטריה לקרן פנסיה וההרחבות אותן ניתן להציע במסגרתה. בהתאם לתיקון, ההוראות לעניין מטריה לקרן פנסיה לא יחולו על עמיתים בקרנות פנסיה ותיקות.

למועד זה החברה אינה משווקת מוצר מטריה לקרן פנסיה.

בנוסף, בחודש מאי 2018 נכנסו לתוקף עיקר הוראות חוזר שיווק תוכניות לביטוח מפני אובדן כושר עבודה (להלן: "חוזר שיווק תוכניות אכ"ע"), במסגרתו נקבע כי על גוף מוסדי, בעל רישיון או סוכן ביטוח לברר, טרם מכירת תוכנית ביטוח לאובדן כושר עבודה, לרבות מכירת תוכנית ביטוח קבוצתית ולמעט החריגים שנקבעו, באמצעות המסלקה, האם קיים למועמד לביטוח כיוסי אובדן כושר עבודה לתת המלצה בקשר עם רכישת תוכנית ביטוח לאובדן כושר עבודה כאמור (חובה אשר לא היתה קיימת בעבר ביחס להצטרפות לביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי ותחול לגבי מבוטח שיצורף לביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי החל מחודש מאי 2019). כן נקבעו הוראות בדבר מתן מידע ללקוח, והגבלה על מכירת כיוסי ביטוחי לאובדן כושר עבודה רק למבוטח שקיימת לו הכנסה שאינה מכוסה בכיוסי ביטוחי לאובדן כושר עבודה קיים. יישומו של חוזר שיווק תוכניות אכ"ע כולל שינוי, אשר צפוי להיכנס לתוקף בחודש נובמבר 2019, במגנון קביעת היקף הכיוסי הביטוחי (ריסק ואובדן כושר עבודה) אשר ניתן למכור למבוטח, בשל מגבלת עלות כיוסי ביטוחי ביחס לתגמולים המופקדים עבורו. המגנון שנקבע מגביל, בנסיבות מסוימות, מכירת כיוסיים ביטוחיים במסגרת פוליסות ביטוחי מנהלים ותגמולים לעצמאים, ויכול שיביא לקיטון במכירות פוליסות מסוגים אלו והפחתת הכיוסיים הביטוחיים הנמכרים במסגרתם.

בשלב זה, לאור העובדה כי מדובר במוצרים שהושקו החל מסוף שנת 2017 ושהינם מוצרים ארוכי טווח, לא ניתן לאמוד במלואן את השלכות חוזר קווים מנחים, וההוראות הנוספות בעניין זה, המפורטות לעיל. השפעה זו יכולה להתברר לאורך זמן והיא תושפע בין היתר, מהיקף הכיוסי הביטוחי שהורחב בהשוואה למוצר שקדם לו ומאופן תמחורו, מהשפעת ההוראות בעניין כיוסי המטריה לקרן פנסיה, ביחס לכיוסי המורחב לאובדן כושר עבודה שיקלו עמית קרנות הפנסיה לרכוש קודם לכן ולתמחורו, להשפעת מכלול השינויים האמורים על הוצאות יישוב התביעות ועל כמות המצטרפים, לרבות בדרך של ביטול מוצרים קודמים והחלפתם, ולהשפעה על הרווחיות הכוללת של המוצר, בין היתר, בהתחשב בביטוח המשנה שהורחב לצורך גידור סיכונים אלה, גם בהתחשב בהשפעת המוצר על יחס ההון הכלכלי של החברה.

(3) תעריפים חדשים למוצרי ביטוח חיים למקרה מוות (ריסק)

לפרטים בדבר תעריפים חדשים למוצרי ביטוח חיים למקרה מוות (ריסקים) שאושרו על ידי הרשות בחודש פברואר 2019 והעדר תעריפים מאושרים למכירת כיוסי ריסק במסגרות פוליסות ביטוח המנהלים, והשלכות תעריפים אלו, ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל.

ח. הנחת תשואה במקדמי המרה לקיצבה בקרנות הפנסיה החדשות

בחודש מאי 2017 פורסמו תיקונים לחוזר הוראות ניהול קרן חדשה, לחוזר הוראות לניהול קרן חדשה כללית ולחוזר הוראות דיווח כספי לקרנות פנסיה חדשות. במסגרת התיקונים האמורים שונה, בין היתר, מגנון חישוב ועדכון הקיצבאות המשולמות מקרן פנסיה חדשה למקבלי קיצבה החל מחודש ינואר 2018, כך שהקיצבאות יעודכנו, לרבות בהתאם לסטיות בין התשואה שתושג בפועל על ההשקעות החופשיות ובין שיעור של 3.36% לשנה, באופן שגרעון בגין פורשים לא יושת על כלל העמיתים בקרן. לאור שינוי מגנון חישוב ועדכון הקיצבאות כאמור, התאימה החברה בשנת 2017 את מדיניות ההשקעה לקבוצות השונות של מקבלי הקיצבאות.

להשפעות נוספות על אופן זקיפת תשואה לעמיתים ופנסיונרים בקרן פנסיה חדשה מקיפה, המשליכות, בין היתר, על קיצבאות המשולמות מקרן הפנסיה, ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל.

להערכת החברה, התיקונים האמורים יכול ויביאו בעתיד להגברת התחרות בשוק ואף להפחתת דמי ניהול גם ביחס לעמיתים הנמצאים בסמוך לשלב הפרישה אשר תבוא לידי ביטוי בניידים בין קרנות הפנסיה לבין עצמן וכן עשויים להביא לגידול בהעברות כספים לקרנות הפנסיה ממוצרים פנסיוניים אחרים.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של החוזרים האמורים הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של כלל פנסיה וגמל והתוצאה בפועל יכול ותהיה שונה באופן מהותי מזו שנחזתה וזאת בין היתר לאור התשואות שיושגו בפועל על ידי כלל פנסיה וגמל ועל ידי הגופים המתחרים, התנהגות הגופים המתחרים וטעמי העמיתים ובחירתם.

השלכות ההוראות שעניינן הגברת התחרות בתחום החיסכון הפנסיוני

לכניסתם לתוקף של ההסדרים במסגרת שינויי הרגולציה שעניינם הגברת התחרות בתחום החיסכון הפנסיוני (סעיפים א' עד ח' לעיל) השלכות מצרפיות, והן משפיעות ועשויות להשפיע על פעילות הקבוצה במצטבר, מכפורט להלן:

▪ **שינויים ברווחיות** – בשנת הדוח, היו לשינויי הרגולציה השונים שעניינם הגברת התחרות, השפעה על היקף הנכסים המנוהלים ועל הכנסות החברה מדמי ניהול בגין כל מוצרי חיסכון ארוך טווח בקבוצה. לפרטים נוספים ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.1.1 וכן ביאור 6 לדוחות הכספיים.

ההכנסות העתידיות מדמי הניהול ומפרמיות במוצרי חיסכון ארוך טווח תלויות, בין היתר, בהתנהגות המבוטחים והעמיתים, בהתנהגות שוק ההון ובהשפעות האפשריות של שינויים בהוראות הרגולטוריות, לרבות מדיניות אישור התערפים של הממונה והפחתתם ביחס למוצרים השונים, כפי שבאה לידי ביטוי ביחס למוצר אובדן כושר עבודה וריסק מוות. כך למשל, יישום השינויים המפורטים להלן הביאו ו/או עתידים להביא, במישרין או בעקיפין, להפחתת הכנסות החברה מדמי ניהול ולפגיעה ברווחיות: הקמת קרנות ברירת מחדל בהתאם להוראות חוזר קופת ברירת מחדל; איחוד חשבונות לא פעילים בקרנות פנסיה, לרבות ניוד אגב הצטרפות; ההוראות בקשר עם האחדת מוצרים; ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני בעת שיווק מוצר פנסיוני; והפחתת תעריפי הריסקים, שעלולה להביא להחלפת ביטוחי ריסק קיימים בביטוחים מוזלים יותר. טיטות ההוראות הבאות, ככל שתפורסמה כנוסח מחייב יכול ויביאו גם הן להמשך מגמת הפגיעה ברווחיות: הוראות חוזר ניוד מקדמי קיצבה מובטחים; טיטות תיקון תקנות העברת כספים ביחס למקבלי קיצבה; טיטות תיקון תקנות הפצה (לפרטים ראה סעיף 9.8.1.1(ב) להלן). לפירוט בדבר שיעור דמי הניהול הממוצעים מפרמיה ומצבירה שנגבו בשנת הדוח והיקף הנכסים המנוהלים ראה סעיף 6.1.2.2 לעיל וביאור 20 לדוחות הכספיים.

השלכות אפשריות של טיטות תיקון תקנות עמלות הפצה, ראה סעיף 9.8.1.1(ב) להלן.

▪ **תחרות** – יצירתן של קרנות ברירת המחדל, כניסתם של שחקנים לשוק וחיזוקם, הגברת השקיפות, הסרת חסמים תפעוליים המעכבים תהליכי העברת כספים בין הגופים המוסדיים, כדוגמת הקמת המסלוקה הפנסיונית, כמו גם המשך מגמת ההאחדה של מוצרי חיסכון ארוך טווח, הביאו לשכלול התחרות בתחום ולהגברתה, תוך מיקוד התחרות בדמי הניהול, בתשואות, בשירות ובתפעול, ובהתאמה יכול וישפיעו על היקף הניוד בין המוצרים הפנסיונים השונים, על היקף המכירות החדשות, על שימור התיק הקיים ועל רווחיותו.

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של הוראות הדין שעניינן הגברת התחרות בתחום החיסכון הפנסיוני, לרבות בקשר עם רווחיות החברה, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח ולאור העובדה שלא כל ההסדרים התקבלו וחלק מההסדרים מצויים בראשית דרכם, היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה. השלכות הוראות הדין כאמור תלויות במידה רבה בגורמים הבאים: אי הבהירות הקיימת באשר לאופן יישום חלק מהוראות הדין וכן הצעדים שינקטו על ידי החברות בקבוצה, לרבות לעניין התמודדות עם ההוראות השונות שתכליתן הגברת התחרות בשוק ושיכול ויביאו לשינויים בנתחי השוק ובהכנסות הגופים המוסדיים בקבוצה; יחסיהם עם הגורמים המפיצים, הסוכנים, הבנקים שטרם החלו ליעץ ביחס למוצרי ביטוח ועם מבטחי משנה; התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים בעקבות השינויים בדין; טעמי העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם; התנהגות המעסיקים וגורמים מתפעלים מטעמם; השלכות הוראות דין אחרות בתחום והשפעתן המשולבת עם ההוראות שעניינן הגברת התחרות; וכן במורכבות ההערכות התפעוליות ביחס להוראות השונות.

אחרים 6.2.3

• **טיוב נתוני זכויות עמיתים**

בהמשך להוראות חוזר טיוב נתוני זכויות העמיתים בגופים מוסדיים שפורסם בחודש נובמבר 2012 בעניין טיוב נתוני זכויות עמיתים (חוזר גופים מוסדיים 2014-9-13), ("החוזר"), אשר מחייב את הגוף המוסדי לטייב את הנתונים המקנים זכויות לעמיתים כדי להבטיח שרישום זכויות העמיתים במערכות המידע, יהיה מהימן, שלם, זמין וניתן

לאחזור ככל הניתן, עד למחצית שנת 2016. הגופים המוסדיים בקבוצה ביצעו לאחר פרסום החוזר, בשנת 2013, סקר פערים ביחס לעמיתים ומבוטחים שמנהלים פוליסות ו/או חשבונות בגופים המוסדיים בקבוצה ("משימות טיוב") והם פעלו גם בשנת הדוח לביצוע הליך מקיף של טיוב נתונים במערכות בתחום החיסכון ארוך הטווח. ככלל, נכון למועד פרסום הדוח הושלמו עיקר משימות טיוב היתרות הצבורות של המבוטחים. הגופים המוסדיים בקבוצה ממשיכים בפעולות לטיוב נתוני עמיתים ומבוטחים, לרבות בהתייחס לפערים נוספים המתגלים מעת לעת לרבות לעניין מיכון סיווג הכספים בהתאם לרדדי הוראות הרגולציה, לאורך השנים, ואלו מצויים בשלבים שונים של טיפול. בשלב זה, הגופים המוסדיים בקבוצה אינם יכולים להעריך את היקפן, עלויותיהן, ומלוא השלכותיהן של הפעולות האמורות, כמו גם את היקף פערי הטיוב העתידיים, שיכולים לנבוע משינויים רגולטוריים, וזאת בין היתר לאור מורכבות המוצרים, היותם מוצרים ארוכי טווח, ונוכח ריבוי מערכות המיכון בתחום ומגבלותיהן. הגופים המוסדיים בקבוצה מעדכנים את ההתייבויות הביטוחיות שלהם מעת לעת ובהתאם לצורך.

לעניין התקשרות החברה עם ספק שירותי מיקור חוץ לצורך התאמת מערכות המיכון של החברה לביצוע פעולות טיוב ממוכנות במערכות ולקליטה במערכות המיכון של תוצרי פעולות טיוב שאינן ממוכנות ראה סעיף 9.14.2 (ב) להלן.

• **איסור הלבנת הון**

בחודש מרס 2018 נכנס לתוקף צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של מבטחים, סוכני ביטוח וחברות מנהלות למניעת הלבנת הון ומימון טרור), התשע"ז-2017 (להלן: "צו איסור הלבנת הון"), אשר איחד תחת מסגרת אחת צווים קודמים הנוגעים לחובות מבטחים, קופות גמל, חברות מנהלות וסוכני ביטוח וכן הוראות משלימות של רשות שוק ההון. צו איסור הלבנת הון חל, בין היתר, על חשבונות ופוליסות של עמיתים ומבוטחים עצמאיים במוצרי ביטוח חיים, קופות גמל וקרן חדשה כללית וכן על מוצרי פרט. כן כולל הצו הוראות עדכניות בקשר עם רף הפעולות הנדרשות על פי הצו וקביעת חובת עריכת הליך הכרת לקוח בעת התקשרות בחוזה ביטוח חיים או בפתיחת קופת גמל.

עם כניסתו לתוקף של צו איסור הלבנת הון נכנס לתוקף גם חוזר ניהול סיכוני הלבנת הון ומימון טרור בגופים מוסדיים (להלן: "חוזר ניהול סיכוני הלבנת הון"), אשר מרחיב ומטיל על הגופים המוסדיים חובות נוספות שאינן כלולות בצו איסור הלבנת הון, ושעיקרו קביעת הוראות בדבר ביצוע תהליכים סדורים לזיהוי והערכת סיכוני הלבנת הון ומימון טרור ונקיטת אמצעים לניהולם והפחתתם בהתאם לעוצמתם, לרבות הוראות בדבר אימוץ מדיניות ניהול סיכוני הלבנת הון ומימון טרור שתאושר על ידי הדירקטוריון; גיבוש מסמך הערכת סיכונים בו יזוהו ויוערכו סיכוני הלבנת הון ומימון טרור בגוף המוסדי; יישום אמצעים להפחתת הסיכון להלבנת הון ומימון טרור; ותפקידי האחראי למילוי חובות איסור הלבנת הון ומניעת טרור בגוף מוסדי. בנוסף, פורסמה הוראה שדוחה את תחולת החובה לעריכת הליך הכרת לקוח ביחס ללקוחות שצורפו למוצר פנסיוני אגב יעוץ פנסיוני שנעשה על ידי גוף בנקאי לחודש יולי 2019.

• **משיכת כספים מחשבונות קטנים בקופת גמל**

בחודש מרס 2018 פורסם תיקון לחוזר "משיכת כספים מחשבונות קטנים בקופת גמל", במסגרתו נקבע כי חברות מנהלות יחויבו לשלוח לעמיתים בעלי חשבון קטן עם יתרה צבורה הגבוהה מ-50 ש"ח ונמוכה מ-1,350 ש"ח (ולמעט חשבון של עמית שהקשר עמו נותק) המחאה בדואר וכן נקבעו הוראות לעניין מתן הודעות לעמיתים בנושא, וזאת, לפי החוזר, נוכח ההיענות הנמוכה של הציבור למשוך את כספו מחשבונות קטנים ולאור העובדה שמשמעות גביית דמי ניהול מינימאליים הינה איפוס היתרות בחשבונות הקטנים במשך הזמן.

התיקון האמור צפוי להביא לירידת הכנסות החברה מדמי ניהול בהיקף שאינו מהותי.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של התיקון לחוזר משיכת כספים מחשבונות קטנים בקופת גמל הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל יכולה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה, בין היתר לאור התנהגות העמיתים.

• **אופן משיכת כספים ממרכיב הפיצויים בסיום יחסי העבודה**

בחודש יולי 2018 פורסם תיקון 21 לחוק קופות הגמל, במסגרתו נקבע כי מעסיק יהיה רשאי למשוך הפקדות שביצע עבור עובדו לרכיב פיצויים בתוך 4 חודשים מתום תקופת העסקת העובד אצל אותו מעסיק, וזאת בתנאי שהמעסיק ימציא לגוף המוסדי בו מוחזקים כספי הפיצויים אחד מאלה: (1) פסק דין הצהרתי הקובע את זכאותו לפיצויים או אסמכתא לנקיטת הליך משפטי כאמור; (2) אסמכתאות בדבר קיומו של הליך משפטי שהוכרע סופית בדבר זכאות המעסיק לפיצויים או שלילת זכאות העובד לפיצויים; או (3) הודעות המעסיק והעובד המאשרות שהכספים ניתנים להחזרה למעסיק. כן נקבע כי ככל שהמעסיק לא המציא לחברה המנהלת את המסמכים האמורים בתוך התקופה הנקובה, והעובד משך את הפיצויים, המעסיק יהיה מנוע מלהעלות טענות כנגד החברה המנהלת. מעסיק יהיה רשאי למשוך הפקדות שביצע עבור עובדו לרכיב הפיצויים לאחר 4 חודשים מתום תקופת העסקת העובד אצל אותו מעסיק רק אם ימציא לגוף המוסדי פסק דין הצהרתי הקובע את זכאותו לפיצויים והעובד טרם משך את הפיצויים במועד המצאת פסק הדין כאמור.

התיקון האמור כולל הוראת מעבר של 4 חודשים, אשר הסתיימה בנובמבר 2018, במהלכם היה רשאי המעסיק להתנגד להעברת כספי פיצויים של עובדים שסיימו העסקתם קודם לכניסת התיקון לתוקפו.

למועד פרסום דוח זה, לא חל שינוי משמעותי בהיקף המשיכות של כספי הפיצויים המנוהלים על ידי הקבוצה. עם זאת החברה אינה יכולה לאמוד בשלב זה את מלוא השלכות העתידיות של ההוראה לעיל.

לעניין תמצית הוראות דין סופיות נוספות שפורסמו בשנת הדוח ולאחריה, וכן תמצית טיטות הוראות דין שפורסמו, החלות על תחום הפעילות, מעבר להוראות הדין אשר פורטו בפרק זה לעיל, ראה בנוסף, סעיף 9.2 להלן.

6.3 תחרות

6.3.1 תנאי התחרות בתחום הפעילות ושמות המתחרים המשמעותיים בתחום

תחום זה מתאפיין בתחרות עזה בין כלל הגופים המוסדיים.

מוצרי ביטוח חיים, פנסיה וגמל, הם מוצרים תחליפיים, עם דגשים מסוימים בכל אחד מהם. לאור שורה של רפורמות בתחום שצמצמו את השוני בין המוצרים ונתנו עדיפות למוצרי קיצבה, ביטול המקדמים המובטחים בקופות הביטוח, עלותם הנמוכה יחסית של הכיסויים הביטוחיים בקרן הפנסיה, דמי הניהול הנגבים, הבטחת התשואה על חלק מהנכסים בקרנות הפנסיה והקמתן של קרנות ברירת מחדל, קרנות הפנסיה הינן המוצר העיקרי המשווק לכלל הציבור. לעניין מגמות בביקוש ובהיצע בשנת הדוח, ראה סעיף 6.1.4 לעיל.

מוצרי הביטוח שאינם נהנים מהטבות מס כמו פוליסות פרט או כספי חיסכון פנסיוני שהפכו למילים וכן קופות הגמל להשקעה (אשר להשקעה בהן יש יתרון מס ככל שהכספים יימשכו עם פרישת החוסך, ראה סעיף 6.1.1 לעיל), הינם מוצרים מתחרים בינם לבין עצמם וכן מול מוצרי השקעה אחרים אשר משווקים גם על ידי גורמים פיננסיים שאינם גופים מפוקחים על ידי הממונה, בעיקר בנקים, מנהלי תיקים וקרנות נאמנות.

התחרות בתחום מתרכזת בתשואות, לרבות קיומם או היעדרם של מקדמי קיצבה או תשואה מובטחים, בגובה דמי הניהול, בכיסויים הביטוחיים, ברמת השירות ובפתרונות ביטוחיים משלימים.

בהתאם לפרסומי הממונה, נכון ליום 31 בדצמבר 2018 הקבוצה הינה השנייה בגודלה בענף ביטוח חיים, הרביעית בגודלה בענף קרנות פנסיה, והשישית בגודלה בענף קופות גמל ובסך הכל הקבוצה הינה הרביעית בגודלה בשוק הפנסיוני, בהתאם להיקף נכסים מנוהלים, כהגדרתם על ידי הממונה. יצוין כי בשנים האחרונות ניתנה העדפה לכניסה ולחזוק של השחקנים הקטנים בשוק הפנסיה, אשר באה לידי ביטוי בהליך בחירת קרנות ברירת המחדל.

התחרות במוצרי הריסק ואובדני כושר עבודה, הינה בין חברות הביטוח השונות, ומתמקדת בתעריפים, וזאת בין היתר בעקבות הדמיון הרב בתנאי המוצרים (לעניין זה ראה, בין היתר, הוראות חוזר קווים מנחים, בסעיף 6.2.2(r)(2) לעיל,

וכן ההוראות בדבר קביעת תעריפים בריסקים, ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל). להסרת חסמים תחרותיים בכניסה לשוק בכל הנוגע לדרישת הון עצמי, ראה סעיף 9.3.1.2 להלן. בנוסף, קרנות הפנסיה, הכוללות ביטוחי שארים (במקרה מות העמית) מהוות אף הן תחרות למוצרי הריסק, כמוצר נלווה לביטוחי המנהלים.

השפעתם המשולבת של שינויים רגולטוריים שהתקבלו בשנים האחרונות, לרבות הקמתן של קרנות פנסיה ברירת מחדל (לרבות ביטול הסדרים לרבים שהיו בתוקף)(לפרטים ראה סעיף 6.2.2(א) לעיל), והגברת מגמת התחליפיות בין המוצרים מאותו סוג של הגופים המוסדיים השונים, מגמת האחדה בין המוצרים השונים, הקמת המסלוקה הפנסיונית (ראה סעיף 6.2.2(ד)(1) לעיל), חוזר צירוף לביטוח (לפרטים ראה סעיף 9.2.5 להלן), פרסום מדדים השוואתיים⁴² והסרת חסמי נידוד, הביאו להעצמת התחרות בין מוצרי התחום ובין הגופים המוסדיים. להוראות נוספות אשר השפיעו ומשפיעות על התחרות ועל הרווחיות בתחום ראה סעיף 6.2.2 לעיל.

תנאי התחרות כאמור משפיעים על הניוד של המוצרים הפנסיוניים שבניהול הגופים המוסדיים בקבוצה.

לפרטים אודות העברת כספים מהגופים המוסדיים בקבוצה ואליהם בענפי חסכון ארוך טווח בשנים 2016 עד 2018, ראה סעיף 6.4.5 להלן.

התחרות ביחס למוצרים האמורים באה לידי ביטוי, בין היתר, ביכולת השימור ובגובה דמי הניהול הנגבים. לפרטים נוספים ראה חלק ב- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.1.1.

לפרטים בדבר ירידת ערך מוניטין של כלל פנסיה וגמל בספרי החברה ראה ביאור 6(ב)(1) לדוחות הכספיים.

1) ענף ביטוח חיים

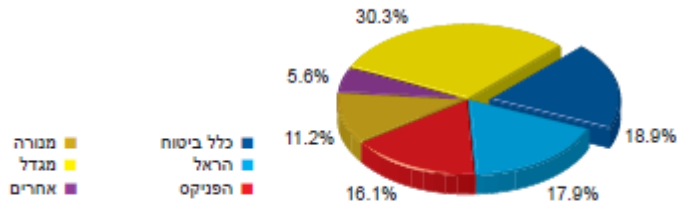
כ-94.0% משוק ביטוח החיים במונחי פרמיות שהורווחו ברוטו נשלט על ידי חמש חברות הביטוח הגדולות (החברה, מגדל, הראל, מנורה והפניקס). להערכת הקבוצה, מתחרה החברה בעיקר מול מבטחים אלו, מול קרנות פנסיה ומול קופות גמל המספקות מוצרים חלופיים. כן מתחרה החברה בתחום ביטוחי פרט מול חברות הביטוח האחרות.

הירידה בנתח השוק נבעה בעיקרה מפדיונות וניודים מקופות הביטוח של החברה בשיעור גבוה מחלקה בשוק ביטוחי המנהלים.

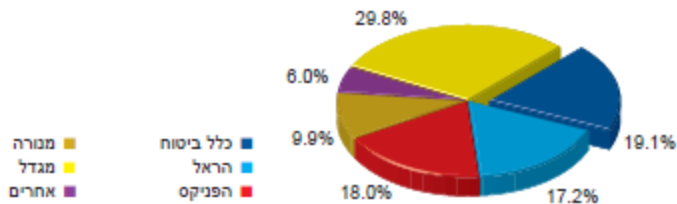
---

⁴² הרשות מפרסמת באתר האוצר נתונים השוואתיים ביחס לתשואות ומדדי הסיכון של קופות הגמל, קרנות הפנסיה וקופות הביטוח, מידעים אודות הרכב נכסי ההשקעה וההוצאות המנוכות מנכסי עמיתים בגין ביצוע השקעות וכן מידע סטטיסטי אודות אופן יישוב תביעות ומשך זמן הטיפול בבקשות משיכה, נידוד, מעבר בין מסלולים וקבלת קיצבה וכן בדבר נתונים השוואתיים בקשר עם מדד השירות.

התפלגות שיעור הפרמיות בין קבוצות וחברות הביטוח בישראל בענף ביטוח חיים ליום 30.9.18

התפלגות שיעור הפרמיות בין קבוצות וחברות הביטוח בישראל בענף ביטוח חיים ליום 30.9.17

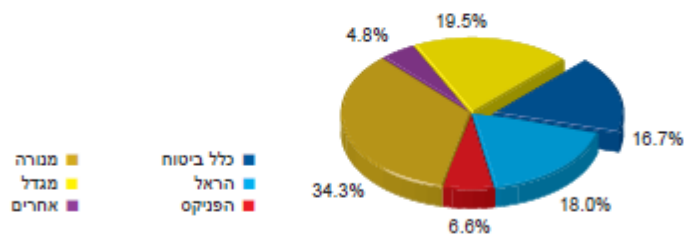
* היקף הפרמיות בענף ביטוח חיים משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהן אינם מעידים בהכרח על השינוי בביקוש ובהיצע בשנת הדוח. היקף הפרמיות גם אינו מביא בחשבון את השפעות העדר תעריפים מאושרים למכירת ריסקים במסגרת ביטוחי המנהלים, שהחל בתקופה שלאחר תקופת הדוח (ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל).

2) ענף קרנות פנסיה

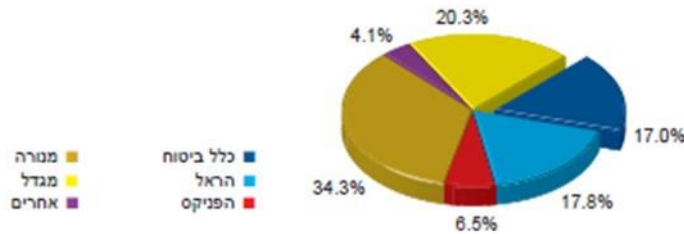
להערכת הקבוצה, כלל פנסיה וגמל מתחרה בעיקר בקרנות ברירת המחדל הנבחרות וכן בקרנות הגדולות, מבטחים (מנורה) ומקפת (מגדל), וכן בקבוצת הראל.

הירידה בנתח השוק של החברה נבעה מהתגברות התחרות בשוק והתחזקותן של קרנות ברירת המחדל הנבחרות.

התפלגות שיעור הנכסים בקרנות הפנסיה החדשות בין קבוצות וחברות הביטוח בישראל ליום 31.12.18

התפלגות שיעור הנכסים בקרנות הפנסיה החדשות בין קבוצות וחברות הביטוח בישראל ליום 31.12.17

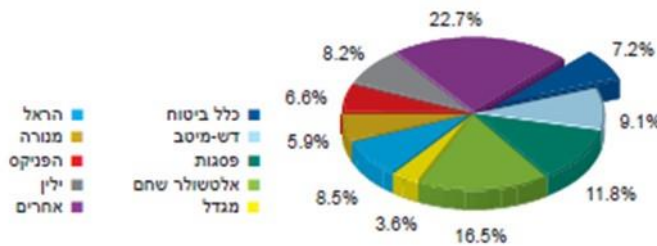

3) ענף קופות גמל

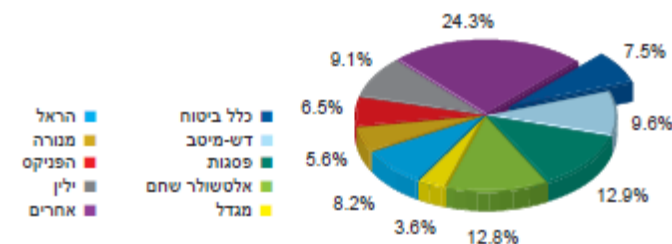
נכון לשנת הדוח, התחרות בענף היא בעיקר עם קופות גמל לחיסכון אחרות. להערכת הקבוצה, המתחרים העיקריים שלה הם פסגות, מיטב-דש, אלטשולר שחם, הראל, הפניקס, מנרה ומגדל.

הירידה בנתח השוק של החברה נבעה מהמשך פדיונות וניודים מקופות הגמל של החברה בשל התחרות בשוק.

התפלגות שיעור נכסי קופות הגמל בין גופים פרטיים וקבוצות ביטוח בישראל ליום 31.12.18

התפלגות שיעור נכסי קופות הגמל בין גופים פרטיים וקבוצות ביטוח בישראל ליום 31.12.17

6.3.2 שיטות להתמודדות עם התחרות והגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה

ההתמודדות עם התחרות, בתחום פעילות זה, מתרחשת במספר מישורים:

- סינרגיה בין חברות הקבוצה – מתן פתרונות אינטגרטיביים ללקוחות בכל אפיקי החיסכון ארוך הטווח.
- שימוש בשינויים רגולטוריים, על מנת להיחשף למגזרי לקוחות פוטנציאליים חדשים, ולצרפם כלקוחות.
- התייעלות תפעולית – באמצעות שיפור שיטות העבודה ושיפור מערכות המיכון. לעניין שיפור מערכות המיכון והדיגיטציה ראה סעיף 9.10.3.2 להלן.

- שימור לקוחות בתיק הקיים ושיפור השירות ללקוח – על ידי הפעלת יחידות ייעודיות לטיפול בנושא, הקמת מוקדי שירות יעודיים וביניהם מוקדי תביעות ומוקדי מעסיקים תוך הצגת מגוון האפשרויות הקיימות בקבוצה בפני הלקוחות.
- הרחבת מאגר הלקוחות, הן באמצעות הרחבת ערוצי ההפצה, לרבות באופן ישיר והן על ידי הגדלת היקף המכירות, סוגי המוצרים והיקף הכיסוי הביטוחי, ללקוחות קיימים.
- מערך השקעות מקצועי ומיומן הפועל להשגת תשואות מירביות למבוטחים ולעמיתים, תוך ניהול סיכונים מושכל.
- הרחבת מערכי ההפצה והשיווק, הישירים ובאמצעות סוכנים, באמצעות עריכת מבצעי קידום מכירות, שיפור השירות לסוכן וגיוס סוכנים חדשים.
- עבודה מול מערך הייעוץ הפנסיוני בבנקים.
- מיתוג ומיצוב הקבוצה.
- פיתוח מוצרים והתאמת המוצרים לצרכי הלקוחות ולתנאי השוק המשתנים, תחת המגבלות הרגולטוריות.
- תעריפים תחרותיים.

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה הם:

- ניסיון רב-שנים בתחום ביטוח החיים והחיסכון לטווח ארוך.
- המוניטין של הקבוצה בתחום.
- קשר ארוך-טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה.
- מערך הפצה ישיר.
- מגוון המוצרים הפנסיונים הנמכרים תחת קורת גג אחת.
- חוסן פיננסי.
- התשואות המושגות על כספי החיסכון, בהשוואה לתשואות הגורמים המתחרים.
- השירות הניתן על ידי החברה ללקוחות ולסוכנים ואופן יישוב התביעות.
- שקיפות ומחיר – כחלק ממדיניות הממונה בשנים האחרונות קודמו רפורמות משמעותיות שעניין הפחתת תעריפים, שקיפות והגברת התחרות. רפורמות אלה, משפיעות ועתידות להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על תחום חיסכון ארוך טווח ועל רווחיותו. לפרטים נוספים ראה סעיף 2.5.4 לעיל.
- חסמים תחרותיים - לעניין הסרת חסמי כניסה לשוק וכניסת מתחרים, ראה סעיף 9.3.1.2 להלן.

6.4 לקוחות

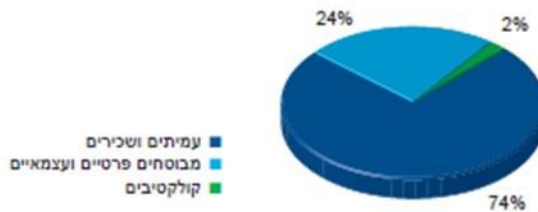
סוגי הלקוחות העיקריים בתחום החיסכון ארוך הטווח הם: מעסיקים, עמיתים, מבוטחים פרטיים, עצמאים וקולקטיבים. בתחום זה אין לחברה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. לחברה אין לקוח בודד שהכנסות החברה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות החברה בדוחות המאוחדים.

הקבוצה משווקת, מעת לעת ובמהלך העסקים הרגיל, לחברות מקבוצת אי די בי (הן כבעל פוליסה בביטוחים קולקטיביים, הן כעמית בקופות גמל מרכזיות והן כמעסיק המפקיד לחיסכון פנסיוני עבור עובדיו) מצרי חיסכון ארוך טווח. סך הכנסות הקבוצה בתחום החיסכון ארוך הטווח מחברות הנמנות על קבוצת אי די בי, מפרמיות ומדמי גמולים במהלך העסקים הרגיל, אינו עולה על 5% מכלל הכנסות החברה בתחום בשנת 2018. למען הזהירות, למרות העובדה שקבוצת אי די בי מונה מספר רב של חברות, ההתייחסות לכל החברות בקבוצת אי די בי לעניין זה נעשתה במקובץ כאל גורם אחד.⁴³

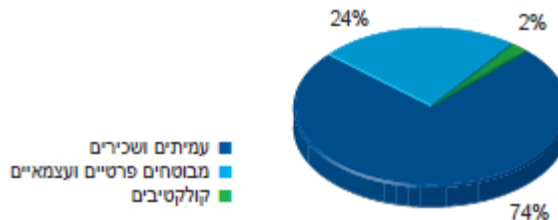
6.4.1 התפלגות לקוחות החברה בענף ביטוח חיים לפי פרמיות לשנים 2018 ו-2017

2017		2018		סוג הלקוח
שיעור מסך ההכנסות	פרמיות ברוטו (באלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות ברוטו (באלפי ש"ח)	
74%	4,109,823	74%	4,342,883	עמיתים ושכירים
24%	1,334,622	24%	1,422,239	מבוטחים פרטיים ועצמאיים
2%	90,058	2%	81,573	קולקטיביים
100%	5,534,503	100%	5,846,695	סה"כ

התפלגות הלקוחות בענף ביטוח חיים לפי פרמיות ברוטו בשנת 2018

התפלגות הלקוחות בענף ביטוח חיים לפי פרמיות ברוטו בשנת 2017

⁴³ ביחס לשנת הדוח כללה הבחינה גם את מר משה טרי, שמכהן כנאמן עבור אי די בי פתוח לצורך הפעלת הסמכויות הנתונות לה מכוח אמצעי השליטה.

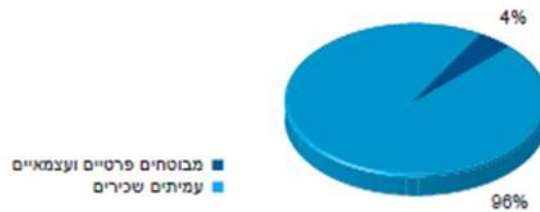
6.4.2 פדיונות בענף ביטוח חיים

בענף ביטוח חיים, שיעור הפדיונות מהעתודה הממוצעת בשנת הדוח היה 2.0% לעומת 2.1% בשנת 2017.

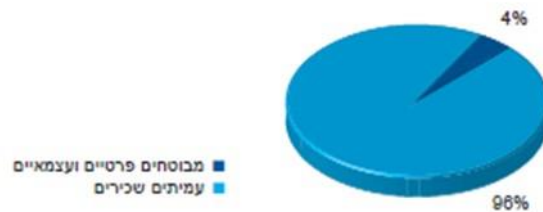
6.4.3 התפלגות לקוחות החברה בענף קרנות פנסיה לפי דמי גמולים לשנים 2018 ו-2017

2017		2018		סוג הלקוח
שיעור מסך ההכנסות	דמי גמולים (באלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות	דמי גמולים (באלפי ש"ח)	
96%	5,449,412	96%	5,634,844	עמיתים שכירים
4%	252,873	4%	255,847	מבוטחים פרטיים ועצמאיים
100%	5,702,285	100%	5,890,691	סה"כ

התפלגות הלקוחות בענף קרנות פנסיה לפי דמי גמולים בשנת 2018

התפלגות הלקוחות בענף קרנות פנסיה לפי דמי גמולים בשנת 2017

התפלגות לקוחות החברה בענף קופות גמל לפי דמי גמולים לשנים 2017 ו-2018

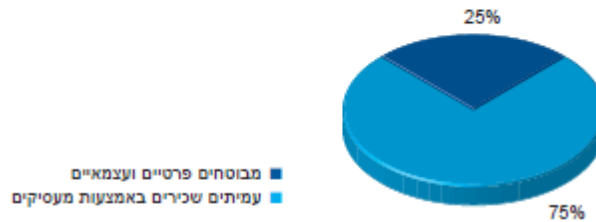
שנת 2018

שיעור מסך דמי הגמולים (באלפי ש"ח)	סה"כ דמי גמולים (באלפי ש"ח)	קופות גמל להשקעה (באלפי ש"ח)	דמי גמולים / הפקדות קרנות השתלמות (באלפי ש"ח)	דמי גמולים קופות מרכזיות (באלפי ש"ח)	דמי גמולים קופות גמל (באלפי ש"ח)	סוג הלקוח
75%	1,360,107	-	1,081,578	404	278,125	עמיתים שכירים
25%	453,932	164,310	115,077	-	174,545	מבוטחים פרטיים ועצמאיים
100.00%	1,814,039	164,310	1,196,655	404	452,670	סה"כ

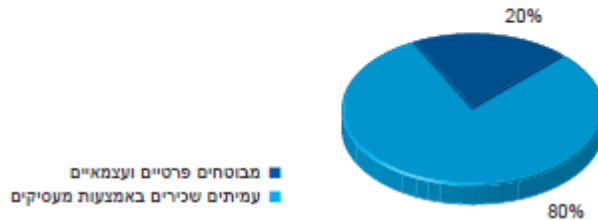
שנת 2017

שיעור מסך דמי הגמולים (באלפי ש"ח)	סה"כ דמי גמולים (באלפי ש"ח)	קופות גמל להשקעה (באלפי ש"ח)	דמי גמולים / הפקדות קרנות השתלמות (באלפי ש"ח)	דמי גמולים קופות מרכזיות (באלפי ש"ח)	דמי גמולים קופות גמל (באלפי ש"ח)	סוג הלקוח
80%	1,277,731	-	992,712	1,439	283,579	עמיתים שכירים
20%	323,893	102,535	110,449	-	110,909	מבוטחים פרטיים ועצמאיים
100%	1,601,624	102,535	1,103,161	1,439	394,488	סה"כ

התפלגות הלקוחות בענף קופות גמל לפי דמי גמולים בשנת 2018

התפלגות הלקוחות בענף קופות גמל לפי דמי גמולים בשנת 2017

6.4.5 מידע אודות העברת כספים מהגופים המוסדיים בקבוצה ואליהם בענפי חיסכון ארוך טווח בשנים 2016 עד 2018:

2018

סך הכל	פעילות החברה			באלפי ש"ח
	פנסיה	קופות גמל	ביטוח חיים	
				העברות לחברה מגופים אחרים
124,546	55,196	3,912	65,438	העברות מחברות ביטוח אחרות
1,911,266	1,779,639	32,064	99,563	העברות מקרנות פנסיה
1,194,136	9,748	1,147,050	37,338	העברות מקופות גמל
3,229,948	1,844,583	1,183,026	202,339	סה"כ העברות לחברה
				העברות מהחברה לגופים אחרים
463,104	175,338	77,282	210,484	העברות לחברות ביטוח אחרות
2,388,187	2,231,492	7,121	149,574	העברות לקרנות פנסיה
2,113,690	39,269	1,722,270	352,151	העברות לקופות גמל
4,964,981	2,446,099	1,806,673	712,209	סה"כ העברות מהחברה
(1,735,033)	(601,516)	(623,647)	(509,870)	העברות, נטו

2017

סך הכל	פעילות החברה			באלפי ש"ח
	פנסיה	קופות גמל	ביטוח חיים	
				העברות לחברה מגופים אחרים
100,715	49,626	41,463	9,626	העברות מחברות ביטוח אחרות
1,692,713	1,645,592	25,742	21,379	העברות מקרנות פנסיה
737,113	30,773	698,573	7,767	העברות מקופות גמל
2,530,541	1,725,991	765,778	38,772	סה"כ העברות לחברה
				העברות מהחברה לגופים אחרים
421,590	159,869	93,232	168,489	העברות לחברות ביטוח אחרות
2,804,279	2,672,695	13,106	118,478	העברות לקרנות פנסיה
3,410,176	62,139	3,077,022	271,015	העברות לקופות גמל
6,636,045	2,894,703	3,183,360	557,982	סה"כ העברות מהחברה
(4,105,504)	(1,168,712)	(2,417,582)	(519,210)	העברות, נטו

2016

סך הכל	פעילות החברה			באלפי ש"ח
	פנסיה	קופות גמל	ביטוח חיים	
העברות לחברה מגופים אחרים				
85,579	41,260	37,077	7,242	העברות מחברות ביטוח אחרות
894,722	875,912	11,177	7,633	העברות מקרנות פנסיה
1,051,820	18,533	1,025,698	7,589	העברות מקופות גמל
2,032,121	935,705	1,073,952	22,464	סה"כ העברות לחברה
העברות מהחברה לגופים אחרים				
219,577	65,874	64,406	89,297	העברות לחברות ביטוח אחרות
933,797	789,736	24,009	120,052	העברות לקרנות פנסיה
1,999,451	11,112	1,826,781	161,558	העברות לקופות גמל
3,152,825	866,722	1,915,196	370,907	סה"כ העברות מהחברה
(1,120,704)	68,983	(841,244)	(348,443)	העברות, נטו

7. תחום ביטוח כללי

7.1. מוצרים ושירותים

7.1.1. תיאור ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללים בתחום

תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענפי הביטוח הכללי. נהוג לחלק את תחום הביטוח הכללי ל-2 קטגוריות עיקריות: (א) ביטוחי רכוש ו-(ב) ביטוחי חביות.

הפעילות בביטוחי רכוש נחשבת כבעלת "זנב תביעות קצר" מאחר שמשך תקופת ההתיישנות הינו שלוש שנים בלבד מקרות מקרה הביטוח ומאחר שתביעות אלו מוגשות, במרבית המקרים, במהלך תקופת הביטוח. מנגד, ביטוחי חובה וחביות נחשבים כבעלי "זנב תביעות ארוך" מאחר שמשך תקופת ההתיישנות הינו שבע שנים מקרות מקרה הביטוח, כיוון שהתביעה הביטוחית אינה מתיישנת כל עוד לא התיישנה תביעת הצד השלישי כנגד המבוטח, בשל פרק הזמן הארוך שחולף בין מועד היווצרות העילה כנגד המבוטח לבין מועד הגילוי ו/או לבין מועד הגשת התביעה, בין היתר לאור תקופת ההתיישנות כאמור לעיל, ו/או בשל פרק הזמן הדרוש לברור התביעה. תקופת ההתיישנות של תביעה לתגמולי ביטוח במקרה של נכות שנגרמה למבוטח ממחלה או מתאונה, תימנה מיום שקמה למבוטח זכות לתבוע תגמולי ביטוח לפי תנאי חוזה הביטוח. לפיכך, פוליסות תאונות אישיות הכוללות כיסוי נכות מתאונה עשויות להיחשב אף הן כבעלות "זנב תביעות ארוך".

להלן יסקרו הענפים העיקריים הנכללים בתחום הביטוח הכללי:

7.1.1.1. ענף ביטוח רכב חובה

א. כללי

במסגרת ענף זה מוענק כיסוי ביטוחי, לבעל הרכב וכן לנוהג ברכב, מפני כל חבות שהם עשויים לחוב בה לפי **חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 ("חוק הפלת"ד")** ומפני כל חבות אחרת בשל נזק גוף שנגרם לאדם על ידי או עקב השימוש ברכב המנועי, וכן ניתן כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו בהיתר ממנו, מפני נזק גוף שנגרם להם בתאונות דרכים. ככלל, תנאי הכיסוי הינם אחידים ומוסדרים בהתאם לנוסח הפוליסה התקנית שנקבעה **בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי) התש"ע – 2010**. עריכת הביטוח הינה חובה ומהווה תנאי לשימוש ברכב מנועי בהתאם **לפקודת ביטוח רכב מנועי, התש"ל-1970 ("הפקודה")**.

ב. הסדרים מיוחדים בענף ביטוח רכב חובה

בענף ביטוח רכב חובה מתקיימים מספר הסדרים המשפיעים על תעריף הביטוח, כמפורט להלן:

(1) הסדר הביטוח השיורי (הסדר במסגרת ה"פול")

הואיל ומחד ביטוח רכב חובה הינו חובה חוקית, ומאידך חברות הביטוח אינן מחויבות לבטח את כל המבקשים לרכוש ביטוח כאמור, נוסד מכוח **תקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת התעריף), התשס"א-2001**, הסדר הביטוח השיורי, במסגרתו מבוטחים המשתמשים ברכב מנועי שלא השיגו כיסוי ביטוחי באופן ישיר אצל חברות הביטוח המסחריות (כגון: נהגים בעלי עבר ביטוחי המעיד על סיכון גבוה, נהגים עם עבר של שליליות רישיון, כלי רכב עתירי סיכון כגון אופנועים, טרקטורונים ו/או כלי רכב נוספים שנדחו על ידי חברות הביטוח). בעקבות הזלת

תעריפי הפול במסגרת תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2016 ו- 2017 (ראה להלן בסעיף 7.1.1.1(ג)(1)) גדל משמעותית היקף המכירות של ביטוח כלי רכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון במסגרת הפול אשר הפך להיות גורם מתחרה. הסדר הביטוח השיורי מתבסס על ביטוח משותף של כל חברות הביטוח הפועלות בענף ביטוח רכב חובה, במסגרתו מחויבות החברות האמורות להשתתף בהסדר הביטוח השיורי ונושאות יחד בהפסדיו או ברווחיו, על פי חלקן בסך הכל פרמיות ביטוח רכב חובה ("נתח שוק חובה"). חלקה של הקבוצה בהסדר הביטוח השיורי עמד נכון לשנת חיתום 2018 על שיעור של כ-9.12%⁴⁴ בהשוואה לשיעור של כ-9.26% בשנת החיתום 2017.

חברות הביטוח ממנות את חלקן בהסדר הביטוח השיורי (במסגרת ה"פול") באמצעות העמסת עלות הביטוח השיורי על יתר המבוטחים בביטוחי רכב חובה בחברת הביטוח, שלא במסגרת הביטוח השיורי.

בחודש יולי 2018 פורסם חוק לתיקון פקודת רכב מנועי (מס' 23) התשע"ח – 2018 המעדכן את ההסדר התחיקתי בעניין מרכיב ההעמסה (להלן: "תיקון טווח מרכיב העמסה") אותו רשאיות חברות הביטוח המשתתפות בהסדר הביטוח השיורי לגבות לצורך מימון העלות לביטוח השיורי, כך שמרכיב העמסה עד יולי 2020 יהיה בטווח שבין 5.5% ל- 8.5% מעלות הסיכון הטהור⁴⁵ של ביטוחי החובה של המבטח שלא במסגרת הביטוח השיורי, ולאחר יולי 2020 יהיה בין 5.5% ל- 8%.

בשלב מקדמי זה, לא ניתן לצפות את מלוא השפעת התיקון והיא תלויה בין היתר בתוצאות העסקיות ובתנאי התחרות בשוק, המושפעים בין היתר מאופן עדכון תעריפי ה"פול", ככל שיעודכנו, מתעריף ביטוח רכב החובה של החברה, כפי שאושר על ידי הממונה, ובהחלטות שיתקבלו בנוגע לשינויים בריבית ההיוון (ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(2) להלן).

(2) קרנית - הקרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים

הקרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים – קרנית ("קרנית"), הינה תאגיד שהוקם על פי חוק הפלת"ד, לצורך תשלום פיצויים לזכאים על פי חוק הפלת"ד שאין באפשרותם לתבוע פיצויים מחברת ביטוח, בשל אחד מן המקרים הבאים: (1) פגיעה על ידי רכב שלא היה לו כיסוי ביטוחי; (2) מבטח שאינו ידוע (כגון פגיעת "פגע וברח"); (3) מבטח שנמצא בהליכי פירוק או שמונה לו מנהל מורשה.

מימון הקרן נעשה באמצעות העמסה בשיעור של 1% מהפרמיה נטו⁴⁶ על המבוטחים בפוליסות ביטוח רכב חובה. סכום זה מועבר על ידי חברות הביטוח לקרנית.

(3) אחריות למתן שירותים רפואיים-

בהתאם לתיקון חקיקה משנת 2009 במסגרתו הועברה האחריות הביטוחית למתן שירותים רפואיים הנכללים בסל השירותים הקבוע בתוספת השניה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד – 1994 (להלן: "חוק ביטוח בריאות ממלכתי") ובצו התרופות לפי סעיף 8(ז) לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, בשל נזקי גוף לנפגעי תאונות דרכים, מהמבטחים לקופות החולים, גובות חברות הביטוח, 9.4% מדמי הביטוח לצורך מימון עלות אספקת השירותים לנפגעי תאונות דרכים (להלן: "סכום ההשתתפות"). המבטחים ממשיכים להיות אחראים לגבי יתר השירותים הרפואיים שאינם נכללים בתוספת השנייה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי ובצו התרופות. האמור אינו חל על אוכלוסיות מסוימות, בין היתר, חיילים ונפגעי תאונות עבודה אשר האחריות הביטוחית לכיסוי הוצאות טיפול רפואי עבורם

⁴⁴ השיעור הנקוב הינו שיעור זמני המתבסס על נתוני ספטמבר 2018, כפי שפרסם ה"פול".

⁴⁵ "עלות הסיכון הטהור" – חלק מתעריף ביטוח שאינו כולל רווח, הוצאות ועלות אספקת שירותים, למעט הוצאות ליישוב תביעות. עלות הסיכון הטהור מתבססת על ניסיון התביעות בעבר של ענף ביטוח רכב מנועי שחלה לגביו חובה לרכוש ביטוח, בתוספת אומדן של תשלומים עתידיים בשל אותן תביעות ובהתחשב במגמות המשפיעות על שכיחות התביעות ועל עלותן והכל בהתאם לסעיף 7 לפקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], תש"ל-1970.

⁴⁶ פרמיה (דמי ביטוח) נטו- פרמיה המגלמת את עלות הסיכון ללא העמסות חיצוניות כגון הוצאות ועמלות.

במקרה של תאונת דרכים, נותרה של המבטחים. סכום ההשתתפות מועבר לקופות החולים מאת המבטחים, באמצעות קרנית והמוסד לביטוח לאומי.

ג. תעריפים והפיקוח עליהם, מאגר המידע הסטטיסטי ומאגר המידע לאיתור הונאות ביטוח בענף רכב חובה

(1) רפורמת תעריפי ביטוח רכב חובה - דמי ביטוח (נטו) מקסימלים ומשתנים לקביעת תעריף בענף רכב חובה

חברות הביטוח קובעות את דמי הביטוח תוך שימוש במשתנים שאושרו על ידי הממונה כמשתנים שבהם יהיה מבטח רשאי להשתמש לצורך קביעת התעריף (להלן: "המשתנים"). המשתנים נועדו להתאים את פרמיית הביטוח לסיכון המבוטח.

בחודש ינואר 2016 פרסמה הממונה תיקון להוראות החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה, שתחולתו מחודש מרס 2016 (להלן: "תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2016"). במסגרת תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2016, עודכנו דמי הביטוח השיורי לכלי רכב פרטיים ומסחריים הנמכרים על-ידי התאגיד המנהל של הסדר הביטוח השיורי ("הפול") באופן המפחית את עלות ביטוח החובה הנמכר על ידי ה"פול" וכן עושה שימוש במשתנים נוספים שקודם לכן לא נעשה בהם שימוש על ידי ה"פול".

בחודש ספטמבר 2016 פרסמה הממונה תיקון נוסף להוראות החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה במסגרתו עודכנו דמי הביטוח השיורי לכלי רכב פרטיים, וזאת החל מינואר 2017 (להלן: "תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2017").

כתוצאה מרפורמת תעריפי רכב חובה, נדרשה החברה בשנים 2016 - 2017 על ידי הממונה, להגיש לאישורה תעריפי ביטוח חובה מעודכנים המגלמים, בניטרול השלכות ועדת וינוגרד והתיקון לתקנות ההיוון (לפירוט ראה בסעיף 7.1.1.1(ד)(2) להלן), הפחתה משמעותית בתעריף ביטוח החובה.

רפורמת תעריפי רכב חובה הביאה, בנטרול ההשפעה המקזזת של השלכות ועדת וינוגרד והתיקון לתקנות ההיוון (לפירוט ראה בסעיף 7.1.1.1(ד)(2) להלן), להפחתה משמעותית של תעריפי ה"פול" לרכבים פרטיים בשנים 2016 עד 2018 ביחס לשנים קודמות, ושל תעריפי חברות נוספות בשוק, לרבות החברה ביחס לתעריף הממוצע וכן ביחס לחלק מן המבוטחים וזאת חרף השינוי לרעה בתוצאות החיתומיות בביטוח רכב חובה בשוק, בהשוואה לעבר.

רפורמת תעריפי רכב חובה בכללותה, צפויה להביא לפגיעה משמעותית ברווחיות, ואולם בשלב זה לא ניתן עדין להעריך את מלוא השפעתה, בין היתר לאור העובדה כי מדובר בענף המאופיין בזנב תביעות ארוך וכן לאור חוסר הוודאות בנוגע לשינויים בריבית ההיוון והשפעתם על התוצאות העסקיות בענף ועל התעריפים שיקבעו בו, כמפורט בסעיף 7.1.1.1(ד)(2) להלן.

הערכת החברה בקשר עם רפורמת תעריפי רכב חובה: תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2016 ותיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2017, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת, בין היתר, בהתאם למדיניות הממונה בעת אישור תעריפים, התעריפים שיקבעו עבור "הפול" בביטוחי החובה, התנהגות המתחרים והלקוחות, התוצאות החיתומיות כפי שיתבררו בעתיד, השפעת תקנות ההיוון, והשינויים בריבית היוון כמפורט בסעיף 7.1.1.1(ד)(2) להלן.

(2) שיעור דמים מקסימלי

החוזר המאוחד קובע הסדרים לקביעת דמי ביטוח בענף רכב חובה שרשאי מבטח לגבות ואופן הגשתם לאישור הממונה. בהתאם לפרק ביטוח כללי בחוזר המאוחד, מרכיב פרמיית הסיכון שבתעריף ביטוח רכב חובה (דמי הביטוח נטו) הינו אחיד לכל המבוטחים בעלי אותם מאפיינים, אצל המבטח. המבטח רשאי לגבות בנוסף דמים בשיעור של עד 16.25% מפרמיית הסיכון, שנועדו לכיסוי הוצאות המינהל של המבטח, עמלת סוכנים ורווח. המבטח רשאי לתת הנחות ביחס למרכיב הדמים בלבד, למעט לצי רכב, שאז רשאי המבטח לתת הנחה אף מדמי הביטוח נטו (דמי הביטוח למעט הדמים). לעניין זה – צי רכב מונה לפחות 40 כלי רכב שכולם בבעלות אחת ומבוטחים אצל אותו מבטח.

(3) מאגרי מידע

מאגר מידע סטטיסטי-

בענף ביטוח רכב חובה פועל מאגר מידע סטטיסטי המשמש להערכת עלות הסיכונים בענף ביטוח רכב חובה, ואשר הוקם מכוח **תקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת התעריף), תשס"א-2001**.

מאגר המידע הסטטיסטי והמאגר לטיפול בהונאות ביטוח, כמפורט בסעיף זה להלן, מנוהלים על ידי צד שלישי בלתי קשור לחברה ולחברות הביטוח ("**מפעיל המאגר**").

מפעיל המאגר מוסמך על-פי דין לאסוף מידע מהמבטחים בענף הביטוח, ולקבוע על בסיסו את עלות הסיכון הטהור ("**תעריף הסיכון**"). תעריף הסיכון אינו מחייב את חברות הביטוח במישרין ואולם תעריף "הפול" נקבע על ידי הממונה בהתייחס אליו ובנוסף הוא מהווה מדד רלבנטי, מבחינת הממונה, לאישור התעריף של חברות הביטוח. לעניין הרפורמה בביטוח רכב חובה בהתאם לתיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2016 ותיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2017, ראה סעיף 7.1.1.1(ג)(1) לעיל. לעניין הסדר הביטוח השיורי, ראה סעיף 7.1.1.1(ב)(1) לעיל.

מאגר מידע לטיפול בהונאות ביטוח-

בענף ביטוח רכב חובה פועל מאגר מידע לטיפול בהונאות ביטוח, בהתאם **לתקנות ביטוח רכב מנועי (הקמה וניהול של מאגרי מידע), תשס"ד-2004**. המאגר, המרכז מידעים מכל חברות הביטוח, משמש לצורך זיהוי חשדות למקרי הונאה בתביעות רכב חובה וכן למניעת הונאות ביטוח בתהליך החיתום בפוליסות רכב-חובה. מימון עלות הפעלת המאגר מוטל על כל חברות הביטוח, בהתאם לכללים שנקבעו על ידי הממונה. בהתאם להוראות החוזר המאוחד, ככלל לא תופק תעודת ביטוח רכב חובה עבור כלי רכב פרטי או מסחרי עד 3.5 טון או אופנוע, מבלי שבוצע אימות בשאילתה מקוונת במאגר בעת תהליך החיתום.

ד. ביטוח לאומי

(1) זכות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי

בהתאם **לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995** (להלן: "**חוק הביטוח הלאומי**"), במקרה בו שילם הביטוח הלאומי לזכאי גמלה, בעילה המהווה עילה גם לחייב צד שלישי לשלם פיצויים לאותו זכאי, לפי פקודת הנזיקין, או לפי חוק הפלת"ד, רשאי המוסד לביטוח לאומי לתבוע מאותו צד שלישי פיצוי על הגמלה ששילם או שהוא עתיד לשלם (להלן: "**הצד השלישי**"). הצד השלישי רשאי לנכות מהפיצוי את הגמלאות המשתלמות ו/או שעתידות להשתלם מאת הביטוח הלאומי.

בהמשך לתיקוני חקיקה מהשנים 2013 ו-2015 לחוק הביטוח הלאומי, נקבע הסדר המחייב את הצד השלישי שניכה או רשאי היה לנכות סכום כלשהו מהפיצויים שהוא חייב לשלם לזכאי בגין תשלומים שהמוסד לביטוח לאומי רשאי לתבוע ממנו, לדווח לביטוח לאומי על סכומים כאמור. עוד נקבע בתיקונים כי ככל שלא תקויים החובה במועד, תחל להימנות תקופת ההתיישנות בגין תביעת שיבוב של המוסד לביטוח לאומי, מיום קבלת הדיווח או מהיום בו נודע למוסד לביטוח לאומי על ההליכים בין הזכאי למבטח, לפי המוקדם, ובכל מקרה תקופת ההתיישנות לא תעבור את השנה ה-15 מיום קרות המקרה שחייב את המוסד לביטוח לאומי לשלם את הגמלה. כמו כן, אושר לתקן את חוק הביטוח הלאומי באופן המקנה לממונה סמכות להטיל עיצום כספי על מבטח שהפר את חובת הדיווח למוסד לביטוח לאומי.

ההסדר התחיקתי בקשר עם תביעות המסולקות על ידי החברה, לרבות בדרך של פסק דין, פשרה או תשלום אחר ואשר בגינן יש למוסד לביטוח לאומי עילת שיבוב (להלן: "**תביעות שיבוב ביטוח לאומי**"), הביא ויביא לגידול בתביעות שיבוב מאת המוסד לביטוח הלאומי ביחס לתביעות בענף ביטוח רכב חובה ובענפי חבויות, שיושב על ידי החברה בעבר. עם זאת, לאמור לא אמורה להיות השפעה על הרווחיות וזאת ככל שיווצר מתאם בין היקף הניכויים שינוכו בפועל על ידי החברה מתגמולי הביטוח של המבטחים לבין התשלום לביטוח לאומי במסגרת תביעות השיבוב.

הערכת החברה בקשר עם תביעות שיבוב ביטוח לאומי, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת, בין היתר, כתלות באופן התפתחות תביעות שיבוב ביטוח לאומי מחד והניכויים שיבוצעו על ידי החברה מאידך.

בחודש מרס 2018 פורסם חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2019), התשע"ח - 2018 (להלן: "חוק ההתייעלות הכלכלית") במסגרתו שונה מנגנון ההתחשבנות בין המוסד לביטוח הלאומי לבין חברות הביטוח בנוגע לזכות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי מחברות הביטוח בתביעות מכוח פוליסות רכב חובה. בהתאם לתיקון החקיקה בוטל מנגנון הסדר השיבוב הפרטני הקיים, על פיו מבוצעת התחשבנות נפרדת בגין כל תביעה, ותחתיו נקבע כי מבטח יעביר למוסד לביטוח לאומי, מידי שנה, סכום קבוע שנתי לצורך כיסוי חבותו עבור כל תביעות השיבוב מכוח פוליסות רכב חובה (להלן: "הסדר השיבוב החדש" ו-"הסכום הקבוע"). עוד נקבע כי מבטח יידרש להעביר את הסכום הקבוע, מידי שנה, בהתאם לחלוקה שתיקבע לגבי אותה שנה לפיכך וכי שר האוצר, באישור ועדת העבודה והרווחה, ולאחר שנתן למבטחים הזדמנות לטעון את טענותיהם, ייקבע בתקנות הוראות לעניין אופן קביעת הסכום הקבוע, אופן עדכונו, כללים לחלוקת הסכום הכולל בין המבטחים שלפיהם יחושב הסכום הקבוע לכל מבטח, והמועד שבו ישלמו חברות הביטוח את הסכום הקבוע למוסד. הסכום הקבוע יקבע, בין היתר, בהתבסס על התקבולים להם זכאי המוסד לביטוח לאומי בגין תאונות דרכים שאירעו בשנים 2010 ו-2011 בתוספת עדכונים ושיקולים שונים הקבועים במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית, ובין היתר עדכונים ושיקולים לעניין ריביות ההיוון, לוחות אקטוארים המפורסמים על ידי המוסד לביטוח לאומי, הסיכון הביטוחי בענף רכב חובה, דמי ביטוח חובה לרכב בענף רכב חובה שנגבו בפועל על ידי כלל הענף משנת 2010 ועד שנת 2017 בהתאם לנתוני הרשות, ההשפעה הצפויה של הסכום הקבוע על דמי ביטוח חובה עתידיים, וסכומי הגמלאות שמשלם המוסד לביטוח לאומי לפי חוק הביטוח הלאומי (להלן: "תקנות הסדר השיבוב החדש"). בהתאם לחוק ההתייעלות הכלכלית הוא ייכנס לתוקף במועד פרסום תקנות הסדר השיבוב החדש. עוד נקבע כי הוראות החוק יחולו גם ביחס לתאונות דרכים שהתרחשו בין ינואר 2014 ועד למועד כניסת החוק לתוקף, ובלבד שלא הוגשה לגביהן תביעה או דרישה מצד המוסד לביטוח לאומי.

תקנות הסדר השיבוב החדש היו אמורות להיות מפורסמות תוך 30 יום מיום פרסום החוק אולם נכון למועד פרסום הדוח טרם פורסמו ולפיכך בשלב זה, ממשיכה החברה להתנהל מול המוסד לביטוח לאומי בהתאם להסכם שקיים ביניהם.

בשלב מקדמי זה, בטרם נקבע הסכום הקבוע לא ניתן להעריך את ההשפעה של הסדר השיבוב החדש, והיא תלויה, בין היתר, בנוסח תקנות הסדר השיבוב החדש ובמועד תחילתן, בסכום שייקבע כסכום הקבוע, במנגנון שיקבע לעניין חלוקת הסכום הקבוע בין חברות הביטוח ובהשפעתה של התייעלות תפעולית אפשרית כפועל יוצא ממנגנון זה.

(2) שיעור הריבית לצורך היוון קיצבאות הביטוח הלאומי

בחודש יוני 2014, מונתה ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) ד"ר אליהו וינוגרד לבחינת תיקון טבלאות תוחלת חיים ושיעור הריבית המשמשת לצורך היוון גמלאות על פי תקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח 1978 ("תקנות ההיוון" ו-"וועדת וינוגרד"). בחודש יוני 2016 פורסם תיקון לתקנות ההיוון (להלן: "התיקון") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעורי ההיוון לצורך חישוב הקיצבאות האמורות.

תקנות ההיוון מסדירות, בין היתר, את ריבית ההיוון המשמשת לחישוב תביעות שיבוב אותן מגיש הביטוח הלאומי כלפי צדדים שלישיים, בהתאם לזכות המוקנית לו על פי חוק הביטוח הלאומי במקרים בהם האירוע משמש עילה לחיוב הצד שלישי לפי פקודת המימון או לפי חוק הפלת"ד.

בהתאם לתיקון, יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קיצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ההיוון ערב תיקון. כמו כן, קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעורי היוון הקיצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ואחת לארבע שנים שלאחר מועד זה.

התיקון לתקנות ההיוון, נכנס לתוקף בחודש אוקטובר 2017 ובעקבותיו נבחנות השפעות עקיפות על פסיקות בתי המשפט בעניין שיעור ריבית ההיוון שבהתאם לו יש לחשב פיצויים בגין הפסדים עתידיים גם שלא במסגרת תביעות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי, בביטוחי חובה וחבויות. עניין זה תלוי ועומד להכרעה בבית המשפט העליון במסגרת תיק פרטני המתנהל כנגד "הפול". בחודש ינואר 2018 הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה בתיק ה"פול" בבית המשפט העליון, במסגרתה עדכן היועץ המשפטי לממשלה את בית המשפט העליון כי הוחלט על הקמת ועדה

בינמשרדית לבחינת סוגיית ריבית ההיוון בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה, אשר תגיש מסקנותיה, תוך בחינת האופן שבו תעוגן ההסדרה עליה תמליץ הועדה.

בחודש ינואר 2019 פרסמה הועדה הבינמשרדית לבחינת ריבית ההיוון, בראשות ארז קמיניץ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה דוח להערות הציבור (להלן: "דוח וועדת קמיניץ להערות הציבור"). בהתאם לדוח וועדת קמיניץ להערות הציבור, הועדה תומכת ב-"שיטת ההיוון האחיד" במסגרתה תקבע ריבית אחת ממוצעת לכל תקופת הפיצוי אשר משקפת השקעה בסיכון נמוך. כמו כן מוצע לקבוע "רצועת נידוד" סביב ריבית בשיעור של 3% כך שרוחב רצועת הנידוד יעמוד על אחוז ריבית לכל כיוון. חריגה מרצועת הנידוד תפעיל עדכון כמעט אוטומטי של ריבית ההיוון בהתאם לשיטת קביעת הריבית המקורית (ריבית בשיעור אחיד של השקעה בסיכון נמוך), כאשר רק בנסיבות חריגות מאוד תהיה לחשב הכללי אפשרות שלא להפעיל העדכון, וזאת לאחר שהתייעץ עם הגורמים השונים הנוגעים לעניין, ובחן האם לטעמם אין להפעיל את העדכון האוטומטי בשל הנסיבות כאמור. לצורך בחינה מהי חריגה מרצועת הנידוד תבחן התשואה המתקבלת מהשקעה באג"ח קונצרני AA לתקופה של 25 שנים. בחינת חריגה תתבצע אחת לשנתיים כאשר מנגנון העדכון יופעל אם במשך חצי השנה שקדמה למועד הבחינה תחרוג התשואה בשיעור העולה על אחוז, היינו תשואה היורדת משיעור של 2% או עולה על שיעור של 4% בהתאמה.

בנוסף נקבע בדוח מסקנות ועדת קמיניץ להערות הציבור כי הועדה לא תמליץ לחייב או לתמרץ תשלום עיתי בידי המזיק או חברת הביטוח שנכנסת בנעליו. לעניין משולש היחסים שבין ניזוק- ביטוח לאומי – מבטח נקבע כי עדיף שכל ריביות ההיוון במשולש היחסים תהינה אחידות או לפחות דומות אולם אין הכרח שתהיה זהות בין ריבית ההיוון לעניין הגמלאות המהוונות שמשלם הביטוח הלאומי למבוטחיו לבין ריבית ההיוון בנזיקין וריבית השיפוי והניכוי אשר אותן יש להשוות לריבית השיפוי הנזיקית המגלמת השקעה בסיכון נמוך (להלן וביחד: "שינויים בריבית היוון"). לפרטים נוספים בדבר דוח ועדת קמיניץ להערות הציבור, ראה ביאור 37(ו) לדוחות הכספיים.

החברה אמדה את ההשפעה האפשרית הכוללת בגין שינויים בריבית ההיוון כאמור לעיל, בשלב זה מבלי להתייחס לדוח ועדת קמיניץ להערות הציבור, אשר טרם הבשיל לדוח סופי וטרם התקבלה פסיקת בית המשפט בעניינו. במסגרת ההשפעה האמורה ניתן משקל לאי הודאות ביחס לעצם ההשפעה ולאופן התרחשותה, כמפורט בביאור 37(ו) לדוחות הכספיים.

בשלב זה, בטרם הוכרע סופית הנושא של שינויים בריבית ההיוון, בטרם הגישה ועדת קמיניץ דוח סופי, בטרם הגיש היועץ המשפטי לממשלה עמדה עדכנית בתיק ה"פול" בבית המשפט העליון ובטרם הכריע בית המשפט בסוגיית ריבית ההיוון בפיצוי מזיקי, לא ניתן לצפות את ההשפעה על ההתייבויות הביטוחיות.

לאור האמור, הערכת החברה בכל הקשור לשינויים בריבית היוון, הינה בחלקה בגדר מידע צופה פני עתיד, המבוססת על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח ואשר לאור הנסיבות המפורטות לעיל, אין ודאות כי תתקיים.

ה. מתווה סליקה קל-כבד

בהתאם לחוק הפלת"ד, על כל מבטח לפצות את הנוסעים שנסעו בכלי הרכב המבוטח על ידו. עוד קובע חוק הפלת"ד, כי כלפי מי שנפגע בתאונה מחוץ לכלי הרכב המבוטחים, בתאונת דרכים שבה היו מעורבים מספר כלי רכב, תהא למבטחים השונים אחריות (ללא הוכחת אשם) ביחד ולחוד, ובינם לבין עצמם ישאו המבטחים בנטל החיוב בחלקים שווים. בהתאם לחוק הפלת"ד ולצו הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (הסדרים לחלוקת נטל הפיצויים בין המבטחים), התשס"א-2001, נקבעו לכלל הנ"ל חריגים, שעניינם בתאונות בין כלי הרכב השונים במידה משמעותית זה מזה קרי אופנוע ורכב אחר, או רכב קל ורכב כבד. במקרים אלה קובעים צווי החצייה את "תשלומי האיזון" של המבטחים, היינו - השיפוי לו זכאים המבטחים זה מזה בגין תאונות אלה ומטרתם לאזן את נטל התשלום בין המבטחים, מקום בו הסיכון של כלי הרכב המעורבים לגרום היזק בתאונות דרכים, אינם מאוזנים באופן מובהק. איגוד חברות הביטוח מפעיל מערכת סליקה שנועדה, בין היתר, להעביר תשלומים באופן ממוכן בין מבטחי רכב בביטוח רכב חובה, במקום שבו מקדמי הסיכון של כלי הרכב המעורבים בתאונות דרכים אינם מאוזנים באופן מובהק. למנהל המתווה הסמכות לכהן כבורר מקום בו תתעוררנה מחלוקות בין המבטחים באשר למעורבות כלי רכב מבוטח בתאונה. להסדר ניתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל על ידי הממונה על הגבלים עסקיים עד אוגוסט 2020, התנאים

כוללים, בין היתר, הגבלת פעילות המערכת למטרה האמורה בלבד, הפעלת המערכת על ידי גוף עצמאי שאינו קשור למבטחים, איסור העברת מידע עסקי בין הצדדים להסכם ומתן אפשרות לכל מבטח להצטרף למערכת.

7.1.1.2. **ענף ביטוח רכב רכוש**

א. כללי

ענף ביטוח רכב רכוש כולל את פעילות הקבוצה בביטוח לכיסוי אובדן או נזק של כלי רכב מבטחים ונזקים הנגרמים לרכוש של צד שלישי על ידי כלי הרכב המבטחים.

ענף ביטוח רכב רכוש מתחלק לשתי קטגוריות עיקריות:

(א) ביטוח לכלי רכב פרטי וכלי רכב מסחרי שמשקלו עד 3.5 טון, אשר פוליסת הביטוח בעבורם כפופה לתנאי הפוליסה התקנית כפי שנקבעו בתקנות שהותקנו בנושא (להלן: "**הפוליסה התקנית – רכב רכוש**" ו- "**תקנות רכב רכוש**", בהתאמה).

(ב) ביטוח לכלי רכב שאינו נמנה על הקטגוריה הראשונה (כגון: משאיות, אופנועים, אוטובוסים, מלגזות וטרקטורונים), אשר פוליסת הביטוח בעבורם אינה כפופה לתנאי הפוליסה התקנית – רכב רכוש.

הפוליסה התקנית – רכב רכוש, קובעת נוסח ותנאים מינימאליים לביטוח רכוש לרכב, אשר המבטח רשאי לשנותם רק אם השינוי הוא לטובת המבטח. לפוליסה התקנית ניתן להוסיף הרחבות להיקף הכיסוי, באישור הממונה.

תעריף דמי הביטוח בגין ביטוח רכב רכוש הוא בדרך כלל דיפרנציאלי ונקבע, בין היתר, בהתחשב במאפייני הרכב (בעיקר דגם הרכב המבטח ושנת ייצורו) ובמאפייני הנהגים בו (בעיקר גיל הנהג העיקרי, נהגים המורשים לנהוג ברכב, תקופת הרישיון וניסיון התביעות של בעל הפוליסה).

ב. הסדרים מיוחדים ביישוב תביעות רכב רכוש

1.1. הסדר השמאים

במטרה לייעל ולקצר הליכי יישוב תביעות רכב רכוש, ובהתאם להוראות שנקבעו בחוזר המאוחד, מפרסמות חברות הביטוח רשימות שמאים⁴⁷ ("**רשימת שמאי החוץ**"), לבחירת המבטח. בהתאם להוראות החוזר המאוחד, הצעת תיקון או שומה של שמאי שנבחר על ידי המבטח מתוך רשימת שמאי החוץ (להלן: "**שמאי חוץ**"), מהווה הצעת התיקון או השומה הקובעת והיא מחייבת את הצדדים בכפוף לזכות המבטח והמבטח להעלות בפני שמאי החוץ הערות בעניינים טכניים. כמו כן, באפשרות המבטח והמבטח לערער על השומה בהתאם להסדר הקבוע בחוזר השמאים.

2.1. מוסכי הסדר

במטרה לייעל, לקצר ולהזיל עלויות יישוב תביעות רכב רכוש התקשרה החברה עם "מוסכי הסדר" לתיקון רכבי מבטחים שנגרם להם נזק חלקי (שאינו אובדן גמור). מוסך הסדר הינו מוסך שהתקשר עם החברה בחוזה למתן

⁴⁷ שמאי החוץ הינו מי שאינו שמאי בית. שמאי בית הם מי שעלולים להימצא בניגוד עניינים בשל קשר מיוחד עם המבטח כגון במקרה של: שמאי שהוא עובד של קבוצת הביטוח; שמאי שלמעלה מ-30% מסך כל הכנסותיו משמאות ועסקים אחרים עם מבטחים הם מקבוצת הביטוח; חברת שמאות אשר קבוצת הביטוח מחזיקה בלמעלה מ-5% מאמצעי השליטה בה.

שירותים כ-"מוסך הסדר" בתמורה להנחות הניתנות למבטח (במחירי החלפים ו/או במחיר שעת העבודה) ו/או תוך החתיבות לעשות שימוש בחלפים שמעמיד לרשותו המבטח ואשר ניתן להשיגם בעלות מזלת לעומת "מחיר הספר" בשוק (להלן: "**מוסך הסדר**"). החברה מאפשרת למבוטחיה לבחור את המוסך שבו יבוצע תיקון הרכב אולם מציעה למבוטחיה הטבות שונות כגון הנחת השתתפות עצמית ו/או העמדת רכב חלופי לתקופת התיקון, על מנת לתמרץ את המבוטחים לתקן את רכבם באחד ממוסכי ההסדר עמם התקשרה החברה. למבוטח יש אפשרות להתחייב במועד ההתקשרות, כי בקרות מקרה ביטוח תיקון הרכב יבוצע במוסך הסדר וכנגד זאת ייחנה המבוטח גם מהנחה בפרמיה והטבות נוספות בקרות מקרה הביטוח (להלן: "**פוליסת נבחרת המוסכים**"). כמו כן, החברה מציעה מסלול ביטוח ייעודי בשם "כלל Protect" במסגרתו מקבל בעל הפוליסה מצלמת דרך להתקנה ברכב, אותה הוא מחבר לאפליקציית "Nexar". האפליקציה מאפשרת קבלת דיווחים בזמן אמת ולפיכך מאפשרת לנציגי החברה ללוות את המבוטח בקרות מקרה ביטוח ולסייע לו לפי הצורך, בין היתר בהזמנת שירותי גרירה, מונית עד הבית, רכב חלופי, ושירותי הצלה לנפגעים (להלן: "**כלל Protect**").

3. רפורמה מוצעת בעניין מוסכי ההסדר והסדר השמאים:

(1) מכתב משותף של משרד התחבורה ומשרד האוצר בעניין מוסכי הסדר והסדר השמאים וטיטות תקנות רישוי שירותים לרכב (שמאות רכב), התשע"ו – 2016

בהמשך לדיונים שהתקיימו בין משרד האוצר ומשרד התחבורה (להלן יחד: "**המשרדים**") על רקע ההליכים לחקיקת חוק רישוי שירותים ומקצועות בענף הרכב (להלן: "**חוק רישוי שירותי רכב**"), נשלח בחודש יוני 2016 מכתב משותף של משרד התחבורה ומשרד האוצר הממוען אל יו"ר ועדת הכלכלה, ובו מפורטים העקרונות שבכונת המשרדים ליישם וביניהם: ביטול רשימות שמאי החוץ של החברות, והחלפתן במאגר שמאים ארצי, אשר יכלול את כל השמאים בעלי הרשיון, למעט "שמאי בית" מטעם חברת הביטוח; קביעת הוראה לפיה לא יבוצע תיקון ברכב בטרם אישור חברת הביטוח לדוח השמאי או למינוי שמאי מטעמה; ביטול רשימות מוסכי ההסדר הקיימות והרחבת רשימות מוסכי ההסדר לכל המוסכים העומדים בדרישות שייקבעו על-ידי המשרדים; חברות הביטוח יידרשו לפרסם תנאים להכרה במוסך כמוסך הסדר ויאפשרו לכל מוסך העומד בתנאים אלה להתקשר עמן כמוסך הסדר (להלן: "**מסמך העקרונות**"); עוד מפורט במסמך העקרונות כי המשרדים סיכמו כי ההוראות ותיקוני התקנות בנושאים המפורטים לעיל ייעשו בהתייעצות ובשיתוף פעולה ביניהם, וכן כי יוקם צוות מקצועי פנים ממשלתי הכולל נציגים מטעם המשרדים (להלן: "**הצוות המשותף**") שייבחן את יישום העקרונות לעיל, וכן יבחן נושאים נוספים ובהם: הטלת פיקוח על מחירי החלפים העיקריים המשמשים בתיקוני רכב בעקבות תאונות והשלכותיו על התנאים להתקשרות עם מוסכי הסדר; תמחור הפרמיה והבידול בהשתתפות העצמית בין מבוטחים המטפלים ברכבם במוסך הסדר לבין מבוטחים המטפלים ברכבם במוסך שאינו בהסדר; וכן יבחנו נושאים נוספים אשר יקדמו את התחרות ויתרמו להגברת המקצועיות תוך הגנה על הלקוחות.

(2) בחודש אוגוסט 2016 פורסמה טיטות תקנות רישוי שירותים לרכב (שמאות רכב), התשע"ו – 2016 (להלן בסעיף זה: "**טיטות תקנות רישוי שירותים לרכב - שמאות**"), המסדירה את פעילות השמאים ומתייחסת בין היתר, לאופן תמחור שעת עבודת המוסך על ידי השמאי ולעיתוי ביצוע השמאות (לפני תיקון הרכב).

(3) בחודש פברואר 2018 אושרו בוועדת הכלכלה **תקנות רישוי שירותים ומקצועות בענף הרכב (השפעה אסורה על שיקול דעת של שמאי רכב), התשע"ז-2017** (להלן: "**תקנות השפעה אסורה על שיקול דעת שמאי רכב**"), המתייחסות להגדרת השפעה אסורה על שמאי מצד בעל רישיון (מוסך), כהגדרתו בחוק. מטרת התקנות לקבוע מהי השפעה אסורה על שיקול דעת של שמאי רכב ובאילו מקרים מדובר בבקשה מותרת לשינוי שומת רכב.

(4) בחודש אוגוסט 2017 פרסמה הממונה טיטות חוזר ביטוח בעניין "**תיקון הוראות החוזר המאוחד - הוראות בענף רכב רכוש**" (להלן: "**טיטות חוזר מוסכים ושמאים**") המסדירה את אופן יישוב תביעות ביטוח בענף רכב רכוש, לעניין התקשרות עם שמאים ועם מוסכים.

ביחס למוסכי ההסדר, הטיטה כוללת, בין היתר, הוראות בדבר ביטול רשימות מוסכי ההסדר הקיימות והרחבת רשימות מוסכי ההסדר לכל המוסכים שיהיו מעוניינים בכך ואשר יתחייבו לעמוד בעקרונות הסכם שייחתם בינם לבין חברת הביטוח ופיקוח על ידי הממונה (להלן: "**מוסכים מוסכמים**"); הגבלת הבידול בהשתתפות העצמית בין מבוטחים המטפלים ברכבם במוסך מוסכם לבין מבוטחים המטפלים ברכבם במוסך שאינו מוסכם; הגבלת

תמחור עלות שעת עבודה למוסך מוסכם כך שמחיר שעת עבודה לא יעלה על המחיר הממוצע של שעת עבודה שגבה המוסך בפועל מלקוחותיו בתקופת 30 הימים שקדמו לתיקון הרכב. בהתאם להוראות הטיטה המוסך המוסכם יעניק לחברת הביטוח הנחה בגובה של לפחות 10% עד 20% מחשבונית התיקון ולחילופין יתחייב כי מחיר חלקי חילוף שיספק לא יעלה על מחיר החלף שנרכש על ידי חברת הביטוח ועשוי להיות מסופק על ידה, בהתאם להסכמה בין חברת הביטוח למוסך. עוד נקבע כי מוסך מוסכם לא יחל בתיקון הרכב, אלא לאחר אישור חברת הביטוח ובעל הרכב.

ביחס לשמאים נקבע, בין היתר, כי במקרה של בחירת שמאי מתוך מאגר שמאים שמציעה חברת הביטוח (שמאי שהחלטתו מחייבת את חברת הביטוח, בכפוף להליך ערעור מוגבל שנקבע), תחויב חברת הביטוח לעשות שימוש במאגר שמאים אשר יהיה פתוח לכל השמאים שיעמדו בקריטריונים שנקבעו בטיטה. בחירת השמאי מתוך המאגר תבוצע על ידי המבוטח מתוך רשימה של שלושה שמאים שתבחר באופן אקראי (להלן: "מנגנון שמאי מאגר"). כן נקבע, כי במידה והתובע יחליט לפנות לשמאי שלא בדרך של מנגנון שמאי מאגר, חברת הביטוח תהיה רשאית להתנות בחירה כאמור, בבדיקת הרכב טרום תיקונו. איגוד חברות הביטוח מנהל דיונים עם הממונה בנושא.

החברה אינה יכולה לצפות את השפעותיהן הכוללות של טיטות חוזר מוסכים ושמאים, וטיטות תקנות רישוי שירותים לרכב – שמאות ככל שיפורסמו כנוסח מחייב, וזאת, בין היתר, נוכח העובדה כי ההוראות מצויות בהליכי הסדרה שטרם הושלמו, ולאור העובדה כי מכלול ההסדרים המוצעים, יכול להשפיע בכיוונים מנוגדים על עצמאות שיקול הדעת של הגורמים המעורבים בהליך ישוב התביעה בענף רכב רכוש וכפועל יוצא על עלויות יישוב התביעה.

ג. זכאות למידע וגילוי בענף רכב רכוש

1.1. מאגר רכב רכוש

החל מדצמבר 2013 פועל מאגר מידע שהקימו איגוד חברות הביטוח ומרכז הסליקה של חברות ביטוח בע"מ ("חברת הסליקה") שעיקרו רישום היסטוריית תאונות של כלי רכב (להלן: "מאגר רכב רכוש"). המידע זמין הן לציבור רוכשי רכבים משומשים והן למבטחים שבחרו להצטרף למאגר ומטרתו איתור מידע ושקיפות בנוגע לתאונות שאירעו לכלי רכב משומשים בתקופה שקדמה לרכישתם.

איגוד חברות הביטוח וחברת הסליקה קיבלו פטור מאישור הסדר כובל מאת הממונה על ההגבלים העסקיים בתוקף עד לחודש פברואר שנת 2021.

נכון למועד פרסום הדוח, מאגר רכב רכוש כולל מידע מכל חברות הביטוח המבטחות בפוליסות רכב בישראל, לרבות החברה.⁴⁸ כל מבטח יכול להצטרף להסדר (קרי, למסור נתונים למאגר ולהגיש שאילתות) או לצאת מההסדר אחת לשנה בהודעה מוקדמת של 90 יום.

נכון למועד פרסום הדוח החברה עושה שימוש בנתוני מאגר רכב רכוש במסגרת יישוב תביעות וחיתום, לפי צרכיה. האפשרות לעשות שימוש בנתוני המאגר, מצמצמת את פערי המידע בשוק.

⁴⁸ למעט שתי חברות ביטוח חדשות שקיבלו רישיון בשנת הדוח ואשר צפויות להתחיל לדווח למאגר במהלך שנת 2019.

2.ג. דוח תביעות רכב רכוש

בחודש אוגוסט 2018 פורסם תיקון לחוזר ממשק אינטרנטי לאיתור מוצרי ביטוח "הר הביטוח" במסגרתו נקבע כי החל מהדיווח בגין חודש מרס 2019, חברות הביטוח ידרשו לדווח ל"הר הביטוח" גם אודות מספר מקרי ביטוח שבגינם הוגשה תביעת ביטוח רכב רכוש על ידי המבוטח או צד שלישי, זאת במטרה לייצר דוח תביעות מרכז באמצעות "הר הביטוח" ולהקל על מבוטחים אשר נדרשים על ידי חברות הביטוח, לצרכי חיתום, להציג אישור בדבר מספר תביעות כאמור, טרם הצטרפות לביטוח (להלן: "הוספת נתוני דוח תביעות רכב רכוש להר הביטוח").

להערכת החברה, הוספת נתוני דוח תביעות רכב רכוש ל"הר הביטוח" צפויה להגביר את מהימנות הנתונים, לצמצם הונאות בהצגת נתוני תביעות, להקל בהליכי הצטרפות לביטוח וכפועל יוצא להגביר את התחרות.

המידע בכל הקשור להוספת נתוני דוח תביעות רכב רכוש לממשק "הר הביטוח" הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של החברה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל יכול להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה. בשלב זה, בטרם כניסתו לתוקף של התיקון האמור לא ניתן להעריך ולצפות את ההשלכות במלואן והן תלויות בין היתר בהתנהגות המתחרים והלקוחות בשוק.

7.1.1.3.

ענף ביטוח חבויות

בפוליסות ביטוח חבויות נהוג לבטח על פי אחד משני בסיסי כיסוי:

- **כיסוי לפי "בסיס מועד האירוע" (Occurrence basis)** – בפוליסות אלה, הכיסוי ניתן לאירועים אשר קרו בתוך תקופת הביטוח כאשר התביעה יכולה להיות מוגשת אף לאחר תום תקופת הביטוח, בכפוף להתיישנות.
- **כיסוי לפי "בסיס מועד הגשת התביעה" (Claims made basis)** - בפוליסות אלה הכיסוי ניתן על בסיס מועד הגשת התביעה, כלומר לתביעות אשר הוגשו לראשונה כנגד המבוטח במהלך תקופת הביטוח, אף אם העילה כנגד המבוטח נוצרה לפני מועד תחילת הביטוח, ובלבד שנוצרה לאחר תאריך מסוים שנקבע בפוליסה.

תתי ענפי הביטוח העיקריים בענף ביטוח חבויות הינם:

- ביטוח אחריות כלפי צד שלישי (ביטוח צד ג');
  - ביטוח אחריות המוצר;
  - ביטוח אחריות מקצועית;
  - ביטוח חבות מעבידים;
  - ביטוח אחריות נושאי משרה (D&O).
- לתיאור מאפייני הפוליסות ראה סעיף 7.1.2(ג) להלן.

• **תיקון חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995**

לעניין תיקונים לחוק הביטוח הלאומי מהשנים 2013 ו-2015 ראה סעיף 7.1.1.1(ד) לעיל.

• **שיעור הריבית המשמש להיוון קיצבאות ביטוח לאומי**

לעניין שיעור הריבית המשמש לצורך היוון קיצבאות ביטוח לאומי, ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(2) לעיל.

• **לפירוט בדבר טיוטת חוזר אישור קיום ביטוח ראה סעיף 7.4.1 להלן.**

7.1.1.4. ענף ביטוח רכוש אחר ואחרים-

• ענף זה כולל מספר תתי ענפים כמפורט להלן:

א. תת ענף ביטוח דירות

• תת ענף זה כולל ביטוח דירות, תכולה ומבנה, בתוכניות שונות, אשר העיקרית שבהן הינה תוכנית ביטוח מקיף לדירות. תת ענף זה כולל כיסוי לדירת המבטוח כנגד אובדן או נזק פיזי שנגרמו למבנה הדירה או לתכולתה כתוצאה מסיכונים נמנים המפורטים בפוליסה. פוליסה זו כפופה לתנאים מינימאליים אשר נקבעו במסגרת התוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן) התשמ"ו – 1986 (להלן: "הפוליסה התקנית לביטוח דירה"). את תנאי הפוליסה התקנית לביטוח דירה ניתן לשנות רק לטובת המבטוח וניתן להוסיף לה הרחבות לגבי הרכוש והסיכונים המבטוחים, היקף הכיסוי וכן ביטוחי תבויות הקשורים לדירת המגורים (כגון ביטוח צד ג'). הביטוח מיועד לדירות מגורים במגזר הפרטי.

• בחודש ספטמבר 2017 נכנס לתוקף תיקון לחוזר המאוחד שעניינו הוראות בתחום נזקי מים בביטוח דירה (להלן: "התיקון לחוזר המאוחד בעניין נזקי מים"), במסגרתו נקבע, בין היתר, כי טרם כריתת חוזה ביטוח, במקרים בהם חברת הביטוח בחרה בחלופה של מתן פיצוי למבטוח באמצעות תיקון הדירה, עליה לאפשר למבטוח לבחור בין תיקון על ידי כל שרברב שייבחר על ידי המבטוח, לבין תיקון הנזק באמצעות שרברב מתוך רשימת השרברבים שבהסדר (להלן: "שרברב רשימה" ו- "רשימת השרברבים שבהסדר"); חברת הביטוח מדרשת להרכיב את רשימת השרברבים שבהסדר בהתאם למספר המבטוחים ואזור גאוגרפי; מבטח מדרש לפרסם ציון מסכם לכל שרברב רשימה, בהתאם לציונים שניתנו לו על-ידי המבטוחים; המבטח יהיה אחראי, בין היתר, על איכות התיקון והשירות שיינתנו למבטוח על ידי שרברב רשימה, על זמינות השירות וסיום התיקון בזמן סביר; התשלום לשרברב רשימה יבוצע באופן ישיר על ידי המבטח בעבור כל תיקון שביצע; ונאסרה האפשרות לכלול מגבלה בנוגע לסכום תביעה ממוצעת בהסכם ההתקשרות בין השרברב שבהסדר לבין חברת הביטוח. החברה נערכה לכניסת התיקון לחוזר המאוחד בעניין נזקי מים לתוקף, לרבות בדרך של התקשרות בהסכמי שירותים והן בדרך של עדכון תעריפי הפוליסה לעניין נזקי מים והיא פועלת בהתאם.

להערכת החברה, התיקון לחוזר בעניין נזקי מים הביא לשינוי באופן יישוב תביעות נזקי מים בתת ענף ביטוח דירות במקרים של בחירת המבטוח בחלופה של מתן פיצוי באמצעות תיקון הדירה על-ידי שרברב רשימה, וזאת בין היתר נוכח העברת האחריות לישוב תביעות נזקי מים מספק השירותים למבטח. עם זאת, לאור ראשוניות שלבי היישום של ההסדר, לא ניתן להעריך את מלוא השלכותיו והן יושפעו בין היתר, מהתנהגות נותני השירות, הגורמים המתחרים, המפיצים והלקוחות וכן כתלות באופן התפתחות עלויות יישוב התביעות בפועל ומחירי הפוליסה שיקבעו.

ב. תת ענף ביטוח רכוש אחר

תת ענף זה כולל פוליסות המיועדות בעיקר למגזר העסקי ומכסות אובדן או נזק פיזי ישיר לרכוש של המבטוח או לרכוש שלמבטוח זיקה אליו, כתוצאה מסיכונים שעלולים להיגרם לרכוש המבטוח כגון: אש, ברק וסיכונים שונים נוספים. ניתן לרכוש בנוסף כיסוי לנזק תוצאתי הנובע מהנזק הפיזי הישיר ("פוליסת אובדן רווחים"). במסגרת תת ענף זה נמכרות אף פוליסות ביטוח ציוד הנדסי ועבודות בנייה (עבודות קבלניות והקמה), ביטוח מטענים בהובלה יבשתית בינלאומית (ימית ואווירית), ביטוח כלי שיט, ביטוח נזקי טרור וביטוחים שונים אחרים. לתיאור מאפייני המוצרים ראה סעיף 7.1.2(ד) להלן.

ג. תת ענף ערבויות

תת ענף זה כולל בעיקר פוליסות ערבות על פי חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"ה-1974 ("חוק המכר"), המונפקות על ידי החברה, שמהותן הינה התחייבות לשיפוי מוטב בגין הפרת התחייבות הנערב ו/או המבטוח כלפיו. פוליסות לפי חוק המכר, מיועדות להבטחת השקעתם של רוכשי יחידות דיור שבנייתן טרם הושלמה, למקרה שמוכר הדירה לא יוכל להעביר לקונה בעלות או זכות אחרת בדירה כמוסכם

בחזרה המכר בשל התקיימות אחת העילות המנויות בחוק המכר. נוסח הפוליסות לפי חוק המכר המשוקות על ידי החברה מותאם, בשינויים המחויבים, להוראות שפורסמו בעניין במסגרת תקנות שהותקנו מכוח חוק המכר.

החברה מעמידה בעיקר הלוואות לליווי בנייה למגורים לצד ערבויות מכר וזאת בשיתוף עם בנקים או באופן עצמאי. בעבר הנפיקה החברה גם ערבויות ביצוע וטיב ואולם החל משנת 2014 לא הונפקו ערבויות חדשות מסוג זה, אלא במקרים חריגים.

ד. תת ענף ביטוח תאונה, מחלה ונכות

תת ענף זה כולל פוליסות ביטוח תאונות אישיות אשר הינן פוליסות לתקופת ביטוח קצובה של עד 12 חודשים, המעניקות פיצוי בקרות מוות ו/או נכות (מלאה או חלקית) כתוצאה מתאונה ו/או אי כושר זמני לעבודה מתאונה על פי היקף הכיסוי הנבחר, והרחבות נוספות המתבקשות.

פוליסות אלה נמכרות כביטוחי פרט וכביטוחים קבוצתיים.

בחודש פברואר 2018 פורסם חוזר לתיקון הוראות החוזר המאוחד לגבי גילוי ודיווח למבוטח בביטוח בריאות (להלן: חוזר גילוי ודיווח בביטוח בריאות). הוראות חוזר זה חלות בין היתר על ביטוח תאונות אישיות עד שנה שאינו ביטוח שנערך לקבוצת מבוטחים עקב השתתפותם באירוע חד פעמי המשותף לחברי הקבוצה או עקב השתתפותם בפעילות מסוימת.

לפירוט נוסף בדבר חוזר גילוי ודיווח בביטוח בריאות ראה סעיף 8.2 להלן.

החברה נערכה ליישום הוראות חוזר גילוי ודיווח בביטוח בריאות, ביחס לפוליסות תאונות אישיות קבוצתיות קצרות טווח, בין היתר בדרך של הערכות תפעוליות, מיקוד פלחי שוק וצמצום והתאמת היקף הכיסוי הביטוחי. בשלב ראשוני זה, לא ניתן להעריך את מלוא ההשפעה של חוזר גילוי ודיווח בביטוח בריאות, אשר נוכח היקף הפעילות נראה כי אינן מהותיות.

7.1.1.5. ענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ

ענף זה כולל פוליסות לביטוחי סיכוני אשראי בשוק המקומי וסיכוני סחר חוץ בחו"ל, המשוקות על ידי כלל ביטוח אשראי, ומעניקות למבוטחים - חברות המוכרות באשראי בישראל ובחו"ל, כיסוי לסיכונים מסחריים, כנגד חדלות פירעון ואי פירעון מתמשך על ידי הקונה מהחברה המבוטחת בישראל ובחו"ל, וכן כיסוי לסיכונים פוליטיים בחו"ל בלבד. סיכונים פוליטיים כוללים מורטוריום כללי שהוכרז על ידי המדינה ממנה אמור להתבצע תשלום התמורה למבוטח ("מדינת היבוא"), איסור יבוא על ידי מדינת היבוא או ביטול רישיון יבוא המונעים ביצוע ההסכם בין החברה המבוטחת ללקוח שלה, אירוע מדיני או קושי כלכלי במדינת היבוא המונעים העברת התמורה ואי תשלום התמורה על ידי לקוח ציבורי במדינת היבוא (היינו – הממשלה או רשות מקומית כלשהי או גוף המפוקח על ידי מי מהן).

ההתקשרות עם המבוטח נעשית באמצעות פוליסת ביטוח בסיסית המהווה את מסגרת ההתקשרות בין הצדדים. תחת פוליסת הבסיס מאשרת החברה למבוטח תקרות אשראי בסכום ובתנאים משתנים בתהליך חיתום פרטני לכל קונה וקונה של המבוטח. היקף הכיסוי המקסימאלי מצויין ברשימה לפוליסה. ככלל, הפוליסות בענף זה הינן לשנה ומתחדשות בדרך כלל באופן אוטומטי והכיסוי בגינן הינו לטווח קצר (עד שנה).

הפעילות בענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ מבוצעת באמצעות כלל ביטוח אשראי. כלל ביטוח אשראי היא חברה בשליטה של החברה, המחזיקה 80% ממניותיה, כאשר 20% מהמניות הנוספות מוחזקות על ידי Atradius participation holdings B.V ("קבוצת Atradius"). בין בעלי המניות בכלל ביטוח אשראי קיים הסכם המסדיר את שיתוף הפעולה העסקי של הקבוצה עם קבוצת Atradius כשותף אסטרטגי, ומאפשר לכלל ביטוח אשראי לבטח עסקאות אשראי במדינות רבות (ההסכם בין בעלי המניות לרבות תיקוניו, ייקרא להלן: "הסכם בעלי המניות"). לפרטים בדבר הסכם בעלי המניות, המתחדש אחת לתקופה, ראה סעיף 9.14.3 להלן.

7.1.2.

פירוט עיקר המוצרים והשירותים הנכללים בתחום הפעילות

להלן תיאור עיקרי הכיסויים:

א. ענף ביטוח רכב חובה

המוצר הינו ביטוח שחובה על בעל רכב לרכוש בגין נזקי גוף בלבד שייגרמו לנוהג ברכב המבטוח או לנוסעים בו או להולכי רגל שנפגעו כתוצאה מפגיעת הרכב המבטוח.

קיימים מספר מאפיינים ייחודיים לענף פעילות זה, ובין היתר:

אחידות המוצר: היקף האחריות והיקף הכיסוי לנזקי גוף תואמים את הוראות הפוליסה התקנית – רכב חובה אשר קובעת נוסחים סטנדרטיים מחייבים. לכיסויים אלה ניתן להוסיף הרחבות, באישור הממונה.

עקרון האחריות המוחלטת (No Fault): בהתאם להוראות חוק הפל"ד, האחריות של הנוהג ברכב, בעל הרכב או המחזיק בו היא אחריות מוחלטת ומלאה ואין צורך בהוכחת אשם.

ייחוד עילה: מי שנפגע בתאונת דרכים וחוק הפל"ד מקנה לו עילת תביעה, חייב לתבוע את זכותו על פי חוק הפל"ד בלבד ואינו זכאי לתבוע את נזקו לפי חוק אחר. מי שאין לו עילת תביעה לפי חוק זה יכול לתבוע את המזיק בנזיקין. ככלל, מבטח של הרכב המעורב, מחויב בכיסוי הנפגעים ברכב המבטוח ואינו רשאי לחזור ולשובב ממזיק שגרם או תרם או החמיר את הנזק, את הפיצויים ששילם המבטח לנפגע.

דרכי פיצוי מיוחדות: חוק הפל"ד ובהתאם פוליסת ביטוח החובה אינם נוקבים בסכום ביטוח, והפיצוי בשל נזק גוף מחושב בהתאם לחוק הפל"ד ולתקנות שהותקנו על פיו. אלה קובעים, בין היתר, בניגוד לפקודת הנזיקין, את תקרת הפיצוי למרכיבי נזק שאינו נזק ממוני וכן מגבילים את הפסדי ההשתכרות שניתן לתבוע עד פי שלושה מהשכר הממוצע במשק. למעט שני ראשי נזק אלו, הכיסוי אינו מוגבל בסכום.

ב. ענף ביטוח רכב רכוש

ביטוח רכב רכוש הינו ביטוח המכסה נזק רכוש שנגרם לרכב, כמפורט בפוליסה. ביטוח רכוש לרכב פרטי ומסחרי שמשקלו עד 3.5 טון, מעניק כיסויים ביטוחיים בהתאם לתנאי הפוליסה התקנית – רכב רכוש. לפוליסה התקנית ברכב רכוש ראה סעיף 7.1.1.2 (א) לעיל.

רכבים שאינם כלי רכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון אינם כפופים לתנאי הפוליסה התקנית. מבטח שבבעלותו 40 כלי רכב פרטיים ומסחריים עד 3.5 טון לפחות, המבטוחים אצל מבטח אחד, רשאי, בשלב הצעת הביטוח בהודעה מפורשת שתתועד אצל המבטח, לוותר על תחולת הפוליסה התקנית כולה או חלקים ממנה.

ביטוח רכב רכוש מעניק סל של כיסויים ביטוחיים, כגון: גניבה, אש, התנגשות מקרית, התהפכות ותאונה מכל סוג שהוא, מעשה זדון, נזקי טבע וחבות המבטוח בשל נזק שייגרם לרכוש צד שלישי כתוצאה משימוש ברכב בתקופת הביטוח ("ביטוח צד ג"). בשלב הצעת הביטוח, רשאי המבטוח לבחור כיסוי באחת מארבע חלופות: (1) ביטוח מקיף; (2) ביטוח מקיף ללא כיסוי גניבה; (3) ביטוח מקיף ללא כיסוי מפני תאונות; ו- (4) ביטוח צד ג' בלבד.

החברה מציעה כתבי שירות (התחייבויות של המבטח על פי הפוליסה שניתנות באמצעות צד שלישי) כתוספת לפוליסה, המקנים זכות לקבל שירותים שונים, כגון: שירותי גרירה ו/או שירות רכב חליפי ו/או שירות לתיקון שמשות.

ג. ענף ביטוח חביונות

חבות כלפי צד שלישי: ביטוח זה נועד לכסות חבות – בדרך כלל חבות הנובעת מפקודת הנזיקין - של המבטוח, כלפי צדדים שלישיים (במקרה של מבטוח המעסיק עובדים, הביטוח אינו מכסה חבות כלפי עובדי המבטוח), בשל אירוע תאונתי שבעטיו נגרם נזק גוף ו/או רכוש, לרבות נזק תוצאתי הנובע מכך, ואשר התרחש במהלך תקופת הביטוח (פוליסה על בסיס מועד האירוע - Occurrence Basis).

ביטוח אחריות כלפי צד שלישי נמכר כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסות ביטוח אחרות, כגון: פוליסות לביטוח בתי עסק, פוליסות לביטוח דירות ופוליסות לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: סוג הפעילות של המבוטח, סוג הבניה של מבנה העסק, היקף הפעילות, מספר עובדים, הימצאותם של חומרים מסוכנים בשימוש העסק, מספר האתרים בהם המבוטח מקיים את פעילותו, עסקים סמוכים אליו, מצב התחזוקה הכולל של העסק, גבולות האחריות המבוקשים על ידי המבוטח, ההשתתפות העצמית והיסטוריית התביעות של המבוטח.

חבות מעבידים: ביטוח זה נועד לכסות את חבות המבוטח כלפי עובדיו בשל זקק גוף בלבד, אשר נגרם לעובד תוך כדי ועקב עבודתו אצל המבוטח, בשל רשלנות המבוטח, במשך תקופת הביטוח, כתוצאה מתאונה ו/או מחלה (פוליסה על בסיס מועד האירוע - **Occurrence Basis**). החבות המכוסה על פי פוליסה זו היא מכוח פקודת הנזיקין. פוליסות רחבות יותר מכסות את חבות המעביד המבוטח כלפי עובדיו גם מכוח חוק אחריות למוצרים פגומים.

ביטוח חבות מעבידים הינו מוצר משלים לפיצויים המשולמים לאדם שנפגע על ידי המוסד לביטוח לאומי בשל תאונת עבודה או מחלת מקצוע, אשר סוגם בחוק מוגבל ושיעורם קצוב. פוליסה זו מכסה את החשיפה העודפת מעבר לכיסויי הביטוח הלאומי ולא יותר מתקרת האחריות הרשומה בפוליסה.

פוליסת חבות מעבידים יכולה להירכש כמוצר עצמאי או להיות משולבת, ככיסוי נוסף, במסגרת פוליסות אחרות, כגון: פוליסות לביטוח בתי עסק, פוליסות לביטוח דירה ופוליסות לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: מספר העובדים המועסקים, שכר העבודה השנתי שמשלם המעביד, רמת הסיכון של העסק על-פי עיסוקו וניסיון התביעות שלו. כמו כן, מושפעים דמי הביטוח מהקפדה על נוהלי הבטיחות שמקיים המעביד בעסק, ממצב התחזוקה הכולל של העסק וממידת חשיפתו לחומרים מסוכנים.

אחריות המוצר: ביטוח זה נועד לכסות את חבות המבוטח בגין זקק לגוף ו/או לרכוש של צד שלישי, לרבות זקק תוצאתי הנובע מהם, שנגרם על ידי מוצר פגום שהמבוטח ייצר, ייבא או סיפק, לאחר שהמוצר יצא מחזקתו של המבוטח ושתביעה בגינו הוגשה לראשונה במהלך תקופת הביטוח והאירוע הביטוחי עצמו התרחש לאחר התאריך הרטרואקטיבי שנקבע בפוליסה (פוליסה על בסיס מועד הגשת התביעה - **Claims Made Basis**).

הפוליסה נשענת על שתי הוראות דין: **חוק האחריות למוצרים פגומים, תש"ם - 1980**, המחיל על היצרן (כהגדרתו בחוק, הכוללת למשל, גם יבואן ו/או ספק) אחריות בגין זקקי גוף בלבד (וקובע רשימה סגורה של הגנות ליצרן); וכן פקודת הנזיקין, המחילה על היצרן אחריות זיקית בגין זקקי גוף ורכוש.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: סוג הפעילות של המבוטח וסוג המוצרים המיוצרים, מיובאים, או מסופקים על ידו, היקף הפעילות (בהתאם למחזור המכירות של העסק), גבולות האחריות המבוקשים, סכום ההשתתפות העצמית, תקופת כיסוי תביעות שדווחו לראשונה בתוך תקופת הביטוח, אך מתייחסות למועד קצוב שקדם לה, היסטוריית התביעות והיקף הכיסוי הרטרואקטיבי (בישראל או גם בגין יצוא למדינות זרות).

אחריות מקצועית: ביטוח זה נועד לכסות את חבות המבוטח בגין זקק לגוף ו/או לרכוש של צד שלישי ו/או זקק כספי לצד שלישי שנגרם כתוצאה מהפרת חובה מקצועית בתום לב, אשר מקורה במעשה או במחדל המהווים רשלנות, טעות או השמטה של המבוטח במסגרת מקצועו של המבוטח בגינו ניתן הכיסוי בפוליסה ואשר תביעה בגינו הוגשה לראשונה במהלך תקופת הביטוח והאירוע הביטוחי עצמו התרחש לאחר התאריך הרטרואקטיבי שנקבע בפוליסה (פוליסה על בסיס מועד הגשת התביעה - **Claims Made Basis**). הכיסוי בפוליסה אינו מוגבל לאירועים תאונתיים.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: תחום העיסוק, היקף הפעילות, תקופת כיסוי תביעות שדווחו לראשונה בתוך תקופת הביטוח, אך מתייחסות למועד קצוב שקדם לה, גבולות האחריות המבוקשים, סכום ההשתתפות העצמית, מחזור הכנסות, מספר עובדים, ותק במקצוע, היסטוריית תביעות, תחום רטרואקטיבי ושיפוט.

אחריות נושאי משרה: ביטוח זה נועד לכסות את חבותם החוקית של דירקטורים ונושאי משרה אחרים (**Directors & Officers**), בגין נזק כספי שנגרם עקב מעשה או מחדל שעשו או נמנעו מלעשות, בתום לב או מחמת רשלנות, בכפוף לחריגים בפוליסה, בתוקף היותם נושאי משרה בחברה ואשר תביעה בגינם הוגשה לראשונה במהלך תקופת הביטוח והאירוע הביטוחי עצמו התרחש לאחר התאריך הרטרואקטיבי שנקבע בפוליסה (פוליסה על בסיס מועד הגשת התביעה - **Claims Made Basis**). החבות המכוסה על פי פוליסה זו היא מכוח חוק החברות והוראות חוק נוספות, המטילות חבות אישית על נושאי משרה, לרבות הפרת חובת זהירות והפרת חובת אמונים בתום לב, אותן ניתן לבטח בהתאם לדין.

חברת הביטוח תשלם תגמולי ביטוח למבוטח (נושא המשרה) או תשפה את בעלת הפוליסה (בדרך כלל החברה הרוכשת את הכיסוי עבור נושאי המשרה המכהנים בה), בגין תשלום ששילמה לנושא המשרה, והיתה רשאית לעשות כן על פי חוק.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: תחום העיסוק, הרכב בעלי המניות, חשיפה טריטוריאלית, חוסן פיננסי, חשיפה למסחר בבורסות, גבולות אחריות, סכום ההשתתפות העצמית, תקופת הכיסוי לתביעות שדווחו לראשונה בתוך תקופת הביטוח אך מתייחסות למועד קצוב שקדם לה, היסטוריית התביעות ותנאי הסכמי ביטוח המשנה.

ד. ענף ביטוח רכוש אחר ואחרים-

תת ענף ביטוח דירות -

ביטוח מקיף לדירות- תת ענף זה כולל כיסוי לדירת המבוטח בהתאם לתנאים מינימאליים אשר נקבעו במסגרת התוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן) התשמ"ו - 1986 ("הפוליסה התקנית לביטוח דירה") וניתן לשנותה רק לטובת המבוטח, ולהוסיף לה הרחבות. הביטוח מיועד לדירות מגורים במגזר הפרטי וכולל בין היתר פוליסות לביטוח דירה למבוטחים שנטלו הלוואות מגובות במשכנתא שחלקן נמכר באמצעות סוכנויות בנקים למשכנתאות ובמקרים כאמור הפרמיה שלהן מוגבלת על ידי הממונה.

הקבוצה מציעה מספר תוכניות לביטוח דירה, הנבדלות זו מזו בהיקף הכיסוי ובגובה הפרמיה. הפרמיה הינה לרוב דיפרנציאלית ונגזרת בעיקר מהיקף הכיסוי המבוקש, מסכומי הביטוח ומרמת הסיכון.

תת ענף ביטוח רכוש אחר -

פוליסות ביטוח אש מעניקות כיסוי ביטוחי מפני אובדן או נזק פיזי הנגרם על ידי אש וברק, למבנים, למכונות, לציוד ולמלאי שבבעלות המבוטח או שלמבוטח זיקה אליהם.

הפוליסה הרווחת היא פוליסה לביטוח **בתי עסק - "אש מורחב"** שהינה פוליסה על בסיס סיכונים הנמנים בה - המכסה, סיכונים שעלולים להיגרם לרכוש המבוטח, כגון: אש וברק, התפוצצות, התנגשות, שביתות, זק בודון, פריצה ושוד. כן מכסה הפוליסה נזקי טבע, לרבות רעידת אדמה, אם כיסוי לסיכונים אלה נרכש. ביטוח "אש מורחב" נועד להעניק כיסוי לשיקומו של העסק תוך מתן שיפוי בגין הנזק הפיזי. נזקי אש, לרבות זקקי טבע ורעידת אדמה, מתאפיינים בשכיחות נמוכה אך בחומרה גבוהה, לעומת נזקי פריצה המתאפיינים בשכיחות גבוהה ובחומרה נמוכה.

ניתן לרכוש כתוספת לפוליסת ביטוח "אש מורחב" גם כיסוי ביטוחי ל"אובדן תוצאתי" (אובדן רווחים) שהינו תוצאה של הנזק הפיזי שנגרם לרכוש המבוטח. הפרמיה לכיסוי "אובדן תוצאתי" נקבעת, בדרך כלל, כשיעור מסכום הביטוח שנקבע בפוליסה, לפי סוג הפעילות של העסק המבוטח, היקף הכיסוי המוענק לו ותקופת השיפוי המבוקשת.

ניתן להרחיב את הכיסוי "אש מורחב" לכיסוי "משלים כל הסיכונים" (המכסה כל סיכון למעט הסיכונים המוחרגים בפוליסה). על פי רוב, כרוכה ההרחבה בתשלום תוספת פרמיה והינה בסכום מוגבל. בנוסף, קיימת גם פוליסה על בסיס "כל הסיכונים לתעשייה", שנמכרת במקרים מיוחדים לעסקים ספציפיים, במסגרתה מכוסים נזקים תאונתיים לרכוש המבוטח, למעט הנזקים המוחרגים במסגרת הפוליסה.

במרבית המקרים הפוליסות בביטוחי רכוש אחר מונפקות לפרק זמן של שנה.

תת ענף ערבויות –

בעיקר פוליסות לפי חוק המכר- פוליסות המיועדות להבטחת השקעתם של רוכשי יחידות דיור לפי חוק המכר ונשענות על הוראותיו. פוליסות אלו מונפקות בדרך כלל כנגד בטוחות, כגון: קרקע הפרויקט, חשבון הבנק של הפרויקט, ערבויות והסכמים. לרוב, תקופת הביטוח בפוליסות אלו ארוכה (עד לפקיעת הפוליסה על פי אחת החלופות לפי חוק המכר, וביטול הכיסוי על פיה, יכול ויחלפו מספר שנים). הסיכון בפוליסות אלו הולך ופוחת עם התקדמות הבניה ועד למסירת החזקה בנכס. ההכרה בהכנסה בגין פוליסות אלו נדחית על פני 3 שנים. בחלק מן המקרים בהם החברה מוכרת פוליסות לפי חוק המכר, היא מעניקה במקביל מימון לזים לצורך הקמת הפרויקט.

תת ענף ביטוח תאונה, מחלה ונכות –

ביטוח תאונות אישיות - מעניק כיסוי למבוטח במקרה של מוות מתאונה, ו/או נכות קבועה (מלאה או חלקית) מתאונה ו/או אי כושר זמני לעבודה כתוצאה מתאונה או מחלה. ראה סעיף 7.1.1.4 (ד) לעיל.

כלל, החברה חדלה לשווק ולבטח פוליסות תאונות אישיות תלמידים החל מספטמבר 2016. ההתחייבויות בפוליסות תאונות אישיות לתלמידים הינן בעלות זנב תביעות ארוך במיוחד, כיוון שתקופת ההתיישנות לגבי קטינים מתחילה להימנות לכל המוקדם עם הגיעם לגיל 18.

ה. ענף ביטוח אשראי וסיכוי סחר חוץ –

הפוליסה מיועדת לחברות המוכרות באשראי, הן בארץ והן בחו"ל לעסקים אחרים (B2B). הביטוח הוא בגין חובות הנובעים ממכירת סחורות ו/או מתן שירותים באשראי. כלל, הביטוח ניתן בגין כל או מרבית החיובים של המבוטח, כאשר בגין כל חייב נקבעת תקרת אשראי מסוימת, וכן נקבעת תקרת כיסוי כוללת לפוליסה. הכיסוי הביטוחי אותו משווקת כלל ביטוח אשראי הינו בעיקר לטווח קצר (עד שנה) וכולל כיסוי לסיכונים מסחריים כנגד חדלות פירעון (פשיטת רגל, כינוס נכסים או מתן צו פירוק) ואי פירעון מתמשך (כאשר החייב ממשיך לפעול במהלך העסקים הרגיל אך אינו פורע את חובותיו), למעט במקרה של סכסוך מסחרי, סיכונים פוליטיים (בביטוח סיכוי סחר חוץ בלבד, בדרך כלל ככיסוי נלווה), ביטוח הזמנות (תוספת לפוליסה במקרה של יצור הזמנות מיוחדות ללקוח), טיפול משפטי ושרותי גבייה ברחבי העולם בקרות מקרה ביטוח (כלל כשירות נלווה לכיסוי הביטוחי הניתן במסגרת הפוליסה). הפוליסה מספקת יציבות למבוטח על ידי צמצום החובות האבודים ויציבות בתזרים המזומנים תוך ניהול סיכוי האשראי של לקוחות המבוטח וטיפול בחובות קשי גבייה.

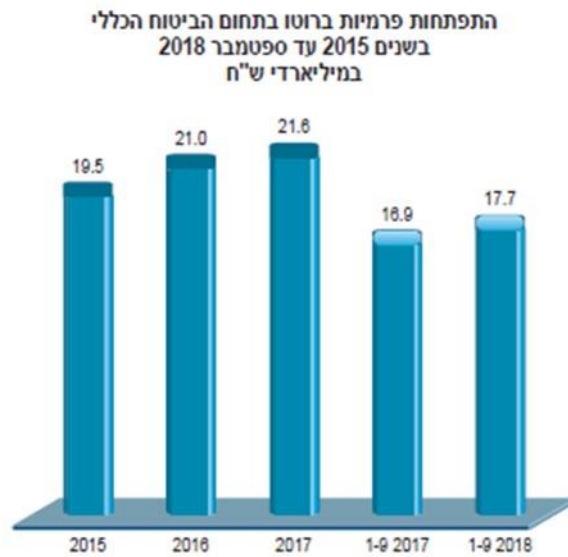
בנוסף, בהתבסס על פוליסת הביטוח של החברה יכול המבוטח לקבל שירותי פקטורינג מבנקים או מחברות פיננסיות אחרות, ואף לפנות לגורם המממן את המבוטח (בנק, חברת פקטורינג או כל גוף אחר) לשם הגדלת מסגרת האשראי של המבוטח, והכל באמצעות קביעת הגורם המממן כמוטב לקבלת תגמולי ביטוח על פי הפוליסה.

בענף סיכוי סחר חוץ יש לשמור עתודת עודף הכנסות על הוצאות למשך שנתיים.

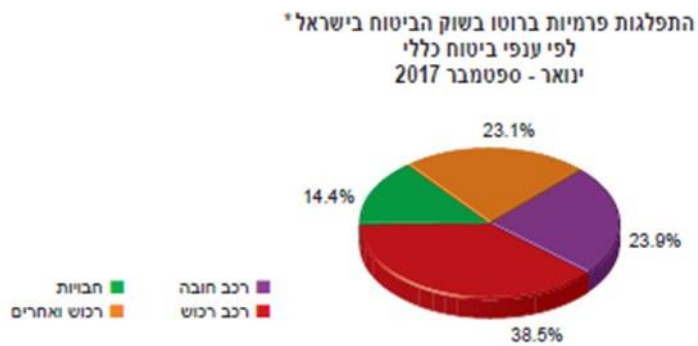
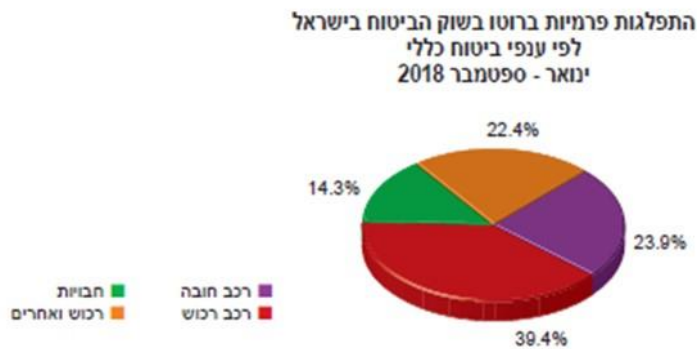
7.1.3. השווקים העיקריים, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע

שוק הביטוח הכללי הראה עלייה מתונה בהיקפי הפרמיות בשנת הדוח עם שמירה על יציבות בתמהיל המוצרים בתחום.

בהתאם לפרסומי הממונה, ליום 30 בספטמבר 2018, הסתכמו הפרמיות ברוטו בתחום הביטוח הכללי בישראל בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 בכ-17.7 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-16.9 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, קרי גידול של כ-4.7%, לעומת גידול של כ-4.1% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. עיקר הגידול נובע מענף רכב רכוש כתוצאה מגידול בכמות כלי הרכב בארץ וכן מגידול בפרמיה ממוצעת. להרחבה לנתוני החברה, ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.1.2.

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בשוק הביטוח הכללי בישראל לפי ענפי ביטוח כללי המתוארים בתחום זה (למעט ענף מחלות ואשפוז לזמן קצר שמתואר בתחום ביטוח בריאות (סעיף 8 להלן) אשר קיימת שונות בין החברות לעניין הכללתו בתחום הבריאות או בתחום הביטוח הכללי) בחודשים ינואר עד ספטמבר בשנים 2017 ו-2018:

* נתוני 2017 הוצגו מחדש.

בהתאם לפרסומי הממונה, ליום 30 בספטמבר 2018, הסתכם הרווח בתחום הביטוח הכללי בישראל בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 בכ-1.11 מיליארדי ש"ח, לעומת רווח של כ-1.08 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. השינויים ברווחיות הושפעו בעיקר מקיטון ברווח מהשקעות לצד רווח משיפור ברווחיות החיתומית בענף רכב רכוש. לפרטים נוספים אודות התפתחות הרווח בתחום הביטוח הכללי בחברה, ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.1.2.

א. ענף ביטוח רכב חובה-

מרבית חברות הביטוח בישראל פועלות בענף זה המאופיין ככלל במוצר אחיד ובתחרות מחירים משמעותית. לפרטים בדבר רפורמת תעריפי ביטוח רכב חובה והשפעתה על התעריפים ועל תנאי התחרות בשוק, ראה סעיף 7.1.1.1(ג)(1) לעיל. הביקוש בתחום זה, הינו תוצאה של כמות כלי הרכב אשר הולכת וגדלה מדי שנה, לאור העובדה כי מדובר בביטוח חובה ומתנאי התחרות בתחום.

בשנים האחרונות הוגברה השקיפות בענף זה בין היתר באמצעות האפשרות לערוך השוואת תעריפים באתר האינטרנט של רשות שוק ההון ביטוח וחסכון, אשר הביאה לגידול בתחרות בענף ולהוזלת מחירים (כמפורט בסעיף 7.2.1 להלן).

מעבר לתמחור המושפע משיקולי התחרות, הרווחיות בענף זה עשויה להיות מושפעת, בין היתר, משינויים בכמות תאונות הדרכים וחומרת הפציעות מהן, משינויים בהיקף תביעות שיבוב ומשינויים בחקיקה ובפסיקה הנוגעים לענף. לפרטים נוספים בדבר תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2016 ותיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2017, ראה פירוט בסעיף 7.1.1.1(ג)(1) לעיל.

הרווחיות המושגת מושפעת מהתוצאות החיתומיות ומהתעריפים, כמו גם תוצאות ההשקעות, המושפעות משינויים בשוק ההון, משינויים בשיעורי הריבית ובשיעורי האינפלציה. שינויים בשיעור הריבית ובאינפלציה כאמור, משפיעים במיוחד על הרווחיות בביטוחי חבויות ובכללם ביטוח רכב חובה, וזאת לאור העובדה שענפים אלו מתאפיינים ברמת עתודות גבוהה יחסית הנובעת ממרווח זמן ניכר בין מועד קבלת הפרמיות עד להשלמת הטיפול בתביעות. לפרטים נוספים בעניין רפורמת תעריפי ביטוח רכב חובה והשינויים בריבית ההיוון, ראה סעיפים 7.1.1.1(ג)(1) ו-7.1.1.1(ד)(2) לעיל. לפרטים נוספים בעניין הסדר השיבוב של הביטוח הלאומי ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(1) לעיל.

ב. ענף ביטוח רכב רכוש

מרבית חברות הביטוח בישראל פועלות בענף זה המאופיין ככלל במוצר אחיד ביחס לרכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון ובתחרות מחירים משמעותית. הגידול בתחום זה, הינו תוצאה של כמות כלי הרכב אשר הולכת וגדלה מדי שנה.

הרווחיות בענף זה עשויה להיות מושפעת, בין היתר, משינויים שונים ברכיבים, כגון: מדיניות חיתום, כמות גניבות הרכב ותאונות הדרכים, שינוי במחירי חלפים ובעלות התיקון, שינויי תקינה ושינויי רגולציה, שינוי במחירי כלי רכב חדשים, מחיר שעת עבודה במוסכים ונזקים עקב פגעי טבע. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.2(ב) לעיל.

לפרטים בדבר שינויי רגולציה צפויים בענף ביטוח רכב רכוש שעשויים להשפיע על הרווחיות בענף זה ראה סעיף 7.1.1.2(ב) לעיל.

ג. ענף ביטוח חביות

מרבית חברות הביטוח בישראל פועלות בענף זה המאופיין במוצרים בעלי מאפיינים דומים ובתחרות מחירים משמעותית. הביקוש בענף זה, הינו תוצאה, בין היתר, של המצב המשפטי, לרבות הלכות שנקבעות בקשר עם פרשנות הוראות הדין לנזקי גוף ורכוש לצדדים שלישיים המכוסים במסגרת הפוליסות.

הרווחיות בענפי חביות עשויה להיות מושפעת מהתחרות בענף, משינויים רגולטוריים, מטיב החיתום ומרמת הוודאות המשפטית הקיימת. לפרטים נוספים בעניין תיקוני החקיקה המסדירים את זכות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי והשינויים בריבית ההיוון, ראה סעיפים 7.1.1.1(ד)(1) ו-7.1.1.1(ד)(2) לעיל.

לפרטים בדבר השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווחיות בענף זה, ראה סעיף קטן א לעיל "ענף ביטוח רכב חובה", שהינו בעל מאפיינים דומים בהקשר זה.

ד. ענפי ביטוח רכוש אחר ואחרים-

הביקוש לענפי הרכוש ורווחיותם עשוי להיות מושפע, בין היתר, משיעור פריצות, שריפות ונזקי מים לדירות ובתי עסק וכן מנזקים עקב פגעי טבע.

הביקוש לענפים אלה יכול להיות מושפע מהתחרות בתחום.

ביטוחי ערבויות נמכרים על ידי חברות ביטוח וערביות חוק מכר מונפקות גם באמצעות בנקים. הביקוש לביטוחים אלה, מושפע, בין היתר מהתפתחות ענף הבניה ומן החלופות הנבחנות על ידי הקבלנים והוא עשוי להיות מושפע, בין השאר, מהמצב הכלכלי, הפוליטי והביטחוני בארץ ובח"ל, ממצב שוק ההון וטיב החיתום, לרבות הערכת סיכוני הענף בו פועל הנערב וקביעת יכולת החזר של הנערב.

ה. ענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ-

הביקוש והרווחיות בענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ עשויים להיות מושפעים, בין השאר, מהמצב הכלכלי, הפוליטי והביטחוני בארץ ובח"ל, ממצב שוק ההון, מרמת סיכון הענף בו פועל החייב וממצב התחרות בשוק ביטוח האשראי בישראל.

ו. תת ענף ביטוח תאונות אישיות

הביקוש לתת ענף זה יכול להיות מושפע מהתחרות בתחום. בנוסף, לביטוחים מסוג תאונות אישיות יכולים להיות תחליפים באמצעות רכישת מוצרים שונים בביטוח חיים ובריאות הנתנים כסיו לתקופה ארוכה. לפרטים בדבר ביטוח תאונות אישיות תלמידים ראה סעיף 7.1.2(ד) לעיל.

7.1.4 שינויים מהותיים הצפויים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים העיקריים והתמהיל שלהם, בהתחשב בין היתר, בביקושים ובוותק של המוצרים הקיימים.

בהתאם לנתונים המפורסמים באתר הממונה, הקבוצה הינה הקבוצה החמישית בגודלה בתחום הביטוח הכללי.

להערכת החברה, חלקה של החברה בשווקים יושפע, מהתחרות הערה בתחום, אשר תמשיך להתמקד בגובה דמי הביטוח ובמתן השירותים למבוטחים ואף מכניסה של מתחרים חדשים שפועלים באופן דיגיטלי. לפירוט לעניין זה

ראה סעיף 7.2.1 להלן. התחרות בענפי החובה והחבויות עשויה אף להיות מושפעת מהשינויים בריבית ההיוון אשר משפיעה על התעריפים בענפים אלה, (ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(2) לעיל). החברה פועלת לגידול עסקי מתון, במיוחד בעסקי הפרט וזאת, לאחר הליך הטיוב העסקי של מספר שנים, אשר נתן דגש להעדפת שיקולי רווחיות על נתח שוק. כמו כן שינויים בהסדרים מול ספקים (מוסכים ושמאים) בעקבות טיטת חוזר מוסכים ושמאים, יכולים להשפיע על נתחי השוק בפוליסות הרכב. לפירוט בעניין זה ראה סעיף 7.1.1.2(ב)(3)(4) לעיל. בתת ענף ביטוח דירה, חלקה של החברה בשוקים, יכול ויושפע במידה מסוימת מהוראות החוזר המאוחד בעניין נזקי מים ומהשפעתו על התחרות בין המבטחים ובין היתר, כפועל יוצא של מדדי שביעות רצון הלקוחות. לפרטים נוספים בדבר השפעת התחרות ראה סעיף 7.2 להלן.

הערכות החברה הינן בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססות על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות, בין היתר, בתנאי התחרות בתחום, באופן היישום של הוראות רגולטוריות וביניהן חוזר בעניין התיקון לחוזר המאוחד בעניין נזקי מים, והטיטה הצפויה לחוזר מוסכי הסדר ובחירת שמאי, בהתנהגות הגורמים המתחרים ובעלי הרישיון, בהשפעה על התעריפים ובשינויים בריבית ההיוון.

7.1.5. מוצרים חדשים

בשנת הדוח לא שווקו על ידי הקבוצה מוצרים מהותיים חדשים בתחום זה. עם זאת, החברה פעלה גם בשנת הדוח, לתקן ולשפר מוצרים שונים.

7.2. תחרות

7.2.1. גורמים מעודדי תחרות

להערכת החברה התחרות בענף תמשיך ותתגבר גם בשנים הקרובות וזאת כפועל יוצא מכניסתן לשוק של חברות ביטוח חדשות אשר פעילות בתחום הביטוח הכללי, מהשפעתן של רפורמות רגולטוריות יחודיות לתחום, כמפורט לעיל ולהלן, וכתוצאה מהוראות רגולטוריות רחביות.

שקיפות ומחיר –

- כחלק ממדיניות הממונה בשנים האחרונות קודמו רפורמות משמעותיות שעניינן הפחתת תעריפים, שקיפות והגברת התחרות. רפורמות אלה, משפיעות ועתידות להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על תחום ביטוח כללי ועל רווחיותו. לפרטים נוספים ראה סעיף 2.5.4 לעיל, ולפרטים בעניין תיקון לחוזר ביטוח רכב חובה 2017, ראה סעיף 7.1.1.1(ג)(1) לעיל.

- **זמינות נתונים באמצעים דיגיטליים** – בשנים האחרונות קודמו על ידי הממונה הוראות שונות שעניינן העברת מידע באמצעים דיגיטליים. במסגרת זו נכנס לתוקפו בשנת הדוח תיקון לחוזר צירוף לביטוח אשר חייב את הגורם המשווק במעמד בירור הצרכים לבדוק בהר הביטוח (פלטפורמה המרכזת מידע ביחס לכל מוצרי הביטוח שיש למבוטח בחברות הביטוח) האם למועמד לביטוח קיימים מוצרי ביטוח דומים, דבר המגביר את התחרות בשוק. לפרטים אודות התיקון לחוזר הצירוף ראה סעיף 9.2.5 לעיל.

לעניין שימוש בפלטפורמה דיגיטלית לשיווק והפצה ראה סעיף 9.8.1.2(ב) להלן.

לפרטים נוספים בעניין חוזר צירוף לביטוח ראה סעיף 9.2.5 להלן.

- **מחשבוני- חלק משמעותי מהתחרות בתחום מתמקד בתחרות ביחס לגובה דמי הביטוח.** באתר האינטרנט של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון מפורסם מחשבון ביטוח רכב חובה, המציג את תעריפי הביטוח של כל החברות, הנקבעים בהתאם למשתנים הרלבנטיים (של כל חברה) לביטוח הרכב לגביו מבוצעת השאילתה במחשבון ("מחשבון רכב חובה"). מחשבון רכב חובה מאפשר למעוניינים להשוות תעריפי ביטוח החובה לרכב בין החברות. כמו כן, באתר האינטרנט האמור, מפורסם מחשבון תעריפי ביטוח דירה ("מחשבון דירה"). מחשבון דירה מיועד

להציג תעריפי ביטוח השוואתיים של מבטחים, בהתאם לכיסויים הניתנים בפוליסה התקנית לביטוח דירה ותכולתה.

פרסום המחשבוני כמאמר לעיל, תורם להגברת התחרות בענף, והיא תלויה בין היתר, בהתנהגות המתחרים, הסוכנים והלקוחות בשוק.

שירות ויישוב תביעות –

להערכת החברה בשנת הדוח ובשנים הבאות, התחרות בתחום תמשיך ותתרחב והיא מתייחסת גם למרכיבים נוספים מעבר לנושא המחיר, כגון נושא השירות ואופן יישוב התביעות. נתונים אלה, מהווים כלי מדידה נוסף, בידי המבוטח, לבחירת המוצר הביטוחי. הממונה מפרסם באתר האינטרנט של רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון נתונים השוואתיים אודות אופן יישוב התביעות על ידי חברות הביטוח וכן נתונים השוואתיים אודות מדדים לבחינת השירות המסופק על ידי חברות הביטוח למבוטחים.

הסרת חסמים תחרותיים –

לעניין הסרת חסמי כניסה לשוק, ראה סעיף 9.3.1.2 להלן.

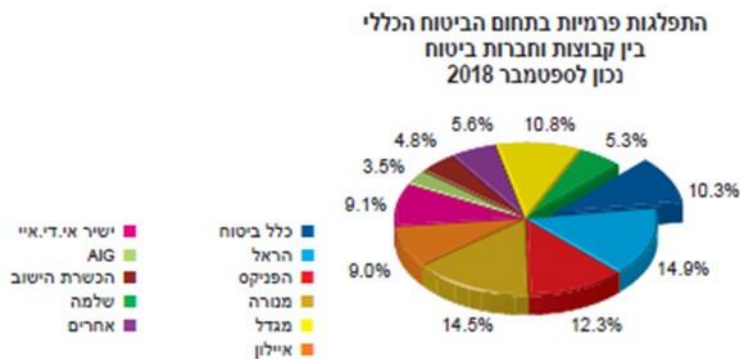
להערכת החברה לגורמים מעודדי התחרות המכרים לעיל, היתה בשנת הדוח השפעה על פעילות החברה בענפי הביטוח הכללי ואולם החברה אינה יכולה להעריך את השפעתם של גורמים אלה, בפני עצמם, וזאת לאור שילובם עם גורמים אחרים, לרבות החלטות עסקיות של החברה, תחרות מחירים והתנהגות השחקנים המתחרים בשוק, הגורמים המפיצים והלקוחות.

הערכת החברה בקשר עם גורמי התחרות, כמפורט לעיל, הינה בחלקה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת מהטעמים שפורטו לעיל.

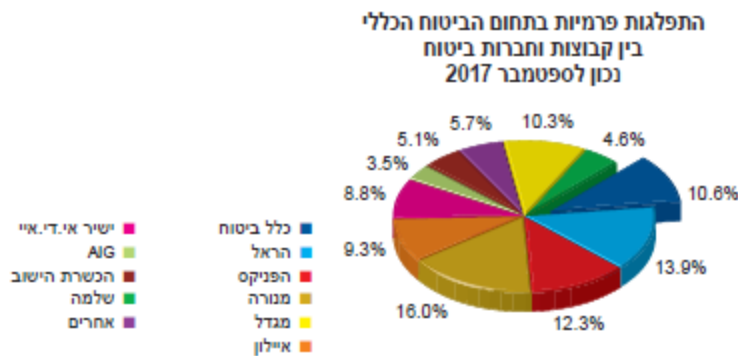
תנאי התחרות בתחום הפעילות .7.2.2

מרבית חברות הביטוח בישראל פעילות בתחום זה.

סך הפרמיות ברוטו בתחום הביטוח הכללי בקבוצה הסתכמו, נכון ליום 30 בספטמבר 2018, בכ-1,827 מיליוני ש"ח והיוו, בהתאם לנתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח ליום 30 בספטמבר 2018 המפורסמים באתר האינטרנט של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, כ-10.3% מפעילות תחום הביטוח הכללי בשוק. בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2017 הסתכמו הפרמיות ברוטו בביטוח הכללי בקבוצה בכ-1,797 מיליוני ש"ח והיוו כ-10.6% מפעילות תחום הביטוח הכללי.

א. ענפי פרט

מרבית חברות הביטוח מוכרות את מרבית מוצרי התחום בענפי ביטוחי פרט (ביטוח רכב חובה, ביטוח רכב רכוש וביטוחי דירות). חלקן רק באמצעות סוכנים, חלקן רק בערוצי מכירה ישירה, וחלקן בשני הערוצים. השוק בענפי ביטוח פרט מתאפיין בתחרות משמעותית.

בנוסף, בעקבות התיקונים לשנים 2016 ו-2017 לחוזר ביטוח רכב חובה הוגברו תנאי התחרות, בין היתר, בשל הפחתת המחיר והגדלת מספר המאפיינים הייחודיים של הרכב ו/או המבוטח, המהווים בסיס לתמחור. לפרטים נוספים, ראה ההתייחסות בסעיף 7.1.1.1(ג) לעיל.

התחרות בענפי הפעילות מתגברת ככל שהדבר נוגע לענפים בהם קיימת אחידות בין המוצרים ולפיכך, ישנה רגישות יתרה לתעריף במוצרים אלו, המושפעת אף מהמידע השוואתי המצוי באתר האינטרנט של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, ובאתר הר הביטוח. ככלל, בשנים האחרונות מודעותם של הצרכנים לקיומה של התחרות גדלה. לעניין זה ראה סעיף 7.2.1 לעיל.

ב. ענפים עסקיים

חלק מחברות הביטוח מוכרות את מוצרי הענפים העסקיים. התחרות בענפי תבויות ורכוש מושפעת מהתחרות הכללית הקיימת בביטוחים עסקיים. מכירת ביטוחים אלה מחייבת התמחות ולעיתים שיתוף של מבטחי משנה בסיכון הספציפי.

התחרות בעסקים גדולים מושפעת, בין היתר, מעריכת מכרזי ביטוח על ידי הלקוחות וממערובותם של יועצים, וכן מקיבולת ביטוחי המשנה של החברה אל מול החברות המתחרות.

לעניין ניתוח התוצאות העסקיות של החברה בתחומי הפרט, והביטוחים העסקיים ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.1.2.

7.2.3. המתחרים המשמעותיים בתחום

קיימת תחרות ערה בין כל חברות הביטוח הפועלות בתחום זה. להערכת הקבוצה, המתחרים המשמעותיים של הקבוצה בתחום זה הן קבוצות הביטוח הגדולות: הראל, מגדל, הפניקס ומנורה, שמחזיקות ביחד עם הקבוצה בכ- 62.8% מנתח השוק בביטוח כללי נכון ליום 30 בספטמבר 2018 זאת בהתאם לנתונים המפורסמים באתר האינטרנט של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, וכן ישיר אי די אי, כאשר הקבוצה לבדה מחזיקה בכ-10.3% מנתח השוק האמור. כמו כן קיימת מגמה בענפי הפרט של גידול בנתח השוק של חברות הביטוח הישירות ושל חברות הביטוח הקטנות.

בענפים מסוימים בתחום הביטוח הכללי בישראל קיימים מתחרים משמעותיים באותו ענף, בענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ המתחרה העיקרית של כלל ביטוח אשראי הינה בסס"ח - החברה הישראלית לביטוח אשראי בע"מ, כמו כן

מתחרים נוספים הינם חברת **Coface** שהחלה לפעול בשנת 2015 בישראל ומספר חברות ביטוח אשראי זרות המבטחות חברות ישראליות בתחום ביטוח האשראי ומבצעות את פעילות המכירות באמצעות ברוקרים.

שיטות התמודדות עם התחרות והגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה .7.2.4

החברה מתמודדת עם התחרות בתחום במספר מישורים:

שיפור שיטות התמחור, החיתום וניהול הסיכונים – ניתוח נתונים באמצעות מודלים אקטואריים, ניתוח מידע עסקי שוטף והתבססות על מסד נתונים רחב, הנותנים תמונה המאפשרת להגיב לשינויים בשוק, לרבות באמצעות תעריפים דיפרנציאליים ושיפור תהליכי החיתום.

שיפור השירות ללקוח ולסוכן – בין היתר באמצעות הפעלת מערכות להפקת פוליסות במשרד הסוכן, שיפור טכנולוגי בממשקים אל מול הסוכן (כדוגמת מערכת להדפסה ודיוור ישיר של פוליסות, טאבלט לסוכן המאפשר קבלת תמונת לקוח מלאה וזמינה ומערכת פתיחת תביעות), ומתן שירותים דיגיטליים.

שיפורים תפעוליים – לצורך עמידה בהוראות הרגולציה פיתחה החברה כלים מיכוניים על מנת להקל על הסוכן בפעולות הנדרשות ממנו. כמו כן, פעלה החברה לשיפור שיטות עבודה, שיפור הסכמים עם נותני שירותים, מעבר חלקי לדיוור באמצעים דיגיטליים למבוטחים וכדומה.

מוצרים – יצירת מוצרים ייחודיים בהתאמה לפלחי שוק ו/או אוכלוסיות מסוימות וכן הרחבה של פוליסות קיימות והתאמתן לצורכי הלקוחות.

שיווק - קידום מכירות לסוכנים באמצעות עלונים, פרסומים בעיתונות מקצועית, מבצעים ממוקדים, ביקורים יזומים של גורמים מקצועיים מטעם החברה במשרדי סוכן, כנסים מקצועיים, הדרכות מקצועיות ופרסום קטלוג מוצרים. החברה מפעילה פלטפורמה דיגיטלית לשיווק מוצר רכב חובה ורכב רכוש. כמו כן החברה משווקת מסלולים ייחודיים בפוליסת המקיף, בשם "נבחרת המוסכים" ו-"כלל Protect" (לפירוט ראה סעיף 7.1.1.2 (ב)2 לעיל).

להערכת החברה, בין הגורמים המשפיעים לטובה על מעמדה בתחום ניתן למנות את: היציבות והחוסן הפיננסי של הקבוצה המשמעותיים במיוחד בביטוחים בעלי זנב תביעות ארוך, התמחות מקצועית, היכולת להציע מגוון פתרונות רחב ולהתאים את המוצר ללקוח, מערכות מתקדמות להפקת פוליסות בענפי הפרט, קיום קשר טוב עם מבטחי המשנה, לרבות הסכמי ביטוח משנה המאפשרים לחברה גמישות בקבלת עסקים שונים, שיפור באיכות השירות, ונאמנות הלקוחות והסוכנים.

7.3 לקוחות –

כללי .7.3.1

הלקוחות בתחום הביטוח הכללי הם מבוטחים פרטיים ועסקיים: ענפי ביטוח רכב רכוש, ביטוח רכב חובה ותת ענף ביטוח דירות מאופיינים בעיקר במבוטחים פרטיים. ענף ביטוח חבויות וענפי ביטוח רכוש אחר ואחרים (למעט דירות), ביטוח אשראי וסיכונים סחר חוץ, ערבויות ופוליסות חוק מכר (שבהן רכש הדירה הוא המוטב והקבלן הוא המבוטח) מאופיינים בעיקר במבוטחים עסקיים.

בחלק מענפי הביטוח בתחום, שהינם ענפי ביטוח פרט, מרכיב מהותי של המכירות מתבצע לקולקטיבים, כגון: תת ענף ביטוח תאונות אישיות (לתקופה קצרה), ענף ביטוח רכב חובה וענף ביטוח רכב רכוש.

בנוסף, בענפי ביטוח רכב חובה ורכב רכוש קיימים לקוחות שהינם חברות בעלות ציי רכב, לרבות חברות העוסקות בהשכרת רכב/חברות ליסינג.

סוגי הלקוחות של הקבוצה בענף ביטוח חבויות נחלקים בהתאם לסוג הביטוח: ביטוח אחריות כלפי צד שלישי וביטוח אחריות מעבידים מיועדים גם למגזר הפרטי (משקי בית ובתיים משותפים) וגם למגזר העסקי (בתי עסק, תאגידים,

כלל חברה לביטוח בע"מ

חלק א' - תיאור עסקי התאגיד

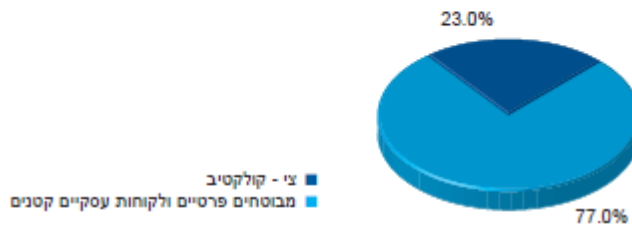
רשויות מקומיות וגופים מוסדיים אחרים). ביטוח נושאי משרה, ביטוח אחריות מקצועית וביטוח אחריות מוצר מיועדים למגזר העסקי בלבד.

התפלגות פרמיות ברוטו (באלפי ש"ח) לפי סוגי לקוחות בענפים השונים בתחום ביטוח כללי לשנים 2017 ו-2018

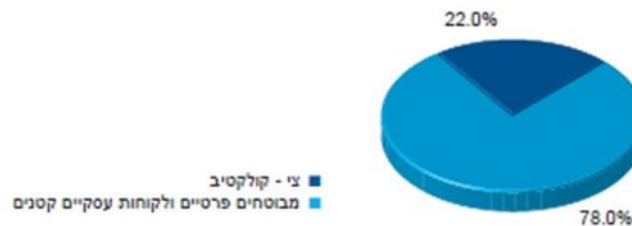
א. ענף ביטוח רכב חובה

2017		2018		סוג לקוח
שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	
78%	366,867	77%	359,378	מבוטחים פרטיים (שאינם צי או קולקטיב)
22%	105,680	23%	107,347	צי – קולקטיב
100%	472,547	100%	466,725	סה"כ

התפלגות לקוחות בענף ביטוח רכב חובה לפי פרמיות בשנת 2018

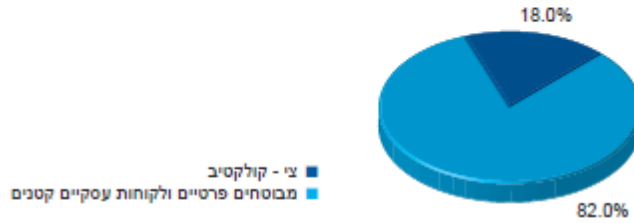
התפלגות לקוחות בענף ביטוח רכב חובה לפי פרמיות בשנת 2017

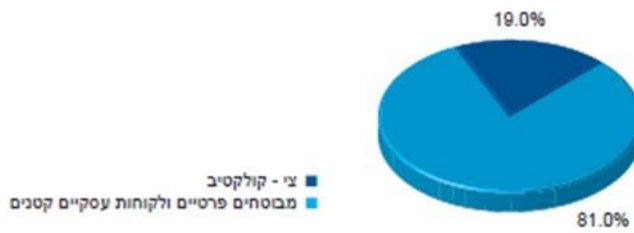
ב. ענף ביטוח רכב רכוש

2017		2018		סוג לקוח
שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	
81%	588,958	82%	587,149	מבוטחים פרטיים (שאינם צי או קולקטיב)
19%	137,882	18%	126,149	צי – קולקטיב
100%	726,840	100%	713,298	סה"כ

התפלגות לקוחות בענף ביטוח רכב רכוש לפי פרמיות בשנת 2018

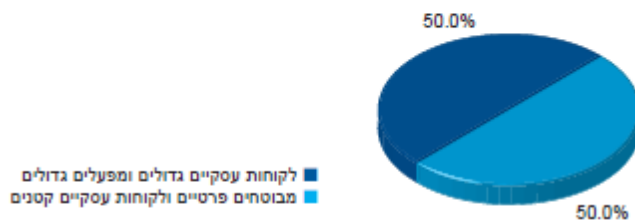
התפלגות לקוחות בענף ביטוח רכב רכוש לפי פרמיות בשנת 2017

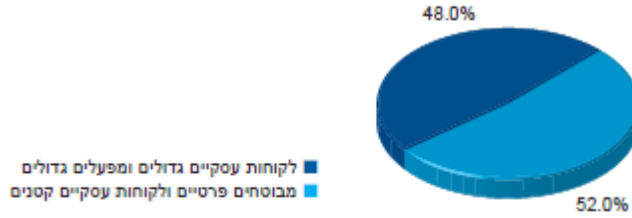
ג. ענף ביטוח חבויות

2017		2018		סוג לקוח
שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	
52%	168,590	50%	168,381	מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים
48%	155,245	50%	165,516	לקוחות עסקיים גדולים ומפעלים גדולים
100%	323,835	100%	333,897	סה"כ

התפלגות הלקוחות בענף ביטוח חבויות לפי פרמיות בשנת 2018

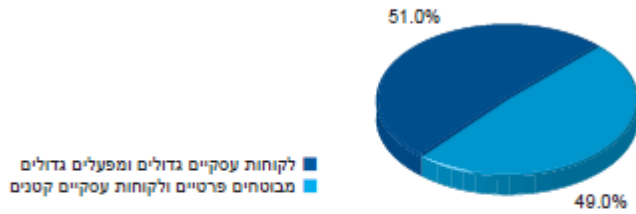
התפלגות הלקוחות בענף ביטוח חבויות לפי פרמיות בשנת 2017

ד. ענף ביטוח רכוש אחר ואחרים

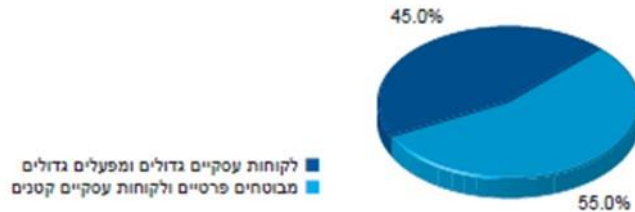
2017		2018		סוג לקוח
שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח ⁴⁹	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	
55%	366,856	49%	359,153	מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים
45%	297,193	51%	368,520	לקוחות עסקיים גדולים ומפעלים גדולים
100%	664,049	100%	727,673	סה"כ

התפלגות לקוחות בענף ביטוח רכוש אחר ואחרים לפי פרמיות בשנת 2018

49 נתוני 2017 הוצגו מחדש.

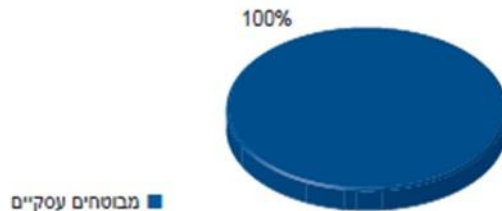
התפלגות לקוחות בענף ביטוח רכוש אחר ואחרים לפי פרמיות בשנת 2017

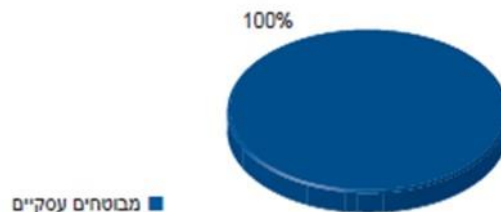
ה. ענף ביטוח אשראי

2017		2018		סוג לקוח
שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	
100%	110,188	100%	109,793	מבוטחים עסקיים
100%	110,188	100%	109,793	סה"כ

התפלגות לקוחות בענף ביטוח אשראי לפי פרמיות בשנת 2018

התפלגות לקוחות בענף ביטוח אשראי לפי פרמיות בשנת 2017

7.3.2. תלות בלקוחות בתחום, שיעורי חידושים וותק

- בתחום הביטוח הכללי אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות.
- לקבוצה אין לקוח בודד שההכנסות ממנו בתחום מהוות 10% או יותר מסך הכנסות החברה בדוחות המאוחדים.
- הקבוצה מבטחת, מעת לעת ובמהלך העסקים הרגיל, חברות מקבוצת אי די בי. סך הכנסות הקבוצה בתחום הביטוח הכללי מחברות הנמנות על קבוצת אי די בי, מפרמיות במהלך העסקים הרגיל, אינו עולה על 5% מכלל

הכנסות החברה בתחום בשנת 2018. למען הזהירות, למרות העובדה שקבוצת אי די בי מונה מספר רב של חברות, ההתייחסות לכל החברות בקבוצת אי די בי לעניין זה נעשתה במקובץ כאל גורם אחד.⁵⁰

○ שיעור המבוטחים הפרטיים שרכשו ביטוח רכב חובה יחד עם ביטוח רכב רכוש במהלך שנת 2018 מסך כל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב חובה בקבוצה, עומד על כ-69%. שיעור המבוטחים הפרטיים שרכשו ביטוח רכב חובה יחד עם ביטוח רכב רכוש במהלך שנת 2018 מסך כל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב רכוש בקבוצה, עומד על כ-90%.

○ להלן נתונים בדבר שיעור החידושים (לקוחות שחידשו פוליסה שתקופת הביטוח בה הסתיימה) בענפי ביטוח רכב חובה, ביטוח רכב רכוש ותת ענף ביטוח דירות בשנים 2016, 2017, ו-2018 מסך דמי הביטוח בגין הפוליסות שמועד סיומן חל בשנת 2016, 2017, ו-2018 בהתאמה, אשר מושפעים, בין היתר, מהליכי טיוב עסקי שבוצעו על ידי החברה בשנים האחרונות.⁵¹

שיעור החידושים מסך דמי הביטוח בגין הפוליסות שמועד סיומן חל בשנת 2016	שיעור החידושים מסך דמי הביטוח בגין הפוליסות שמועד סיומן חל בשנת 2017	שיעור החידושים מסך דמי הביטוח בגין הפוליסות שמועד סיומן חל בשנת 2018	ענף
63.8%	69.0%	69.7%	ביטוח רכב חובה
68.4%	73.9%	70.1%	ביטוח רכב רכוש
79.2%	83.3%	86.2%	ביטוח דירות

○ להלן נתונים בדבר פרמיות (באלפי ש"ח) ששולמו על ידי לקוחות בשנת הדוח, לפי מספר שנות ותק בחברה (לפי מועד רכישת הפוליסה וחידושה) בענף ביטוח רכב חובה:⁵²

שיעור מסך ההכנסות			פרמיות באלפי ש"ח			מספר שנות ביטוח (שנות ותק)
2016	2017	2018	2016	2017	2018	
38.50%	43.61%	33.16%	168,748	206,078	154,759	שנת ביטוח ראשונה (ללא ותק)
19.17%	19.16%	28.51%	84,023	90,540	133,060	שנת ביטוח שניה (שנת ותק אחת)
13.98%	11.24%	12.69%	61,275	53,114	59,218	שנת ביטוח שלישית (שתי שנות ותק)
28.35%	25.99%	25.64%	124,260	122,815	119,688	למעלה משלוש שנות ותק
100.00%	100.00%	100.00%	438,306	472,547	466,725	סה"כ

⁵⁰ ביחס לשנת הדוח כללה הבחינה גם את מר משה טרי, שמכהן כנאמן עבור אי די בי פתוח לצורך הפעלת הסמכויות הנתונות לה מכוח אמצעי השליטה.

⁵¹ השיעורים המובאים הינם במונחי פרמיה ברוטו.

⁵² לפרטים בדבר פרמיות שנגבו על ידי החברה בתחום ביטוח כללי בשנת הדוח, ראה ביאור 5(ד) לדוחות הכספיים.

- להלן נתונים בדבר פרמיות (באלפי ש"ח) ששולמו על ידי לקוחות בשנת הדוח, לפי מספר שנות ותק בחברה (לפי מועד רכישת הפוליסה וחידושה) **בענף ביטוח רכב רכוש:**

שיעור מסך ההכנסות			פרמיות באלפי ש"ח			מספר שנות ביטוח (שנות ותק)
2016	2017	2018	2016	2017	2018	
35.55%	39.77%	34.50%	225,568	289,064	246,109	שנת ביטוח ראשונה (ללא ותק)
18.95%	20.53%	23.59%	120,239	149,220	168,252	שנת ביטוח שניה (שנת ותק אחת)
14.08%	10.90%	13.49%	89,339	79,226	96,235	שנת ביטוח שלישית (שתי שנות ותק)
31.42%	28.80%	28.42%	199,362	209,330	202,703	למעלה משלוש שנות ותק
100.00%	100.00%	100.00%	634,508	726,840	713,299	סה"כ

- להלן נתונים בדבר פרמיות (באלפי ש"ח) ששולמו על ידי לקוחות בשנת הדוח, לפי מספר שנות ותק בחברה (לפי מועד רכישת הפוליסה וחידושה) **בתת ענף ביטוח דירות:**

שיעור מסך ההכנסות			פרמיות באלפי ש"ח			מספר שנות ביטוח (שנות ותק)
2016	2017	2018	2016	2017	2018	
11.98%	14.27%	14.77%	34,835	38,693	39,805	שנת ביטוח ראשונה (ללא ותק)
10.74%	10.18%	9.79%	31,229	27,603	26,402	שנת ביטוח שניה (שנת ותק אחת)
12.30%	9.16%	8.96%	35,766	24,838	24,150	שנת ביטוח שלישית (שתי שנות ותק)
64.98%	66.39%	66.48%	188,947	180,018	179,216	למעלה משלוש שנות ותק
100.00%	100.00%	100.00%	290,777	271,152	269,573	סה"כ

* נתוני החידושים ללקוחות אינם כוללים נתוני פוליסות שנמכרו באמצעות בנקים למשכנתאות (תיקים ישנים) שנכנסו ל- Run Off החל משנת 2005.

7.4 אחרים

7.4.1 טיוטת חוזר אישור קיום ביטוח

בחודש אוגוסט 2018 פורסמה טיוטה שניה לחוזר אישור קיום ביטוח (להלן: "טיוטת חוזר אישור קיום ביטוח") שמטרתה לקבוע הוראות להסדרת התנהלות חברות ביטוח בהנפקת אישור בדבר קיום ביטוח והכתבת נוסח מחייב למתן אישורים כאמור. בטיוטת חוזר אישור קיום ביטוח נקבע, בין היתר, כי חברת ביטוח לא תנפיק אישור או התחייבות הנוגעים לפוליסה אלא בהתאם להוראות החוזר ובהתאם לנוסח אישור המצורף כנספח לחוזר.

להערכת החברה, טיוטת חוזר אישור קיום ביטוח, ככל שתאושר כנוסח מחייב עשויה להביא לייעול תפעולי בכל הקשור להנפקת אישורי קיום ביטוח ולהביא לאחידות וודאות בכל הקשור להיקף הכיסוי הביטוחי.

הערכת החברה בקשר עם הוראות טיוטת חוזר אישור קיום ביטוח, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והדבר תלוי בין היתר בנוסח הסופי של חוזר אישור קיום ביטוח, התנהגות המבוטחים, מבקשי האישור והמתחרים.

7.4.2 תיקון חוזר הנהגת כתבי שירות ואופן שיווקים

לפרטים בדבר חוזר הנהגת כתבי שירות ואופן שיווקים, ראה - סעיף 9.2.6 להלן.

8. תחום ביטוח בריאות

8.1. מוצרים ושירותים

8.1.1. תיאור ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללים בתחום

8.1.1.1. ענף מחלות ואשפוז

בארץ קיימים מספר רבדים המעניקים כיסוי בגין מחלות ואשפוז: סל הבריאות הבסיסי המוענק לאזרחי המדינה מכוח חוק ביטוח בריאות ממלכתי ("הסל הבסיסי"); שירותים נוספים המוענקים על ידי קופות החולים בהתאם להוראות חוק ביטוח בריאות ממלכתי (להלן: "שירותים הנוספים" או "שירותי הבריאות הנוספים" או "תוכניות השב"ן"); וביטוחים הנמכרים על ידי חברות הביטוח.

הקבוצה מציעה למבוטחיה מגוון של כיסויים ביטוחיים בענף מחלות ואשפוז, הכוללים פיצוי או שיפוי למבוטח בגין הוצאות רפואיות במקרים של פגיעה בבריאותו כתוצאה ממחלה או מתאונה. חלק ממוצרים אלו תחליפים, משלימים ומרחיבים את הכיסויים והשירותים הניתנים בסל הבסיסי ו/או את השירותים הנוספים.

ענף מחלות ואשפוז כולל ענפי משנה עיקריים אלו המוצעים על ידי החברה:

- ביטוח מחלות ואשפוז.
- ביטוח נסיעות לחו"ל.
- ביטוח תאונות אישיות.

8.1.1.2. ענף סיעוד

ביטוח סיעודי מספק פתרונות למצב בו מוגדר המבוטח כסיעודי כהגדרת מקרה הביטוח בפוליסה, דהיינו כמי שאינו יכול לבצע בעצמו חלק מפעולות היום-יום ועל כן נזקק לעזרה או להשגחה. מבוטח שהוא תשוש נפש נחשב אף הוא לסיעודי.

אדם סיעודי השוהה בביתו, והעומד בקריטריונים מסויימים (הכוללים, בין היתר, קריטריונים בריאותיים וכלכליים), עשוי להיות זכאי לקבל שירותים מהמוסד לביטוח לאומי, ובכלל זה שעות טיפול בביתו, והכל בהתאם להוראות **חוק המוסד לביטוח לאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995**.

כמו כן, משרד הבריאות משתתף בעזרה למימון שהות במוסד סיעודי מבין המוסדות הסיעודיים המוכרים על ידו לצורך עניין זה, למי שהוא סיעודי הנזקק לעזרה במימון שהות כאמור.

במסגרת ענף סיעוד נמכרים כיסויים ביטוחיים המשולמים, בנוסף לתשלומים או לשירותים שניתנים על ידי המדינה כמפורט לעיל, וזאת כביטוחי פרט וכביטוחים קבוצתיים (כיום בעיקר לחברי קופות חולים), אשר במסגרתם, בקרות אירוע ביטוחי, מתחייבת חברת הביטוח להשתתף במימון אשפוז סיעודי או לפצות את המבוטח. הפוליסות מעניקות תגמולי ביטוח לתקופה קצובה או לכל החיים.

8.1.2 פירוט עיקר המוצרים והשירותים הנכללים בתחום הפעילות

להלן תיאור עיקרי הכיסויים:

8.1.2.1 ענף מחלות ואשפוז

בענף מחלות ואשפוז משווקת החברה ביטוחי פרט וביטוחים קבוצתיים.

• ביטוחי פרט

פוליסות ביטוח בריאות פרטיות שנמכרו עד סוף חודש ינואר 2016 הינן, בדרך כלל, לתקופה בלתי קצובה כאשר, למעט במקרים הקבועים בהסדר התחיקתי ובפוליסות, רק המבוטחים רשאים להודיע על סיומן.

בהתאם להנחיות הממונה, ביטוחי הפרט בבריאות (למעט אובדן כושר עבודה, ביטוח סיעודי, נח"ל, שיניים, עובדים ושוהים זרים) שנמכרים מחודש פברואר 2016 מתחדשים מאליהם לכלל המבוטחים אחת לשנתיים ובכפוף לאישור הממונה יכולה חברת הביטוח לעדכן את התעריפים והתנאים בכל פוליסות ביטוח בריאות פרט, וזאת עד למועד העדכון הבא של התעריף ו/או התנאים (להלן: "מועד השינוי"). על חברת הביטוח להודיע לכל המבוטחים על השינוי כחודשיים לפני המועד ולקבל את הסכמתו במידה וחלה עלייה בדמי הביטוח החודשיים או אם נעשתה הפחתה בהיקף הכיסוי הביטוחי, כתחליף להעלאת דמי הביטוח כאמור, בהתאם למקרים ולתנאים שקבע הממונה (להלן: "הרפורמה בעניין תמחור פוליסות").

קיים קושי להעריך את השפעת הרפורמה בעניין תמחור פוליסות לטווח הארוך, ואולם בטווח הקצר, עדכון הפוליסות בהתאם לרפורמה האמורה, הביא להפחתת התעריפים בחברה ביחס לכיסויים הנכללים ברפורמה. כמו כן, החברה מעריכה כי עדכון תנאי הפוליסה מדי תקופה יכול וישפיע על יכולת השימור של המבוטחים ועלול להגדיל את שיעורי ביטולי הפוליסות, במיוחד בקרב מבוטחים בריאים.

המידע בכל הקשור להשלכות עתידיות אפשריות של הרפורמה בעניין תמחור פוליסות הינו בגדר מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה מזה שנחזה והוא תלוי במכלול של גורמים, לרבות האופן בו יעודכנו הפוליסות, ככל שצריך ו/או ניתן יהיה לעדכן, לאורך השנים וההוצאות התפעוליות הכרוכות בכך, וכן תלוי בהתנהגותם של החברות המתחרות, הגורמים המפיצים ובטעמי המבוטחים לאורך זמן, בהשפעה המשולבת של הרפורמה בעניין תמחור פוליסות ביחד עם תקנות הפוליסה האחידה, כהגדרתה להלן.

כמו כן, בהתאם להנחיות הממונה, החל מחודש פברואר 2016 על חברת ביטוח המשווקת פוליסות פרט בענף מחלות ואשפוז ובענף תאונות אישיות לאפשר למועמד לביטוח לרכוש תוכנית בסיס ללא תלות ברכישה של תוכנית נוספת אחרת או תוכנית בסיס אחרת אלא אם התיר זאת הממונה מראש ובכתב. כן נקבע כי על חברת ביטוח לאפשר למועמד לביטוח לרכוש את כל אחד מהכיסויים הבאים כתוכניות בסיס: ניתוחים, השתלות, תרופות ומחלות קשות. חברת ביטוח אינה רשאית להתנות הנחה בתוכנית מסוימת ברכישה או בהחזקתה של תוכנית אחרת ועליה לקבל את הסכמת המבוטח בנפרד לרכישת או ביטול כל אחת מהתוכניות.

• ביטוחי קולקטיב

פוליסות ביטוח בריאות קולקטיביות הינן בדרך כלל לתקופה של מספר שנים, כאשר בחלק מהפוליסות יש זכאות למבוטחים לרכוש בתום תקופת הביטוח הקולקטיבי, פוליסת פרט ללא חיתום ("ברות ביטוח").

הוראות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח בריאות קבוצתי), התשס"ט-2009 (להלן: "תקנות בריאות קבוצתי") מסדירות את הביטוחים הקבוצתיים וקובעות, בין היתר, כי חידוש ביטוח קבוצתי ברצף, יעשה רק בתנאי שלא בוטלו אחד או יותר מפרקי הכיסויים הבסיסיים, כהגדרתם בהוראות, שהיו קיימים בפוליסה טרם חידושה. עוד נקבע, כי לא ניתן לבצע במהלך הביטוח או במועד חידוש הביטוח הקבוצתי העלאה של דמי הביטוח בשיעור או בסכום הגבוה מזה הקבוע בהוראות אלא אם התקבלה הסכמתו המפורשת של המבוטח.

כיסויים ביטוחיים בענף מחלות ואשפוז

להלן תיאור של מהות הכיסויים הביטוחיים במוצרים העיקריים הנמכרים על ידי הקבוצה בענף מחלות ואשפוז:

א. ביטוח מחלות ואשפוז

- במסגרת ענף מחלות ואשפוז מציעות חברות הביטוח כיסויים הנחלקים לשלושה סוגים:
  - **ביטוח תחליפי** - כיסוי ביטוחי המהווה תחליף לשירותים הניתנים בסל הבסיסי ו/או לשירותים הנוספים.
  - **ביטוח מוסף** - כיסוי לשירותים שבמועד מכירתם אינם נכללים בסל הבסיסי ולא במסגרת השירותים הנוספים.
  - **ביטוח מרחיב** - כיסוי המרחיב כיסוי הניתן על ידי הסל הבסיסי ו/או השירותים הנוספים.
- הכיסויים הביטוחיים הבסיסיים הקיימים בענף משנה זה הינם:
  - **ביטוח ניתוחים, השתלות וטיפולים מיוחדים** - מקנה למבוטח כיסוי בגין שירותי רפואה פרטיים. במסגרת זו ניתנת למבוטח הזכות לבחור את מועד קבלת השירות הרפואי, זהות הרופא המטפל והמוסד הרפואי. הכיסוי הביטוחי האמור מעניק כיסוי בגין הוצאות רפואיות, בין היתר, בקשר עם ניתוח, השתלות ו/או טיפולים מיוחדים בחו"ל.

החל מחודש פברואר 2016 משווקות כל חברות הביטוח בישראל פוליסה הכוללת כיסוי ביטוחי אחיד לניתוחים, מחליפי ניתוח והתייעצויות עם רופא מומחה אגב ניתוח או אגב טיפול מחליף ניתוח, הכל בישראל, שהיקפה ותנאיה נקבעו **בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאים בחוזה ביטוח לניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח בישראל), התשע"ה-2015** (להלן: "פוליסת ניתוחים אחידה" ו-"תקנות הפוליסה האחידה", בהתאמה).

בהתאם לחוק התוכנית הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנת התקציב 2015 ו-2016), **התשע"ה-2015** (להלן: "חוק ההסדרים 2015") החל בחודש יולי 2016 פוליסת הניתוחים האחידה המשווקת על ידי כל חברות הביטוח בישראל כוללת כיסוי לניתוח שיבוצע רק באמצעות ספק שירות שיש לו הסדר עם המבטח לביצוע ההליך (להלן: "ספק שירות בהסדר"). עוד נקבע במסגרת חוק ההסדרים 2015, באופן אחיד לגבי חברות ביטוח וקופות חולים, כי ככלל, למעט חריג שנקבע ביחס למבטח עם נתח שוק נמוך (להלן: "מבטחים עם נתח שוק נמוך"), חברת ביטוח תשלם לפי פוליסת הניתוחים האחידה, בשל ניתוח, לרופא או למוסד הרפואי שבו בוצע הניתוח לפי הסדר ניתוח בלבד ולא תשלם למטופל החזר כספי או תשלום בשל הניתוח.

קיומה של פוליסת ניתוחים אחידה אצל חברות הביטוח אשר מאפשרת מתן שירות למבוטחים באמצעות ספקים שלהם הסכם עם חברת הביטוח בלבד, מיקדה את התחרות במחיר, בשירות (לרבות היצע הרופאים שיקבעו במסגרת ההסדר) ובאופן יישוב התביעות.

בחודש פברואר 2016 עתרה הסתדרות הרופאים בישראל לבג"צ כנגד פרק הבריאות בחוק ההסדרים 2015. העתירה הוגשה נגד הכנסת, הממשלה, משרד הבריאות ושר הבריאות, משרד האוצר ושר האוצר וכן כנגד חברות הביטוח ובתי החולים שהוגדרו כ"משיבים פורמליים". במסגרת העתירה נטען כי פרק הבריאות בחוק ההסדרים כולל שינויים מרחיקי לכת מבלי שקדמו להם דיונים מושכלים ומעמיקים, וכן כי הרפורמה האמורה אינה מתאימה להיכלל במסגרת של חוק ההסדרים. בין היתר נטען בעתירה ביחס להסדר ניתוח, כי מדובר בהגבלת נגישות המטופלים למגוון רופאים, אשר עולה כדי פגיעה בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו שכן היא שוללת מהאזרח את האפשרות לבחור את הטיפול הרפואי המיטבי כראות עיניו. בהתאם להחלטת בית המשפט, לאור העובדה כי מדובר בהסדר חדש שהשלכות יישומו טרם התבררו, משרד הבריאות נדרש להגיש לבית המשפט עדכונים תקופתיים אשר בעקבותיהם יישקל המשך הטיפול בתיק.

בהתאם להחלטת ועדת המחירים מחדש פברואר 2018 והחלת פרק ז' (דיווח על מחירים ורווחיות) לחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, תשנ"ו-1996 על מחירי ניתוחים במימון פרטי, באמצעות צו הפיקוח על מחירי מצרכים ושירותים, הוטלה על קופות חולים וחברות הביטוח המספקות ביטוח רפואי וכן על בתי חולים ומרפאות כירורגיות כספקי השירותים, החובה לספק נתונים למשרד הבריאות על ניתוחים במימון פרטי במתכונת שנקבעה למשך שנתיים.

בשלב ראשוני זה, החברה אינה יכולה להעריך את השפעת הדיווח האמור וההחלטות שיתקבלו בעקבותיו.

- **ביטוח מחלות קשות** - כיסוי ביטוחי במסגרתו זכאי המבוטח, במקרה של גילוי מחלה קשה, לקבל פיצוי כספי בסכום חד פעמי.
- **ביטוח תרופות** - כיסוי ביטוחי בגין רכישת תרופות אשר אינן כלולות בסל הבריאות הממלכתי.
- בנוסף, קיימים כיסויים נוספים, שאינם תוכנית בסיס, כגון **שירותים אמבולטוריים**- שירותים המעניקים טיפול רפואי, בבית חולים או במרפאה, ללא צורך באשפוז.

ב. ביטוח נסיעות לחו"ל

ביטוח נסיעות לחו"ל מורכב מסל של כיסויים ביטוחיים המיועדים למבוטחים במהלך שהותם בחו"ל, הכולל, בין היתר, כיסוי בסיס שעיקרו הוצאות רפואיות שאיתו ניתן לרכוש הרחבות שונות (כגון ביטול נסיעה, קיצור נסיעה, הריון, תאונות אישיות, מטען, ספורט חורף). תקופת הביטוח בפוליסת נסיעות לחו"ל נקובה בימים, בהתאם לתקופת שהיית המבוטח בחו"ל או למשך כל ימי הנסיעה שיחולו במהלך שנה קלנדרית אחת. פוליסות נסיעות לחו"ל נמכרות על ידי סוכני ביטוח ובעיקר על ידי מערך המכירות הישיר. החברה פועלת להגדלת תחום מכירות הנחל ע"י שיווק דרך סוכני ביטוח ואמצעים דיגיטליים ובמקביל פועלת החברה להארכת ההתקשרות עם קופות החולים שההסכם עימן עתיד להסתיים. הרווחיות בפוליסות נסיעות לחו"ל מושפעת גם משינויים בשער החליפין.

ג. ביטוח תאונות אישיות

ענף משנה זה כולל פוליסות פרט המקנות זכאות לפיצוי בהתקיים מקרה ביטוח, כגון שברים, כוויות נכות ומוות כתוצאה מתאונה.

לפרטים בדבר חוזר בעניין "תיקון הוראות החוזר המאוחד – שער 6 חלק 2, 3 ו-4 – גילוי ודיווח למבוטח בביטוח בריאות" (להלן: "חוזר גילוי ודיווח"), הקובע, בין היתר, הוראת שעה על פיה בין חודש ספטמבר 2018 לחודש ספטמבר 2020 ישלחו למבוטחים מסרונים חודשיים המדווחים להם אודות התשלום החודשי לחברת הביטוח עבור פוליסת תאונות אישיות, ראה סעיף 8.2 להלן. החובה לשלוח מסרונים חודשיים כאמור הביאה בתקופה שממועד תחילתה של החובה האמורה ועד למועד פרסום הדוח לעלייה בשיעור הביטולים, אך בשלב זה, בין היתר, לאור ראשוניות היישום, לא ניתן להעריך את התפתחות ההשלכות המתוארות.

לעניין הכרעה בעניין שיווק פוליסות תאונות אישיות ראה ביאור 40(ד)1 לדוחות הכספיים.

8.1.2.2 ענף סיעוד

בענף סיעוד משווקת החברה פוליסות במסגרתן, בקרות אירוע ביטוחי, מתחייבת החברה להשתתף במימון שהות במוסד סיעודי או לפצות את המבוטח בסכום קבוע מראש. הפוליסות מעניקות תגמולי ביטוח לתקופה קצובה או לכל החיים.

בהתאם להוראות הממונה בעניין, כפי שבאות לידי ביטוי במסגרת חוזר "עריכת תוכנית לביטוח סיעודי" ("חוזר הסיעוד") מקרה ביטוח הנובע ממצב של אי יכולת לבצע לפחות 3 מתוך 6 פעולות המוגדרות בחוזר (לקום ולשכב, להתלבש ולהתפשט, להתרחץ, לאכול ולשתות, לשלוט על סוגרים וניידות) יזכה את המבוטח בלא פחות מ-50% מתגמולי הביטוח החודשי, ומקרה ביטוח הנובע ממצב של "תשישות נפש" (כמוגדר בחוזר), יזכה את המבוטח ב-100% מתגמולי הביטוח החודשי. תגמולי הביטוח משולמים החל מתום תקופת ההמתנה לכל ימי חייו של המבוטח או

לתקופה של מספר שנים כפי שהוגדרה בפוליסה, וכל עוד המבוטח נמצא במצב סיעודי. תקופת ההמתנה עשויה להיות מספר חודשים בודדים או מספר שנים, בהתאם למוצר שאותו רכש המבוטח.

בחודש נובמבר 2018 פורסם "תיקון הוראות החוזר המאוחד – שער 6 חלק 3 – ביטוח סיעודי" (להלן: "החוזר" או "חוזר יישוב תביעות סיעוד"), הכולל הוראות ליישוב תביעות בביטוח סיעודי שמטרתן להבטיח הליך יישוב תביעות מהיר ככל הניתן, הגון, המצריך טרחה מינימלית למבוטח.

במסגרת החוזר נקבעו, בין היתר, הוראות בדבר סדר הפעולות ולוחות הזמנים שיחולו על המבטח בעת הליך יישוב תביעה; הטלת החובה על המבטח למנות נציג מטעמו שיהיה איש קשר אל מול המבוטח; וכן קביעת מגבלות למקרים בהם ניתן לבצע חקירות וביחס לאופן ביצוען. בין היתר, נקבע כי חקירה תכלול רק תיעוד של פעולות המבוטח כהווייתם וכי במסגרת החלטה על דחיית תביעה הנסמכת גם על ממצאים שעלו במסגרת חקירה, על המבטח לצרף להחלטתו גם את מועד ביצוע החקירה ומיקומה וכן תמונה מהחקירה בה ניתן יהיה לאמת את זהות המבוטח.

כן נקבעו בחוזר המקרים בהם מותר למבטח להפנות את המבוטח לביצוע הערכת תפקוד ונקבע כי במידה וקיימת ברשות המבטח הערכת תפקוד שבוצעה על ידי המוסד לביטוח לאומי או מבטח אחר, היא תחשב כמידע מספק לעניין תיאור ביצוע הפעולות המפורטות בה. ספק הערכות התפקוד יבחר על ידי המבטח באופן אקראי ומחזורי מתוך רשימת הספקים איתם התקשר המבטח. המבטח יחויב ליצור מאגר של ספקים אשר יבצעו את הערכות התפקוד בהתאם לכללים המפורטים בחוזר.

ערעור של חברת הביטוח על תוצאות הערכת התפקוד יעשה באמצעות ספק מכריע ורק על בסיס מידע הסותר את תוצאות הערכת התפקוד שבוצעה ושלא היה בידיה קודם לכן.

בהתאם לחוזר, מועד התחילה הינו 1 בספטמבר 2019, למעט ההוראות בעניין ביצוע חקירות שביחס אליהן נקבעו מועדי תחילה מוקדמים יותר, עד ליום 1 במרס 2019 ("מועד התחילה") והן יחולו גם ביחס לפוליסות שנמכרו בעבר ואשר התביעות בגינן יוגשו לאחר מועד התחילה.

להליכים המתוארים, להוראות ולמגבלות שנקבעו במסגרת חוזר יישוב תביעות סיעוד צפוי כי תהיה השפעה על הליך יישוב התביעות בכללותו, הן מבחינה תפעולית והן בכל הנוגע לאופן יישוב התביעה והכלים שיעמדו בידי המבטח על מנת לברר את חבותו וכפועל יוצא צפוי כי יגדילו את עלויות יישוב התביעה. בשלב ראשוני זה, החברה אינה יכולה להעריך את מלוא ההשפעה של ההוראות האמורות, אשר יכול ותהינה מהותיות. לפרטים נוספים ראה סעיף 9.13(ב)1) להלן וכן חלק ב לדוח- דוח הדייקטוריון סעיף 3.1.3.

המידע בכל הקשור להשלכות של חוזר יישוב תביעות סיעוד כמתואר לעיל, הינו בגדר מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה והיא תלויה, בין היתר, באופן היישום בפועל, והשלכותיו על הליך יישוב תביעות סיעוד, לרבות ביחס לתביעות שיישובו לאחר מועד התחילה על פי פוליסות ששווקו בעבר.

א. ביטוחי סיעוד פרט

ביטוחי פרט בענף סיעוד הינם ביטוחים הנרכשים באופן פרטי על ידי המבוטחים. תקופת הביטוח בפוליסות כאמור הינה לכל החיים, כאשר תקופת הזכאות המרבית לקבלת תגמולי ביטוח הינה בהתאם לסוג הפוליסה שרכש המבוטח (משנים בודדות ועד לכל החיים). קיימות פוליסות לביטוח סיעודי משלים לביטוח סיעודי שרכש מבוטח (בדרך כלל, באמצעות קופת חולים או ביטוח קבוצתי), המעניקות תגמולי ביטוח, רק בתום תקופת המתנה שאורכה 36 או 60 חודשים.

קיימות פוליסות סיעוד בפרמיה קבועה המקנות למבוטח זכות, במקרה בו הוא מפסיק לשלם את הפרמיה מכל סיבה שהיא, בתנאים מסוימים, לצבור לזכותו ערכי סילוק, אשר מאפשרים לו לקבל תגמולי ביטוח מופחתים במקרה תביעה, והכל בהתאם לגילו, לתקופה שבה שילם את דמי הביטוח ולסכום דמי הביטוח ששולם על ידו. כאשר ערכי הסילוק נמוכים מסכום מסויים שנקבע על ידי הממונה, מקבל המבוטח, במקום ערכי סילוק, סכום חד פעמי. בנוסף, עד לשנת 2013 נמכרו גם פוליסות סיעוד פרט בפרמיה משתנה, ללא ערכי סילוק. בהתאם להוראות הממונה, החל משנת 2013, ניתן למכור בנוסף לפוליסות בפרמיה קבועה, רק פוליסות בפרמיה צמודה למדד הגדלה בשיעור של עד 4% לשנה ואשר מחירה מתקבע לא יאוחר מגיל 65 ("פרמיה בשיעור משתנה מוגבל").

בשנת הדוח פוליסות הסיעוד ששיווקה החברה היו בעיקרן בפרמיה קבועה וחלקן בפרמיה בשיעור משתנה מוגבל.

עד לשנת 2007, שיווקה החברה גם פוליסות ביטוח סיעודי עם פרמיה קבועה, אשר להן מנגנון הצמדה לתשואת תיק ההשקעות באופן שתשואה חיובית מעבר לתשואת מינימום שנקבעה בפוליסה מגדילה את גובה הגמלה החודשית לה זכאי המבוטח בעת קרות מקרה הביטוח. תשואה נמוכה מתשואת מינימום שנקבעה בפוליסה מזכה את החברה בהגדלת פרמיית הביטוח, כך שסכום הגמלה החודשית לה זכאי המבוטח בעת קרות מקרה הביטוח לא יפגע. משנת 2007, לא נמכרות עוד על ידי הקבוצה פוליסות סיעוד עם מנגנון זה.

ב. ביטוחי סיעוד קבוצתיים (שאינם ביטוחי הסיעוד הקבוצתיים לחברי קופות החולים)

במהלך השנים האחרונות פרסם הממונה הנחיות במסגרתן הסדיר את סיום פעילות ביטוחי הסיעוד הקבוצתיים, במתכונת שהיתה נהוגה בעבר, ואשר סיומן נקבע לבסוף עד ליום 31 בדצמבר 2017 (להלן: "מועד הסיום"). כמו כן, במהלך שנת 2017 נכנסו לתוקפן הוראות הממונה ביחס למתכונת הביטוחים הסיעודיים הקבוצתיים ארוכי טווח שיימכרו החל ממועד הסיום (להלן: "המתכונת החדשה"). בהתאם למתכונת החדשה נקבע, בין היתר, כי תקופת הביטוח לא תפחת מ-5 שנים ולא תעלה על 8 שנים; סוג הפרמיה שניתן יהיה לגבות ממבוטח הינו פרמיה קבועה או פרמיה מוגדלת (משתנה עד 4% בשנה ורק עד גיל 65); מבוטח בביטוח סיעוד קבוצתי יצבור ערכי סילוק מגיל 40 אשר יקבעו לפי גיל ההצטרפות לראשונה של המבוטח לביטוח כאשר בעת חידוש הביטוח הקבוצתי אצל מבוטח אחר יועברו הרזרבות בין המבוטחים; בעת מימוש זכות המשכיות של מבוטח אשר גילו 40 ומעלה, לפוליסת סיעוד במתכונת פרטית, הפרמיה של פוליסת ההמשך לא תהיה גבוהה מהפרמיה שנדרש אותו מבוטח לשלם בגין הביטוח הסיעודי הקבוצתי טרם המעבר לפוליסת ההמשך. למיטב ידיעת החברה פוליסות במתכונת החדשה אינן רווחות בשוק.

נכון למועד פרסום הדוח, החברה אינה מתקשרת בהסכמים לביטוח סיעודי קבוצתי במתכונת החדשה ובהתאם לכך, מרבית הפוליסות הקבוצתיות בהן היתה קשורה החברה עד תום שנת 2017 הסתיימו ואולם בשנת הדוח, לדבר לא היה השפעה מהותית על החברה, בין היתר לאור העובדה שבשנים שקדמו לפרסום ההוראות האמורות פעלה החברה, לצמצום פעילותה במסגרת ביטוח סיעוד קבוצתי.

ג. ביטוחי סיעוד קבוצתיים לחברי קופות החולים

בחודש יולי 2016 נכנסו לתוקף תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי קופות חולים), התשע"ו-2015 וחוזר ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי קופות חולים אשר קובעים, בין היתר, תנאים אחידים לביטוחים אלו, כללים לניהול כספי המבוטחים במסגרת קרן צוברת מיוחדת של המבוטחים אשר רשאית לשאת בשיעור שלא יעלה על 80% מהסיכון הביטוחי ("קרן המבוטחים"), כאשר המבטח יישא ביתרת הסיכון הביטוחי בלבד וכן כללים למעבר מבוטחים בין קופות חולים וביטוחים סיעודיים שונים.

בהתאם להוראות האמורות, הממונה רשאי לאשר לאותו מבטח לבטח חברי שתי קופות רק במקרה בו הוא מבטח, בסך הכל, פחות מ-50% מכלל המבוטחים בפוליסות של קופות החולים. בהתאם להוראות, חברת ביטוח תבחר בהליך תחרותי שיערך על ידי קופת חולים ותתקשר בהסכם לתקופה שלא תעלה על 8 שנים.

נכון למועד פרסום הדוח, החברה מבטחת בביטוח סיעוד קבוצתי את חברי קופות החולים לאומית וזאת עד לסוף חודש מרס 2019.

עד לסוף שנת הדוח ביטחה החברה בביטוח סיעוד קבוצתי גם את חברי מכבי מגן ועמיתי מכבי שירותי בריאות וזאת, ברציפות, החל מיום 1 ביולי 2008. לאחר תאריך תקופת הדוח העבירה החברה למכבי את כספי קרן המבוטחים שנוהלו על ידה במהלך התקופה האמורה בהתאם להסכם בין הצדדים.

ככלל, חרף סיום הפעילות כמבטחת בביטוח סיעודי לחברי קופות החולים, כמפורט לעיל, נותרה לחברה אחריות ביטוחית לכיסוי תביעות של מבוטחים שבוטחו אצלה במסגרת הביטוח האמור וזאת בגין מקרי ביטוח שאירעו לראשונה בתקופת תוקפו של הביטוח הקבוצתי בחברה, ואף ביחס לתביעות המוגשות לאחר תום תקופת הביטוח ובכפוף להתיישנות על פי דין.

במהלך שנת 2018 פרסמו קופות החולים מכבי, לאומית וכללית מכרזים חדשים לבחירת מבטח לביטוח סיעודי קבוצתי של חברי הקופה, במתכונת התקשרות שונה מהמתכונת בהתקשרות הקיימת של החברה עם מכבי ולאומית

(באופן שהמבטח הזוכה ישא ב- 20% בלבד מהסיכון הביטוחי וקרן המבטחים תישא ביתרתו). בהתאם להודעת הקופות, הצעתה של החברה למתן שירותי ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי הקופה לא זכתה במכר.

קיים קושי להעריך את ההשלכות בעקבות סיום פעילותה של החברה כמבטחת בביטוח הסיעודי לחברי קופות החולים מכבי ולאומית לטווח הארוך, ואולם בטווח הקצר, הפסקת הפעילות האמורה תביא לירידה בהיקף הפרמיות ובנתח השוק של החברה בענף סיעוד (אם כי לאור מתכונת ההתקשרות החדשה בביטוחים הסיעודיים של הקופות, כמפורט לעיל, היקף האחריות הביטוחית למבטח הזוכה, וממילא גם לחברה אילו היתה זוכה במכרזים, הינו נמוך משמעותית מזה שנהג במסגרת ביטוחים אלו במתכונת הקודמת). כמו כן, בהתחשב בראשוניותם של השינויים הרגולטוריים בנוגע ליישוב תביעות בתחום ביטוח סיעודי כפי שפורסמו במסגרת חוזר יישוב תביעות סיעוד, כמפורט בסעיף 8.1.2.2 לעיל, ובהתחשב במחירים בהם למיטב ידיעתה של החברה התקשרו הקופות עם המבטחים שזכו במכרזים, להערכת החברה, הרווחיות שהיתה נובעת עבורה מהעסקאות, לו היתה זוכה, היתה נמוכה. סיום ההתקשרות עם קופות החולים מכבי ולאומית צפוי להביא להפחתה מדורגת בהוצאות הישירות בגין הפעילות שהסתיימה, על פני שלוש שנים ממועד סיום תקופת הביטוח, ולהקצאה מחדש של הוצאות שאינן ישירות.

המידע בכל הקשור להשלכות עתידיות אפשריות של סיום פעילותה של החברה כמבטחת בביטוח הסיעודי לחברי קופות החולים מכבי ולאומית בגדר מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח, התוצאות בפועל יכולו יהיו שונות.

8.1.3 השוקים העיקריים, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע

8.1.3.1 ענף מחלות ואשפוז

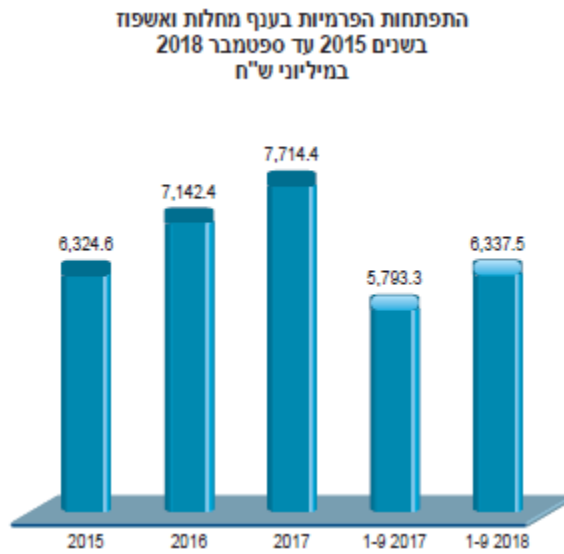
בשנים האחרונות, ענף מחלות ואשפוז הינו ענף מתפתח, בין השאר, בשל העובדות הבאות: פער בין היקף שירותי הבריאות שהמדינה מעניקה במסגרת סל הבריאות הבסיסי לבין הצורך של האזרחים בשירותי בריאות משופרים; שיפורים טכנולוגיים בתחום הרפואה; עלייה בתוחלת החיים ושיפור באיכות החיים אשר דורשים משאבים רפואיים יקרים, כגון: תרופות וטיפולים רפואיים מתקדמים; שירותי השב"ן, הנתונים לשינויים, אשר אינם בהכרח נותנים מענה מספק בנושאים שונים כגון: השתלות ותרופות; ועלייה במודעות הצרכנית בתחום הבריאות, לרבות מודעות לצורך בשירות זמן ועל פי בחירה, לצורך בשירותים רפואיים שאינם כלולים בסל הבריאות הבסיסי ובשירותים הנוספים של קופות החולים.

כמו כן, לאור החלטת החברה להתמקד בפעילויות הליבה שלה בענף זה, ככלל, החברה אינה משווקת עוד ביטוחים בענפי ביטוח לזרים השוהים בישראל, פוליסות ביטוח שיניים ופוליסות ביטוח בריאות לישראלים השוהים בחו"ל.

בהתאם לפרסומי הממונה ליום 30 בספטמבר 2018, היקף השוק במונחי פרמיות ברוטו בענף מחלות ואשפוז בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, הסתכם בכ- 6.3 מיליארדי ש"ח, לעומת כ- 5.8 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הפרמיות בענף מחלות ואשפוז לתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 היוו כ-12.6% מסך הפרמיות בכל שוק הביטוח בישראל לעומת כ- 12.2% בתקופה המקבילה אשתקד.

בחודשים ינואר עד ספטמבר 2018 חלה עלייה של כ- 9.4% בסך היקף השוק במונחי פרמיות ברוטו של ביטוחי מחלות ואשפוז בשוק הביטוח בישראל בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, וזאת לעומת עלייה של כ- 8% בסך היקף הפרמיות האמורות בשנת 2017 בהשוואה לשנת 2016.

בשנים האחרונות קיימת מגמת עלייה במכירת ביטוחי מחלות ואשפוז, בין השאר, כתוצאה מהמודעות הציבורית, ומהסיבות שפורטו בסעיף 8.1.2.1 לעיל.

היקף הפרמיות בענף ביטוח מחלות ואשפוז משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהם אינם מעידים בהכרח על השינוי בביקוש ובהיצע בשנת הדוח.

לעניין השלכות אפשריות של מכירת פוליסת ניתוחים אחידה על ידי כל חברות הביטוח והנחיות הממונה לעניין אופן מכירת פוליסות בריאות מחדש פברואר 2016 לרבות לעניין תקופת ביטוח שמתחדשת מאליה מידי שנתיים, ראה סעיפים 8.1.2.1 (א) ו- 8.1.2.1 לעיל.

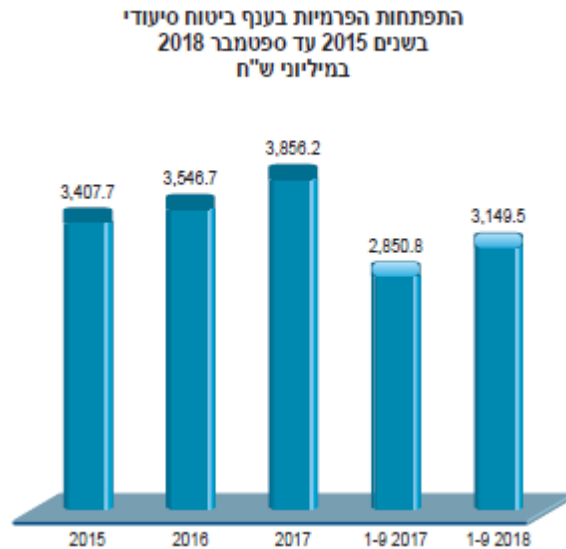
ענף סיעוד 8.1.3.2

ענף הסיעוד הינו ענף מתפתח, בין השאר, לאור העלייה בתוחלת החיים, לרבות כתוצאה משיפורים טכנולוגיים בתחום הרפואה, ומאחר ואין לו מוצרים תחליפיים בשוק. בשנים האחרונות חל קיטון במכירת ביטוחי סיעוד פרט על ידי החברה (הכולל מכירת פוליסות סיעוד פרט במסגרת מימוש זכות המשכיות של מבוטחים בקולקטיבים של סיעוד שהסתיימו), וזאת, בין היתר, בשל החלטתה להקטין חשיפה לתחום זה, החשוף לסיכונים משמעותיים, לרבות חשיפה לשינויים רגולטוריים, אוירה ציבורית מבקרת והליכי יישוב תביעה מורכבים.

בהתאם לפרסומי הממונה ליום 30 בספטמבר 2018, היקף השוק במונחי פרמיות ברוטו בענף הסיעוד בשוק בתשעת החודשים הראשונים של 2018, הסתכם בכ- 3.1 מיליארדי ש"ח לעומת כ- 2.9 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הפרמיות בענף סיעוד לתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 היוו כ- 6.3% מסך הפרמיות בשוק הביטוח בישראל לעומת כ- 6.0% בתקופה המקבילה אשתקד.

בחודשים ינואר עד ספטמבר 2018 חלה עלייה של כ- 10.5% בהיקף הפרמיות ברוטו בביטוחי הסיעוד בשוק הביטוח בישראל בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, לעומת עלייה של כ- 8.7% בהיקף הפרמיות בביטוחי הסיעוד בשוק הביטוח בישראל בשנת 2017 בהשוואה לשנת 2016.

היקף הפרמיות בענף ביטוח סיעוד משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהן אינם מעידים בהכרח על השינוי בביקוש ובהיצע בשנת הדוח.

חלק מענפי התחום מתאפיינים בצבירת רזרבות ניכרות לתקופות ארוכות, ולכן הרווחיות בתחום מושפעת, בין היתר, מהכנסות מהשקעות העומדות כנגד ההתחייבויות הביטוחיות.

8.1.4 שינויים מהותיים בצפויים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים העיקריים והתמהיל שלהם, בהתחשב בין היתר, בביקושים ובוותק של המוצרים הקיימים

בהתאם לפרסומי הממונה המתייחסים לנתוני תשעת החודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018, הקבוצה הינה השלישית בגודלה בתחום הבריאות, הרביעית בגודלה בענף מחלות ואשפוז והשנייה בגודלה בענף הסיעוד.

שוק ביטוחי הבריאות הינו שוק מתפתח, והחברה הינה שחקן מרכזי בשוק זה. עם זאת, לאור העובדה שהשוק עובר הסדרה רגולטורית מקיפה בשנים האחרונות, לאור שינויים רגולטוריים מהעת האחרונה, ושינויים עתידיים אפשריים, לא ניתן בשלב זה לצפות את מלוא השפעתם של השינויים על התחום בכלל ועל חלקה של החברה בפרט בעתיד.

כמו כן לאור סיום ההתקשרויות עם קופות חולים מכבי ולאומית, צפוי כי חלקה של החברה בענף הסיעוד יקטן, אם כי נוכח העובדה שמתכונת ההתקשרות החדשה של קופות החולים עם המבטחים בביטוח סיעודי קבוצתי, שונה ממתכונת ההתקשרות שהיתה קיימת עם החברה (באופן שהמבטח הזוכה ישא ב-20% בלבד מהסיכון הביטוחי וקרן המבטחים תישא ביתרתו), הרי שהקיטון יתמתן.

לעניין עידוד רגולטורי להגברת התחרות בתחום ביטוח מחלות ואשפוז, ראה חובת מכירת פוליסות בנוסח אחיד בהתאם לתקנות הפוליסה האחידה, כמפורט בסעיף 8.1.2.1(א) לעיל, קיומו של מחשבון השוואת ביטוחי בריאות באתר הממונה כמפורט בסעיף 8.3.1 להלן, ופרסום נתונים סטטיסטיים ביחס לאופן שירות ויישוב התביעות כמפורט בסעיף 8.3.1 להלן. לעניין עידוד רגולטורי למבטחים בעלי נתח שוק קטן, ראה תיקונים לחוק ההסדרים 2015, כמפורט בסעיף 8.1.2.1(א) לעיל. לעניין הגברת שימוש באמצעים דיגיטליים לצורך העברת מידע למבטחים במטרה להנגיש להם את המידע אודות מוצרי הביטוח שלהם לרבות עדכון מבטחים באמצעות מסרון בדבר סיום הנחה ועליית מחיר ביטוח ועדכון שוטף של מבטחים בפוליסות תאונות אישיות במסגרת הוראת שעה, ראה חוזר גילוי ודיווח בסעיף 8.2 להלן. לעניין שינויים רגולטורים נוספים אשר נועדו להשפיע על תמחור הפוליסות ועל גמישות בבחירתן וביטולן, ראה הוראות הממונה המתוארות בסעיף 8.1.2.1 לעיל.

הערכת החברה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות, בין היתר, בהשפעותיהם ארוכות

הטווח של השינויים הרגולטורים האמורים, בתוצאות העסקיות של החברה, בהתנהגות המתחרים, הגורמים המפיצים וטעמי המבוטחים.

8.1.5 מוצרים חדשים

לא היו שינויים מהותיים במוצרים בשנת הדוח.

8.2 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות

הפעילות בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים הפועלים בתחום, וכן להוראות הממונה כפי שהן מתפרסמות מעת לעת. הממונה מפרסם מעת לעת חוזרים המתייחסים לכיסיים הביטוחיים שיכללו בפוליסות בתחום.

הפעילות בתחום זה טעונה רישוי בהתאם לחוק הביטוח ומפוקחת על ידי רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון.

לעניין הוראות רגולציה נוספות שפורסמו בתחום הפעילות:

בחודש פברואר 2018 פורסם חוזר גילוי ודיווח הקובע את המתכונת שבה ישלחו דיווחי מידע למועמדים לביטוח ולמבוטחים, וזאת החל מחודש ספטמבר 2018, תוך שימת דגש על הנגשת המידע למבוטח, לרבות באמצעים דיגיטליים.

חוזר גילוי ודיווח קובע, בין היתר, הוראות בדבר אפשרות המבוטח לבחור את האופן שבו יקבל את מסמך גילוי נאות, דף פרטי ביטוח ואת הדוח השנתי ולשנות את בחירתו (להלן: "מסמכי הדיווח"); חברת ביטוח תשלח למבוטח ראשי דוח מרכז עבור כל בני המשפחה, וכן, בנפרד, דוח אישי לכל מבוטח בגיר (למעט במשלוח באמצעות הדואר למבוטח שהוא בן זוג של המבוטח הראשי ושניהם בעלי כתובת מגורים אחת). החוזר מטיל על הגוף המוסדי חובת וידוא של קבלת מסמכי הדיווח על ידי המבוטח, ככל שהתקבלה הודעה כי לא הגיעו למבוטח; מטיל חובה לשלוח הודעה במסרון לפני משלוח מסמכי הדיווח, וכן במקרה של סיום תקופת הנחה ועליית דמי ביטוח חודשיים בסכום העולה על עשרים שקלים לחודש.

עוד קובע החוזר הוראת שעה למשך שנתיים לפיה חברת ביטוח תשלח למבוטחים מסרונים המדווחים להם אודות התשלום החודשי לחברת הביטוח עבור פוליסת תאונות אישיות. לעניין השפעה ביחס לפוליסות תאונות אישיות ראה סעיף 8.1.2.1(ג) לעיל.

ככלל, תחולת החוזר הינה על ביטוחי בריאות, למעט ביטוח תאונות אישיות קבוצתי או שאינו קבוצתי שנערך לקבוצת מבוטחים עקב השתתפותם באירוע חד פעמי המשותף לחברי הקבוצה או עקב השתתפותם בפעילות מסוימת, ושנעשה לתקופה קצרה משנה. לפירוט בדבר השפעת החוזר על פוליסות עד שנה ראה סעיף 7.1.1.4(ד) לעיל.

להוראות במסגרת חוזר גילוי ודיווח צפוי כי תהיה השפעות תפעוליות ועסקיות, ואלה יכולות להשפיע בכיוונים מנוגדים, וכן עלולה להיות השפעה בהיבט שימורן של פוליסות תאונות אישיות, ואולם בשלב ראשוני זה, החברה אינה יכולה להעריך מה תהיה ההשפעה הכוללת של ההוראות האמורות אשר יכול ותהיה מהותית, לרבות ביחס למכירות עתידיות.

הערכת החברה בקשר עם חוזר גילוי ודיווח הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות בין היתר בהתנהגות המבוטחים.

לעניין תמצית הוראות דין סופיות נוספות שפורסמו בשנת הדוח ולאחריה, וכן תמצית טיטות הוראות דין שפורסמו, החלות על תחום הפעילות, מעבר להוראות הדין אשר פורטו בפרק זה לעיל, ראה בנוסף, סעיף 9.2 להלן.

8.3 תחרות

8.3.1 תנאי התחרות בתחום ושמות המתחרים בתחום

להערכת הקבוצה, המתחרים העיקריים בתחום מתחלקים לשתי קבוצות עיקריות:

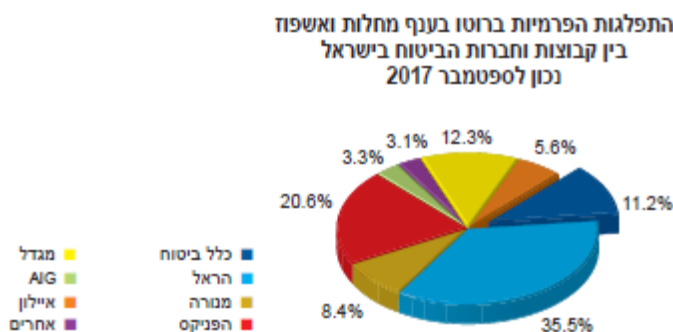
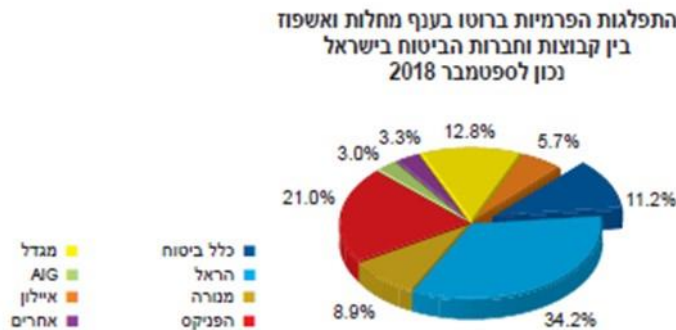
- חברות הביטוח, שמרביתן פועלות בתחום.
- תחליפים קיימים לחלק מהכיסויים בענף מחלות ואשפוז במסגרת השירותים הנוספים של קופות החולים.

התחרות בין חברות הביטוח בתחום מתמקדת במידת ההתאמה לצרכי המבוטח ולרצונו, בשירות, ביישוב תביעות ובתעריפים.

כחלק ממדיניות הממונה בשנים האחרונות קודמו רפורמות משמעותיות שעינן הפחתת תעריפים, שקיפות והגברת התחרות. רפורמות אלה, משפיעות ועתידות להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על תחום ביטוח בריאות ועל רווחיותו. לפרטים נוספים ראה סעיף 2.5.4 לעיל.

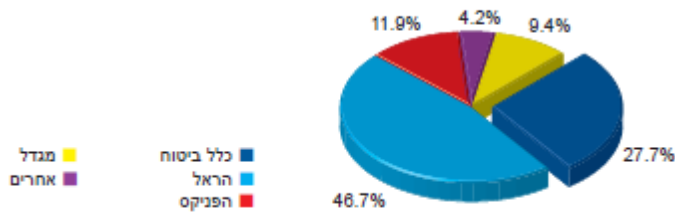
סך הפרמיות ברוטו בענף מחלות ואשפוז בקבוצה הסתכמו, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, בכ- 705 מיליוני ש"ח והיוו, בהתאם לנתוני הממונה, כ- 11.2% מהפעילות בענף זה בשוק הביטוח בישראל. בתקופה המקבילה אשתקד הסתכמו סך הפרמיות ברוטו בכ- 650 מיליוני ש"ח והיוו כ-11.2% מהפעילות בענף זה בשוק הביטוח בישראל.

להערכת הקבוצה המתחרים המשמעותיים בתחום הינם קבוצת הראל, קבוצת הפניקס וקבוצת מגדל.

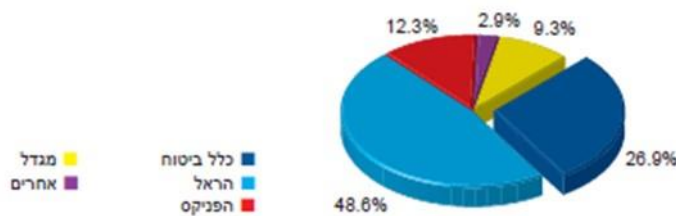

סך הפרמיות ברוטו בענף סיעוד בקבוצה הסתכמו, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, בכ- 874 מיליוני ש"ח והיוו, בהתאם לנתוני הממונה המפורסמים באתר האינטרנט של אגף שוק ההון ביטוח וחסכון, כ- 27.7% מהפעילות בענף זה בשוק הביטוח בישראל. בתקופה המקבילה בשנת 2017 הסתכמו סך הפרמיות ברוטו בכ- 768 מיליוני ש"ח והיוו כ- 26.9% מהפעילות בענף זה בשוק הביטוח בישראל.

התפלגות הפרמיות ברוטו בענף ביטוח סיעודי
בין קבוצות וחברות הביטוח בישראל
לתקופה ינואר-ספטמבר 2018

התפלגות הפרמיות ברוטו בענף ביטוח סיעודי
בין קבוצות וחברות הביטוח בישראל
לתקופה ינואר-ספטמבר 2017

להערכת החברה התחרות בתחום הבריאות תתגבר בשנים הקרובות וזאת הן כפועל יוצא מהשפעתן העתידית המשולבת של רפורמות רגולטוריות ייחודיות לתחום כמפורט לעיל, והן כתוצאה מהוראות רגולטוריות רוחביות וביניהן הוראות חוזר "איסוף מידע סטטיסטי לגבי יישוב תביעות ואופן טיפול בבקשות למשיכה והעברת כספים", בעקבותיו פורסמו באתר האינטרנט של רשות שוק ההון ביטוח וחסכון נתונים השוואתיים בדבר מדד השירות של חברות הביטוח.

כמו כן, במטרה להגביר את שכלול השוק, את התחרות והשקיפות וכן לסייע למבוטח לבחור את הביטוח המתאים עבורו, מפורסם באתר הרשות מחשבון השוואת ביטוחי בריאות שמטרתו לאפשר השוואה של עיקרי הכיסויים הנמכרים במסגרת ביטוחי בריאות (השתלות, תרופות וניתוחים), בין כל חברות הביטוח המשווקות כיסויים אלו. מטרת המחשבון היא להגביר את התחרות בשוק ולאפשר למבוטחים להשוות בין שיעורי התעריפים המוצעים למצטרפים חדשים לביטוחי בריאות כאמור. במהלך שנת הדוח נכנס לתוקף תיקון לחוזר "צירוף לביטוח". מטרת תיקון זה לחייב כי התאמת הביטוח לצורכי המועמדים לביטוח במסגרת הליך שיווק פוליסת ביטוח תתייחס למוצרי הביטוח הקיימים להם אצל כל חברות הביטוח וזאת באמצעות ממשק אינטרנטי המופעל על ידי משרד האוצר ("הר הביטוח"). לפרטים נוספים ראה סעיף 9.2.5 לעיל.

עוד הורחבו המידעים הנמסרים למבוטחים, לרבות במהלך תקופת הביטוח בנוגע למחיר הביטוח, במסגרת חוזר גילוי ודיווח (לפרטים נוספים ראה סעיף 8.2 לעיל). הרפורמות הרגולטוריות האמורות, לרבות פרסום המידע כאמור ו/או חלקים ממנו, יכול וישפיעו על התחרות בתחום, ויהווו כלי מדידה נוסף בבחירת המוצר הביטוחי על ידי המבוטח.

במהלך שנת הדוח רשות ההגבלים העסקיים החלה בבדיקה משותפת של שוק ביטוחי הבריאות הפרטיים שמטרתה לבחון את תנאי התחרות בתחום. החברה אינה יכולה לצפות את מסקנות הבחינה כאמור ואת השלכותיה.

החברה אינה יכולה להעריך, בשלב זה, את השפעת ההוראות האמורות על נתח השוק של החברה בתחום, ובמיוחד לטווח הארוך.

8.3.2

שיטות להתמודדות עם התחרות

התמודדות הקבוצה עם התחרות, בתחום פעילות זה, נעשית במספר מישורים:

- פיתוח פתרונות עדכניים וחדשניים הנותנים מענה איכותי לצרכי המבוטחים.
- תמחור נכון של המוצרים בהתחשב בכל הגורמים המשפיעים כגון: עמלות הפצה ומכירה, עלויות תפעול, שרידות הפוליסות ועלות הסיכון.
- קיומו של מידע איכותי לגבי ניסיון העבר המהווה בסיס לניהול הסיכונים.
- חוזי ביטוח משנה ופיזור הסיכונים בשיתוף עם מבטחי משנה באופן המאפשר מציאת פתרונות המתאימים לסוגי הצרכנים השונים.
- מתן שירות מהיר, יעיל, מקצועי, הוגן ואיכותי, הן לסוכנים בהיבט של התפעול והן למבוטחים בהיבט של טיפול בתביעות ושירות.
- יכולת התאמה לתנאי השוק המשתנים ולחוסר ודאות הנובע משינויי רגולציה צפויים, אשר נוגעת, בין היתר, להיבטי תפעול, התאמת מוצרים ורווחיות.

8.3.3

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה הם:

- ניסיון רב-שנים בתחום ביטוח הבריאות;
- המוניטין של הקבוצה בתחום;
- קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה;
- מערך הפצה ישיר;
- מגוון מוצרי הבריאות הנמכרים תחת קורת גג אחת;
- השירות הניתן על ידי החברה ללקוחות ולסוכנים ואופן יישוב התביעות.
- חסמים תחרותיים - לעניין הסרת חסמי כניסה לשוק, ראה סעיף 9.3.1.2 להלן.

8.4

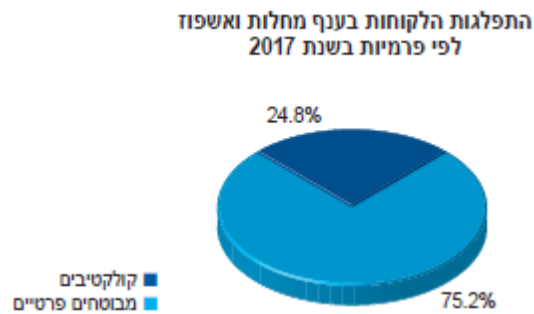
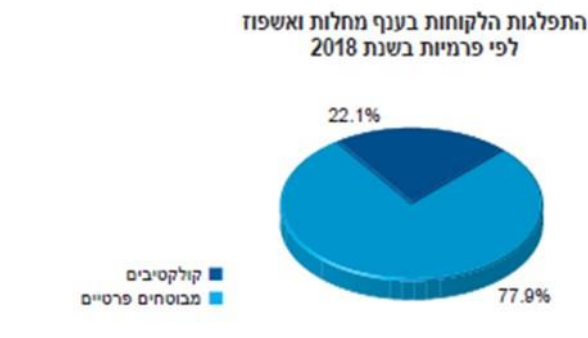
לקוחות

סוגי הלקוחות העיקרים בתחום הבריאות הינם קולקטיבים ומבוטחים פרטיים.

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו (באלפי ש"ח) לפי סוגי לקוחות בתחום מחלות ואשפוז לשנים 2017-2018:

שיעור מסך פרמיות ברוטו לשנת 2017	פרמיות ברוטו לשנת 2017	שיעור מסך פרמיות ברוטו לשנת 2018	פרמיות ברוטו לשנת 2018	באלפי ש"ח
24.8%	215,768	22.1%	206,195	קולקטיבים*
75.2%	655,049	77.9%	725,433	מבוטחים פרטיים
100%	870,817	100%	931,628	סה"כ

* כולל מכירות של ביטוחי נסיעות לחו"ל אצל קופות החולים.

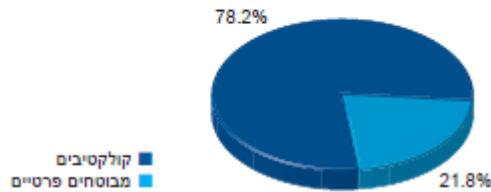

⁵³ היקף הפרמיות בענף ביטוח מחלות ואשפוז משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהן אינם מעידים בהכרח על השינוי בשנת הדוח.

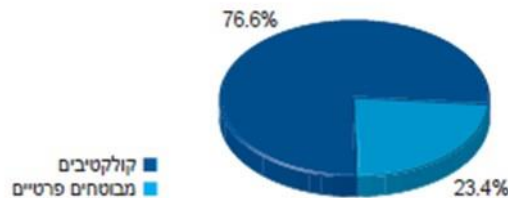
להלן התפלגות הפרמיות ברוטו (באלפי ש"ח) לפי סוגי לקוחות בתחום סיעוד לשנים 2017-2018:

שיעור מסך פרמיות ברוטו לשנת 2017	פרמיות ברוטו לשנת 2017	שיעור מסך פרמיות ברוטו לשנת 2018	פרמיות ברוטו לשנת 2018	באלפי ש"ח
76.6%	801,855	78.2%	919,513	קולקטיבים ⁵⁵
23.4%	244,456	21.8%	256,634	מבוטחים פרטיים
100.0%	1,046,311	100%	1,176,147	סה"כ

התפלגות לקוחות בענף סיעוד לפי פרמיות בשנת 2018

התפלגות לקוחות בענף סיעוד לפי פרמיות בשנת 2017

שיעור הביטולים (לרבות: ביטול פוליסה, הקטנה או אי חידוש) לשנה מהפוליסות בתוקף לראשית השנה, במונחי פרמיות, בענף מחלות ואשפוז פרט לטווח ארוך (ענף משנה מחלות ואשפוז בלבד), עמד על כ-12.0% בשנת הדוח לעומת כ-9.4% בשנת 2017.⁵⁶

⁵⁴ היקף הפרמיות בענף ביטוח סיעוד משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהן אינם מעידים בהכרח על השינוי בשנת הדוח.

⁵⁵ כולל מבוטחי קופות החולים.

⁵⁶ בהתאם להוראות חוזר הממונה, שיעור הביטולים מחושב על ידי חלוקת סכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה בסכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה הקודמת. החישוב מתייחס רק לפוליסות שהתחילו לפני השנה השוטפת ובנטרול עליית תעריפים.

שיעור הביטולים (לרבות: סילוק, ביטול פוליסה, הקטנה או אי חידוש) לשנה מהפוליסות בתוקף לראשית השנה, במונחי פרמיות, בענף סיעוד פרט עמד בשנת הדוח על כ-4.7% לעומת 3.1% בשנת 2017.⁵⁷

אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום ביטוח בריאות.

לקבוצה אין לקוח בודד שההכנסות ממנו בתחום מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בדוחות המאוחדים.

החברה מבטחת, מעת לעת ובמהלך העסקים הרגיל, חברות מקבוצת אי די בי (המהוות בעל פוליסה בביטוחים קולקטיביים) בפוליסות בתחום. סך הכנסות החברה בתחום ביטוח בריאות מחברות הנמנות על קבוצת אי די בי מפרמיות במהלך העסקים הרגיל, אינו עולה על 5% מכלל הכנסות החברה בתחום בשנת 2018. למען הזהירות, למרות העובדה שקבוצת אי די בי מונה מספר רב של חברות, ההתייחסות לכל החברות בקבוצת אי די בי לעניין זה נעשתה במקובץ כאל גורם אחד.⁵⁸

שיעור דמי הביטוח של קולקטיב סיעוד מכבי עמד בשנת הדוח על כ-63.3% מסך הפרמיות בתחום הסיעוד, המהווה סך של כ-745 מיליוני ש"ח. לפרטים בדבר סיום ההסכם עם מכבי שירותי בריאות ראה סעיף 8.1.2.2 (ג) לעיל.

⁵⁷ ראה הערת שוליים 56 לעיל.

⁵⁸ ביחס לשנת הדוח כללה הבחינה גם את מר משה טרי, שמכהן כנאמן עבור אי די בי פתוח לצורך הפעלת הסמכויות הנתונות לה מכוח אמצעי השליטה.

**חלק III - מידע נוסף ברמת התאגיד -
עניינים הנגעים לפעילות הקבוצה בכללותה**

9. מידע נוסף ברמת התאגיד

9.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על הפעילות

לפירוט בדבר תיאור מגמות, אירועים והתפתחויות בסביבה המקרו כלכלית של הקבוצה שיש להם או צפויה להיות להם השפעה על הקבוצה, ראה התייחסות ספציפית בתחומי הפעילות השונים, וכן חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון סעיף 2.

9.2 מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד

פעילות הקבוצה בתחומים השונים כפופה להוראות הדין הכללי וכן להוראות דין החלות על כל תחום פעילות, כפי שתואר לעיל.

לצד הדינים הכלליים, כפופה פעילות הביטוח והחיסכון הפנסיוני בישראל לדינים ייחודיים החלים על הענף כגון: חוק הביטוח, חוק חוזה הביטוח התשמ"א-1981, חוק קופות הגמל, חוק היעוץ הפנסיוני והתקנות שהוצאו על פיהם וכן לפסיקות עקרוניות של בתי המשפט המשפיעות על פעילות הביטוח והחיסכון הפנסיוני בישראל, לרבות לעניין פרשנותם של חוקים ותקנות כאמור.

לחברה רישיון מבטח. לעניין היתר השליטה בגופים המוסדיים בקבוצה ראה ביאורים 1(ב)2 ו-16(ה)5 לדוחות הכספיים. לכלל פנסיה וגמל ולעתודות הותיקה רישיון מבטח בענף ביטוח פנסיה בהתאם לחוק הביטוח ולכלל פנסיה וגמל אישורים לניהול קופות הגמל המנוהלות על ידה.

החברות בקבוצה מפוקחות על ידי רשויות פיקוח שונות ביניהן הממונה, אשר מפקח על פעילות הגופים המוסדיים וסוכנויות הביטוח בקבוצה. בנוסף, כלל החזקות וכללביט מימון שהינה תאגיד מדווח הנשלט על ידי החברה, מפוקחות על ידי רשות ניירות ערך. כמו כן, בשנים האחרונות נוספו סמכויות אכיפה/דיווח לרשויות רגולטוריות נוספות וביניהן רשות התחרות (בעבר רשות ההגבלים העסקיים), והרשות להגנת הפרטיות. החברות בקבוצה חשופות, מעת לעת, להליכי אכיפה מנהליים ולהטלת קנסות על ידי רגולטורים שונים, לפרטים נוספים ראה ביאור 40(ד) לדוחות הכספיים. כן חשופות החברות בקבוצה לתובענות ייצוגיות בעניינים שונים הנובעות מהוראות דין שהגופים המוסדיים כפופים אליהן, בין שנכללות בפרק זה ובין שנכללות בפרקים נוספים בדוח תיאור עסקי התאגיד. לעניין תובענות ייצוגיות שהוגשו כנגד הגופים המוסדיים בקבוצה ראה ביאור 40(א) לדוחות הכספיים.

במסגרת תוכנית האכיפה, מבצעת החברה, החל משנת 2012 באופן הדרגתי ובתחומים השונים, סקרי פערי ציות במסגרתם מתגלים ליקויים אשר החברה פועלת להסדרתם, במסגרת מתווי פעולה הנקבעים על ידה.

להלן תמצית הוראות הדין והחוזרים הסופיים שפורסמו בשנת הדוח ולאחריה, וכן תמצית טיטות שפורסמו על ידי הממונה, החלות על פעילות החברות בקבוצה ואשר הינן מהותיות לפעילותן, בנוסף לדינים שפורטו במסגרת תיאור תחומי הפעילות וסעיפים נוספים לעיל ולהלן. לפירוט בקשר עם מגבלות רגולטוריות החלות על הגופים המוסדיים בקבוצה, בקשר עם דרישות ההון העצמי והשליטה בכלל החזקות, ולפרטים בדבר הכרעות רוחביות של הממונה, ראה ביאורים 16(ה)1 ו-16(ד) לדוחות הכספיים.

9.2.1 הוראות לעניין דרישות הון וחלוקת דיבידנדים

• הוראות משטר כושר פירעון כלכלי

לפרטים בדבר ההוראות הסופיות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי חדש לחברות ביטוח מבוסס Solvency II, ראה ביאור 16(ה)3 לדוחות הכספיים.

בחודש דצמבר 2017 פורסם חוזר "מבנה הגילוי הנדרש בדוח תקופתי ובאתר האינטרנט של חברות ביטוח בנושא משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II". החוזר קובע, בין היתר, הוראות בדבר קיצור לוחות הזמנים לחישוב יחס כושר פירעון כלכלי, לפיהן החל מהחישוב על נתוני דצמבר 2018 ינתן גילוי על תוצאות החישוב במסגרת הדוח הכספי העוקב למועד החישוב, וכן נקבע כי תוצאות החישוב תהינה מבוקרות או סקורות, בהתאם לעניין, החל מהחישוב על נתוני דצמבר 2018.

לפרטים נוספים ראה ביאור 16(ה)(3)(א) לדוחות הכספיים.

לפרטים בדבר "עמדת ממונה הגדרת הון מוכר והון נדרש במכשירי הון מורכב" שפורסמה בחודש מרס 2018 ראה ביאור 25(ח)(5)(ו)(3) לדוחות הכספיים.

• **דרישות הון עצמי**

לפרטים בדבר תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מזערי הנדרש לקבלת רישיון מבטח), התשע"ז – 2017, וכן חוזר שעניינו "הוראות בדבר הון עצמי נדרש לכושר פירעון של מבטח", ראה סעיף 9.3.1.2 להלן וביאור 16(ה) לדוחות הכספיים.

9.2.2. החוק לקידום התחרות ולצמצום הריכוזיות, התשע"ד – 2013 ("חוק הריכוזיות")

בחודש דצמבר 2013 פורסם חוק הריכוזיות, אשר מבקש להפחית את רמת הריכוזיות במשק הישראלי באמצעות מספר מהלכים מרכזיים הכוללים בין היתר: הטלת מגבלות על התאגדות במבנה פירמידאלי (שליטה של תאגיד מדווח בתאגיד מדווח אחד או יותר) והחלת כללי ממשל תאגידי מוגברים על חברות פירמידאליות; הפרדה בין החזקה בפעילות ריאלית משמעותית ופעילות פיננסית משמעותית, כהגדרתם בחוק; וקביעת מנגנון של "מבטח ללא שולט", לרבות קביעת הוראות לעניין מינוי, כהונה והפסקת כהונה של דירקטורים במבטח כאמור.

להלן התייחסות להוראות עיקריות מחוק הריכוזיות אשר, יכול ויש בהן בכדי להשליך על הקבוצה:

• מגבלות על שליטה בתאגידים מדווחים במבנה החזקות פירמידלי-

בהתאם להוראות חוק הריכוזיות מבנה החזקות פירמידלי מוגבל לשתי שכבות בלבד⁵⁹. על-אף האמור, הוראות המעבר של חוק הריכוזיות קובעות כי חברה שהייתה ביום פרסומו של החוק חברת שכבה שנייה, וכל עוד היא חברה כאמור, רשאית להמשיך לשלוט בחברת שכבה אחרת עד תום שש שנים מיום הפרסום (דצמבר 2019), אם שלטה בה לפני יום הפרסום ("תקופת המעבר"). בחוק הריכוזיות נקבעו הוראות למקרה של שליטה בתאגיד מדווח, שהינו חברת שכבה אחרת, בניגוד לחוק, שעיקרן הפקדת אמצעי השליטה בחברת השכבה האחרת בידי נאמן לשם מכירתם בהתאם להנחיות שיקבל הנאמן מבית המשפט. למועד זה, אי די בי פתוח, נחשבת כ"חברת שכבה ראשונה", כלל החזקות נחשבת כ"חברת שכבה שנייה" וכללביט מימון – תאגיד מדווח הנשלט על ידי החברה, נחשבת כ"חברת שכבה אחרת (שלישית)", כהגדרת מונחים אלו בחוק הריכוזיות.

לפיכך, במידה וכללביט מימון תמשיך ותחשב חברת שכבה אחרת לאחר תום תקופת המעבר, כלל החזקות ו/או החברה יכולות להדרש למינוי נאמן או לביצוע פעולות שבעקבותיהן כללביט מימון לא תהא חברת שכבה אחרת,

⁵⁹ חברת שכבה, הינה חברה שהיא תאגיד מדווח, בהתאם להגדרות חוק הריכוזיות. המונחים חברת שכבה, חברת שכבה שנייה וחברת שכבה אחרת – כהגדרתם בחוק הריכוזיות.

בין היתר החברה עשויה להעביר את מניותיה בכללביט מימון לצד שלישי או למזג את כללביט מימון לחברה או למזג את החברה לכלל החזקות.

איסור שליטה ומגבלות על החזקה צולבת של תאגיד ישראלי משמעותי וגוף פיננסי משמעותי –

בהתאם להוראות המעבר שנקבעו בחוק הריכוזיות, החל מחודש דצמבר 2019, תאגיד ישראלי משמעותי או השולט בתאגיד כאמור לא ישלט בגוף פיננסי משמעותי ולא יחזיק ביותר מ-10% מסוג מסוים של אמצעי שליטה בגוף כאמור ולא יחזיק ביותר מ-5% בגוף פיננסי משמעותי שאין בו בעל שליטה⁶⁰.

החל מחודש מאי 2015 החלו להתפרסם מעת לעת ברשומות רשימת הגורמים הריכוזיים, רשימת התאגידים הריאליים המשמעותיים ורשימת הגופים הפיננסיים המשמעותיים. בהתאם להוראות חוק הריכוזיות, ייחשבו כגורם ריכוזי, בין היתר, גוף פיננסי משמעותי, תאגיד ישראלי משמעותי, ומי שמשתייך לקבוצה עסקית (תאגיד, השולט בתאגיד ותאגיד בשליטת מי מהם) הכוללת גוף פיננסי משמעותי או תאגיד ישראלי משמעותי. אי די בי פתוח הינה תאגיד ישראלי משמעותי ובהתאם חברות הקבוצה, שאינם גופים מוסדיים, נכללו אף הן ברשימת הגורמים הריכוזיים וסווגו כתאגידים ריאליים משמעותיים. החברה, וגופים מוסדיים נוספים בקבוצה נכללו ברשימת הגופים הפיננסיים המשמעותיים.

לפיכך, המשך שליטה של דולפין הולנד, התאגיד השולט באי די בי פתוח, בתאגידים ריאליים משמעותיים, עשוי להשפיע על יכולתה של אי די בי פתוח להחזיק בשליטה בגופים המוסדיים בקבוצה או להחזיק יותר מ-10% מסוג מסוים של אמצעי השליטה בגופים המוסדיים בקבוצה (או יותר מ-5% מסוג מסוים של אמצעי השליטה במקרה בו כלל החזקות או הגופים המוסדיים ייחשבו למבטח בלא שולט), וזאת מבלי לגרוע מהמגבלות על המשך שליטת אי די בי פתוח בכלל החזקות בהתאם להנחיות הממונה כאמור לעיל.

החברה וכלל החזקות פועלות ליישום הוראות חוק הריכוזיות, וזאת בין היתר בהתחשב בהוראות הממונה בקשר עם מינוי הנאמן לאחזקת אמצעי שליטה בכלל החזקות המוחזקים בידי אי די בי פתוח ומכתבי הממונה בהקשר זה.

בהתאם להוראות חוק הריכוזיות, החזקות גוף מוסדי בסוג מסוים של אמצעי שליטה בתאגיד ישראלי משמעותי לא יעלו על 10%. על אף האמור קובעות הוראות המעבר של החוק כי גוף מוסדי אשר ערב יום הפרסום החזיק כדין אמצעי שליטה בתאגיד ישראלי משמעותי בשיעור העולה על הקבוע בחוק יהיה רשאי להמשיך ולהחזיק באותם אמצעי שליטה כאמור עד ליום 10 בדצמבר 2019. להערכת החברה, ולאור המגבלות הקיימות על פעילות הגופים המוסדיים בקבוצה מכח תקנות ההשקעה, אין להוראה זו השלכה מהותית על פעילות ההשקעה של הגופים המוסדיים בקבוצה.

9.2.3. חוק התחרות הכלכלית, תשמ"ח-1988

בחודש ינואר 2019, אושר **תיקון לחוק ההגבלים העסקיים, התשע"ח-2018**, שעניינו חיזוק האכיפה והגברת הנטל הרגולטורי ("**התיקון לחוק ההגבלים**"), במסגרתו נקבעו, בין היתר: העלאה של סכום תנאי הסף להגשת בקשת מיזוג לאישור ממונה, שעניינו מחזור המכירות המשותף של צדדים המבקשים להתמזג, מ-150 מיליוני ש"ח ל-360 מיליוני ש"ח; הרחבה של הגדרת "בעל מונפולין" כך שתכלול גם את מי שמחזיק בכוח שוק משמעותי ביחס לאספקת או רכישת נכסים או שירותים; העלאה של הסכום המירבי שניתן להטיל כעיצום על תאגיד ל-100 מיליוני ש"ח. יצוין כי רשות התחרות (לשעבר רשות ההגבלים העסקיים) הודיעה כי לא תבצע אכיפה לעניין הרחבת הגדרת בעל מונפולין גם למחזיק בכוח שוק משמעותי בטרם תפרסם גילוי דעת כיצד בכוונתה לנתח את כוח השוק.

⁶⁰ יצוין כי בתקופת המעבר חל איסור על גידול במחזור המכירות הקובע או האשראי הקובע של התאגיד הריאלי או שווי כלל הנכסים של הגוף הפיננסי, כתוצאה מרכישה של תאגיד ישראלי או גוף פיננסי אחר, ממיזוג עם תאגיד או גוף כאמור או מרכישת פעילות של תאגיד או גוף כאמור.

בהמשך לאמור, בחודש פברואר 2019 פרסמה רשות התחרות טיוטת גילוי דעת "בעניין אופן בחינת כוח שוק משמעותי". הטיטה מפרטת מאפיינים ודוגמאות, אשר לדעת הרשות מהווים עדות לקיומו של כוח שוק משמעותי. מאפיינים אלו כוללים הן מאפיינים המשפיעים על ריסון התחרות מצד הביקוש, הן מאפיינים המשפיעים על ריסון התחרות מצד היצע והן מאפיינים הבוחנים את ההתנהגות בפועל.

כן קובעת טיוטת גילוי הדעת כי עשויים להיות מקרים בהם מספר גורמים הפועלים בשוק אחד יחשבו כבעלי כוח שוק משותף.

כמו כן בחודש פברואר 2019 פרסמה רשות התחרות לשימוע ציבורי, טיוטת נוסח מתוקן של גילוי דעת, העוסקת בשיקולי הממונה על התחרות בקביעת גובה עיצום כספי, הכוללת הוראות ביחס לאופן חישוב סכום העיצום הכספי ושיקולים המשפיעים על חישובו. כן נקבעו שיקולים המשפיעים על גובה העיצום שיוטל על נושאי משרה.

התיקון לחוק ההגבלים, כמו גם טיוטת גילוי הדעת, ככל שיפורסמו כנוסח מחייב עלולים להביא להגדלת סכומי העיצום שיוטלו על חברות ועל נושאי משרה במקרה של הפרות של דיני ההגבלים העסקיים וכמו כן יכול ויהיו בעלי השפעה עסקית בכל הקשור לפרשנות החזקה בכח שוק משמעותי. בשלב זה, בין היתר, נוכח ראשוניות ההסדר ואי בהירות ביחס לאופן יישומו, החברה אינה יכולה לאמוד את ההשפעה האמורה.

9.2.4 עדכון להוראות החוזר המאוחד - דירקטוריון גוף מוסדי

בחודש אוגוסט 2018 פרסם נוסח סופי המעדכן את הוראות החוזר המאוחד שענינו דירקטוריון גוף מוסדי, הקובע הוראות לעניין כשירות חברי הדירקטוריון וועדותיו, הרכבם, תפקידם, סמכויותיהם ואופן התנהלותם. החוזר מחליף את הוראות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו) התשס"ז-2007 (למעט ביחס לחברות המנהלות קופות גמל ענפיות וחברות מנהלות של חלק מקרנות הפנסיה הוותיקות).

החוזר מסדיר כללים ועקרונות לגבי אופן עבודת הדירקטוריון ובין היתר קובע הוראות לעניין הרכב הדירקטוריון, כשירות הדירקטורים והמומחיות הנדרשת מהם, החובה לקבוע מדיניות לגבי משך כהונה מרבית של יו"ר דירקטוריון, וכן תפקידי יו"ר הדירקטוריון והכשירות הנדרשת ממנו. בהתאם להוראות החוזר, על הדירקטוריון לקבוע את ההרכב הרצוי שלו, כאשר שליש מהדירקטורים יהיו בלתי תלויים ותקופת כהונתם לא תעלה על 3 תקופות של 3 שנים (אלא אם האסיפה לא תאריך את תקופת כהונתם). החלטה שלא להאריך תקופת כהונתו של דירקטור בלתי תלוי, צריכה להתקבל על ידי האסיפה. בהתאם לחוזר, מינוי דירקטורים בלתי תלויים בחברות עם בעל שליטה יבוצע באמצעות ועדת איתור של הדירקטוריון שרוב חבריה בלתי תלויים ובעל השליטה או קרובו לא יהיו חברים בה. האסיפה הכללית רשאית להחליט על מינוי מועמד שלא הוצע על ידי ועדת האיתור. בהתאם לחוזר, במקרה בו בעל השליטה או קרובו יכהנו בתפקיד מרכזי בגוף המוסדי, כהגדרתו בחוזר, מחצית מהדירקטורים לפחות יהיו דירקטורים בלתי תלויים (במקום שלישי).

כן נקבע כי לא יתקיימו ישיבות דירקטוריון משותפות לגוף מוסדי ולתאגידים אחרים, למעט ישיבות משותפות עם חברת אם של גוף מוסדי או גוף מוסדי בשליטתה או בשליטת הגוף המוסדי, לשם הדרכות או לשם הצגה בלבד של נושאים שיפורסמו על-ידי הממונה. כמו כן, נקבעו מגבלות לעניין כהונה של דירקטורים במספר גופים מוסדיים באותה קבוצה.

במסגרת החוזר נקבעו הוראות מעבר לפיהן דירקטור חיצוני המכהן כדין בגוף מוסדי, יהיה רשאי להמשיך בתפקידו עד מועד חידוש כהונה הבא. ככל שכהונתו כדירקטור בלתי תלוי תחודש, בכפוף לעמידתו בהוראות הדין העדכניות, יוכל לכהן ברצף עד תום תשע שנים ממועד מינויו לראשונה. דירקטור שאינו דירקטור חיצוני או בלתי תלוי, ואינו עומד בהוראות הדין העדכניות, יוכל להמשיך ולכהן בתפקידו עד תום שלוש שנים ממועד פרסום התחילה. כן נקבע כי לא יכהן כדירקטור מי שקרובו מכהן כ"בעל תפקיד מרכזי" בגוף מוסדי, ואולם הוראה זו לא תחול על מי שערב מועד התחילה, כיהן כדין כדירקטור כאמור.

לחוזר ישנן השלכות על הרכב הדירקטוריון של הגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות החברה ועל סדרי עבודתם. החברה ויתר הגופים המוסדיים בקבוצה נערכים ליישום הוראות החוזר, אשר עתיד להיכנס לתוקף באפריל 2019.

9.2.5 חוזר הצטרפות לתוכניות ביטוח

בחודש יולי 2018 פרסם תיקון לחוזר צירוף לביטוח במסגרתו קבעה הממונה הוראות להסדרת התנהלות חברות ביטוח וסוכני ביטוח בעת צירוף מועמד לביטוח לתוכנית ביטוח. במסגרת התיקון לחוזר הורחב הליך התאמת הביטוח

הקבוע בחוזר צירוף לביטוח, ונקבע כי במסגרת הליך כאמור (למעט לגבי ביטוח חובה לרכב מנועי, ביטוח רכוש לרכב מנועי, ביטוח מקיף לבתי עסק וביטוח סיעודי קבוצתי לחברי קופות חולים), תבוצע בדיקת מוצרי הביטוח הקיימים ברשותו של הלקוח, וזאת על ידי שאילתה באתר "הר הביטוח", המאפשרת קבלת מידע על ביטוחים נוספים של המבוטח, גם בחברות אחרות, על מנת למנוע מצב שבו מוצעים למבוטח מוצרים דומים למוצרים הקיימים ברשותו ואינם דרשים לו. למעט לעניין שיווק יזום על ידי המבוטח, החובה לבצע בירור צרכים ב"הר הביטוח" לא תחול במקרה שבו סרב המועמד לביטוח למסור הרשאה כאמור וכן סרב למסור מידע בדבר מוצרי הביטוח הקיימים ברשותו. עוד נקבע כי על סוכן הביטוח להעביר את פרטי הקשר עם המבוטח לחברת הביטוח. בנוסף, נאסר על חברות הביטוח לצרף מועמד לביטוח לפוליסת פרט המעניקה פיצוי כאשר למבוטח קיימת פוליסה אחרת המעניקה פיצוי עבור מקרה ביטוח דומה למקרה ביטוח המכוסה בפוליסה הקיימת ברשותו, זאת על מנת למנוע מקרה של כפל ביטוח שהמועמד אינו מודע אליו, למעט מספר חריגים שנקבעו במקרה זה וביניהם קבלת הסכמת המבוטח.

להערכת החברה, התיקון לחוזר צירוף לביטוח הופך את הליכי המכירה למורכבים ובמיוחד בהליך של שיווק יזום ובמכירות טלפוניות, הגביר את התחרות בתחום, גם ביחס למוצרים נוספים הקיימים ללקוח ואשר מופיעים ב"הר הביטוח", ומשפיע על הליכי שימור וחיידוש הפוליסה. חיוב הסוכן להעביר את פרטי הקשר עם המבוטח לחברת הביטוח צפוי לסייע לגופים המוסדיים ביחסיהם עם הלקוחות.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של התיקון לחוזר צירוף לביטוח הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה וזאת בין היתר, נוכח התנהגות המתחרים, הסוכנים והלקוחות.

9.2.6 חוזר הנהגת כתבי שירות ואופן שיווקם

בחודש יולי 2018 פורסם תיקון לחוזר כתבי שירות, אשר קבע הוראות וכללים להנהגת כתבי שירות ולאופן שיווקם. במסגרת התיקון נקבע כי יראו אי מתן אפשרות לרכוש פוליסת ביטוח ללא כתבי שירות ו/או ביטול הנחה בפוליסה הנרכשת ללא כתבי שירות, כתניה אסורה. עוד נקבע כי עמלות סוכני ביטוח בגין מכירת פוליסת ביטוח לא יושפעו ממכירת כתבי השירות המשווקים על ידי חברת הביטוח. כמו כן, סוכן הביטוח, המשווק למבוטח כתב שירות חיצוני (שנמכר על ידי גורם שאינו המבוטח), חוייב להציג בפני המבוטח את כתב השירות המשווק על ידי חברת הביטוח ממנה נרכשה פוליסת הביטוח ואת ההבדלים שבין כתבי השירות לרבות לעניין תנאי השירות והמחיר, וכי עליו לתעד פעולה זו.

בשלב ראשוני זה, לא ניתן לצפות את השפעת התיקון לחוזר כתבי שירות והיא תלויה בין היתר בהתנהגות המבוטחים, הסוכנים, המתחרים והנחיות הממונה.

9.2.7 חוזר שירות ללקוחות גופים מוסדיים

בחודש פברואר 2018 פורסמה טיוטת תיקון לחוזר שירות ללקוחות גופים מוסדיים, שמטרתה לשפר את טיב השירות הניתן ללקוחות גופים מוסדיים. הטיטה קובעת, בין היתר, הוראות לעניין פרטים שיש חובה לכלול בהודעות גוף מוסדי ללקוחות (ובפרט הודעות בדבר חיובים כספיים); איסור על גוף מוסדי להעביר מידע אודות לקוח לצד שלישי ללא קבלת אישור הלקוח; דרישה למתן מענה טלפוני אנושי ללקוחות תוך 3 דקות ובאמצעות נציג הדובר את שפת הלקוח (לכל הפחות: עברית, ערבית או רוסית); חיוב גוף מוסדי להשיב ללקוח באמצעי התקשורת בו פנה אליו הלקוח, אלא אם הלקוח ביקש אחרת; דרישה לתיעד שיחות טלפוניות עם לקוחות והצעה ללקוח לקבל את תיעוד השיחה.

החברה אינה יכולה להעריך את השלכות הטיטה האמורה, נוכח אי הוודאות באשר לנוסח הסופי שיפורסם.

9.2.8 תיקון חוק הגנת הצרכן

בחודש יולי 2018 תוקנו חוק הגנת הצרכן, חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, וחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים), התשס"ה-2005, באופן שנקבעו הוראות המחייבות את הגופים המוסדיים, המספקים שירות טלפוני באמצעות מערכת אוטומטית לניתוב שיחות, להעניק מענה אנושי בעניינים שונים (טיפול בתקלה, בירור חשבון וסיום התקשורת) כבר בשלב ראשוני בשיחה. כן נקבע כי ההמתנה למענה אנושי לא תעלה על שש דקות מתחילת השיחה, ואולם הממונה הוסמך לקבוע חריגים לעניין זה. התיקון קובע מגבלות על הפניית לקוחות לשירות השארת הודעה. התיקון יכנס לתוקף בחודש יולי 2019.

להערכת הקבוצה, התיקון האמור יכול ויביא לגידול בעלויות ניהול המוקדים הטלפוניים של הגופים המוסדיים בקבוצה.

9.2.9 חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי

בחודש מרס 2018 אושר בכנסת **חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018 ("חוק חדלות פירעון")**, אשר עתיד להיכנס לתוקף בחודש ספטמבר 2019, ומטרתו להסדיר מחדש את דיני חדלות הפירעון והליכי שיקום והבראה. הוראות החוק מחליפות שורה של הוראות דין אשר הסדירו עד כה את דיני חדלות הפירעון. חוק חדלות פירעון מסדיר, בין השאר, את הנושאים הבאים: (1) הגדרת חדלות הפירעון של תאגיד; (2) אפשרויות הכניסה להליכי שיקום ו/או פירוק של תאגיד; (3) חלוקת התמורות בין הנושים השונים; (4) הגבלת כוחם של בעלי שעבוד צף כך שיוכלו להיפרע רק מ-75% מהנכסים הכפופים לשעבוד הצף, כך שהנושים שאינם מובטחים יזכו לפירעון גדול יותר של החוב כלפיהם; (5) ביטול חלק מהחובות בדין קדימה; (6) קביעת חובת זהירות מיוחדת לדירקטורים ומנכ"לים במצב שבו החברה מצויה במצב כלכלי של חדלות פירעון אבל עוד לא הוכרזה ככזו מן הבחינה המשפטית; (7) קביעת הוראות המקנות לבית המשפט סמכות להורות לספק אשר סיפק ערב מתן צו לפתיחת הליכים לגבי התאגיד, או בסמוך לפני המועד האמור גם אם הפסיק לספקו, הספקת שירות או מצרך חיוני לתאגיד בשיקום.

להוראות החוק יכול שיהיו השלכות בכל הנוגע להלוואות הניתנות על ידי גופים מוסדיים בקבוצה ובעיקר הלוואות המובטחות בשעבודים, זאת, בין היתר, נוכח פגיעה בזכויותיהם של נושים מובטחים לטובת נושים שאינם מובטחים במסגרת הוראות החוק. כמו כן ליישום החוק יכול ותהיה השפעה בכל הקשור להיקף הכיסוי הביטוחי הניתן על ידי החברה בפוליסות המבטחות אחריות נושאי משרה וכן לתקופת הכיסוי הביטוחי והסיכון הביטוחי ביחס לתאגידים שהחל לגביהם הליך שיקום.

הערכת החברה בקשר עם השלכות החוק הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל יכולות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת, בין היתר, לאור ההחלטות שיתקבלו בגופים המוסדיים בקבוצה אשר למתן אשראי, ובקשר עם היקף הכיסוי הביטוחי אשר ימכר על ידה, והן תלויות בין היתר בהחלטות החברה, הגופים המתחרים ומבטחי המשנה וכן בהתאם לאופן יישום הוראות החוק, לאחר מועד תחילתו ופסיקות בתי המשפט.

9.2.10 חוק נתוני אשראי, תשע"ו-2016

ביום 12 לאפריל 2016, פורסם חוק נתוני אשראי, תשע"ו-2016. מטרת החוק הינה הרחבת התחרות בשוק האשראי הקמעונאי וצמצום ההפליה במתן אשראי באמצעות יצירת בסיס מידע אחיד ושווה. החוק קובע הסדר כולל לשיתוף בנתוני אשראי ליחידים ובו הוראות לעניין איסוף נתוני אשראי ממקורות המידע הקבועים בחוק, שמירתם במאגר מידע מרכזי המופעל בידי בנק ישראל ומסירת נתוני אשראי ממנו ללשכות אשראי לשם עיבודם והעברתם, לנותני אשראי, תוך שמירה על עניינם של הלקוחות ועל פרטיותם. החוק מסדיר את התנאים לקבלת נתונים ממאגר המידע המרכזי כאמור, ובכללם התנאי כי מקבל המידע הינו מקור מידע המעביר נתוני אשראי למאגר. החברה בוחנת את השלכות החוק ביחס אליה, החוק ייכנס לתוקף ביום 12 לאפריל 2019.

9.3 חסימי כניסה ויציאה

9.3.1 להלן פירוט מחסומי הכניסה העיקריים של תחומי הפעילות השונים של החברה:

9.3.1.1 חובת רישוי ודרישה להיתר

(א) העיסוק בביטוח טעון רישוי, בהתאם לחוק הביטוח ולחוק קופות גמל, ומפוקח על ידי רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר. בתחום ביטוח כללי, חברה הפעילה בענפי ביטוח אשראי וסיכונים סחר חוץ נדרשת לעסוק בענף זה בלבד. המבטחים וחברות מנהלות של קרנות הפנסיה וקופות הגמל בקבוצה מחויבים בקבלת רישיון מהממונה.

(ב) חברה מנהלת של קופת גמל משלמת לקיצבה נדרשת גם היא לקבל רישיון מבטח לפי חוק הביטוח, ויראו את רישיון המבטח כאמור כרישיון חברה מנהלת לגבי כל קופות הגמל שבניהולה. במסגרת רפורמת המוצרים נקבע כי חברה מנהלת שניתן לה רישיון מבטח כאמור, רשאית כיום לנהל את כל סוגי קופות הגמל (משלמות

ולא משלמות), אך למעט קופות ביטוח. חברה מנהלת אחת יכולה לנהל גם קרן פנסיה חדשה מקיפה אחת הזכאית לאג"ח מיועדות, קרן פנסיה כללית חדשה שאינה זכאית לאג"ח מיועדות וכן קרן פנסיה ותיקה וקופות גמל. חברה מנהלת רשאית לעסוק בניהול קופות גמל בלבד. עיסוקה של חברה מנהלת בעיסוק אחר יתכן ביחס למוצר פנסיוני שאישר הממונה ובכפוף לתנאים שאישר ובלבד שהעיסוק מוסדר לפי הוראות חוק קופות הגמל, חוק הביטוח או חוק היעוץ הפנסיוני.

(ג) בנוסף, כל קופת גמל המנוהלת על ידי חברה מנהלת מחויבת באישור לניהול קופת גמל המתחדש מדי שנה. גם מוצרי ביטוח חיים, המנוהלים כקופות גמל (קופות ביטוח), טעונים אישור המתחדש מדי שנה.

לכלל פנסיה וגמל ולעתודות הותיקה רישיון מבטח בענף קרנות פנסיה בהתאם לחוק הביטוח וכן אישורים לניהול קופות הגמל המנוהלות על ידו.

(ד) החזקה של יותר מחמישה אחוזים מסוג מסוים של אמצעי שליטה בגוף מוסדי מותנית בקבלת היתר להחזקת אמצעי שליטה מאת הממונה, ושליטה בגוף מוסדי מחייבת גם היא היתר מאת הממונה, בין היתר, בהתאם להוראות מסמך מדיניות שליטה בגוף מוסדי מחודש דצמבר 2014 שפורסמו על ידו. ראה לעניין זה, ביאור 1(ב)(2) לדוחות הכספיים. בעקבות העברת מניות השליטה בכלל החזקות לידי הנאמן והסדר החוב באי די בי חברה לאחזקות בע"מ, מוסדרת השליטה בכלל החזקות בהתאם למכתבי הממונה, כמפורט בביאור 1(ב)(1) ו-2(2) לדוחות הכספיים. סטטוס היתרי השליטה בכלל החזקות ואופן הסדרתם יכולים להשפיע מעת לעת על היכולת לבצע שינויים בהיתרים רגולטורים נדרשים.

(ה) לעניין מגבלות שליטה והחזקה שנקבעו מכח חוק הריכוזיות, בין היתר לעניין הפרדה בין החזקה בפעילות ריאלית משמעותית ופעילות פיננסית משמעותית, ראה סעיף 9.2.2 לעיל וכן ביאור 1(ב)(4) לדוחות הכספיים.

9.3.1.2 דרישות הון עצמי

לשם עיסוק בפעילות ביטוחית דרשות חברות בקבוצת החברה לעמוד בדרישות הון. לפרטים בדבר דרישות ההון הרגולטוריות החלות על חברות בקבוצה ואופן עמידת החברות בהן, ראה ביאורים 16(ה) ו-16(ו) לדוחות הכספיים.

בחודש אפריל 2018 פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מזערי הנדרש לקבלת רישיון מבטח), תשע"ח-2018** (להלן: **"תקנות הון עצמי מזערי"**), המבטלות את **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998**, שהיו בתוקף עד לאותו מועד. במסגרת התקנות האמורות נקבע הון ראשוני מזערי נדרש לקבלת רישיון בענפים המאופיינים בתקופת ביטוח ומשך תביעות ארוכים (ביטוחי חיים, בריאות ארוך טווח וחבויות) בסכום של 15 מיליוני ש"ח (לעומת סכום של 52 מיליוני ש"ח שנדרש עד אותו מועד) והון ראשוני מזערי לקבלת רישיון בענפים המאופיינים בתקופת ביטוח ומשך תביעות קצרים (ביטוח כללי וביטוח קצר טווח) בסכום של 10 מיליוני ש"ח (לעומת סכום של 59 מיליוני ש"ח שנדרש עד אותו מועד).

התקנות הגבירו וצפויות להגביר בעתיד את התחרותיות בשוק הביטוח בשל הפחתת דרישת ההון לצורך קבלת רישיון חברת ביטוח ופעילות של חברות חדשות בשוק. החברה אינה יכולה לצפות את ההשלכות המלאות של התקנות בשלב זה.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של תקנות הון עצמי מזערי הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל יכולה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה, בין היתר לאור אי הודאות ביחס לאופן הפעולה של גופים מתחרים בשוק וכניסתם של גופים חדשים.

9.3.1.3 היקף פעילות

על מנת לכסות את עלויות השיווק והתפעול הקבועות הגבוהות של מוצרי הביטוח והגמל המשווקים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה, אשר מכירתם ותפעולם מוסדרים, בין היתר, בהוראות רגולטוריות מורכבות ודורשים ניהול ותפעול מורכב לאורך זמן על החברה להחזיק בהיקף מספק של פוליסות ונכסים מנוהלים.

9.3.1.4

חסמים נוספים

- (א) היכולת לרכוש הגנות נאותות ממבטחי משנה.
- (ב) תשתית ארגונית, מיכונית ותפעולית בהתחשב במורכבות המוצרים ותפעולם ובשינויים הרגולטוריים.
- (ג) מערך הפצה רחב ומיומן.
- (ד) בשנים האחרונות נקטה הרשות במספר פעולות במטרה להקל על חסמי הכניסה בתחום. לפרטים נוספים, ראה סעיף 6.2.2(א) לעיל לעניין קרן פנסיה ברירת מחדל וסיום ההסדרים לרבים עם מעסיקים וכן סעיף 9.3.1.2 לעיל לעניין דרישות הון מינימליות.

9.3.2

להלן פירוט מחסומי היציאה העיקריים של תחומי הפעילות השונים של החברה:

- בענף ביטוח חיים, בחלק מהמוצרים בענף ביטוח כללי, בענף הסיעוד ובחלק ממוצרי ענף מחלות ואשפוז, הפסקת פעילות בפוליסות בעלות זנב תביעות ארוך עשויה להימשך שנים רבות, עד ליישוב כל התביעות בגין פוליסות שנמכרו בתקופה שלפני הפסקת הפעילות ועד מימוש כל זכויות המבוטחים ו/או העמיתים הקיימים (run off), תקופה במהלכה נדרשת החברה לשאת בכל עלויות התפעול הנגזרות, או עד למכירת הפעילות.
- לממונה נתונה הסמכות להורות למבטח המבקש לפרק או לחסל את עסקי הביטוח שלו, לפעול בדרך מסוימת בחיסול עסקיו וכן הסמכות לפנות לבית המשפט בבקשה כי הפירוק יעשה בידי בית המשפט או תחת פיקוחו.

9.4

גורמי הצלחה קריטיים

גורמי הצלחה המשותפים לכל תחומי הפעילות בקבוצה

להערכת הקבוצה, גורמי ההצלחה הקריטיים המשותפים לכל תחומי פעילות הקבוצה הינם:

- תמהיל תיק המבוטחים, שימור התיק וגיוס מבוטחים ועמיתים חדשים, תוך שמירה על רווחיות;
- יכולת הסתגלות לתנאי השוק המשתנים, לשינויים ברגולציה, לתנאי התחרות ולהפחתה ברווחיות, לרבות בדרך של שינויים במוצרים, בשירות, בשיווק, בתמחור, בגובה דמי הניהול וביכולת התאמת מערכות המיכון ותהליכי מיכון ותפעול;
- איכות ומקצועיות החיתום ויישוב התביעות, לרבות תביעות רוחביות;
- איכות השירות, לרבות לעניין ישוב תביעות ואפשרות לתת ברמת הקבוצה, פתרונות משולבים לכל צורכי הלקוח תוך יצירת סינרגיה בין חברות הקבוצה;
- יכולת הפיתוח והיישום של כלים דיגיטליים מתקדמים במכירה ובשירות;
- יעילות התפעול ואיכות המחשוב והמיכון;
- הכנסות מהשקעות, תשואות התיקים המנוהלים, ומצב שוק ההון ותנאי הריבית;
- יכולת ניהול ההון, בתחומי הפעילות השונים והערכות לחיזוק;
- יכולת אקטוארית לתמיכה במדיניות עסקית, לביצוע תמחור איכותי ועדכני ולחישוב איכותי של העתודות הנדרשות;
- שימור ופיתוח המשאב האנושי האיכותי;

- היכולת לפתח ולשמר את ערוצי ההפצה, לרבות בדרך של גיוס ושימור סוכנים איכותיים ברמת עמלות סבירה ופיתוח של זרוע המכירות העצמאית;
- איכות הסכמי ביטוח המשנה ויציבות מערכת היחסים עם מבטחי המשנה לאורך שנים;
- איכות ניהול הסיכונים, השליטה והבקרה הפנימית.

9.5. השקעות

9.5.1. הנכסים המנוהלים בקבוצה

להלן פירוט של סוגי הנכסים המנוהלים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה:

א. נכסי נוסטרו של הגופים המוסדיים בקבוצה (החברה, כלל פנסיה וגמל, עתודות הותיקה וכלל ביטוח אשראי) - (א) נכסים כנגד ההון העצמי והתחייבויות אחרות; (ב) נכסים כנגד התחייבויות בביטוח כללי; (ג) נכסים כנגד התחייבויות בביטוח חיים שאינן תלויות תשואה; ו- (ד) נכסים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה בביטוח סיעוד, בריאות ואובדן כושר עבודה.

החברה וכלל ביטוח אשראי נושאות בסיכונים הנובעים מנכסי הנוסטרו. יחד עם זאת, חלק מההתחייבויות בביטוח חיים בגין פוליסות מבטיחות תשואה, מגובות באגרות חוב מיועדות, ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל.

ב. נכסי התחייבויות תלויות תשואה של החברה - נכסים כנגד התחייבויות בביטוח חיים ובביטוח סיעוד ואובדן כושר עבודה בגין פוליסות תלויות תשואה לסוגיהן. התשואות המושגות בקשר עם נכסים אלו נכללות במסגרת חישוב ההתחייבויות לבעלי פוליסות אלו. ככלל, חישוב זכויות המבוטחים מבוצע באופן ריאלי נטו בניכוי דמי ניהול והוצאות בהתאם להוראות הפוליסה. לפרטים בדבר הכנסות החברה מדמי ניהול, ראה ביאור 29 לדוחות הכספיים.

נכסי הנוסטרו ונכסים עבור חוזים תלויי תשואה של החברה וכלל ביטוח אשראי המנוהלים על ידי הקבוצה, רשומים במאזניהן.

ג. קופות גמל וקרנות פנסיה - נכסי קרנות הפנסיה וקופות הגמל שבניהול החברות המנהלות בקבוצה (כלל פנסיה וגמל ועתודות הותיקה) - נכסי עמיתי קרנות הפנסיה וקופות הגמל מנוהלים בנאמנות על ידי חברות מנהלות. התשואות נטו, בניכוי דמי ניהול והוצאות, בקשר עם נכסי קרנות הפנסיה וקופות הגמל נזקפות לעמיתים. נכסי קרנות הפנסיה וקופות הגמל אינם רשומים במאזני החברות המנהלות, למעט נכסי קופת הגמל בר קרן גמולים בע"מ שלה מסלול מבטיח תשואה ("בר א") שהחברה מחויבת בו כלפי העמיתים להבטחת תשואה. חלק מנכסי העמיתים בקרן הפנסיה המקיפה המנוהלת על ידי כלל פנסיה וגמל ועתודות הותיקה מגובים באגרות חוב מיועדות. ראה לעניין זה סעיף 6.1.1.2 לעיל.

לפירוט בדבר התפלגות הנכסים המנוהלים בכל אחד מהגופים המוסדיים בקבוצה ראה סעיף 9.5.6 להלן.

ד. נכסים המנוהלים בקבוצה הכוללים הבטחת תשואה או ערבות לגובה ההפקדות הנומינליות

בחלק ממוצרי החיסכון של הקבוצה קיימת התחייבות להבטחת תשואה. להלן פרטים בדבר ההתחייבויות המהותיות של חברות הקבוצה להבטחת תשואה כאמור:

- בפוליסות שנמכרו עד סוף שנת 1990, התשואה למבוטח בפוליסות ביטוח חיים עם מרכיב חיסכון נקבעה בשיעור מובטח ("פוליסות מבטיחות תשואה"). השיעור השתנה בהתאם לסוג הפוליסה ולמועד הנפקתה. ההתחייבות לשיעור התשואה מגובה ברובה באגרות חוב מיועדות, יתרת הנכסים מושקעים בהתאם למגבלות הקבועות בתקנות ההשקעה.

- בחלק הארי של פוליסות החיסכון שנמכרו על ידי החברה החל משנת 1991, התשואה נזקפת לזכות המבוטח בהתאם לתוצאות תיקי ההשקעות, בניכוי דמי ניהול והוצאות ("פוליסות תלויות תשואה"). עם זאת, בחלק מזערי מהפוליסות הובטחה תשואה בשיעור מובטח למבוטחים ללא גיבוי של אג"ח מיועדות לתקופה של 10 שנים ממועד ההצטרפות. להרחבה ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל.
- במסגרת רכישת קופת הגמל בר א', קיבלה על עצמה החברה התחייבות לתשואה שנתית מינימלית מובטחת, מידי שנה, לגבי כלל הנכסים המושקעים בבר א' (תשואה ריאלית נטו בשיעור של 5.5% בהתאם לקבוע בתקנון הקופה). התחייבות זו מגובה בהתחייבות החשב הכללי לתשואה מובטחת ריאלית בשיעור של 5.95% לשנה על 89% מהנכסים, כאשר יתר הנכסים מושקעים בהתאם לתקנות ההשקעה. לפרטים נוספים ראה ביאור 37(ד)(1)(ג) לדוחות הכספיים.
- בנוסף, בחלק מהקופות המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל, נתנו החברה ו/או כלל פנסיה וגמל ערבות, ביחס לעמיתים שהצטרפו לקופות עד למועדים מסוימים וביחס להפקדות שהופקדו על ידי אותם עמיתים עד למועדים מסוימים, כמפורט בתקנוני הקופות, לכך שהסכום אשר ישולם לעמיתים, לא יפחת מסכום ההפקדות ששולמו על ידי אותם עמיתים או בעבורם, הכל בכפוף לתנאים הקבועים בתקנוני הקופות האמורות. לאורך השנים, הערבויות האמורות הופסקו ביחס לכספים שהופקדו, ממועד מסוים ואילך. תשואות שליליות מהותיות עלולות להביא לחיוב בתשלום מכוח הערבות. בהתחשב בתשואות המצטברות בקופות האמורות, בפרט ממועד הפסקת הערבות, החשיפה לתשלום כאמור מוערכת כנמוכה.

הערכת החברה ביחס לערבויות האמורות הינו מידע צופה פני עתיד, המבוסס על המידע המצוי בידי החברה וכלל פנסיה וגמל במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מהתוצאות המוערכות והן תלויות בין היתר בהתפתחות תנאי השוק, צבירות העמיתים והתשואה שתושג.

מרבית הנכסים המוחזקים כנגד התחייבות מבטיחת תשואה מנוהלים במסגרת הנוסטרן.

9.5.2 סך הנכסים המנוהלים עבור הנוסטרו ועבור עמיתים/מבוטחים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (מיליוני ש"ח):

גוף מוסדי	נוסטרו	כספים תלויי תשואה
החברה	32,189	64,834****
כלל ביטוח אשראי	281	-
כלל פנסיה וגמל - קרנות פנסיה*	155	55,997
כלל פנסיה וגמל - קופות גמל*	31	32,983**
עתודות הותיקה***	31	10,028
סה"כ	32,656	163,842

* נתוני ההון העצמי של החברות המנהלות של קופות הגמל וקרנות הפנסיה האמורות מבוקרים.

** לרבות קופת גמל בבעלות החברה ולרבות קופות גמל מבטיחת תשואה.

*** הנתונים הינם ביחס לסך כל נכסי הקרן ואינם מאוחדים.

**** כולל כספים המנוהלים עבור קופות חולים לאומית וקופת חולים מכבי שירותי בריאות במסגרת קרן המבוטחים, כאמור בסעיף 8.1.2.2(ג) לעיל, שהינם בסכום של 3,544 מיליוני ש"ח, נכון למועד פרסום הדוח. במהלך שנת 2018 פרסמו קופות החולים מכבי, לאומית וכללית מכרזים חדשים לבחירת מבטח לביטוח סיעודי קבוצתי של חברי הקופה, במתכונת התקשרות שונה מהמתכונת בהתקשרות הקיימת של החברה עם מכבי ולאומית (באופן שהמבטח הזוכה ישא ב-20% בלבד מהסיכון הביטוחי וקרן המבוטחים תישא ביתרתו). בהתאם להודעת קופות מכבי ולאומית, הצעתה של החברה למתן שירותי ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי הקופה לא זכתה במכרז. נכסיה של מכבי הועברו ביום 1 בינואר 2019, ונכסיה של לאומית יועברו ביום 1 באפריל 2019.

א. חברות ניהול השקעות

פעילות ההשקעות של הגופים המוסדיים בקבוצה, מבוצעת בעיקרה באמצעות כנף - כלל ניהול פיננסים בע"מ ("כנף") שהינה חברה בת של החברה. כנף מנהלת את כספי הנוסטרו של חברות הביטוח והחברות המנהלות בקבוצה וכן מנהלת את השקעות נכסי ההתחייבויות תלויות התשואה ונכסי עמיתי קרנות הפנסיה וקופות הגמל בקבוצה.

לכנף צוותי השקעות נפרדים (ייעודיים) לניהול כספי נוסטרו ולניהול כספי עמיתים, הנעזרים ביחידות הסמך השונות בקבוצה: מחקר, אסטרטגיה, אשראי, השקעות פרטיות, נדל"ן, גזברות, "מידל אופיס", משפטית, בקרה וחשבות השקעות.

בנוסף, חלק מפעילות ההשקעות בחו"ל מתבצעת בעזרת יועצי ומנהלי השקעות חיצוניים.

ב. מדיניות ניהול השקעות

כספי הגופים המוסדיים בקבוצה מנוהלים בכפוף להוראות תקנות ההשקעה והוראות הממונה, לפי העניין, בהתאם למדיניות השקעות כללית הנקבעת על ידי דירקטוריון המבטח ו/או החברה המנהלת, ועל פי הנחיות ופיקוח של ועדות השקעה נפרדות ועצמאיות בהתאם לחברות ולסוגי הכספים המנוהלים. דירקטוריון החברה מאשר מדיניות השקעות כללית לתיקים המנוהלים. במסגרת זו מאשר הדירקטוריון מסגרות חשיפה לאפיקי ההשקעה השונים, בכל אחד מהתיקים המנוהלים וכן את מדרג הסמכויות לאישור השקעות שונות. במסגרת מדיניות ההשקעות הכללית מנחה הדירקטוריון את ועדות ההשקעה לקבוע מדיניות השקעה ספציפית בהתאם למדיניות ההשקעה הכללית שקובע הדירקטוריון, לכל אחד מהגופים המוסדיים ומסלולי ההשקעה השונים, זאת - בהתחשב, בין היתר, במגבלות החלות על המסלול על פי דין ו/או על פי תנאי הפוליסה ו/או תקנוני קופות הגמל, ובהתחשב במאפייני המסלול הספציפיים ובכללם: התפתחות צפויה של תיק הנכסים, תזרים ומח"מ ההתחייבויות הצפוי, סיכוני פדיון מוקדם ועוד. ועדות ההשקעה קובעות את מדיניות ההשקעות המפורטת כאמור לעיל לכל קופה ומסלול בנפרד.

כחלק ממדיניות ההשקעות, מאשרים הדירקטוריון ועדות ההשקעה גם מדיניות אשראי לצורך ניהול נכסי האשראי של התיקים המנוהלים. במסגרת מדיניות האשראי נקבעים תהליכי עבודה, מדרג סמכויות ומדיניות חשיפות תיק האשראי, בהתייחס, בין היתר, למגבלות חשיפה מקסימאלית ללווה בודד, לקבוצת לוויים, לענף מסוים וכדומה.

מדיניות ההשקעות של התיקים המנוהלים נבחנת באופן שוטף במסגרת דיוני ועדות ההשקעה. כמו כן, יחידות ה"מידל אופיס", בקרה וניהול הסיכונים מפקחות באופן שוטף על פעילות ההשקעות, תוך שימת דגש על היקפי פעילות, שיעורי החשיפה בכל סוג של אפיק השקעה, עמידה במגבלות מדיניות ההשקעות והאשראי והוראות הדין.

תיקי הנוסטרו מנוהלים באופן שיאפשר עמידה בהתחייבויות החברה וזאת תוך שימת לב, בין היתר, למח"מ ההתחייבויות, לבסיס ההצמדה, למטבע, לכללי הדיווח החשבונאי ולעיתותי תזרימי מזומנים בטווח קצר. מדיניות ההשקעות מתבססת על בחינת התאמה וניהול הסיכון הכולל אל מול ההון ועודפי ההון של החברה.

תיקי העמיתים מנוהלים, בין היתר, משיקולים ארוכי טווח, במטרה להשיא תשואה מקסימלית לעמיתים, תוך התחשבות ברמות הסיכון של נכסי ההשקעה השונים ובשיקולי מזילות התיקים.

לפירוט בדבר התפלגות הנכסים המנוהלים בכל אחד מהגופים המוסדיים בקבוצה ליום 31 בדצמבר 2018 ראה סעיף 9.5.6 להלן.

בהתאם להוראות הממונה, הגופים המוסדיים בקבוצה מפרסמים את הצהרתם על מדיניות ההשקעות של כספי העמיתים והמבוטחים באתר האינטרנט שלהם.

הצהרה בדבר מדיניות ההשקעות הספציפית לשנת 2018 ולשנת 2019 פורסמה בחודשים ינואר 2018 וינואר 2019, בהתאמה, באתר האינטרנט של החברה, בכתובת:

<https://www.clalbit.co.il/clalins/channelsdonation/Pages/default.aspx>

ג. ועדות השקעה, ועדת משנה לאשראי וועדת אשראי פנימית

ועדות השקעה - בהתאם לחוק הביטוח, לחברה שתי ועדות השקעה: ועדת השקעות להשקעת כספים לכיסוי התחייבויות תלויות תשואה וועדת השקעות להשקעת ההון העצמי והתחייבויות אחרות של המבטח ולהשקעת כספים לכיסוי ההתחייבויות הביטוחיות שאינן התחייבויות תלויות תשואה ("נוסטרו"). לכלל ביטוח אשראי ועדת השקעות נוסטרו נפרדת.

לכל אחת מהחברות המנהלות בקבוצה (כלל פנסיה וגמל ועתודות הותיקה), ועדת השקעות לניהול כספי עמיתים וועדת השקעות נוסטרו.

נכון למועד פרסום הדוח, מתקיימות ועדות השקעה נפרדות ביחס לכספי החוזים תלויי התשואה בחברה וביחס לכספי העמיתים בכלל פנסיה וגמל. לאור העובדה כי ועדות ההשקעות מתכנסות בתדירות גבוהה, וכי מרבית הנושאים לדין זהים, הממונה לא התנגד לאחד את הרכב חברי הוועדות, ולקיים הצגה משותפת של הנושאים לדין, בנושאים החופפים. קבלת ההחלטות תבוצע בנפרד.

יצוין כי במסגרת טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (ועדת השקעות), התשע"ז-2017, מוצע לאפשר לדירקטוריונים בגופים מוסדיים שמשתייכים לאותה קבוצת משקיעים למנות ועדת השקעות עמיתים משותפת לכלל המשקיעים המוסדיים המשתייכים לאותה קבוצת משקיעים.

נכון למועד פרסום הדוח, טרם אוחד הרכב חברי הוועדות.

ועדות ההשקעה קובעות, כל אחת בנפרד ובאופן עצמאי, מדיניות השקעה במסגרת מדיניות ההשקעה הכוללת שאושרה על ידי הדירקטוריון, מאשרות עסקאות לפי מדרג הסמכויות שקבע הדירקטוריון וכן ממלאות תפקידים נוספים בהתאם להוראות הדין. במסגרת זו וועדות ההשקעה מתוות את האסטרטגיה ומדיניות ההשקעה הספציפית בתיקי הנכסים. בנוסף, וועדות השקעה מפקחות אחר ביצוע המדיניות ומתאימות את מבנה התיק לתנאי השוק במסגרת מדיניות ההשקעות.

יישום הנחיות ועדות ההשקעה וביצוע ההשקעות בפועל, מתבצע בנפרד ובמובחן על ידי מנהלי ההשקעות הרלוונטיים.

נכון למועד פרסום הדוח, ועדת ההשקעות של החברה בתיקי הנוסטרו מורכבת מחברי דירקטוריון בחברה ומנכ"ל החברה, והיא מתכנסת לפחות אחת לחודש. ועדות ההשקעה בתיקי העמיתים מונות רוב של חברים חיצוניים והן מתכנסות בתדירות של אחת לשבועיים לפחות.

בנוסף, בהתאם להוראות הדין לא ימונה ולא יכהן כחבר ועדת השקעות עמיתים מי שתפקידיו או עיסוקיו האחרים יוצרים או עלולים ליצור ניגוד עניינים או שיש בהם כדי לפגוע ביכולתו לכהן כחבר כאמור וביחס לנח"צ בוועדת השקעות, מי שהוא קרוב של בעל השליטה, וכן מי שיש לו, לקרובו, לשותפו, למעבידו, למי שהוא כפוף לו במישרין או בעקיפין או לתאגיד שהוא בעל השליטה בו, במועד המינוי או בשנתיים שקדמו למועד המינוי, זיקה לחברה, לבעל השליטה בחברה או לקרוב של בעל השליטה, במועד המינוי, או לתאגיד אחר ("זיקה" - כמשמעותה בסעיף 240(ב) לחוק החברות).

ועדות השקעה עמיתים - בחודש ספטמבר 2017 פורסמה טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (ועדת השקעות), התשע"ז-2017. הטיטה כוללת מספר שינויים בכל הקשור להרכב, מינוי, כשירות ודרכי העבודה של ועדות השקעה לכספי עמיתים, לעומת הדין הקיים כיום וביניהן דרישה כי כל החברים יהיו נציגים חיצוניים; שונו חלק מתנאי הסף לכשירות למינוי כחבר ועדת השקעות; נקבעו הוראות שנועדו להבטיח אי תלות של חבר ועדת השקעות; נקבעו כללים לאיסור כהונה צולבת בגוף מוסדי ובגוף פיננסי; נקבע כי תוקם ועדת איתור שתמליץ לדירקטוריון על מועמדים לתפקיד חבר ועדת השקעות; נקבע שתקופת המינוי של חבר ועדת השקעות תהיה ל-6 שנים ולא ניתן לשוב ולמנותו וכן נקבעו הוראות הנוגעות לדרכי העבודה של ועדת ההשקעות. חברי ועדות ההשקעה בחברה וכלל פנסיה וגמל מתמנים על ידי הדירקטוריון הרלבנטי לפי המלצת ועדת איתור שמונתה על ידי הדירקטוריון ומורכבת מיו"ר הדירקטוריון ושני דירקטורים חיצוניים.

ועדת השקעות נוסטרן - בחודש פברואר 2018 פורסמה **טיוטת חוזר ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה**. טיוטת החוזר מסדירה היבטים שונים בדרכי עבודת ועדת השקעות נוסטרן לרבות בנושאים הבאים: מספר החברים; תנאי הסף לכשירות; תפקידי הוועדה ודרכי עבודתה. איתור ומיון המועמדים לוועדת השקעות נוסטרן נעשה על ידי הדירקטוריון, כאשר החברים שהינם נציגים חיצוניים ממונים מקרב הדירקטורים החיצוניים המכהנים בחברה או נציגים חיצוניים.

ועדת משנה לאשראי – בהתאם להוראות הממונה, מינו ועדות ההשקעה, באישור הדירקטוריון של הגופים המוסדיים בקבוצה, ועדת משנה לאשראי משותפת לגופים המוסדיים בקבוצה ("ועדת משנה לאשראי").

ועדת המשנה לאשראי מורכבת מחברים שהינם בעלי מומחיות וניסיון מוכחים בתחום האשראי. ועדת המשנה לאשראי כוללת נציגים חיצוניים בלבד.

תפקידיה של ועדת המשנה לאשראי הם לפקח על יישום מדיניות הדירקטוריון וועדות ההשקעות לעניין העמדת אשראי, לאשר העמדת אשראי בהתאם למדרג הסמכויות, ולקבל החלטות על אופן הטיפול בחובות בעייתיים, בהתאם למדרג הסמכויות.

ועדת אשראי פנימית - בהתאם להוראות הממונה, הגופים המוסדיים בקבוצה מינו ועדת אשראי פנימית המורכבת ממנהלים בכנף, אשר תפקידיה הם: לאשר העמדת הלוואה פרטית מנכסי הנוסטרן, מתן המלצה על העמדת הלוואה פרטית וטיפול בה ואישור תיקונים שאינם מהותיים בהלוואות פרטיות, הכל בהתאם למדרג הסמכויות.

9.5.4 מגבלות, חקיקה, תקינה, חוזרים ואילוצים מיוחדים החלים על ניהול השקעות גופים מוסדיים

ניהול השקעות של גופים מוסדיים כפוף להוראות הדין החלות על מבטחים ועל קרנות הפנסיה וקופות גמל לרבות הוראות הממונה, כפי שהן מתפרסמות מעת לעת.

במסגרת זו, פעילות ההשקעה כפופה בעיקר **לתקנות ההשקעה, לפרק 4 לחוזר המאוחד - ניהול נכסי השקעה ("החוזר המאוחד")** וכן **להוראות חוזר כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים** (בסעיף זה: "**חוזר כללי השקעה**"). תקנות ההשקעה, החוזר המאוחד וכן חוזר כללי השקעה מסדירים את עיקר מסגרת הוראות הדין החלה על השקעות גוף מוסדי.

9.5.4.1 **תקנות ההשקעה, החוזר המאוחד וכללי ההשקעה (בס"ק זה: "הוראות הדין") –**

הוראות הדין קובעות את המסגרת הרגולטורית החלה על השקעות גוף מוסדי, ומתייחסות, בין השאר, לנושאים הבאים: **א.** מגבלות לחשיפה לתאגיד בודד וקבוצת תאגידים, חשיפה מצטברת לחמשת התאגידים הגדולים ביותר וחמשת קבוצות התאגידים הגדולות ביותר, כהגדרתן בתקנות; **ב.** השקעה בחו"ל במדינות שדירוג האשראי שלהן הוא (BBB-) ומעלה או חברות ב-OECD; **ג.** הגבלת החזקה באמצעי שליטה של תאגיד עד ל- 20%, למעט שותפויות ותאגיד נדל"ן לגביהן הותר להגיע לשיעור החזקה של 49% במגבלות מסוימות ובהיקף מצטבר מקסימלי שנקבע בדין; **ד.** מגבלה כמותית להשקעה בזכויות מקרקעין מתוך סך נכסי הגוף המוסדי – עד 15%; **ה.** מגבלה לגבי שיעור ההחזקה בסדרת אג"ח סחיר לעד 25% מכל סדרה; **ו.** הגדרת צדדים קשורים לגוף המוסדי והטלת מגבלות על השקעות בגופים כאמור; **ז.** מגבלה על העמדת הלוואות שאינן מדורגות; **ח.** בנוסטרן - דרישה לקביעת כללים לניהול הנכסים כנגד ההתחייבויות לרבות לעניין מידת התאמת מח"מ נכסי ההשקעה, שיעור הנזילות ותנאי ההצמדה למאפייני ההתחייבויות; **ט.** קביעת כללים לתיקון חריגות אקטיביות ופסיביות מהוראות תקנות ההשקעה, דיווחים וסנקציות.

9.5.4.2 מגבלות על החזקה-

בהתאם לדינים שונים, נמנות החזקות הקבוצה בתאגידים שונים - הן החזקות בנוסטרו והן החזקות עבור אחרים (כגון: כספי פוליסות תלויות תשואה, קופות גמל וקרנות פנסיה) - ביחד עם החזקות בעלי השליטה בקבוצת כלל החזקות⁶¹, במישורין ואו בעקיפין באותם תאגידים (להלן: "ההחזקה המצרפית"). בשל מגבלות החזקה הקיימות בדין לגבי תאגידים בענפי פעילות מסוימים (כגון: תאגידים בנקאיים, מבטחים, חברות תקשורת) ואו ביחס להחזקות בתאגידים שהינם צדדים קשורים של קבוצת כלל החזקות, ההחזקה המצרפית האמורה עלולה להיות מוגבלת וקבוצת כלל החזקות עלולה להיות מנועה לעיתים מלהגדיל החזקות בניירות ערך של תאגידים כאמור, ולעיתים אף להידרש למכור החזקות קיימות, לרבות מהחזקות הקבוצה עבור אחרים.

בנוסף בהתאם להוראות החוק לקידום התחרות ולצמצום הריכוזיות, התשע"ד-2013, החזקות גוף מוסדי בסוג מסוים של אמצעי שליטה בתאגיד ריאלי משמעותי לא יעלו על 10%. על אף האמור קובעות הוראות המעבר של החוק כי גוף מוסדי אשר ערב יום הפרסום החזיק כדין אמצעי שליטה בתאגיד ריאלי משמעותי בשיעור העולה על הקבוע בחוק יהיה רשאי להמשיך ולהחזיק באותם אמצעי שליטה כאמור עד ליום 10 בדצמבר 2019. להערכת החברה, ולאור המגבלות הקיימות על פעילות הגופים המוסדיים בקבוצה מכח תקנות ההשקעה, אין להוראה זו השלכה מהותית על פעילות ההשקעה של הגופים המוסדיים בקבוצה.

9.5.4.3 ועדת החקירה הפרלמנטרית להתנהלות המערכת הפיננסית בהסדרי אשראי ללווים עסקיים גדולים

ביום 5 ליולי 2017 אישרה מליאת הכנסת את הקמתה של ועדת חקירה פרלמנטרית בראשות יו"ר ועדת הכלכלה מר איתן כבל אשר תדון בהתנהלות המערכת הפיננסית בהקצאת אשראי ללווים עסקיים גדולים החל משנת 2003. ועדת החקירה צפויה להגיש את מסקנותיה עם סיום דיוניה באמצעות דוח המפרט את פעולותיה ומסקנותיה. ביום 6 בינואר 2019 סיימה הוועדה את דיוניה ובמועד זה, הופיעו בפניה גם נציגי החברה. לאחר מועד זה התקבלו בחברה דרישות להעברת מידע משלים. נכון למועד פרסום הדוח, טרם פורסמו ממצאי הוועדה והחברה אינה יכולה להעריך את השלכותיהם.

9.5.5 להלן פירוט הוראות הדין הסופיות המהותיות שפורסמו בשנת הדוח ולאחריה, וכן תמצית טיטוט מהותיות שפורסמו על ידי הממונה, החלות על גופיים מוסדיים בקשר עם ניהול השקעותיהם:

9.5.5.1 חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח - 2018

בחודש מרס 2018 אושר בכנסת חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018 ("החוק"), אשר עתיד להיכנס לתוקף בחודש ספטמבר 2019. לפירוט אודות החוק ראה סעיף 9.2.9 לעיל.

9.5.5.2 תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח-2008 (להלן: "תקנות ההוצאות"), קובעות את סוגי ההוצאות בהן ניתן לחייב את העמיתים ומחילות מגבלה מצטברת כמותית שנתית בשיעור של 0.25% מהנכסים, על סכום ההוצאות שניתן לחייב את העמיתים, בגין חלק מסעיפי ההוצאות הנכללים בתקנות ההוצאות.

בחודש אוגוסט 2018 פורסם תיקון לתקנות ההוצאות, הכולל את התיקון העיקרי הבא: הארכת תוקף תקנות ההוצאות בשנתיים נוספות, רטרואקטיבית החל מיום 1 בינואר 2018, עד ליום 31 בדצמבר 2019.

61 לעניין סטטוס השליטה בכלל החזקות ראה ביאור מספר 1 לדוח הכספי.

9.5.5.3

גילוי דעת בעניין "שיתופי פעולה בין משקיעים בגופים מוסדיים שלא בתחום התחרות"

בחודש פברואר 2019 פרסמה רשות התחרות טיוטת גילוי דעת שעניינה "שיתופי פעולה בין משקיעים מוסדיים שלא בתחום התחרות", אשר עוסקת בין היתר ובפרט בשיתופי פעולה בין גופים מוסדיים המחזיקים במניותיו של תאגיד מסוים, בכל הנוגע לקבלת החלטות באסיפה הכללית של אותו תאגיד. בהתאם לטיטוט גילוי הדעת, שיתוף פעולה זה עשוי להקנות לגופים המוסדיים יכולת השפעה משמעותית יותר על התנהגות התאגיד, לעומת פעולה באופן נפרד ועצמאי. בהתאם לטיטוט גילוי הדעת, הרשות תאפשר שיתופי פעולה שאינם עולים לכדי הסדר כובל, וזאת תחת תנאים ונסיבות המפורטים בגילוי הדעת.

שיתופי הפעולה החוסים תחת טיוטת גילוי הדעת מוגבלים לתחומים שאינם בתחום התחרות. דהיינו, מקום בו קיימת זיקה תחרותית בין פעילותו של התאגיד המוחזק לבין הגוף המוסדי, שיתוף הפעולה לא ייכלל בגדר גילוי הדעת.

החברה לומדת את הוראות טיוטת גילוי הדעת ואינה יכולה להעריך את השפעתה על פעילותה העסקית, ככל שתתקבל כגילוי דעת סופי.

9.5.6 השקעות מנהלות

להשפעת ההכנסות מהשקעות על רווחי החברה ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון סעיף 3.1.4.

9.5.6.1

התפלגות הנכסים המנהלים בחברה ליום 31 בדצמבר 2018

נוסטרו - נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח חיים ובריאות (סיעוד ומחלות קשות)	נוסטרו- נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח כללי, בריאות והון עצמי ⁶²	נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות ביטוחיות תלויות תשואה	
2.28%	4.89%	5.63%	מזומנים ושוי מזומנים
5.19%	18.31%	24.23%	אג"ח ממשלתיות סחירות
5.12%	8.43%	16.92%	אג"ח קונצרניות סחירות
4.98%	14.65%	33.75%	מניות וני"ע סחירים אחרים
61.01%	0.00%	0.00%	אג"ח מיועדות
9.45%	33.56%	6.57%	פיקדונות והלוואות
11.97%	20.16%	12.90%	אחרים ^(*)
100.00%	100.00%	100.00%	סה"כ נכסים

62 לא כולל סיעוד ומחלות קשות.

9.5.6.2 התפלגות הנכסים המנוהלים בכלל ביטוח אשראי ליום 31 בדצמבר 2018:

נוסטרו- נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח חיים	נוסטרו- נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות ביטוחיות תלויות תשואה	נוסטרו- נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח כללי והון עצמי	
-	-	5.53%	מזומנים ושוי מזומנים
-	-	48.58%	אג"ח ממשלתיות סחירות
-	-	19.89%	אג"ח קונצרניות סחירות
-	-	5.92%	מניות וני"ע סחירים אחרים
-	-	16.27%	פיקדונות והלוואות
-	-	3.81%	אחרים (*)
-	-	100.00%	סה"כ נכסים

9.5.6.3 התפלגות נכסי קרנות הפנסיה המנוהלות על ידי החברות המנהלות (כלל פנסיה וגמל ועתודות הותיקה) בקבוצה ליום 31 בדצמבר 2018

עבודות הותיקה	מיטבית- עתודות קרן משלימה	מיטבית- עתודות קרן חדשה	
2.03%	5.50%	4.64%	מזומנים ושוי מזומנים
12.35%	33.32%	7.80%	אג"ח ממשלתיות סחירות
14.52%	22.82%	10.83%	אג"ח קונצרניות סחירות
14.43%	30.95%	31.22%	מניות וני"ע סחירים אחרים
37.48%	0.00%	30.49%	אג"ח מיועדות
7.68%	3.90%	5.65%	פיקדונות והלוואות
11.51%	3.51%	9.37%	אחרים (*)
100.00%	100.00%	100.00%	סה"כ נכסים

9.5.6.4 התפלגות נכסי קופות הגמל המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל ליום 31 בדצמבר 2018 לפי חלוקה לסוגי קופות:

קופות גמל מרכזיות	קרנות השתלמות	קופת גמל לתגמולים ולפיצויים	
6.97%	5.87%	4.16%	מזומנים ושוי מזומנים
31.71%	26.72%	28.36%	אג"ח ממשלתיות סחירות
20.27%	16.55%	19.98%	אג"ח קונצרניות סחירות
27.11%	31.08%	20.69%	מניות וני"ע סחירים אחרים
5.58%	10.27%	17.51%	פיקדונות והלוואות
8.36%	9.51%	9.30%	השקעות אחרות (*)
100.00%	100.00%	100.00%	סה"כ נכסים

* כולל בעיקר אג"ח קונצרני לא סחיר, קרנות השקעה וזכויות במקרקעין.

9.5.7 השקעות בחברות מוחזקות

בשנת הדוח לא היו לחברה השקעות מהותיות בחברות מוחזקות ו/או שותפויות ו/או מיזמים שאינן חברות בנות. לפרטים בדבר נוהל לבחינת המהותיות לצורך סיווג עסקאות השקעה שאימצה החברה, ראה חלק ד' לדוח- פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 10(i).

ביטוח משנה הינו אמצעי בו נוקטת חברת ביטוח לשם גידור סיכונים והגנה על ההון. באמצעות ביטוח המשנה חולקת חברת הביטוח את סיכונה עם חברות ביטוח נוספות, מצמצמת את חשיפתה (בפרט לצבר של מקים באירוע קטסטרופה, כגון מקי טבע, רעידת אדמה, אש וכד') ומאפשרת הרחבת היקף ההתחייבויות הביטוחיות אותן היא יכולה לקחת על עצמה.

ההתקשרות בביטוח משנה אינה פוטרת את חברת הביטוח מהתחייבויותיה כלפי המבוטחים וההתחשבנות עם מבטחי המשנה מבוצעת לאורך שנות החשיפה הביטוחית. לפיכך יש חשיבות ליציבות מבטחי המשנה.

סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים הינם:

1. **TREATY** – הסכם עם מבטח משנה, בו מתחייב מבטח המשנה להשתתף בסיכונים, בדרך כלל, בענף מסוים.
2. **ביטוח פקולטטיבי** – הסכם עם מבטח משנה לגבי עסקים ספציפיים (לרוב אצל לקוחות עסקיים גדולים) אשר בהם גבולות האחריות חורגים מגבולות ה-TREATY, או שמסיבות אחרות אין אפשרות לערוך אותו במסגרת זו.

ההסכמים האמורים יכולים להיות עם מבטח משנה אחד או עם מספר מבטחי משנה.

בנוסף, ניתן לחלק את חוזי ביטוח המשנה לפי אופן החלוקה בסיכונים:

1. **ביטוח משנה יחסי** – השתתפות מבטח המשנה בסיכון מוגדרת מראש בהתאם לחלקו היחסי בפרמיה והוא משתתף באותו שיעור שנטל על עצמו בתשלום הנזק. קיימים שני סוגים עיקריים של ביטוח משנה יחסי:

- **חוזת מסוג "מיכסה" (QUOTA SHARE)** - הסכם ביטוח משנה יחסי, לפיו מסכימים מבטחי המשנה לקבל שיעור קבוע של כל הביטוחים מסוג מסוים שהמבטחים הישירים קיבלו עליהם. מבטח המשנה מקבל חלק יחסי מהפרמיה הרלוונטית שמקבל המבטח הישיר ומתחלק בנזקים ובהוצאות באותו יחס והכל עד לסכום שנקבע, ובהתאם לתנאי החוזה.

- **חוזת מסוג "עודפים" (SURPLUS)** - הסכם ביטוח משנה יחסי, שבו המבטח הישיר נושא בסכום קבוע (ידה) אותו הוא קובע (שייר) ומבטח המשנה נושא במכפלות של הידה עד לקיבולת מוסכמת. אחוז ההשתתפות של החברה נקבע על פי יחס השייר מסכום הביטוח ובהתאם לכך הפרמיה והתביעות מתחלקות בין החברה למבטח המשנה.

בגין הסכם ביטוח משנה יחסי (Treaty או פקולטטיבי) מתקבלת עמלה ממבטחי המשנה בשיעור מוסכם מהפרמיה למבטחי משנה.

2. **ביטוח משנה לא יחסי מסוג "הפסד יתר" (XOL - EXCESS OF LOSS)** - הסכם ביטוח משנה לא יחסי, לפיו מבטח המשנה לוקח על עצמו את הרובד שעליו הוסכם מראש ומשתתף בתשלום הנזק רק אם הנזק הגיע לרובד בו הוא משתתף. בחוזים מסוג זה החלוקה בסיכון אינה יחסית והשתתפות מבטח המשנה מותנית בגובה הנזק עד לתקרה שנקבעה, ככל שנקבעה.

ביטוח הקטסטרופה של החברה הינו חוזת ביטוח משנה לא יחסי, אשר החברה רוכשת על מנת להגן על השייר שלה (בנוסף לכיסויי הקיים בביטוחי המשנה היחסיים), וזאת על בסיס הערכה של הנזק הצפוי בשייר בהסתברות נתונה, לו החברה עלולה להיות חשופה כתוצאה מאירוע קטסטרופה.

בגין הסכמי ביטוח משנה לא יחסי, בדרך כלל לא מתקבלת עמלה ממבטחי משנה, למעט בביטוחים פקולטטיביים מסוג **XOL - EXCESS OF LOSS**.

על פי חוזר הממונה בנושא "ניהול החשיפה למבטחי משנה" מיום 7 בדצמבר 2003, לפחות אחת לשנה ידון הדירקטוריון ויקבע את מדיניות החשיפה ואת הערכות המבטח לניהול החשיפה ולבקרה עליה, למבטח משנה בודד

ולקבוצת מבטחי משנה בעלי זיקה כלכלית (להלן ביחד – "מבטחי משנה"). על הדירקטוריון לקיים את הדיון, לאחר שעמד על איכות הכלים הקיימים במבטח לניהול ולבקרה על החשיפה כלפי מבטחי המשנה.

מדיניות החשיפה למבטחי משנה תכלול, בין היתר, מדיניות ניהול החשיפה מול מבטחי משנה בענפים - חיים, כללי ובריאות, וכן הגדרת מסגרת חשיפה מרבית למבטחי המשנה, על-פי פרמטרים שיקבע הדירקטוריון. פרמטר כאמור אפשר שיהיה פרמטר איכותי, דוגמת דירוג הבינלאומי של מבטח המשנה.

הדירקטוריון יפקח על יישום המדיניות שקבע ויטפל באירועים חריגים.

הדירקטוריונים של הגופים המוסדיים בקבוצה מאשרים אחת לשנה מדיניות ביטוח משנה בהתאם לתחומי הפעילות של הקבוצה, על בסיס המלצות שגובשו על ידי הנהלת כל גוף מוסדי/חטיבה והמלצות אגף ניהול סיכונים. במסגרת זו נקבעת מדי שנה מדיניות השיירים לענפים השונים וכן נבחנים הסדרי ביטוח המשנה לסוגיהם. לעניין החשיפה למבטחי משנה, מדיניות חברות הביטוח בקבוצה להתקשרויות חדשות כוללת דרישות סף לבחירת מבטחי משנה המתייחסות בין השאר לדירוגם הפיננסי ולפרמטרים איכותיים נוספים, לרבות ביחס לניסיון העבר, כאשר בענפי ביטוח בהם החשיפה למבטחי משנה היא ארוכת טווח, נדרש דירוג פיננסי מינימלי גבוה יותר. כמו כן, כוללת המדיניות מסגרת חשיפה מרבית הקובעת מהו השיעור המקסימלי של החשיפה למבטח משנה בודד ו/או לקבוצת דירוג של מבטחי משנה, מהון החברה. בנוסף, קובעת המדיניות מגבלות לחשיפה פוטנציאלית למבטח משנה ולקבוצת מבטחי משנה, באירוע רעידת אדמה לפי MPL.⁶³ המדיניות קובעת מנגנוני ניהול ובקרה של חשיפה למבטחי המשנה, לרבות דיווחים לדירקטוריונים של הגופים המוסדיים הרלבנטיים, אודות העמידה במגבלות האמורות.

בעסקי הביטוח הכללי, חוזי ביטוחי המשנה של הקבוצה בענפי הביטוח השונים, נערכים בדרך כלל על בסיס שנתי עם מבטחי משנה שונים. חלקו היחסי של כל מבטח משנה בכל אחד מענפי הביטוח יכול להשתנות משנה לשנה ומענף לענף, וזאת על פי המדיניות העסקית של הקבוצה ואופי העסקים שאותם היא מבקשת לבטח.

לעומת זאת **בעסקי ביטוח החיים ועסקי ביטוח הבריאות** המכסים סיכוני ריסק מוות, אובדן כושר עבודה, נכות, מחלות קשות, סיעוד והוצאות רפואיות והמאופיינים בפוליסות ארוכות טווח, ההתקשרות עם מבטחי המשנה נעשית לכל אורך חיי הפוליסות שנמכרו בתקופת הסכם ביטוח המשנה, להוציא התקשרות לסיכון קטסטרופה הנערכת על בסיס שנתי.

היכולת של החברה להתקשר בהסכמי ביטוח משנה ותנאי ההתקשרות תלויים גם בתנאי השוק ובקיבולת מבטחי המשנה, העומדים בתנאי הסף שקבעה הקבוצה, לסיכונים הרלוונטיים.

בשנת הדוח לא ביצעה הקבוצה עסקאות ביטוח משנה חריגות.

לגורמי הסיכון הנובעים מהתקשרויות עם מבטחי משנה ראה סעיף 9.13(ב)(4) להלן.

9.6.2 ביטוח משנה בתחום ביטוח כללי

9.6.2.1 **סוגי הסדרי ביטוח המשנה העיקריים בתחום**

בענפי חבויות כגון: חבות מעבידים, אחריות מקצועית, חבות מוצר וצד ג', קיימת הגנה לחשיפה באמצעות חוזי ביטוח משנה לא-יחסי להגנה בפני תביעות גדולות.

בענף ביטוח רכב חובה החברה מגינה על החשיפה באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסי ולא יחסי.

⁶³ הנזק הצפוי ביותר בהסתברות שנקבעה, המחושב לפי מודלים.

ככלל, חשיפת החברה בענפי רכוש ואובדן רווחים ובפעילות הערביות (לרבות ערבויות מכר וביצוע), מוגנת באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסיים. בענפי הרכוש ואובדן רווחים נרכש בנוסף חוזה ביטוח משנה לא יחסי לכיסוי קטסטרופה (משותף לכל ענפי הרכוש), המעניק הגנה על חלקה של החברה בשייר העצמי של נזקים עקב אירוע קטסטרופה (לרבות רעידת אדמה), ראה סעיף 9.6.7 להלן.

בביטוחים מסוימים נרכש ביטוח משנה ספציפי (פקולטיבי), במקום או בנוסף לכיסוי באמצעות ה-TREATY, תוך שמירה על עמידה במדיניות השיירים שקבעה החברה.

חלק מהותי מפעילותה של כלל ביטוח אשראי מוגן בביטוח משנה יחסי. כמו כן, רוכשת כלל ביטוח אשראי ביטוח משנה לא יחסי לכיסוי מפני כשל של קבוצת חייבים.

9.6.2.2 מבנה העמלות בתחום ביטוח כללי

לא מתקבלות עמלות ממבטחי משנה בביטוחים לא-יחסיים, למעט בביטוחי משנה פקולטיבי על בסיס **Excess of Loss**.

בביטוחים יחסיים מתקבלות עמלות ממבטחי משנה. עמלות אלה מחושבות בעיקרן לפי שיעור מסוים מהפרמיה למבטחי משנה. קיימים שני סוגים עיקריים של עמלות: עמלות קבועות בשיעור קבוע מהפרמיות (**flat**) או עמלות מדורגות לפי רווחיות התיק (**Sliding Scale**). בנוסף, בהסכמים בודדים קיימת גם עמלת רווחים (**Profit Commission**) המבוססת על שיעור רווחיות מבטח המשנה בחוזה הספציפי.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה יותר מ-10% מסך פרמיית ביטוח המשנה בתחום בשנת הדוח

שם מבטח המשנה	דירוג S&P נכון למועד פירסום הדוח	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח) לשנת 2018	שיעור מסה"כ פרמיה למבטחי משנה לתחום הפעילות לשנת 2018
Munich Re	AA-	159,899	15.8%

9.6.2.3 שינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ביטוח כללי

במהלך שנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ביטוח כללי.

9.6.3 ביטוח משנה בתחום חיסכון ארוך טווח

9.6.3.1 סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים בתחום חיסכון ארוך טווח

א. חוזים יחסיים מסוגים שונים המגנים על חשיפת החברה ברוב העסקים בענף ביטוח חיים.

ב. חוזה לא יחסי מסוג Excess of Loss המגן על חברות הקבוצה מפני אירועי קטסטרופה בהתייחס לכיסויי מוות, אובדן כושר עבודה ונכות.

9.6.3.2 תיאור הסכמי העמלות בתחום ביטוח חיים

בגין הסכם מסוג ביטוח משנה יחסי, משלמים מבטחי המשנה לחברה עמלה בשיעור מהפרמיה שהועברה למבטח המשנה בשנה הראשונה לאחר מכירת המוצרים בתחום.

בנוסף לעמלות ביטוח משנה המשולמות מהפרמיה כאמור, משלמים מבטחי המשנה, בביטוח חיים, לחברה עמלת רווחים המחושבת כחלק יחסי מהרווח מעסקי הביטוח המבטחים בביטוח המשנה.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה יותר מ-10% מסך פרמיית ביטוח המשנה בתחום בשנת הדוח

שם מבטח המשנה	דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה לשנת 2018 (באלפי ש"ח)	שיעור מסה"כ פרמיה למבטחי משנה לתחום פעילות בשנת 2018
Swiss Re	AA-	65,712	48.4%
Munich Re	AA-	45,086	33.2%
Gen Re	AA+	17,263	12.7%

9.6.3.3 שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום ביטוח חיים

במהלך שנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום חיסכון ארוך טווח.

9.6.4 ביטוח משנה בתחום ביטוח בריאות

9.6.4.1 סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים בתחום ביטוח בריאות וסיעוד

חלק מחשיפת הקבוצה בפוליסות בריאות בגין רכיבי סיכון מסוימים מכוסה בהסכמי ביטוח משנה יחסיים מסוג מכסה. בגין מוצרי ביטוח סיעוד, קיים ביטוח משנה יחסי מסוג חוזה מכסה לפוליסות פרט שנמכרו עד לחודש יולי 2004 והחל מחודש יוני 2014. לפוליסות סיעוד שנמכרו החל מחודש יולי 2004 ועד חודש מאי 2014 לא היה ביטוח משנה, למעט הסכמים לביטוח משנה יחסי מסוג מכסה שנרכשו בקשר עם עסקת מכבי (ראה סעיף 8.1.2.2 (ג) לעיל) ובקשר עם עסקה לביטוח חברי קופת חולים לאומית, אשר בגינה נרכש ביטוח משנה לתקופה שעד חודש יוני 2014 והחל מחודש יולי 2016.

בנוסף, קיימת לקבוצה הגנה לצבר מקים, בחוזה לא יחסי, ביחס לפוליסות תאונות אישיות, לפוליסות נסיעות לחו"ל ולפוליסות סיעוד ומחלות קשות, במסגרת כיסוי קטסטרופה. היקף ההגנה שנרכש מבוסס על מחקרים פנימיים שעורכת החברה.

9.6.4.2 תיאור מבנה העמלות בתחום ביטוח בריאות

בחלק מחוזי ביטוח המשנה קיימת עמלה שמשלמים מבטחי המשנה לקבוצה עבור מוצרי ביטוח הבריאות לסוגיהם, המבטחים בביטוח משנה יחסי, שמחושבת כשיעור מהפרמיה שהועברה למבטח המשנה. במרבית המקרים עמלה זו משולמת רק בשנה הראשונה לאחר המכירה.

בנוסף לעמלות ביטוח משנה המשולמות מהפרמיה כאמור, בחלק מחוזי ביטוח המשנה משלמים מבטחי המשנה לקבוצה, בגין ביטוחי המשנה האמורים, עמלת רווחים המחושבת כשיעור מהרווח מעסקי הביטוח המבטחים בביטוח המשנה (Profit commissions).

בחוזי ביטוח משנה לא יחסי (Excess of Loss) לא מתקבלת עמלה ממבטחי המשנה.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה יותר מ-10% מסך פרמיית ביטוח המשנה בתחום בשנת הדוח

שם מבטח המשנה	דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה לשנת 2018 (באלפי ש"ח)	שיעור מסה"כ פרמיה למבטחי משנה לתחום פעילות בשנת 2018
Scor	AA-	167,590	55.8%
Partner Re Sa	A+	84,109	28.0%

9.6.4.3

שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום ביטוח בריאות

במהלך שנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ביטוח בריאות.

9.6.5

מגבלות ותקרות כיסוי

9.6.5.1

מגבלות או תקרות כיסוי בתחום ביטוח כללי

ברוב חוזי ביטוח המשנה היחסיים בענפי הרכוש הגבילו מבטחי המשנה את היקף הכיסוי המצטבר לאירועים שנקבעו, ובפרט לרעידת אדמה. אצל מרבית מבטחי המשנה בחוזי הרכוש המגבלה לאירוע רעידת אדמה הינה בין 4% ל-5% מחלקם היחסי בסכום הביטוח ובהתייחס למגבלת החשיפה הכוללת שנקבעה בחוזים. לפרטים נוספים ראה סעיף 9.6.7 להלן.

בחוזים מסוג Excess of Loss, לא הגיעה החברה לתקרות שנקבעו בתקופות המדווחות ואין לה תביעות תלויות בהיקף המתקרב למגבלות שנקבעו.

9.6.5.2

מגבלות או תקרות כיסוי בתחום חיסכון ארוך טווח

אין מגבלות או תקרות כיסוי מהותיות לגבי השתתפות של מבטח המשנה בתביעות בחוזים יחסיים מסוג מכסה (Quota Share), למעט: מגבלות על סכום הביטוח למקרה בהסכמי ביטוח משנה בגין מוצרי ביטוח מחלות קשות ומגבלות על סכום הביטוח למקרה מוות בהסכמי ביטוח משנה בגין "ביטוח לכל אחד".

יצוין, כי נכון למועד כתיבת הדוח, במקרים בהם נקבעו תקרות כיסוי בהסכמי ביטוח המשנה, ככלל החברה אינה מכסה סכומים החורגים מתקרת הכיסוי ללא כיסוי פקולטטיבי.

בחוזה המגן על שיר הקבוצה מפני אירועי קטסטרופה בתחום חיסכון ארוך טווח קיימת תקרת כיסוי, ומקים מעל תקרה זו חוזרים לאחריות החברה.

9.6.5.3

מגבלות או תקרות כיסוי בתחום ביטוח בריאות

בחלק מחוזי ביטוח המשנה היחסיים מסוג מכסה בענף סיעוד ומחלות קשות, קיימות מגבלות מסוימות לעניין תנאי ההשתתפות או לעניין תקרת כיסוי לגבי השתתפות של מבטח המשנה בתביעות בסכום מצטבר למבוטח. יצוין כי ככלל, הפוליסות המונפקות על ידי החברה הינן במסגרת תקרות הכיסוי האמורות. בנוסף, קיימות בהסכמים מסויימים התניות לגבי תנאי ההשתתפות. נכון למועד הדוח ההתניות אינן מתקיימות והחברה אינה צופה שיתקיימו.

9.6.5.4

מגבלות מכוח חוקים ו/או אמנות

מזה מספר שנים מנסים מבטחי המשנה לכלול בהסכמי ביטוח המשנה סעיף המכפיף את חובותיהם בחוזה למגבלות חוקיות מכוח חוקים ו/או אמנות מדינתיים ו/או בינלאומיים שונים כפי שיהיו מעת לעת, כדוגמת סנקציות על איראן, הימנעות ממימון טרור וכד' (להלן: "סעיף סנקציות").

החברה הבהירה למבטחי המשנה כי היא מתנגדת להכללת סעיף סנקציות בחוזי ביטוח המשנה באופן המפחית ממחויבותם לתשלום בענפים שבהם אינה יכולה לכלול סעיף מקביל אל מול המבוטחים. נכון למועד כתיבת הדוח, אין בחוזים עם מבטחי המשנה סעיף סנקציות כאמור בענפים שבהם החברה אינה יכולה לכלול כיסוי מקביל מול מבוטחים. עם זאת, מבטחי המשנה שבים ומבהירים כי עשויה להיווצר מניעה לתשלום כתוצאה ממגבלות חוקיות כאמור.

9.6.6

שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה המתייחסים לתקופה שמעבר לתאריך הדוח

לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה בתקופה שלאחר תאריך הדוח.

יצוין, כי מעת לעת החברה עורכת התאמות בפרטי הסדרי ביטוח, לרבות לעניין גובה העמלות, גבולות הכיסוי, סכומי ושיעורי השייר, בהתבסס על ניתוח תוצאות העבר והערכת הסיכון לרבות בהתייחס לשינויים במוצרים, בשוק וברגולציה.

9.6.7

חשיפת מבטחי המשנה לרעידת אדמה בישראל

אירוע הקטסטרופה המרכזי אליו חשופה החברה הינו רעידת אדמה בישראל והחשיפה העיקרית לסיכון זה הינה בגין ענפי הרכוש שהינם חלק מביטוח כללי.

ליום 31 בדצמבר 2018 סכומי ביטוחי הרכוש בישראל, הכוללים כיסוי רעידת אדמה מסתכמים בסך של כ-400 מיליארדי ש"ח (ברוטו). החברה מבטחת בגין ביטוחי הרכוש האמורים בביטוח משנה יחסי מסוג מכסה או מסוג עודפים. בחלק מחוזי ביטוח המשנה היחסי קיימת תקרת כיסוי לאירוע בודד (ראה לעיל).

בגין אירוע קטסטרופה רכשה החברה לענפי הרכוש, מעבר לכיסוי במסגרת הסכמי ביטוח משנה יחסיים (חוזי ו/או פקולטטיבי) בגין השייר המצטבר, ביטוח משנה מסוג "הפסד יתר" בסכום מוגדר לחשיפה אשר תנבע מהאירוע כאמור, וזאת בהתבסס על אומדן החברה בדבר הנזק הצפוי להתרחש עקב קטסטרופה בהסתברות מסוימת.

רכישת ביטוחי המשנה בגין אירוע קטסטרופה, מבוססת על הערכות של הסיכון על בסיס נתונים מפורטים ועדכניים של חשיפות החברה באמצעות תוכנות בינלאומיות ייעודיות, המבוססות על מודלים כמותיים להערכת סיכוני קטסטרופה. על פי בדיקה זו, שבוצעה לאחרונה בשנת 2018, היקף הכיסוי שרכשה החברה מגן עליה מפני אירועים שהסתברות להתרחשותם מוערכת על פי חלק מהמודלים כנמוכה מ-1 ל-250 שנה ואף כנמוכה מ-1 ל-1000 שנה על פי חלק מהמודלים.

על בסיס הניתוח האמור, מבססת החברה את רכישת ההגנה מפני קטסטרופה, על שיעור נזק צפוי (MPL) הנע בין 1.5% ל-2.9% מסכום הביטוח, בהתאם לענפי הביטוח ולמאפייני הרכוש המבטוח. לשנת הדוח, רכשה החברה הגנה על השייר המצטבר מפני קטסטרופה בשיעור MPL משוקלל של כ-2.2% מסכום הביטוח הכללי בביטוחי דירות ורכוש.

כתוצאה ממערך ביטוחי המשנה האמורים, באירוע קטסטרופה בישראל, שיגרום נזק ברוטו לרכוש מבטוח בחברה בסך ברוטו של עד כ-9.6 מיליארדי ש"ח (שהינו הנזק הצפוי בהתאם להערכה המתוארת לעיל), יהיה סכום הנזק המירבי בו תישא החברה בשייר (בכלל זה עלות רכישת כינון) בסך של כ-50.4 מיליוני ש"ח. במידה וסכום הנזק יהיה גבוה מהסכום האמור, תישא החברה בחלק מהנזקים העולים על הסכום האמור, בהתאם לחוזי המכסה והעודפים הרלבנטיים.

יצוין כי החברה רכשה גם ביטוח משנה לקטסטרופה בגין **ביטוחי חיים ובריאות**, כאשר רעידת אדמה בישראל עשויה להיות אירוע שיפעיל גם ביטוח משנה זה. היקף הכיסוי שנרכש בגין מוצרים אלה מבוסס על מחקרים פנימיים שביצעה החברה להשפעת תרחישים שונים, בהם רעידת אדמה בישראל, על ההתחייבויות הביטוחיות המכסות אירועי מוות או פגיעה פיזית המכוסים בפוליסות חיים ובריאות. יצוין כי, החשיפה לסיכון רעידת אדמה בישראל המוערכת בגין ביטוחים אלה הינה בהיקפים נמוכים מהותית ביחס לחשיפה בגין ביטוחים בענפי הרכוש אליה מתייחסים הנתונים בסעיף זה ובביאור 37(ה2) לדוחות הכספיים.

מבטחי המשנה של החברה המשתתפים בחשיפה, בביטוח כללי, לאירוע רעידת אדמה בישראל מדורגים על פי הטבלה המפורטת להלן:

חשיפת מבטחי משנה לרעידת אדמה (באלפי ש"ח) לשנת 2018:

קבוצת דירוג מרכזת דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	תחזית חשיפה לרעידת אדמה בלתי יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה יחסי	שיעור מסה"כ
A- ומעלה	937,000	8,736,052	9,673,052	100.00%
BBB- עד BBB+	0	0	0	0.00%
נמוך מ-BBB או לא מדורג	0	0	0	0.00%
סה"כ	937,000	8,736,052	9,673,052	100.00%

כלל חברה לביטוח בע"מ

חלק א' - תיאור עסקי התאגיד

מבטחי המשנה אשר החשיפה שלהם לסיכון רעידת אדמה עולה על 10% מסך החשיפה לרעידת אדמה (באלפי ש"ח) לשנת 2018:

שם מבטח המשנה	קבוצת דירוג מרכזת דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	תחזית חשיפה לרעידת אדמה בלתי יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה	שיעור מסה"כ
Swiss Re	AA-	178,030	1,364,878	1,542,908	16.0%
Munich Re	AA-	178,030	987,099	1,165,129	12.0%

חשיפת מבטחי משנה לרעידת אדמה (באלפי ש"ח) לשנת 2017:

קבוצת דירוג מרכזת דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	תחזית חשיפה לרעידת אדמה בלתי יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה	שיעור מסה"כ
A- ומעלה	1,386,800	6,904,363	8,291,163	99.99%
BBB- עד BBB+	0	0	0	0.00%
נמוך מ-BBB או לא מדורג	0	567	567	0.01%
סה"כ	1,386,800	6,904,930	8,291,730	100.0%

מבטחי המשנה אשר החשיפה שלהם לסיכון רעידת אדמה עולה על 10% מסך החשיפה לרעידת אדמה (באלפי ש"ח) לשנת 2017:

שם מבטח המשנה	קבוצת דירוג מרכזת דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	תחזית חשיפה לרעידת אדמה בלתי יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה	שיעור מסה"כ
Swiss Re	AA-	268,693	1,122,259	1,390,952	16.8%
Munich Re	AA-	268,693	644,016	912,709	11.0%

* הסכומים בטבלאות שלעיל כוללים חשיפה בסכומים נמוכים בגין ביטוח עסקים בחו"ל ("עסקים נכנסים") המבוטחים ע"י החברה.

ריכוז תוצאות ביטוח המשנה בביטוח כללי לשנים 2016 עד 2018⁶⁴

סה"כ	ענף ביטוח חבויות	ענף ביטוח רכוש אחר ואחרים	ענף ביטוח רכב רכוש	ענף ביטוח רכב חובה	פרמיית ביטוח משנה בשנת 2018 (באלפי ש"ח)
247,158		246,603	555		רעידת אדמה וסיכוני טבע
620,661	32,046	315,363	-	273,252	ביטוח משנה יחסי
144,641	87,518	47,499	1,395	8,229	ביטוח משנה לא יחסי
1,012,460	119,564	609,465	1,950	281,481	סה"כ פרמיה
188,419	7,290	205,397	2,254	(26,522)	תוצאות ביטוח משנה

סה"כ	ענף ביטוח חבויות	ענף ביטוח רכוש אחר ואחרים	ענף ביטוח רכב רכוש	ענף ביטוח רכב חובה	פרמיית ביטוח משנה בשנת 2017 (באלפי ש"ח)
200,355	-	199,816	539	-	רעידת אדמה וסיכוני טבע
549,404	37,937	303,891	-	207,576	ביטוח משנה יחסי
111,720	74,420	22,728	1,878	12,694	ביטוח משנה לא יחסי
861,479	112,357	526,435	2,417	220,270	סה"כ פרמיה
(87,670)	(66,546)	37,139	2,325	(60,588)	תוצאות ביטוח משנה

⁶⁴ תוצאת רווח והפסד של ביטוח המשנה בלבד לפי תחומי פעילות בביטוח כללי כולל ביטוח אשראי, כפי שמשקף בדיווחי החברה לממונה.

סה"כ	ענף ביטוח חבויות	ענף ביטוח רכוש אחר ואחרים	ענף ביטוח רכב רכוש	ענף ביטוח רכב חובה	פרמיית ביטוח משנה בשנת 2016 (באלפי ש"ח)
209,282	-	208,839	443	-	רעידת אדמה וסיכוני טבע
328,492	35,578	292,914	-	-	ביטוח משנה יחסי
107,863	61,714	28,264	2,313	15,572	ביטוח משנה לא יחסי
645,637	97,292	530,017	2,756	15,572	סה"כ פרמיה
169,894	(97,643)	282,331	3,248	(18,042)	תוצאות ביטוח משנה

הסברים לתוצאות ביטוח המשנה בביטוח כללי:

- ענף ביטוח רכב חובה** – בשנת הדוח חודש ההסכם היחסי שנחתם בשנה שעברה. השיפור בריווחיות מבטחי המשנה בשנת הדוח משקפת יציבות בהתפתחות התביעות בענף בשנת הדוח לעומת הרעה אשתקד. כמו כן בשנת הדוח לא היה שינוי מהותי בהתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מההשפעה הצפויה של ועדת וינוגרד, לעומת הגדלת ההתחייבויות אשתקד. לפרטים ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(2) לעיל.
- ענף ביטוח רכוש אחר ואחרים** – השיפור בריווחיות בשנת הדוח נובע בעיקר מקיטון בהתפתחות התביעות הגדולות בשנת הדוח ביחס להרעה אשתקד, וכן מיציבות בפרמיה המורוחת לעומת קיטון אשתקד שנבע מטיוב התיק.
- ענף ביטוח חבויות** – השיפור בריווחיות מבטחי המשנה בשנת הדוח נובע מקיטון בהתפתחות התביעות הגדולות בשנת הדוח ביחס להרעה אשתקד. כמו כן, לא היה שינוי מהותי בהתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מההשפעה הצפויה של ועדת וינוגרד לעומת הגדלת ההתחייבויות אשתקד. לפרטים ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(2) לעיל, ומשיפור בהתפתחות התביעות.

9.7. הון אנושי

9.7.1. תרשים המבנה הארגוני של הקבוצה

התרשים להלן, מבטא את הזיקה הפונקציונלית-ארגונית, נכון למועד דוח זה, של בעלי התפקידים השונים, אשר אינה בהכרח זהה לזיקה המשפטית.

(1) תחת החטיבה נכללים, בין היתר, עובדי הכלל הראשון.

(2) תחת החטיבה נכלל אגף אקטואריה.

(3) בכפיפות למנכ"ל החברה, פועלת גם כללביט מערכות- חברה בת בבעלות כלל החזקות אשר נותנת שירותי מיכון לחברות הקבוצה.

המבנה הארגוני של הקבוצה מתבסס על פעילות באמצעות תשעה מערכים/חטיבות שמנהלים, יחד עם מנהלי אגפי מערכות מידע, ניהול סיכונים, יעוץ משפטי, אקטואריה, שיווק, אסטרטגיה ודוברות, מהווים את הנהלת החברה כדלהלן:

א. ארבעה גופי ביצוע: (1) חטיבת לקוחות והפצה, שמרכזת את פעילות המכירות של הקבוצה, לרבות מול סוכני הקבוצה ופעילויות המכירה הישירות; (2) מערך שירות תפעול וגביה שמרכזת את פעילות השירות, התפעול והגביה מול הסוכנים והלקוחות; (3) חטיבת השקעות שמרכזת את פעילות ההשקעות ומתן האשראי בקבוצה; (4) מערך תביעות, שמרכזת את הטיפול בתביעות מבוטחים ועמיתים בכל ענפי הביטוח והפנסיה.

ב. שלוש חטיבות עסקיות: (1) חטיבת חיסכון ארוך טווח; (2) חטיבת לביטוח כללי; ו- (3) חטיבת לביטוח בריאות; שהינן חטיבות מקצועיות, המנחות את גופי הביצוע בתחומן.

ג. חמישה גופי מטה: (1) חטיבת משאבים, המרכזת את ניהול משאבי האנוש, השכר, הלוגיסטיקה, והאו"ש בקבוצה; (2) חטיבת פיננסית שמרכזת את כל פעילויות הכספים והאקטואריה בקבוצה; (3) אגף יעוץ משפטי ורגולציה; (4) אגף ניהול סיכונים בקרה ואכיפה. פעילות תחום ניהול סיכונים בקרה ואכיפה הינה חוצת חברה ומבוצעת גם באמצעות מחלקות בקרה יחידתיות שמוגדרות כאחראיות על ניהול הסיכונים התפעוליים וביצוע בקרות של תהליכים מרכזיים שהוגדרו כבעלי חשיפה בארגון; (5) אגף שיווק, אסטרטגיה ודוברות. בנוסף לאמור, בכפיפות למנכ"ל החברה פועלת גם כללביט מערכות, חברה בבעלות כלל החזקות, אשר נותנת שירותי מערכות מידע לחברות הקבוצה.

ד. אגף הביקורת הפנימית, הכפוף ליו"ר הדירקטוריון.

המבנה הארגוני המוצג הינו מבנה ארגוני חדש, בתוקף מיום 1 בספטמבר 2018, אשר נבנה בעקבות שינוי בהנהלת החברה. מטרת השינוי הינה יצירת מבנה המשרת את יעדי הקבוצה ומאפשר התייעלות של גופי המטה תוך מיקוד בליבת הביצועים של כל חטיבה. עיקרי השינוי המבני הינם כדלקמן:

1. פיצול חטיבת השקעות מימון ופיננסים ל- 2 חטיבות – החטיבה הפיננסית וחטיבת השקעות והכפפת אגף האקטואריה לחטיבה הפיננסית.

2. ביטול חטיבת המטה והכפפת יחידות המטה, מלבד אקטואריה, ישירות למנכ"ל.

3. איחוד חטיבת ביטוח חיים וחטיבת פנסיה וגמל לחטיבה אחת – חטיבת חיסכון ארוך טווח.
4. הקמת חטיבת לקוחות והפצה – אשר כוללת את הפעילויות שהיו תחת מערך הלקוחות (פעילויות מכירה ישירה ללקוחות) וחלק מהפעילויות שהיו תחת מערך העסקים (בעיקר יחידות המכירה).
5. הקמת מערך שירות תפעול וגבייה – הכולל את יחידות השירות של החברה (תחום השירות על מוקדיו) ויחידות התפעול והגבייה בתחומי חיסכון ארוך טווח וביטוח בריאות, וכן את תחום פניות הציבור.

9.7.2 מצבת עובדי הקבוצה

להלן נתונים בדבר מצבת עובדי הקבוצה ליום 31 בדצמבר 2018 ו-2017 בהתאם למבנה הארגוני:

מס' עובדים 31.12.2017	מס' עובדים 31.12.2018	יחידות
659	⁽²⁾ 244	מטה וגופי שירות מרכזיים ⁽¹⁾
460	⁽³⁾ 50	חטיבת הבריאות
171	⁽⁵⁾ 206	חטיבת חיסכון ארוך טווח ⁽⁴⁾
104		
125	131	חטיבת ביטוח כללי
415	388	מערך התביעות
	⁽⁷⁾ 1,268	מערך שירות, תפעול וגבייה
⁽⁶⁾ 1,078	⁽⁸⁾ 838	חטיבת לקוחות והפצה
	172	חטיבת השקעות
⁽⁹⁾ 433	⁽¹⁰⁾ 306	חטיבה פיננסית
3,445	3,603	סה"כ⁽¹¹⁾

עיקר הגידול במצבת כוח האדם בשנת הדוח נובע מחיזוק מערכי הגבייה והתפעול (לרבות העברת פעילות תפעול וגבייה שבוצעה במיקור חוץ לקבוצה) ומחיזוק מערכי המכירות.

- 1- בעיקרם עובדי חטיבת משאבים, אגף יעוץ משפטי ורגולציה, אגף ניהול סיכונים בקרה ואכיפה, אגף שיווק, אסטרטגיה ודוברות ואגף ביקורת פנים.
- 2- הקיטון נובע בעיקרו ממעבר של 387 עובדי תחום השירות מחטיבת משאבים למערך שירות תפעול וגבייה וממעבר של עובדי אגף האקטואריה לחטיבה הפיננסית.
- 3- הקיטון נובע בעיקרו ממעבר של 346 עובדי הכלל הראשון ומעבר של 57 עובדי מוקדי המכירות הטלפוניים של החברה, כהגדרתם בתוספת להסכם הקיבוצי החדש, לחטיבת לקוחות והפצה.
- 4- חטיבת פנסיה וגמל וחטיבת ביטוח חיים אוחדו לחטיבת חיסכון ארוך טווח.
- 5- הקיטון נובע בעיקרו ממעבר של 80 עובדי אגף הלקוחות הישירים לחטיבת לקוחות והפצה.
- 6- עובדי מערך העסקים פוצלו בין מערך שירות תפעול וגבייה וחטיבת לקוחות והפצה.
- 7- הגידול נובע בעיקרו ממעבר של 387 עובדי תחום השירות מחטיבת משאבים למערך שירות תפעול וגבייה, וגידול במצבה של כ-130 עובדים לצורך תגבור פעילויות בתחומי התפעול והגבייה בנוסף בשנת הדוח בוצעה קליטה לחברה של פעילות תפעול וגבייה שבוצעה במיקור חוץ.
- 8- הגידול נובע בעיקרו ממעבר של 346 עובדי הכלל הראשון ו-57 עובדי כלל יז'ן מחטיבת הבריאות וממעבר של 80 עובדי אגף הלקוחות הישירים מחטיבת חיסכון ארוך טווח.
- 9- פיצול חטיבת השקעות מימון ופיננסים לחטיבה הפיננסית וחטיבת ההשקעות.
- 10- הגידול נובע ממעבר של 35 עובדי אגף אקטואריה מחטיבת המטה לחטיבה הפיננסית.
- 11- מתוכם כ-57 וכ-64 עובדי ספק בשנים 2018 ו-2017, בהתאמה.

* ההסברים המובאים לעיל בדבר השינויים במצבה, מתייחסים לעיקר השינויים במצבה כפי שאירעו בשנת הדוח.

מתוך מצבת העובדים הנזכרת לעיל, ההנהלה הבכירה של החברה (בעיקר מנהלי החטיבות, המערכים ויחידות המטה) מונה 15 מנהלים ובנוסף את מנכ"ל החברה (המכהן גם כמנכ"ל כלל החזקות) והמבקר הפנימי של הקבוצה.

נושאי המשרה בחברה הינם מנכ"ל החברה, היועצת המשפטית, מנהל החטיבה הפיננסית, מנהל חטיבת משאבים, מנהל חטיבת השקעות, מנהלת אגף ניהול סיכונים⁶⁵, מנהל חטיבת חיסכון ארוך טווח, מנהלת חטיבת ביטוח כללי, מנהל חטיבת ביטוח בריאות, מנהל אגף אקטואריה, מנהל חטיבת לקוחות והפצה, מנהל מערך התביעות ומנהל אגף מערכות מידע אשר הינם בדרגת משנה למנכ"ל וכן, מנהלת מערך שירות תפעול וגביה ומנהלת אגף שיווק, אסטרטגיה ודברות אשר הינן בדרגת סמנכ"ל בכיר.

ביום 7 במרס 2018 הודיע מר איזי כהן, אשר כיהן כמנכ"ל החברה וכלל החזקות על כוונתו לסיים את כהונתו כמנכ"ל החברה וכלל החזקות. ביום 17 ביוני אישרו דירקטוריון החברה ודירקטוריון כלל החזקות את מינויו של מר יורם נוה כמנכ"ל החברה ומנכ"ל כלל החזקות, החל מיום 1 ביולי 2018. לפרטים ראה סעיף 2.5.2.1 לעיל.

לפרטים בדבר נושאי משרה בחברה, ראה חלק ד לדוח – פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 13. לפרטים נוספים אודות תנאי העסקה של מנכ"ל החברה ראה ביאור 38(ב)(5) לדוחות הכספיים ואודות תנאי התגמול של נושאי המשרה ראה סעיף 9.7.5(ג) להלן.

לחברה אין תלות מהותית בעובד מסוים.

הטבות וטיבים של הסכמי העסקה

9.7.3

סוגי ההסכמים ואופן התגמול-

ביום 2 בינואר 2014 חתמו החברה והחברות הבנות שלה, כלל פנסיה וגמל וכלל ביטוח אשראי וכן החברות הבנות של כלל החזקות, כללביט מערכות וכלל מימון על הסכם קיבוצי בינן לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה ("ההסתדרות") וועד העובדים בקבוצת כלל החזקות. ביום 22 בדצמבר 2015 תוקן ההסכם הקיבוצי באופן שהחיל את הוראותיו גם על חלק מעובדי כנף (ההסכם לרבות התוספת להסכם ייקראו להלן ביחד: "ההסכם הקיבוצי הראשון"). ההסכם הקיבוצי הראשון חל על מרבית עובדי החברות האמורות, למעט עובדים בתפקידים ספציפיים שהוגדרו בהסכם ומנהלים בדרג שהוגדר בהסכם. ביום 4 ביולי 2017 נחתם הסכם קיבוצי חדש בין החברה, כלל פנסיה וגמל, כלל ביטוח אשראי, כללביט מערכות, כלל מימון וכנף ("החברות") לבין ההסתדרות וועד העובדים בקבוצת כלל החזקות ("ההסכם הקיבוצי החדש"), אשר האריך את ההסכם הקיבוצי הראשון לתקופה של 4 שנים, מיום 1 לינואר 2017 ועד ליום 31 לדצמבר 2020, בכפוף לשינויים שבוצעו, לפרטים ראה ביאור 24(ד) לדוחות הכספיים.

בהמשך להודעת ההסתדרות מיום 13 בנובמבר 2017 בדבר היותה ארגון העובדים היציג של עובדי הכלל הראשון, ביום 29 במרס 2018 חתמו החברות, הכלל הראשון, ההסתדרות וועד העובדים בקבוצה על נספח להסכם הקיבוצי החדש, המחיל את הוראות ההסכם על חלק מעובדי הכלל הראשון, למעט מנהלים בדרג שנקבע, בכפוף לשינויים מסוימים שסוכמו.

ביום 26 לפברואר 2018, חתמו אי די בי פתוח, הסתדרות העובדים הכללית החדשה וועד העובדים בקבוצת כלל החזקות עלהסכם שעל פיו ישולם מענק לעובדי קבוצת כלל החזקות במקרה של מכירת השליטה בכלל החזקות או מתן היתר שליטה בכלל החזקות, בתנאים שהוגדרו בהסכם. ביום 3 במאי 2018, בעקבות מכירת 5% ממניות כלל

⁶⁵ בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 20 לאוגוסט 2018.

החזקות (בהתאם להנחיות הממונה לנאמן להמשיך ולפעול במתווה במקומה של אי די בי פתוח למכירת 5% מאמצעי השליטה בכלל החזקות), פקע ההסכם.

יובהר כי החברה וכלל החזקות לא היו צד להסכם האמור ולא היו מעורבות בהכנתו, ולכן החברה אינה יכולה להעריך את השפעותיו של ההסכם לרבות פקיעתו, עליה ועל יחסי העבודה בה.

בקבוצת כלל ביטוח קיימים כ- 249 עובדים, שההסכם הקיבוצי החדש אינו חל עליהם, לרבות ההנהלה הבכירה, והם מועסקים על פי הסכמי עבודה אישיים, המגדירים את תנאי העסקתם, לרבות משכורת בסיס, תנאים סוציאליים ותנאים נלווים.

הפרשות בגין סיום יחסי עובד מעביד-

לגבי העובדים שההסכם הקיבוצי החדש חל עליהם (למעט עובדים שעתיים בכלל הראשון ועובדי כלל ויז'ן שהינם בתקופת ניסיון) – חל הסדר לפי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים, התשכ"ג-1963, ביחס לכל תקופת עבודתם.

לפרטים נוספים אודות הפרשות בגין סיום יחסי עובד מעביד לעובדי הקבוצה, ראה ביאור 24 לדוחות הכספיים.

תנאים והטבות נוספים-

החברות בקבוצה נוהגות להעניק מעת לעת הסדרים לרכישת מוצרי ביטוח ושירותים לעובדיהן, הכוללים, בין היתר, ביטוח אלמנטרי, מוצרים פנסיוניים וביטוח בריאות וחיים.

בחברה קיימת פוליסת ביטוח בריאות קבוצתית, לעובדים אשר בחרו להצטרף בתשלום לביטוח זה.

הקבוצה מאפשרת לעובדים, לקבל הלוואות עפ"י נהלים פנימיים מוגדרים ובהתאם להוראות הדין, בהתחשב, בין היתר, בותק של העובד ובגובה משכורתו.

לתנאי העסקתם (לרבות תגמולים) של חמשת בעלי התגמולים הגבוהים ביותר מבין נושאי המשרה הבכירה בחברה (לרבות יו"ר ומנכ"ל החברה), ושלושת בעלי התגמולים הגבוהים ביותר מבין נושאי המשרה הבכירה בחברה בשנת הדוח ולשכר ששולם לדירקטורים בחברה, ראה חלק ד לדוח - פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 8.

ביום 19 במרס 2018 פורסם צו הרחבה בדבר קיצור שבוע העבודה במשק, לפיו יקוצר שבוע העבודה במשק בשעה אחת, כך שיעמוד על 42 שעות שבועיות, בלא הפחתה בשכר. תחילתו של הצו ביום 1 באפריל 2018. החברה מיישמת את הוראות הצו.

9.7.4 השקעת התאגיד בהשתלמויות והדרכה

כחלק מאסטרטגיה כוללת לפיתוח ההון האנושי כנכס מרכזי בקבוצה, הקבוצה השקיעה בשנת 2018, משאבים רבים בפעילויות למידה והדרכה מקצועיות ופיתוח מיומנויות מנהלים בארגון. גם בשנה זו התמקדה הקבוצה בשיפור איכות השירות ומיומנויות השירות ללקוחות החברה ולסוכניה, בשיפור מקצועיות וידע ביטוחי בכל תחומי הביטוח, אכיפה וציות, במיסוד ויישום תהליכי הטמעה למערכות המידע אשר תומכות בליבה העסקית ובשיפור מיומנויות ניהול דרג הביניים.

הדרכות אלה נועדו, בין היתר, להתאים את תפקוד עובדי ומנהלי הקבוצה לשינויים ולהתפתחות במשק, לסטנדרט שירות מתקדם ולדרישות הרגולציה.

בשנת 2018 המשיכה להתקיים פעילות הדרכה חוצת חברה לטובת הטמעת פיתוחים טכנולוגיים וכלים דיגיטליים.

9.7.5 מדיניות שכר ותגמול בכירים

החל מספטמבר 2013, כלל החזקות נדרשת לאשר, אחת לשלוש שנים לפחות, מדיניות תגמול לנושאי משרה בהתאם לחוק החברות (תיקון מס' 20), התשע"ג-2012. בנוסף, על החברה ויתר הגופים המוסדיים בקבוצה חל

חוזר הממונה בעניין מדיניות תגמול בגופים מוסדיים מחדש אפריל 2014, כפי שתוקן בחודש אוקטובר 2015 ("חוזר התגמול").

מדיניות התגמול של החברה נועדה לסייע בהשגת מטרות החברה ותוכניות העבודה שלה בראייה ארוכת טווח, ובין היתר במטרה לגייס ולשמר מנהלים בכירים ואיכותיים ברמה גבוהה, בעלי ידע מקצועי ספציפי והתמחות יחודיים, בעלי יכולת להוביל את החברה להצלחה עסקית ולהתמודד עם האתגרים העומדים בפניה, להעסיק נושאי משרה בעלי מוטיבציה, להשיג רמה גבוהה של ביצועים עסקיים מבלי ליטול סיכונים בלתי סבירים, וליצור איזון ראוי בין מרכיבי התגמול השונים, הקבועים מול המשתנים, קצרי הטווח למול ארוכי הטווח ותגמול במזומן (כולל תנאים גלויים) למול תגמול הוני. מדיניות התגמול קובעת כללים, קריטריונים ואמות מידה שלפיהם ייקבעו תנאי כהונתם והעסקתם של נושאי המשרה בחברה, תוך התאמה למאפיינים הספציפיים של הפעילות עליה אחראי נושא המשרה הרלבנטי, לניסיונו, הכשרתו וביצוע התפקיד על ידו והכל בהתאם למגבלות החוקיות המפורטות לעיל ולהלן.

א. חוזר התגמול ומדיניות התגמול בגופים המוסדיים

במסגרת חוזר התגמול נקבע, בין היתר, כי יקבע יחס הולם בין מרכיב התגמול הקבוע ומרכיב התגמול המשתנה, כך שכלל, שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי לא יעלה על 100% מהרכיב הקבוע השנתי, בכפוף לחריגים שיקבעו (הנוגעים לאירוע עסקי חד פעמי שאינו חוזר על עצמו כל שנה ושאינו חל על קבוצה רחבה של בעלי תפקיד מרכזי) לפיהם ניתן יהיה לקבוע כי שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי לא יעלה על 200% מהרכיב הקבוע, זאת למעט ביחס למנכ"ל. בנוסף נקבע, כי כל תשלום של רכיב משתנה יהיה כפוף להסדרי דחיה, כך שלפחות 50% מהרכיב המשתנה ידחה ויפרסם בשיטת הקו הישר על פני תקופה שלא תפחת משלוש שנים. במסגרת החוזר נקבעו הסדרים שונים בקשר עם הענקת של מניות או מכשירים מבוססי מניות, בקשר עם מענקי פרישה ונושאים נוספים. החוזר נכנס לתוקף ביולי 2014 (להלן: "מועד התחולה"), וקבע הוראות מעבר להתאמת הסכמי תגמול שאושרו עוד טרם מועד פרסום טיוטת החוזר (25 בדצמבר 2013) ולאחר מועד זה.

בחודש אוקטובר 2015 פורסם תיקון לחוזר התגמול במסגרתו נקבעו הוראות משלימות לחוזר התגמול, הקובעות, בין היתר, מגבלות לעניין שכר דירקטורים שאינם דירקטורים חיצוניים, איסור על תשלום רכיב משתנה לדירקטורים והוראות לעניין אופן קביעת התגמול של יו"ר הדירקטוריון. בנוסף, הוראות התיקון קובעות כי גוף מוסדי לא ישא בעלויות העסקתו של עובד בשל כהונתו בתאגיד אחר ויוודא כי עובד לא יקבל תגמול בשל כהונתו בגוף המוסדי מגורם אחר וכן מרחיבות את הנסיבות להשבת תגמול משתנה שניתן לבעל תפקיד מרכזי.

ביום 18 במרס 2019 פורסמה טיוטת תיקון הוראות החוזר המאוחד לענין תגמול ("טיטוט התגמול"). טיוטת התגמול קובעת הקלות מסוימות ביחס לחוזרי התגמול, וזאת בעקבות חקיקת חוק תגמול בכירים והקלות שנקבעו ביחס לחברות ציבוריות ולבנקים. בטיטוט התגמול נקבע, בין היתר, כי שינוי לא מהותי (כפי שיוגדר במדיניות התגמול) בתנאי התגמול של נושא משרה לא יהיה טעון אישור של הדירקטוריון אם אושר בידי המנכ"ל והוא תואם את מדיניות התגמול, ביחס לתגמול יו"ר הדירקטוריון מוצע כי תבוטל החובה לקבוע יחס הכפלה מרבי לתגמול דירקטור חיצוני, נקבעו הקלות ביחס להגדרת בעלי תפקיד מרכזי העוסקים בניהול השקעות וכן נקבע כי אין חובה לדחות תשלום של רכיב משתנה בגין שנה מסוימת, אם סך התגמול בגין השנה הקלנדרית אינו עולה על התקרה לתשלום כהגדרתה בסעיף 32 (17) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש] ואם התגמול המשתנה בשנה זו אינו עולה על 40% מהרכיב הקבוע. כן נוספה אפשרות להעניק "מענק שימור" ל"עובד מפתח" כהגדרתו בטיטוט התגמול ובמדיניות התגמול.

ב. חוק תגמול בכירים

באפריל 2016 פורסם **חוק תגמול נושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי-התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016** (להלן: "חוק תגמול בכירים"), שמטרתו להגביל ולהפחית את שכר נושאי המשרה הבכירים בגופים פיננסיים.

החוק קובע מנגנון תאגידי לאישור התקשרות למתן תגמול לעובד בתאגיד פיננסי (גוף פיננסי או תאגיד הנשלט או שולט בגוף הפיננסי) שההוצאה החזויה בשלו, כפי שחושבה למועד האישור בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים, צפויה לעלות על 2.5 מיליוני ש"ח, וכן קובע כי לא תאושר התקשרות כאמור אלא אם כן היחס שבין ההוצאה החזויה בשל התגמול האמור לבין ההוצאה החזויה בשל התגמול הנמוך ביותר ששילם התאגיד לעובד התאגיד (לרבות עובד קבלן), במישרין או בעקיפין, בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, קטן מ-35 ("מגבלת היחס").

על פי המנגנון הקבוע בחוק, תנאי העסקתו של עובד כאמור יובאו לאישור ועדת התגמול (או ביקורת) והדירקטוריון ברוב מיוחד של דירקטורים חיצוניים והאסיפה הכללית של אותה חברה, ובחברה ציבורית אף בקרב רוב מיוחד של בעלי מניות המיעוט באסיפה הכללית. כמו כן, עלות שכרו של עובד בתאגיד פיננסי שתעלה על 2.5 מיליוני ש"ח, לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה. העלות האמורה הינה בניכוי הוצאה חשבונית שנרשמה בשל הענקת מניות או זכות לקבלת מניות ובניכוי "עודף עלות שכר" (הפער שבין עלות השכר לבין 2.5 מיליוני ש"ח, אם עלות השכר עולה על 2.5 מיליוני ש"ח).

בהתאם להוראות המעבר, בתום שישה חודשים מיום פרסום החוק, קרי מיום 12 באוקטובר 2016, חלות הוראותיו על התקשרויות שאושרו לפני פרסום החוק. התקשרויות כאמור שלא אושרו בהתאם לחוק שכר בכירים אינן תקפות.

ג. מדיניות התגמול

ביום 7 בנובמבר 2016, אישרו דירקטוריון החברה ודירקטוריון כלל החזקות, בהמשך להמלצת ועדת התגמול, מדיניות תגמול, וזאת בהתאם להוראות חוזר התגמול, התיקון לו, תיקון 20 לחוק החברות וחוק שכר בכירים. מדיניות התגמול אושרה על ידי אסיפת בעלי המניות של כלל החזקות בדצמבר 2016. מדיניות זו החליפה את מדיניות התגמול של כלל החזקות ואת מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות החברה, שהיו בתוקף עד לאותו מועד כאמור לעיל.

במסגרת מדיניות התגמול העדכנית, אוחדו עקרונות מדיניות התגמול של כלל החזקות עם מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות החברה ועודכנו הוראות שונות, לרבות בנושאים הבאים: קביעת מגבלת תגמול לפי הוראות שכר בכירים והפרשנות שניתנה לו, תגמול דירקטורים (לרבות יו"ר הדירקטוריון) בתגמול קבוע בלבד, איזון בין רכיב משתנה לרכיב קבוע, תנאי הסף לתשלום תגמול משתנה, תשלום רכיב משתנה שאינו מותנה בתנאי סף, תנאים להשבת המענק המשתנה, הוראות בדבר מתן פטור, שיפוי וביטוח.

בהתאם לתנאי מדיניות התגמול תנאי הסף לשחרור תגמול משתנה שתשלמו נדחה, הינו כי בשנת השיחרור הרלבנטית יתקיים יחס כושר פירעון שלא יפחת מיחס כושר הפירעון המינימלי כפי שהיה במועד התשלום הראשון של הרכיב המשתנה וכן שהחברה תרשום רווח. ככל שלא התקיים אחד מתנאי הסף לשיחרור בשנה מסוימת, ידחה מרכיב מהתגמול המשתנה שלא שוחרר וישולם בשנה שלאחר מכן, בכפוף להתקיימות התנאים בשנה זו. לא התקיימו תנאי הסף לשיחרור גם בשנה העוקבת, יאבד נושא המשרה את זכאותו לאותו מרכיב. בשנת הדוח לא התקיימו תנאי הסף לשחרור מענקים שנדחו בגין שנים קודמות ובהתאם התשלומים הנדחים לא ישולמו לבעלי התפקיד הרלבנטיים השנה.

יצוין כי בקבוצה קיימים בעלי תפקידים רבים, שאינם נחשבים בעלי תפקיד מרכזי, כהגדרתם בחוזר התגמול, אשר המענק השנתי שלהם הינו תוצאה של עמידתם במדדי תגמול אישיים, אשר נקבעים מראש מדי שנה.

עוד יצוין כי ביחס להוראות מסוימות שנדרשות מכוח חוזר התגמול, נקבעו במדיניות התגמול של כלל החזקות עקרונות בלבד, והוראות אלו מוסדרות במסגרת מסמכי מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות החברה, אשר חלים על כל עובדי הגוף המוסדי, כפי שתהייה בתוקף מעת לעת.

למען הסר ספק, אין במדיניות התגמול כדי לפגוע בזכויות שנצברו בגין תקופות קודמות למועד אישורה וכן כי בכפוף להוראות המעבר שנקבעו בחוזר התגמול ובתיקון לחוזר התגמול, וכל עוד הן חלות, אין במדיניות התגמול כדי לפגוע בהתקשרויות ו/או בזכויות אחרות של העובדים בקשר עם כהונתם והעסקתם בחברה. כמו כן מדיניות התגמול אינה קובעת את תנאי העסקה בפועל, אלא את המסגרת המאושרת במסגרתה יקבעו כללים כאמור.

מדיניות התגמול של החברה מפורסמת באתר האינטרנט של החברה ומצורפת כנספח לחלק זה של הדוח התקופתי.

לקישור לאתר האינטרנט של החברה, בו מופיעים מסמכי המדיניות, ראה:
https://www.clalbit.co.il/clalins/reward_policy/Pages/default.aspx

נושאי המשרה בחברה זכאים לכתבי פטור, שיפוי וביטוח נושאי משרה. לפרטים ראה חלק ד- פרטים נוספים אודות התאגיד סעיף 18(ד).

ד. התאמת הסכמים קיימים למדיניות התגמול ולחוק תגמול בכירים

בכפוף לכך שאין במדיניות התגמול כדי לפגוע בזכויות שנצברו בגין תקופות קודמות ובכפוף להוראות המעבר שנקבעו בחוזרי התגמול ובחוק תגמול בכירים, החברה פעלה להתאמת הסכמי התגמול בחברה של נושאי משרה ובעלי תפקיד מרכזי למדיניות התגמול, להוראות חוזרי התגמול ולמגבלות חוק שכר בכירים.

ה. השלכות

כניסתם לתוקף של חוזר התגמול והתיקון לו, חוק שכר בכירים ומדיניות התגמול המעודכנת של כלל החזקות ושל הגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות החברה, כפי שעודכנה בגינם, השפיעו על מבנה התגמול של נושאי משרה ומנהלים בקבוצה וכן על אפשרויות גיוס של בעלי תפקידים. שכרם של מנכ"ל החברה ויו"ר הדירקטוריון הפך לשכר קבוע בלבד. כמו כן, בתקופה שחלפה מאז כניסת חוק שכר בכירים לתוקף לא בוצעה הקצאה של אופציות לבעלי תפקיד מרכזי בחברה. בטווח הארוך לא ניתן להעריך את מלוא ההשלכות האפשריות של חוק תגמול בכירים על שוק העבודה במגזר הפיננסי.

9.7.6 תוכניות תגמול הוני לעובדים

• ביום 6 בדצמבר 2012 אימץ דירקטוריון כלל החזקות תוכנית תגמול לעובדים ונושאי משרה לשנת 2013 (להלן: "תוכנית 2013") לפיה תהא כלל החזקות רשאית להעניק לעובדים ונושאי משרה בקבוצת כלל החזקות עד 2,400,000 כתבי אופציה לרכישת מניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת של כלל החזקות.

נכון ליום 6 במרס 2019, סך כתבי האופציה שהוקצו לפי תוכנית 2013 (לעובדים ספציפיים, כולל היו"ר והמנכ"ל), הינו 2,575,000. 395,333 כתבי אופציה מוחזקים ע"י הנאמן עבור עובדים ספציפיים ו- 246,332 כתבי אופציה מוחזקים במאגר כתבי האופציות ועשויים להיות מיועדים בעתיד לעובדים ספציפיים, כ- 933,664 כתבי אופציה פקעו ולא ניתן להקצותם עוד וכ- 1,619,334 כתבי אופציה מומשו למניות כלל החזקות.

נכון ליום 6 במרס 2019, כ- 362,668 כתבי אופציה ניתנים למימוש.

ביום 17 בדצמבר 2015 החליט דירקטוריון כלל החזקות שלא להקצות לעובדים, בהתאם לתוכנית 2013, 35,000 אופציות לא רשומות המוחזקות במאגר האופציות ולמוחקם ממרשם ניירות הערך של כלל החזקות. לפרטים נוספים ראה ביאורים 39(א), 39(ב), 39(ג) ו-39(ד) לדוחות הכספיים.

• בהתאם להסכם העסקתו של מר דני נוה, יו"ר הדירקטוריון של החברה, אישרו דירקטוריון החברה ודירקטוריון כלל החזקות ביום 5 ביוני 2013 הקצאה של 175,000 כתבי אופציה ב- 3 מנות לרכישת מניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת של כלל החזקות ליו"ר דירקטוריון החברה. נכון למועד פרסום הדוח, פקעו 2 מנות של כתבי האופציות מבלי שמומשו על ידי היו"ר. לפרטים נוספים בדבר תוכנית התגמול של היו"ר ראה ביאור 38(ב)(4) לדוחות הכספיים.

• ביום 24 במרס 2015 אימץ דירקטוריון כלל החזקות תוכנית תגמול לעובדים ונושאי משרה מותנית ביצועים לשנת 2015 (להלן: "תוכנית 2015") לפיה תהא כלל החזקות רשאית להעניק לעובדים ונושאי משרה בקבוצת כלל החזקות כתבי אופציה לרכישת מניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת של כלל החזקות.

ביום 22 ביוני 2015 החליט דירקטוריון כלל החזקות לאמץ מספר תיקונים לתוכנית וכן לפרסם מתאר המתייחס להקצאת עד 435,000 כתבי אופציה אשר יוצעו מכוחו, בהתאם לתוכנית מותנית ביצועים, לעובדים ולנושאי משרה של קבוצת כלל החזקות. כל כתבי האופציה לפי המתאר האמור הוקצו.

• ביום 17 בדצמבר 2015 החליט דירקטוריון כלל החזקות, לפרסם מתאר נוסף המתייחס להקצאת עד 35,000 אופציות אשר יוצעו מכוחו, בהתאם לתוכנית מותנית ביצועים, לנושאי משרה בקבוצת כלל החזקות. כתבי האופציה לפי המתאר האמור הוקצו.

- נכון למועד פרסום הדוח, סך כתבי האופציה שהוקצו לפי תוכנית 2015 (לעובדים ספציפיים) הינו 470,000 כתבי אופציה. 271,013 כתבי אופציה מוחזקים ע"י הנאמן עבור עובדים ספציפיים ו- 185,322 במאגר כתבי האופציות ועשויים להיות מיועדים בעתיד לעובדים ספציפיים. כ- 13,665 כתבי אופציה מומשו למניות כלל החזקות.

נכון ליום 31 בדצמבר 2018, כ-90,788 כתבי אופציה ניתנים למימוש.

לפרטים נוספים בדבר תוכנית 2015, ראה ביאורים 39(א), 39(ב), 39(ג) ו-39(ד) לדוחות הכספיים.

9.8 שיווק והפצה

להלן המבנה הארגוני, של מערכי השיווק וההפצה בקבוצה, בשנת הדוח:

בחודש ספטמבר 2018, בעקבות שינוי מבנה ארגוני בקבוצה, הוקמה חטיבת לקוחות והפצה, שמרכזת את פעילות המכירות של הקבוצה, הן הפעילות מול סוכני הקבוצה, והן פעילויות המכירה הישירות (שהיו מרוכזות תחת מערך הלקוחות).

חטיבת הלקוחות וההפצה הוקמה במטרה ליצור סינרגיה בין כל פעילויות המכירה של הקבוצה ובמטרה להעצים את פעילות המכירות, בין היתר לאור הסביבה הרגולטורית המשתנה.

החטיבה מורכבת מ- 3 מערכים/אגפים:

- **מערך עסקים** - המערך מרכז את כל פעילות הקבוצה בתחום חיסכון ארוך טווח, תחום ביטוח חיים, תחום ביטוח בריאות ותחום ביטוח כללי מול סוכני הביטוח בתחומי המכירה והשירות לסוכן, מתוך מטרה לרכז ביחידה אחת את מכלול הקשרים מול סוכן הביטוח והפעילות הקשורה בו.

במסגרת זו פועלת החברה באמצעות שלושה מרחבים: מרחב חיפה והצפון, מרחב מרכז ומרחב ירושלים והדרום, ליוש סניף משנה בבאר שבע.

הכלל הראשון - הכלל הראשון, הינו תאגיד עזר של החברה, בבעלותה המלאה (100%), אשר מרכז את פעילות המכירה הישירה של מוצרי הסיכונים והביטוח הכללי של החברה ופועל מכוח היתר שהתקבל מאת הממונה. הכלל הראשון פועל למכירת ביטוח באמצעות אנשי מכירות טלפוניים (טלמרקטינג) ואנשי מכירות הפועלים בשטח, ועסק בשנת הדוח בעיקר במכירה של ביטוחי חיים (ריסק), ביטוחי בריאות וסיעוד וביטוחי רכב, ללקוחות אשר ככלל אינם פועלים עם הקבוצה באמצעות סוכני ביטוח.

בחודש דצמבר 2018 נחתם הסכם למיזוג הכלל הראשון עם ולתוך החברה. נכון למועד הדוח טרם התקבלו כל האישורים הנדרשים להשלמת המיזוג ואין וודאות כי יתקבלו.

- **אגף קשרי לקוחות** - אשר מרכז הן את פעילות השימור של תחומי חיסכון ארוך טווח, ביטוחי חיים וביטוח בריאות והן את פעילות המכירות הישירות על ידי בעלי רשיון בתחומי הפנסיה, הגמל, הריסק והבריאות מול מעסיקים ולקוחות אשר ככלל אינם פועלים מול הקבוצה באמצעות סוכן ביטוח. תחת האגף פועלים כל בעלי הרישיונות הפנסיוניים המועסקים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה והוא מאפשר פעילות סינרגטית מתוך ראייה רוחבית.

- **היחידה הפיננסית** - בנוסף במסגרת חטיבת הלקוחות וההפצה הוקמה יחידה העוסקת במכירת מוצרים בעלי אופי פיננסי ובהם גמל, השתלמות, פוליסות חיסכון פרט. יחידה זו אחראית בנוסף על הקשר עם המערכת הבנקאית בתחום הייעוץ הפנסיוני ואחראית לקשר עם מעסיקים בהקשר לקופות מרכזיות לפיצויים.

- **סוכנויות בשליטת קבוצת כלל החזקות** - פעילות המכירות הישירות של הקבוצה מבוצעת גם באמצעות סוכנויות בשליטת כלל החזקות. סוכנויות ביטוח אלו נשלטות על ידי כלל החזקות סוכנויות (1998) בע"מ, שהינה חברה בת בבעלותה המלאה של כלל החזקות (להלן: "סוכנויות הקבוצה"). סוכנויות הקבוצה פועלות בתיווך בעסקי ביטוח

בכל תחומי הפעילות ובביצוע עסקאות במוצרים פנסיוניים. פעילות סוכנויות הקבוצה מרוכזת בשתי סוכנויות: תמורה סוכנות לביטוח (1987) בע"מ (להלן: "תמורה") הפועלת בענפי חיסכון ארוך טווח ובריאות, ובטח – תורן סוכנות לביטוח בע"מ שעיקר עיסוקה בביטוח כללי.

9.8.1 דרכי השיווק וההפצה ומבנה העמלות בתחומים השונים:

9.8.1.1 **חיסכון ארוך טווח**

דרכי השיווק וההפצה בתחום חיסכון ארוך טווח

הפצת מוצרי התחום מבוצעת על ידי סוכני ביטוח, לרבות על ידי סוכנויות הקבוצה וכן באמצעות יועצים פנסיוניים בבנקים ובאופן ישיר.

א. מכירה באמצעות סוכנים וסוכנויות

- בשנת הדוח נמשכה המגמה של שיווק משולב (ביטוח חיים, פנסיה וגמל) באמצעות סוכני ביטוח, לרבות שיווק באמצעות "מנהלי הסדרים", כולל תמורה, שהינן סוכנויות ביטוח גדולות אשר נותנות בנוסף שירותי סליקה למעסיקים, בקשר עם פיצול הפרשות הפנסיוניות לגופים המוסדיים ולמוצרים השונים. סוכני הביטוח מקבלים שירותים שונים לתמיכה בפעילותם השוטפת מאת הגופים המוסדיים בקבוצה.
- שינויים בתחום חיסכון ארוך טווח יכול וישפיעו גם על פעילות הסוכנים ומנהלי ההסדרים בשנים הקרובות, בין היתר, כתוצאה מהמפורט להלן: (1) שילוב בין התחרות העזה בשווקים ביחד עם הוראות דין חדשות שפורסמו לאורך השנים בתחום ואשר כתוצאה מהן חלה ירידה הדרגתית בדמי הניהול. לעניין הוראות דין שצפויות להשפיע על דמי הניהול שגובים הגופים המוסדיים בקבוצה ראה סעיף 6.2.2 לעיל; (2) עידוד רגולטורי למוצרי הפנסיה (לעניין מגמות בביקוש ובהיצע בשנת הדוח, ראה סעיף 6.1.4.2 לעיל); (3) שינוי בהסדרי התגמול המשולמים לסוכנים מאת הגופים המוסדיים, לרבות הרפורמה לניתוק הזיקה בין עמלת ההפצה לדמי הניהול (לעניין תיקון חוק הפיקוח בעניין חישוב עמלת הפצה מדמי ניהול ראה סעיף 9.8.1.1 זה להלן, ולתביעה ייצוגית ראה ביאור 40(א)(7) לדוחות הכספיים) ולרבות קביעת הרשות, במסגרת אישור תעריפים לפוליסות ריסק, בדבר מנגנון החזר עמלות על ביטולי פוליסות ריסק בשנים הראשונות שלאחר רכישתן, ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל; (4) הסדרת התקשרות בין סוכנים למעסיקים במספר היבטים, לרבות עמדת ממונה בעניין חובות בעל רישיון; (5) התרחבות פעילות המסלקה הפנסיונית וממשק המעסיקים, לרבות סליקת כספים ומתן היזון חוזר עשויה להקל, בטווח הארוך, על פעילותם של סוכנים (לרבות מנהלי הסדרים) בין היתר בקשר עם מתן שירות, מכירת מוצרים נוספים וביצוע נידודים, ועל פעילותם של גורמים מתפעלים. לעניין התרחבות פעילות המסלקה ראה סעיף 6.2.2(ד)(1) לעיל.
- בהמשך לחוזר מסמך הנמקה, אשר נכנס לתוקף בחודש יולי 2017, ועיקרו הוראות בדבר מסמך ההנמקה שעל בעל הרישיון להעביר ללקוח בעת מתן המלצה בעניין החיסכון הפנסיוני שלו, בחודש יולי 2018 פורסם תיקון לחוזר מסמך הנמקה במסגרתו נכללות, בין היתר, הוראות לפיהן יורחב היקף המקרים בהם בעל רישיון נדרש למלא מסמך הנמקה מלא בעת מתן המלצה ללקוח. בין היתר, נקבע כי ככלל, במקרה של ביטול המלצה של בעל רישיון במסגרת שימור, יידרש מילוי מסמך הנמקה מלא, במקום סיכום שיחה בלבד כפי שנודרש בעבר. כמו כן, נקבע כי במקרה שבו מעסיק יבקש להגדיל את ההפקדות הפנסיוניות לעובד עד גובה השיעורים המקסימליים המוכרים לו לפי דיני המס וביצוע ההגדלה מחייב פתיחת מוצר פנסיוני חדש, יידרש בעל הרישיון למלא מסמך הנמקה מלא, בעוד שקודם לכן היה פטור מכך. בד בבד, צומצמו המקרים בהם ניתן למלא מסמך הנמקה ממוקד וסיכום שיחה.

החוזר כולל הוראות בדבר הרחבת המידע ופירוט השיקולים שעל בעל הרישיון למסור ללקוח בעת מתן המלצה, וכן הוראות הקובעות הנחות אחידות לשימוש כלל הגופים המוסדיים ובגין כלל המוצרים הפנסיוניים, אשר ישמשו בעת הצגת היתרה הצבורה לסוף תקופת החיסכון, הקיצבה החזויה בגיל הפרישה והפחתת יתרת החיסכון בשל גורמים שונים המשפיעים על יתרה זו.

הוראות התיקון לחוזר נכנסו לתוקף ביחס למרבית סוגי הפוליסות בחודש אוקטובר 2018.

להערכת החברה, הוראות החוזר צפויות להאריך, להקשות ולייקר את הליך מתן השירות ללקוח במקרים האמורים ולהקשות על שימורו.

הערכת החברה בקשר עם התיקון לחוזר מסמך הנמקה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות בין היתר בהתנהגות הגורמים המפיצים וכן בהתנהגות העמיתים והמבוטחים.

● בחודש מאי 2018 פורסם חוזר שירות סוכנים ויועצים ללקוחות, במסגרתו נקבע כי בעל רישיון יקבע אמנת שירות שתתייחס לזכויות לקוחותיו בקשר עם קבלת השירות ממנו, לרבות זמני מענה לפניות של לקוחות, שיהיו תוך זמן סביר ממועד פניית הלקוחות, וכן קביעת חובה לעריכת פניית שירות לבחינת התאמת המוצר הפנסיוני לצרכי הלקוח בכל פעם שהובא לידיעתו של בעל הרישיון, לרבות על ידי הגוף המוסדי, כי חל שינוי במצבו של הלקוח, ולכל הפחות אחת לשנתיים. בנוסף, נקבע כי סוכן ביטוח פנסיוני הגובה מלקוח שכר או החזר הוצאות יערוך הסכם בכתב בינו ובין הלקוח שיתייחס לסכומים בהם יחויב הלקוח וכן לתקופת השירות. תחילתו של חוזר שירות סוכנים בחודש ינואר 2019.

להערכת החברה, חוזר שירות סוכנים צפוי להגביר את דרישות השירות מסוכני הביטוח כלפי הלקוחות, לרבות סוכנויות הביטוח בבעלות קבוצת כלל החזקות, ובהתאם יכול וישלך, באופן עקיף, תפעולית ועסקית, גם על הגופים המוסדיים עצמם.

הערכת החברה בקשר עם חוזר שירות סוכנים ויועצים ללקוחות הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות בין היתר בהחלטות בעלי הרישיון ביחס לאמנת השירות ללקוחותיהם.

● נכון למועד פרסום הדוח, הקבוצה פועלת בתחום באמצעות כ- 1,897 סוכני ביטוח.⁶⁶ מרבית הסוכנים מתקשרים גם עם חברות ביטוח אחרות ואין לחברות הקבוצה סוכן ביטוח שהיקף פעילותו בתחום זה עולה על 10% מהיקף פעילות הקבוצה בתחום.⁶⁷

● כ- 13% מסך הפרמיות בענף ביטוח חיים שנגבו על ידי החברה בשנת הדוח, מקורן בפעילות סוכנויות הקבוצה, לעומת כ- 12.3% בשנת 2017.

● כ- 12.9% מסך דמי הגמולים בענף הפנסיה שנגבו על ידי החברה בשנת הדוח, מקורן בפעילות סוכנויות הקבוצה, לעומת כ- 12.3% בשנת 2017.

● כ- 15.7% מסך דמי הגמולים בענף הגמל שנגבו על ידי החברה בשנת הדוח, מקורן בפעילות סוכנויות הקבוצה, לעומת כ- 13.7% בשנת 2017.

ב. מכירה באמצעות יועצים פנסיונים

● בשנת הדוח המשיכו מרבית הבנקים להפיץ קופות גמל וקרנות פנסיה. כלל פנסיה וגמל קשורה בהסכמי הפצה עם מרביתם. נכון למועד פרסום הדוח, הבנקים טרם החלו ליעץ לגבי מוצרי ביטוח. יצוין כי ההוראה בדבר איסור חישוב עמלת הפצה בזיקה לשיעור דמי הניהול הנגבים מהעמית (לפי הוראות תיקון החוק בעניין חישוב עמלת

66 כולל סוכנים שביצעו מכירות בשנת 2018 בסכום העולה על 10,000 ש"ח.

67 למעט סוכנות בבעלות מלאה של קבוצת כלל החזקות, כמפורט להלן.

הפצה), בשילוב עם הסכמי ההפצה עם הבנקים, המגדירים עמלה קבועה לבנק בגין כל לקוח מיועץ, יצרו מצב בו ההכנסות מחלק מעמית כלל פנסיה וגמל אינן תואמות את הוצאות החברה בקשר עם אותם עמיתים.

- נכון למועד פרסום הדוח, קיימת פעילות יעוץ משמעותית של מוצרי גמל באמצעות הבנקים, אולם בכל הקשור להפצת קרנות פנסיה פעילות הבנקים אינה מהותית.

ג. מכירה ישירה

- חלק ממוצרי התחום משווקים במכירה ישירה ללקוחות על ידי עובדי הקבוצה בעלי רישיון משווק פנסיוני, או על ידי סוכנויות הקבוצה.

- עובדי הקבוצה העוסקים במכירה ישירה בתחום (מנהלי קשרי לקוחות), עוסקים בעיקר במכירות של מוצרים פנסיוניים ומתמקדים בשיווק הסדרים פנסיוניים בארגונים, אשר ככלל, אינם מלווים בסוכנים מטעמם. כמו כן, כולל ערוץ המכירה הישירה יחידה, העוסקת בקשר עם המערכת הבנקאית בתחום הייעוץ הפנסיוני, בעיקר ביחס למוצרי גמל. בנוסף, במהלך שנת הדוח, התמקדה הכלל הראשון במכירות טלפוניות של מוצרי ריסק.

- בעקבות סיום ההסכמים, אשר אפשרו צירוף עמיתים למוצרי החיסכון הפנסיוני בדרך של הסדר לרבים (בהתאם להוראות חוזר קופת ברירת מחדל, ראה סעיף 6.2.2(א) לעיל) מסתיימים נכון למועד פרסום הדוח כל ההסכמים לרבים שהיו בתוקף במועד כניסת חוזר ברירת מחדל לתוקף, בהם קשורים הגופים המוסדיים בקבוצה ולא יתאפשר עוד צירוף לרבים אלא באמצעות מכרז מעסיק שיערך על פי הכללים שנקבו בחוזר קופות ברירת מחדל. שינוי זה משפיע על הקשר עם המעסיקים, בכל הקשור לצירוף עובדיהם למוצרים פנסיוניים.

להערכת הגופים המוסדיים בקבוצה, נוכח המגבלות הרגולטוריות שהוטלו על מעסיקים בקשר עם צירוף עמיתים בדרך של הסדר לרבים, מספר ההסדרים צפוי לקטון משמעותית. על כן, ביטול הסכמי ברירת המחדל, שהגופים המוסדיים בקבוצה הינם צד להם, הביא וצפוי להביא בעתיד, לירידה בהיקף המצטרפים לקרן הפנסיה המנוהלת על ידי כלל פנסיה וגמל ואף לירידה בהיקף העמיתים הקיימים, צפוי להכביד על הליכי הצירוף ולייקרם ובמקביל צפוי להביא להסטה של מצטרפים לקרנות פנסיה ברירת מחדל. מגמה זו, עשויה להתמתן במידה מסוימת, לנוכח האפשרות לצרף עמיתים בדרך של צירוף אישי ולאור העובדה שביטול הסדרים המאפשרים צירוף בדרך של הסדר לרבים במתכונת הקודמת הינו ענפי ולפיכך צפוי להגביר את התחרות בשוק כולו.

המידע בכל הקשור להשלכות עתידיות אפשריות של הרפורמה בעניין הסכמי ברירת מחדל הינו בגדר מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה מזה שנחזה והוא תלוי בן היתר בהחלטות שיתקבלו בגופים המוסדיים בקבוצה, בגופים המתחרים, אצל המעסיקים והלקוחות, בכל הקשור לאופן ההצטרפות.

- ההתקשרות למכירת מוצרי התחום לעמיתים עצמאיים מבוצעת באופן פרטני.
- הקבוצה מפעילה מוקד שירות לקוחות המעניק תמיכה ישירה ללקוחות וכן יחידה לשימור לקוחות.
- הקבוצה פועלת גם מול יועצים חיצוניים המגוייסיים על ידי חברות וגופים ציבוריים, לצורך פרסום מכרזים וניהול משא ומתן לעניין בחירת המבטח הפנסיוני וקביעת תנאי ההסדר הפנסיוני של עובדיהם.

ד. בנקים למשכנתאות- ריסק

החברה התקשרה בהסכמים למתן שירותי ביטוח אגב משכנתא עם חלק מהבנקים למשכנתאות שבשליטתם סוכנויות כאמור לעיל. בשנת הדוח המשיכה הקבוצה לשווק פוליסות ריסק לרוכשי משכנתאות, על ידי סוכנויות ביטוח שבבעלות בנקים כמו גם באמצעות סוכני ביטוח, וכן לשווק פוליסות כאמור, ללווי משכנתאות מכלל משכנתאות.

מבנה העמלות בתחום חיסכון ארוך טווח

א. סוכני ביטוח

להלן פירוט מבנה העמלות המשולם לסוכנים בשנת הדוח:

• ענף ביטוח חיים

העמלות המשולמות לסוכנים בענף ביטוח חיים בגין פוליסות שנמכרו עד לשנת 2004, הן כדלקמן:

- **עמלת נפרעים:** עמלה בשיעור קבוע או משתנה, מהפרמיה הנפרעת, המשולמת לתקופה מוגבלת, באופן שוטף.
- **דמי גבייה:** עמלה בשיעור קבוע מתוך הפרמיה הנפרעת, המשולמת לאורך כל חיי הפוליסה כדמי טיפול.
- **עמלות מיוחדות- עמלות היקף:** עם מכירת הפוליסה או בגינה, יכול וישולם תשלום חד-פעמי בכסף ו/או בשווה כסף, בהתאם להסכמים פרטניים עם הסוכנים, התלויים בדרך כלל בתפוקה החדשה בגין השנה הראשונה למכירת הפוליסה.

החל משנת 2004 מבנה העמלות בענף ביטוח חיים הינו כמפורט להלן:

- **עמלת נפרעים:** עמלה המשולמת ככלל, בגין מכירת מוצרי ריסק ופוליסות פרופיל מסוימות שנמכרו בעבר, בשיעור קבוע או משתנה מהפרמיה הנפרעת, המשולמת לתקופה מוגבלת, באופן שוטף. במוצרי ריסק, לאחר תקופה של 15 שנה, שיעור העמלה קטן משמעותית.
  - **עמלות מדמי ניהול מהפקדות:** עמלה המשולמת בגין רכיב החיסכון בפוליסה, לאורך כל חיי הפוליסה, בשיעור הנגזר מדמי הניהול הנגבים מהפרמיה ובהתאם לסוג המוצר וזאת בגין מוצרים שנמכרו עד חודש אפריל 2017 (ראה להלן).
  - **עמלות מדמי ניהול מצבירה:** עמלה הנגזרת מדמי הניהול אשר נגבים מיתרת החיסכון בפוליסה. ככלל החברה הפסיקה תשלום עמלות מדמי ניהול מצבירה בגין פוליסות שנמכרו במהלך שנת 2013 ואילך במרבית המוצרים.
  - **עמלות מצבירה:** בגין מוצרי פרופיל מסוימים ששווקו בעבר ובגין הפקדות חד פעמיות בפוליסות חיסכון פרט משולמת עמלה מצבירה.
  - **עמלות מיוחדות: עמלות היקף -** עמלות המשולמות באופן חד פעמי, בגין תפוקה חדשה בשנה הראשונה לחיי הפוליסות, בכסף ו/או בשווה כסף, ששיעורם או סכומם נקבע בהתאם להסכמים פרטניים עם הסוכנים ולעיתים כנגד עמידה ביעדי מכירות וכן **עמלות ניהול** - עמלות הנגזרות מהפרמיה ומשולמות, בגין תפוקה חדשה, בשנים הראשונות לחיי הפוליסה, וזאת לתקופה מוגבלת בגין פוליסות שנמכרו בעבר.
- בעקבות תיקון החוק בעניין חישוב עמלת הפצה, כמפורט בסעיף 9.8.1.1 זה להלן, שנכנס לתוקפו בחודש אפריל 2017 פעלו הגופים המוסדיים בקבוצה להתאמת מודל התגמול לסוכנים לשינוי החקיקה. בגין לקוחות שהצטרפו למוצרים מהמועד האמור לא משולמת עמלה כשיעור מדמי הניהול הנגבים מאת הלקוח (בגין מוצרי פרט משולמת עמלה מצבירה במקום עמלה הנגזרת מדמי הניהול, ובגין מוצרי פרופיל שכירים ועצמאים משולמת עמלת נפרעים מההפקדות השוטפות, במקום עמלה מדמי ניהול מהפקדות וכן משולמות בגין המוצרים האמורים עמלות היקף שאינן נגזרות מדמי ניהול).
- לפרטים בדבר שינויים בתעריפי פוליסות הריסק של החברה, לרבות קביעת מנגנון החזר עמלות על ביטולי פוליסות, כך שביטולן בשנים הראשונות שלאחר רכישתן יוביל להחזר מדורג של עמלות מכירה היקף, ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל.
- בביטוחים קולקטיביים נקבעת עמלת הסוכן במשא ומתן עם הסוכן לגבי כל עסקה בנפרד בהתאם לדיון. שיעור העמלה שישלם מבטח לסוכן ביטוח בשל פוליסה לביטוח חיים קבוצתי לא יעלה על 5% מדמי הביטוח ברוטו.

שיעורי העמלות לצדדים שלישיים בענף ביטוח חיים⁶⁸

שיעור העמלות הממוצע בשנת הדוח, מסך דמי הביטוח בענף ביטוח חיים במוצרים השונים, המיוחסים לסוכנים עומד על כ- 10.33% כולל עמלות שמשולמות עבור ביטוחים קבוצתיים, לעומת כ- 9.95% בשנת 2017.

השיעור הממוצע של עמלה מפרמיה משוננת חדשה, בענף ביטוח חיים במוצרים השונים, בשנת הדוח עומד על כ- 28.4% לעומת כ- 30.5% בשנת 2017.

• ענף קרנות פנסיה

- **עמלות שוטפות מדמי גמולים** - כלל פנסיה וגמל משלמת עמלות לסוכני ביטוח בגין מכירת מוצרי פנסיה. בקרן הפנסיה המקיפה, עמלות אלה שולמו בעבר, בדרך כלל כשיעור מדמי הגמולים, על פי הסכם פרטני בין הסוכן לחברה עם זיקה לגובה דמי ניהול הנגבים מאת הלקוח. בגין מוצרי פנסיה המשווקים מחדש אפריל 2017 משולמת עמלה זו כשיעור מהפקדה ולא כשיעור מדמי ניהול הנגבים מאת הלקוח (לעניין רפורמה בעניין זה ראה סעיף 9.8.1.1 זה להלן).
- לעניין תשלום עמלות מיוחדות בגין הפקדות חדשות ראשונות משוננות של דמי גמולים לקרן הפנסיה המקיפה, ראה תיאור עמלות מיוחדות בענף ביטוח חיים, לעיל.

שיעורי העמלות לצדדים שלישיים בענף קרנות הפנסיה^{70,69}

בשנת 2018 שיעור העמלות ששולמו לסוכני הביטוח בגין מוצרי הפנסיה הינו 1.7% מתוך סך דמי הגמולים המיוחסים לסוכנים בקרנות הפנסיה לעומת 2.3% בשנת 2017.

ענף קופות הגמל

- **עמלות מדמי ניהול מצבירה** - בגין מוצרי גמל ששווקו עד שנת 2017, העמלות בגין מכירת מוצרי הגמל משולמות לסוכני הביטוח בדרך כלל כשיעור מדמי ניהול מצבירה של העמיתים.
- **עמלות מצבירה** - בגין מוצרי גמל המשווקים משנת 2017 משולמת עמלה כשיעור מצבירה ולא מתוך דמי ניהול הנגבים מאת הלקוח (לעניין רפורמה בעניין זה ראה סעיף 9.8.1.1 זה להלן).
- לעניין תשלום **עמלות מיוחדות** בגין הפקדות חדשות ראשונות (לרבות הפקדות חד פעמיות, הנובעות מהעברת יתרות צבורות) של דמי גמולים לקופות הגמל המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל, ראה תיאור עמלות מיוחדות בענף ביטוח חיים, לעיל.

שיעורי העמלות לצדדים שלישיים בענף קופות הגמל⁷¹

בשנת 2018, שיעור העמלות ששולמו לסוכני הביטוח בגין מוצרי הגמל הינו 0.4% מתוך סך נכסי הגמל המיוחסים לסוכנים במוצרי הגמל בדומה לשנת 2017.

---

68 בשנת הדוח, השיעור הושפע בין היתר מרפורמת הפרדת עמלות מדמי ניהול, כמפורט בסעיף 9.8.1.1 להלן.
 69 לא כולל תשלום לבעל רישיון לפי תקנות ההפצה.
 70 ראה הערת שוליים 68 לעיל.
 71 ראה הערת שוליים 69 לעיל.

בשים לב למורכבות מתכונת תשלום העמלות לסוכני ביטוח, כמפורט לעיל, מתנהלים מעת לעת דיונים בין סוכנים מסוימים לגופים המוסדיים בקבוצה, בנוגע לאופן תשלום העמלות וחישובן ואלה מסתיימים, בחלק ניכר מהמקרים, בהסדרים, המביאים בחשבון קיזוזים הדדים בין הצדדים.

• **להלן תיאור הוראות רגולטוריות שפורסמו בשנת הדוח ובשנים שקדמו לה ואשר עשויות להשפיע על תשלום העמלות למשווקים פנסיונים, לסוכנים ולמנהלי ההסדרים בתחום חיסכון ארוך טווח:**

○ בחודש אפריל 2017 נכנס לתוקפו **תיקון לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תיקון מס' 20), התשע"ז-2017**, במסגרתו נקבע שאין לחשב עמלת הפצה בזיקה לשיעור דמי הניהול הנגבים מהעמית ("תיקון החוק בעניין חישוב עמלת הפצה"). קדמה לתיקון עמדה רוחבית שפורסמה על ידי הממונה בנוגע לתשלום גוף מוסדי לבעל רישיון וכן הבהרה שניתנה על ידה באותו עניין.

החברה וכלל פנסיה וגמל פעלו במהלך שנת הדוח להטמעת תיקון לחוק בעניין חישוב עמלת הפצה. בשנת הדוח לא היו ליישום המודל האמור השלכות מהותיות על הקבוצה והם הביאו ככלל לקיטון בעמלות בטווח הקצר ואולם בשלב זה לא ניתן להעריך את השלכות תיקון החוק בעניין חישוב עמלת הפצה במלואן והן צפויות להתברר לאורך זמן ותלויות בין היתר בהסדרים שיקבעו עם הגורמים המפיצים, בהסדרי דמי הניהול שיקבעו עם הלקוחות על פני זמן, בהתנהגות המתחרים, הגורמים המפיצים והלקוחות, וביכולת לקשור בין הכנסות להוצאות לאורך זמן.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של נייר העמדה והתיקון לחוק בעניין חישוב עמלת הפצה הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של החברה וכלל פנסיה וגמל נכון למועד פרסום הדוח. ההשלכות בפועל עשויות להיות שונות מהותית מההשלכות המוערכות והן תלויות במידה רבה במשתנים המפורטים לעיל.

○ בהמשך להבהרה שפרסמה הממונה בחודש פברואר 2018 בעניין הליך שיווק פנסיוני בעת צירוף עמיתים למוצר פנסיוני (להלן: "**ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני**"), שעיקרה ההוראה כי סוכן ביטוח המבצע עסקה במוצר פנסיוני עבור לקוח (לרבות צירוף למוצר פנסיוני) מחויב בביצוע הליך שיווק פנסיוני כפי שנקבע בהוראות החוק, כתנאי לתשלום עמלה; בחודש נובמבר 2018, ובעקבות דיון שנערך בבג"צ בעתירה שהוגשה בעניין זה, בין היתר, על ידי לשכת סוכני הביטוח בישראל, פרסמה הממונה הבהרה לפיה ההבהרה בעניין שיווק פנסיוני תחול רק על צירופי חוסכים למוצר פנסיוני שבוצעו מחודש פברואר 2018 ואילך וכי אין בכוננת הממונה להפעיל סמכויות אכיפה ביחס לעמלת הפצה ששולמה לפני פרסום ההבהרה.

החברה פועלת ליישום הוראות ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני, אשר צפויה להשליך על התקשרויות של הגופים המוסדיים והמעסיקים עם סוכני הביטוח והתשלומים להם, בעיקר בתחום הפנסיה, הכולל פרקטיקה של צירוף לקוחות בדרך של הסדר לרבים, לרבות ביחס לעמיתים שצורפו בדרך זו בעבר, וביחד עם ההוראות בעניין חוזר קופת ברירת מחדל והתיקון לחוזר ברירת מחדל, צפוי כי תשפיע על צירוף עתידי של עמיתים למוצרים הפנסיוניים של הגופים המוסדיים בקבוצה. בשלב ראשוני זה, לא ניתן להעריך את מלוא השפעותיה של ההבהרה, אשר יכול ויהיו מהותיות, והן תלויות בין היתר ביחסים המסחריים עם הגורמים המשווקים, בהתנהגות הגורמים המתחרים המעסיקים והלקוחות ובהשפעה המשולבת של הוראות ההבהרה ביחד עם הוראות נוספות, לרבות ההוראות בעניין חוזר קופת ברירת מחדל וההוראות בעניין איחוד חשבונות לא פעילים בקרנות פנסיה (ראה סעיפים 6.2.2(א) ו-6.2.2(ב) לעיל).

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הגופים המוסדיים בקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. ההשלכות בפועל עשויות להיות שונות מההשלכות המוערכות, והן תלויות בין היתר בבחירות הגופים המוסדיים לעניין ערוצי הפצה, ביחסים המסחריים עם הגורמים המשווקים, בהתנהגות הגורמים המתחרים, המעסיקים והלקוחות ובהשפעה המשולבת של הוראות ההבהרה ביחד עם הוראות נוספות.

ב. תשלום ליועצים פנסיונים

○ שיעור עמלת ההפצה המשולמת ליועצים פנסיונים נקבע **בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (עמלות הפצה), התשס"ו-2006 ("תקנות ההפצה")** אשר קובעות כי יועץ פנסיוני, וביחס לקרנות השתלמות אף יועץ השקעות, רשאי לקבל מגוף מוסדי עמלת הפצה בגין הפצת קופות גמל, קרנות פנסיה וקרנות השתלמות הנובעות מהפקדות לקופת הגמל, בשיעור שנתי של 0.25% מסך הסכומים העומדים לזכות הלקוח בקופת הגמל, למעט לגבי כספים צבורים שנובעים מהפקדות שבוצעו עד ליום 31 בדצמבר 2005 לקופות גמל שהוגדרו בתקנות האמורות, שאז שיעור העמלה אותה רשאי לקבל היועץ מגוף מוסדי יהיה 0.1% במקום 0.25% והכל בתנאי שהיועץ הפנסיוני יהנה מתגמול אחיד מכל יצרני המוצרים.

בחודש נובמבר 2016 פורסמה טיוטת **תיקון תקנות ההפצה**, במסגרתה מוצע לקבוע כי יועץ פנסיוני יהיה רשאי לקבל עמלת הפצה גם בגין הפצת ביטוחי מנהלים ובגין הפצת קופות גמל להשקעה. כן קובעת טיוטת תיקון תקנות ההפצה כי תגמול בעל רישיון יהיה בדרך של תשלום כספי בלבד ולא בדרך של הטבות אחרות.

בחודש מרס 2017 פורסמה טיוטה שנייה ל**תיקון תקנות ההפצה**, במסגרתה מוצע לאפשר ליועץ פנסיוני לחתום על הסכמי הפצה עם חברה מנהלת בתנאים שונים לגבי חמש קבוצות מוצר שונות (קופות גמל לקיצבה וקופות גמל לחיסכון; קופת גמל לתגמולים; קופת גמל אישית לפיצויים; קרן השתלמות; וקופת גמל להשקעה).

ככל שהוראות טיוטת תיקון תקנות ההפצה יתקבלו ויהפכו לנוסח מחייב, תמנע האפשרות לתגמל את בעלי הרישיון המשווקים במוצרים הפנסיוניים בהטבות שאינן כספיות כגון נסיעות לחו"ל.

כמו כן, ככל שטיטת תיקון תקנות ההפצה בנוסחה הנוכחי תהפוך לסופית, היא עשויה מחד להביא לפתיחת ערוץ שיווקי נוסף למוצרי הביטוח וקופות גמל להשקעה, ומאידך היא עלולה לגרום לשינוי בהיקף הוצאות הרכישה של היצרנים ולהשפיע על שיעור הרווחיות של המוצרים, לרבות מוצרים שנמכרו בעבר, מאחר ומבנה עמלות ההפצה אשר ישולמו ליועצים פנסיונים (בעיקר בבנקים) ביחס לכל קבוצת מוצר, אינו מפריד בין מוצרים שנמכרו בעבר למוצרים חדשים. כפועל יוצא, צפויה השפעה על הרווחיות, במקרים בהם מדובר במוצר ביטוח ששווק קודם לכן על ידי סוכן ביטוח, וזאת לאור מבנה העמלות ששולמו לסוכני הביטוח, המתבסס על תשלום מוגדל של עמלות בשנים הראשונות לחיי הפוליסה ותשלום מופחת בשנים המאוחרות ולאור ההסכמים מול סוכני הביטוח ביחס לתיקים המטופלים על ידם. כמו כן, הטיטה אינה מביאה בחשבון ביחס למוצרי ביטוח שנמכרו בעבר, את שיעור דמי הניהול שהמבוטח משלם בפועל לגוף המוסדי, כפי שנקבעו עמו בהסכם.

לפרטים נוספים ראה סעיף 9.8.1.1(ב) לעיל.

המידע בכל הקשור לטיטת תיקון תקנות ההפצה הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הגופים המוסדיים בקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. ההשלכות בפועל עשויות להיות שונות מהותית מההשלכות המוערכות והן תלויות במידה רבה בנוסח הסופי של התקנות כפי שיפורסם.

9.8.1.2. ביטוח כללי

דרכי השייוק וההפצה בתחום ביטוח כללי

הקבוצה משווקת את מוצריה בתחום ביטוח כללי הן באמצעות סוכני ביטוח, לרבות סוכנויות הקבוצה, והן ישירות.

א. סוכני ביטוח

סוכני הביטוח הם ערוץ ההפצה המרכזי בתחום ללקוח הסופי, קרי המבוטח. סוכן הביטוח מתקשר בדרך כלל עם מספר חברות ביטוח. נכון למועד פרסום הדוח, פועלת הקבוצה בתחום הביטוח הכללי באמצעות כ- 1,450 סוכני ביטוח פעילים.⁷²

אין לקבוצה סוכן ביטוח שהיקף פעילותו בתחום זה עולה על 10% מהיקף הפעילות של הקבוצה בתחום ביטוח כללי.

שיעור המכירות באמצעות סוכני ביטוח בתחום זה מסך המכירות בתחום ביטוח כללי בשנת הדוח הינו כ- 90.2% לעומת כ- 91.0% בשנת 2017.⁷³

מתוך סך דמי הביטוח בתחום הביטוח הכללי בישראל, כ-4.3% מקורם בפעילות סוכנויות הקבוצה, לעומת כ-3.69% בשנת 2017.

ב. מכירת ישירות

חלק ממוצרי התחום משווקים במכירה ישירה, ללא תיווך של סוכני ביטוח. הפעילות הישירה, הינה בעיקרה מול לקוחות עסקיים גדולים. בין היתר, משווקת החברה ישירות פוליסות ביטוח רכב חובה ורכב רכוש, פוליסות ערבויות וכן פוליסות ביטוח אשראי וסיכונים סחר חוץ, באמצעות כלל ביטוח אשראי. בשנת הדוח החלה הכלל הראשון גם במכירה ישירה של פוליסות ביטוח רכב, בעיקר באמצעות פלטפורמה דיגיטלית, ללקוחות אשר ככלל אינם פועלים מול הקבוצה באמצעות סוכנים.

שיעור המכירות הישירות בתחום זה מסך המכירות בתחום ביטוח כללי בשנת 2018 הינו כ- 9.8% לעומת כ- 9.0% בשנת 2017.

ג. בנקים למשכנתאות

החברה התקשרה בהסכמים למתן שירותי ביטוח אגב משכנתא עם חלק מהבנקים למשכנתאות שבשליטתם סוכנויות כאמור לעיל.

מבנה העמלות בתחום ביטוח כללי-

א. מבנה העמלות

עבור תיווך בעסקי ביטוח, משלמת החברה לסוכני הביטוח עמלות, בכסף ו/או בשווה כסף. גובה העמלה נקבע בעיקר כשיעור מהפרמיה נטו (ללא דמים) ובחלקו מותנה בהיקף המכירות, הפעילות ו/או הרווחיות של הסוכן.

ככלל, בביטוחים קולקטיביים נקבעת עמלת הסוכן במשא ומתן עם הסוכן לגבי כל עסקה בנפרד.

בגין חלק מהעמלות האמורות משולמות, מעת לעת, מקדמות לסוכנים.

⁷² כולל סוכנים שביצעו מכירות בשנת 2018 בסכום העולה על 50,000 ש"ח.

⁷³ הנתון כולל מכירות אשר בוצעו על ידי בטח – תורן סוכנות לביטוח בע"מ אשר הינה סוכנות בבעלות קבוצת כלל החזקות.

ב. שיעור עמלות ממוצע

שיעור העמלות הממוצע מסך דמי הביטוח ברוטו בתחום ביטוח כללי⁷⁴ בשנת הדוח, עומד על כ- 14.2% לעומת 14.8% בשנת 2017.

9.8.1.3. ביטוח בריאות

דרכי השיווק וההפצה בתחום ביטוח בריאות

הפצת מוצרי התחום מבוצעת הן על ידי סוכני וסוכנויות ביטוח, לרבות סוכנויות הקבוצה, והן באופן ישיר.

א. הפצה באמצעות סוכנים וסוכנויות

בשנת הדוח עיקר השיווק של ביטוחי בריאות פרט על ידי החברה נעשה באמצעות סוכני ביטוח.

כמו כן קיימים שיתופי פעולה של החברה עם סוכנים נבחרים במסגרתם עובדי החברה מוכרים ללקוחות הסוכן בשמו ובהרשאתו מוצרי בריאות של החברה.

נכון למועד פרסום הדוח, פועלת הקבוצה בתחום ביטוח הבריאות באמצעות כ- 1,012 סוכני ביטוח⁷⁵. מרבית הסוכנים התקשרו גם עם חברות ביטוח נוספות.

אין לקבוצה סוכן ביטוח שהיקף פעילותו בתחום זה עולה על 10% מהיקף הפעילות של הקבוצה בתחום ביטוח בריאות.

מתוך סך הפרמיות בתחום ביטוח בריאות, שנגבו בשנת הדוח על ידי החברה, כ-4.2% מקורם בפעילות סוכנויות הקבוצה, לעומת 3.8% בשנת 2017.

ב. הפצה ישירה

חלק ממוצרי התחום משווקים במכירה ישירה ללקוחות ולמעסיקים.

הפצת מוצרי התחום נעשית גם באמצעות הכלל הראשון וכן באמצעות שיתופי פעולה של החברה עם סוכנים נבחרים במסגרתם עובדי החברה מוכרים ללקוחות הסוכן בשמו ובהרשאתו מוצרי בריאות של החברה.

לעניין הקמת מערך הלקוחות ראה סעיף 9.8 לעיל.

מבנה העמלות בתחום ביטוח בריאות

בביטוחי פרט ארוכי טווח משולמות בדרך כלל העמלות כדלהלן:

עמלה שוטפת - עמלה הנגזרת מהפרמיה ומשולמת לאורך כל חיי הפוליסה באופן שוטף.

⁷⁴ לא כולל עמלות אשר שולמו על ידי כלל ביטוח אשראי או דמי ביטוח אשר נגבו על ידה.

⁷⁵ כולל סוכנים שביצעו מכירות בשנת 2018 בסכום העולה על 10,000 ש"ח.

לעניין תשלום עמלות מיוחדות בגין פרמיה חדשה משוננת בביטוח בריאות, ראה תיאור עמלות מיוחדות בענף ביטוח חיים לעיל. בגין חלק מהעמלות שולמו מקדמות לסוכנים.

שיעור העמלות הממוצע בשנת הדוח, מסך הפרמיות ברוטו במוצרים השונים בתחום, עומד על כ- 30% לעומת 29% בשנת 2017.

בביטוחים קולקטיביים נקבעת עמלת הסוכן במשא ומתן עם הסוכן לגבי כל עסקה בנפרד.

9.8.2 תלות בערוצי הפצה

לחברה תלות בערוץ הפצה הישירה ובערוץ ההפצה באמצעות סוכנים ומנהלי הסדר. עם זאת, לחברה אין תלות בגורם הפצה מסוים (משווק או סוכן כלשהו) בכל אחד מערוצי הפצה אלה.

9.9 ספקים ונותני שירותים

חברות הקבוצה רוכשות מוצרים ושירותים ממספר רב של ספקים ונותני שירותים. ההוצאות בקשר לספקים ונותני שירותים כוללות בין היתר:

א. הוצאות ישירות בקשר לתביעות הנזקפות במישרין לעלות תביעות הביטוח, לרבות תשלום לשמאים, מערכי נזקים, ספקי שירותים משפטיים, חוקרים, שירותי תיקון נזקים, שירותים רפואיים וכדומה, וכן תשלומים לגורמים המספקים כסויים גלויים למבוטחים ("ריידרים").

לפרטים בדבר שיווק והפצה ראה סעיף 9.8 לעיל.

ב. הוצאות בקשר עם שירותי תפעול לצורך תפעול קופות הגמל המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל. לפרטים בדבר התקשרות כלל פנסיה וגמל עם ספק כאמור ראה סעיף 9.14.2 (א) להלן.

ג. הוצאות כלליות של החברה לספקים שונים, כגון: שכר דירה ואחזקת משרדים, שירותי עיבוד שכר, דמי חכירת רכבים, שירותי פרסום, שירותי תקשורת ודואר, שירותי תפעול, גבייה משפטית, שירותי ביקורת, שירותי תקשורת ותקשורת נתונים, יעוץ מקצועי, תחזוקה, רישוי וחכירת חומרה ותוכנה, שירותי מיכון ופחת. הוצאות אלו נזקפות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות, הוצאות שיווק, הוצאות רכישה אחרות והוצאות הנהלה וכלליות אחרות, (לפרטים נוספים ראה ביאור 34 לדוחות הכספיים).

ד. בנוסף קיימות הוצאות נוספות, אשר מהוות לנכסים בדוחות הכספיים, והכוללות בין היתר, הוצאות מיכון, בינוי וציוד.

לפרטים בדבר כללביט מערכות, חברה בת בבעלות מלאה של כלל החזקות, האחראית על מתן שירותי המיכון לחברות הקבוצה (והרוכשת שירותים בתחומי המיכון), ובדבר הוצאות הקבוצה בגין מיכון בשנת הדוח, ראה סעיפים 9.10.3.1 ו-9.10.3.2 להלן וביאור 34 לדוחות הכספיים.

לחברה אין ספק עיקרי ואין ספק שהחברה תלויה בו, למעט סאפיינס טכנולוגיות (1982) בע"מ ("סאפיינס"), עמה התקשרה כלל פנסיה וגמל בהסכם לרכישת מערכת לניהול זכויות עמיתים בקרנות הפנסיה ולמתן שירותי פיתוח ותחזוקה למערכת. בשנת הדוח, שילמה הקבוצה לסאפיינס סך של כ-40 מיליוני ש"ח בגין שירותי הפיתוח והתחזוקה האמורים וזאת לעומת סך של כ-33 מיליוני ש"ח בשנת 2017. עם זאת, מטבע הדברים, במסגרת עבודת הספקים בקבוצה, במקרים מסוימים, צוברים הספקים ידע ייחודי או שנותנים שירותים אשר לעיתים יוצרים לחברה תלות בהם לזמן קצר, וזאת בין היתר, בשל הצורך בהקמת הפרויקטים ו/או ביצוע שירותים בטווח זמנים הקבוע מכוח דרישות רגולטוריות. לפרטים בדבר ספקים כאמור אשר עימם התקשרה החברה, ראה סעיף 9.14.2 (ב) להלן. לספקים כאמור עימם התקשרה כלל פנסיה וגמל, ראה סעיף 9.14.2 (א) להלן.

9.10 רכוש קבוע

להלן נתונים בדבר הרכוש הקבוע של החברה הכולל בעיקר, מבנים בשכירות ובבעלות, כלי רכב, ריהוט, ציוד משרדי וציוד מחשב.

9.10.1 נתוני מבנים בשכירות ובבעלות לשימוש עצמי במ"ר לשנים 2017 ו-2018

נכון ליום 31.12.17		נכון ליום 31.12.18			
שטח (מ"ר)	שטח בבעלות (מ"ר)	שטח (מ"ר)	שטח בבעלות (מ"ר)	שטח (מ"ר)	מיקום
34,068	-	35,253	-	-	תל אביב ⁽¹⁾
2,460	-	2,093	-	-	פ"ת
-	2,862	-	2,618	-	חיפה ⁽²⁾
1,593	-	1,627	-	-	ירושלים
1,739	-	1,290	-	-	באר שבע ⁽³⁾
250	-	250	-	-	הרצליה ⁽⁴⁾
1,013	-	932	-	-	תל אביב
5,226	-	3,973	-	-	תל אביב
937	-	1,686	-	-	פ"ת
73	-	73	-	-	ירושלים
735	-	735	-	-	ב"ש
3,143	-	3,150	-	-	פ"ת
93	-	-	-	-	ניו יורק ⁽⁵⁾
51,330	2,862	51,062	2,618	-	סה"כ

* ללא שטחי חניונים.

1. כולל שטחים של כנף וכלל משכנתאות.
2. 78 מ"ר מושכרים לכלל פנסיה וגמל.
3. החל מחודש יוני 2018 שוכרת החברה שטח חדש עבור מרחב באר שבע. הסכם השכירות בגין המשרדים הקודמים של מרחב באר שבע הסתיים ב- 31 בדצמבר 2018 והשטח האמור אינו נכלל בנתונים בטבלה.
4. אתר גיבוי למערכות מחשב של הקבוצה (בנוסף יש אתר גיבוי ביוון בשטח לא מהותי).
5. החל מחודש אפריל 2018 הופסקה הפעילות של כלל US.

ביחס למבנים המוחזקים בשכירות, תקופות השכירות שונות ממבנה למבנה, כאשר תקופת השכירות המאוחרת ביותר היא עד לשנת 2030 ביחס למשרדי החברה בקרית עתידים (לפרטים ראה סעיף 9.14.1(א) להלן). בחלק מהסכמי השכירות קיימת לחברה אופציה להארכת תקופת השכירות.

נתוני מבנים שהינם חלק מתיק ההשקעות נוסטרו של החברה במ"ר לשנים 2018 ו-2017*

מיקום	יעוד	נכון ליום 31.12.18	נכון ליום 31.12.17
אזור גוש דן	משרדים ומסחר	37,038	37,371
צפון	מסחר	3,108	3,108
אזור השרון	משרדים ומסחר	20,040	19,086
חיפה	משרדים	3,096	3,096
אנגליה וסקוטלנד	משרדים	12,547	12,547
ירושלים	משרדים ומסחר	6,219	6,219
משרדים, מסחר ומולטי פמילי		34,551	53,097
סה"כ		116,599	134,524

* בנוסף, קיימות החזקות בנכסים אלו ו/או אחרים מכספים המנוהלים עבור אחרים (עמיתים ו/או מבטחים) בקבוצה, ראה ביאור 10 לדוחות הכספיים.

9.10.2 שיפורים במושכר, ריהוט וציוד משרדי

ככלל, השיפורים במושכר, הריהוט והציוד המשרדי שבשימוש באתרים המרכזיים וביחידות הקצה הינם בבעלות הקבוצה.

9.10.3 ציוד מחשוב וציוד היקפי

9.10.3.1 מערכות מחשוב בקבוצה בישראל

מערכות המידע של הקבוצה חיוניות לניהול עסקיה והקבוצה רואה בחלקן נכס אסטרטגי. בבעלות חברות הקבוצה מגוון רחב של ציוד מחשוב, הכולל שרתים, תשתית וציוד תקשורת, מסופים וציוד היקפי אחר. כמו-כן לחברה מגוון רחב של זכויות בעלות ו/או שימוש בתוכנות שונות לרבות תוכנות בפיתוח עצמי.

לצורך פעילויותיה השונות משתמשת הקבוצה במערכות מחשוב המשמשות אותה בין היתר לניהול כספים (לרבות כספי החיסכון של לקוחות הקבוצה), לניהול לקוחות וזכויותיהם, מערכות תפעול (Back office), מערכות ארגוניות ומערכות תומכות החלטה.

הפעילות בתחום המחשוב נעשית באמצעות כללביט מערכות שהינה חברה בת בבעלותה המלאה של כלל החזקות. חברת כללביט מערכות אחראית על מתן שירותי המחשוב לחברות הקבוצה ולמועד הדוח אינה מספקת שירותים לחברות מחוץ לקבוצת כלל החזקות. כללביט מערכות מתקשרת עם ספקים חיצוניים לביצוע חלק מהשירותים.

לקבוצה אתר גיבוי שמטרתו לאפשר המשך פעילות של מערכות המחשוב החיוניות של הקבוצה בעיתות חירום, כמו כן, קיים אתר שלישי בחו"ל המשמש לגיבוי נתונים בלבד.

9.10.3.2 השקעות הקבוצה במערכות המחשוב

הקבוצה פועלת לפיתוח ושדרוג מערכות המחשוב, מעת לעת, לפי צרכיה וצרכי החברות בקבוצה. להלן יתוארו הפעולות המהותיות שנעשו במערכות המחשוב של הקבוצה בשנת הדוח, אשר חלקן אף צפוי להמשיך לאחר שנת הדוח.

גמל – בענף הגמל קבלה הקבוצה בשנת הדוח שירותי תפעול (הכוללים אף את מיכון הפעילות) מצדדים שלישיים, אשר העיקרי מביניהם הוא בנק לאומי. ברבעון הראשון של שנת 2018 הושלם המעבר של תפעול כל קופות הגמל בקבוצה לבנק לאומי. לעניין זה ראה סעיף 9.14.2 (א) להלן.

מערכות ביטוח חיים-

בתחום ביטוח חיים, החברה פועלת באמצעות שתי מערכות ליבה עיקריות מדור טכנולוגי קודם, שפותחו לפני שנים רבות. הכפילות הפונקציונאלית של מערכות אלו מייקרת את עלויות התפעול והתחזוקה בתחום זה ומכבידה על התאמת המערכות למכלול צרכי החברה ובכלל זה בכל הקשור לממשקי מידע חיצוניים ורגולטורים שהדרישות לגביהם הורחבו בשנים האחרונות. לעניין דרישות אלה ראה סעיף 6.2.2(ד) לעיל. בשנים האחרונות החברה פעלה והיא עודנה פועלת לעיבוי מערכות הליבה של ענף ביטוח חיים ושיפורן באופן שייעל את מערכות הליבה הקיימות וכן נוקטת בפעולות בקרה ותפעול משלימות, במטרה להבטיח את נאותות התהליכים הנתמכים.

בשנת 2014 גיבשה החברה "מפת דרכים" מפורטת למשימות שיבוצעו במסגרת עיבוי מערכות הליבה בשנים הקרובות. במסגרת "מפת הדרכים" פועלת החברה במטרה לשפר באופן משמעותי את יכולתה לשרת את לקוחותיה בנייהול זכויותיהם וביכולת לשקף זכויות אלו בזמינות גבוהה ובמהימנות, לרבות באמצעות השלמת חישובי זכויות בתוך מערכות הליבה, במקביל לטיוב הנתונים ומיכון החישובים והתהליכים, הוספת בקורות מובנות, ובמטרה להפחית הסתמכות על תהליכים משלימים ובקורות מפצות. לנוכח מורכבות מערכות המיכון, והרבדים הרבים שישומו בהן לאורך השנים, ביצע "מפת הדרכים" הינו הליך סבוך ומאתגר הדורש ידע רב ומומחיות והיקף המשימות המטופלות במסגרתו מתרחב ככל שהפרוייקט מתקדם. לצורך הוצאתה לפועל של "מפת הדרכים", התקשרה החברה עם ספק חיצוני כאמור בסעיף 9.14.2(ב) להלן. החברה נמצאת בשלבים מתקדמים לקראת סיומו של פרויקט "מפת הדרכים", ופועלת להשלים בחודשים הקרובים את מלוא הפרוייקט. פרויקט "מפת הדרכים" שיפר את ביצועי המערכות ובהתאם את היכולת התפעולית של הגורמים המשתמשים. לפרטים נוספים אודות פרויקט טיוב הנתונים ראה סעיף 6.2.3 לעיל וביאור 40(א4)(2) לדוחות הכספיים.

בהמשך לפרוייקט "מפת הדרכים" ובמקביל לפעילות להשלמתו המשיכה החברה בביצוע תהליכי שדרוג נוספים למערכות הליבה באמצעות הספק החיצוני.

נוכח מורכבות המערכות האמורות, מגבלותיהן וכפילותן, החברה מבצעת בחינה מקיפה של המהלכים ארוכי הטווח הנדרשים ליישום בעתיד, לצורך שיפור יכולותיה המיכוניות בין היתר, בכל הקשור לניהול זכויות עמיתים. במסגרת זאת, החליטה החברה בשנת 2018, לבצע בדיקת היתכנות, שצפויה להסתיים במהלך 2019, וזאת לצורך צמצום הכפילויות בין המערכות, וביצוע הסבה והתאמה למערכת מיכון חדישה שקיימת בחברה. ההסבה ככל שתאושר צפויה להמשך על פני שנים.

מתוך הכרה בחשיבותן של מערכות מיכון יעילות ועדכניות, תיעדפה החברה נושא זה ובשנים האחרונות השקיעה החברה מאות מיליוני שקלים, לצורך שדרוג ושיפור מערכות המיכון בתחום חיסכון ארוך טווח. לפרטים נוספים ראה ביאור 6 לדוחות הכספיים.

להערכת הקבוצה, מערכות המחשוב הקיימות שלה משרתות את צרכי הקבוצה לתקופה הקרובה. בשנים האחרונות חלה הרחבה משמעותית בהחלת הוראות רגולטוריות על הפעילות של הגופים המוסדיים בקבוצה (בין היתר כמפורט לעיל), היוצרות שינויים מהותיים ורפורמות משמעותיות ותדירות בפעילות הביטוח בכלל ובתחום החיסכון לטווח ארוך בפרט. הקבוצה מצויה בתהליך מתמשך להתאמת מערכות המחשוב שלה להוראות הרגולציה ולשינויים ולרפורמות החלים בהן, לשדרוג מערכות המחשב התומכות בפעילותה למערכות מתקדמות וכן להבטחת תאימות בין מערכות המחשוב לבין תנאי המוצרים שמציעה החברה (כגון: פוליסות ביטוח ותקנוני קרנות פנסיה וקופות גמל).

להערכת הקבוצה, תהליך התאמת מערכות המחשוב להוראות הרגולציה ושדרוג מערכות המחשב התומכות בפעילות, כך שיבטיחו תמיכה במכלול מוצרי הקבוצה בתחום חיסכון ארוך טווח, ימשך בשנים הקרובות ויהיה כרוך בעלויות מהותיות ובהיערכות תפעולית של הגופים המוסדיים בקבוצה. צרכי הפיתוח נגזרים הן מצרכי הפעילות העסקית והן מהוראות הרגולציה.

תחום הדיגיטל-

הקבוצה שמה לה כיעד את המשך קידום החדשנות הדיגיטלית בדגש על מתן מידע, ביצוע פעולות באופן עצמאי בערוצי הדיגיטל של החברה (סוכנים, לקוחות, מעסיקים) ומכירות. הקבוצה סבורה כי השקעות במיכון ובדיגיטציה יביאו, בטווח הארוך, להתייעלות ויענו על צרכי הלקוחות. לפרטים נוספים ראה סעיף 9.15 להלן.

להערכת החברה שילוב כלים דיגיטלים בפעילות החברה צפוי לשפר את הנגשת המידע והשירותים ללקוחות ולשפר את חווית הלקוח, להגביר את התחרות ובטווח הארוך אף להביא להתייעלות תפעולית.

לפרטים בדבר הוצאות המיכון בקבוצה ראה ביאור 34 לדוחות הכספיים. לפרטים בדבר היקף רכישות ופיתוח עצמי והפחתה של תוכנות מחשב ומחשבים, ראה ביאורים 6(א) ו-8(א) לדוחות הכספיים.

9.10.3.3 ניהול סיכונים סייבר בחברה

- החברה פועלת ליישם מדיניות הגנת סייבר שאושרה על ידי דירקטוריון החברה.
- הגנות הסייבר המיושמות ע"י החברה מוכוונות בהתאם לניתוח הסיכונים הרלוונטיים לחברה, וכוללות: בדיקות בתהליכי גיוס עובדים והתקשרות עם ספקים; הגברת מודעות עובדים; שמירה על ביטחון פיזי; הגנת רשת; הגנת מערכות ואפליקציות; תהליכי מידור הרשאות והפרדת תפקידים וכלי ניטור ובקרה.
- בכל הנוגע לקבלת שירותי מיקור חוץ מהותי, החברה מקיימת תהליך ניהול סיכונים מובנה, תוך התחייבות הספק לעמוד בדרישות אבטחת מידע שנקבעו על ידי החברה, וכמו כן, מבצעת החברה, מעת לעת, ביקורות אבטחת מידע אצל הספקים האמורים.
- החברה מבצעת מעת לעת בדיקות של עמידות מערך האבטחה, תוך הסתייעות בגופים המתמחים בביצוע מבדקי חדירה וסקרי אבטחה.

לפרטים נוספים בדבר חשיפת הקבוצה לסיכונים סייבר, ראה סעיף 9.13(ג)6 להלן.

9.11 עונתיות

9.11.1 חיסכון ארוך טווח

ככלל, ההכנסות מפרמיות בביטוח חיים וההכנסות מדמי ניהול מקרנות פנסיה וקופות גמל אינן מתאפיינות בעונתיות וכן לא קיימת עונתיות לעניין תביעות.

עם זאת, עקב עיתוי סיום שנת המס, מתקיימת עונתיות מסוימת בהפקדות של פרמיות/דמי גמולים למוצרי חיסכון פנסיוני בחודש דצמבר, מאחר שבחודש זה קיים גידול בהפקדות, על ידי שכירים ועצמאיים המפקידים באופן יזום שלא במסגרת שכרם, זאת במטרה למצות את הטבות המס, וכן על ידי מעסיקים המשלמים חובות בגין שנת המס או מפקידים הפקדות חד פעמיות, בדרך כלל בגין חוב ותק פיזיוניים. בנוסף, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף הפרמיות/דמי הגמולים עשוי להיות גבוה יותר, וזאת בעיקר, לאור תשלומים חד פעמיים אשר משולמים על ידי המעסיקים לעובדים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים.

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו ודמי הגמולים בחטיבת חיסכון ארוך טווח בשנתיים האחרונות לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

2018	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	סה"כ
פרמיות ודמי גמולים באלפי ש"ח	3,254.7	3,281.4	3,508.1	3,734.8	13,778.9
2017	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	סה"כ
פרמיות ודמי גמולים באלפי ש"ח	3,277.9	3,253.2	3,230.2	3,310.4	13,071.7

התפלגות פרמיות ברוטו בביטוח חיים ודמי הגמולים
לפי רבעונים בשנים 2017-2018
במיליוני ש"ח

ביטוח כללי

9.11.2

ככלל, ההכנסות מפרמיות בתחום ביטוח כללי אינן מתאפיינות בעונתיות מובהקת. עם זאת, הפרמיות ברבעון הראשון של השנה גבוהות מהפרמיות ברבעונים האחרים וזאת בעיקר בגלל חידוש הסכמי הביטוח של מבטוחים עסקיים ושל ציי רכב גדולים בתחילת השנה הקלנדרית המייצגים עונתיות מסוימת. השפעתה של עונתיות זו על הרווח המדווח מנוטרלת באמצעות ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה.

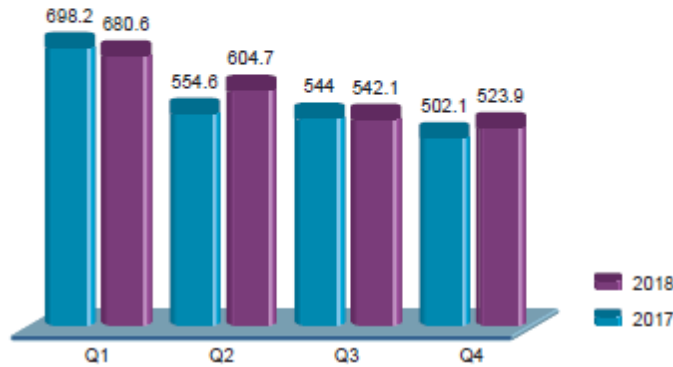
במרכיבי ההוצאות האחרים, כגון תביעות, ובמרכיבי ההכנסות האחרים, כגון הכנסות מהשקעות, לא ניכרת עונתיות מובהקת. עם זאת, ראוי לציין כי בעונות החורף ניכרת לעיתים עלייה בתביעות ברבעון הראשון או ברבעון הרביעי של השנה או בשניהם, בעיקר בענפי הרכוש, וכתוצאה מכך לקיטון ברווח המדווח לתקופה.

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בחטיבת ביטוח כללי בשנתיים האחרונות לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

2018	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	סה"כ
פרמיות באלפי ש"ח	680,597	604,709	542,118	523,954	2,351,378
2017	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	סה"כ
פרמיות באלפי ש"ח	698,197	554,591	544,041	502,134	2,298,963

התפלגות פרמיות ברוטו בביטוח כללי
לפי רבעונים בשנים 2017-2018
במיליוני ש"ח

9.11.3 תחומי פעילות אחרים

תחום ביטוח הבריאות אינו מאופיין בעונתיות. בתת ענף ביטוח נסיעות לחו"ל קיימת עלייה בהיקף הפוליסות הנמכרות לנוסעים לחו"ל בתקופת הקיץ והחגים. עם זאת לאמור אין השפעה משמעותית לעניין התפלגות סך הפרמיות בתחום בריאות במהלך שנה קלנדרית.

9.12 נכסים לא מוחשיים

9.12.1 קניין רוחני

השם "כלל" רשום כסימן מסחר על שם אי די בי פתוח. הקבוצה משתמשת לצורך פעילותה בשמות החברות בקבוצה ובלוגו שלהן שרובם אינם רשומים כסימני מסחר.

חברות הקבוצה משתמשות לצורכי פעילותן בתוכנות בבעלות חברות הקבוצה ו/או שנרכשו רשינות לשימוש בהן, לפרטים נוספים ראה סעיף 9.10.3.1 לעיל.

הקבוצה מפתחת באמצעות עובדיה ובאמצעות ספקים תוכנות לשימוש עצמי, שיש לה בהן זכויות יוצרים.

לקבוצה דומיינים באינטרנט.

לפרטים נוספים בדבר נכסים לא מוחשיים ראה ביאור 6 לדוחות הכספיים.

9.12.2 מאגרי מידע

לחברות הקבוצה מאגרי מידע, הכוללים, בין היתר, נתוני לקוחות, סוכנים, ספקי שירותים, המשמשים, בין היתר, לפעילות שיווקית תוך שימוש בתוכנות מתקדמות (CRM), המאפשרות פילוח נתונים בחתכים מגוונים. האסטרטגיה השיווקית של החברה מבוססת על מאגרי המידע החיוניים לניהול עסקי הקבוצה.

הקבוצה פועלת באופן שוטף לרישום מאגרי המידע שברשותה בישראל במרשמי רשם מאגרי המידע בהתאם להוראות הדין. חלק ממאגרי המידע מצויים בתהליכי רישום ו/או בתהליכי בחינה והערכות לצורך רישום.

בחודש מאי 2018 נכנסו לתוקף **תקנות הגנת הפרטיות (אבטחת מידע)**, **תשע"ז-2017**, וכן פורסמה הנחיית רשם מאגרי המידע בדבר תחולת התקנות האמורות על חברות מנהלות ומבטחים הכפופים להוראות הרשות, אשר מחילה

על גופים מוסדיים רק חלק מן התקנות. במסגרת התקנות החלות על גופים מוסדיים נקבע, בין היתר, כי בקורות אירוע אבטחה חמור על בעל המאגר להודיע על כך לרשם באופן מיידי, לרבות הצעדים שנקטו בעקבות האירוע, וכי הרשם רשאי להורות לבעל המאגר להודיע על האירוע לנושא מידע שעלול להיפגע ממנו. בנוסף פרסמה הרשות להגנת הפרטיות דוגמאות לאירועי אבטחה חמורים עליהם יש לדווח לרשות כאמור.

החברה פועלת ליישום הוראות התקנות החלות עליה.

דיון בגורמי סיכון

9.13

סעיף זה, הדין בגורמי סיכון ביחס לקבוצה, כולל גם מידע צופה פני עתיד. מידע צופה פני עתיד הינו מידע בלתי וודאי לגבי העתיד, המבוסס על אינפורמציה הקיימת בקבוצה במועד הדוח וכולל הערכות של הקבוצה או כוונות שלה נכון למועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או המשתמעות ממידע זה, בין היתר עקב שינוי בסביבה העסקית ו/או בגורמי הסיכון, לרבות גורמי סיכון עתידיים.

על גופים מוסדיים מוטלת החובה למנות מנהל סיכונים. לתיאור תפקידיה של מנהלת הסיכונים בקבוצה וכן פרטים בדבר מדיניות ניהול הסיכונים ובדבר הליכי ושיטות ניהול הסיכונים בקבוצה, לרבות תיאור תהליכי העבודה ואופן זיהוי הסיכונים והבקורות הקיימות בחברות הקבוצה ראה ביאור 37 לדוחות הכספיים.

להלן מוצגים גורמי הסיכון בטבלה על פי חלוקה לסיכונים מקרו, סיכונים ענפיים וסיכונים מיוחדים לקבוצה וכן פירוט אודות גורמי הסיכון.

מידת השפעת גורם הסיכון על הקבוצה			גורמי סיכון
השפעה קטנה	השפעה בינונית	השפעה גדולה	
			א. סיכונים מקרו
		X	האטה כלכלית בישראל
		X	סיכון שוק כולל
			סיכונים שוק ספציפיים:
		X	סיכון ריבית
	X		סיכון מרווח אשראי
	X		סיכון אינפלציה
	X		סיכון שערי חליפין
		X	סיכון מחירי מניות
	X		סיכון מחירי נכסים אחרים
		X	האטה כלכלית בינלאומית וירידת שערים בשוקי הון
		X	סיכונים אשראי
			ב. סיכונים ענפיים
		X	סיכונים ביטוחיים
		X	שימור התיק
			סיכונים קטטורופה:
	X		רעידת אדמה בישראל
	X		טרור ו/או מלחמה בישראל
	X		יציבות מבטחי משנה
			סיכונים אסטרטגיים:
		X	שינוי חקיקה ורגולציה
		X	סיכונים תחרות
		X	סיכונים משפטיים

			<u>ג. סיכונים ברמת הקבוצה</u>
		X	עמידה בדרישות רגולטוריות
X			סיכון מזילות
	X		סיכונים הקשורים לתמחור והערכת ההתחייבויות הביטוחיות
		X	סיכונים תפעוליים
		X	סיכוני מערכות מידע
	X		סיכוני סייבר
		X	סיכון מוניטין
	X		התקשרויות עם ספקים חיצוניים

ההשפעה של גורמי הסיכון לעיל מבוססת על שיקול דעת הנהלת הקבוצה על בסיס המידע הקיים במועד ההערכה, מתייחסת לכל סיכון בפני עצמו ומביאה בחשבון את ההסתברות להתממשות הסיכון ואת תוצאתו הפוטנציאלית. הערכת מידת ההשפעה של גורמי הסיכון מתייחסת להשלכות הישירות על הקבוצה ואינה מביאה בחשבון השפעות עקיפות.

א. סיכונים מקר כלכליים

(1) האטה כלכלית בישראל

הקבוצה חשופה באופן מהותי למצב המשק הישראלי, והאטה במשק הישראלי עלולה להשפיע על היקף עסקיה של הקבוצה, בפרט בתחום החיסכון ארוך הטווח, ובכלל זה: היקף החיסכון של הציבור עלול לקטון, יתכנו פיגורים בהפקדות, גידול במשיכות, עלייה במספר המפוטרים והמובטלים וכן הפחתות שכר עלולים להביא לעלייה בשיעור הביטולים ולקטון בפרמיה ודמי גמולים שיגבו על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה וכן לגידול בהיקף התביעות. כמו כן, כתוצאה מהאטה כאמור עלול לגדול הסיכון הכרוך בחשיפתה של הקבוצה לגופים בישראל באמצעות השקעותיה (ראה סיכוני אשראי וסיכוני שוק להלן).

(2) סיכון שוק כולל

מחירי נכסים ותשואות בשוקי ההון בארץ ובעולם משפיעים במידה רבה מאד על תוצאותיה העסקיות של הקבוצה. תיק ההשקעות העצמיות של הקבוצה ("נוסטרו"), וכן תיקי הנכסים של העמיתים והמבוטחים בפוליסות תלויות תשואה, קופות גמל וקרנות פנסיה ("תיקים המנוהלים עבור אחרים") מושקעים בנכסים שונים, בארץ ובחול, וערכם נתון לתנודתיות הנובעת, בין היתר, משינויים בשיעורי ריבית, בשיעור האינפלציה, בשיעור חליפין של מט"ח, במחירי מניות ונכסים אחרים ובמרווחי האשראי בשוק.

הקבוצה חשופה להפסדים בגין שינויים בגורמי סיכון אלה כתוצאה מהשפעתם על ערך הנכסים בתיקי הנוסטרו של הקבוצה. התממשות סיכוני שוק ותנאי שוק המאופיינים בשיעורי תשואה נמוכים עלולים לגרום לאי השגת התשואה על פיה תומחרו המוצרים וחושבו ההתחייבויות הביטוחיות וכתוצאה מכך לפגיעה בתוצאותיה העסקיות של הקבוצה. הרגישות לסיכון זה גבוהה במיוחד במקרים של הבטחת תשואה למבוטחים/עמיתים. לפרטים בדבר ההתחייבויות העיקריות בהן קיימת הבטחה כזו ראה סעיף 9.5.1 (ד) לעיל.

הקבוצה חשופה לסיכון שוק כולל גם בעקיפין, כתוצאה מהשפעה על רווחי הקבוצה של התשואות המושגות בתיקים המנוהלים עבור אחרים. במסגרת פעילות הקבוצה בניהול כספים אלו, גובות חברות הקבוצה דמי ניהול קבועים מהצבירה אשר היקפם עלול להיפגע כאשר היקף הנכסים המנוהלים קטן, כתוצאה מתשואות שליליות ו/או ירידה בהיקף ההפקדות ו/או פידינות ו/או ניוידים.

בהתאם להוראות הדין בחלק מהפוליסות תלויות התשואה שנמכרו בשנים 1991 עד 2003 (להלן: "תיק המשתתף") החברה גובה בנוסף לדמי הניהול הקבועים גם דמי ניהול משתנים, המחושבים כשיעור מהתשואה הריאלית של תיק ההשקעות, לאחר ניכוי דמי הניהול הקבועים והוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות (להלן בסעיף זה: "התוספת").

התוספת מחושבת מדי שנה על בסיס שנתי בערכים חיוביים או שליליים. בהתאם להוראות הדין, המבטח יגבה רק תוספת חיובית, ואולם בחישוב כל תוספת חיובית תנוכה תוספת שלילית שנצברה בתקופות קודמות. התוספת כאמור, משפיעה על רווחיותה של הקבוצה. לפרטים בדבר ההשפעה הכמותית של החשיפה לסיכון שוק הנובעת מניהול כספים כאמור ליום 31 בדצמבר 2018, ראה ביאור 37(ג)1 לדוחות הכספיים. מכיוון שחישוב דמי ניהול המשתנים, בתוך שנה קלנדארית נתונה, נערך על בסיס מצטבר, במהלך השנה גובים או מחזירים דמי ניהול למבוטחים, בהתאם לתשואה שנזקפה ברבעון, וכתוצאה מכך עלולה להיגרם תנודתיות רבה בהכנסות מדמי ניהול בין רבעונים. לפרטים בדבר התוספת השלילית שנצברה בתקופת הדוח ראה ביאורים 20 ו-29 לדוחות הכספיים.

(3) סיכונים שוק ספציפיים

בין הנכסים בתיקי הנוסטרו לבין ההתחייבויות העומדות מולם לא קיימת התאמה מלאה מבחינת תזרים המזומנים, בסיס ההצמדה ומטבע, וכן לא קיימת סימטריה מלאה בטיפול החשבונאי בהתחייבויות ובנכסים. בשל כך, חשופים ההון הכלכלי, ההון החשבונאי והרווח הכולל של הקבוצה לשינויים בגורמי סיכון, שהעיקריים בהם מפורטים להלן. דרישות ההון החלות על חברות הביטוח בקבוצה בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי, מבוססות על עקרונות כלכליים, ובמקביל, עד לעריכת ביקורת מלאה על חישוב דרישת ההון הכלכלית, חלות על חברות הביטוח בקבוצה גם הוראות משטר כושר פירעון חשבונאי המבוססות על המדידה בדוחות הכספיים. הרכב תיק שהינו אופטימלי מבחינה כלכלית אינו בהכרח אופטימלי מבחינה חשבונאית, ולהיפך. יצוין כי סוגי הסיכונים שיפורטו להלן קיימים אף בתיקים המנוהלים עבור אחרים בעוצמה ובכיוון שאינם בהכרח זהים לאלה המתוארים לגבי תיקי הנוסטרו.

א. **סיכון ריבית** – מבחינה כלכלית, חשיפתה העיקרית של הקבוצה היא לירידת ריבית וזאת מאחר שמח"מ ההתחייבויות שלה ארוך משמעותית ממח"מ הנכסים. ירידת ריבית עלולה להביא גם לפגיעה ביחס כושר הפירעון הכלכלי של החברה. בסביבת הריבית הנוכחית, הקבוצה חשופה גם מבחינה חשבונאית להפסדים בתרחישים מסויימים של ירידת ריבית, וזאת, בעיקר עקב השפעת שינויים כאלה על חישוב העתודות, בין היתר בהתייחס לשיעורי ההיוון המשמשים בבחינת נאותות העתודה LAT, חישוב פקטור K ובחישוב עתודות לגמלא, בהיקף העשוי לעלות על רווחי ההון שיווצרו באותו תרחיש בגין נכסים רגישים לריבית (ראה ביאור 37(ה)1(ד) לדוחות הכספיים). עם זאת, הקבוצה עלולה להיות חשופה גם לתרחישים מסויימים של עלייה בשיעורי הריבית, בשל המח"מ הארוך יחסית של הנכסים, בהתחשב באופי ארוך הטווח של מרבית ההתחייבויות, וזאת מכיוון שבהתאם לשיטה החשבונאית הנהוגה כיום, בתרחישים מסויימים של שינוי בשיעורי הריבית, אין בהכרח התאמה מלאה בין השינוי בריבית השוק לבין ריבית ההיוון המשמשת להיוון התחייבויות הביטוח השונות. יצוין כי בראיה ארוכת טווח, הקבוצה חשופה אף לרמה מתמשכת של שיעורי ריבית נמוכים, בדגש על הריבית הצמודה, העשויה להקשות על השגת תשואה מובטחת במוצרים מבטיחי תשואה ועל השגת התשואה לפיה תומחרו מוצרי ביטוח אחרים, ואף להביא לבחינה מחודשת של ההערכות האקטואריות של התחייבויותיה הביטוחיות של הקבוצה (ראה ביאור 37(ה)1(ה) לדוחות הכספיים).

ב. **סיכון מרווח אשראי** – הקבוצה חשופה לסיכון להפסד כתוצאה מהשפעת שינויים במרווחי האשראי בשוק על ערכם של נכסי חוב סחירים וכן כתוצאה מהשפעה מסויימת על חישוב חלק מהעתודות הביטוחיות.

ג. **סיכון אינפלציה** – לקבוצה חשיפה לעלייה בשיעור האינפלציה מכיוון שמרבית ההתחייבויות הביטוחיות של הקבוצה מותאמות מדי רבעון לשיעור האינפלציה, ואילו הנכסים העומדים מולן אינם בהכרח צמודים למדד. בנוסף, חלק מהחוב הפיננסי של הקבוצה צמוד למדד, ועלייה בשיעור האינפלציה תגרום לגידול בהוצאות המימון של הקבוצה. כמו כן, מכיוון שגביית דמי ניהול משתנים בתיק המשתתף תלויה בתשואה הריאלית שהושגה, עלולה עלייה בשיעור האינפלציה לגרום לפגיעה בהכנסות הקבוצה מדמי ניהול.

ד. **סיכון שערי חליפין** – לקבוצה חשיפה לשינויים בשער חליפין של מט"ח, בעיקר בגין תיק ההשקעות בחו"ל, שאינו מגודר באופן מלא מפני שינויים בשערי החליפין.

ה. **סיכון מחירי מניות** – הקבוצה חשופה לשינויים במחירי מניות סחירות המאופיינים בתנודתיות פוטנציאלית גבוהה, הן בתיק הנוסטרו והן בתיקים המנוהלים עבור אחרים. לנוכח היקף החשיפה של תיק המשתתף למניות, התנודתיות במחירי המניות עשויה להשפיע באופן מהותי על היקף דמי הניהול המשתנים שתגבה החברה.

1. סיכון מחירי נכסים אחרים – לקבוצה חשיפה להשקעות אלטרנטיביות, הכוללות השקעות בנדל"ן וקרנות נדל"ן, קרנות השקעה, מניות לא סחירות ומכשירי השקעה נוספים. נכסים אלה חשופים לשינויים בשוים, העשויים לבוע בין השאר משינויים בשוקי ההון בארץ ובעולם, שינויים במחירי סחורות ונדל"ן ומסיכונים עסקיים ספציפיים. בשל אופיין של השקעות אלה, זמן התגובה לשינויים בערכן עשוי להיות ארוך וגורם זה עשוי להגביר את עוצמת סיכון המחיר.

למבחני רגישות הנוגעים לסיכונים שוק ראה ביאור 37(ג)(2) לדוחות הכספיים.

(4) האטה כלכלית בינלאומית וירידות שערים בשוקי ההון

לקבוצה חשיפה לפגיעה בשווי השקעותיה בנכסים פיננסיים בשוקי ההון הבינלאומיים וכן בנכסים אחרים בחו"ל. האטה כלכלית בינלאומית עלולה להשפיע גם על תוצאותיה של כלל ביטוח אשראי אשר מבטחת חובות של חייבים במדינות שונות אשר מושפעים ממצב הכלכלה באותן מדינות. בנוסף, יציבות מבטחי המשנה עימם מתקשרת הקבוצה עלולה להיפגע כתוצאה מירידות בשוקי ההון הבינלאומיים או מהאטה כלכלית במדינות בהן הם פועלים.

(5) סיכונים אשראי

הקבוצה חשופה לאפשרות של הפסד כספי כתוצאה מירידת איכות האשראי וחדלות פירעון של לווים וחייבים אחרים, הן באמצעות חשיפתה לנכסים פיננסיים, הן דרך תחומי פעילות ביטוחית של הקבוצה הכוללים פוליסות לפי חוק המכר וביטוחי אשראי והן כתוצאה מחשיפתה לחייבים אחרים בהם סוכנים, מעסיקים ומבטחים. בגין החזקותיה בנכסי חוב, חשופה הקבוצה לירידה בשווי הנכסים כתוצאה מפגיעה באיתנות הפיננסית של החייב (לרבות הסדרי חוב) ו/או כתוצאה מעלייה במרווחי האשראי בשוק.

בנוסף, עלייה במקרי חדלות הפירעון של עסקים בישראל עלולה להשפיע גם על היקפי תביעות בענף ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה בו פועלת הקבוצה (ראה סעיף 7.1.2 לעיל), על היקף חובות מעסיקים בגין אי העברת תשלומים לביטוח פנסיוני עבור עובדיהם, המחייבת את הגופים המוסדיים בקבוצה לנקיטת הליכי גביה, ועל הסיכונים הביטוחיים בפעילות כלל ביטוח אשראי (ראה להלן: "סיכונים ביטוחיים").

במסגרת תיק הנכסים שלה, חשופה הקבוצה לענפי משק שונים שהעיקריים הם ענף הבנקאות והפיננסים (הכוללת גם חשיפה דרך פיקדונות), ענף התשתיות והאנרגיה וענף הנדל"ן בארץ. החשיפה לענף הבנקאות ולמגזר הפיננסי נובעת גם מכך שהקבוצה מחזיקה את עיקר נכסיה ונכסי לקוחותיה בחשבונות אצל בנקים, מוסדות פיננסיים וברוקרים בארץ ובחו"ל, ומקבלת שירותי סליקה באמצעות בנקים. כמו כן, חשופה הקבוצה למבטחי משנה (ראה להלן: "יציבות מבטחי משנה"). למרות שהקבוצה פועלת להגברת הפיזור במידת האפשר, החשיפה לענף הבנקאות בישראל מאופיינת בחשיפה למספר קטן יחסית של לווים בעלי דרוג גבוה, כתוצאה מהמבנה הריכוזי של הענף בארץ. הרעה באיתנות הפיננסית, אי עמידה בהתחייבויות אותם גורמים, או אירוע של חדלות פירעון במי מהגופים האמורים עלולים להשפיע באופן מהותי לרעה על תוצאותיה העסקיות של הקבוצה.

לפרטים נוספים בדבר סיכונים אשראי ראה ביאור 37(ו) לדוחות הכספיים.

ב. סיכונים ענפיים

(1) סיכונים ביטוחיים

בפעילות הביטוח חשופה הקבוצה בעיקר לסיכונים הקשורים לשינויים בגורמי הסיכון לעומת ההנחות האקטואריות ולסיכון לנזק בודד גדול או להצטברות נזקים בגין אירוע קטסטרופה.

המודלים האקטואריים באמצעותם מבצעות החברה וכלל ביטוח אשראי תמחור של מוצרים והערכה של העתודות הביטוחיות אותן הן מחזיקות, מתבססים, לרוב, על ההנחה שדפוסי ההתנהגות והתביעות בעבר מייצגים את מה שיקרה בעתיד. שינויים בגורמי הסיכון המשפיעים על שכיחות האירועים וחומרתם, לעומת ההערכות במודל האקטוארי, עלולים להשפיע באופן מהותי על התוצאות העסקיות של הקבוצה:

בעסקי הביטוח הכללי הסיכונים הביטוחיים העיקריים מקורם בפרע בין הסיכון בעת התמחור ובעת הערכת ההתחייבויות הביטוחיות, לבין ההתרחשות בפועל. הפערים עשויים לבוע משינויים מקריים בתוצאות עסקי הביטוח ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ו/או בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים. בפרט, בענפי חבויות קיימת אי ודאות גדולה לגבי עלות התביעות, בין השאר עקב קיומם של פערי זמן בין מועד האירוע, מועד הגילוי ומועד התשלום (זנב תביעות ארוך).

בעסקי ביטוח האשראי הסיכונים הביטוחיים העיקריים הינם סיכונים אשראי, הנובעים מיכולת החייבים לעמוד בהתחייבויותיהם ותלויים גם במצב הכלכלה. ביטוח סיכונים סחר חוץ כרוך גם בסיכון פוליטי בחו"ל. כמו כן, אירועי קטסטרופה, כגון: מלחמה או שביתה, טומנים בחובם סיכונים אשראי בשל השפעתם על יכולת החייבים לעמוד בהתחייבויותיהם.

בעסקי ביטוח חיים ובעסקי ביטוח בריאות גורמי הסיכון העיקריים כוללים סיכונים דמוגרפים, כגון: שינויים בשיעורי התמותה, שינויים בתחלואה ובנכות והתפתחויות רפואיות, וכן סיכונים הנוגעים להתנהגות המבוטחים (למבחני רגישות להנחות אקטואריות ראה ביאור 37(ה)1) לדוחות הכספיים). באופן ספציפי, בביטוח חיים, התארכות בתוחלת החיים ו/או עלייה בשיעור המבוטחים אשר ימשכו לקיצבה את הכספים שנצברו בקופות ביטוח המנוהלות על ידי הקבוצה, ואשר קיים בהן מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, ו/או שינויים בבחירת מבוטחים לגבי מסלול קבלת הקיצבה מבין המסלולים הקיימים בפוליסות, יכולים להביא לצורך להגדיל את התחייבויותיה הביטוחיות, ובעיקר בקופות ביטוח שבהן נקבע מקדם הקיצבה על בסיס לוחות תמותה השונים מלוחות התמותה הידועים כיום או כפי שהיו בעתיד. כמו כן, קיים סיכון כי רמת ההוצאות לאורך חיי התיק תהיה גבוהה מהמוערך, בין היתר כתוצאה משינוי התנהגות העמיתים או המבוטחים, היקף המימוש של האפשרות לנייד את הכספים הצבורים בקופה או בפוליסה ושינויים רגולטוריים. באופן ספציפי בענפי ביטוח בריאות וסיעוד ובכיסויים בגין אובדן כושר עבודה, הסיכון העיקרי הינו גידול בשיעורי התחלואה והנכות המשפיעים הן על מספר התביעות, הן על משכן והן על עלותן, גידול כזה עלול להיות מושפע גם משינויים בפרשנות מקרה הביטוח על ידי הרגולטור ו/או בתי המשפט. גורם סיכון נוסף הינו שיעור מימוש האופציה להמשכיות ללא חיתום בביטוחים קבוצתיים, כאשר קיים סיכון לעלייה בשיעור זה, תוך סיכון לניצול האופציה על ידי המבוטחים אשר הסיכון הביטוחי בגינם גדול יותר.

(2) רמת שימור התיק

רמת שימור התיק, התלויה בשיעורי הביטולים, ההקפאות והניודים, מהווה סיכון ביטוחי משמעותי בעסקי ביטוח חיים ובריאות, היות שהרווחיות בתחום זה מבוססת על מרווח פרמיה וגביית דמי ניהול לאורך חיי הפוליסה (למבחני רגישות להנחות ביטולים ראה ביאור 37(ה)1(ב)4) לדוחות הכספיים). רמת שימור התיק מהווה סיכון משמעותי גם בעסקי ניהול קרנות פנסיה וקופות גמל. יצוין כי ביטול פוליסות גורר גם מחיקת הוצאות הרכישה הנדחות בגין אותן פוליסות.

(3) סיכונים קטסטרופה

הקבוצה חשופה לסיכון שאירוע בודד בעל השפעה רבה (קטסטרופה), כגון: רעידת אדמה, נזקי טבע, מלחמה, אירוע טרור או מגיפה יביא להצטברות נזקים בהיקף גבוה.

• **רעידת אדמה בישראל** - אירוע הקטסטרופה המהותי אליו חשופה הקבוצה הינו רעידת אדמה, בעיקר בגין חשיפותיה בביטוחי הרכוש וכן בביטוחי חיים ובריאות.

• **סיכונים מלחמה וטרור בישראל** - החברה חשופה לאירוע מסוג זה בעיקר בביטוחי חיים ובריאות.

החברה רוכשת הגנה חלקית כנגד הצטברות אירועים ביטוחיים הכוללת בין היתר הגנה כנגד רעידת אדמה, נזקי טבע, ונזקי מלחמה וטרור. היקף הכיסוי הנרכש מבוסס על הערכות מבוססות מודל ו/או מחקרים בדבר גודל הנזק הצפוי באירוע קטסטרופה, אשר אין וודאות באשר להתקיימות התחזיות על פיהם. במידה שהנזק בפועל יהיה גבוה יותר, הקבוצה תישא בנזק העודף, אשר עשוי להיות מהותי. לפרטים בדבר היקף ההגנה הנרכשת כנגד אירועי קטסטרופה ראה סעיף 9.6.7 לעיל.

(4) יציבות מבטחי משנה

חברות הביטוח בקבוצה מבטחות חלק מעסקיהן בביטוח משנה, שרובו נעשה באמצעות מבטחי משנה בחו"ל. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את המבטחים הישירים מחובתם כלפי מבטחיהם על פי פוליסות הביטוח. הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי וודאות לגבי יכולתם של מבטחי משנה לשלם את חלקם בביטוח לחברות הקבוצה. למרות שהחשיפות של חברות הקבוצה המגובות בביטוח משנה מפוזרות בין מבטחי משנה שונים, והחשיפות העיקריות הן למבטחי משנה המדורגים בדירוגים בינלאומיים גבוהים, נפילה של אחד ממבטחי המשנה הגדולים עמם התקשרה הקבוצה יכולה להיות בעלת השפעה מהותית עליה. לקבוצה חשיפה מהותית מאד במקרה של אירוע קטסטרופה מהותי בו זמנית עם נפילה של מבטח משנה גדול המבטח את החברה מפני אירוע כזה. עם זאת, ההסתברות להתממשות אירוע כזה מוערכת כנמוכה, עקב היות שני האירועים בעלי הסתברות נמוכה והמתאם ביניהם אינו גבוה. לפרטים בדבר חשיפה של חברות הקבוצה למבטחי משנה ראה ביאור 37(ו)8 לדוחות הכספיים.

(5) סיכונים אסטרטגיים

הקבוצה חשופה לשינויים בסביבה בה היא פועלת העלולים להשפיע על עסקיה, ובפרט:

- **שינויים בחקיקה וברגולציה** - הקבוצה חשופה לשינויים בחקיקה וברגולציה הנוגעים לתחומי פעילותה אשר חלקם מהווה רפורמות משמעותיות. בפרט, חלק מהשינויים הרגולטוריים שבוצעו בשנים האחרונות, ואלו המוצעים, חלקם כטיטות לא סופיות, עשויים להוות איום על רכיבים במודל העסקי של הענף. בנוסף, שינויים בחקיקה וברגולציה, ובכלל זה חוזרים, הכרעות עקרוניות, ניירות עמדה וכן הוראות אשר בסמכותו של הממונה להחיל בקשר עם שינוי של תנאי פוליסות, לרבות תעריפים, עשויים להשפיע על החברה גם בעת אישור מוצרים חדשים וגם בהתייחס למוצרים שנמכרו בעבר, בכלל זה בדרך של ביטול מוצרים והחלפתם, בדרך של תחולה רטרואקטיבית וגם עקב השפעתם על פרשנות הסכמים שנכרתו בעבר. לשינויי רגולציה ידועים העשויים להשפיע על הקבוצה ראה, בין היתר, סעיפים 6.1.4.1, 6.2.2(א), 6.2.2(ב), 6.2.2(ג), 6.2.2(ד), 6.2.2(ז)2, 7.1.1.1(ב)1, 7.1.1.1(ג)1, 7.1.1.1(ד)1, 7.1.1.1(ד)2, 8.1.2.2, 8.2, 9.2, 9.3.1.2, 9.8.1.1, 9.8.1.1(ב)9 לעיל וכן ביאור 40(ד) לדוחות הכספיים.
  - **סיכוני תחרות** - הקבוצה חשופה לרמת תחרות גבוהה בכל תחומי פעילותה, לרבות כתוצאה משינויים מבניים בשוק, ובכלל זה בערוצי ההפצה. חיזוק התחרות מושפע גם מהשינויים ברגולציה המוזכרים לעיל, שינויים העלולים לפגוע ברווחיות הקבוצה הן בשל השפעתם הישירה על רווחיות מוצרים ושירותים שהקבוצה עוסקת בהם והן בשל התייקרות עלויות התפעול, השיווק וההפצה.
  - **סיכונים משפטיים** - מורכבותה של פעילות הקבוצה והיקפה, ובפרט תוקפם הארוך של הסכמי הביטוח, יוצרים חשיפה מהותית לסיכונים משפטיים העלולים לנבוע מליקויים במסמכים משפטיים, לרבות פוליסות וחוזי ביטוח משנה, מליקויים תפעוליים ביישומם של הסכמים ומשינויים החלים על פני זמן בפרשנות או בקביעת אמות מידה של התנהגות, גם בהתייחס למוצרים שנמכרו לפני שנים ארוכות ואף בהחלה בדיעבד. סיכונים נוספים נובעים, בין היתר, מתקדימים משפטיים הנוגעים לתשלום תביעות ואשר יכולים להגדיל את סכומי התביעות שחברות הקבוצה תידרשנה לשלם, ומהנחיות והכרעות הממונה. כל אלה עלולים לחשוף את הקבוצה לתביעות מהותיות שאינן במהלך העסקים הרגיל, אשר יש בהן כדי להשפיע על פעילותן ו/או על תוצאותיהן הכספיות של חברות הקבוצה, או על הצורך להגדיל את ההתחייבויות הביטוחיות.
- בפרט, לקבוצה חשיפה מהותית לתובענות ייצוגיות ונגזרות, הן כאלה שנפתח הליך משפטי בגינן, הן כאלה שהחשיפה הפוטנציאלית להגשת תובענה ייצוגית או נגזרת הובאה לידיעת חברות הקבוצה באמצעות גילוי עצמי ו/או באמצעות פניות של לקוחות או צדדים שלישיים בדרכים שונות, והן כאלה שלחברות הקבוצה אין לגביהן ידיעה כאמור. בשנים האחרונות חל גידול הן במספר הבקשות לאישור תובענות ייצוגיות והן במספר התובענות אשר בתי המשפט מאשרים כייצוגיות. (לעניין החשיפה לתובענות ייצוגיות ונגזרות ראה ביאור 40(א) ו-40(ב) לדוחות הכספיים).

ג. סיכונים ברמת הקבוצה

להלן יפורטו סיכונים העשויים להתממש ברמת הקבוצה מבלי שיתממשו בו זמנית בכל או במרבית החברות הפועלות באותו ענף:

(1) עמידה בדרישות רגולטוריות

פעילות הקבוצה כפופה להוראות דין רבות ולפיקוחם של גופי רגולציה שונים. יכולתם של הגופים המוסדיים בקבוצה לפעול בתחומי פעילותם מותנה בהחזקה ברישיונות והיתרים הדרושים לפעילות בתחומים אלה, בכלל זה עמידה בדרישות הון רגולטוריות, לפרטים ראה סעיף 9.3.1.2 לעיל. בנוסף, פעילויות מהותיות בקבוצה כפופות לרגולציה פרטנית ומורכבת. פעילויות הביטוח והחיסכון ארוך הטווח כפופות להוראות רגולטוריות המשתנות מעת לעת בגין מוצרים שנמכרו על פני שנים רבות ואשר הינם בעלי תקופת כיסוי ביטוחי ו/או תקופת חיסכון ארוכות. אי עמידה בדרישות רגולטוריות, עלולה לגרום סנקציות, בין היתר, שלילת רישיונות והיתרים, קנסות כספיים כלפי הקבוצה, והוראות השבה, וזאת גם אגב ביקורות מטעם גורמים מפקחים או תלונות או תקלות שמתגלות, ויכולה אף להוות בסיס לתביעות נגדה. לפרטים נוספים ראה ביאור 40(ד) לדוחות הכספיים.

לפרטים נוספים בדבר היתרי השליטה לגופים המוסדיים שבשליטתה של החברה ובדבר סטטוס היתרי השליטה בכלל החזקות ובגופים המוסדיים בקבוצה נכון למועד הדוח (ראה ביאורים 1 ו-16(ה)(5) לדוחות הכספיים).

(2) סיכויי נזילות

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרשנה חברות הקבוצה לשלם התחייבויות פיננסיות, תביעות והטבות אחרות למבוטחים ולזכאים אחרים ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו מועד. צורך אפשרי לגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר עשוי לחייב מימוש נכסים משמעותי בתנאי לחץ ומכירתם במחירים הנמוכים ממחירי השוק. סיכון הנזילות אינו מוערך כמהותי בשל ההיקף הגבוה של נכסים מזילים בתיק הנוסטרו, ההיקף הגבוה של תזרימים נכנסים שוטפים מפרמיות, והעובדה שתשלום תביעות מותנה בהתקיים אירועים ביטוחיים. עם זאת, סיכון הנזילות עשוי להתעצם בעת התממשות אירוע קטסטרופה משמעותי.

(3) סיכונים הקשורים לתמחור והערכת ההתחייבויות הביטוחיות

הקבוצה חשופה בפעילותה הביטוחית לסיכון מודל – הסיכון לבחירת מודל שגוי לתמחור ו/או להערכת ההתחייבויות הביטוחיות; לסיכון פרמטר – הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים במודלים ולסיכון חיתום – הסיכון לשימוש בתמחור שגוי כתוצאה מליקויים בהליך החיתום.

(4) סיכונים תפעוליים

הקבוצה חשופה לסיכונים תפעוליים, דהיינו הסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או כתוצאה מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים. חשיפת הקבוצה נובעת מתהליכים הכוללים, בין היתר, תהליכי רכש, שכר, השקעות, גביה, הפקת פוליסות, תפעול פוליסות ומוצרי חיסכון ארוך טווח לרבות ביצוע שינויים בהם וייחוס כספים לרכיבי המוצר ולרבדים השונים שלו, תהליכים הקשורים בפעילות מול סוכני ביטוח, מעסיקים, לשכות שכר, מסלוקה פנסיונית, גופים מוסדיים, תשלום תביעות, פעולות ידניות, הזנת נתונים למערכות המידע, הפקת דיווחים, חישוב עתודות, התקשרויות עם גורמים בחו"ל, בהם ברוקרים זרים ומסלקות בחו"ל ועם מבטחי משנה והתקשרויות עם ספקי שירות. בין השאר חשופה הקבוצה לסיכונים תפעוליים גם בגין רשלנות של עובדיה, סוכניה ושל צדדים שלישיים הפועלים עבורה וכן בגין פעולות בזדון העלולות לגרום תביעות בהיקפים מהותיים כנגד הקבוצה ו/או נזקים בהיקפים מהותיים לקבוצה. בנוסף חשופה הקבוצה לפעולות הונאה ותרמית מצד לקוחותיה וגורמים נוספים מולם היא פועלת. חשיפות אלה לסיכונים תפעוליים נובעות בין היתר ממורכבותם של המוצרים והשירותים אותם משווקת הקבוצה ואשר שיווקה בעבר וממורכבות הרגולציה החלה על פעילותה, אשר מגדילים את הסיכון להתעוררות מחלוקת עם לקוח לגבי הפרשנות או אופן היישום של הוראת דין או הסכם או לתקלה בתפעול המוצרים והשירותים. חשיפה זו מוגברת במוצרים ארוכי טווח ובפרט במוצרי ביטוח חיים לנוכח מורכבותם התפעולית הגבוהה של המוצרים ולנוכח היותם חשופים לשינויי רגולציה תכופים. בהקשר זה יציין, כי פעולות שוטפות לטיוב נתוני זכויות עמיתים בתחום חיסכון ארוך טווח עשויות לגרום להשלכות תפעוליות ולהשלכות כספיות נוספות אשר אין באפשרותה של

הקבוצה להעריכין במלואן (לפרטים ראה סעיף 6.2.3 לעיל). כמו כן, תהליך ההטמעה של הוראות הדין בעניין אופן הפקדת תשלומים לקופת גמל, הכולל ממשק עם גורמים רבים, הינו מורכב ביותר ומלווה בקשיים תפעוליים משמעותיים בטווח הקצר, אף שבטווח הארוך יותר הוא צפוי להפחית את הסיכונים התפעוליים הכרוכים בפעילות הרלבנטית (לפרטים ראה סעיף 6.2.2(ד)2 לעיל). לנוכח היקף פעילותה של הקבוצה, המנהלת נכון ליום 31 בדצמבר 2018 נכסים בסך של כ-197 מיליארדי ש"ח, מתוכם כ-165 מיליארדי ש"ח הם נכסים המנוהלים עבור אחרים (ראה חלק ב לדוח – דוח הדירקטוריון סעיף 3.2.1), ועל אף הצעדים הננקטים על ידה לזיהוי הסיכונים ולקביעת בקורות הולמות ופעולות להפחתת הסיכון, היקף חשיפתה לסיכונים תפעוליים מהסוג שפורט לעיל הינו מהותי.

(5) סיכוני מערכות מידע

חלק מהותי מפעילות הקבוצה נשען על מערכות מידע שונות. מערכות מידע תומכות בתהליכי הניהול ובכלל זה בחישוב זכויות לקוחות הקבוצה. היעדר תשתיות מספיקות ו/או ליקויים ו/או כשלים במערכות המידע הממוחשבות עלולים להסב נזק מהותי לפעילות הקבוצה. כאמור בסעיף 9.10.3.2 לעיל, מערכות המחשוב מצויות בתהליך מתמשך של התאמתן להוראות הרגולציה המשתנות תדיר והבטחת תאימות למוצרי הקבוצה. תקלה במערכות מידע ו/או מערכות מידע אשר אינן מותאמות להוראות הרגולציה ו/או העדרה של תאימות מלאה בין מערכות המחשוב לבין תנאי המוצרים או הפעולות המבוצעות, עלולים לחשוף את הקבוצה לאי עמידה בהוראות רגולטוריות, לטעויות בממשקי מידע וכן לטעויות בתפעול מוצרים המשוקים על ידי הקבוצה ואשר שוקו בעבר.

(6) סיכוני סייבר

הקבוצה חשופה לסיכוני סייבר בעיקר בגין ההיקף הגדול של המידע הרגיש אשר ברשותה ובגין ההיקף הגדול של הכספים אותם היא מנהלת. סיכונים אלה כולל בין היתר, את הסיכון למק כספי, להפרעה לפעילות התקינה והרציפה של תהליכי העבודה, לזמינות, שלמות וסודיות המידע שבידה ולפגיעה במוניטין, כתוצאה משימוש לא מורשה בנכסי המידע שלה ו/או כשלים במערך אבטחת המידע שלה ו/או פעולות של גורמים עוינים. לפרטים בדבר ניהול סיכוני סייבר בחברה ראה סעיף 9.10.3.3 לעיל.

(7) סיכון מוניטין

שמה הטוב של הקבוצה מהווה רכיב חיוני ביכולתה לפעול בכל תחומי פעילותה. לפיכך, הקבוצה חשופה לסיכון לפגיעה במצבה העסקי כתוצאה מפגיעה בדימוי הקבוצה ובשמה הטוב בעיני מבטחים, עמיתים, גופים מוסדיים, משקיעים, בעלי חוב, שותפים עסקיים, גורמי פיקוח, סוכנים, גורמי הפצה, אמצעי תקשורת ואחרים, וזאת בין היתר מהלך רוח ציבורי, ומביקורת של מי מהגורמים האמורים ביחס לאופן התנהלותה, לרבות בקשר עם יישוב התביעות. בהקשר זה יצוין כי החברה וכן אגרות חוב שהונפקו על ידי כללביט מימון מדורגות על ידי חברות דירוג (ראה ביאור 25(ד) לדוחות הכספיים) והורדת דירוג של החברה ו/או של אגרות החוב אשר הונפקו על ידי כללביט מימון עלולה לפגוע באופן מהותי בפעילותה. בנוסף, שינוי השליטה בכלל החזקות, בעלת השליטה בחברה עלול לפגוע במוניטין הקבוצה, בזמינות מקורות מימון ובדירוג החברה. קיומם של סעיפי שינוי שליטה בהסכמים מסוימים של חברות בקבוצה עם צדדים שלישיים לרבות מבטחי משנה, עלול להצריך, בהתקיים נסיבות של שינוי שליטה כאמור, הידברות עם צדדים שלישיים אלה להמשכת תוקפם של ההסכמים.

(8) התקשרויות עם ספקים חיצוניים

במהלך פעילותה מתקשרת הקבוצה בהסכמים עם ספקים ונותני שירותים שונים, בהם תפעול קופות גמל, ניהול שכר, שמאים, מוסכים, ספקי שירותי שרברבות, ספקי שירותים רפואיים, ספקי שירותים משפטיים, ספקי שירותי מיחשוב, ועוד. הקבוצה חשופה לסיכון לפגיעה במוניטין וברוחיות כתוצאה מפגיעה באיכות השירותים שסופקו לה או ללקוחותיה, במקרה שאיכות השירות הניתן ע"י ספקים אלו לא תהיה הולמת, וכן לסיכון הכרוך בקושי במציאת ספק חלופי במידת הצורך.

9.14 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה

9.14.1 להלן תיאור ההסכמים המהותיים אשר הקבוצה הינה צד להם או אשר נוגעים לה

(א) **הסכם להשכרת שטחים עם חברת עתידיים- החברה לתעשיות עתירות מדע בע"מ**- ביום 12 במרס 2013, התקשרה כלל החזקות במזכר הבנות מחייב עם חברת עתידיים- החברה לתעשיות עתירות מדע בע"מ, לפיו שוכרת כלל החזקות, עבורה ועבור חברות קבוצת כלל החזקות שטח משרדים של כ-47,000 מ"ר (הכולל 24 קומות) קומת לובי, מחסנים וכ-1,000 מקומות חניה תת קרקעיים, במגדל עתידיים השוכן ברמת החייל, תל אביב. ההסכם בין הצדדים הינו לתקופה של כ-24 שנים, עם תחנת יציאה אחת בתום כ-16 שנים.

(ב) **הסכם קיבוצי עם ההסתדרות וועד העובדים בקבוצה** - ביום 4 ביולי 2017 נחתם הסכם קיבוצי חדש ("ההסכם") בין החברה וחברות הבנות שלה: כלל פנסיה וגמל, כלל ביטוח אשראי וכנף וחברות הבת של כלל החזקות: כללביט מערכות וכלל מימון (להלן יחד: "החברות") לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה וועד העובדים בקבוצת כלל החזקות, אשר האריך את ההסכם הקיבוצי הראשון שנחתם בקבוצה (ביום 2 בינואר 2014) לתקופה של 4 שנים, מיום 1 לינואר 2017 ועד ליום 31 לדצמבר 2020, בכפוף לשינויים שסוכמו. ביום 29 במרס 2018 חתמו החברות, הכלל הראשון, ההסתדרות וועד העובדים בקבוצת כלל החזקות על נספח להסכם, המחיל את הוראות ההסכם על חלק מעובדי הכלל הראשון, למעט מנהלים בדרג שנקבע, בכפוף לשינויים מסוימים שסוכמו. לפרטים נוספים אודות ההסכם והנספח להסכם, ראה סעיף 9.7.3 לעיל וכן ביאור 24(ד) לדוחות הכספיים.

(ג) **הסכם לרכישת מערכות מיכון לניהול פעילות הפנסיה**- החל מינואר 2015 כלל פנסיה וגמל החלה לתפעל את פעילות הפנסיה באמצעות מערכת ניסן, מערכת לניהול זכויות עמיתים, וכן עלה לאוויר גם מודול מערכת לתשלום עמלות, אשר נרכשו מסאפינס. בנוסף מעניקה סאפינס שירותי תחזוקה למערכת. לפרטים נוספים בדבר ההתקשרות עם סאפינס, ראה סעיף 9.9 לעיל.

9.14.2 להלן פירוט בדבר הסכמים משמעותיים אשר אינם מהותיים שהחברה הינה צד להם או אשר נוגעים לחברה

(א) **התקשרות לקבלת שירותי תפעול שוטף של קופות גמל**- בחודש יוני 2016 התקשרה כלל פנסיה וגמל בהסכם תפעול עם בנק לאומי ולאומי שירותי שוק ההון בע"מ (להלן יחד: "בנק לאומי"), לפיו יספק בנק לאומי לכלל פנסיה וגמל שירותי תפעול עבור קופות הגמל שבניהולה. בהתאם להסכם עבור תפעול קופות הגמל תשולם לבנק לאומי תמורה בשיעור שנתי מנכסי הקופות, ובגין תפעול קרן ההשתלמות תשולם לבנק לאומי תמורה בסכום חודשי קבוע. תקופת ההסכם תעמוד על 5 שנים כאשר לכלל פנסיה וגמל תהיה זכות לסיים את ההסכם בהודעה בת 6 חודשים מראש ולבנק לאומי תהיה זכות לסיים את ההסכם בהודעה בת 12 חודשים מראש. החל מחודש ינואר 2018 מתפעל בנק לאומי את כלל קופות הגמל שבניהול כלל פנסיה וגמל. החלפה של בנק לאומי ללא תקופת היערכות מוקדמת עלולה לפגוע, באופן זמני, במתן השירותים בקופות המתופעלות על ידו, עד למציאת ספק חלופי.

(ב) **הסכם לאפיון, התאמה ופיתוח של רכיבים במערכות הליבה**- בחודש ינואר 2015 התקשרה החברה עם חברת א.ר.מ.ל קליין טכנולוגיות 2012 בע"מ (להלן: "ארמל") בהסכם לאפיון, התאמה ופיתוח של רכיבים במערכות ביטוח חיים, ה- MSS וה- ALIS, לשם התאמתן לדרישות פרויקט עיבוי מערכות הליבה, הנדרש גם לצורך עמידה בפרויקט טיוב זכויות העמיתים.

9.14.3 להלן תיאור הסכמי שיתוף הפעולה אשר החברה הינה צד להם או אשר נוגעים לה

הסכם שיתוף פעולה ובעלי מניות עם קבוצת הביטוח Atradius - החברה התקשרה עם קבוצת Atradius, בעלת 20% ממניות כלל ביטוח אשראי, בהסכם המסדיר את שיתוף הפעולה העסקי עמה כשותף אסטרטגי ומעגן את יחסי הצדדים כבעלי מניות בכלל ביטוח אשראי (להלן: "ההסכם"). ביום 29 באוקטובר 2015 חתמו הצדדים וכלל ביטוח אשראי על כתב תיקון להסכם והארכתו לשלוש שנים נוספות עד ליום 31 בדצמבר 2018. ביום 13 ביוני 2018 חתמו הצדדים על כתב ויתור על זכותם לבטל את ההסכם בהתייחס לתקופת החידוש שתחילתה ביום 1 בינואר 2019 ועל הארכת ההסכם ל- 3 שנים נוספות עד ליום 31 בדצמבר 2021. ההסכם מעגן את זכותה של כלל ביטוח אשראי לקבל

מקבוצת **Atradius** סיוע מקצועי ומידע על חייבים ועל סיכוני אשראי בחו"ל (להלן: "זכות לקבלת מידע") ומסדיר את שיתוף הפעולה בין הצדדים. בנוסף, נקבע בהסכם, כי לקבוצת **Atradius** זכות להיות מבטח משנה מוביל של כלל ביטוח אשראי, בכפוף לעמידה בתנאי שוק ודירוג מינימאלי (להלן: "זכות ביטוח המשנה") וכן זכות למנות דירקטור בכלל ביטוח אשראי, שהינו בעל זכות וטו ביחס להחלטות מסוימות כקבוע בהסכם. כמו כן, בהתאם להסכם, לחברה זכות סירוב ראשונה כלפי קבוצת **Atradius** לרכישת מניותיה בכלל ביטוח אשראי, לקבוצת **Atradius** זכות להצטרף למכירת מניות כלל ביטוח אשראי על ידי החברה, בתנאים זהים לאלו של החברה ואילו החברה תהיה זכאית לצרף את קבוצת **Atradius** למכירת כל מניותיה בכלל ביטוח אשראי לצד ג', בתנאים שנקבעו בהסכם. ההסכם הינו לתקופה של 3 שנים ומתחדש אוטומטית מדי 3 שנים, אלא אם אחד הצדדים להסכם הודיע לצד השני, 6 חודשים לפני תום התקופה הרלבנטית, על רצונו לסיים את ההסכם, או במקרה של ביטול ההסכם על ידי אחד הצדדים כתוצאה מהפרה יסודית של הצד השני. במקרה של סיום ההסכם על ידי קבוצת **Atradius**, לחברה תהיה אופציה, לרכוש מקבוצת **Atradius** את מניותיה בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק. במקרה של סיום ההסכם על ידי החברה, תהיה החברה חייבת לרכוש וקבוצת **Atradius** תהיה חייבת למכור את מניותיה בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק. במקרה של הפרה יסודית של ההסכם על ידי החברה, לקבוצת **Atradius** תהיה האופציה למכור לחברה את מניותיה בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק. במקרה של הפרה יסודית של ההסכם על ידי קבוצת **Atradius** לחברה תהיה האופציה לרכוש מקבוצת **Atradius** את מניותיה בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק.

בנוסף, נקבע שאם כלל ביטוח אשראי תבטל את זכות ביטוח המשנה, אזי מבלי שהדבר ייחשב כהפרה יסודית של ההסכם, קבוצת **Atradius** תהיה זכאית לבחור באחת מבין שתי האופציות: (א) ביטול זכות לקבלת מידע, או (ב) ביטול ההסכם ובמקרה זה החברה תרכוש את מניות קבוצת **Atradius** בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק. כמו כן, נקבע שאם קבוצת **Atradius** תבטל את זכות קבלת המידע, אזי מבלי שהדבר ייחשב כהפרה יסודית של ההסכם, החברה תהיה זכאית לבחור באחת מבין שתי האופציות: ביטול זכות ביטוח המשנה, או (ב) ביטול ההסכם, ובמקרה זה החברה תרכוש את מניות קבוצת **Atradius** בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק.

חזון הקבוצה, יעדים ואסטרטגיה עסקית

9.15

חזון הקבוצה - להיות הקבוצה המובילה בשוק הביטוח והחיסכון ארוך הטווח בישראל, תוך חיזוק איתנותה הפיננסית והעלאת הערך לבעלי מניותיה. זאת, באמצעות צמיחה והתרחבות עסקית, המלוות בגידול ברווחיותה והמשך שיפור רמת השירות ללקוחות, תוך מתן דגש על חדשנות ומצוינות בשירותים ובמוצרים, מובילות טכנולוגית, שימור המשאב האנושי האיכותי של הקבוצה, וכן באמצעות חיזוק מיצובה בקרב עובדיה, סוכניה וללקוחותיה.

אסטרטגיה עסקית – בסביבה תחרותית מורכבת ומשתנה, תוך רגולציה תכופה וסביבת ריבית נמוכה לאורך שנים בשוק ההון, מתקפת החברה מידי שנה את האסטרטגיה העסקית שלה ובכפוף לכך בונה את תוכניות העבודה. האתגר המתמשך של הקבוצה הוא למצב את מעמדה כמובילת שוק ולבסס מערכת יחסים יציבה ונאמנה עם כלל מחזיקי העניין שלה, המושתתת על שקיפות ופרואקטיביות. זאת, בכדי להעניק את השירות האיכותי והמקצועי ביותר, ולספק פתרונות מותאמים אישית לסוכניה וללקוחותיה.

משימות מרכזיות ביישום האסטרטגיה העסקית-

- צמיחה בהכנסות וברווחיות עסק חדש: בשנים האחרונות טייבה החברה את תיקי הביטוח שלה מתוך מטרה להגדיל את רווחיות התיק. עם סיום תהליך הטיוב מתמקדת החברה בצמיחה בעסק חדש לצד הקפדה על רווחיות גבוהה, בכל הענפים. החברה מתעתדת לצמוח בעיקר באמצעות סוכני הביטוח שלה איתם היא מנהלת יחסים עסקיים ארוכי שנים, תוך שהיא מעניקה להם את הכלים המתקדמים ביותר לצמיחה בעסקים המשותפים.
- פיתוח ותמיכה במוצרים פיננסיים: החברה הגדירה את ענף הפיננסיים כמנוע צמיחה מרכזי לשנים הקרובות ובכוונתה להגדיל את ערוצי החיסכון המסורתיים לצד מוצרי חיסכון חדשניים, להציע מגוון מוצרים ומסלולי חיסכון העונים על צרכי לקוחותיה, ולהגדיל את נתח השוק שלה בתחום, תוך בחינת אפשרויות רכישה של פעילויות פיננסיות נוספות.
- ריסון העלייה בהוצאות לצורך תמיכה ביחס Cost/Income: בסביבה תחרותית ורגולטורית מאתגרת המשפיעה על ירידה בפרמיה ובדמי הניהול שמה לה החברה יעד להתייעלות תפעולית והפחתת רמת ההוצאות.

- ניהול השקעות מוביל: החברה שמה לה כיעד להוביל את התשואות לעמיתיה, במגוון ערוצי ההשקעה והיא עושה זאת באמצעות כנף, המבצעת את ניהול ההשקעות של הקבוצה, ומהווה משקיע מוסדי חוץ-בנקאי מהגדולים בישראל זאת, תוך שמירה על רמות סיכון הולמות וראיה ארוכת טווח.
- חדשנות ודיגיטציה: הקבוצה עברה בשנים האחרונות טרנספורמציה דיגיטלית רחבה, שדרגה את מערכות הליבה והטמיעה כלים דיגיטליים מתקדמים, כדי לאפשר לסוכנים וללקוחות לקבל מידע מקיף ואיכותי ולבצע פעולות, מכל מקום ובכל זמן. הקבוצה תמשיך להשקיע בכלים מהמתקדמים בעולם מתוך רצון לענות על הצרכים של מגוון לקוחותיה ולהוביל את הענף בתחום זה.
- שיפור השירות והתפעול: השירות הינו ערך מרכזי בקבוצה, ותחום זה עבר שינוי דרמטי לאורך השנים האחרונות. הקבוצה פועלת להמשך השיפור בשביעות הרצון של הלקוחות וכל בעלי העניין. במסגרת זו, אוחדו מערכי השירות והתפעול לחטיבה אחת המאפשרת סינרגיה מלאה וקיצור זמן הטיפול בתהליכי השירות המגוונים.
- השקעה בתשתיות המיכון תוך שיפור תשתיות המיכון בביטוח חיים: מערכות המיכון של הקבוצה הינן אמצעי חיוני לפעילותה. שיפור התשתיות בתחום ביטוח החיים הינו משימה מרכזית של החברה, במטרה להשלים את שדרוג מערכות הליבה וניהול הידע שנעשה בחברה בשנים האחרונות, כאמור.
- שמירה ושיפור של היציבות הפיננסית ויחס כושר הפירעון: הקבוצה פועלת לשיפור הניהול הפיננסי וניהול הסיכונים הכולל שלה, וזאת בין היתר באמצעות פיתוח מדדים כמותיים ושילובם בניהול עסקיה, ובפרט על מנת לתמוך בשמירה על יחס כושר פירעון כלכלי הולם, בהתחשב באתגרים הנובעים מהחשיפות בתיק העבר, סביבת הריבית הנמוכה והשפעות רגולטוריות.
- שיפור המיצוב של החברה אל מול כל בעלי העניין, בין היתר באמצעות חיזוק המותג וערכיו בציבור, בתוך כך מתכוננת החברה לפעול בנושא המחוברות הארגונית ולחזק את תחושת הגאווה של עובדיה.

המידע בכל הקשור לתוכנית האסטרטגיה כמפורט להלן, הינו בגדר מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות, הכוונות והאסטרטגיה של הקבוצה, כמפורט להלן, אשר משקפות את מדיניותה וכוונותיה נכון למועד פרסום דוח זה, ומבוססות על הערכות נוכחיות של תחומי פעילותה ועל מצב הקבוצה נכון למועד פרסום הדוח ועשויות להשתנות, כולן או חלקן, מעת לעת. אין כל ודאות בדבר התממשות כוונות או אסטרטגיה זו של הקבוצה. ייתכן, כי היעדים המתוארים להלן לא יושגו בעתיד או כי הקבוצה תחליט שלא ליישם את האסטרטגיה האמורה, כולה או חלקה, וזאת, בין היתר, מהסיבות הבאות: שינויים בכדאיות הכלכלית, שינויים בסביבה העסקית, שינויים בתנאי התחרות בשוק ושינויים בשווקים עצמם, שינויים רגולטוריים, שינויים בשוק ההון בארץ ובעולם, וכן כתוצאה מגורמי הסיכון האחרים החלים על פעילות הקבוצה, כמפורט בסעיף 9.13 לעיל ובביאור 37 בדוחות הכספיים.

חלק IV - משטר תאגידי

10. משטר תאגידי

10.1. דירקטורים חיצוניים

בשנת הדוח לא חלו שינויים בזהות הדירקטורים החיצוניים המכהנים בחברה.

לפרטים אודות הדירקטורים החיצוניים המכהנים בחברה, ראה חלק ד לדוח – פרטים נוספים על התאגיד, סעיף 12.

10.2. מבקר פנים

10.2.1. פרטי המבקר הפנימי

- שם: ערן שחף.
- תאריך תחילת כהונה: 1 באפריל 2014.
- המבקר הפנימי עומד בתנאים הקבועים בסעיף 3(א) לחוק הביקורת הפנימית, התשנ"ב-1992 (להלן: "**חוק הביקורת הפנימית**").
- המבקר הפנימי עומד בהוראות סעיף 146(ב) לחוק החברות ובהוראות סעיף 8 לחוק הביקורת הפנימית.
- למבקר הפנימי אין קשרים עסקיים עם החברה או עם גוף הקשור אליה.
- המבקר הפנימי הינו עובד החברה ומשמש מבקר פנימי בחברה, בכלל החזקות ובחברות נוספות בקבוצה.
- לעניין החזקת המבקר בניירות ערך של כלל החזקות, ראה סעיף 10.2.3 להלן.

10.2.2. היקף העסקה

המבקר הפנימי מועסק על ידי החברה במשרה מלאה. המבקר הפנימי היה אחראי בשנת הדוח גם על תחום הביקורת הפנימית בכלל החזקות ובחברות המוחזקות של החברה, למעט עתודות הוותיקה שלה מבקר פנימי נפרד אשר פעילותו אינה קשורה לפעילות אגף הביקורת הפנימית של הקבוצה. היקף הביקורת בחברות המוחזקות נגזר מהאופי הייחודי של פעילות כל חברה מוחזקת וכן מהיקף פעילותה ביחס להיקף פעילות הקבוצה.

להלן היקף שעות הביקורת הפנימית, שבוצעה לגבי פעילות החברה והחברות המוחזקות של החברה בתקופת הדוח:

שם החברה	שעות שהושקעו	מבקר פנימי נוסף	מיקור חוץ	סה"כ
החברה ⁷⁶	32,950		650	33,600
כלל ביטוח אשראי	1,100			1,100
כלל פנסיה וגמל	10,600		200	10,800
עתודות הותיקה		1,300		1,300
סה"כ:	44,650	1,300	850	46,800

⁷⁶ הנתון כולל 100 שעות ביקורת שנערכו בכלביט מימון.

היקף שעות הביקורת הכולל בקבוצה בשנת 2018 (כולל 1,300 שעות ביקורת של עתודות הוותיקה) היה בסך של כ- 46,800 שעות, הגבוה ב- 1,950 שעות מהיקף השעות הכולל בקבוצה בשנת 2017. לעתודות הוותיקה מבקר פנימי נוסף ונפרד אשר פעילותו אינה קשורה לפעילות אגף הביקורת הפנימית של הקבוצה.

10.2.3. תגמול

- המבקר הפנימי מועסק כעובד החברה, במעמד משנה למנכ"ל, במשרה מלאה, ומקבל שכר חודשי לרבות הטבות סוציאליות נלוות.
- למבקר הפנימי תוכנית תגמול אישית לעניין חלוקת בונוס שנתי, זאת כחלק ממדיניות התגמול הכללית שאומצה בחברה. תוכנית התגמול האישית של המבקר הפנימי מבוססת, בין השאר, על הרווח של החברה, יעדים מקצועיים, הקשורים לתוכנית העבודה של הביקורת הפנימית לרבות על פי הערכת ועדת הביקורת, ועל הערכת יו"ר דירקטוריון החברה את תפקוד המבקר הפנימי. היעדים מאושרים מידי שנה על ידי ועדת התגמול, ועדת הביקורת והדירקטוריון, וכך גם העמידה בהם. לפרטים נוספים, ראה נספח - מדיניות תגמול.
- סך התגמול של המבקר הפנימי בשנת 2018 הסתכם בכ- 1.24 מיליוני ש"ח.
- במהלך השנים 2013 ו-2014 הוענקו למבקר הפנימי 26,000 כתבי אופציה לא סחירים, הניתנים למימוש למניות רגילות של כלל החזקות, כחלק מתוכנית אופציות לשנת 2013 החלה על נושאי משרה ועובדים בבחברות הקבוצה. נכון למועד זה בידו 13,000 כתבי אופציה בעקבות פקיעתם של חלק מכתבי האופציה. לפרטים נוספים ראה ביאור 39(א)(1) לדוחות הכספיים.
- בימים 17, 24 ו-26 במרס 2019, בחנו ועדת התגמול, ועדת הביקורת והדירקטוריון את התאמת התגמול שקיבל המבקר הפנימי של החברה בשנת 2018, כמפורט בסעיף זה לעיל, לתנאי מדיניות התגמול של החברה ומצאו כי התגמול תואם את תנאי מדיניות התגמול של החברה.
- מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה חלה על המבקר הפנימי. להוראות המעבר שנקבעו בחוזר התגמול ובתיקון לו, ראה סעיף 9.7.5 לעיל.
- לאור האמור, להערכת הדירקטוריון, תנאי ההעסקה של המבקר הפנימי, הינם סבירים והוגנים ומשקפים את עמידתו של המבקר הפנימי ביעדים האישיים שלו ובתרומתו לחברה. הדירקטוריון מצא כי הרכיבים הקבועים והמשתנים שניתנו למבקר הפנימי המפורטים בתקנה 21 לתקנות ניירות ערך, תואמים את מדיניות התגמול של החברה ושל הגופים המוסדיים.
- לאור התרשמות הדירקטוריון מיושרו האישי של המבקר הפנימי ומאיכות עבודתו, ולאור העובדה שהשכר הקבוע מהווה את המרכיב העיקרי של חבילת התגמול של המבקר הפנימי, מצא דירקטוריון החברה, כי אין חשש לניגוד עניינים בכך שלמבקר הפנימי הוענקו בעבר כתבי אופציה וכי כחלק מתוכנית התגמול שלו הוא עשוי לקבל מענק משתנה ואין בכך כדי להשפיע על עבודת הביקורת הפנימית.
- לאור האמור, סבור דירקטוריון החברה כי אין בתגמול הניתן למבקר הפנימי כדי להשפיע על שיקול דעתו המקצועי.

10.3. רואה חשבון מבקר

10.3.1. פרטים על משרדי רואי החשבון המבקרים

- **קוסט פורר גבאי את קסירר** - תאריך תחילת כהונתו 1978. שם השותף האחראי: ר"ח יאיר קופל.
- **סומך חייקין** - תאריך תחילת כהונתו 1998. שם השותף האחראי: ר"ח אברהם פרוכטמן.

כלל חברה לביטוח בע"מ

חלק א' - תיאור עסקי התאגיד

10.3.2. תשלומים לרואי החשבון המבקרים

אלפי ש"ח וללא מע"מ

2017				2018				
סה"כ	שירותים אחרים	שירותים הקשורים לביקורת	שירותי ביקורת ומס	סה"כ	שירותים אחרים	שירותים הקשורים לביקורת	שירותי ביקורת ומס	
5,368	1,765	590	3,013	4,531	799	671	3,061	החברה וחברות שירות
1,585	373	564	648	831	263	55	513	כלל פנסיה וגמל
237	-	-	237	237	-	-	237	כלל ביטוח אשראי
7,190	2,138	1,154	3,898	5,599	1,062	726	3,811	סה"כ חברות

10.3.3. שעות עבודה של רואי החשבון המבקרים

2017				2018				
סה"כ	שירותים אחרים	שירותים הקשורים לביקורת	שירותי ביקורת ומס	סה"כ	שירותים אחרים	שירותים הקשורים לביקורת	שירותי ביקורת ומס	
23,235	6,084	1,808	15,343	19,749	2,491	2,038	15,220	החברה וחברות שירות
7,378	1,807	2,428	3,143	3,511	1,049	113	2,349	כלל פנסיה וגמל
1,304	-	-	1,304	1,307	-	-	1,307	כלל ביטוח אשראי
31,917	7,891	4,236	19,790	24,566	3,540	2,151	18,875	סה"כ חברות

היקף שעות העבודה הכולל של רואי החשבון המבקרים בקבוצה בשנת 2018 היה בסך 24,566 שעות לעומת 31,917 בשנת 2017.

שכר הטרחה של רואי החשבון בגין שירותי ביקורת נקבע על ידי הדירקטוריון בהתאם להמלצת ועדת הביקורת. שכר הטרחה בגין שירותי ביקורת נקבע לאחר משא ומתן עם רואי החשבון המבקרים, במסגרתו נבחן היקף הביקורת ומורכבותה, תוך התייחסות לשכר רואה חשבון מבקר המקובל בענף. שכר הטרחה בגין שירותים שאינם קשורים לביקורת נקבע בעיקר בהתאם לסוג העבודה, היקף שעות העבודה והנושא המבוקר.

10.4. אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי-

10.4.1. הוראות הממונה לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי

הממונה פרסמה בשנים האחרונות מספר חוזרים (להלן: "חוזרי הממונה") שנועדו ליישם את דרישות סעיף 302 וסעיף 404 של ה-SOX Act, בחברות ביטוח, בחברות המנהלות קרנות פנסיה וקופות גמל, בקרנות פנסיה ובקופות גמל (להלן: "הגופים המוסדיים").

בהתאם, כללו החברה והגופים המוסדיים המאוחדים את המידע בכפוף להוראות הדין והדיווח ובמועדים כפי שנקבעו בהוראות אלו.

10.4.2.

סעיף 302 וסעיף 404 של ה-SOX Act - אחריות ההנהלה לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי

בהתאם לחוזרי הממונה המבוססים על סעיף 302 וסעיף 404 של ה-SOX Act, וכפי שפורט בדוחות הדירקטוריון הקודמים של החברה, החברה ביטוח פעלה ופועלת באופן שוטף ליישום ההליך הנדרש בהתאם להוראות האמורות, שכולל בחינה של תהליכי העבודה והבקורות הפנימיים המבוצעים, וזאת על פי השלבים ובמסגרת המועדים שנקבעו בחוזרים. במסגרת זאת, אימצה החברה את מודל הבקרה הפנימי של **Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO)**, המהווה מסגרת מוגדרת ומוכרת המשמשת לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הנהלת החברה (הגוף המוסדי), בשיתוף המנכ"ל, משנה למנכ"ל החברה מנהל החטיבה הפיננסית וסמנכ"ל בכיר מנהל אגף חשבונאות ראשית של החברה, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של החברה. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל, משנה למנכ"ל החברה מנהל החטיבה הפיננסית וסמנכ"ל בכיר מנהל אגף חשבונאות ראשית של החברה הסיקו כי לתום תקופה זו הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של החברה הינן אפקטיביות על מנת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהחברה נדרשת לגלות בדוח השנתי בהתאם להוראות הדין והוראות הדיווח שקבעה הממונה ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

במהלך התקופה המכוסה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2018 לא אירע כל שינוי בבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על דיווח כספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על דיווח כספי.

החברה ממשיכה לפעול לשיפור ויעול תהליכי עבודה שונים, בכלל זה בהתייחס להיבטי בקרה פנימית ושירות ללקוחות, ובמסגרת זו נמשך תהליך של פיתוח, שדרוג ו/או החלפה של מספר מערכות מידע.

הצהרות המנהלים בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי, בהתייחס לתהליכים הרלוונטיים, בהתאם לחוזרי הממונה מצורפות בדוח.

10.5.

משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II -

על חברות הביטוח בקבוצה חלות הוראות משטר כושר פירעון כלכלי, המבוססות על הוראות הדירקטיבה האירופית **Solvency II**, ואשר קובעות את אופן חישוב ההון העצמי המוכר וההון הנדרש על בסיס כלכלי. בקבוצה קיימת תשתית ארגונית, עסקית ומיכונית לביצוע החישובים. בנוסף, הקבוצה נמצאת בתהליך של חיזוק תהליכי החישוב, הבקורות והיקף התייעוד, בין היתר באמצעות שדרוג המערכות המיכוניות התומכות. בשלב זה, החישובים אינם מבוקרים ואינם סקורים. בהתאם להנחיות הממונה, הקבוצה ביצעה בחינה של הפערים הדרושים לעמידה בביקורת, בסיוע רואי החשבון המבקרים שלה, ובכוונתה להשלים את הביקורת לראשונה בחישוב על נתוני דצמבר 2018.

כלל חברה לביטוח בע"מ

יורם נוה
מנהל כללי

דני נוה
יו"ר דירקטוריון

26 במרס 2019

* * *

מדיניות תגמול

מדיניות תגמול - כלל חברה לביטוח בע"מ

1. הגדרות
2. כללי
3. מטרות ושיקולים בקביעת מדיניות התגמול
4. מיפוי בעלי תפקיד מרכזי
5. מרכיבי התגמול
  - א. דירקטורים לרבות יו"ר דירקטוריון
  - ב. נושאי משרה, בעלי תפקיד מרכזי ועובדים נוספים
6. אופן קביעת התגמול - עקרונות וכללים
7. שכר בסיס
8. עלויות העסקת עובדים ובעלי תפקיד מרכזי
9. תגמול משתנה - מענקים
10. רכיב משתנה - תגמול הוני
11. מענק מיוחד
12. פריסת רכיב משתנה שנתי לבעל תפקיד מרכזי
13. השבת סכומים על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים
14. תנאים נלווים והטבות נוספות לעובדים (לרבות נושאי משרה)
15. הסדרי פרישה
16. הסדרים בסיום עבודה
17. עובדים במיקור חוץ
18. תנאי תגמול לעובדי חברה (שאינם בעלי תפקיד מרכזי)
19. הוראות כלליות, שיקול דעת, תוקף ואחריות
20. הוראות מעבר

מדיניות תגמול - כלל חברה לביטוח בע"מ

1. הגדרות

- למונחים המאוזכרים במדיניות תגמול זו תהא המשמעות המופיעה להלן לצידם:
- "בעל תפקיד מרכזי"** - כהגדרתו בסעיף 4.2 למדיניות תגמול זו.
- "דוחות כספיים"** - דוחות כספיים מאוחדים ומבוקרים שנתיים של כלל החזקות, המפורסמים לבעלי המניות של כלל החזקות.
- "החברה"** - כלל ביטוח וכלל החזקות, אלא אם נאמר אחרת.
- "העברת שליטה"** - משמעה עסקה לפיה הנאמן ו/או כל אחד אחר המחזיק במניות השליטה בכלל החזקות יעביר את השליטה בכלל החזקות, ו/או כלל החזקות יעביר את השליטה בכלל ביטוח, לצד ג'. האמור יכול כל העברה של שליטה, כהגדרתה להלן, לרבות העברה על ידי נאמן ופעולה שבעקבותיה החברה תהפוך מחברה ללא בעל שליטה לחברה עם בעל שליטה, ולמעט העברת שליטה שבעקבותיה החברה תהיה חברה ללא בעל שליטה.
- "שליטה"** לעניין זה כמשמעותה בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968.
- "הצמדה למדד"** - הצמדה לעליה במדד המחירים לצרכן, ביחס למדד הבסיס או למדד רלבנטי אחר, לפי הענין. אם בתקופה מסוימת תהיה ירידה במדד המחירים לצרכן, שיעור הירידה כאמור יופחת משיעור העלייה העתידי, ככל שתהיה עליה כאמור.
- "מדד הבסיס"** - המדד הידוע בגין חודש אוקטובר 2016, אלא אם כן נכתב במפורש אחרת.
- "חוזר התגמול"** - חוזר גופים מוסדיים מס' 2014-9-2 "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים", מיום 10 באפריל 2014, כפי שתוקן ביום 7 באוקטובר 2015 במסגרת חוזר גופים מוסדיים 2015-9-31 ("התיקון לחוזר התגמול").
- "חוק החברות"** - חוק החברות, התשנ"ט-1999.
- "חוק תגמול בכירים"** - חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016.
- "יחס כושר פירעון"** - היחס שבין ההון המוכר של החברה להון הנדרש ממנה לפי הוראות הדין החלות עליה. מובהר כי עם אימוצו של משטר סולבנסי 2, ככל שיאומץ, ראשי הדירקטוריון לקבוע כי לתקופה שתקבע, ימשיך היחס האמור להתבסס על משטר ההון הקיים בעת אימוץ מדיניות זו.
- "יחס כושר פירעון מינימלי"** - יחס כושר פירעון של 112% תחת משטר ההון הקיים או יחס כושר פירעון מינימלי אחר כפי שיוגדר על ידי דירקטוריון החברה מעת לעת לעניין מדיניות תגמול זו.
- "יום התחילה"** - מועד אישור מדיניות זו על ידי האורגנים המוסמכים בחברה.
- "כלל ביטוח"** - כלל חברה לביטוח בע"מ.
- "כלל החזקות"** - כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ.
- "מדיניות תגמול"** - כמשמעותה בחוזר התגמול, לרבות מדיניות תגמול בהתאם לסעיף 267א(א) לחוק החברות.
- "מענק פרישה"** - כל תגמול המשולם לנושא משרה, בסיום תקופת העסקה, מעבר לתגמולים בגין סיום העסקה שנקבעו לכלל העובדים המועסקים בחברה.
- "נאמן"** - נאמן למניות השליטה בחברה, שמונה על ידי המפקחת על הביטוח בחודש אוגוסט 2013.
- "נושא משרה"** - כהגדרתו בחוזר התגמול למעט דירקטור¹.
- "עובד"** - לרבות נושא משרה.
- "עלות שכר"** - כל תשלום בעד ההעסקה, לרבות הפרשות מעסיק, תשלום בעד פרישה, רכב והוצאות השימוש בו וכל הטבה או תשלום אחר.
- "קבוצת כלל"** או **"הקבוצה"** - החברות הנמנות על קבוצת כלל החזקות.
- "רווח"** - רווח כולל (לאחר מס) של כלל החזקות כפי שיוצג בדוחות הכספיים המאוחדים של כלל החזקות לתום השנה הרלוונטית (כולל רווח/הפסד חד-פעמי ולרבות ביצועים כספיים של חברות שיירכשו בעתיד על ידי כלל החזקות).
- "רכיב קבוע"** או **"רכיב משתנה"** - כהגדרתם בחוזר התגמול.
- "שכר בסיס חודשי"** - שכר חודשי (ברוטו) לא כולל רכיבי שכר משתנים (ככל שמשולמים) ורכיבי שכר נלווים כגון: מענקים שונים, רכב, טלפון, החזר הוצאות וכיוצא באלה, זכויות סוציאליות והטבות נלוות לשכר (לרבות: הפרשות לביטוחי מנהלים ו/או קרנות פנסיה, קרנות השתלמות, ימי חופשה, דמי הבראה, ימי מחלה וכו').
- "תנאי כהונה והעסקה"** - כהגדרתם בחוק החברות.

1. לענין הגדרת נושא משרה בהתאם להוראות חוק החברות, יצוין כי החברה רואה כנושאי משרה בה, מנהלים, אשר כפופים במישרין למנכ"ל או מנהלים (אף אם אינם כפופים במישרין למנכ"ל), שקבע הדירקטוריון כי תפקידם הוא מסוג התפקידים אשר מקובל, על בסיס הנהוג בחברות כדוגמת החברה, כי יבוצע על ידי מי שכפוף למנכ"ל.

"תשואה על ההון" - הרווח (הכולל) בשנת המענק מחולק בהון העצמי ליום 31.12 על פי הדוחות הכספיים השנתיים לשנה שקדמה לשנת המענק.

"עובדי קבלן המועסקים אצל החברה" - עובדים של קבלן כוח אדם שהחברה היא המעסיק בפועל שלהם, ועובדים של קבלן שירות המועסקים במתן שירות אצל החברה; לעניין זה,

"קבלן כוח אדם", "קבלן שירות", "מעסיק בפועל" - כהגדרתם בחוק העסקת עובדים על ידי קבלני כוח אדם, התשנ"ו-1996.

2. כללי

- 2.1 מסמך זה נועד להגדיר, לתאר ולפרט את מדיניות התגמול לנושאי המשרה, דירקטורים, בעלי תפקיד מרכזי ועובדים אחרים בחברה כפי שאושרה על ידי דירקטוריון החברה לאחר קבלת המלצת ועדת התגמול של החברה.
- 2.2 מדיניות התגמול נקבעה בהתאם להוראות תיקון 20 לחוק החברות ובהתחשב בחוזר התגמול.
- 2.3 מדיניות התגמול קובעת כללים, קריטריונים ואמות מידה שלפיהם ייקבעו תנאי כהונתם והעסקתם של נושאי המשרה, בעלי תפקיד מרכזי ועובדים אחרים בחברה, וכן אשר לשיקולים העומדים בבסיס קביעתם, תוך התאמה למאפיינים הספציפיים של הפעילות עליה אחראי העובד הרלבנטי, לניסיונו, הכשרתו וביצוע התפקיד על ידו.
- 2.4 מדיניות התגמול נערכה בהתחשב באופייה של כלל ביטוח, כגוף מוסדי המנהל כספי ציבור, ובשים לב לגודלה של כלל החזקות, אשר נכללת במדד תל-אביב 100.
- 2.5 ניסוח מדיניות התגמול בלשון זכר הינו מטעמי נוחות בלבד והיא מיועדת לנשים וגברים כאחד.

3. מטרות ושיקולים בקביעת מדיניות התגמול

מדיניות התגמול נועדה לסייע בהשגת מטרות החברה ותוכניות העבודה שלה בראייה ארוכת טווח תוך התחשבות בניהול הסיכונים שלה ובין היתר בהתחשב בשיקולים הבאים:

- 3.1 היקף נכסי הקבוצה ונכסי החיסכון המנוהלים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה, וכן אופי ומורכבות פעילותה.
- 3.2 מצבה הפיננסי של הקבוצה בכלל והחברה בפרט, לרבות, מזילות ויחס כושר פירעון, לרבות של הגופים המוסדיים בקבוצה.
- 3.3 הבטחת התאמתם של תמריצים לניהול מושכל של כספי חוסכים באמצעות הגופים המוסדיים בקבוצה, בהתייחס לתשואה וסיכון בטווח ארוך.
- 3.4 היבטים כלל ארגוניים, כגון פערי תגמול רצויים בין דרגים שונים.
- 3.5 היכולת לגייס ולשמר מנהלים ועובדים איכותיים ברמה גבוהה, בעלי ידע מקצועי ספציפי והתמחות ייחודיים, בעלי יכולת להוביל את החברה להצלחה עסקית ולהתמודד עם האתגרים העומדים בפניה.
- 3.6 היכולת לתמרץ מנהלים ועובדים להשגת רמה גבוהה של ביצועים עסקיים, תוך נטילת סיכונים מושכלת וסבירה, וזאת בהתייחס לחברה, לגופים המוסדיים בקבוצה ובהתייחס לכספי חוסכים באמצעותן.
- 3.7 יצירת איזון ראוי בין מרכיבי תגמול שונים, מרכיבים קבועים מול משתנים, קצרי טווח מול ארוכי טווח ותגמול במזומן (כולל תנאים נלווים), למול תגמול במכשירים הוניים.
- 3.8 הלימה של תנאי התגמול את גודל החברה, הגופים המוסדיים ואופי פעילותן.
- 3.9 הוראות חוק תגמול בכירים.

בגיבוש מדיניות התגמול, נשקלו, בין היתר, רמות השכר ותנאי ההעסקה הנהוגים בחברה ובחברות דומות לה, תוך מתן דגש על הגברת התחרותיות של החברה בגיוס ובשימור כוח אדם איכותי בתפקידי ניהול בכירים בקבוצה וכן נלקחו בחשבון היבטים כלל ארגוניים, כגון פערי תגמול רצויים בין דרגים שונים ויושמו הוראות חוק תגמול בכירים.

החברה פועלת בהתאם להוראות חוק תגמול בכירים ועמדות הממונה על שוק ההון הרלבנטיות לתגמול בעלי תפקידים בגופים מוסדיים וכן תביא בחשבון, בבואה לקבוע את התגמול המרבי לבעל תפקיד מרכזי, אסדרות צפויות שעשויות להיות להן השלכה מהותית על מדיניות התגמול, שפורסמה טיטה שלהן, לרבות תזכירי חוק.

4. מיפוי בעלי תפקיד מרכזי

- 4.1 בהתאם לחוזר התגמול, החברה מיפתה את בעלי התפקיד המרכזי בחברה בהתאם להגדרות הרלוונטיות בחוזר התגמול.
- 4.2 בהתאם לכך, קבוצות בעלי התפקיד המרכזי של החברה הינם כמפורט להלן:
  - 4.2.1 נושאי משרה כהגדרתם בחוזר התגמול.
  - 4.2.2 מי שאינו נושא משרה, ומתקיים לגביו אחד מאלה:
    - 4.2.2.1 סך התגמול שקיבל בגין כל אחת מהשנתיים שחלפו, עולה על 1.5 מיליון ש"ח.
    - 4.2.2.2 הוא עוסק בניהול השקעות של החברה ושל כספי חוסכים באמצעותה.

- 4.2.3 כל מי שמועסק על ידי החברה, במישרין או בעקיפין, ולפעילותו עשויה להיות השפעה משמעותית על פרופיל הסיכון של החברה או של כספי חוסכים באמצעותה, בין אם מתקיימים יחסי עובד מעביד בינו לבין החברה ובין אם לאו, וכן מי שנכלל בקבוצה של עובדים, הכפופה לאותם הסדרי תגמול לפי מדיניות התגמול של החברה, ואשר הרכיב המשתנה בתגמולם עשוי, במצטבר, לחשוף את החברה או את כספי חוסכים באמצעותה לסיכון מהותי².
- 4.2.4 למען הסר ספק, האמור יחול בכפוף לחריגים שנקבעו בחוזר התגמול לענין הגדרת בעל תפקיד מרכזי. בהתאם, החברה רשאית שלא לכלול בקבוצת "בעלי תפקיד מרכזי" מי שאינו נושא משרה ומתקיים לגביו לפחות אחד מאלה: תגמולו ותנאי העסקתו מעוגנים במלואם רק בהסכם הקיבוצי או שהרכיב הקבוע בתגמולו אינו עולה על 0.5 מיליון ש"ח לשנה ותנאי ההעסקה שלו אינם כוללים רכיב משתנה, למעט רכיב משתנה הניתן למרבית עובדי החברה או שעל פי תנאי העסקתו, הרכיב המשתנה בתגמולו אינו עולה על שישית (1/6) מהרכיב הקבוע לשנה ותגמולו הכולל בכל אחת מהשנתיים שחלפו לא עלה על 0.5 מיליון ש"ח לשנה.
- 4.2.5 החברה תבחן מעת לעת את מיפוי בעלי התפקיד המרכזי, בהתאם לשינויים הרגולטוריים ו/או לשינויים במנגנוני התגמול ולכל הפחות אחת לשנה.
- 4.2.6 עובד שנכלל בקבוצת בעלי התפקיד המרכזי יעודכן על כך על ידי תחום משאבי האנוש.

5. מרכיבי התגמול

א. דירקטורים

- 5.1 **שכר דירקטורים (למעט יו"ר דירקטוריון) וחברי ועדות השקעה**
- שכרם של דירקטורים חיצוניים, דירקטורים אחרים בחברה (למעט יו"ר הדירקטוריון) וחברי ועדות השקעה שאינם עובדי הקבוצה כפי שיכנונו מעת לעת, יהיה הגמול המרבי כפי שיקבע על פי תקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס-2000 (להלן: "תקנות הגמול"), כפי שיתעדכן מעת לעת ולפי הוראות חוזר גופים מוסדיים שמספרו 9-4-2009 (להלן: "חוזר תגמול דח"צים"). לעניין זה לא יובאו בחשבון מיומנויות כלשהן של דירקטור כלשהו. כמו כן, יהיו הדירקטורים האמורים זכאים להחזר הוצאות בהתאם לתקנות הגמול. דירקטורים וחברי ועדות השקעה כאמור לא יהיו זכאים לרכיב שכר משתנה בשל כהונתם בחברה³.
- ככל שמדובר בדירקטורים אשר בעל השליטה בחברה נושא בשכרם ובהעדר מניעה חוקית לכך, יכול וההתחשבות בגין שכרם תבוצע, בהתאם לעקרונות האמורים ובמסגרת הסכם ניהול שבין כלל החזקות לבין בעל השליטה, כפי שיאושר מעת לעת, על ידי אסיפת בעלי המניות של כלל החזקות.
- החברה יכול ותישא בהוצאות נוספות בגין דירקטורים וחברי ועדות השקעה המכהנים בחברה בתקופת כהונתם, כגון בגין השתלמויות, השתתפות באירועי חברה, חניה, הטבות במוצרי פרט של החברה להם זכאים עובדי החברה, שי לחג וכו'.
- 5.2 **יו"ר דירקטוריון⁴**
- יו"ר דירקטוריון בגוף מוסדי בקבוצה לא יהיה זכאי לרכיב שכר משתנה בשל כהונתו כיו"ר⁵.
- תגמול יו"ר דירקטוריון בגוף מוסדי בקבוצה ייקבע ביחס לתגמול דח"צ כהגדרתו להלן, וכמפורט בסעיף זה להלן, ובהתאם להוראות תקנות הגמול וחוזר תגמול דח"צים (להלן: "יחס הכפלה"), באופן שהתגמול המירבי שישולם ליו"ר הדירקטוריון לא יעלה על התוצאה של הכפלת תגמול דח"צ ביחס ההכפלה.
- במסגרת שיקוליה לקביעת יחס ההכפלה תתייחס ועדת התגמול לשיקולים שבסעיף 3 לעיל. יחס ההכפלה עבור משרה מלאה לא יעלה על 13 מתגמול דח"צ המחושב לענין זה על פי המספר המזערי של ישיבות דירקטוריון וועדותיו המחויב בחברה בשנה ("תגמול דח"צ"). במסגרת זו יינתן משקל גם לכהונתו של יו"ר הדירקטוריון בגופים נוספים בקבוצה ובמיוחד בכל הקשור לכהונה בחברות ציבוריות או בגופים מוסדיים בקבוצה.
- 5.3 **בעלי תפקיד מרכזי (לרבות נושאי משרה)**
- 5.3.1 **שכר בסיס (רכיב קבוע) - מרכיב תגמול זה נועד לתגמל את בעל התפקיד המרכזי עבור ביצוע תפקידו בחברה ועבור הזמן המושקע בביצוע מטלות התפקיד השוטפות באופן יומיומי. השכר מבטא את כישוריו של בעל התפקיד המרכזי (כגון: ניסיונו, הידע שהוא מביא לתפקיד, מומחיות בתחום העיסוק, השכלתו, הסמכות המקצועית וכו'), תוך התחשבות ברמת האחריות המוטלת עליו ודרישות התפקיד הנגזרות ממנו.**

2. בכפוף להוראות חוזר התגמול, בחינת היקף התחולה של מדיניות התגמול עשוי להשתנות מעת לעת. נכון למועד אישור מדיניות תגמול זו, נמצא כי המנהלים הבכירים האחראים על ערוצי מכירות יכללו במסגרת הגדרה זו.

3. מובהר כי האמור לא יחול ביחס לנושאי משרה בחברה שמכהנים בנוסף כדירקטורים בחברות הקבוצה, וזאת ביחס לתגמול המשולם להם מאת הגוף שבו אינם מכהנים כדירקטורים. בנוסף וכלל שתפקידים כדירקטורים הינו משני לתפקידים כנושאי משרה, כהונתם כדירקטורים כאמור לא תשפיע על התגמול המשתנה שישולם להם מאת החברה.

4. לעניין תנאי העסקתו של יו"ר הדירקטוריון של החברה המכהן בתפקידו במועד אישור מדיניות תגמול זו, אשר אושר באסיפת בעלי המניות של כלל החזקות ביום 28 במאי 2016, לרבות לענין זכויות קימות שנצברו על פי הסכם קודם מיום 5 ליוני 2013 ("ההסכם הנוכחי"), ראו את דוח זימון האסיפה הכללית של כלל החזקות מיום 21 באפריל 2016 (אסמכתא 01-054490-2016).

5. למעט לענין זכויות קודמות שנצברו, ראה הערת שוליים מס' 4 לעיל.

- 5.3.2 **תנאים נלווים** - מרכיב תגמול זה כולל תנאים סוציאליים המחויבים על פי דין ותנאים נלווים נוספים, כגון קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים, הפרשות לפיצויים, ביטוח אובדן כושר עבודה, ימי הבראה, חופשה, מחלה, הוצאות נסיעה, קרן השתלמות, העמדת רכב, סבסוד הוצאות הסעדה וכו'.
- 5.3.3 **תגמול משתנה המשולם במזומן (בנוסף)** - מרכיב תגמול זה נקבע בהתאם לביצועים של בעל התפקיד המרכזי ותוצאות החברה, כמפורט בהרחבה להלן.
- 5.3.4 **תגמול משתנה הוני** - מרכיב תגמול זה נועד ליצור זהות אינטרסים בין כלל בעלי המניות של כלל החזקות לבין בעל התפקיד המרכזי באמצעות מחיר המניה. כמו כן נועד מרכיב זה לעודד ולחזק את הזדהותם של מקבלי תגמול זה עם החברה בכלל ובראיה ארוכת טווח בפרט. כמו כן, היות ותוכנית תגמול הונית הינה ארוכת טווח במהותה, היא מהווה גם תמריץ חיובי עבור מקבלה להמשיך לעבוד בחברה לאורך זמן ולסייע בהשגת יעדי החברה, תוכנית העבודה שלה ומדיניותה. בנוסף, היותה של התוכנית ארוכת טווח מחזקת את ההלימה בין מרכיב תמריץ זה לבין מדיניות ניהול הסיכונים בחברה.
- 5.4 מובהר כי מרכיבי התגמול המפורטים במדיניות תגמול זו מהווים רף עליון שביחס אליו תיקבענה תוכניות התגמול האישיות לבעלי תפקיד מרכזי. יודגש כי החברה אינה מחויבת להעניק כל המרכיבים המפורטים לעיל (למעט כמתחייב על פי חוק) ואינה מחויבת להעניק את השיעור המקסימאלי שנקבע בכל אחד מן המרכיבים. ככל שיוענק תגמול נמוך מהתגמול המתואר במדיניות תגמול זו, לרבות ביחס לבעל תפקיד בתפקיד דומה בקבוצה, הדבר לא יהווה חריגה מהוראות מדיניות תגמול זו.
- 5.5 התשלום לנושא משרה המעניק שירותים לחברה כקבלן עצמאי או באמצעות חברת ניהול (ככל שהדבר מותר בהתאם לחוזר התגמול), ישקף את עלות רכיבי התגמול (בתוספת מסים כדיון) בהתאם למדיניות התגמול.

6. אופן קביעת התגמול - עקרונות וכללים

- 6.1 בעת בחינה ואישור של תנאי כהונה והעסקה של בעל תפקיד מרכזי תינתן התייחסות, בין היתר, לנושאים הבאים, ככל שהם רלבנטיים לו:
- 6.1.1 השכלתו, כישוריו, מומחיותו, ניסיונו המקצועי והישגיו.⁶
- 6.1.2 תפקידו של בעל התפקיד המרכזי, תחומי אחריותו ותרומתו הצפויה להשגת יעדי החברה.
- 6.1.3 הסכמי שכר קודמים של בעל התפקיד המרכזי.
- 6.1.4 היחס שבין עלות השכר של בעל תפקיד מרכזי לבין עלות השכר של שאר עובדי החברה ושל עובדי הקבלן המועסקים אצל החברה, בפרט היחס לעלות השכר הממוצע ועלות השכר החיצונית של שאר העובדים כאמור והשפעת הפערים על יחסי העבודה בחברה.⁷
- 6.1.5 שוויו הכלכלי של התגמול הכולל, על כל מרכיביו, לרבות התייחסות לתוצאות העסקיות של החברה, וככל שהתגמול כולל יעדים ומדדים, בחינה של היעדים והמדדים, בין היתר, לאור מדיניות ניהול הסיכונים של החברה ועל מנת לוודא שאין במדיניות התגמול כדי ליצור תמריצים לנטילת סיכונים מעבר לכך.
- 6.1.6 איזון בין רכיב משתנה ככל שמשולם, לבין הרכיב הקבוע באופן שכלל, שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי של בעל תפקיד מרכזי, בגין שנה מסוימת, לא יעלה על 100% מהרכיב הקבוע השנתי, בכפוף לסעיף 9.5.2 להלן.
- בהתאם להוראות חוזר התגמול, הרכיב הקבוע יהווה חלק משמעותי מסך התגמול של בעל תפקיד מרכזי. בקביעת האיזון המתאים בין רכיב קבוע לרכיב משתנה יש להתחשב בניסיון בעל התפקיד, מומחיותו, כישוריו, בכירותו, אחריותו וביצועיו וכן בצורך לעודד התנהגות התומכת במסגרת ניהול הסיכונים, באינתנות הפיננסית ארוכת הטווח של החברה ובניהול זהיר של כספי החוסכים באמצעותה.
- 6.1.7 הוראות חוק תגמול בכירים, באופן שההוצאה החזויה בשלו (תגמול קבוע ומשתנה), לפי עלות השכר הכוללת לשנה (שכר קבוע ומשתנה) כפי שחושבה במועד האישור בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, תהיה בהתאם לסעיף 2 לחוק תגמול בכירים⁸ ולא תעלה על הגבוה מבין (1) שני מיליון וחצי שקלים (2.5 מ"ש"ח) בשנה⁹ ("מגבלת הסכום") (2) מכפלת ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר, לפי עלות היקף משרה מלאה בשיעור של 100%, ששילמה החברה לעובד, במישורין או בעקיפין (לרבות לעובד קבלן המועסק ישירות ע"י החברה, או לעובד המועסק ע"י נותן שירות המועסק ע"י החברה), ב-35¹⁰ (להלן ובהתאמה: "השכר המינימלי" או "מגבלת השכר המינימלי" ו-"מגבלת התגמול")¹¹. יובהר כי בכפוף למגבלת התגמול,

6. יצוין, כי ביחס לחלק מנושאי המשרה עליהם חלה מדיניות תגמול זו, כפופה החברה להוראות רגולטוריות ספציפיות המתנות את העסקת נושאי המשרה באישור הרגולטור (כגון: מנכ"ל, יו"ר דירקטוריון, דירקטור, יועץ משפטי, מנהל כספים, אקטואר, מנהל סיכונים, מנהל מערכות מידע ומבקר פנימי) וכן קובעות כישורים הנדרשים מבעלי תפקידים מסוימים, ולפיכך לגבי אותם נושאי משרה תתייחס החברה גם לאישורים ולקריטריונים שנקבעו באותן הוראות.

7. נכון למועד אישור המדיניות, ובהתאם להוראות המדיניות ביחס לעלות שכרם של המנכ"ל והיו"ר, היחס הוא כדלקמן: מנכ"ל ביחס ליתר העובדים בחברה למעט המנכ"ל - כ-18.48 חציון ו-13.44 ממוצע; יו"ר ביחס ליתר העובדים למעט יו"ר (מנומל ל-100% משרה) - כ-11.97 חציון ו-16.48 ממוצע; בעלי התפקיד מרכזי (עלות ממוצעת, כולל מנכ"ל ויו"ר) ביחס ליתר העובדים שאינם בעלי תפקיד מרכזי - 8.90 חציון ו-6.83 ממוצע. הנתונים חושבו על בסיס עלות תגמול בפועל לחודשים אוקטובר 2015 - ספטמבר 2016 בהתאם להיקף משרתם של עובדי חברות הקבוצה (למעט עובדי סוכנויות הקבוצה, עובדים שעתיים ועובדי קבלן).

ועדת התגמול והדירקטוריון בחנו את היחס המפורט לעיל שבין תנאי הכהונה והעסקה של נושאי המשרה לשכר של שאר עובדי הקבוצה ושל עובדי הקבלן המועסקים אצל הקבוצה, ובפרט את היחס לשכר הממוצע ולשכר החיצוני של עובדים כאמור, וסברו כי לא צפויה לפערים אלו השפעה מהותית על יחסי העבודה בחברה.

8. מובהר כי לצורך חישוב סך התגמול כאמור לא יילקחו בחשבון תגמול שההוצאה בגינו אינה חזויה בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים.

9. לצורך חישוב סך התגמול כאמור לא ילקחו בחשבון הפרשה לתגמולים לרבות אובדן כושר עבודה והפרשה לפיצויים על פי דין.

10. בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, בהתאם למנגנון שייקבע על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון.

11. ההוצאה תחושב בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, כמפורט בחוק תגמול בכירים, כפי שיהיו מעת לעת, וכפי שיאשור על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון.

הדירקטוריון רשאי לאשר תגמול לנושא משרה גם אם בגין תגמול כאמור תישא החברה בעלות מס נוספת בגין "עלות הוצאה עודפת" קרי בשל העובדה שהוצאה כאמור לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה, בהתאם למנגנון הקבוע בחוק תגמול בכירים.

6.1.8 יובהר כי מגבלת השכר המינימלי יכול ותשתנה והיא תהיה צמודה לשיעור השינוי בשכר המינימלי, כאמור בחוק תגמול בכירים וכן במקרה בו יתברר כי רכיבים נוספים (מעבר להפרשה לתגמולים¹² והפרשה לפיצויים על פי דין) אינם נכללים במגבלת הסכום או מגבלת השכר המינימלי שנקבעה בחוק תגמול בכירים (לרבות תגמול בעד שעות נוספות), יעודכן התגמול, לאחר קבלת אישור ועדת התגמול והדירקטוריון, בשיעור מתאים כאמור.

7. שכר בסיס

7.1 בעלי תפקיד מרכזי

המשכורת החדשית של בעל תפקיד מרכזי, תיקבע בין השאר בהתייחס, לתפקיד אליו הוא מתמנה או בו הוא מכהן, הסמכות והאחריות הכרוכות בתפקיד, וכן בשים לב להשכלתו, כישוריו, מומחיותו, ניסיונו המקצועי, הישגיו והסכמים קודמים עם בעל התפקיד המרכזי (ככל שקיימים) ובלבד שבכל מקרה המשכורת החדשית לא תעלה על תקרת שכר הבסיס החדשי שנקבעה לנושאי המשרה כמפורט בסעיף 7.2 להלן וניתן יהיה להצמידה למדד.

7.2 נושאי משרה -

תקרת שכר הבסיס החדשי לנושאי משרה בחברה הינה כדלקמן:

7.2.1 **יו"ר דירקטוריון** - בסכום שלא יעלה על האמור בסעיף 5.2 לעיל.

7.2.2 **מנכ"ל** - בסכום שלא יעלה על האמור בסעיפים 6.1.7 ו-6.1.8 לעיל. נכון למועד זה שכרו הבסיסי החדשי של מנכ"ל החברה לא יעלה על סך של 195,000 ש"ח¹³.

7.2.3 **יתר נושאי המשרה** - הרכיבים הקבועים בתגמול יהיו בפער מהותי מעלות התגמול הקבוע של המנכ"ל.

7.3 תקרת שכר הבסיס החדשי הנזכרת לעיל הינה בגין 100% משרה.

7.4 תקרת שכר הבסיס החדשי אינה כוללת רכיבים נלווים נוספים לשכר הבסיס המגולמים בשכר. ניתן יהיה להמיר רכיבי תגמול לשכר בסיס חודשי ובלבד שהמרה כאמור לא תגדיל את עלות ההעסקה.

7.5 תקרת שכר הבסיס החדשי תהיה צמודה למדד.

7.6 רמת השכר שתקבע, תבטא את כישוריו של נושא המשרה (לרבות, ניסיונו, הידע שהוא מביא עמו לתפקיד, מומחיות בתחום העיסוק, השכלתו וכו'), תוך התחשבות ברמת האחריות המוטלת עליו ודרישות התפקיד הנגזרות ממנו וניתן יהיה להצמידה למדד.

7.7 החברה תהיה רשאית לקבוע כי בשל היות נושאי המשרה בעלי תפקידי הנהלה או תפקידי הדורשים מידה מיוחדת של אמון אישי, כמשמעותם בחוק שעות עבודה ומנוחה, התשי"א-1951, לא יחול חוק זה על נושאי המשרה ואלה לא יהיו זכאים לתגמול עבור עבודה בשעות נוספות או בזמן המנוחה השבועית.

7.8 בנוסף למשכורת הבסיס ניתן יהיה לקבוע, ביחס לבעל תפקיד מרכזי שהוא גורם בקרה¹⁴, זכאות לרכיב קבוע שנתי נוסף, שלא יעלה על שתי משכורות, שישולם בנוסף לשכר הבסיס החדשי ("הרכיב הנוסף"). לא תקום זכאות להפרשות סוציאליות בגין הרכיב הנוסף. הרכיב הנוסף לא ייכלל במסגרת תקרות השכר, כמפורט לעיל. במקרה בו בעל התפקיד המרכזי כאמור, יועסק בחלק משנה קלנדארית, הוא יהיה זכאי לחלק יחסי של הרכיב הנוסף בלבד.

8. עלויות העסקת עובדים ובעלי תפקיד מרכזי

8.1 גוף מוסדי בקבוצה לא ישא בעלויות העסקתו של עובד או בעל תפקיד מרכזי בו בשל כהונתו בתאגיד אחר, לרבות כהונה בתאגיד אחר שהוא חלק מהקבוצה וכל גוף מוסדי בקבוצה ישא בעלויות העסקת עובד או בעל תפקיד מרכזי בו, בהתאם להיקף המשרה, הסמכות והאחריות באותו גוף מוסדי ויכול שהדבר יבוצע באמצעות מודל התחשבות שיקבע בין החברות בקבוצה, על פי אישורם של האורגנים המוסמכים. ככל שמדובר בנושא משרה או בעל תפקיד מרכזי או עובד בגוף מוסדי בקבוצה המכהן בנוסף לנושא משרה או בעל תפקיד או עובד, בגוף אחר בקבוצה, יכול ששכרו המלא ישולם על ידי אחד מן הגופים כאמור, בכפוף להתחשבות שתבוצע בין הצדדים¹⁵.

¹² לרבות אובדן כושר עבודה.

¹³ ביחס למנכ"ל החברה המכהן בתפקידו נכון למועד אישורה של מדיניות תגמול זו יצוין כי החברה התקשרה עמו בהסכם העסקה לתקופה קצובה של 5 שנים שאושר על ידי האורגנים המוסמכים של החברה (ראה דו"ח מיידי של החברה מיום 5 בנובמבר 2012 אסמכתא 2012-01-27-1455), לענין תחולת המדיניות על הסכמים קיימים ראו סעיף 20 (הוראות המעבר) למדיניות תגמול זו. בהתאם למכתב ששלחה החברה למנכ"ל ביום 9 באוקטובר 2016, הודיע דירקטוריון החברה למנכ"ל כי עד לתום תקופת ההסכם הקצוב עמו, תנאי התגמול שלו יותאמו להוראות חוק תגמול בכירים באופן שבו החל מיום 12 באוקטובר 2016, ישולם לו תגמול קבוע בלבד, שיוגבל באופן על פיו לא יהיה זכאי לתגמול שהוצאה השנתית החזויה בשלו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, תעלה על 2.5 משי"ח בתוספת הפרשה לפיצויים ותגמולים לרבות אובדן כושר עבודה על פי דין. למען הסר ספק לא יהיה בשינוי התנאים כאמור כדי לפגוע בזכויות שנצברו קודם למועד זה. ביום 7 בנובמבר 2016 הודיע מנכ"ל החברה ליו"ר הדירקטוריון כי הוא מקבל את מכתב החברה, תוך שמירה על זכויותיו על פי הדין וההסכם.

¹⁴ גורם בקרה, כהגדרתו בחוזר התגמול.

¹⁵ מובהר כי אין בכהונתו של נושא משרה בגוף מוסדי, שאינו דירקטור, כדירקטור בחברה בת של הגוף המוסדי כדי לפגוע בחישוב הרכיב המשתנה של אותו נושא משרה.

- 8.2 כל התגמולים לבעל תפקיד מרכזי בגוף מוסדי ישולמו לבעל התפקיד המרכזי ולא לגורם אחר לרבות חברה בשליטתו של בעל התפקיד המרכזי. אין באמור כדי לגרוע מהאפשרות, לפיה במקרה בו עובד נושא במספר תפקידים, ונושא בתפקיד בגופים נוספים בקבוצה מעבר לתפקידו בגוף המוסדי, ישולם שכרו מהגוף המוסדי, ותבוצע התחשבות בין הגופים.
- לענין זה: "**בעל תפקיד מרכזי**" - למעט דירקטור ולמעט חבר ועדת השקעות שאינם עובדי הקבוצה.
- 8.3 גוף מוסדי בקבוצה יפעל על מנת שעובד או בעל תפקיד מרכזי בו לא יקבל כל תגמול בשל כהונתו בגוף המוסדי מגורם אחר, ובכלל זה משולט בגוף המוסדי או ממחזיק מהותי בגוף מוסדי בלא שולט.
- לענין זה -
- "שולט" - לרבות קרובו או תאגיד אחר שבשליטתו.
- "מחזיק מהותי" - כהגדרתו בסעיף 41ד לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, לרבות קרובו או תאגיד אחר בשליטתו.

9. תגמול משתנה - מענקים

- 9.1 **כללי**
- מדיניות התגמול של החברה מבוססת, בין היתר, על ההנחה לפיה על התגמול הכולל של חלק מעובדי החברה ובעלי תפקיד מרכזי בה, להיות מושפע, מתוצאותיה העסקיות של החברה, המתבטאות, בין השאר, ברווחיות החברה, וכן מתרומתו האישית של כל עובד להשגתה והכל בהתחשב במגבלות הקבועות בחוק תגמול בכירים.
- 9.2 למען הסר ספק, מובהר כי בכפוף להוראות הדין, התגמול המשתנה אשר ישולם לעובד בהתאם למדיניות התגמול, ככל שישולם, אינו ולא ייחשב כחלק משכרו הרגיל של העובד, לכל דבר ועניין ולא יהווה בסיס לחישוב ואו לזכאות ואו לצבירה של זכות נלווית כלשהי, לרבות ובלי לגרוע מכלליות האמור, לא ישמש כרכיב הנכלל בתשלום חופשה, פיצויי פיטורים, הפרשות פנסיוניות וכו'.
- 9.3 **מתווה לקביעת רכיב משתנה אישי לבעלי תפקיד מרכזי**
- 9.3.1 לצורך תשלום רכיב משתנה אישי המשולם במזומן ובהתאם לעקרונות המפורטים להלן, תיקבע, מידי שנה, תוכנית יעדים ומדדים אישית לכל אחד מבעלי התפקיד המרכזי הזכאים לכך, אשר מבוססת על סדרה של יעדים ומדדים ברמת החברה, ברמת היחידה הארגונית וברמה האישית, הנגזרים בין היתר, מתוכנית העבודה של החברה, והכל עד לתקרה כפי שתקבע בתוכנית האישית השנתית האמורה (להלן: "**תוכנית תגמול אישית**" ו- "**יעדי תוכנית התגמול האישית**").
- 9.3.2 המדדים והיעדים שעליהם מבוסס הרכיב המשתנה לשנה מסוימת יקבעו באופן שנועד לעודד שיפור בתהליכים העסקיים ובהתנהלות העסקית של החברה, במטרה לעודד הגדלת רווחיות לאורך זמן ותוך התחשבות בניהול סיכונים.
- 9.3.3 תוכנית תגמול אישית הכוללת התייחסות לרכיב משתנה שנתי אישי לכל אחד מבעלי התפקיד המרכזי בחברה, תיערך על בסיס המתווה שלהלן ובכפוף לעקרונות הקבועים בו ותואב לידיעתו של כל בעל תפקיד מרכזי כאמור. תוכנית התגמול האישית יכול ותותאם בהתאם לעדכונים בתוכנית העבודה של החברה או בנסיבות אחרות רלבנטיות, לרבות במקרה של שינוי או קידום בתפקיד.
- 9.4 **מגבלות ותנאי סף לרכיב המשתנה**
- תנאים מקדימים להענקת רכיב משתנה לבעלי תפקיד מרכזי בגין שנה מסוימת בתום השנה בגינה ניתן תגמול משתנה הינם:
- א. יחס כושר פירעון שלא יפחת מיחס כושר פירעון מינימלי.
- ב. השגת תשואה על ההון על ידי כלל החזקות בשיעור של לפחות 4% בשנה הקלנדארית ("**סף התשואה**"). ועדת התגמול והדירקטוריון רשאים לקבוע ביחס לשנה קלנדארית סף תשואה גבוה יותר בזיקה לתוכנית העבודה של החברה לאותה שנה.
- ג. ביחס לרכיב משתנה הוני בלבד - הדירקטוריון רשאי לקבוע תנאי נוסף של העדר התקיימות נסיבות משהות בקשר עם כתבי ההתחייבות שהנפיקה כללביט מימון בע"מ ("**נסיבות משהות**").
- (להלן: "**תנאי סף**").

והכל, למעט החלק ברכיב משתנה שנתי המשולם במזומן שהינו בשיקול דעת, כאמור בסעיף 9.5.6(ג) להלן, ומענק מיוחד אם וככל שיחולק כאמור בסעיף 11 להלן, שאינם מותנים בעמידה בתנאי סף וכפופים לאישור ועדת התגמול והדירקטוריון.

בכל מקום במסמך מדיניות זה בו ישנה התייחסות לתשואה על ההון או רווח, הכוונה היא לתשואה על ההון או לרווח שנרשם, בדוחותיה הכספיים של כלל החזקות, בגין אותה שנה, בהתבסס על כללי חשבונאות מקובלים, כאשר בחישובם נלקחו בחשבון סכומי הרכיב המשתנה שיחושב בגין אותה שנה על פי מדיניות תגמול זו. דהיינו, עמידת כלל החזקות בתשואה על ההון וברווח יבחנו לאחר הפחתה מהרווח הכולל של ההוצאה נטו ממס אשר תירשם בדוחות הכספיים בגין סכום הרכיב השנתי המשתנה שיחושב בגין אותה שנה ("**הפחתת ההוצאה**"). עם זאת, ככל שבגין הפחתת ההוצאה, כלל החזקות לא תעמוד בתנאי הסף לתשלום מענק משתנה הרלבנטיים לאותה שנה, יופחת התגמול המשתנה, במידה הנדרשת, כך שיביא את כלל החזקות לעמידה בתנאי הסף.

9.5 קריטריונים לקביעת הרכיב המשתנה לבעל תפקיד מרכזי

9.5.1 סכום הרכיב המשתנה הניתן לחלוקה לכל בעל תפקיד מרכזי יקבע מראש, ויונתנה בביצועים כמפורט להלן. למעט תשלום קבוע, חודשי או שנתי, המוגבל לשנת עבודתו הראשונה של בעל התפקיד המרכזי, המוגבל לכדי סכום בגובה של שש משכורות.

9.5.2 עלות הרכיב המשתנה השנתי לבעל תפקיד מרכזי לא תעלה על עלות רכיבי התגמול הקבועים של בעל התפקיד המרכזי בגין אותה שנה. על אף האמור, ועדת התגמול והדירקטוריון מוסמכים לקבוע כי שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי של בעל תפקיד מרכזי (למעט המנכ"ל) יעלה על 100% מהרכיב הקבוע השנתי ובלבד שלא יעלה על 200% מהרכיב הקבוע השנתי - וזאת, אם קבעו ועדת התגמול והדירקטוריון שקיימים תנאים חריגים המצדיקים זאת, הנוגעים לנסיבות מיוחדות חד פעמיות, שאינן חוזרות על עצמן כל שנה, ושאינם חלים על קבוצה רחבה של בעלי תפקיד מרכזי, ונרשמו נימוקים מיוחדים בעניין זה.

(להלן: "תקרת הרכיב המשתנה השנתי").

9.5.3 ככל שעלות הרכיב המשתנה השנתי חורגת מתקרת הרכיב המשתנה השנתי או שעלות השכר הכוללת חורגת ממגבלת התגמול, והיא כוללת גם תשלום שנזקף בגין מענק פרישה, ניתן יהיה לדחות את זקיפת מענק הפרישה או חלק ממנו ובמקרה זה, בכל מקרה בו נושא משרה יסיים את עבודתו בחברה, בטרם נזקף מלוא מענק הפרישה, יופחת מענק הפרישה ו/או חלק ממנו, בהתאמה.

9.5.4 העובד רשאי לוותר על רכיב משתנה הוני או במזומן ו/או על חלק ממנו, באופן בו רכיב זה, או חלקו, לא ייחשבו חלק משכרו לכל דבר ועניין ובפרט לעניין מגבלות על שכרו מכוח הוראות הדין.

9.5.5 לצורך קביעת יעדי תוכנית התגמול האישית, יקבע לכל בעל תפקיד מרכזי ערך מטרה, במונחים של אחוז מסוים מיעד הרווח, מהרווח בפועל או במונחי משכורות, וזאת בהתחשב בבכירות בעל התפקיד המרכזי ומידת השפעתו על התוצאות הכספיות של כלל החזקות, וכל זאת למקרה שבעל התפקיד המרכזי עמד ב-100% מיעדי תוכנית התגמול האישית להלן ובכפוף לתקרת הרכיב המשתנה השנתי ולתנאי הסף האמורים לעיל ("ערך מטרה"). יובהר כי ערך המטרה ביחס לנושאי המשרה בחברה ייקבע על ידי האורגנים המוסמכים בהתאם לדין.

בכפוף למגבלות ולתנאים המפורטים בסעיף 9.4 לעיל, לכל בעל תפקיד מרכזי, עבור כל רכיב בקטגוריות היעדים האישיים כמפורט בסעיף 9.5.6 להלן יקבע מקדם שישקף את אופן השגת כל אחד מיעדי התוכנית האישית שנקבעו לבעל תפקיד מרכזי. המקדם האמור ביחס לכל אחד מהרכיבים יכול שיהיה נמוך מ-1 (אם בעל תפקיד מרכזי השיג רק חלק מיעדי התוכנית האישית) ויכול שיהיה גבוה מ-1 (אם ביצועי בעל תפקיד מרכזי עלו בפועל על אלו שנקבעו לו כיעד), ובלבד שערכו של המקדם לא יעלה על 1.5.

חישוב ערכו של כל אחד מהמקדמים עבור כל אחד מרכיבי התוכנית האישית יבוצע באופן הבא: במקרה בו שיעור העמידה ביעד יהיה נמוך מ-70%, ערכו של המקדם יהיה שווה ל-0; במקרה בו שיעור העמידה ביעד מצוי בטווח שבין 70.01% ל-100% ערכו של המקדם ינוע בין 0.7 (עבור 70.01%) ל-1 (עבור 100%), כאשר בתוך הטווח האמור המקדם יחושב באופן ליניארי; במקרה בו שיעור העמידה ביעד מצוי בטווח שבין 100.01% ל-130% ערכו של המקדם יחושב בהתאם לשיעור העמידה ביעד (באחוזים) חלקי 100, כאשר מנה זו מוכפלת ב-150 ומחולקת ב-130 (לדוגמה: במקרה של שיעור עמידה ביעד של 120%, המקדם יהיה שווה ל-1.38). יובהר כי מקדם הנמוך מ-0.7 ביחס לרכיב מסוים מהרכיבים בקטגוריות היעדים האישיים, יחשב כאי עמידה באותו יעד ולא יקנה לנושא המשרה מענק משתנה בגין אותו רכיב.

הרכיב המשתנה השנתי המשולם במזומן יחושב עבור כל רכיב בנפרד, וסך סכומי מדדי הרכיב המשתנה השנתי המשולם במזומן, שיחושבו בגין כל הרכיבים, על פי המשקל היחסי שיקבע לכל רכיב, יהווה את הרכיב המשתנה השנתי המשולם במזומן המחושב לבעל תפקיד מרכזי הרלוונטי כמכפלה של ערך המטרה.

סך הרכיב המשתנה המשולם במזומן לא יעלה על 1 מיליון ש"ח. ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לקבוע תקרות נמוכות יותר לרכיב המשתנה המשולם במזומן, בהתאמה למידת עמידת בעל התפקיד המרכזי בתוכנית האישית שנקבעה לו, במסגרת האמור לעיל.

9.5.6 יעדי תוכנית התגמול האישית שיקבעו לכל בעל תפקיד מרכזי לצורך תשלום המענק המשולם במזומן יהיו מבוססים על יעדים כמותיים ו/או איכותיים (מדדים ושאינם מדדים), ויגזרו, בין השאר, מתוכנית העבודה האסטרטגית של הקבוצה ומתוכניות העבודה של היחידה הארגונית אליה משייך ו/או עליה ממונה בעל תפקיד מרכזי ויחולקו לקטגוריות מדידה כדלקמן, אשר לכל אחת מהן יינתן משקל יחסי, כמפורט להלן:

(א) יעדים רחביים ברמת כלל החברה:

במסגרת יעדי תוכנית התגמול האישית ייכללו בין היתר, היעדים המפורטים להלן:

- יעד תשואה נכסי עמיתים במסגרתו יינתן ביטוי להשיגי הקבוצה בניהול כספי העמיתים (בביטוח מנהלים, פנסייה וגמל) במדידה על פני תקופה שלא תפחת משלוש שנים בהשוואה ל-4 קבוצות הביטוח הגדולות האחרות (וביחס לגמל ביחס ל-4 קופות הגמל הגדולות ביותר, לפחות) ("מדד תשואת עמיתים")
- יעד בתחום ניהול סיכונים.

(ב) יעדים הקשורים לביצועי היחידה העסקית / יעדים אישיים ("יעדים אישיים"):

יעדים עסקיים, מקצועיים ואחרים ברמת היחידה הארגונית וביניהם מדדים פיננסיים חשובים, ובין היתר: מדד רווחיות כגון VNB-1 LR; ערך גלום; מדדי תשואת עמיתים ומדד תשואה ביחס לכספי הנוסטרו; מדד צמיחה; מדדי תפעול ושירות; מדד של השלמת אבני דרך בפרויקטים משמעותיים; יעדי מטרה בתחום ניהול סיכונים, לרבות ציות לנהלים פנימיים, טיפול בהמלצות ביקורת פנים, וליקויי SOX, וציות להוראות הדין; ומדד של התייעלות בעלויות והוצאות ויעדים הנגזרים מתוכנית העבודה שאושרה בדירקטוריון.

המשקל שיינתן ליעדים בקטגוריות (א) ו-(ב) יחדיו, יהיה 80% לפחות.

יצוין כי, ניתן לקבוע כי במקרים המתאימים בהתאם לאופי התפקיד, היעדים יכללו רק יעדים מקטגוריה (א).

כמו כן, יובהר כי ניתן לקבוע יעדים מבין אלו שנמנו כיעדים אישיים גם כיעדים רוחביים.

(ג) יעדים בשיקול דעת:

הערכת ביצועים על ידי מנכ"ל החברה או המנהל הישיר. ההערכה תבסס על ההליך המובנה של הערכת הביצועים המתקיים בקבוצה, ותתייחס, בין השאר, לקריטריונים שאינם פיננסיים. הערכת מנכ"ל החברה או המנהל הישיר תתייחס, בין השאר, לתרומה ארוכת הטווח של בעל התפקיד המרכזי ולביצועיו ארוכי הטווח. בכל מקרה ביחס לנושא משרה יהיה מרכיב זה כפוף לאישור ועדת התגמול ודירקטוריון החברה. ביחס למבקר הפנימי, הערכת הביצועים תעשה על ידי הדירקטוריון לאחר קבלת המלצת ועדת הביקורת ויו"ר הדירקטוריון. המשקל שיינתן לקטגוריה זו הינו עד 20%.

יובהר, כי המשקל שיינתן לכל שלוש הקטגוריות האמורות יסתכם ל-100%.

פירוט היעדים בכל קטגוריה מדידה וכן המשקל היחסי של כל אחת מקטגוריות המדידה יותאם לכל בעל תפקיד מרכזי, בהתאם לרמת הבכירות שלו ובהתאם ליחידה הארגונית אליה הוא משויך ו/או עליה הוא ממונה ויאושר, ביחס לנושאי המשרה, על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון.

9.5.7 ביחס לבעל תפקיד מרכזי הנמנה על מי מהאוכלוסיות המפורטות בסעיף 9.5.13 להלן, יכללו גם היעדים הרלבנטיים המפורטים בסעיף 9.5.13 להלן.

9.5.8 משקלם של יעדים שהינם כמיתים, פיננסיים, משתני שוק או משתנים חשובים (בין אם הם רוחביים ברמת כלל החברה, כלל חברתיים או אישיים או ברמת היחידה) יהיה גבוה מ-50%. בכפוף להוראות הדין, האמור לא יחול ביחס לגורמי בקרה וליחידות התומכות ביחידות העסקיות.

9.5.9 היעדים יכללו גם יעדים אשר תקופת המדידה שלהם תהיה ארוכה משנה אחת (כאשר ניתן לתת משקלות שונים לכל אחת מהשנים), יעדים הכוללים השוואה לחברות רלוונטיות אחרות בענף, וכן יעדים המביאים לידי ביטוי קריטריונים של ניהול סיכונים.

9.5.10 תקופת המדידה של יעד הקשור בתוצאות ניהול ההשקעות של החברה או של כספי חוסכים באמצעותה לא תפחת משלוש שנים.

9.5.11 ביחס ליעדים ארוכי טווח - בעת קביעת התגמול של בעל תפקיד מרכזי המועסק תקופה קצרה מתקופת המדידה שנקבעה עבור יעד מסוים, תקופת המדידה עבור בעל תפקיד מרכזי זה תוכל להיות קצרה ביחס לתקופת המדידה שנקבעה לבעלי תפקיד מרכזי אחרים.

9.5.12 ועדת התגמול והדירקטוריון רשאים לקבוע את תנאי הרכיב המשתנה המשולם במזומן בגין כל שנה, לרבות בגין שנת 2016, בהתאם לאמור במדיניות תגמול זו.

9.5.13 מתווה לקביעת בונוס שנתי אישי לאוכלוסיות מיוחדות (בעלי תפקיד מרכזי)

9.5.13.1 **בעלי תפקיד מרכזי המועסקים בניהול השקעות בפועל** - בקביעת התגמול לבעל תפקיד מרכזי בתחום ניהול ההשקעות יילקחו בחשבון פרמטרים כגון עמידה ביעדי השקעה, תשואה מול סיכון ומדדי ייחוס רלבנטיים, ולגבי ניהול כספי חוסכים באמצעות החברה - גם התשואה של כספי החוסכים בהתחשב ברמת הסיכון שנלקחה ואופק הזמן למדידה.

תקופת המדידה של רכיב משתנה התלוי בתוצאות ההשקעות לא תפחת משלוש שנים. ואולם מובהר כי ביחס לבעלי תפקיד מרכזי המועסקים תקופה קצרה מתקופת המדידה שנקבעה, ניתן יהיה למדוד על פני תקופת זמן קצרה יותר.

9.5.13.2 **בעל תפקיד מרכזי בתחום השינוק, המכירה והתיווך מול לקוחות** - בקביעת התגמול תינתן התייחסות למדיניות ניהול הסיכונים של החברה באופן שמנגנון התגמול לא יעודד חוסר הוגנות כלפי לקוחות החברה.

9.5.13.3 **בעל תפקיד מרכזי בתחום הפיקוח והבקרה** - במסגרת אישור היעדים הנבחרים לצורך קביעת המענק השנתי לבעלי תפקיד מרכזי בתחום הפיקוח והבקרה - יתן האורגן המאשר את היעדים את דעתו לכך, שהיחס בין התגמול המשתנה לבין התגמול הקבוע של בעלי תפקיד מרכזי בתחום הבקרה, יטה לטובת התגמול הקבוע בהשוואה ליחס זה אצל בעלי תפקיד מרכזי אחרים בחברה וכי שיעורו של התגמול הקבוע יהיה בשיעור של 55% לפחות.

9.5.14 הזכאות לרכיב משתנה בגין תקופת העסקה חלקית

במקרה בו בעל תפקיד מרכזי יעבוד בחברה רק חלק מהשנה הקלנדארית הרלוונטית לחישוב הזכאות לרכיב משתנה, עקב סיום הסכם העסקה או פיטורים, יהיה בעל התפקיד המרכזי זכאי לחלק יחסי מהרכיב המשתנה בגין אותה שנה בהתאם לתקופת עבודתו בחברה בשנה כאמור מתוך השנה הקלנדארית הרלוונטית בכללותה (על בסיס חישוב יומי וכולל תקופת הודעה מוקדמת). במקרה בו בעל התפקיד המרכזי יעבוד רק חלק מהשנה הקלנדארית הרלוונטית לחישוב הזכאות לרכיב משתנה, עקב תחילת העסקה בחברה, החברה תהיה רשאית לשלם לו תגמול משתנה מלא, בגין אותה שנה ובלבד שעבד לפחות שישה (6) חודשים באותה שנה.

מנכ"ל החברה יהיה רשאי לאשר זכאות לרכיב משתנה בגין תקופת העסקה חלקית גם במקרה של התפטרות ובלבד שבמקרה שמדובר בנושא משרה, המלצתו של המנכ"ל תובא לאישור ועדת התגמול והדירקטוריון. אין באמור לעיל, כדי לגרוע מיתר ההסדרים החלים על הרכיב המשתנה בהתאם למדיניות תגמול זו.

10. רכיב משתנה - תגמול הוני

10.1 הענקת תגמול הוני לעובדים בחברה נועדה לשתף אותם בתוצאות פעילותה של החברה ולהוות תמריץ חיובי להמשך מתן השירותים לחברה במסירות ומקצועיות לטווח ארוך.

בכפוף לאישור ועדת התגמול והדירקטוריון של החברה ושל כלל החזקות, החברה יכולה להציע לעובדים להשתתף בתוכנית להקצאת מניות חסומות ו/או מכשיר מבוסס מניות ו/או אופציות שניתנות למימוש למניות כלל החזקות (להלן: "מכשיר הוני"). במקרה של הענקת רכיב משתנה באמצעות אופציות, ועדת התגמול תנמק בהמלצתה את עדיפות מכשיר הוני זה על פני מניות הדירקטוריון יהא רשאי לאפשר לבעל תפקיד מרכזי, לבחור בין תגמול משתנה המשולם במזומן לתגמול משתנה הוני, או לשילוב ביניהם, והכל כפי שיקבע על ידו.

10.2 בעת הענקת מכשיר הוני תקבע תקופת החזקה והבשלה מינימלית אשר ביחד לא תפחת משנתיים.

10.3 במקרה של הענקת רכיב משתנה באמצעות מכשיר הוני לבעלי תפקיד מרכזי, תיקבע הזכאות לתגמול משתנה הוני לבעלי תפקיד מרכזי על בסיס איזה התגמול המפורטים בסעיף 9.5.6(א) לעיל ובמתכונת שתותאם למכשיר זה ויכול שיתווספו תנאים נוספים ("יעדי הביצוע")¹⁶.

10.4 התוכנית תכלול בין היתר את הפרטים הבאים:

10.4.1 **מחיר מימוש** - ככל שיוענקו אופציות, מחיר המימוש שלהן במועד ההקצאה לכל כתב אופציה שיוקצה לא יפחת מממוצע מחיר הסגירה של מניית כלל החזקות ב-30 ימי המסחר האחרונים בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ עובר למועד אישור ההקצאה על ידי ועדת התגמול ובכל מקרה לא יפחת ממחיר הסגירה של מניית כלל החזקות ביום המסחר האחרון בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ עובר למועד האמור.

10.4.2 **תקרה להטבה במועד המימוש** - ההטבה תוגבל בתקרה שלא תעלה על 300% ממחיר המניה, כך שאופן מימוש הזכויות של בעל התפקיד המרכזי, במכשירים הוניים יוגבל לשיעור שלא יעלה על 300% ממחיר המניה, לעומת מחירה במועד הענקת המכשיר הוני (במניות חסומות העמידה בתקרה להטבה תיבחן במועד בחינת העמידה ביעדי הביצוע).

10.4.3 **מועד הפקיעה של כתבי האופציה** - מועד זה לא יהיה מאוחר מחלוף ארבע שנים ממועד ההבשלה של המנה ההונית האחרונה שהוענקה לניצע.

10.4.4 **תנאי מימוש, פקיעה והאצה של כתבי האופציה** או של מניות חסומות במקרה של עזיבת החברה (עקב פיטורין, התפטרות ומקרי מוות או נכות ח"ח), ככל שיחולו.

10.4.5 **התגבשות הזכאות לרכיב הוני** - הזכאות לתגמול הוני והיקפו, יקבעו בסמוך לאחר פרסום הדוחות הכספיים השנתיים של כלל החזקות בגין השנה הרלבנטית. זכאות כאמור, תקבע בהתאם לעמידה ביעדי הביצוע שנקבעו כאמור.

10.4.6 **חלוקת ההקצאה למנות** - ההקצאה של התגמול הוני יכול שתיעשה בדרך של הענקת שנתיות או בהקצאה מראש למספר שנים, כאשר השווי של התגמול הוני ייקבע במועד ההענקה. לצורך קביעת יחס קבוע משתנה, כמפורט בסעיף 6.1.6 לעיל, חישוב שווי התגמול הוני לשנה יבוצע באופן שהשווי של תגמול הוני שהוענק בגין שנה מסוימת, כפי שהוא במועד ההענקה, ייוחס במלואו לשנה שבגינה ניתן וזאת בהתאם לממוצע שווי תגמול הוני שניתן בגין אותה שנה ואולם במקרה בו תבוצע הקצאה מראש למספר שנים, בגין אותן שנים, תהא רשאית החברה, בכפוף להוראות כל דין, לחלק את השווי הכולל כפי שהוא במועד ההענקה באופן זהה לכל אחת מהשנים.

10.5 במקרה של עמידה ביעדי הביצוע שהקנו זכאות לקבלת רכיב הוני, תותנה האפשרות למימוש המכשיר הוני בתנאי סף לשחרור חלק נדחה שייקבעו מראש בהתאם לסעיף 12 למדיניות תגמול זו.

¹⁶ מובהר כי ביחס לתגמול הוני שהוענק קודם לאישור מדיניות תגמול זו, ימשיכו לחול תנאי הביצוע הקבועים בתוכנית התגמול לשנת 2015 כמפורט בדיווח מיידי של כלל החזקות מיום 22 ביוני 2015 (אסמכתא 2015-01-054096).

11. מענק מיוחד

- 11.1 הדירקטוריון וועדת התגמול יהיו רשאים להחליט מעת לעת על מתן מענק חד-פעמי, בין היתר, בגין מאמצים ניכרים מצד בעל התפקיד המרכזי, לרבות במסגרת ביצוע עסקה שאינה במהלך העסקים הרגיל של החברה. מענק מיוחד כאמור, ינתן בנסיבות מיוחדות (להלן: "מענק מיוחד").
- 11.2 מענק מיוחד כאמור לא יעלה על 3 משכורות בסיס למענק ובמקרים מיוחדים לא יעלה על 6 משכורות בסיס למענק. יובהר כי ככל שמתחייב על פי דין, במקרה שמענק כאמור ינתן בדיעבד, ללא שנקבעו יעדים מראש בגינו, הרי שמענק זה, יבוא במקום, כל או חלק, ברכיב משתנה שנתי המשולם במזומן שהינו בשיקול דעת, כאמור בסעיף 9.5.6 (ג) לעיל.
- 11.3 ככל שישולם מענק מיוחד לבעל תפקיד מרכזי הוא נפרד ואינו קשור למתווה לקביעת רכיב משתנה אישי. המענק ישולם במזומן אולם יהיה כפוף להוראות לגבי היחס בין הרכיב המשתנה לרכיב הקבוע ולהסדרי התשלום שנקבעו לגביו, לרבות פריסה, החלות לגבי בעל תפקיד מרכזי בהתאם למדיניות תגמול זו.

12. פריסת רכיב משתנה שנתי לבעל תפקיד מרכזי

- 12.1 ככל שהרכיב המשתנה לבעל תפקיד מרכזי אינו עולה על 1/6 מהרכיב הקבוע ששולם באותה שנה, לא יחול מנגנון הפריסה והדחיה האמור בסעיף זה.
- 12.2 50% (וביחס למנכ"ל 45%) מהמענק המשתנה המשולם במזומן ו/או מהמענק המשתנה ההוני ישולם בתשלום אחד או יותר בסמוך לאחר מועד אישור הדוחות הכספיים של כלל החזקות בגין אותה שנה או במועד מאוחר יותר שייקבע (להלן: "מועד התשלום ראשון").
- 12.3 יתרת המענק המשתנה המשולם במזומן ו/או המענק המשתנה ההוני, (50% וביחס למנכ"ל 55%), תידחה ותיפרס לשלושה תשלומים שווים (בשיטת הקו הישר), על פני שלוש השנים העוקבות (להלן: "תשלום נדחה", "שנות השיחורור").
- 12.4 בחינת פריסת המרכיב המשתנה תחול על הרכיב המשתנה כמכלול באופן שפריסה של רכיב מסוים ברכיב המשתנה עשויה לבוא כנגד אי פריסה של רכיב אחר בתגמול המשתנה ובלבד שהתגמול המשתנה הכולל ייפרס כאמור לעיל.
- 12.5 התשלומים הנדחים במזומן יהיו צמודים למדד. לענין סעיף זה: "מדד הבסיס" - המדד הידוע במועד התשלום הראשון של הרכיב המשתנה השנתי. התשלומים הנדחים יכול ויישאו ריבית, בשיעור שיקבע על ידי הדירקטוריון.
- 12.6 כל רכיב תגמול משתנה נדחה ישולם לבעל תפקיד מרכזי או יהיה ניתן למימוש על ידו, לפי העניין, רק במקרה בו בשנת השיחורור הרלבנטית יתקיימו כל התנאים הבאים: א. יחס כושר פירעון לא יפחת מיחס כושר פירעון מינימלי כפי שהיה במועד התשלום הראשון של הרכיב המשתנה (להלן בסעיף זה: "תנאי הון מינימלי"). ב. כלל החזקות תרשום רווח (להלן בסעיף זה: "תנאי הרווח") ג. ביחס לרכיב תגמול משתנה הוני בלבד - לא התקיימו נסיבות משהות.
- (תנאי הון מינימלי, תנאי הרווח והעדר התקיימות נסיבות משהות, ככל שרלבנטי, להלן בסעיף זה: "תנאי הסף לשיחורור").
- 12.7 לא התקיימו אחד מתנאי הסף לשיחורור בשנה מסוימת, ידחה מרכיב התגמול המשתנה שלא שוחרר וישולם בשנה שלאחר מכן ("השנה העוקבת") בכפוף להתקיימות כל תנאי הסף לשיחורור הרלבנטיים בשנה העוקבת. לא התקיימו תנאי הסף לשיחורור גם בשנה העוקבת, יאבד בעל התפקיד המרכזי את זכאותו לאותו מרכיב.
- 12.8 עוד יובהר, כי במקרה של סיום יחסי עובד-מעביד, לא יוקדמו תשלומים נדחים, להם זכאי בעל תפקיד מרכזי בגין השנים הקודמות והוראות סעיף זה יחולו עליהם ועל הרכיב המשתנה לו זכאי בעל תפקיד מרכזי בגין השנה שבמהלכה הסתיימו יחסי עובד-מעביד (אם וככל שיהיה זכאי). תשלום נדחה, אשר שולם לאחר סיום יחסי עובד-מעביד, אינו בגדר "מענק פרישה".
- 12.9 איסור גידור - החברה תפעל לכך שבעל תפקיד מרכזי יתחייב כי לא ייצור הסדרי גידור פרטיים, המבטלים את השפעת הרגישות לסיכון הגלומה ברכיב המשתנה בתגמולם.
- 12.10 ועדת התגמול והדירקטוריון רשאים להחיל את כללי השיחורור האמורים לעיל גם ביחס לחלקים מהמענק המשתנה שנפרסו בעבר אך טרם שולמו.
- 12.11 **ביטול או הפחתת רכיב משתנה שנתי לבעל תפקיד מרכזי על פי שיקול דעת**
- במועד קבלת ההחלטה על התגבשות הזכאות לתגמול המשתנה השנתי, בנוסף לדרישה לעמידה בתנאי הסף, במקרים מיוחדים וחריגים ומנימוקים שיצינו, הדירקטוריון, לאחר קבלת המלצת ועדת התגמול, יהיה רשאי להפחית מסכומי הרכיב המשתנה השנתי של בעל תפקיד מרכזי, ואף לבטלו כליל במקרים הבאים:
- לצורך שמירה על יציבות גוף מוסדי ועל איתנות הונו העצמי.
  - במועד תשלום הרכיב המשתנה כלל ביטוח אינה עומדת ביחס כושר פירעון מינימלי.
  - במקרה של תשואות שליליות בכספים המנוהלים על ידי החברה עבור עמיתים ומבוטחים, שהינן לפי שיקול דעת הדירקטוריון חריגות לרעה באופן משמעותי ביחס לשוק.
- במידה שנערכה הפחתה במענקים עקב צרכי הקבוצה כאמור, יהא רשאי הדירקטוריון לנייד את המענקים שהופחתו לשנים הבאות, ויהא רשאי לקבוע כי תשלומם בשנים הבאות יהא כפוף לעמידה בתנאי הסף הרלבנטיים באותן שנים, כאמור בסעיף 9.4 לעיל.

13. השבת סכומים על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים

- 13.1 בעל תפקיד מרכזי יחזיר לחברה, סכומים ששולמו לו כרכיב משתנה, במסגרת תנאי כהונתו והעסקתו (להלן: "השבה"), וזאת בתנאים שייקבעו, ובהתקיימותן של נסיבות חריגות במיוחד.
- 13.2 בלי לגרוע מכל סעד העומד לחברה על פי דין, ועדת התגמול והדירקטוריון יקבעו תנאים ונסיבות לביצוע השבה, לרבות סכומי ההשבה או שיעורי ההשבה ההולמים סוגי נסיבות שונים, בהתאם ובכפוף לאמור בחוזר התגמול, כפי שיהיה מעת לעת, שיקללו, לכל הפחות, את אלה:
- (א) שולמו לבעל תפקיד מרכזי סכומים, על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים והוצגו מחדש בדוחות הכספיים של החברה או של קופת גמל שבניהולה (ובלבד שלא מדובר בתיקון הנובע מתיקון ו/או עדכון שחל בהוראות התקינה החשבונאית) ולאור הצגתם מחדש של הנתונים היה אמור להיות משולם לבעל התפקיד המרכזי סכום נמוך מזה ששולם בפועל;
- (ב) שולמו לבעל תפקיד מרכזי סכומים, בהתחשב ברמת סיכון שהתברר כי לא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של החברה או של כספי חוסכים באמצעותה, ולאור רמת הסיכון היה אמור להיות משולם לו סכום נמוך מזה ששולם בפועל;
- (ג) קביעה של ועדת תגמול כי בעל תפקיד מרכזי היה שותף להתנהגות שגרמה נזק חריג לחברה או לחוסכים באמצעותה, לרבות: הונאה או פעילות לא חוקית אחרת, הפרת חובת אמונים, הפרה מכוונת או התעלמות ברשלנות חמורה ממדיניות החברה, כלליה ונהליה.
- לעניין זה, "נזק חריג" ובכלל זה, הוצאה כספית משמעותית בשל קנסות או עיצומים שהוטלו על החברה על ידי רשויות מוסמכות על פי דין, או על פי פסק דין, פסק בורר, הסדר פשרה וכדומה. לעניין זה מובהר כי נזק לא יחשב כנזק חריג (למעט במקרים של הכרעה שיפוטית בהונאה או הפרת חובת אמונים), ככל שסכומו אינו עולה על 5% מההון העצמי של החברה במועד קרות הנזק החריג. לגבי נזק העולה על הסף האמור תבחן הגדרתו כנזק חריג בהתאם לנסיבות העניין.
- הנזק החריג ייוחס לשנה בה בוצע המעשה בגינו נגרם הנזק ולפיכך יובהר כי תשלומו של הנזק החריג לא ייחשב כהוצאה בשנה השוטפת לענין חישוב המענק השוטף, והכל לפי קביעת ועדת התגמול.
- 13.3 לגבי בעל תפקיד מרכזי, שאינו מנכ"ל, שוועדת התגמול קבעה שלא הייתה לו השפעה מהותית על הנסיבות המפורטות בסעיפים 13.2(א)-(ב) לעיל, ניתן שלא לדרוש השבה וחלף זאת, לקזז את הסכומים כאמור מסכום רכיבים משתנים שישולמו לבעל התפקיד בעתיד, אם וככל שישולמו.
- 13.4 אם יתברר כי לא שולם, בחלקו או במלואו, רכיב מתנאי כהונה והעסקה לבעל התפקיד המרכזי על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים והוצגו מחדש בדוחות הכספיים של החברה או של כלל החזקות או של קופות הגמל (ובלבד שלא מדובר בתיקון הנובע מתיקון ו/או עדכון שחל בהוראות התקינה החשבונאית), או בהתחשב ברמת סיכון שהתברר כי לא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של החברה או של כלל החזקות או של כספי חוסכים באמצעותה, ולאור הצגתם מחדש של הנתונים או של רמת הסיכון היה אמור להיות משולם לבעל התפקיד המרכזי סכום גבוה מזה ששולם בפועל, תזכה החברה את בעל התפקיד המרכזי בחלק התשלום החסר ותעמיד לזכותו כל זכות שהייתה עומדת לו אילו היה מחושבים תנאי הכהונה והעסקה מלכתחילה על בסיס הנתונים או רמת הסיכון כפי שהוצגו מחדש.
- 13.5 ועדת התגמול והדירקטוריון יקבעו אם התקיימו נסיבות חריגות להשבה כאמור לעיל ואת סכום ההשבה; ההחלטה בדבר קיומן של נסיבות חריגות וסכום ההשבה ייקבעו בשים לב, בין היתר, לנזק, לאחריות בעל התפקיד, סמכויותיו, מידת מעורבותו והצעדים שנקט למניעת הנזק.
- 13.6 ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לקבוע את מועדי ההשבה כך שיתבצעו תוך תקופה סבירה בהתחשב בגודל הסכום אותו נדרש להשיב.
- 13.7 החברה תנקוט באמצעים העומדים לרשותה, בנסיבות העניין, לרבות באמצעים משפטיים, להשבת סכומים הטעונים השבה לפי סעיף זה.
- 13.8 סכומים ששולמו לבעל תפקיד מרכזי יהיו ברי השבה למשך תקופה של חמש שנים ממועד הענקת הרכיב המשתנה, לרבות לגבי רכיבים נדחים (להלן: "תקופת ההשבה"). ואולם, תקופת ההשבה לגבי רכיב משתנה ששולם לנושא משרה כהגדרתו בחוק החברות, תוארך בשנתיים נוספות, אם במהלך תקופת ההשבה קבעו ועדת תגמול והדירקטוריון כי התקיימו נסיבות המחייבות השבה, כמפורט להלן:
- 13.8.1 החברה פתחה בהליך בירור פנימי לגבי כשל מהותי;
- 13.8.2 אם נודע לחברה שרשות מוסמכת, לרבות רשות מוסמכת מחוץ לישראל, פתחה בהליך בירור מנהלי או חקירה פלילית כנגד החברה או נושאי משרה בה;
- 13.8.3 רשות מוסמכת פתחה בהליך בירור כאמור בקשר עם הונאה או הפרת חובת אמונים של נושא משרה בחברה.
- 13.9 מובהר כי בעל תפקיד מרכזי לא יידרש להשיב לחברה סכומים העולים על התשלום שקיבל בפועל (נטו ממס).

13.10 דיווח לממונה

- 13.10.1 החברה תדווח לממונה, על התקיימות נסיבות להשבה לפי סעיף 13 זה בתוך 30 ימי עסקים ממועד הקביעה. לדיווח יצורף פרוטוקול ועדת תגמול.
- 13.10.2 החברה תדווח לממונה בתום כל שנה קלנדארית על אמצעים שנקטו על ידה להשבת סכומים ועל סכומים שהושבו, ככל שנקטו או הושבו, לפי העניין, היה והתקיימו לגבי בעלי תפקיד מרכזי בה נסיבות להשבה.
- 13.11 על אף האמור לעיל, כאשר סך התגמול המשתנה שהוענק לבעל תפקיד מרכזי בגין שנה קלנדארית אינו עולה על 1/6 מהרכיב הקבוע באותה שנה, אין חובה להפעיל על הרכיב המשתנה בגין אותה שנה את מנגנון ההשבה.

14. תנאים נלווים והטבות נוספות לעובדים (לרבות נושאי משרה)

- 14.1 מעבר לאמור במדיניות זו, התגמול לעובדים עשוי לכלול מרכיבים נוספים שהחברה נוהגת לעיתים להעניק לכלל עובדיה, או לחלק מהם, כגון: החזר הוצאות, חניה, שי לחגים, השתלמויות, הנחה ברכישת מוצרי החברה, נופשים וכו'.
- 14.2 החברה תהיה רשאית, ובמקרים הנדרשים על פי דין - חייבת, לאשר לעובדים, לפי העניין תנאים נלווים נוספים לשכר הבסיסי, בין היתר, כמפורט להלן:
- 14.2.1 הפרשות פנסיוניות וביטוח אובדן כושר עבודה - החברה תהיה רשאית להפריש עבור העובד בגין מלוא שכרו, הפרשות למוצר פנסיוני שייבחר על ידי העובד בהתאם להוראות הדין. ביצוע הפרשות החברה לביטוח פנסיוני יותנה בניכוי מתאים של חלק העובד בהפרשות מתוך שכרו של העובד ויכול שיהיה על כל או חלק מרכיבי התגמול, כולל על רכיבים נלווים נוספים לשכר הבסיסי הכלולים בשכר ו/או מגולמים בו. בנוסף, החברה רשאית לבטח את העובד בביטוח אובדן כושר עבודה. החברה רשאית להתיר לעובד להמיר את סכומי ההפרשה בגין תגמולים שמעבר לתקרת השכר המוכרת לצרכי מס על פי הדין, לתשלום שכר, באופן שעלות העסקתו לחברה לא תגדל.
- 14.2.2 פיצויי פיטורין - ביחס לבעל תפקיד מרכזי - החברה תהיה רשאית לשלם פיצוי פיטורין מלאים הן בפיטורין והן בהתפטרות.
- 14.2.3 קרן השתלמות - החברה רשאית להפריש לקרן השתלמות בהתאם לשיעורים המוכרים על פי הדין ותעביר סכומים אלו לקרן השתלמות על פי בחירתו של העובד על בסיס מלוא שכר הבסיסי. העובד יהיה רשאי להמיר את סכומי ההפרשה שמעבר לתקרת השכר המוכרת לצרכי מס על פי הדין, לתשלום שכר, באופן שעלות העסקתו לחברה לא תגדל.
- 14.2.4 רכב - החברה רשאית להעמיד לרשות העובדים ולשימושם רכב כמקובל בחברה, אשר ישמש, בין היתר, לצורך מילוי תפקידים ויתכן שאף בתוספת גילום מלא. החברה תהיה רשאית לשאת בהוצאות הכרוכות בשימוש ובאחזקת הרכב והכל לפי הנהלים הנהוגים בחברה. החברה תהיה רשאית להעניק לעובד תשלום שווה ערך חלף האמור.
- 14.2.5 תקשורת - החברה רשאית להעמיד לרשות העובד טלפון נייד לשימוש האישי על פי בחירת החברה כמקובל בחברה (בגין מנכ"ל החברה ויו"ר הדירקטוריון תישא החברה בתוספת גילום מלא). כמו כן, החברה תהיה רשאית להעמיד לעובד אמצעי מיכון (מחשב נייד וכדומה) לצורכי עבודתו בהתאם לנהלי החברה.
- 14.2.6 ארוחות / אש"ל - החברה תהיה רשאית לאפשר לעובד לעשות שימוש בהסדר תשלום עבור ארוחות ואש"ל במהלך שעות העבודה וכן תהיה זכאית לאפשר החזר הוצאות, כפי שיקבע בנהלי החברה, מעת לעת.
- 14.2.7 חופשה שנתית - החברה תהיה רשאית להעניק לעובד חופשה שנתית בהיקף שלא יעלה על 25 יום בשנה ובכל מקרה לא פחות מהקבוע בדין. החברה תהיה רשאית לאפשר לעובד לצבור ולפדות ימי חופשה שנתית כפי שיקבע בנהלי החברה, מעת לעת¹⁷.
- 14.2.8 חופשת מחלה - עובד יהיה זכאי להעדר מהעבודה בשל מחלה על פי הוראות חוק דמי מחלה. החברה תהיה רשאית לשלם לעובד תשלום מלא עבור ימים בהם נעדר מהעבודה עקב מחלה החל מיום ההיעדרות הראשון כפי שיקבע בנהלי החברה, מעת לעת. עובד יהיה זכאי לצבור ימי מחלה כפי שיקבע בנהלי החברה, אולם לא יהיה זכאי לפדיון ימי מחלה.
- 14.2.9 דמי הבראה - החברה תהיה רשאית לשלם לעובד דמי הבראה בסכום המקובל בחברה, אך לא פחות מהקבוע בדין.
- 14.2.10 החברה תהיה רשאית לשלם עבור העובדים דמי חבר לאגודות מקצועיות.
- 14.2.11 החברה תהיה רשאית לשלם עבור העובדים דמי מינוי לעיתונים ולספרות מקצועית.
- 14.2.12 החברה תהיה רשאית לשלם עבור השתלמויות, הצטרפות לנסיעת תמרוץ לסוכנים, בדיקות סקר ופעילות רווחה.
- 14.2.13 פטור, שיפוי וביטוח לנושא משרה
- 14.2.13.1 החברה תהיה רשאית להעניק כתבי שיפוי בנוסח שיוחלט על ידה, וביחס לנושאי משרה - בנוסח שאושר ו/או יאושר על ידי האסיפה הכללית של בעלי המניות של בעלי החזקות. ככל שהחברה תבקש לערוך שינוי בכתבי השיפוי, מכל סיבה שהיא, יביאו החברה ו/או כלל החזקות, לפי העניין, את כתבי השיפוי המתוקנים לאישור בפני האורגנים המוסמכים בהתאם להוראות הדין.

17. בחודש אוקטובר 2016 עדכנה החברה את הנהל, באופן שיאפשר במקרים מיוחדים להאריך את תקופת חריגה הקיימת מהצבירה (צבירה של מסכה שנתית אחת לעובד ושתי מסכות לנושא משרה), ביחס לעובדים ולנושאי משרה, בחצי שנה. כאשר תקופת חריגה ארוכה יותר תוגבל בשנתיים ימים, והיא תעשה ביחס לעובדים, באישור מנכ"ל החברה, וביחס לנושאי משרה - באישור הדירקטוריון, ובמקביל אישרה למנכ"ל הארכה לניצול ימי החופשה שנצברו לו, ואשר בוצעה בגינם הפרשה חשבונאית, נכון לחודש ספטמבר 2016, וזאת עד תום תקופת ההסכם כאמור.

- 14.2.13.2 בלי לגרוע מהאמור לעיל, החברה תהיה רשאית לרכוש לנושאי המשרה בקבוצה ביטוח אחריות נושאי משרה וזאת, בסכומי ביטוח שלא יעלו על 400 מיליון דולר ובתמורה לפרמיה שנתית שלא תעלה על 1 מיליון דולר.
- 14.2.13.3 החברה תהיה רשאית לרכוש ביטוח נושאי משרה מסוג Run Off במקרה של העברת שליטה בחברה ו/או בחברה בת.
- 14.2.13.4 החברה תהיה רשאית להעניק פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה, בכפוף לקבלת האישורים הנדרשים להענקת הפטור לפי הדין. פטור כאמור לא יחול על החלטה או עסקה שבה לבעל השליטה או לנושא משרה כלשהו בחברה (גם נושא משרה אחר מזה שעבורו מוענק כתב הפטור) יש בה עניין אישי.

15. הסדרי פרישה

מענק פרישה ביחס לנושאי משרה

- 15.1 מעבר לתשלום פיצויי פיטורים, ובכפוף לתנאי הזכאות הנקובים בסעיף 15.5.1 להלן, החברה תהיה רשאית להעניק לנושא משרה מענק פרישה חד-פעמי שווה ערך לגובה של עד 4 משכורות בסיס. משכורת בסיס למענק פרישה תכלול גם רכיבי שכר נלווים כגון: רכב, טלפון, החזר הוצאות, זכויות סוציאליות והטבות נלוות לשכר (לרבות: הפרשות לביטוחי מנהלים ו/או קרנות פנסיה, קרנות השתלמות, ימי חופשה, דמי הבראה, ימי מחלה וכו') (להלן: "**משכורת בסיס למענק פרישה**"). גובה מענק הפרישה האמור יקבע במועד חתימת הסכם העסקה עם נושא המשרה או לאחר מכן ובלבד שלא יקבע בסמוך למועד פרישתו. בנוסף, בעת סיום יחסי עובד-מעביד תהיה החברה רשאית, בהחלטת האורגנים המוסמכים, להגדיל לנושא המשרה את מענק הפרישה וזאת בגובה של עד 2 משכורות בסיס למענק פרישה, נוספות. כמו כן, לחברה שמור שיקול דעת מיוחד להגדלת מענק הפרישה במקרה שבו נושא המשרה עבד בחברה (לרבות בחברות קשורות) במשך תקופה העולה על 15 שנה וזאת בגובה של עד 2 משכורות בסיס למענק פרישה נוספות. לחלופין, במקום מענק הפרישה הנזכר לעיל, במקרים חריגים ויוצאי דופן, רשאית החברה לקבוע כי במקרה שבו נושא משרה עבד בחברה (לרבות בחברות קשורות) במשך תקופה העולה על 15 שנה, יהיה זכאי נושא המשרה לפיצויי פיטורין סטטוטוריים מוגדלים בגובה של עד 200% בכפוף לתנאים שיקבעו וזאת חלף כל מענק (הסתגלות או פרישה) כאמור בסעיף זה לעיל.
- 15.2 במסגרת השיקולים והקריטריונים שתשקול החברה באשר לקביעת ולהגדלת מענק הפרישה, כאמור לעיל, יילקחו בחשבון, בין היתר, נסיבות הפרישה, תקופת הכהונה, תפקידיו, כישוריו, ביצועי החברה בתקופת הכהונה ותרומתו של נושא המשרה להשגת יעדי החברה, להשאת רווחיה, ולניהול כספי החוסכים באמצעותה, התגמול השנתי שקיבל במהלך תקופת הכהונה, וכן המלצת מנכ"ל החברה.
- 15.3 מענק הפרישה יותנה בביצועים בפועל, יחשב כרכיב משתנה על כל המשתמע מכך ויפרס בהתאם לאמור במדיניות תגמול זו לענין מענק פרישה, כמפורט להלן. למען הסר ספק מובהר כי התאמות שיבוצעו בהפרשות למענק הפרישה במהלך שנות ההעסקה, לא ייבדקו לצורך קביעת יחס קבוע משתנה, כמפורט בסעיף 6.1.6 לעיל.
- 15.4 קביעת תנאי פרישה לנושאי משרה יהיו בכפוף לאישור הדירקטוריון, לאחר שקיבל את אישור ועדת התגמול.
- 15.5 תשלום תנאי פרישה משתנים כאמור אשר עולה על סך של שתי משכורות בסיס למענק, יהיה כפוף להסדרי דחיית תשלומים מעבר למועד עזיבת נושא המשרה, וכמו גם להפעלת מנגנוני התאמה לביצועים בדיעבד, כמפורט להלן:
- 15.5.1 הענקת תנאי פרישה משתנים תותנה בכך שהחברה לא רשמה הפסד מצטבר בתקופת הכהונה של נושא המשרה או בארבע השנים האחרונות לכהונתו כנושא משרה, לפי הקצרה מבין השתיים.
- 15.5.2 סכום בשיעור של 50% (חמישים אחוזים), וביחס למנכ"ל 55%, מתנאי הפרישה המשתנים להם יהיה זכאי נושא המשרה יידחה ויפרס באופן שווה על פני כל אחת משלוש השנים העוקבות למועד סיום העסקתו כאמור (להלן: "**מועד תשלום מנת מענק פרישה**"). ויהיה צמוד לעליית המדד ויכול ויישא ריבית, בהתאם להחלטת הדירקטוריון (להלן: "**מנת מענק פרישה נדחה**").
- 15.5.3 ביצוע התשלום יותנה בקיומו, בשנת השיחרור הרלבנטית, של יחס כושר פירעון שלא יפחת מיחס כושר פירעון מינימלי כפי שהיה במועד אישור הדירקטוריון את תנאי הפרישה (בסעיף זה להלן: "**תנאי התשלום**").
- 15.5.4 ביצוע כל תשלום של מענק פרישה נדחה מותנה בכך שבשנת השיחרור יתקיימו תנאי התשלום. לא שולם תשלום כאמור בשנה מסוימת בשל אי התקיימות תנאי התשלום, הוא ידחה וישולם בשנה העוקבת שבה יתקיימו לראשונה תנאי התשלום ובכל מקרה הדחיה לא תתארך מעבר לחמש שנים מהשנה שבה אמור היה התשלום להשתלם מלכתחילה (שלאחריו תפקע הזכאות לרכיב הנדחה כאמור). למען הסר ספק מובהר כי תגמול משתנה שישולם בתקופה שלאחר עזיבת עבודה, לא יידרש לעמוד ביחס קבוע משתנה, כמפורט בסעיף 6.1.6 לעיל.
- 15.6 אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מזכויות קיימות או נצברות.
- 15.7 נושא משרה לא יהיה זכאי למענק פרישה במקרה שסיום יחסי העבודה נבע מהתפטרותו בתוך שנתיים מתחילת עבודתו (אך למעט אם ההתפטרות אירעה בתוך 12 חודשים ממועד העברת שליטה בחברה).
- 15.8 נושא משרה לא יהיה זכאי למענק הפרישה במקרה בו עזיבתו כרוכה בנסיבות המצדיקות שלילת פיצויי פיטורין על פי דין.
- 15.9 היקף המענק המפורט לעיל הוא ההיקף המקסימלי שיהיה בסמכות ועדת התגמול והדירקטוריון לקבוע בהתאם לעקרונות המפורטים לעיל.

16. הסדרים בסיום עבודה

16.1 אי תחרות

- 16.1.1 נושאי המשרה יתחייבו בכתב, במועד חתימתם על הסכם העסקה בחברה, להימנע מתחרות עם החברה, בתחום עסקיה, למשך תקופה של מספר חודשים (בין 3 ל-9 חודשים ממועד מתן ההודעה המוקדמת) כפי שייקבעו בהסכם העסקה.
- 16.1.2 בכפוף להוראות ההסדר התחיקתי, תשלום בגין תקופת התחייבות לאי תחרות לא ייחשב כמענק פרישה, ככל שנמנע מהעובד לעבוד בתקופה זו בחברות מתחרות בתחום עיסוקה של החברה.

16.2 הודעה מוקדמת

- 16.2.1 בעל תפקיד מרכזי יהיה זכאי לתקופת הודעה מוקדמת שלא תעלה על 6 חודשים במקרים מיוחדים וחריגים ומנימוקים שיצינו לא תעלה על 9 חודשים. תקופת ההודעה המוקדמת לכל נושא משרה תקבע על ידי הדירקטוריון בהמלצת ועדת התגמול טרם חתימת הסכם העסקה עם נושא המשרה.
- 16.2.2 במהלך תקופת ההודעה המוקדמת יידרש בעל התפקיד המרכזי להמשיך ולמלא את תפקידו, אלא אם תחליט החברה (אם מדובר בנושא משרה-החלטת הדירקטוריון בהמלצת ועדת התגמול) לשחרר אותו ממחויבות זו, באופן מלא או חלקי, והוא יהיה זכאי להמשך כל תנאי הכהונה וההעסקה ללא שינוי.

17. עובדים במיקור חוץ

במסגרת הסכמי התקשרות של החברה עם ספקים לגבי "מיקור חוץ" (כהגדרתו בחוזר גופים מוסדיים מס' 2013-9-16 "מיקור חוץ בגופים מוסדיים" או חוזר אחר כפי שיהיה מעת לעת), יובטח כי מנגנון התגמול של עובדים המועסקים על ידי נותן שירות במיקור חוץ בשל עיסוקם בקשר להסכם ההתקשרות כאמור, שיש להם השפעה על פרופיל הסיכונים של החברה או על כספי חיסכון המנוהלים באמצעותה, יהיה עקבי עם עקרונות מדיניות תגמול זו ולא יכלול מנגנונים המעודדים נטילת סיכונים עודפים.

18. תנאי תגמול לעובדי חברה (שאינם בעלי תפקיד מרכזי)

- 18.1 מרבית העובדים בחברה מועסקים על פי הסכם קיבוצי כפי שנקבע מעת לעת (להלן: "**ההסכם הקיבוצי**"). אין באמור במדיניות זו כדי לגרוע מהוראות ההסכם הקיבוצי התקף, במועד אישור המדיניות ויחולו לגביה הוראות סעיף 20.2 להלן, ביחס להסכמים קיימים.
- 18.2 החברה תשלם לעובד את כל התנאים הנלווים הקבועים בחוק ובהתאם לתנאי העסקתו. למען הסר ספק, אין באמור לעיל כדי להטיל על עובדים, שאינם בעלי תפקיד מרכזי, מגבלות שהוטלו בהתאם לחוזר התגמול ביחס לנושאי משרה ואו ביחס לבעלי תפקיד מרכזי.
- 18.3 עובדי החברה אשר אינם בעלי תפקיד מרכזי, יהיו כפופים להוראות המתייחסות אליהם בסעיפים 5.3, 5.4 ו-8 למדיניות זו, וכן יחולו ההוראות המפורטות להלן.
- 18.4 **שכר בסיס**: המשכורת החודשית של כל עובד, תקבע בין השאר בהתייחס, לתפקיד אליו העובד מתמנה או בו הוא מכהן, הסמכות והאחריות הכרוכות בתפקיד, וכן בשים לב להשכלתו, כישוריו, מומחיותו, ניסיונו המקצועי, הישגיו והסכמים קודמים עם העובד (ככל שקיימים) וניתן יהיה להצמידה למדד.
- 18.5 **תקציב המענק השנתי**
  - 18.5.1 בכפוף לעמידה בתנאי הסף, דירקטוריון החברה יהיה רשאי, לאחר קבלת המלצת ההנהלה, לקבוע את תקציב המענקים הכולל השנתי (להלן: "**תקציב המענק השנתי**").
  - 18.5.2 היקף המענק השנתי האישי לכל עובד בחברה ייקבע בהתאם לשיקול דעת הנהלת החברה, במונחים של מספר משכורות חודשיות או אחוז שכר או אחוז מיעד הרווח או מהרווח בפועל.
  - 18.5.3 היקף המענק השנתי לכל עובד יהיה בשים לב לציון הערכה שנקבע לעובד בהתאם לעמידתו בפרמטרים שונים על פי מנגנון ההערכה הנהוג בחברה ויכול שיקח בחשבון את בכירותו בחברה.
  - 18.5.4 במסגרת קביעת תשלום המענק השנתי לכל עובד, תלקח בחשבון הערכת העובד על ידי המנהל, עמידתו ביעדים שהוצבו לו וכן התנהלותו, לחיוב ולשלילה, בקשר עם הקפדה על מילוי הוראות דין ונהלים פנימיים של החברה ותיקון ליקויים שהתגלו בדוחות ביקורת פנים בתחום אחריותו.

18.6 מתווה לקביעת רכיב משתנה שנתי

18.6.1 ההחלטה על תשלום רכיב משתנה לעובדים שאינם בעלי תפקיד מרכזי בגין שנה מסוימת, מותנית בהתקיימות תנאי הסף כאמור בסעיף 9.4.1 לעיל וביחס לתגמול הוני - גם תנאי ביצוע. על אף האמור, בנסיבות מיוחדות שיפורטו בהחלטת הדירקטוריון, הנהלת החברה תהיה רשאית להעניק מענק שנתי לעובדים מסוימים, גם אם החברה לא עמדה בתנאי הסף (למעט תנאי הסף בהתייחס ליחס כושר פירעון מינימלי), וזאת בכפוף לאישור הדירקטוריון.

מובהר כי עובדים, הזכאים במסגרת שכרם החודשי, מלבד תשלום הרכיב הקבוע, גם לתשלום רכיב נוסף (כגון עמלות), בהתאם לשיעור עמידה ביעדים חודשיים או רבעוניים, כפי שנקבעו בתנאי העסקתם, לא יהיו כפופים לתנאי הסף, להסדרי הדחיה וליתר התנאים החלים על הרכיב המשתנה. בקביעת התגמול של עובדים אלה, ינתן ביטוי למפורט בסעיף 18.7 להלן, ככל שהדבר נדרש.

18.7 מתווה לקביעת בונוס שנתי אישי לאוכלוסיות מיוחדות

18.7.1 **עובד בתחום השיווק, המכירה והתיווך מול לקוחות** - בקביעת התגמול תינתן התייחסות למדיניות ניהול הסיכונים של החברה, באופן שמנגנון התגמול לא יעודד חוסר הוגנות כלפי לקוחות החברה.

18.7.2 **עובד בתחום הפיקוח והבקרה** - במסגרת אישור היעדים הנבחרים לצורך קביעת המענק השנתי יודא האורגן המאשר את היעדים, כי תגמול עובדים אלה לא יושפע מביצועי גורמים שאת פעילותם הם בודקים או מבקרים, ומדידת הביצועים שלהם תתבסס על השגת יעדי היחידות שאליהן הם משתייכים.

19. הוראות כלליות, שיקול דעת, תוקף ואחריות

19.1 מדיניות התגמול תהיה בתוקף למשך 3 שנים ממועד אישורה¹⁸ באורגנים המוסמכים של החברה ואחת לשלוש שנים לפחות תובא לאישור מחדש של האורגנים המוסמכים בחברה. בעת אישור מדיניות התגמול, יבחנו תנאי העסקה ביחס למקובל בקבוצות ההשוואה הרלבנטיות, באותה עת.

19.2 בלי לגרוע מהאמור בסעיף 19.1 לעיל, ועדת התגמול והדירקטוריון יבחנו, מעת לעת, ולפחות אחת לשנה, את יישומה של מדיניות התגמול וכן את הצורך בהתאמתה ועדכונה, אם חל שינוי מהותי בנסיבות שהיו קיימות בעת קביעתה או מטעמים אחרים. שינויים במדיניות התגמול, ככל שיהיו, יאושרו בהתאם להוראות הדין.

19.3 ביחס לכל שנה קלנדארית, האורגנים הרלוונטיים של החברה יהיו רשאים לסטות או לשנות את מדיניות התגמול במתכונתה הנוכחית, לפי שיקול דעתם, באופן שאינו מיטיב ביחס לתנאי התגמול הכולל של העובדים ונושאי המשרה. על אף האמור, יובהר כי, ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לשנות את מדיניות התגמול ביחס לנושאי המשרה ובלבד שהיקף השינוי השנתי הכולל ברכיבי התגמול לא יעלה על 10% ביחס לכל נושא משרה.

19.4 יצוין כי בהתאם להוראות הדין, לרבות חוק תגמול בכירים, החברה עשויה לשאת בעלויות נוספות בגין העסקתם של עובדים ונושאי משרה בהתאם לתנאי מדיניות זו.

19.5 יודגש, כי מסמך זה מהווה מסמך מדיניות וקווים מנחים ולפיכך אין בו כדי להקים כל זכות לעובדים ו/או לכל צד שלישי אחר, ובכלל כך לא תהיה למי מהם זכות לטעון כלפי החברה כי היא חייבת לפעול על פי מדיניות התגמול. ההוראות הקבועות בהסכמי העסקה, הסכמים קיבוציים ותוכניות התגמול האישיות שאושרו כדין גוברות על הוראות מדיניות התגמול.

19.6 יובהר כי יישום מדיניות תגמול זו יעשה בכפוף לכך שלא יהיה בכך משום הפרה של הוראות דין לרבות דיני העבודה בדגש על חוקי הגנת השכר, לרבות הכרעות של בית המשפט במקרים פרטניים או אישורים שניתנו על ידו.

19.7 מדיניות תגמול זו תגובה בנהלים אשר יכללו תיאור של הגורמים המעורבים בתהליך התכנון, האישור, והניטור של המדיניות ושל הסכמי התגמול.

20. הוראות מעבר

20.1 הוראות מדיניות תגמול זו יחולו על הסכמי תגמול שאושרו מיום התחילה ואילך, אלא אם כן נאמר אחרת.

20.2 הסכמי העסקה קודמים בין החברה ובין נושאי משרה שלה לא יבטלו עם כניסתה לתוקף של מדיניות תגמול זו והם הותאמו ויותאמו בהתאם ובמועד המתחייב על פי הוראות הדין הרלבנטיות¹⁹.

20.3 בכפוף לאמור לעיל, למען הסר ספק, אין במדיניות התגמול כדי לפגוע בזכויות העובדים בקשר עם כהונתם והעסקתם בחברה, הקיימות ביום התחילה וכן בזכויות שנצברו ו/או נוצרו ו/או שיצברו בגין תקופות קודמות וזאת עד למועד התאמתם למדיניות או עד למועד הנדרש להתאמתן בהתאם להוראת הדין הרלבנטית כאמור (להלן: "זכויות שנצברו")²⁰.

¹⁸ יובהר כי הוראות המדיניות הנובעות מחוק שכר בכירים יהיו בתוקף החל מיום 12 באוקטובר 2016.

¹⁹ בהתאם למכתב ששלחה החברה לנושאי המשרה בחברה בחודש אוקטובר 2016, בו הודיעה להם כי תנאי התגמול שלהם יותאמו להוראות חוק תגמול בכירים. למען הסר ספק, לא יהיה בשינוי התנאים כאמור כדי לפגוע בזכויות שנצברו קודם למועד זה. לענין מתן הודעה למנכ"ל, ראה הערת שוליים 13 לעיל.

²⁰ מובהר כי אין בהוראות מדיניות התגמול כדי להחמיר מעבר להוראות המעבר הקבועות בחוזר התגמול ולתיקון לחוזר ולחוק תגמול בכירים, ואין בהן כדי לפגוע בזכויות שהוראות המעבר נועדו למנוע פגיעה בהן.

- 20.4 יובהר כי זכויות שנצברו לא יילקחו בחשבון לצורך חישוב התקרות הקבועות במדיניות זו ביחס לתגמול גם אם מועד תשלומם בפועל מאוחר יותר ליום התחילה או למועד לכניסתה לתוקף של הוראת הדין, לרבות אופציות שהוענקו כאמור ושהתשלום בגינם הופרש.
- 20.5 יובהר כי אם וכאשר בהתאם לחוק תגמול בכירים, ההוצאה השנתית החזויה בגין תגמול של עובד תעלה על מגבלת התגמול, יופחת תגמול העובד בהתאם, באיזה מרכיבי התגמול שלו.
- יובהר כי בגין שנת 2016 תבחן תקרת התגמול, באופן יחסי, לתקופה שהחל ממועד תחילת החוק, ורכיבי רכיבי תגמול משתנים שישולמו בגין שנה זו, ייוחסו בהתאם.
- 20.6 ככל שהוראות חוזר התגמול יתעדכנו בעתיד, ניתן יהיה להתאים את תנאי התגמול בהתאם, באישור ועדת התגמול והדירקטוריון.
- 20.7 מבלי לגרוע מן האמור בסעיף 19.6 לעיל, מובהר כי מי שיודיע על התפטרותו עד ליום 1 לינואר 2017, לא יאבד את זכאותו לקבל את מלוא הזכויות שהיו מגיעות לו, בגין סיום יחסי עובד מעביד, או סיום כהונה, אילו הסתיימו יחסים אלו, עד למועד תחילת חוק תגמול בכירים (12 לאוקטובר 2016).

חלק ב

דוח הדירקטוריון

דוח הדירקטוריון על מצב ענייני התאגיד לתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018 (להלן: "דוח הדירקטוריון") סוקר את השינויים העיקריים בפעילות כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה") בשנת 2018 (להלן: "תקופת הדוח").

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998 ובהתאם לחוזרי הממונה על רשות השוק ההון, ביטוח וחיסכון (להלן: "הממונה").

תוכן עניינים

2-2	1. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד
2-2	2. התפתחויות ושינויים מהותיים בסביבה המאקרו כלכלית בתקופת הדוח
2-3	3. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד
2-4	3.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות
2-11	3.2 נתונים עיקריים מהדוחות המאוחדים על המצב הכספי

1. תיאור בעלי השליטה בחברה

החברה הינה חברה בת בבעלות מלאה (99.98%) של כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ (להלן: "כלל החזקות" או "החברה האם"), שמניותיה נסחרות בבורסה, ובעל המניות העיקרי ושיעור אחזקותיו בקירוב הינם:

בסמוך למועד פרסום הדוחות		ליום 31 בדצמבר 2018		בעל המניות
החזקה בזכויות ההצבעה בדילול מלא ⁽¹⁾	החזקה בזכויות ההצבעה	החזקה בהצבעה בדילול מלא ⁽¹⁾	החזקה בזכויות ההצבעה	
25.16	25.32	29.62	29.82	אי די בי חברה לפתוח בע"מ

יצוין כי אי די בי פתוח מחזיקה במניות כלל החזקות במישרין ובעקיפין, באמצעות נאמן שמונה להחזקה במניות השליטה בכלל החזקות.

לפרטים נוספים בדבר אחזקות אי די בי פתוח בכלל החזקות, עסקאות החלף שביצעה במניותיה וחובתה של אי די בי פתוח למכור את מניותיה ראה ביאור 1 בדוחות הכספיים.

לפרטים בדבר מכירת מניות כלל החזקות שהוחזקו על ידי בנק הפועלים בתקופת הדוח ראו ביאור 1(ב)(5) בדוחות הכספיים.

2. התפתחויות ושינויים מהותיים בסביבה המאקרו כלכלית בתקופת הדוח

ההשפעה הכוללת של ההתפתחויות בשווקים, המפורטת להלן, על תוצאות הקבוצה בתקופת הדוח, באה לידי ביטוי בעליה בשיעורי הריביות בהן נעשה שימוש לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות ובירידות בשווקי ההון, בעיקר בשוק המניות ברבעון הרביעי אשר פגעו בהכנסות מהשקעות בתקופת הדוח. לפרטים נוספים ראה ביאור 41(א) בדוחות הכספיים.

פרמטר	נתונים לתקופה
התפתחות במשק ובתעסוקה בישראל	בשנת 2018 עלה התוצר בכ-3.3%, כאשר ברבעון הרביעי עלה בכ-3% (במונחים שנתיים), כך בהתאם לאומדן של הלמ"ס. בהתאם להערכת חטיבת המחקר של בנק ישראל מחודש ינואר 2019, צפוי התוצר לצמוח בכ-3.4% בשנת 2019.
נתוני האינפלציה	על פי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס לחודש דצמבר 2018: <ul style="list-style-type: none"> • אחוז המועסקים שעובדים בהיקף מלא בדרך כלל, מכלל המועסקים - 78.7% (לעומת 77.9% בסוף 2017). • אחוז הבלתי מועסקים מכוח העבודה בקרב בני 25-64 הינו 3.7% (בדומה לסוף 2017). • אחוז בני 25-64 בכוח העבודה הינו 80.5% (בדומה לסוף 2017). • שיעור התעסוקה בקרב בני 25-64 הינו 77.5% (בדומה לסוף 2017).
שערי חליפין	בשנת 2018 עלה מדד המחירים לצרכן בכ-0.8%, זאת בהשוואה לעלייה בשיעור של כ-0.4% בשנת 2017. לאחר תקופת הדוח פרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את מדד המחירים לחודש ינואר שירד בשיעור של כ-0.1% ולחודש פברואר שעלה בשיעור של כ-0.1%.
התפתחות שיעור הריבית והתשואות	במהלך שנת 2018 נחלש השקל מול הדולר והאירו בכ-7.5% וכ-3.2% בהתאמה. ברבעון הרביעי לשנת 2018 נחלש השקל מול הדולר והאירו בכ-3.3% וכ-1.8% בהתאמה. יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל נכון לסוף הרבעון הרביעי 2018 עומדות על כ-115 מיליארד דולר. לעניין השפעת סביבת הריבית הנמוכה, ראה ביאור 41(א) לדוחות הכספיים. ריבית בנק ישראל עלתה ברבעון האחרון (חודש נובמבר) בכ-0.15% לשיעור של 0.25%. בהתאם להערכת חטיבת המחקר של בנק ישראל מחודש ינואר 2019, ריבית בנק ישראל צפויה לעלות לשיעור של 0.5% במהלך 2019.

¹ אחוז האחזקה בדילול מלא נערך בהנחה תאורטית של מימוש כל האופציות, לפרטים נוספים ראה באור 37 בדוחות הכספיים השנתיים.

2. התפתחויות ושינויים מהותיים בסביבה המאקרו כלכלית בתקופת הדוח (המשך)

Q4		1-12		באחזים	התפתחויות בשוק ההון בישראל ובעולם (במונחי מטבע מקומי)
2017	2018	2017	2018	מדדי מניות בארץ	
6.2	(10.9)	2.7	(3.0)	ת"א 35	
4.5	(8.9)	21.2	(3.0)	ת"א 90	
5.6	(10.2)	6.4	(2.3)	ת"א 125	
(3.6)	(12.4)	4.5	(15.6)	ת"א צמיחה	
מדדי אג"ח					
1.3	(1.6)	4.7	(1.5)	כללי	
1.6	(2.1)	5.6	(0.7)	תלבונד צמודות	
1.5	(3.0)	7.5	(4.3)	תלבונד שקלי	
1.5	(1.6)	3.4	(1.4)	ממשלתי צמוד מדד	
0.8	(0.4)	3.7	(1.2)	ממשלתי שקלי	
מדדי מניות בעולם					
8.4	(9.5)	12.8	1.4	דאו ג'ונס	
4.4	(15.4)	15.6	3.3	נאסד"ק	
10.0	(10.2)	11.6	(2.6)	ניקיי טוקיו	
(0.4)	(13.1)	12.2	(8.0)	קאק פריז	
3.1	(9.8)	6.6	(10.4)	פוטי לונדון	
0.6	(13.6)	15.5	(15.5)	דאקס פרנקפורט	
3.5	(11.7)	8.5	(4.0)	WORLD MSCI	

לפרטים נוספים ראה ביאור 14 בדוחות הכספיים.
לפרטים בדבר ההשלכות על התוצאות הכספיות, ראה סעיף 3 להלן.

**התפתחויות
במצב הכלכלי
בעולם**

הכלכלה העולמית ממשיכה במגמה של צמיחה, אם כי ניכרת מגמה של התמתנות בחודשים האחרונים.

ארה"ב – בשנת 2018 צמחה הכלכלה האמריקאית בכ-2.9% וברבעון הרביעי ב-3.1% (במונחים שנתיים). שנת 2018 התאפיינה במדיניות הצמצום המוניטרי בה פועל ה"פד", אשר המשיך בצמצום המאזן באופן הדרגתי וביצע ארבע העלאות ריבית במהלך השנה לרמה של 2.5%-2.25%. נציין, כי שנת 2018 הושפעה לרעה גם ממלחמת הסחר בין ארה"ב לסין ומהחלשות כלכלית גלובלית. מאידך, יש לציין כי שוק העבודה הציג מגמה חיובית.

אירופה – בשנת 2018 צמחה כלכלת אירופה בקצב של 1.9% וברבעון הרביעי בקצב של 1.2% (במונחים שנתיים). החולשה בכלכלה האירופית בשנת 2018 לעומת התקופה המקבילה אשתקד (בה צמחה הכלכלה האירופית בכ-2.5%) נבעה ממספר גורמים ביניהם ניתן למנות את ההאטה בצמיחה הגלובלית, בעיות פוליטיות בגוש כגון ה-Brexit, משבר החוב האיטלקי ו"מחאת האפודים הזוהרים" בצרפת נגד יוקר המחיה וכן שינויים רגולטוריים בתעשיית הרכב, שהביאו לירידה בפעילות התעשייתית. מאידך, שוק העבודה באירופה המשיך במגמה החיובית שבאה לידי ביטוי בירידה בשיעור האבטלה ועלייה בשכר. שיעור הריבית נותר ללא שינוי. על פי החלטת הבנק המרכזי הופסקה ההרחבה הכמותית בחודש דצמבר.

סין – קצב הצמיחה בכלכלת סין נמצא בהאטה, על רקע השינויים המבניים הנובעים ממעבר מכלכלת הייצוא לכלכלה שתונע מביקושים מקומיים ומירידה בהיקף האשראי ובכמות הכסף. הצמיחה בשנת 2018 הייתה בקצב של 6.4%. במהלך שנת 2018 נחלש משמעותית היואן הסיני ככל הנראה כתוצאה מהחלשות קצב הצמיחה. במטרה למנוע את המשך הירידה בצמיחה ולתמוך בכלכלה נקט הממשל במספר צעדים פיסקאליים ומוניטריים מרחיבים.

3. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד

3.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (למידע בדבר מגזרי הפעילות, ראה ביאור 5 בדוחות הכספיים)

א. תקופת הדוח

הפרמיות שהורווחו ברוטו בתקופת הדוח הסתכמו לסך של כ-10,276 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ-9,730 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בפרמיה נובע בעיקר מעסקי ביטוח חיים ובריאות כתוצאה מהגברת מכירות מוצרי ביטוח מנהלים ובריאות פרט.

ההפסד הכולל לאחר מס לבעלי מניות החברה בתקופת הדוח הסתכם לסך של כ-165 מיליוני ש"ח, לעומת רווח כולל בסך של כ-356 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. התשואה להון במונחים שנתיים בתקופת הדוח עמדה על שיעור שלילי של 3.4%, לעומת שיעור חיובי של 7.9% בתקופה המקבילה אשתקד.

ההפסד הכולל בתקופת הדוח הושפע בעיקר מירידה בתשואות שוקי ההון שהיו נמוכות מהתשואות בתקופה המקבילה אשתקד וקיבלו ביטוי בקיטון בהכנסות מהשקעות שהביאו, בין היתר, לגביית דמי ניהול משתנים בסך של כ-3 מיליוני ש"ח, לעומת גבייה בסך של כ-352 מיליוני ש"ח אשתקד. יצוין כי נכון ליום 31 בדצמבר 2018, ישנה התחייבות למבוטחים בגין גביית דמי ניהול משתנים² בתיק הפוליסות המשתתפות ברווחים בביטוח חיים בסך של כ-87 מיליוני ש"ח.

התוצאות בתקופת הדוח ובתקופה המקבילה אשתקד כמפורט בסעיף ד' להלן כוללות, בין היתר, את ההשפעות המפורטות הבאות³:

Q4		לשנת		במיליוני ש"ח
2017	2018	2017	2018	
				ביטוח חיים – סביבת הריבית הנמוכה ו-LAT:
				שינוי שיעור ריבית היוון בחישוב ההתחייבות להשלמה לעתודות לקצבה ולגמלאות בתשלום
(39)	49	(197)	85	שינוי בהתחייבות להשלמה לעתודות לקצבה (פקטור K)
(63)	16	(126)	135	בחינת נאותות עתודות (LAT)
93	29	64	75	
(9)	94	(259)	295	סך הכל ביטוח חיים
18	23	(78)	52	ביטוח כללי - השפעת המלצות ועדת וינוגרד ⁴
-	73	-	-	ביטוח סיעוד במגזר בריאות - בחינת נאותות עתודות (LAT)
(27)	-	(108)	(115)	הפחתת מוניטין גמל

בתחומי הפעילות, פרט להשפעת שוק ההון וההשפעות שתוארו לעיל, נרשם קיטון ברווח הכולל בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד, בעיקר בגין התפתחות שלילית בתביעות ועדכון אומדנים בענף סיעוד ומעדכון הפרשה לתביעות בחבות מעבידים וצד ג' בביטוח כללי שקיבלה ביטוי במודל האקטוארי. מנגד, חל גידול ברווח בענף רכב רכוש, כמפורט בסעיף ד' להלן.

ב. רבעון נוכחי

הפרמיות שהורווחו ברוטו ברבעון הסתכמו לסך של כ-2,628 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ-2,423 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בפרמיה נובע בעיקר מעסקי ביטוח חיים ובריאות כתוצאה מהגברת מכירות מוצרי ביטוח מנהלים ובריאות פרט.

ההפסד הכולל לאחר מס לבעלי מניות החברה ברבעון הסתכם לסך של כ-211 מיליוני ש"ח, לעומת רווח כולל בסך של כ-182 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. התשואה להון במונחים שנתיים עמדה על שיעור שלילי של 17.1%, לעומת שיעור תשואה חיובי של 15.6% בתקופה המקבילה אשתקד.

ההפסד הכולל ברבעון לעומת הרווח בתקופה המקבילה אשתקד נבע בעיקר מירידה בתשואות שוקי ההון שהיו נמוכות מהתשואות בתקופה המקבילה אשתקד וקיבלו ביטוי בהפסדים מהשקעות, בין היתר, להחזר דמי ניהול משתנים בסך של כ-123 מיליוני ש"ח, לעומת גבייה בסך של כ-112 מיליוני ש"ח אשתקד. בנוסף, כללו התוצאות את ההשפעות שתוארו בטבלה לעיל.

² "התחייבות למבוטחים בגין גביית דמי ניהול משתנים" - תשואה שלילית מצטברת במהלך תקופת הדוח אשר תנוכה לצורך חישוב דמי הניהול מתשואה חיובית בתקופות עוקבות.

³ לפרטים בדבר השפעות נוספות על תוצאות מגזרי הפעילות, ראה סעיף ד' להלן.

⁴ נכון ליום 31 בדצמבר 2018, יתרת ההפרשה עומדת על סכום של כ-167 מיליוני ש"ח. לפרטים נוספים ראה באור 37(ה)(2)(4)(ו) לדוחות הכספיים.

3. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד

3.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (למידע בדבר מגזרי הפעילות, ראה ביאור 5 בדוחות הכספיים) (המשך)

ב. רבעון נוכחי (המשך)

בתחומי הפעילות, הקיטון ברווח הכולל ברבעון לעומת התקופה המקבילה אשתקד, נובע בעיקר מהתפתחות שלילית בתביעות ומעדכון אומדנים בענף סיעוד וגידול מהתפתחות שלילית בתביעות בחבות מעבידים וצד ג' בביטוח כללי שקיבלה ביטוי במודל האקטוארי. מנגד, חל גידול ברווח בענף רכב רכוש כתוצאה משיפור חיתומי וגידול ברווח החיתומי בביטוח חיים, כמפורט להלן.

ג. התפתחויות לאחר תקופת הדוח

בתקופה שלאחר מועד הדוח ועד סמוך לפרסומו, חלו עליות בשווקי ההון שהביאו, בין היתר נכון לסוף חודש פברואר 2019, לסגירת ההתחייבות למבוטחים בגין גביית דמי ניהול משתנים וגביית דמי ניהול משתנים בסך של כ-136 מיליוני ש"ח.

כמו כן חלה ירידה בעקום הריבית חסרת הסיכון. בהמשך לאמור בביאור 37(ה) ו-1(ה) בדוחות הכספיים, ירידה בשיעור הריבית עשויה לגרום לגידול בהתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה לרבות שינוי פקטור K, בהתחייבויות לגמלאות בתשלום בביטוח חיים וכן כחלק מבדיקת נאותות העתודה (LAT), בהתחייבויות הביטוח בביטוח כללי בענפי חובה, חבויות ותאונות אישיות.

בשלב זה, לא ניתן להעריך את ההשלכות של הירידה בעקום הריבית חסרת סיכון בתקופה זו על התוצאות הכספיות לרבעון הראשון לשנת 2019, וזאת בין היתר, לנוכח אי הודאות ביחס להשפעת ההתפתחויות האמורות על הערכת ההתחייבויות הביטוחיות של כלל ביטוח, בהתייחס להשפעת הירידה בעקום הריבית על שוים ההוגן של נכסי חוב ובהתייחס להמשך ההתפתחויות בשווקים הפיננסיים עד לסוף הרבעון הראשון לשנת 2019, ואין באמור כדי להוות כל הערכה לגבי תוצאותיה הכספיות הצפויות של החברה לשנת 2019.

לפרטים בדבר מבחני רגישות הנוגעים לסיכונים שוק ראה ביאור 37 בדבר ניהול סיכונים בדוחות הכספיים.

ד. פרטים עיקריים נוספים והשפעות עיקריות נוספות לפי מגזרים

להלן פירוט הרווח הכולל בחלוקה למגזרים:

Q4	לשנת		סעיף	במיליוני ש"ח		
	2017	2018			2017	2018
120	(24)	(113)	267	144	3.1.1.1	ביטוח חיים
5	(14)	43	11	(16)	3.1.1.4	פנסיה
(28)	1	8	(102)	(105)	3.1.1.3	גמל
97	(37)	(61)	177	23		סך הכל חטיבת חיסכון ארוך טווח
51	(57)	(13)	62	47	3.1.2	ביטוח כללי
80	(140)	216	184	(165)	3.1.3	ביטוח בריאות
31	31	149	124	132	3.1.6	הוצאות מימון
78	(83)	96	229	(55)	3.1.4	אחר וסעיפים שאינם כלולים בתחומי הביטוח
276	(349)	89	528	(282)		סך הכל רווח (הפסד) כולל לפני מס
92	(140)	(27)	166	(122)		מיסים (הטבת מס)
184	(210)	116	362	(160)		סך הכל רווח (הפסד) הכולל לתקופה, נטו ממס
182	(211)	112	356	(165)		מיוחס לבעלי המניות של החברה
1	-	3	5	4		מיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
15.6	(17.1)	2.5	7.9	(3.4)		תשואה להון במונחים שנתיים (באחוזים) *

(* התשואה להון מחושבת על פי הרווח לתקופה המיוחס לבעלי המניות של החברה מחולק בהון לתחילת התקופה המיוחס לבעלי המניות של החברה.)

3. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

3.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (למידע בדבר מגזרי הפעילות, ראה ביאור 5 בדוחות הכספיים) (המשך)

3.1.1. חיסכון ארוך טווח

3.1.1.1. פעילות ביטוח חיים

הערה	Q4		לשנת		ביטוח חיים
	2017	2018	2017	2018	
	1,347	1,515	5,535	5,846	פרמיות שהורוחו ברוטו
	120	(24)	267	144	רווח (הפסד) כולל
<p>תקופת הדוח - בתקופת הדוח נרשם קיטון בעתודות הביטוח בגין סביבת הריבית הנמוכה ו-LAT בסך של כ-295 מיליוני ש"ח לעומת גידול עתודות בסך של כ-259 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד (ראה סעיף א' לעיל). כמו כן בתקופה המקבילה אשתקד ביצעה החברה תיקון לשיוך התחייבויותיה למבוטחים מקבלי הגמלה, לקרנות אג"ח חץ שונות הנושאות תשואה מובטחת וכתוצאה מכך קטנו עתודות הביטוח וגדל הרווח לפני מס בסך של כ-88 מיליוני ש"ח ללא השפעה בתקופת הדוח.</p> <p>מנגד בתקופת הדוח ההכנסות מהשקעות קטנו בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, המרווח הפיננסי הסתכם בתקופת הדוח לסך של כ-515 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-1,016 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.</p> <p>רבעון נוכחי - ההפסד לעומת הרווח הכולל בתקופה המקבילה אשתקד, הושפע בעיקר מירידות בשווקי ההון, אשר קיבלו ביטוי בקיטון במרווח הפיננסי כאמור לעיל, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. השפעה זו קוזזה בחלקה מקיטון בעתודות הביטוח בגין סביבת הריבית הנמוכה ו-LAT בסך של כ-94 מיליוני ש"ח לעומת גידול עתודות בסך של כ-9 בתקופה המקבילה אשתקד (ראה סעיף א' לעיל) ומגידול בעתודות בתקופה המקבילה אשתקד בסך של כ-67 מיליוני ש"ח בעיקר לאור יישום תוצאות מחקר החברה על שיעורי ביטולים עדכניים. (לפירוט נוסף ראה ביאור 37(ה)(ד)).</p>					
	2.1%	2.2%	2.1%	2.0%	שיעור הפדיונות של פוליסות ביטוח החיים מעתודה ממוצעת במונחים שנתיים
	1,140	(2,300)	3,303	(711)	רווחי (הפסדי) השקעה שנזקפו למבוטחים לאחר דמי ניהול
פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר 1990					
	249	225			פרמיות שהורוחו ברוטו
	130	179			רווח (הפסד) כולל
<p>הקיטון בפרמיות נבע בעיקר מהתפתחות התיק שעסקיו נמכרו עד סוף שנת 1990.</p> <p>הגידול ברווח בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד נבע בעיקר מקיטון בעתודות הביטוח בגין סביבת הריבית הנמוכה ו-LAT בסך של כ-160 מיליוני ש"ח לעומת גידול עתודות בסך של כ-103 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד (ראה סעיף א' לעיל).</p> <p>מנגד, נרשמה ירידה במרווח הפיננסי בתקופת הדוח שהסתכם בסך של כ-78 מיליוני ש"ח לעומת כ-260 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד (ראה ביאור 20). כמו כן בתקופה המקבילה אשתקד ביצעה החברה תיקון לשיוך התחייבויותיה למבוטחים מקבלי הגמלה, לקרנות אג"ח חץ שונות הנושאות תשואה מובטחת וכתוצאה מכך קטנו עתודות הביטוח וגדל הרווח לפני מס בסך של כ-88 מיליוני ש"ח ללא השפעה בתקופת הדוח.</p>					

3. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

3.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (למידע בדבר מגזרי הפעילות, ראה ביאור 5 בדוחות הכספיים) (המשך)

3.1.1 חיסכון ארוך טווח (המשך)

3.1.1.1 פעילות ביטוח חיים (המשך)

להלן תיאור עיקרי התוצאות בביטוח חיים לפי סוגי מוצרים בהתאם לפרוט בביאור 20 לדוחות הכספיים:

הערה	2017	2018	ביטוח חיים
			שנמכרו מיום 1 בינואר 1991 ועד ליום 31 בדצמבר 2003
			פרמיות שהורווחו ברוטו
	1,655	1,668	רווח (הפסד) כולל
הקטיון ברווח הכולל בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד נבע בעיקר מקטיון בדמי ניהול משתנים אשר הסתכמו לט"ח של כ-3 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-352 מיליוני ש"ח אשתקד כתוצאה מקטיון ברווחי ההשקעה. מנגד בתקופת הדוח קטנה ההתחייבות להשלמה לעתודות לקצבה בגין פקטור K בסך של כ-135 לעומת גידול בהתחייבות בסך של כ-126 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.	231	88	
			שנמכרו מיום 1 בינואר 2004
			פרמיות שהורווחו ברוטו
	2,926	3,260	רווח (הפסד) כולל
הגידול בפרמיות בפוליסות נובע בעיקר מגידול במכירות ביטוחי מנהלים.	(163)	(151)	
			פוליסות ללא מרכיב חיסכון
			כיסוי לסיכון הנמכר כפוליסה בודדת (פרט)
			פרמיות שהורווחו ברוטו
	614	612	רווח (הפסד) כולל
הקטיון ברווח בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד, נובע בעיקר מקטיון בהכנסות מהשקעות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות.	46	20	
			כיסוי לסיכון הנמכר כפוליסה קבוצתית
			פרמיות שהורווחו ברוטו
	90	82	רווח (הפסד) כולל
הקטיון ברווח הכולל נבע בעיקר מקטיון בהכנסות מהשקעות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות.	22	7	

3.1.1.2 נתונים בדבר הפרמיות שהורווחו, דמי הניהול ומרווח פיננסי⁵:

Q4	לשנת		דמי ניהול משתנים* (במיליוני ש"ח)	
2017	2018	2016	2017	2018
112	(123)	106	352	3
108	111	379	410	433
220	(12)	485	761	436
313	(20)	686	1,016	515
1,282	1,337	4,817	5,226	5,388
65	178	182	309	459
1,347	1,515	4,999	5,535	5,846
17	17	111	82	69
59	122	358	209	368
77	140	469	291	437

(* ליום 31 בדצמבר 2018 התחייבות למבוטחים בגין דמי הניהול המשתנים הינה בסך של כ-87 מיליוני ש"ח.)

⁵ המרווח הפיננסי כולל רווחים (הפסדים) מהשקעות שנזקפו לרווח כולל אחר, אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים על בסיס הקטנת הזקיפה לחיסכון במערכת החברה.

3. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

3.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (למידע בדבר מגזרי הפעילות, ראה ביאור 5 בדוחות הכספיים) (המשך)

3.1.1 חיסכון ארוך טווח (המשך)

3.1.1.2 נתונים בדבר הפרמיות שהורווחו, דמי הניהול ומרווח פיננסי (המשך)

פרטים בדבר שיעורי התשואות בפוליסות משתתפות ברווחים

פוליסות שהוצאו בשנים 1992-2003 (קרן י')						
Q4			לשנת			
2016	2017	2018	2016	2017	2018	
2.05	2.70	(4.01)	2.95	8.50	(1.13)	תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול
1.62	2.19	(3.80)	2.01	6.72	(1.70)	תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול
1.74	2.80	(3.91)	2.64	8.82	0.05	תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול
1.31	2.29	(3.70)	1.70	7.04	(0.52)	תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול

פוליסות שהוצאו החל משנת 2004 (קרן י' החדשה)						
Q4			לשנת			
2016	2017	2018	2016	2017	2018	
1.70	2.67	(4.30)	2.46	8.12	(1.71)	תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול
1.42	2.39	(4.57)	1.32	6.93	(2.78)	תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול
1.39	2.77	(4.21)	2.15	8.45	(0.53)	תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול
1.11	2.49	(4.47)	1.01	7.25	(1.62)	תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול

3.1.1.3 פעילות הגמל

הערה	Q4		לשנת		
	2017	2018	2017	2018	
תקופת הדוח - התוצאות בתקופת הדוח ובתקופה המקבילה אשתקד הושפעו בעיקר מירידת ערך מוניטין שנרשמה בסך של כ-115 מיליוני ש"ח לעומת ירידת ערך בסך של כ-108 מיליוני ש"ח אשתקד.	(28)	1	(102)	(105)	רווח (הפסד) כולל
רבעון- המעבר לרווח לעומת ההפסד בתקופה המקבילה אשתקד נובע מהפחתת מוניטין בסך של כ-27 מיליוני ש"ח אשתקד, ללא השפעה ברבעון הנוכחי.					
יצוין, כי בתקופת הדוח וברבעון, חל צמצום משמעותי בניידים השליליים נטו.					
	413	592	1,601	1,814	דמי גמולים

3.1.1.4 פעילות הפנסיה

הערה	Q4		לשנת		
	2017	2018	2017	2018	
תקופת הדוח ורבעון - הקיטון ברווח והמעבר להפסד בתקופת הדוח וברבעון הנוכחי, נובע בעיקר מקיטון בהכנסות מדמי ניהול בשל תנאי התחרות בתחום שהביאו לשחיקה בשיעורי דמי הניהול וכן מגידול בהוצאות תפעול גבייה, וטיפול בעדכוני רגולציה. השפעות אלו קוזזו בחלקם על ידי גידול בהפקדות השוטפות. בנוסף בתקופת הדוח וברבעון נרשמו הפסדים מהשקעות, לעומת הכנסות מהשקעות בתקופות המקבילות אשתקד.	5	(14)	11	(16)	רווח (הפסד) כולל
לפרטים בדבר מכתב מאת הממונה במסגרתו נבחרו קרנות פנסיה שיהוו קרנות ברירת מחדל, ראה סעיף 6.2.2 לפרק עדכונים לפרק תיאור עסקי התאגיד.					
	1,465	1,540	5,702	5,891	דמי גמולים

3. הסברי הדייקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

3.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (למידע בדבר מגזרי הפעילות, ראה ביאור 5 בדוחות הכספיים) (המשך)

3.1.2 ביטוח כללי - להלן התפלגות הפרמיות והרווח הכולל:

הערה	Q4 2017	Q4 2018	2017	2018	ביטוח כללי פרמיות ברוטו
תקופת הדוח - נרשם קיטון בהפרשה בגין המלצות ועדת יונוגרד בסך של כ-52 מיליוני ש"ח לעומת גידול בהפרשה בסך של כ-78 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.	502	524	2,299	2,351	
המעבר מרווח להפסד בנטרול ההפרשה כאמור, נובע בעיקרו מקיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות הנובעות מהיוון והצמדה ביחס לתקופה מקבילה אשתקד וכן מהרעה בתביעות בענף משנה חבות מעבידים ובענף משנה צד ג'. מנגד חל גידול ברווח בענף רכב רכוש כתוצאה משיפור חיתומי כמפורט להלן.	52	(58)	62	47	רווח כולל
רבעון נוכחי - נרשם קיטון בהפרשה בגין המלצות ועדת יונוגרד בסך של כ-23 מיליוני ש"ח לעומת קיטון בהפרשה בסך של כ-18 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.					
המעבר מרווח להפסד נובע בעיקר מקיטון של כ-93 מ"ח בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות הנובעות מהיוון והצמדה ביחס לתקופה מקבילה אשתקד וכן מהרעה בתביעות בענף משנה צד ג לעומת התקופה המקבילה אשתקד.					
רכב רכוש					
	155	149	727	713	פרמיות ברוטו
	4	13	27	70	רווח כולל לפני מס
בתקופת הדוח וברבעון הנוכחי - הגידול ברווח והשיפור ביחסי ה-LR ו-CR, נובע בעיקרו משיפור חיתומי בעסקי הפרט וכתוצאה מטיוב עסקי כחלק מאסטרטגיית החברה בשנים האחרונות.	73%	63%	70%	64%	LR ברוטו
	73%	63%	70%	64%	LR בשייר
	102%	92%	99%	92%	CR ברוטו
	102%	92%	99%	92%	CR בשייר
רכב חובה					
	95	99	473	467	פרמיות ברוטו
בתקופת הדוח - נרשם קיטון בהפרשה בגין המלצות ועדת יונוגרד בסך של כ-32 מיליוני ש"ח לעומת גידול בהפרשה בסך של כ-45 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.					
הקיטון ברווח בניטרול ההפרשות כאמור, נובע בעיקר מקיטון בהכנסות בהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות הנובעות מהיוון והצמדה ומגידול בהוצאות בגין תביעות, לרבות בגין תביעות הפול, ומשינוי אופן יחוס תוצאות ביטוח משנה.	37	(1)	1	35	רווח (הפסד) כולל
ברבעון הנוכחי וברבעון אשתקד - נרשם קיטון בהפרשה בגין המלצות ועדת יונוגרד בסך של כ-14 מיליוני ש"ח.					
המעבר מרווח להפסד בנטרול ההפרשה כאמור, נובע בעיקר מקיטון בהכנסות בהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות כאמור לעיל.					
ענפי רכוש ואחרים					
	164	163	666	728	פרמיות ברוטו
	(14)	(12)	11	(3)	רווח (הפסד) כולל
בתקופת הדוח וברבעון הנוכחי - התוצאות הושפעו מירידה בהכנסות מהשקעות ובגידול בהוצאות מימון כתוצאה מהפרשי שער לעומת התקופה המקבילה אשתקד.	92%	57%	70%	44%	LR ברוטו
כמו כן, ברבעון הנוכחי נרשמה הרעה בתביעות בענפי אש ורכוש, השפעה זו קוזזה בחלקה על ידי הפסד קטן יותר מאשתקד בענף תאונות אישיות תלמידים.	89%	54%	52%	46%	LR בשייר
	126%	90%	104%	76%	CR ברוטו
	144%	122%	104%	106%	CR בשייר
ביטוח אשראי					
	27	28	110	110	פרמיות ברוטו
	12	5	41	33	רווח כולל
הירידה ברווח בתקופת הדוח וברבעון, נובעת בעיקר מירידה בהכנסות בהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות.	9%	22%	22%	18%	בשייר LR
	35%	39%	42%	38%	בשייר CR
ענפי חבויות					
	62	85	324	334	פרמיות ברוטו
בתקופת הדוח - נרשם קיטון בהפרשה בגין המלצות ועדת יונוגרד סך של כ-20 מיליוני ש"ח לעומת גידול בהפרשה בסך של כ-33 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.					
המעבר מרווח להפסד בנטרול ההפרשה, נובע בעיקר מהרעה בתביעות ביחס לאשתקד בענף משנה חבות מעבידים ובענף צד ג. ובנוסף, מקיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות הנובעות מהיוון והצמדה ביחס לתקופה אשתקד.	13	(63)	(19)	(88)	רווח כולל
ברבעון הנוכחי - נרשם קיטון בהפרשה בגין המלצות ועדת יונוגרד סך של כ-9 מיליוני ש"ח לעומת קיטון בהפרשה בסך של כ-4 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.					
המעבר מרווח להפסד בנטרול ההפרשה, נובע בעיקר מהרעה בתביעות ביחס לאשתקד בענף משנה חבות מעבידים ובענף צד ג. ומקיטון בהכנסות מהשקעות כאמור לעיל.					

3. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

3.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

3.1.3. ביטוח בריאות

הערה	Q4		לשנת		
	2017	2018	2017	2018	
הגידול בפרמיות נובע בעיקר מגידול בעסקי הפרט.	502	530	1,917	2,107	פרמיות שהרווחו ברוטו
<p>תקופת הדוח - הקיטון ברווח הכולל והמעבר להפסד לעומת התקופה המקבילה אשתקד נובע בעיקר מקיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות.</p> <p>בנוסף, נרשמה התפתחות שלילית בתביעות שקיבלה ביטוי במודל האקטוארי בענף סיעוד, בין היתר, לאור פרסום תיקון הוראות החוזר המאוחד בדבר יישוב תביעות סיעוד (ראה סעיף 8.1.2.2 בפרק תיאור עסקי התאגיד), ללא השפעה אשתקד. כמו כן נרשם גידול בעתודות הביטוח לאור עדכון אומדנים בגין ביטולים והוצאות בענף בריאות פרט בתקופת הדוח, ללא השפעה אשתקד.</p> <p>רבעון - הקיטון ברווח והמעבר להפסד לעומת התקופה המקבילה אשתקד נובע בעיקר מקיטון בהכנסות מהשקעות, מהתפתחות שלילית בתביעות שקיבלה ביטוי במודל האקטוארי כמפורט לעיל.</p> <p>מנגד, ברבעון הנוכחי קטנה ההפרשה בגין בדיקת נאותות העתודה (LAT) בסך של כ-73 מיליוני ש"ח ללא השפעה בתקופה המקבילה אשתקד.</p>	80	(140)	184	(165)	רווח (הפסד) כולל

הערה	2017	2018	
			ענף סיעוד – רווח כולל
הקיטון ברווח והמעבר להפסד לעומת התקופה המקבילה אשתקד נובע בעיקר מירידה בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות לעומת התקופה המקבילה אשתקד, ומחיצוק העתודות עקב התפתחות שלילית בתביעות ובגין עדכון אומדנים בענף סיעוד כאמור לעיל.	44	(54)	פרט
	32	(130)	קולקטיבים, לרבות קופות חולים
			ענף מחלות ואשפוז – רווח כולל
הקיטון ברווח לעומת התקופה המקבילה אשתקד נובע בעיקר מעדכון אומדנים בעיקר ביטולים והוצאות ביחס לתקופה המקבילה אשתקד, ומקיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות לעומת התקופה המקבילה אשתקד כאמור לעיל.	94	2	זמן ארוך
	14	17	זמן קצר

לפרטים בדבר פרסום תוצאות מכרזים חדשים לבחירת מבטח לביטוח סיעודי קבוצתי של קופות החולים מכבי וכללית ראה סעיף 8.1.2.2 לפרק תיאור עסקי התאגיד.

פרטים בדבר רווחי ההשקעה שנזקפו למבוטחים בפוליסות ביטוח בריאות מסוג סיעוד משתתף ברווחים:

פוליסות סיעוד משתתף ברווחים מסוג פרט וקולקטיב				
Q4		לשנת		במיליוני ש"ח
2017	2018	2017	2018	
101	(190)	282	(37)	רווחי (הפסדי) ההשקעה שנזקפו למבוטחים

3. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

3.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

3.1.4 אחר וסעיפים שאינם כלולים בתחומי הביטוח

הערה	Q4		לשנת		במיליוני ש"ח
	2017	2018	2017	2018	
תקופת הדוח- הקיטון ברווח והמעבר להפסד בתקופת הדוח נובע בעיקר מהכנסות מהשקעות בסך של כ-27 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח לעומת הכנסות מהשקעות בסך של כ-315 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.	78	(83)	229	(55)	סך הכל רווח (הפסד) כולל לפני מס
רבעון- הקיטון ברווח והמעבר להפסד נובע בעיקר מהפסדים מהשקעות בסך של כ-68 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח לעומת הכנסות מהשקעות בסך של 101 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.					

3.1.5 הוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות הנהלה וכלליות בתקופת הדוח הסתכמו לסך של כ-896 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-856 מיליוני ש"ח אשתקד, עיקר הגידול בתקופת הדוח נובע מעלייה בהוצאות שכר בין היתר בשל ההסכם הקיבוצי וגידול בפעילויות תפעול וגבייה בחיסכון ארוך טווח, אשר קוזזו בחלקן בשל אי עמידה בתנאי חלוקת בונוס בהתאם להסכם הקיבוצי. לפרטים נוספים ראה ביאור 24 בדוחות הכספיים.

3.1.6 הוצאות המימון בפעילות שאינה מוקצית למגזרים

הוצאות המימון של הקבוצה מושפעות בעיקר מהשינוי בשיעור מדד המחירים לצרכן הידוע, ראה ביאור 2 בדוח הכספי, וכן מגיוסים ופירעונות של חוב.

הוצאות המימון הסתכמו בתקופת הדוח לסך של כ-132 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-124 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בהוצאות המימון בתקופת הדוח נובע מעלייה של 1.2% במדד המחירים לצרכן, לעומת עלייה של 0.3% בתקופה המקבילה אשתקד. ברבעון הסתכמו הוצאות המימון לסך של כ-31 מיליוני ש"ח ללא שינוי ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.

3.2 נתונים עיקריים מהדוחות המאוחדים על המצב הכספי

3.2.1 נכסים

שיעור השינוי %	ליום 31 בדצמבר		במיליוני ש"ח
	2017	2018	
-	31,429	31,485	השקעות פיננסיות אחרות (1)
			נכסים מנוהלים עבור אחרים (שאינם נוסטרו) בקבוצה (במיליוני ש"ח):
3	64,310	66,121	עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
(2)	33,620	32,982	עבור עמיתי קופות גמל ⁽¹⁾
7	61,751	66,025	עבור עמיתי קרנות פנסיה ⁽²⁾
3	159,681	165,128	סך הכל נכסים מנוהלים עבור אחרים
3	191,110	196,613	סך הכל נכסים מנוהלים
(1)	10,086	10,028	(* מתוך הסכום, סך הנכסים המנוהל על ידי עתודות הוותיקה

1. הדוחות הכספיים המאוחדים אינם כוללים את הנכסים המנוהלים בקופות הגמל (למעט בגין קופת גמל שכלל ביטוח קיבלה על עצמה התחייבות לתשואה שנתית מינימלית מובטחת) וקרנות הפנסיה. לפרטים נוספים, ראה ביאור 3(א)2 בדוחות הכספיים השנתיים.

3.2.2 התחייבויות פיננסיות

נכון לתאריך המאזן, לקבוצה אין יתרות חוב שאינו לצרכי הון בחברות הביטוח.

3. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

3.2 נתונים עיקריים מהדוחות המאוחדים על המצב הכספי (המשך)

3.2.3. הון ודרישות הון

א. דרישות הון בהתאם להוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי⁽¹⁾

על חברות הביטוח בקבוצה חלות הוראות משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס סולבנסי א. בהתאם להנחיות הממונה, חברות ביטוח בקבוצה חישוב את יחס כושר הפירעון הכלכלי ליום 31 בדצמבר 2017, וצפויות לחשב את יחס כושר פירעון הכלכלי ליום 31 בדצמבר 2018 עד ליום 15 ביולי 2019.

יצוין כי חישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי מבוסס על נתונים ומודלים העשויים להיות שונים מאלה בהם עושה החברה שימוש במסגרת הדיווח הכספי, ואשר מתבססים, בין היתר, על תחזיות והנחות הנשענות, בעיקרן על ניסיון העבר. בפרט, וכמפורט בחוזר משטר כושר פירעון כלכלי, חישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי, מבוסס, במידה רבה, על מודל חישוב הערך הגלום. לפרטים נוספים בדבר דרישות הון שחלות על חברות בקבוצה, ולמגבלות בנושא דיבידנד ראה ביאור 16 בדוחות הכספיים.

כמו כן, ראה דוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2017 באתר האינטרנט של הקבוצה בכתובת <https://www.clalbit.co.il/aboutclalinsurance/financialstatementsandpressrelease/>

1. יחס כושר פירעון -

ליום 31 בדצמבר		במיליוני ש"ח
2016	2017	
בלתי מבוקר ובלתי סקור		
ללא התחשבות בהוראות לתקופת הפריסה ובהתאמת תרחיש מניות:		
8,866	9,575	הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון
7,969	8,823	הון נדרש לכושר פירעון
897	752	עודף (גירעון) ⁽²⁾
111%	109%	יחס כושר פירעון
עמידה באבני דרך בהתחשב בהוראות לתקופת הפריסה ובהתאמת תרחיש מניות: ⁽²⁾		
7,887	8,773	הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון
4,418	5,196	הון נדרש לכושר פירעון
3,469	3,577	עודף (גירעון)

2. סף ההון (MCR)

ליום 31 בדצמבר		במיליוני ש"ח
2016	2017	
בלתי מבוקר ובלתי סקור		
6,009	6,514	הון עצמי לעניין סף ההון
1,655	1,692	סף ההון (MCR)

(1) דרישת ההון חלה על כלל ביטוח, לרבות איחוד של כלל ביטוח אשראי.
 (2) בהתאם להוראות בתקופת הפריסה, ההון הנדרש לכושר פירעון ליומים 31 לדצמבר 2017 ו-2016 עומד על 65%-ו-60%, בהתאמה, מההון הנדרש לכושר פירעון המחושב בהתאם להתאמת תרחיש מניות.
 (3) לאחר מועד הדוח ועל למועד פרסום דוח יחס כושר פירעון, חלה ירידה בהיקף הון רובד 2 מוכר בסך של כ-24 מיליוני ש"ח, אשר הביאה לירידה בשיעור שאינו מהותי ביחס כושר הפירעון.

דירקטוריון כלל ביטוח טרם קבע את יעד יחס כושר הפירעון על בסיס הוראות משטר כושר פירעון כלכלי כאמור, קביעה המהווה תנאי מוקדם לחלוקת דיבידנד. לאמור עשויה להיות השפעה מהותית על יכולתה של החברה לחלק דיבידנד, שתלויה בעיקרה, בחלוקת דיבידנדים מכלל ביטוח לחברה.

ב. לפרטים נוספים בדבר דרישות הון לפי משטר כושר פירעון חשבונאי ראה ביאור 16 לדוחות הכספיים.

הדירקטוריון מביע את הערכתו לעובדים, למנהלים ולסוכנים של חברות הקבוצה על תרומתם להישגי הקבוצה.

יורם נוה
מנהל כללי

דני נוה
יו"ר הדירקטוריון

תל אביב, 26 במרס 2019

הצהרות המנהלים

(SOX)

הצהרה (certification)

אני, יורם נוה, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה") לשנת 2018 (להלן: "הדוח").
  2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
  3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של החברה למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.
  4. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה; וכן-
    - א. קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברה, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברה ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
    - ב. קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידע סבירה של בטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות הממונה על שוק ההון;
    - ג. הערכנו את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של החברה והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-
    - ד. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי; וכן-
  5. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת המאזן של הדירקטוריון של החברה, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
    - א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של החברה לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-
    - ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

26 במרס 2019

יורם נוה
מנהל כללי

הצהרה (certification)

אני, ערן צ'רנינסקי, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה") לשנת 2018 (להלן: "הדוח").
  2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
  3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של החברה למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.
  4. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה; וכן-
    - א. קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברה, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברה ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
    - ב. קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של בטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות הממונה על שוק ההון;
    - ג. הערכנו את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של החברה והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-
    - ד. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי; וכן-
  5. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולועדת המאזן של הדירקטוריון של החברה, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
    - א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של החברה לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-
    - ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

26 במרס 2019

ערן צ'רנינסקי
משנה למנכ"ל כלל ביטוח
מנהל חטיבה פיננסית

הצהרה (certification)

אני, טל כהן, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה") לשנת 2018 (להלן: "הדוח").
  2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
  3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של החברה למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.
  4. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה; וכן-
    - א. קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברה, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברה ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
    - ב. קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקוחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של בטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות הממונה על שוק ההון;
    - ג. הערכנו את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של החברה והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-
    - ד. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי; וכן-
  5. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולועדת המאזן של הדירקטוריון של החברה, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
    - א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של החברה לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-
    - ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

26 במרס 2019

טל כהן
סמנכ"ל בכיר
מנהל אגף חשבונאות ראשית

**דוח הדירקטוריון והנהלה
בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי**

דוח הדירקטוריון והנהלה בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, של כלל ביטוח בע"מ (להלן: "החברה") אחראית לקביעתה וקיומה של בקרה פנימית נאותה על דיווח כספי. מערכת הבקרה הפנימית של החברה תוכננה כדי לספק מידה סבירה של ביטחון לדירקטוריון ולהנהלה של החברה לגבי הכנה והצגה נאותה של דוחות כספיים המפורסמים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) והוראות המפקח על הביטוח. ללא תלות בטיב רמת התכנון שלהן, לכל מערכות הבקרה הפנימית יש מגבלות מובנות. לפיכך גם אם נקבע כי מערכות אלו הינן אפקטיביות הן יכולות לספק מידה סבירה של בטחון בלבד בהתייחס לעריכה ולהצגה של דוח כספי.

ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון מקיימת מערכת בקרות מקיפה המיועדת להבטיח כי עסקאות מבוצעות בהתאם להרשאות ההנהלה, הנכסים מוגנים, והרישומים החשבונאיים מהימנים. בנוסף, ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון נוקטת צעדים כדי להבטיח שערוצי המידע והתקשורת אפקטיביים ומנטרים (monitor) ביצוע, לרבות ביצוע נהלי בקרה פנימית.

נהלת החברה בפיקוח הדירקטוריון העריכה את אפקטיביות הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2018, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במודל הבקרה הפנימית של ה- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). בהתבסס על הערכה זו, ההנהלה מאמינה (believes) כי ליום 31 בדצמבר 2018, הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי הינה אפקטיבית.

26 במרס 2019

טל כהן סמנכ"ל בכיר מנהל אגף חשבונאות ראשית	ערן צ'רנינסקי משנה למנכ"ל כלל ביטוח מנהל חטיבה פיננסית	יורם נה מנהל כללי	דני נה יו"ר הדירקטוריון
--	--	----------------------	----------------------------

חלק ג

דוחות כספיים

כלל חברה לביטוח בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים ליום 31 בדצמבר 2018

תוכן העניינים

עמוד

3-1 - 3-2	דוחות רואי החשבון המבקרים
3-3 - 3-4	דוחות על המצב הכספי מאוחדים
3-5	דוחות רווח והפסד מאוחדים
3-6	דוחות על הרווח הכולל מאוחדים
3-7-3-9	דוחות על השינויים בהון מאוחדים
3-10 - 3-12	דוחות על תזרימי המזומנים מאוחדים
3-14-3-246	ביאורים לדוחות הכספיים מאוחדים
3-245-3-264	נספחים לדוחות הכספיים

קוסט פורר גבאי את קסירר
 רח' מנחם בגין 144א',
 תל-אביב, 6492102
 טל. +972 3 623 2525
 פקס +972 3 562 2555
 ey.com

סומך חייקין
 מגדל המילניום KPMG
 רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
 תל אביב 6100601
 03 684 8000

דוח רואי החשבון המבקרים לבעלי המניות של כלל חברה לביטוח בע"מ

בהתאם להוראות הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

ביקרנו את הבקרה הפנימית על דיווח כספי של כלל חברה לביטוח בע"מ וחברות בנות שלה (להלן: "החברה") ליום 31 בדצמבר 2018 בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי ה-Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (להלן: "COSO"). הדירקטוריון והנהלה של החברה אחראים לקיום בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ולהערכתם את האפקטיביות של בקרה פנימית על דיווח כספי, הנכללת בדוח הדירקטוריון והנהלה בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי המצורף. אחריותנו היא לחוות דעה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ה-PCAOB Public Company Accounting Oversight Board (בארה"ב בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי, כפי שאומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון אם קיימה, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי. ביקורתנו כללה השגת הבנה לגבי בקרה פנימית על דיווח כספי, הערכת הסיכון שקיימת חולשה מהותית, וכן בחינה והערכה של אפקטיביות התכנון והתפעול של בקרה פנימית בהתבסס על הסיכון שהוערך. ביקורתנו כללה גם ביצוע נהלים אחרים שחשבונו כנחוצים בהתאם לנסיבות. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

בקרה פנימית על דיווח כספי של חברה שהיא גוף מוסדי הינה תהליך המיועד לספק מידה סבירה של בטחון לגבי המהימנות של דיווח כספי וההכנה של דוחות כספיים למטרות חיצוניות בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981. בקרה פנימית על דיווח כספי של חברה שהיא גוף מוסדי כוללת את אותם מדיניות ונהלים אשר: (1) מתייחסים לניהול רשומות אשר, בפירוט סביר, משקפות במדויק ובאופן נאות את העסקאות וההעברות של נכסי החברה (לרבות הוצאתם מרשותה) (2) מספקים מידה סבירה של ביטחון שעסקאות נרשמות כנדרש כדי לאפשר הכנת דוחות כספיים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981 ושקבלת כספים והוצאת כספים של החברה נעשים רק בהתאם להרשאות הדירקטוריון והנהלה של החברה; ו-(3) מספקים מידה סבירה של ביטחון לגבי מניעה או גילוי במועד של רכישה, שימוש או העברה (לרבות הוצאה מרשות) בלתי מורשים של נכסי החברה, שיכולה להיות להם השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

בשל מגבלותיה המובנות, בקרה פנימית על דיווח כספי עשויה שלא למנוע או לגלות הצגה מוטעית. כמו כן, הסקת מסקנות לגבי העתיד על בסיס הערכת אפקטיביות נוכחית כלשהי חשופה לסיכון שבקרות תהפוכנה לבלתי מתאימות בגלל שינויים בנסיבות או שמידת הקיום של המדיניות או הנהלים תשתנה לרעה.

לדעתנו, החברה קיימה, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2018 בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי COSO.

ביקרנו גם בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, את הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 ולכל אחת משלוש השנים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2018 והדוח שלנו מיום 26 במרס 2019, כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אותם דוחות כספיים והפניית תשומת לב לאמור בביאור 40 לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

תל-אביב, 26 במרס 2019	קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון	סומך חייקין רואי חשבון
	מבקרים משותפים	

קוסט פורר גבאי את קסירר

רח' מנחם בגין 144 א',
תל-אביב, 6492102
טל. 972 3 623 2525+
פקס 972 3 562 2555+
ey.com

סומך חייקין
מגדל המילניום KPMG
רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
תל אביב 6100601
03 684 8000

דוח רואי החשבון המבקרים

לבעלי המניות של כלל חברה לביטוח בע"מ

ביקרנו את הדוחות המאוחדים על המצב הכספי המצורפים של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה") לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 ואת הדוחות המאוחדים על הרווח והפסד, הרווח הכולל, השינויים בהון ותזרימי המזומנים לכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018. דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון וההנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דיעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות המוצגות על בסיס השווי המאזני, אשר ההשקעה בהן הסתכמה לסך של כ-65 מיליוני ש"ח וכ-63 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 בהתאמה, ואשר חלקה של החברה ברווחי החברות הנ"ל הסתכם לסך של כ-1,865 אלפי ש"ח, כ-4,659 אלפי ש"ח וכ-170 אלפי ש"ח לשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר 2018, 2017 ו-2016, בהתאמה. הדוחות הכספיים של אותן חברות בוקרו על ידי רואי חשבון אחרים שדוחותיהם הומצאו לנו וחוות דעתנו, ככל שהיא מתייחסת לסכומים שנכללו בגין אותן חברות, מבוססת על דוחות רואי החשבון האחרים.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג-1973. על פי תקנים אלה, נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שישמשו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון וההנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו ודוחות רואי החשבון האחרים מספקים בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו ועל הדוחות של רואי חשבון אחרים, הדוחות הכספיים המאוחדים הנ"ל משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי של החברה והחברות המאוחדות שלה לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 ואת תוצאות פעולותיהן, השינויים בהון ותזרימי המזומנים שלהן לכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018 בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS), ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.

מבלי לסייג את חוות דעתנו הנ"ל, אנו מפנים את תשומת הלב לאמור בביאור 40 לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

ביקרנו גם, בהתאם לתקני ה-PCAOB בארה"ב בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי, כפי שאומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל, את הבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה ליום 31 בדצמבר 2018 בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי COSO והדוח שלנו מיום 26 במרס 2019 כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אפקטיביות הבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה.

סומך חייקין
רואי חשבון

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

מבקרים משותפים

תל-אביב,
26 במרס 2019

דוחות על המצב הכספי מאוחדים ליום 31 בדצמבר

ליום 31 בדצמבר		ביאור	באלפי ש"ח
2017	2018		
נכסים			
1,345,994	1,294,248	6	נכסים בלתי מוחשיים
2,770	2,090	23	נכסי מיסים נדחים
1,944,574	1,973,539	7	הוצאות רכישה נדחות
217,774	211,429	8	רכוש קבוע
296,172	214,504	9	השקעות בחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני
2,869,967	3,000,340	10,13	נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
1,212,109	1,266,895	10	נדל"ן להשקעה אחר
2,801,776	2,979,379	17,18	נכסי ביטוח משנה
174,073	255,669	23	נכסי מיסים שוטפים
495,712	1,203,642	11	חייבים ויתרות חובה
891,132	873,441	12	פרמיה לגבייה
56,230,961	58,185,233	13	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
		14	השקעות פיננסיות אחרות:
5,504,742	5,215,863		נכסי חוב סחירים
21,832,691	21,989,993		נכסי חוב שאינם סחירים
1,367,797	1,416,905		מניות
2,723,604	2,862,321		אחרות
31,428,834	31,485,082		סך הכל השקעות הפיננסיות האחרות
4,529,446	3,648,899	א'15	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
1,282,821	1,130,892	ב'15	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
105,724,115	107,725,282		סך הכל נכסים
64,310,320	66,121,248		סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות כספיים

דוחות על המצב הכספי מאוחדים ליום 31 בדצמבר

ליום 31 בדצמבר		ביאור	באלפי ש"ח
2017	2018		
			הון
146,094	146,094		הון מניות
671,325	671,325		פרמיה על מניות
525,397	462,540		קרנות הון
3,526,952	3,425,221		עודפים
4,869,768	4,705,180		סך הכל הון המיוחס לבעלי המניות של החברה
43,646	48,030		זכויות שאינן מקנות שליטה
4,913,414	4,753,210		סך הכל הון
			התחייבויות
30,184,292	30,646,995	17, 19, 20, 21, 22	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
63,354,347	65,375,070	18, 20, 21, 22	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
511,333	401,903	23	התחייבויות מיסים נדחים
64,154	61,275	24	התחייבות בשל הטבות לעובדים, נטו
3,278,969	2,938,241	26	זכאים ויתרות זכות
4,552	4,889	23	התחייבות מיסים שוטפים
3,413,054	3,543,699	25	התחייבויות פיננסיות
100,810,701	102,972,072		סך הכל התחייבויות
105,724,115	107,725,282		סך הכל הון והתחייבויות

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

26 במרס 2019				
טל כהן	ערן צ'רנינסקי	יורם נוה	דני נוה	תאריך אישור הדוחות הכספיים
סמנכ"ל בכיר	משנה למנכ"ל	מנהל כללי	יו"ר הדירקטוריון	
מנהל אגף חשבונאות ראשית	מנהל חטיבה פיננסית			

דוחות רווח והפסד מאוחדים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2016	2017	2018	ביאור	באלפי ש"ח
9,110,620	9,729,799	10,275,646		פרמיות שהורווחו ברוטו
1,042,247	1,190,281	1,380,033		פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
8,068,373	8,539,518	8,895,613	27	פרמיות שהורווחו בשייר
2,610,608	6,229,923	1,240,561	28	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
956,457	1,226,483	884,197	29	הכנסות מדמי ניהול
176,137	205,638	238,585	30	הכנסות מעמלות
72	369	73	31	הכנסות אחרות
11,811,647	16,201,931	11,259,029		סך הכל הכנסות
9,685,493	14,009,681	9,351,297		תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
(657,026)	(1,103,954)	(1,106,784)		חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
9,028,467	12,905,727	8,244,513	32	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
1,794,639	1,923,834	1,998,215	33	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
761,339	855,718	895,516	34	הוצאות הנהלה וכלליות
34,246	121,629	114,824		ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
5,304	23,193	9,848	35	הוצאות אחרות
157,659	133,301	157,836	36	הוצאות מימון
11,781,654	15,963,402	11,420,752		סך הכל הוצאות
41,272	25,507	(25,668)		חלק בתוצאות חברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני, נטו
71,265	264,036	(187,391)		רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה
(18,072)	70,235	(86,288)	23	מיסים (הטבת מס) על הכנסה
89,337	193,801	(101,103)		רווח (הפסד) לתקופה
				מיוחס ל-:
86,157	189,211	(106,387)		בעלי המניות של החברה
3,180	4,590	5,284		זכויות שאינן מקנות שליטה
89,337	193,801	(101,103)		רווח (הפסד) לתקופה
0.73	1.60	(0.90)		רווח (הפסד) למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה (בש"ח)
118,517	118,517	118,517		מספר המניות ששימשו לחישוב הרווח (הפסד) למניה (בש"ח)

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על הרווח הכולל מאוחדים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2016	2017	2018	ביאור	באלפי ש"ח
89,337	193,801	(101,103)		רווח (הפסד) לתקופה
				רווח כולל אחר:
				פריטי רווח כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועברו או יועברו לרווח והפסד:
(22,006)	(31,982)	28,640		הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון
(553)	-	92		הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד
197,173	521,911	116,181		שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה, שנזקף לקרן הון
(234,495)	(245,190)	(287,811)		שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה, שהועבר לדוח רווח והפסד
73,761	14,277	41,051		הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
13,880	259,016	(101,847)		רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה שהועבר או יועבר לרווח והפסד, לפני מיסים על הכנסה
(3,271)	99,492	(44,647)		מס (הטבת מס) בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה
(6,710)	(7,169)	6,574		מס (הטבת מס) בגין רכיבים אחרים
(9,981)	92,323	(38,073)	(ד)23	מיסים (הטבת מס) בגין מרכיבים אחרים של רווח כולל שהועבר או יועבר לרווח והפסד
23,861	166,693	(63,774)		רווח כולל אחר לתקופה שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
				פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד:
2,170	1,868	6,777		רווחים אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת
711	738	2,104	(ד)23	מס בגין פריטי רווח כולל אחר לתקופה שהועבר או יועבר לרווח והפסד
1,459	1,130	4,673		רווח כולל אחר, לפני מס שלא יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
25,320	167,823	(59,101)		רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה
114,657	361,624	(160,204)		סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה
				מיוחס ל:
111,528	356,308	(164,588)		בעלי המניות של החברה
3,129	5,316	4,384		זכויות שאינן מקנות שליטה
114,657	361,624	(160,204)		סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על השינויים בהון מאוחדים

באלפי ש"ח	מיוחס לבעלי המניות של החברה							
	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן תרגום	קרן הון	יתרת עודפים	סך הכל	זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל הון
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018								
	146,094	671,325	(24,429)	520,312	29,514	3,526,952	43,646	4,913,414
	-	-	-	-	-	(106,387)	5,284	(101,103)
יתרה ליום 1 בינואר 2018								
רווח (הפסד) לתקופה								
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:								
	-	-	28,640	-	-	-	-	28,640
	-	-	92	-	-	-	-	92
	-	-	-	117,008	-	-	(827)	116,181
	-	-	-	(287,216)	-	-	(595)	(287,811)
	-	-	-	41,023	-	-	28	41,051
	-	-	-	-	6,750	-	27	6,777
	-	(6,574)	44,170	-	(2,094)	-	467	35,969
	-	22,158	(85,015)	-	4,656	-	(900)	(59,101)
	-	22,158	(85,015)	-	(101,731)	-	4,384	(160,204)
	146,094	671,325	(2,271)	435,297	29,514	3,425,221	48,030	4,753,210
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018								

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות כספיים

דוחות על השינויים בהון מאוחדים (המשך)

סך הכל הון	זכויות שאינן מקנות שליטה	מיוחס לבעלי המניות של החברה							באלפי ש"ח
		סך הכל	יתרת עודפים	קרן הון	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן תרגום	פרמיה על מניות	הון מניות	
4,551,790	38,330	4,513,460	3,336,613	29,514	329,530	384	671,325	146,094	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017 יתרה ליום 1 בינואר 2017
193,801	4,590	189,211	189,211	-	-	-	-	-	רווח לתקופה
(31,982)	-	(31,982)	-	-	-	(31,982)	-	-	פריטי רווח (הפסד) כולל אחר: הפרשי תרגום מטבע חוץ שנזקפו לקרן הון
521,911	1,289	520,622	-	-	520,622	-	-	-	שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרן הון
(245,190)	(216)	(244,974)	-	-	(244,974)	-	-	-	שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
14,277	27	14,250	-	-	14,250	-	-	-	רווח מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
1,868	3	1,865	1,865	-	-	-	-	-	רווחים אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת
(93,061)	(377)	(92,684)	(737)	-	(99,116)	7,169	-	-	מיסים בגין מרכיבים אחרים של רווח כולל
167,823	726	167,097	1,128	-	190,782	(24,813)	-	-	רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס
361,624	5,316	356,308	190,339	-	190,782	(24,813)	-	-	סך הכל (הפסד) רווח כולל לתקופה
4,913,414	43,646	4,869,768	3,526,952	29,514	520,312	(24,429)	671,325	146,094	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על השינויים בהון מאוחדים (המשך)

סך הכל הון	זכויות שאינן מקנות שליטה	מיוחס לבעלי המניות של החברה							באלפי ש"ח	
		סך הכל	יתרת עודפים	קרן הון	קרן זמניים למכירה	קרן תרגום	פרמיה על מניות	הון מניות		
										לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016
4,437,133	35,201	4,401,932	3,248,996	29,514	289,770	16,233	671,325	146,094		ליום 1 בינואר 2016
89,337	3,180	86,157	86,157	-	-	-	-	-		רווח לתקופה
										פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:
(22,006)	-	(22,006)	-	-	-	(22,006)	-	-		הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון
(553)	-	(553)	-	-	-	(553)	-	-		הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד
197,173	(2)	197,175	-	-	197,175	-	-	-		שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמניים למכירה שנזקף לקרן הון
(234,495)	(134)	(234,361)	-	-	(234,361)	-	-	-		שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמניים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
73,761	48	73,713	-	-	73,713	-	-	-		הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמניים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
2,170	(2)	2,172	2,172	-	-	-	-	-		רווחים (הפסדים) אקטוארים מתוכנית הטבה מוגדרת
9,270	39	9,231	(712)	-	3,233	6,710	-	-		מיסים בגין מרכיבים אחרים של רווח (הפסד) כולל
25,320	(51)	25,371	1,460	-	39,760	(15,849)	-	-		רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס
114,657	3,129	111,528	87,617	-	39,760	(15,849)	-	-		סך הכל רווח כולל לתקופה
4,551,790	38,330	4,513,460	3,336,613	29,514	329,530	384	671,325	146,094		יתרה ליום 31 בדצמבר 2016

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על תזרימי המזומנים מאוחדים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	נספח
באלפי ש"ח			
תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת			
(598,573)	2,271,566	(597,906)	(א)
42,878	(110,935)	(67,805)	
(555,695)	2,160,631	(665,711)	
מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) שוטפת			
תזרימי מזומנים מפעילות השקעה			
462	81	209	
5,902	21,231	50,090	
(31,102)	(34,050)	-	
(24,158)	(19,581)	(18,627)	
(234,190)	(225,149)	(275,309)	
(283,086)	(257,468)	(243,637)	
מזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה			
תזרימי מזומנים מפעילות מימון			
541,207	-	-	
(444,196)	(80,021)	(50,899)	
(4,733)	-	-	
(132,213)	(120,101)	(115,981)	
(39,935)	(200,122)	(166,880)	
(21,444)	(84,062)	43,752	
(900,160)	1,618,979	(1,032,476)	
5,093,448	4,193,288	5,812,267	(ב)
4,193,288	5,812,267	4,779,791	(ג)

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על תזרימי המזומנים מאוחדים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
			(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מיסים על ההכנסה (1) (2)
89,337	193,801	(101,103)	רווח (הפסד) לתקופה
פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים:			
(41,272)	(25,507)	25,668	חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
-	-	19,253	דיבידנד שהתקבל מחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני
(25,254)	415,313	462,703	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
2,929,027	6,071,024	2,020,723	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
(73,146)	(21,210)	(28,965)	שינוי בהוצאות רכישה נדחות
90,436	(573,737)	(177,603)	שינוי בנכסי ביטוח משנה
39,969	38,588	39,362	פחת רכוש קבוע
196,334	216,424	212,231	הפחתה של נכסים בלתי מוחשיים
34,246	121,629	114,824	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
62	16	100	הפסד ממימוש רכוש קבוע
144,093	208,735	87,777	ריבית והפרשי הצמדה שנצברו בגין כתבי התחייבות נדחים ואחרות
53,133	(34,308)	(55,422)	שינוי בשווי הוגן נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
22,253	(35,858)	(8,932)	שינוי בשווי הוגן נדל"ן להשקעה אחר
(65,251)	(3,587,596)	2,560,271	רווחים נטו מהשקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
(18,072)	70,235	(86,288)	מיסים על הכנסה
הפסדים (רווחים) נטו מהשקעות פיננסיות אחרות:			
(17,700)	44,413	(30,741)	נכסי חוב סחירים
8,938	(12,915)	(263,742)	נכסי חוב שאינם סחירים
1,792	(21,927)	(72,831)	מניות
(63,015)	(298,765)	260,495	אחרות
השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:			
(45,237)	(93,479)	(74,951)	רכישת נדל"ן להשקעה
(4,284,523)	(177,694)	(4,391,570)	רכישות נטו של השקעות פיננסיות
השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה אחר:			
(16,094)	(26,447)	(29,545)	רכישת נדל"ן להשקעה
-	15,600	-	תמורה ממכירת נדל"ן להשקעה
261,984	(365,296)	(39,631)	רכישות נטו של השקעות פיננסיות
שינויים בסעיפים מאזניים אחרים:			
56,134	(213,694)	(707,930)	חייבים ויתרות חובה
33,369	(27,112)	17,691	פרמיות לגבייה
93,873	381,750	(353,649)	זכאים ויתרות זכות
(3,989)	9,583	3,898	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
(598,573)	2,271,566	(597,906)	סך הכל תזרימי מזומנים שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) שוטפת לפני מיסים על הכנסה

(1) תזרימי המזומנים מפעילות שוטפת כוללים תזרימי מזומנים בגין רכישות ומכירות נטו של השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה הנובעים מהפעילות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

(2) במסגרת תזרימי המזומנים מפעילות שוטפת נכללו תזרימי מזומנים בגין דיבידנד וריבית שהתקבלו, המפורטים בנספח ה.

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות כספיים

דוחות על תזרימי המזומנים מאוחדים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
			(ב) מזומנים ושווי מזומנים לתחילת התקופה
3,767,810	2,953,235	4,529,446	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
1,325,638	1,240,053	1,282,821	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
5,093,448	4,193,288	5,812,267	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת התקופה
			(ג) מזומנים ושווי מזומנים לסוף התקופה
2,953,235	4,529,446	3,648,899	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
1,240,053	1,282,821	1,130,892	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
4,193,288	5,812,267	4,779,791	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף התקופה
			(ד) פירוט סכומים הכלולים בפעילות השוטפת
2,060,541	2,171,212	2,222,119	ריבית שהתקבלה
306,418	411,963	455,819	דיבידנד שהתקבל
			(ה) פעילות שאינה כרוכה בזרימת מזומנים
-	544,124	14,699	השקעה בנכסים כנגד זכאים ויתרות זכות

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

עמוד

14	ביאור 1: כללי
22	ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים
26	ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית
49	ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו
54	ביאור 5: דיווח מגזרי
61	ביאור 6: נכסים בלתי מוחשיים ²
63	ביאור 7: הוצאות רכישה נדחות
64	ביאור 8: רכוש קבוע
65	ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות
69	ביאור 10: נדל"ן להשקעה לרבות עבור חוזים תלויי תשואה
72	ביאור 11: חייבים ויתרות חובה
73	ביאור 12: פרמיה לגבייה
74	ביאור 13: נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
76	ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות
84	ביאור 15: מזומנים ושווי מזומנים
85	ביאור 16: הון וקרנות
92	ביאור 17: התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה ¹
92	ביאור 18: התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה ¹
93	ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי
104	ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר היסכון ארוך טווח
109	ביאור 21: נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות
111	ביאור 22: תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וביטוח בריאות
112	ביאור 23: מיסים על הכנסה
117	ביאור 24: הטבות לעובדים
122	ביאור 25: התחייבויות פיננסיות
131	ביאור 27: פרמיות שהורווחו
132	ביאור 28: רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
133	ביאור 29: הכנסות מדמי ניהול
134	ביאור 30: הכנסות מעמלות
134	ביאור 31: הכנסות אחרות
134	ביאור 32: תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
135	ביאור 33: עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
135	ביאור 34: הוצאות הנהלה וכלליות
135	ביאור 35: הוצאות אחרות
135	ביאור 36: הוצאות מימון
136	ביאור 37: ניהול סיכונים
176	ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין
188	ביאור 39: תשלום מבוסס מניות
192	ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות
235	ביאור 41: אירועים נוספים בתקופת הדוח ולאחריה
236	ביאור 42: חכירות
	נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח
237	
255	נספח ב: מידע נוסף עבור השקעות פיננסיות אחרות

א. הישות המדווחת

כלל ביטוח בע"מ (להלן: "החברה") הינה חברה תושבת ישראל, אשר התאגדה בישראל וכתובתה הרשמית היא רחוב ראול ולנברג 36, תל אביב. נירות הערך של החברה רשומים למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב-יפו.

תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים ליום 31 בדצמבר 2018 (להלן: "הדוחות הכספיים"), כוללים את אלה של החברה ושל החברות הבנות שלה (להלן יחד: "הקבוצה"), וכן את זכויות הקבוצה בעסקאות משותפות ובחברות כלולות.

כ- 99.98% מהונה המונפק והנפרע של החברה מוחזק על ידי כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ (להלן: "כלל החזקות"), חברה אשר נירות הערך שלה רשומים למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב. כפי שנמסר לכלל החזקות, כ- 20.3% מהון המניות המונפק של החברה ומזכויות ההצבעה בה מוחזקים עבור אי די בי חברה לפתוח בע"מ (להלן: "אי די בי פתוח") באמצעות הנאמן, מר משה טרי, אשר מונה כנאמן למניות וזכויות ההצבעה האמורות (ראה סעיף 1(ב)1 (להלן). נוסף על ההחזקה באמצעות הנאמן, מחזיקה אי די בי פתוח במישרין כ-5% מההון המונפק של החברה, ובסך הכל כ-25.32% מההון המונפק של החברה¹ (כ-25.15% בדילול מלא).

כמו כן התקשרה אי די בי פתוח בעסקאות החלף עם מוסדות בנקאיים שונים שנמכרו על-ידיה לצדדים שלישיים (להלן: "הרוכשים" ו- "עסקאות החלף", לפי העניין), ביחס למניות החברה בשיעור של כ-28.9%. אי די בי פתוח הבהירה כי על פי תנאיהן של עסקאות החלף, אין לה ידיעה באשר לזהותם של הרוכשים. לפרטים בדבר עסקאות החלף ראו ביאור 1(ב)2(ט) להלן².

למיטב ידיעת החברה, נכון למועד פרסום הדוח, אי די בי פתוח הינה חברה פרטית בבעלות מלאה של Dolphin Netherlands B.V. ("דולפיין הולנד"), חברה פרטית המאוגדת בהולנד שהינה תאגיד בשליטת מר אדוארדו אלשטיין. אי די בי פתוח הינה תאגיד מדווח שכן אגרות חוב שלה נסחרות בבורסה בתל אביב-יפו.

ב. התפתחויות בתקופת הדוח לגבי בעלי השליטה בחברה

1. מינוי נאמן להחזקות בעלי השליטה במניות החברה והליך מינוי דירקטורים בקבוצה

ביום 21 באוגוסט 2013, בהתאם לדרישת הממונה, מסרה אי די בי פתוח ייפוי כוח בלתי חוזר למר משה טרי (לעיל ולהלן: "מר טרי" או "הנאמן") (שמונה על ידי הממונה, כנאמן לכ-51% מהון המניות המונפק ומזכויות ההצבעה של כלל החזקות, אשר הוחזקו במועד האמור על-ידי אי די בי פתוח) (להלן: "אמצעי השליטה"), וכן העבירה את המניות לחשבון נאמנות, על שם הנאמן, וזאת לצורך הפעלת הסמכויות הנתונות מכוח אמצעי השליטה בהתאם להוראות כתב נאמנות ובמטרה לנתק את החברה והגופים המוסדיים בקבוצה מכל השפעה אפשרית של מאבקי השליטה בקבוצת אי די בי.

ביום 20 בפברואר 2017, העביר הנאמן לאי די בי פתוח מניות של החברה המהוות כ-1% מהון המניות המונפק ומזכויות ההצבעה בה, אשר שועבדו על ידיה כמפורט בהערת שוליים 1 לעיל ובימים 3 במאי 2017, 1 באוגוסט 2017, 30 במאי 2018, 3 באוגוסט 2018 ו-2 בינואר 2019 נמכרו מניות של החברה המהוות יחד כ-29.5% ממניות החברה, כמפורט בסעיף 3 להלן, כך שנכון למועד פרסום הדוח מוחזקים בידי אי די בי פתוח במישרין ובעקיפין בסך הכל כ- 25.32% מההון המונפק של החברה¹ (כ-25.16% בדילול מלא).

לעניין מתווה הממונה למכירה של השליטה ושל החזקות אי די בי פתוח בחברה והסדרת היחסים בין אי די בי פתוח ובעלי השליטה בה לבין החברה, ראה להלן.

¹ ביום 22 במרס 2017, דיווחה אי די בי פתוח כי שיעבדה כ-4.99% (4.87% בדילול מלא, המהוות נכון למועד זה כ-4.98% וכ-4.94% בדילול מלא) ממניות החברה המוחזקות על ידי אי די בי פתוח לטובת הנאמן למחזיקי אגרות החוב (סדרה יא') של אי די בי פתוח. לפרטים אודות הנפקת אגרות החוב (סדרה יא') של אי די בי פתוח, ראו סעיף 4(ב) להלן.

² יציין כי אי די בי פתוח הודיעה, כי בהתאם לעמדה משפטית מספר 22-101 שפרסמה רשות ניירות ערך ביום 28 בפברואר 2019 ("עמדת הרשות") ולמען הזהירות, היא נחשבת (על פי עמדת הרשות) כמחזיקה בכ-54.2% מהון המניות המונפק והנפרע בחברה, כאשר ביחס לכ-28.9% אי די בי פתוח נחשבת כמחזיקה ביחד עם צדדים שלישיים אשר זהותם אינה ידועה לה וזאת בהתאם לתנאיהן של עסקאות החלף. סגל רשות ניירות ערך הבהיר לחברה כי כפי שנכתב בעמדתו, תחילתה של העמדה ממועד פרסומה, ומשכך אינה חלה על עסקאות קיימות שטרם הסתיימו, אשר מועד תחילתן טרם מועד פרסום העמדה.

ביאור 1: כללי (המשך)

ב. התפתחויות בתקופת הדוח לגבי בעלי השליטה בחברה (המשך)

1. מינוי נאמן להחזקות בעלי השליטה במניות החברה והליך מינוי דירקטורים בקבוצה (המשך)

כתב הנאמנות שנחתם על ידי אי די בי פתוח, מסדיר את סמכויות הנאמן. בהתאם לכתב הנאמנות, הנאמן יפעיל את כל הסמכויות המוקנות לו מכוח אמצעי השליטה לטובת אי די בי פתוח ובהתאם להוראות הממונה, ככל שיינתנו לו מעת לעת, כדי להבטיח את ניהולם התקין של החברה, כלל ביטוח אשראי בע"מ וכלל פנסיה וגמל בע"מ (להלן יחד: "גופי כלל") ואת השמירה על עניינם של המבוטחים והחוסכים, לרבות לענין גיוס הון לטובת גופי כלל בכל דרך שיראה לנכון. העברת אמצעי השליטה לנאמן לא תפגע בזכות אי די בי פתוח לקבלת דיבידנדים מכלל החזקות, ככל שיוחלט על חלוקתם. כמו כן, בכל מקרה של מכירה, העברה או שעבוד של אמצעי השליטה, יפעל הנאמן לפי הוראות אי די בי פתוח ובלבד שיתקבל לכך אישור מראש ובכתב של הממונה. הנאמנות תגיע אל קיצה במועד העברתם בפועל מידיו של הנאמן של כל אמצעי השליטה או בהינתן אישור של הממונה. בנוסף, הממונה הסדירה את פעילות הנאמן במכתבים והנחיות.

במהלך התקופה שמאז מינוי הנאמן, התקבלו בחברה הנחיות והבהרות מאת הממונה לענין היחסים בין אי די בי פתוח ובעלי השליטה בה לבין כלל החזקות והגופים שבשליטתה, שעניינם איסור על אי די בי פתוח ובעלי השליטה בה לכוון את פעילותה של כלל החזקות, במסגרתם הובהרה עמדת הממונה ונקבעו כללים לענין פגישות והעברת מידע בין כלל החזקות, הגופים המוסדיים וסוכני התאגיד שבשליטתה לבין אי די בי פתוח ובעלי השליטה בה, באופן שימנע מאי די בי פתוח ומבעלי השליטה בה לבצע פעולה, שיש בה במישרין ובעקיפין משום הכוונת עסקי כלל החזקות או נציגי הגופים המוסדיים או סוכני התאגיד שבבעלותה. הנחיות כאמור התקבלו גם לענין היחסים שבין הנאמן לבין כלל החזקות וגופים שבשליטתה וכלל החזקות מתנהלת בהתאם להנחיות כאמור, להבהרות ולהסכמות שניתנות בענין, מעת לעת.

מינוי דירקטורים - במסגרת מכתב הממונה מיום 30 בדצמבר 2014 בענין מתווה למכירת השליטה והחזקות אי די בי בחברה (ראה סעיף 2 להלן) (להלן: "המתווה"), הובהר, בין היתר, כי במהלך תקופת כהונת הנאמן, מינוי דירקטורים בכלל החזקות ובחברה, ייעשה על-ידי הוועדה למינוי דירקטורים במבטחים בלא שולט, כמשמעותה בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981. ככל שלא ניתן יהיה למנות דירקטורים על-ידי הוועדה כאמור, אזי מינוי דירקטורים בחברות אלה ייעשה בידי וועדה אחרת שתמונה על-ידי שר האוצר או על-ידי הממונה, או בכל דרך אחרת עליה יורה הממונה.

בחודש מאי 2015 מינתה הממונה וועדה למינוי דירקטורים בקבוצת כלל, בהתאם לאמור לעיל (להלן: "הוועדה"). במהלך התקופה שמאז מינוי הנאמן התקבלו מהממונה הוראות שונות שעניינן מינוי דירקטורים בקבוצה, נכון למועד זה מינוי דירקטורים חדשים בכלל החזקות ובחברה יבוצע מבין המועמדים שמומלצים על ידי הוועדה.

בעקבות מינוי הוועדה והמלצותיה, בוצעו מינויים של דירקטורים בכלל החזקות ושל דירקטורים חיצוניים בחברה מעת לעת. בינואר 2018 מונה דירקטור בחברה, במקום שני דירקטורים שסיימו את כהונתם.

2. קביעת מתווה לאורך ציר זמן למכירה של השליטה ושל החזקות אי די בי פתוח בכלל החזקות, הסדרת היחסים בין אי די בי פתוח ובעלי השליטה בה לבין כלל החזקות והליכים משפטיים

בהמשך לבקשת בעלי השליטה באי די בי פתוח (באותה עת) מחודש יוני 2014, לקבלת היתר שליטה בכלל החזקות ובגופים המוסדיים בשליטתה, ביום 30 בדצמבר 2014 נתקבל מכתב מהממונה לאי די בי פתוח ולבעלי השליטה בה, הכולל, בין היתר, מתווה לאורך ציר זמן למכירה של השליטה ושל החזקות אי די בי פתוח בכלל החזקות, כמפורט להלן, וכן הוראות ביחס להמשך כהונתו של הנאמן.

מכתב הממונה מפרט את מתווה המכירה וכולל את שיתופה של אי די בי פתוח והנאמן בהליך המכירה, ועיקריו הינם כדלקמן:

א. אי די בי פתוח תפעל למכירת השליטה בכלל החזקות, כך שלא תהיה עוד חלק משרשרת השליטה בכלל החזקות. בהתאם למסמך מדיניות השליטה נקבע כי שיעור ההחזקה המינימלי לצורך שליטה בכלל החזקות, למועד המכתב האמור, עומד על 30% מסך אמצעי השליטה.

מכירת השליטה כאמור תבצע בתנאים ובמועדים שפורטו במכתב הממונה, וביניהם כי אי די בי פתוח תחתום על הסכם למכירת השליטה אל מול רוכש פוטנציאלי וכי במידה וייחתם הסכם כאמור, תינתן בידי הרוכש הפוטנציאלי אפשרות להשלים הליך קבלת היתר שליטה מאת הממונה, זאת עד ולא יאוחר מיום 30 ביוני 2016.

ב. התפתחויות בתקופת הדוח לגבי בעלי השליטה בחברה (המשך)

2. קביעת מתווה לאורך ציר זמן למכירה של השליטה של החזקות אי די בי פתוח בכלל החזקות, הסדרת היחסים בין אי די בי פתוח ובעלי השליטה בה לבין כלל החזקות והליכים משפטיים (המשך)

ב. במידה ולא התקיים תנאי מן התנאים המפורטים בסעיף (א) לעיל, במועדים הנקובים בו, או במידה ונמכרה השליטה לידי רוכש פוטנציאלי, ובידי אי די בי פתוח נותרו אמצעי שליטה (להלן: "אירוע מפסיק"), אזי בכל אחד ממקרים אלה תפעל אי די בי פתוח למכור את כל אמצעי השליטה בכלל החזקות שברשותה, למעט שיעור המותר על-פי דין להחזקה במבטח בלא היתר מהממונה, לרבות בדרך של מכירת אמצעי השליטה בבורסה או בעסקאות מחוץ לבורסה, וזאת בהתאם למתווה המפורט להלן ולא יאוחר מהמועדים הבאים:

1. במהלך תקופה בת ארבעה חודשים, שמניינה החל מקרות אירוע מפסיק, תמכור אי די בי פתוח לפחות 5% מאמצעי השליטה בכלל החזקות.

2. במהלך כל אחת מהתקופות העוקבות הנוספות, בנות ארבעה חודשים כל אחת, תמכור אי די בי פתוח בכל תקופה, לפחות 5% נוספים מאמצעי השליטה בכלל החזקות.

3. נמכרו במהלך תקופה נתונה כלשהי, בת ארבעה חודשים, יותר מ-5% מאמצעי השליטה בכלל החזקות, אזי במקרה כזה שיעור אמצעי השליטה שנמכרו מעבר למכסה האמורה, יקוזז מהשיעור הנדרש בתקופה העוקבת.

ג. היה ואי די בי פתוח לא תקיים את מחויבויותיה כקבוע בסעיף (ב) לעיל, אזי יהא הנאמן רשאי לפעול במתווה האמור במקומה, בהתאם לכל הסמכויות שהוקנו לו מכוח הוראות כתב הנאמנות שיופקד בידיו. התמורה בגין המכירה כאמור, תועבר לידי אי די בי פתוח. הוצאות ביצוע מכירת אמצעי השליטה יחולו באופן בלעדי על אי די בי פתוח.

ד. על אף האמור בסעיפים (א) ו- (ב) לעיל ככל שנמכרה השליטה לידי רוכש פוטנציאלי, אשר קיבל היתר שליטה מאת הממונה, ובידי אי די בי פתוח נותרו אמצעי שליטה בחברה בשיעור הדורש היתר החזקה לפי דין, תוכל אי די בי פתוח להגיש בקשה לקבלת היתר החזקה באמצעי השליטה שבידיה, ואולם אין באמור בסעיף זה בכדי להוות אישור מראש לקבלת היתר כאמור. לא קיבלה אי די בי פתוח היתר החזקה כאמור בתום שישה חודשים מיום שניתן היתר השליטה לרוכש הפוטנציאלי, ייחשב מועד זה כאירוע מפסיק ויחולו הוראות סעיפים (ב) ו- (ג) לעיל, בשינויים המחויבים.

ה. בסופו של כל רבעון, או על-פי דרישה מאת הממונה או מאת הנאמן, תמסור אי די בי פתוח לממונה או לנאמן, לפי העניין, דוח מצב לעניין ההתקדמות במתווה המכירה.

ו. עוד צוין במכתב כי על פניו, הממונה אינו רואה מניעה שאי די בי פתוח תמכור את השליטה גם לבעלי השליטה בה דאז, או למי מהם (לבדו, או בשיתוף עם צד שלישי אחר), ואולם במכתב הודגש כי כל בקשה לקבלת היתר שליטה, לרבות בקשה של אחד מבעלי השליטה באי די בי פתוח דאז, תיבחן, בין היתר, גם לאור הוראות החוק לקידום התחרות ולצמצום הריכוזיות, התשע"ד-2013 ("חוק הריכוזיות"), וכי אין באמור במכתב הממונה בכדי להוות אישור כי ניתן לבצע את המכירה כאמור בהתאם להוראות חוק הריכוזיות.

ז. במכתב הממונה הובהר כי אין אפשרות מעשית מבחינת הממונה לבחון מספר בקשות להיתרי שליטה בקבוצת כלל במקביל, וככל שיוגשו בעתיד בקשות המצריכות בחינה כאמור, הרי שלא תתבצע בחינה במקביל של בקשות אלה.

ח. כנדרש במכתב הממונה, אי די בי פתוח חתמה על כתב נאמנות מתוקן (בנוסח שצורף למכתב הממונה). כמו כן, הובהר במכתב כי כל עוד לא ניתנה על-ידי הממונה הוראה אחרת, ימשיכו לחול באופן בלתי חוזר ההוראות הבאות:

1. הנאמן ימשיך ויכהן בתפקידו כל עוד אי די בי פתוח מחזיקה בלא היתר אמצעי שליטה בחברה בשיעור הדורש היתר לפי דין, או לחילופין יורה הממונה בכתב על הפסקת כהונת הנאמן.

2. במהלך תקופת כהונת הנאמן, אי די בי פתוח ובעלי השליטה בה לא יפעילו את זכויות ההצבעה הצמודות לאמצעי השליטה בחברה ובחברות מקבוצת כלל שפורטו במכתב הממונה, לרבות כלל ביטוח ("חברות קבוצת כלל"), וכן יימנעו מכל פעולה שיש בה, במישרין או בעקיפין, משום הכוונת עסקי החברה או חברות קבוצת כלל, לרבות בדרך של כהונה כנושא משרה בחברה או בחברות קבוצת כלל.

3. עוד הובהר, כי במהלך תקופת כהונת הנאמן, מינוי דירקטורים בחברה ובחברות קבוצת כלל ייעשה על-פי המנגנונים כאמור בביאור 1(ב)(1) לעיל.

ביאור 1: כללי (המשך)

ב. התפתחויות בתקופת הדוח לגבי בעלי השליטה בחברה (המשך)

2. קביעת מתווה לאורך ציר זמן למכירה של השליטה ושל החזקות אי די בי פתוח בכלל החזקות, הסדרת היחסים בין אי די בי פתוח ובעלי השליטה בה לבין כלל החזקות והליכים משפטיים (המשך)

ט. בכפוף להתקיים התנאים והמגבלות האמורים בסעיפים (א) עד (ה) לעיל ובסעיף (ח) לעיל, וכן בכפוף לקבלת הסכמתה של אי די בי פתוח בכתב לכל התנאים המופעים במכתב האמור, הממונה לא יראה בהמשך ההחזקה באמצעי השליטה באי די בי פתוח ובחברות קבוצת כלל, כהחזקה הנוגדת את הוראות הדין.

בהתאם לאמור, ביום 31 בדצמבר 2014 אישר דירקטוריון אי די בי פתוח את מתן הסכמת אי די בי פתוח לכל התנאים הכלולים במכתב הממונה ואת חתימת אי די בי פתוח על כתב נאמנות מתוקן המעגן את תנאי המכתב האמור. כתב נאמנות מתוקן נחתם על-ידי אי די בי פתוח והנאמן ביום 6 בינואר 2015.

ביום 7 בינואר 2016, לאחר שהליך מכירה שניהלה אי די בי בשנת 2015 לא צלח, הודיעה הממונה לאי די בי פתוח ולמר אדוארדו אלשטיין כי בהתאם למתווה הממונה מיום 30 בדצמבר 2014, ביום 7 בינואר 2016 חל למעשה "אירוע מפסיק" כמשמעותו במתווה כאמור, וכפועל יוצא החל מאותו מועד נדרשת אי די בי פתוח לפעול בהתאם להוראות המתווה (ראה סעיף 2(ב) לעיל, הדורש ככלל מכירת אמצעי שליטה בבורסה או בעסקאות מחוץ לבורסה בקצב של לפחות 5% בכל תקופה בת ארבעה חודשים) ובכפוף ללוחות הזמנים הקבועים בו.

ביום 13 ביולי 2016, לאחר תכתובת שבין אי די בי פתוח לבין הממונה והנאמן, בקשר עם המתווה, הגיש הנאמן לבית המשפט המחוזי בתל אביב – יפו בקשה דחופה למתן הוראות ("הבקשה").

ביום 5 באפריל 2017 ניתן פסק דינו של בית המשפט ("פסק הדין"), במסגרתו הורה בית המשפט לנאמן למכור 5% ממניות החברה שבהחזקתו ("המניות הנמכרות"), תוך 30 ימים.

במסגרת פסק-הדין, נקבע כי הנאמן כפוף בפעולותיו להוראותיה של הממונה ביחס למכירת מניות כלל החזקות, וכן כי שיקול הדעת שהפעילה הממונה כאשר הורתה לנאמן לפעול למכירת 5% ממניות כלל החזקות בהתאם למתווה, היה שיקול דעת סביר ומידתי. עוד נקבע כי מכירת המניות כאמור צריכה להיעשות על ידי הנאמן במחיר המיטבי אותו ניתן להשיג עבורן במועד המכירה (ובעניין זה, קיבל בית המשפט את עמדתו של הנאמן, לפיה הדרך המיטבית היא של מכירת המניות בדרך של מכרז). בנוסף, במסגרת פסק הדין, הובהר כי הוא מתייחס להוראה למכור 5% מהמניות כאמור, בלבד, כאשר לאחר מכירה זו, יהיה על הממונה להפעיל פעם נוספת את שיקול דעתה, 4 חודשים לאחר מכן (וגם אז, יהיה על הממונה להביא בחשבון את כל השיקולים הרלוונטיים, כפי שנמנו על ידי בית המשפט, ואת שינוי הנסיבות ככל שיהיה כזה). אי די בי פתוח הגישה לבית המשפט העליון ערעור על פסק הדין, אשר נדחה ללא צו להוצאות.

ביום 1 במאי 2017 הגישה אי די בי פתוח בקשה לבית המשפט, בהסכמת הנאמן (בקשר לאופן מכירת המניות, כפי שיפורט להלן), בנוגע לאופן מכירת המניות הנמכרות ("הבקשה"). במסגרת הבקשה, התבקש בית המשפט לאשר כי מכירת המניות הנמכרות תיעשה בדרך של "עסקת החלף" (וזאת חלף מכירה באמצעות מכרז, כפי שהורה בית המשפט בפסק הדין), שבמסגרתה המניות הנמכרות תימכרנה במכר מלא (ללא הסתייגויות ללא תנאים וללא אפשרות חזרה) על ידי אי די בי פתוח לצד שלישי בעסקה שתבוצע באמצעות מוסד בנקאי, בהתאם למחיר שנקבע בהסכמה בין אי די בי פתוח לבין הצד השלישי, וזאת עד ליום 4 במאי 2017. לבקשה צורפה עמדתה של הממונה, לפיה אין לה התנגדות לבקשה לביצועה של עסקת החלף האמורה.

בהתאם, ביום 3 במאי 2017, לאחר שהתקבל אישורו של בית המשפט לבקשה כאמור, וכן ביום 31 באוגוסט 2017, ביום 1 בינואר 2018, ביום 3 במאי 2018 וביום 30 באוגוסט 2018 (בהתאם להנחיות שנמסרו על ידי הממונה לנאמן בסמוך לפני כל מכירה כאמור, להמשיך ולפעול במתווה במקומה של אי די בי פתוח למכירת 5% מאמצעי השליטה בחברה), מכרה אי די בי פתוח מניות כלל החזקות, המהוות יחדיו כ-25% ממניות החברה (5% בכל אחד מן המועדים) והתקשרה במקביל לכל מכירה עם מוסד בנקאי בעסקת החלף (swap), לפיה בתום תקופה שתסתיים לא יאוחר מ-24 חודשים ממועד כל אחת מעסקאות המכירה ("תקופת ה-SWAP") תפקע כל אחת מעסקאות החלף ותבוצע התחשבות בין אי די בי פתוח לבין המוסד הבנקאי ביחס להפרש בין מחיר המכירה של המניות הנמכרות לצד השלישי הרלוונטי, לבין ערךן של המניות הנמכרות כפי שיהיו במועד ההתחשבות (אשר ייקבע לפי המחיר בו ימכרו המניות הנמכרות באותו מועד על ידי הצד השלישי), כאשר אי די בי פתוח וצד קשור אליה יהיו מנועים מלרכוש את המניות הנמכרות. לפרטים בדבר עסקת החלף נוספת לגביה התקשרה אי די בי פתוח ביחס לחלק ממניות כלל החזקות שנמכרו על ידי בנק הפועלים בע"מ (להלן: "בנק הפועלים") ראו סעיף 5 להלן.

ביאור 1: כללי (המשך)

ב. התפתחויות בתקופת הדוח לגבי בעלי השליטה בחברה (המשך)

2. קביעת מתווה לאורך ציר זמן למכירה של השליטה ושל החזקות אי די בי פתוח בכלל החזקות, הסדרת היחסים בין אי די בי פתוח ובעלי השליטה בה לבין כלל החזקות והליכים משפטיים (המשך)

ט. (המשך)

בהתאם להסכמות של אי די בי פתוח עם הממונה מיום 18 בדצמבר 2018, ביום 2 בינואר 2019 מכרה אי די בי פתוח מניות המהוות כ-4.5% מהונה המונפק של כלל החזקות אשר הוחזקו על ידי הנאמן בעסקה מחוץ לבורסה. כמו כן ובהמשך להסכמות עם הממונה כאמור, הסתיימה ביום 2 בינואר 2019 עסקת ההחלף, שבוצעה בחודש מאי 2017, ביחס למניות המהוות 1% מהונה המונפק של כלל החזקות. תנאי עסקת ההחלף ימשיכו לחול ביחס ליתרת מניות כלל החזקות נשוא עסקת החלף זו, המהוות כ-4% מהונה המונפק של כלל החזקות.

בנוסף, במסגרת ההסכמות עם הממונה כאמור, לקחה אי די בי פתוח על עצמה להימנע, להבא, מביצוען של עסקאות החלף נוספת על אלה הקיימות ביחס למניות כלל החזקות, כמפורט לעיל, וכן להימנע מהארכת עסקאות ההחלף הקיימות בקשר למניות כלל החזקות.³

3. הליכים למכירת השליטה בכלל החזקות

א. הליכים למכירת השליטה בכלל החזקות

ביום 18 בדצמבר 2018 הודיעה אי די בי פתוח כי דירקטוריון אי די בי פתוח והנהלתה ימשיכו לבחון חלופות שונות למכירת השליטה בכלל החזקות (שלא בדרך של מכירת מנות של מניות החברה בהתאם למתווה) לגורמים שונים ("מכירת השליטה"), זאת לרבות באמצעות פניה לחברת השקעות דיסקונט בע"מ ("דסק"ש"). שהינה בשליטתו של בעל השליטה באי די בי פתוח, לבחינת מכירה כאמור וזאת בכפוף להוראות הדין, לאישור האורגנים המוסמכים באי די בי פתוח (וככל שיהיה רלוונטי גם לאישור האורגנים המוסמכים בדסק"ש) ולאישורים רגולטוריים נדרשים, לרבות אישור הממונה וכי אין ודאות כי מכירת השליטה, בין אם לצד שלישי ובין אם לדסק"ש, תושלם, וזאת, בין היתר, בשל אי-קבלת האישורים הנדרשים.

בחודש דצמבר 2018, מינה דירקטוריון אי די בי פתוח ועדה בלתי תלויה, שחבריה הינם הדירקטורים החיצוניים וכן הדירקטור הבלתי תלוי, המכהנים בה, למטרת גיבוש הצעה למכירת השליטה בחברה לדסק"ש, ולדון בתנאי עסקה כאמור ("הוועדה הבלתי תלויה").

ביום 17 בינואר 2019 פנתה הוועדה הבלתי תלויה ליו"ר דירקטוריון דסק"ש במכתב, במסגרתו הציעה לדסק"ש לפתוח בהליך של משא ומתן לרכישת השליטה בחברה ("הפניה"). יצוין, כי במסגרת הפניה לא הציעה אי די בי פתוח תנאים כלשהם לעסקה, וכי למיטב ידיעת החברה, נכון למועד פרסום הדוח, טרם התקבלה התייחסותה של דסק"ש לפניה.

ב. שעבוד מניות כלל החזקות

(1) ביום 22 במרס 2017, דיווחה אי די בי פתוח כי שיעבדה כ-4.99% (4.87% בדילול מלא, המהוות נכון למועד זה כ-4.98% וכ-4.94% בדילול מלא) ממניות כלל החזקות המוחזקות על ידי אי די בי פתוח לטובת הנאמן למחזיקי אגרות החוב (סדרה יא') של אי די בי פתוח.

(2) ביום 16 בפברואר 2017 הנפיקה אי די בי פתוח אגרות חוב (סדרה יג'), ושעבדה לטובת מחזיקי אגרות החוב האמורות את התמורות במזומן שתנבענה ממניות החברה המוחזקות בידי הנאמן למניות השליטה ("מניות בסיס") מספר מניות הבסיס העדכני הינו 11,307,626 (המהוות כ-20.3% מההון המונפק והנפרע של כלל החזקות).

4. חוק הריכוזיות

בחודש דצמבר 2013 פורסם חוק הריכוזיות, אשר מבקש להפחית את רמת הריכוזיות במשק הישראלי באמצעות מספר מהלכים מרכזיים הכוללים, בין היתר, הטלת מגבלות על התאגדות במבנה פירמידאלי, החלת כללי ממשל תאגידי מוגברים על חברות פירמידאליות, הפרדה בין החזקה בפעילות ריאלית משמעותית ופעילות פיננסית משמעותית, וקביעת מנגנון של "מבטח ללא שולט".

³ לפרטים בדבר עמדת הרשות, ראה ה"ש 2 לעיל.

ביאור 1: כללי (המשך)

ב. התפתחויות בתקופת הדוח לגבי בעלי השליטה בחברה (המשך)

4. חוק הריכוזיות (המשך)

- בהתאם להוראות חוק הריכוזיות מבנה החזקות פירמידלי מוגבל לשתי שכבות בלבד⁴. על-אף האמור, הוראות המעבר של חוק הריכוזיות קובעות כי חברה שהייתה ביום פרסומו של החוק חברת שכבה שנייה, וכל עוד היא חברה כאמור, רשאית להמשיך לשלוט בחברת שכבה אחרת עד תום שש שנים מיום הפרסום (דצמבר 2019), אם שליטה בה לפני יום הפרסום ("תקופת המעבר"). בחוק הריכוזיות נקבעו הוראות למקרה של שליטה בתאגיד מדווח, שהינו חברת שכבה אחרת, בניגוד לחוק, שעיקרן הפקדת אמצעי השליטה בחברת השכבה האחרת בידי נאמן לשם מכירתם בהתאם להנחיות שיקבל הנאמן מבית המשפט. למועד זה, אי די בי פתוח, נחשבת כ"חברת שכבה ראשונה", כלל החזקות נחשבת כ"חברת שכבה שנייה" וכללביט מימון – תאגיד מדווח הנשלט על ידי החברה, נחשבת כ"חברת שכבה אחרת (שלישית)", כהגדרת מונחים אלו בחוק הריכוזיות.

לפיכך, במידה וכללביט מימון תמשיך ותחשב חברת שכבה אחרת לאחר תום תקופת המעבר, כלל החזקות ו/או החברה יכולות להדרש למינוי נאמן או לביצוע פעולות שבעקבותיהן כללביט מימון לא תהא חברת שכבה אחרת, בין היתר החברה עשויה להעביר את מניותיה בכללביט מימון לצד שלישי או למזג את כללביט מימון לחברה או למזג את החברה לכלל החזקות.

- בהתאם להוראות המעבר שנקבעו בחוק הריכוזיות, החל מחודש דצמבר 2019, תאגיד ריאלי משמעותי או השולט בתאגיד כאמור לא ישלט בגוף פיננסי משמעותי ולא יחזיק ביותר מ-10% מסוג מסוים של אמצעי שליטה בגוף כאמור ולא יחזיק ביותר מ-5% בגוף פיננסי משמעותי שאין בו בעל שליטה⁵.

החל מחודש מאי 2015 החלו להתפרסם מעת לעת ברשומות רשימת הגורמים הריכוזיים, רשימת התאגידים הריאליים המשמעותיים ורשימת הגופים הפיננסיים המשמעותיים. בהתאם להוראות חוק הריכוזיות, ייחשבו כגורם ריכוזי, בין היתר, גוף פיננסי משמעותי, תאגיד ריאלי משמעותי, ומי שמשתייך לקבוצה עסקית (תאגיד, השולט בתאגיד ותאגיד בשליטת מי מהם) הכוללת גוף פיננסי משמעותי או תאגיד ריאלי משמעותי. אי די בי פתוח הינה תאגיד ריאלי משמעותי ובהתאם חברות הקבוצה, שאינם גופים מוסדיים, נכללו אף הן ברשימת הגורמים הריכוזיים וסווגו כתאגידים ריאליים משמעותיים. כלל ביטוח, וגופים מוסדיים נוספים בקבוצה נכללו ברשימת הגופים הפיננסיים המשמעותיים.

לפיכך, המשך שליטה של דולפין הולנד, התאגיד השולט באי די בי פתוח, בתאגידים ריאליים משמעותיים, עשוי להשפיע על יכולתה של אי די בי פתוח להחזיק בשליטה בגופים המוסדיים בקבוצה או להחזיק יותר מ-10% מסוג מסוים של אמצעי השליטה בגופים המוסדיים בקבוצה (או יותר מ-5% מסוג מסוים של אמצעי השליטה במקרה בו החברה או הגופים המוסדיים ייחשבו למבטח בלא שולט), וזאת מבלי לגרוע מהמגבלות על המשך שליטת אי די בי פתוח בחברה בהתאם להנחיות הממונה כאמור לעיל.

בנוסף, ככל שכלל החזקות תמשיך להיחשב כגורם ריכוזי וכתוצאה מכך כתאגיד ריאלי משמעותי, הדבר עשוי להשפיע על יכולתה להחזיק בשליטה בגופים המוסדיים בקבוצה או להחזיק באמצעי שליטה בהן, כאמור וזאת החל מחודש דצמבר 2019, וכן הדבר משפיע על היכולת למנות נושאי משרה בתאגידים ריאליים משמעותיים בקבוצה כדירקטורים בגופים הפיננסיים בקבוצה.

5. הסכם בין אי די בי פתוח לבנק הפועלים בע"מ

עד ליום 8 בנובמבר 2018 החזיק בנק הפועלים ב-9.47% ממניות החברה.

לעניין הסכם בין אי די בי פתוח לבנק הפועלים מחודש מרס 1999 ביחס לכ-9.47% ממניות החברה ("המניות הנמכרות") במסגרתו, בין היתר, הוענקה לאי די בי פתוח זכות סירוב ראשון במכירת מניות כלל החזקות (כולן או חלקן) על-ידי בנק הפועלים, ראו הערות למחזיק מס' 1 בדוח מצבת החזקות בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בניירות ערך של התאגיד, שפרסמה כלל החזקות ביום 9 באוקטובר 2018 (אסמכתא: 2018-01-094068).

⁴ חברת שכבה, הינה חברה היא תאגיד מדווח, בהתאם להגדרות חוק הריכוזיות. המונחים חברת שכבה, חברת שכבה שנייה וחברת שכבה אחרת – כהגדרתם בחוק הריכוזיות.

⁵ יצוין כי בתקופת המעבר חל איסור על גידול במחזור המכירות הקובע או האשראי הקובע של התאגיד הריאלי או שווי כלל הנכסים של הגוף הפיננסי, כתוצאה מרכישה של תאגיד ריאלי או גוף פיננסי אחר, ממיזוג עם תאגיד או גוף כאמור או מרכישת פעילות של תאגיד או גוף כאמור.

ביאור 1: כללי (המשך)

ב. התפתחויות בתקופת הדוח לגבי בעלי השליטה בחברה (המשך)

5. הסכם בין אי די בי פתוח לבנק הפועלים בע"מ -

ביום 17 באוקטובר 2018 אי די בי פתוח דיווחה כי חתמה עם בנק הפועלים על הסכם ("ההסכם"), לפיו ניתנה לאי די בי פתוח תקופה לצורך איתור מספר רוכשים, אשר עימם יתקשר בנק הפועלים, בכפוף לכל דין, בעסקאות למכירת המניות הנמכרות (כולן), במחיר של 62 ש"ח למניה, בעסקאות מחוץ לבורסה שלא תותנינה בתנאים, ותושלמנה במועד אחד ולא יאוחר מיום 10.11.2018 ("מועד הרכישה").

ביום 8.11.2018 דיווחה אי די בי פתוח כי הודיעה לבנק הפועלים, כי בהתאם לתנאי ההסכם איתרה אי די בי פתוח מספר רוכשים, אשר עימם יתקשר בנק הפועלים, בעסקאות למכירת המניות הנמכרות (כולן), בעסקאות מחוץ לבורסה שאינן מותנות בתנאים, וכי רכישת המניות בוצעה על-ידיהם באותו מועד. בהתאם לתנאי ההסכם, הסכם בעלי המניות בטל.

בנוסף, דיווחה אי די בי פתוח כי התקשרה בעסקת החלף עם מוסד בנקאי בקשר ל- 2,771,309 מהמניות הנמכרות, המהוות כ-5% ממניות כלל החזקות, לפי מחיר בסיס של 62 ש"ח למניה, וזאת בהתאם לאותם העקרונות שהיו בעסקאות החלף (swap) קודמות שביצעה אי די בי פתוח ביחס למניות כלל החזקות שהוחזקו על-ידיה כאמור בסעיף קטן 2(ט) לעיל.

6. השלכות

למועד הדוח, אין ביכולתן של החברה וכלל החזקות להעריך את מלוא השפעת תוצאות האירועים האמורים עליהן, אשר עשויים להוביל לשינויים נוספים בהחזקה ובשליטה בכלל החזקות, ואף להביא למכירת מניות גרעין השליטה של כלל החזקות בבורסה (לרבות כתוצאה מיישום הוראת הממונה ביחס ליישום מנגנון מבטח ללא שולט בכלל החזקות) ואשר יכול וישליכו, בין היתר, על מוניטין כלל החזקות, החברה וחברות הקבוצה ודירוגן.

כמו כן, העברת מניות השליטה בכלל החזקות מידי הנאמן, יכול ותשפיע על סעיפים בהסכמים מסוימים של חברות בקבוצה עם צדדים שלישיים (לרבות מבטחי משנה) ועלול להצריך, בעקבות התקיימות נסיבות של שינוי שליטה כאמור, הידברות עם צדדים שלישיים אלה להמשכת תוקפם של ההסכמים.

להשלכות חוק הריכוזיות ראו סעיף קטן 4 לעיל.

ביאור 1: כללי (המשך)

ג. הגדרות - בדוחות כספיים אלה:

	החברה
- כלל חברה לביטוח בע"מ.	
- החברה והחברות המאוחדות שלה.	הקבוצה
-	חברות מאוחדות/חברות בנות
חברות, לרבות שותפות, שדוחותיהן מאוחדים באופן מלא, במישרין או בעקיפין, עם דוחות החברה.	
- חברות מאוחדות וחברות, לרבות שותפות או עסקה משותפת, שהשקעת החברה בהן כלולה, במישרין או בעקיפין, בדוחות הכספיים על בסיס השווי המאזני.	חברות מוחזקות
- הסדרים בהם לקבוצה שליטה משותפת אשר הושגה על ידי הסכם חוזי הדורש הסכמה פה אחד לגבי הפעילויות שמשפיעות באופן משמעותי על התשואות של ההסדר. השקעה בהסדרים משותפים מסווגת כפעילויות משותפות או עסקאות משותפות בהתבסס על הזכויות והמחויבויות של הצדדים להסדר. עסקאות משותפות הינן כל ההסדרים המשותפים אשר מאוגדים כישות נפרדת ואשר לקבוצה ישנן זכויות בנכסים נטו של ההסדר המשותף.	הסדרים משותפים
- חברות כלולות הינן ישויות בהן יש לקבוצה השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית שלהן, אך לא הושגה בהן שליטה, ואשר השקעת החברה בהן כלולה בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה על בסיס השווי המאזני.	חברות כלולות
- כמשמעותם בפסקה (1) להגדרת בעל עניין בתאגיד בסעיף 1 לחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968.	בעלי עניין
- כמשמעותו בתקן חשבונאות בינלאומי 24 (2009) בדבר צדדים קשורים.	צד קשור
- המונח "חברות בקבוצת אי די בי" בדוחות הכספיים מתייחס ל-אי די בי פתוח ולחברות המוחזקות שלה, שאינן החברה והחברות המוחזקות שלה.	חברות בקבוצת אי די בי
- הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון.	הממונה
- חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, על תיקונו.	חוק הפיקוח
- תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998, על תיקון, אשר בוטלו בשנת 2018. ראה ביאור 16(ה).	תקנות ההון
- תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012, והנחיות הממונה על פיו.	תקנות כללי השקעה
-	משטר כושר פירעון כלכלי
כהגדרתו בחוזר ביטוח 2017-1-9	
- תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (חישוב עתודות בביטוח כללי), התשע"ג-2013.	תקנות חישוב עתודות
- חוזים לפיהם צד אחד (המבטח) לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר (בעל הפוליסה), על ידי הסכמה לפצות את בעל הפוליסה אם אירוע עתידי לא ודאי מוגדר (מקרה הביטוח) ישפיע באופן שלילי על בעל הפוליסה.	חוזי ביטוח
- פוליסות שאינן מהוות חוזי ביטוח.	חוזי השקעה
- חוזי ביטוח וחוזי השקעה בביטוח חיים וסיעוד בהם התחייבויות המבטח, בשל מרכיב החיסכון או הסיכון שבהן, צמודות ברובן לתשואות תיק ההשקעות (פוליסות משתתפות ברווחי השקעה), בנכסים עבור חוזים תלויי תשואה.	חוזים תלויי תשואה
- הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות הנובעות מחוזים תלויי תשואה.	נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
- אגרות חוב ממשלתיות צמודות למדד, אשר המדינה מנפיקה לחברות הביטוח, ואשר מגבות פוליסות מבטיחות תשואה.	אג"ח ח"צ
- עתודות ביטוח ותביעות תלויות במגזרי חיסכון ארוך טווח, ביטוח כללי וביטוח בריאות.	התחייבויות בגין חוזי ביטוח
- חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.	נכסי ביטוח משנה
- פרמיות לרבות דמים.	פרמיות
- פרמיות המתייחסות לתקופת הדוח.	פרמיות שהורוחו

ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים

א. מתכונת העריכה של הדוחות הכספיים

הדוחות הכספיים הוכנו על ידי הקבוצה בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן: "IFRS"). כמו כן דוחות כספיים אלה נערכו בהתאם לדרישות הגילוי כפי שנקבעו על ידי הממונה בהתאם לחוק הפיקוח.

ב. מטבע פעילות ומטבע הצגה

הדוחות הכספיים מוצגים בש"ח, שהינו מטבע הפעילות של החברה, ומעוגלים לאלף הקרוב, למעט אם צויין אחרת. ש"ח הינו המטבע שמייצג את הסביבה הכלכלית העיקרית בה פועלת החברה.

להלן פרטים על שיעורי השינוי שחלו במדד המחירים לצרכן (להלן: "מדד"), בשערי החליפין היציגים של האירו, דולר ארה"ב (להלן: "דולר") והלירה שטרלינג:

שער החליפין היציג של ליש"ט	שער החליפין היציג של הדולר	שער החליפין היציג של האירו	מדד ידוע	מדד בגין	באחוזים
לשנה שהסתיימה ב 31 בדצמבר					
2.4	8.1	3.3	1.2	0.8	2018
(0.9)	(9.8)	2.7	0.3	0.4	2017
(18.3)	(1.5)	(4.8)	(0.3)	(0.2)	2016
ליום 31 בדצמבר 2018					
4.793	3.748	4.292			ליום 31 בדצמבר 2017
4.682	3.467	4.153			ליום 31 בדצמבר 2016
4.725	3.845	4.044			

ג. בסיס המדידה

הדוחות הכספיים הוכנו על בסיס העלות ההיסטורית למעט הנכסים וההתחייבויות העיקריים הבאים:

- התחייבויות ביטוחיות.
- מכשירים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
- מכשירים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה.
- נדל"ן להשקעה הנמדד לפי שווי הוגן.
- הפרשות.
- נכסי והתחייבויות מיסים נדחים.
- נכסים והתחייבויות בגין הטבות לעובדים.
- השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות.

לפרטים בדבר אופן מדידת הנכסים וההתחייבויות אלו, ראה ביאור 3 להלן, בדבר עיקרי המדיניות החשבונאית.

ד. תקופת המחזור התפעולי ומבנה הדיווח

תקופת המחזור התפעולי הרגיל של הקבוצה, הכוללת בעיקר מוסדות כספיים, אינה ניתנת לקביעה בבירור ובעיקרה עולה על שנה, במיוחד בהתייחס למגזר חיסכון ארוך טווח, לענפי סיעוד ובריאות לזמן ארוך במגזר בריאות, ולענפי ביטוח כללי בעלי זנב ארוך.

הדוחות על המצב הכספי המאוחדים, הכוללים בעיקרם את הנכסים וההתחייבויות של חברות ביטוח מאוחדות, הוצגו לפי סדר נזילות וללא הבחנה בין שוטף ללא שוטף. הצגה זו הינה גם בהתאם להנחיות הממונה, ומספקת מידע שהוא מהימן ורלוונטי יותר.

ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים (המשך)

ה. שימוש באומדנים ושיקול דעת

1. שיקול דעת בעל השפעה מהותית

בתהליך יישום עיקרי המדיניות החשבונאית של הקבוצה בנושאים הבאים הפעילה ההנהלה שיקול דעת, בעל השפעה מהותית על הדוחות הכספיים:

סיווג בין חוזי ביטוח לבין חוזי השקעה - חוזי ביטוח הינם חוזים בהם המבטח לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר. ההנהלה שוקלת לגבי כל חוזה וחוזה, או לגבי קבוצה של חוזים דומים, האם הם כרוכים בנטילת סיכון ביטוחי משמעותי ועל כן יש לסווגם כחוזי ביטוח או לחלופין כחוזי השקעה.

2. אומדנים קריטיים

בעריכת הדוחות הכספיים בהתאם ל-IFRS, ובהתאם לחוק הפיקוח והתקנות שהותקנו על פיו והנחיות הממונה, נדרשת הנהלת הקבוצה להשתמש בשיקול דעת, בהערכות, באומדנים ובהנחות אשר משפיעים על יישום המדיניות החשבונאית ועל הסכומים של נכסים והתחייבויות, הכנסות והוצאות. יובהר שהתוצאות בפועל עלולות להיות שונות מאומדנים אלה, בין היתר, עקב שינויים רגולטוריים שפורסמו או צפויים להתפרסם בתחומי הביטוח, הפנסיה והגמל ואשר קיימת אי וודאות באשר לאופן התממשותם והשלכותיהם.

בעת גיבושם של אומדנים, המשמשים בהכנת הדוחות הכספיים של הקבוצה, נדרשת הנהלת הקבוצה להניח הנחות באשר לנסיבות ואירועים הכרוכים באי וודאות משמעותית. בשיקול דעתה בקביעת האומדנים, מתבססת הנהלת הקבוצה על ניסיון העבר, עובדות שונות, גורמים חיצוניים ועל הנחות סבירות לרבות ציפיות לעתיד, ככל שניתנות להערכה, בהתאם לנסיבות המתאימות לכל אומדן.

האומדנים וההנחות שבבסיסם נסקרים באופן שוטף. שינויים באומדנים חשבונאיים מוכרים בתקופה שבה תוקנו האומדנים ובכל תקופה עתידית מושפעת.

להלן ההנחות העיקריות שנעשו בדוחות הכספיים בקשר לאי הודאות לתאריך המאזן ואומדנים קריטיים שחשבו על ידי הקבוצה ואשר שינוי מהותי בהם, בפרט נוכח השינויים הרגולטוריים כאמור, עשויים להביא לתיאום מהותי לערכים בספרים של נכסים והתחייבויות בתקופות הדיווח העוקבות:

(א) התחייבויות בגין חוזי ביטוח - ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח ובדיקת נאותות התחייבויות אלו, מבוססות בעיקרן על שיטות הערכה אקטוארית ועל הנחות המפורטות בביאור 37(ה).

ההערכות האקטואריות וההנחות השונות נגזרות בעיקר מניסיון העבר ומבוססות, על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את מה שיקרה בעתיד תוך התחשבות, ככל שניתן, בשינויים רגולטוריים ועסקיים. ההערכות האקטואריות וההנחות נבדקות לפחות אחת לשנה. השתנות בגורמי הסיכון, בשכיחות האירועים או בחומרתם, וכן שינוי במצב המשפטי עשויים להשפיע באופן מהותי על גובה ההתחייבויות בגין חוזי הביטוח. יצויין שלשינויים בקצב העלייה בתוחלת החיים, בשיעור המבוטחים הבוחרים במימוש האפשרות למשיכת הכספים בדרך של גמלא, לבחירת מסלולי הקיצבה השונים, שיעור התחלואה וכן לשיעור הביטולים עשויה להיות השלכה מהותית על הדוחות הכספיים.

לגבי שינויים בהנחות עיקריות ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים וביטוח בריאות, לרבות ההתחייבות להשלמה לעתודה לקיצבה, ראה ביאור 37(ה)(1)(ד). לגבי שינויים בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי ראה ביאור 37(ה)(2).

לניתוחי רגישות של הסיכון הביטוחי, ראה ביאור 37(ה).

(ב) תביעות משפטיות שאינן במהלך עסקים רגילי - הערכות סיכויי התביעות המשפטיות שהוגשו כנגד חברות בקבוצה נסמכות על חוות דעת היועצים המשפטיים בהתייחס לתוצאה בסופם של ההליכים. חוות דעת אלה מתבססות על מיטב שיפוטם המקצועי, בהתחשב בשלב בו מצויים ההליכים, בהתחשב במידת הניסיון המשפטי שנצבר, ככל שנצבר, בנושאים השונים והן בהתבסס על האומדן של החברות הרלוונטיות בדבר הסכומים של הסדרי הפשרה, שהנהלות החברות המאוחדות צופות, שיותר סביר מאשר לא, שישולמו על ידן. יודגש כי תוצאות התביעות, אשר תקבענה בבתי המשפט, עלולות להיות שונות מההערכות האמורות. סכומי הפרשות שבוצעו מבוססים על הערכת מידת הסיכון בכל אחת מהתביעות נכון למועד הסמוך למועד פרסום הדוח הכספי. לעניין זה יצויין כי אירועים המתרחשים במהלך ההתדיינות המשפטית עשויים לחייב ביצוע של הערכה מחודשת של סיכון זה.

ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים (המשך)

ה. שימוש באומדנים ושיקול דעת (המשך)

(2) אומדנים קריטיים (המשך)

(ב) (המשך)

יודגש כי בחוות דעת עורכי הדין ביחס לבקשות לאישור תובענות כייצוגיות, מתייחסת ההערכה של עורך הדין לסיכויי הבקשה לאישור התביעה כייצוגית ובחלק מהמקרים בלבד מתייחסת לסיכויי התביעה לגופה, אם תאושר כייצוגית. זאת, בין היתר, לאור השלב בו מצוי ההליך ומהסיבה שהיקפו ותוכנו של הדיון בתביעה לגופה, לאחר שתאושר כתובענה ייצוגית יושפע מהחלטת בית המשפט בדבר אישור הבקשה להכיר בתביעה כתובענה ייצוגית, אשר מתייחסת בדרך כלל, לעילות התביעה שאושרו ולכאלה שלא אושרו, לסעדים שאושרו ולכאלה שלא אושרו ועוד כיוצ"ב.

במידה וברור תביעה (מובהר למען הסר ספק כי ברור תביעה אינו כולל הכרעה בבקשות להכרה בתובענות ייצוגיות ובבקשות ביניים אחרות) משפטית בערכאה מסוימת מוכרע כנגד חברות הקבוצה, תוכר או תעודכן הפרשה בדוחות הכספיים המתפרסמים לראשונה לאחר מועד ההכרעה, אף אם לדעת הנהלת הקבוצה, בהסתמך על חוות דעת יועציה המשפטיים, התוצאה בערעור לערכאה גבוהה יותר תהיה שונה וכי בסופם של ההליכים הקבוצה לא תחויב.

בנוסף לתביעות האמורות, חברות הקבוצה חשופות לטענות/תביעות משפטיות שטרם נטענו/הוגשו (unasserted claims), וזאת, בין היתר, בהתקיים ספק בפרשנות הסכם ו/או הוראת דין ו/או אופן יישומם. חשיפה זו מובאת לידיעת חברות הקבוצה במספר דרכים, ובין היתר: באמצעות פניות של לקוחות אל גורמים בקבוצה ובמיוחד אל הממונה על פניות הציבור בקבוצה, באמצעות תלונות של לקוחות ליחידה לפניות הציבור באגף לרשות שוק ההון, ביטוח וחסכון שבאוצר, ובאמצעות תביעות (שאינן ייצוגיות) המוגשות לבית המשפט. נושאים אלו מובאים לידיעת הנהלת הקבוצה אם וככל שהגורמים המטפלים מזהים כי הטענות עשויות להיות בעלות השלכות רחבות. בהערכת הסיכון הנובע מטענות/תביעות שטרם הוגשו מסתמכת הנהלת הקבוצה על הערכות פנימיות של הגורמים המטפלים ועל הערכותיה, המשקללות את הערכת הסיכוי להגשת תביעה ואת הסיכוי להצלחת התביעה, אם וככל שתוגש. ההערכה מבוססת על הניסיון שנצבר ביחס להגשת תביעות ועל הניתוח של הטענות לגופן. מטבע הדברים, עשויה התוצאה בפועל להיות שונה מההערכה שנעשתה בשלב שבו טרם הוגשה התביעה לאור השלב הראשוני שבו מצוי ברור הטענה המשפטית.

לפרטים נוספים, ראה ביאור 40(א)-(ד).

(ג) ירידת ערך של נכסים לא פיננסיים, לרבות מוניטין - אמידת שווי השימוש של הנכס או של היחידה מניבת המזומנים, לפי העניין, לצורך ביצוע בחינת ירידת ערך של נכסים לא פיננסיים או של מוניטין, מתבססת על ניסיון העבר ועל מיטב הערכת הנהלת הקבוצה לגבי התנאים הכלכליים שישירו במהלך יתרת אורך החיים השימושיים של הנכס או של היחידה מניבת המזומנים. שינוי באומדנים ששימשו באמידת הסכום בר ההשבה עשוי להביא לשינוי בהפסד מירידת ערך.

ראה מידע נוסף בביאורים 3(יא) (2) ו6(ב).

(ד) אומדני שווי הוגן - ראה סעיף 3 להלן.

(ה) קביעת ברות ההשבה של הוצאות רכישה נדחות - ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות נבדקת לפחות אחת לשנה תוך שימוש בהנחות עבודה, לדוגמה עבור פוליסות ביטוח חיים וסיעוד, לגבי שיעורי ביטולים, תמותה ותחלואה ומשתנים נוספים כאמור בביאור 37(ה). אם הנחות אלו לא תמומשנה יתכן ויהיה צורך בהאצת ההפחתה או אף במחיקת הוצאות הרכישה הנדחות.

(ו) נכסי מיסים נדחים - נכסי מיסים נדחים מוכרים בגין הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים, שטרם נוצלו, במידה שצפוי שתהיה הכנסה חייבת עתידית שכנגדה ניתן יהיה לנצלם. נדרש שיקול דעת של ההנהלה על מנת לקבוע האם ניתן להכיר בנכס מיסים נדחים ואת סכום נכס המיסים הנדחים שניתן להכיר בו וזאת בהתבסס על קיום, עיתוי וסכום ההכנסה החייבת במס הצפויה ואסטרטגית תכנון המס. למידע נוסף ראה ביאור 23.

(ז) ירידת ערך נכסים פיננסיים

1. נכסים פיננסיים בעלות מופחתת - הפרשה לחובות מסופקים נכסי חוב שאינם סחירים לרבות בגין הלוואות וחיובים, לרבות מבטחי משנה, פרמיה לגבייה וחובות אחרים, נקבעת באופן ספציפי, וכן על בסיס הערכה קולקטיבית של קבוצת בעלות מאפייני סיכון אשראי דומים. ראה מידע נוסף בביאור 3(ו) ו-1(יא) וביאור 37(א)2.

ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים (המשך)

ה. שימוש באומדנים ושיקול דעת (המשך)

(2) אומדנים קריטיים (המשך)

(ז) ירידת ערך נכסים פיננסיים (המשך)

2. נכסים פיננסיים זמינים למכירה - בכל מועד דיווח בוחנת הקבוצה האם קיימת ראייה אובייקטיבית לכך שערכו של הנכס נפגם וקיימת ירידת ערך לגביו. לצורך בחינת ירידת ערך כאמור מפעילה הקבוצה שיקול דעת לגבי סממנים המעידים על ראייה אובייקטיבית המתייחסים לשיעור הירידה בשווי ההוגן באחוזים וכן להימשכות תקופת הירידה בשווי ההוגן. ראה גם ביאור 3(יא)(1).

(3) קביעת שווי הוגן

לצורך הכנת הדוחות הכספיים, נדרשת הקבוצה לקבוע את השווי ההוגן של נכסים והתחייבויות פיננסיים ושאינם פיננסיים.

שווי הוגן הוא המחיר שהיה מתקבל במכירת נכס או המחיר שהיה משולם להעברת התחייבות בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה. מדידת שווי הוגן מבוססת על ההנחה כי העסקה מתרחשת בשוק העיקרי של הנכס או ההתחייבות, או בהיעדר שוק עיקרי, בשוק הכדאי ביותר (most advantageous). השווי ההוגן של נכס או התחייבות נמדד תוך שימוש בהנחות שמשתתפים בשוק ישתמשו בהן בעת תמחור הנכס או ההתחייבות, בהנחה שמשתתפים בשוק פועלים לטובת האינטרסים הכלכליים שלהם. מדידת שווי הוגן לנכס לא פיננסי מביאה בחשבון את היכולת של משתתף בשוק להפיק הטבות כלכליות באמצעות הנכס בשימוש המיטבי שלו או על ידי מכירתו למשתתף אחר בשוק שישתמש בנכס בשימוש המיטבי שלו.

הקבוצה משתמשת בטכניקות הערכה שהן מתאימות לנסיבות ושקיימים עבורן מספיק נתונים שניתנים להשגה כדי למדוד שווי הוגן, תוך מיקסום השימוש בנתונים רלוונטיים שניתנים לצפייה ומיזעור השימוש בנתונים שאינם ניתנים לצפייה.

ערכי השווי ההוגן נקבעו לצרכי מדידה ו/או גילוי על בסיס השיטות המתוארות להלן. מידע נוסף לגבי ההנחות ששימשו בקביעת ערכי השווי ההוגן נכלל בביאורים הבאים:

- ביאור 10 בדבר נדל"ן להשקעה, לרבות עבור חוזים תלויי תשואה
- ביאור 13 בדבר נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
- ביאור 14 בדבר השקעות פיננסיות אחרות
- ביאור 25 בדבר התחייבויות פיננסיות
- ביאור 39 בדבר תשלום מבוסס מניות

היררכיית השווי ההוגן

בקביעת השווי ההוגן של נכס או של התחייבות, משתמשת הקבוצה בנתונים נצפים מהשוק ככל שניתן. מדידות שווי הוגן מחולקות לשלוש רמות במידרג השווי ההוגן בהתבסס על הנתונים ששימוש בהערכה, כדלקמן:

- רמה 1 - שווי הוגן הנמדד על ידי שימוש במחירים מצוטטים (לא מתואמים) בשוק פעיל למכשירים זהים.
- רמה 2 - שווי הוגן הנמדד על ידי שימוש בנתונים נצפים, במישרין או בעקיפין, שאינם כלולים ברמה 1 לעיל.
- רמה 3 - שווי הוגן הנמדד על ידי שימוש בנתונים שאינם מבוססים על נתוני שוק נצפים.

הרמה בהיררכיית השווי ההוגן, שאליה משתייכת מדידת השווי ההוגן של המכשיר הפיננסי בשלמותה, נקבעת על בסיס הרמה הנמוכה ביותר של נתונים שהינם משמעותיים למדידת השווי ההוגן בשלמותה.

1. סווג מחדש

בתקופת הדיווח בוצעו סיווגים לא מהותיים בביאור 10, בביאור 14(ב)(1), ביאור 32, ביאור 34 וביאור 36, וסיווגים נוספים לא מהותיים אחרים.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית

המדיניות החשבונאית המפורטת להלן יושמה בעקביות לכל התקופות המוצגות בדוחות כספיים מאוחדים אלה על ידי הקבוצה.

א. בסיס האיחוד

1. צירופי עסקים

הקבוצה מיישמת לגבי כל צירופי העסקים את שיטת הרכישה (Acquisition method).

מועד הרכישה הינו המועד בו הרוכשת משיגה שליטה על הנרכשת. שליטה מתקיימת כאשר הקבוצה חשופה, או בעלת זכויות, לתשואות משתנות ממעורבותה בנרכשת ויש לה את היכולת להשפיע על תשואות אלה באמצעות כוח ההשפעה שלה בנרכשת. בבחינת שליטה נלקחות בחשבון זכויות ממשיות המוחזקות על ידי הקבוצה ועל ידי אחרים.

הקבוצה מכירה במוניטין למועד הרכישה לפי השווי ההוגן של התמורה שהועברה לרבות סכומים שהוכרו בגין זכויות כלשהן שאינן מקנות שליטה בנרכשת וכן השווי ההוגן למועד הרכישה של זכות הונית בנרכשת שהוחזקה קודם לכן על ידי הקבוצה, בניכוי הסכום נטו שיוחס ברכישה לנכסים הניתנים לזיהוי שנרכשו ולהתחייבויות שניטלו.

הרוכשת מכירה במועד הרכישה בהתחייבות תלויה שניטלה בצירוף עסקים אם קיימת מחויבות בהווה שנובעת מאירועי העבר ושוויה ההוגן ניתן למדידה באופן מהימן.

במידה והקבוצה מבצעת רכישה במחיר הזדמנותי (כזאת הכוללת מוניטין שלילי), היא מכירה ברווח שנוצר כתוצאה מכך בדוח רווח והפסד במועד הרכישה.

כמו כן, מוניטין אינו מעודכן בגין ניצול הפסדים מועברים לצרכי מס שהיו קיימים במועד צירוף העסקים.

עלויות הקשורות לרכישה שהתהוו לרוכשת בגין צירוף עסקים, כגון: עמלות למתווכים, עמלות ייעוץ, עמלות משפטיות, הערכת שווי ועמלות אחרות בגין שירותים מקצועיים או שירותי ייעוץ, למעט אלו הקשורות בהנפקת מכשירי חוב או הון בקשר עם צירוף העסקים, מוכרות כהוצאות בתקופה שבה השירותים מתקבלים.

2. חברות בנות

חברות בנות הינן ישויות הנשלטות, במישרין או בעקיפין, על ידי החברה. הדוחות הכספיים של חברות בנות נכללים בדוחות הכספיים המאוחדים מיום השגת השליטה ועד ליום אובדן השליטה.

הדוחות הכספיים של קרנות הפנסיה, קופות הגמל (למעט קופת גמל בר א' קרן גמולים, שהחברה ערבה לתשואה מינימלית לעמיתה, ראה ביאור 37(ד)1), בניהולה של הקבוצה, לא אוחדו, מכיוון שהקבוצה אינה חשופה במישרין לתשואות משתנות בגין ולפיכך אינה שולטת בישויות אלו.

בבחינת השליטה נלקחו בחשבון גם מערכת היחסים הכוללת בין הקבוצה לבין ישויות אלו והחשיפה של הקבוצה להשתנות של התשואות מזכויות אחרות שהיא מחזיקה. הערכה זו מתייחסת גם לחשיפה המירבית של הקבוצה להשתנות של התשואות, כגון בגין דמי הניהול וערבות הקבוצה להגנת תשואה של זכויות עמיתים בתוכניות תגמול.

המדיניות החשבונאית של חברות בנות שונתה ככל שהיה הצורך על מנת להתאימה למדיניות החשבונאית שאומצה על ידי הקבוצה.

3. זכויות שאינן מקנות שליטה

זכויות שאינן מקנות שליטה הן ההון העצמי בחברה בת שאינו ניתן לייחוס, במישרין או בעקיפין, לחברה.

מדידת זכויות שאינן מקנות שליטה במועד צירוף העסקים

זכויות שאינן מקנות שליטה, שהינן מכשירים המקנים זכות בעלות בהווה והמעניקים למחזיק בהן חלק בנכסים נטו במקרה של פירוק (לדוגמה: מניות רגילות), נמדדות במועד צירוף העסקים בשווי הוגן או לפי חלקן היחסי בנכסים והתחייבויות המזוהים של הנרכשת, על בסיס כל עסקה בנפרד.

הקצאת רווח או הפסד כולל אחר בין בעלי המניות

רווח או הפסד וכל רכיב של רווח כולל אחר מיוחסים לבעלים של החברה ולזכויות שאינן מקנות שליטה. סך הרווח או ההפסד והרווח או ההפסד הכולל האחר מיוחס לבעלים של החברה ולזכויות שאינן מקנות שליטה גם אם כתוצאה מכך יתרת הזכויות שאינן מקנות שליטה תהיה שלילית.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

א. בסיס האיחוד (המשך)

3. זכויות שאינן מקנות שליטה (המשך)

עסקאות עם זכויות שאינן מקנות שליטה, תוך שימור שליטה

עסקאות עם זכויות שאינן מקנות שליטה תוך שימור שליטה, מטופלות כעסקאות הוניות. החברה בחרה לזקוף כל הפרש בין התמורה ששולמה או התקבלה לבין השינוי בזכויות שאינן מקנות שליטה לקרן הון מעסקאות עם בעלי זכויות שאינן מקנות שליטה.

כמו כן, בעת שינויים בשיעור ההחזקה בחברה בת, תוך שימור שליטה, החברה מייחסת מחדש את הסכומים המצטברים שהוכרו ברווח כולל אחר בין בעלי המניות של החברה לבין הזכויות שאינן מקנות שליטה.

4. אובדן שליטה

בעת אובדן שליטה, הקבוצה גורעת את הנכסים ואת ההתחייבויות של החברה הבת, זכויות כלשהן שאינן מקנות שליטה ורכיבים אחרים של הון המיוחסים לחברה הבת. אם הקבוצה נותרת עם השקעה כלשהי בחברה הבת לשעבר אזי יתרת ההשקעה נמדדת לפי שוויה ההוגן במועד אובדן השליטה. ההפרש בין התמורה לבין שוויה ההוגן של יתרת ההשקעה שנותרה והיתרות שנגרעו מוכר ברווח והפסד בסעיף הכנסות או הוצאות אחרות. החל מאותו מועד, ההשקעה הנותרת מטופלת לפי שיטת השווי המאזני או כנכס פיננסי זמין למכירה, בהתאם למידת ההשפעה של הקבוצה בחברה המתייחסת.

הסכומים שהוכרו בהון דרך רווח כולל אחר בהתייחס לאותה חברה בת מסווגים מחדש לרווח או הפסד או לעודפים, באותו אופן שהיה נדרש אילו החברה הבת הייתה מממשת בעצמה את הנכסים או ההתחייבויות המתייחסים.

5. השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות

השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות מטופלות בהתאם לשיטת השווי המאזני (למעט כמפורט בביאור 3(ו)6) (להלן) ומוכרות לראשונה לפי עלות. עלות ההשקעה כוללת עלויות עסקה. הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את חלקה של הקבוצה ברווח או הפסד נטו, ברווח או הפסד כולל אחר ובנכסים נטו של חברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני, לאחר התיאומים הנדרשים כדי להתאים את המדיניות החשבונאית לזו של הקבוצה מהיום בו מתקיימת ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת ועד ליום שבו לא מתקיימת עוד ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת.

הקבוצה מפסיקה ליישם את שיטת השווי המאזני החל מהמועד בו איבדה את ההשפעה המהותית בחברה הכלולה או את השליטה המשותפת בעסקה המשותפת או שעלתה לשליטה בחברה המוחזקת ומטופלת בהשקעה הנותרת כנכס פיננסי או חברה בת, לפי העניין.

במועד אובדן ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת, הקבוצה מודדת בשווי הוגן השקעה כלשהי שנותרה לה בחברה הכלולה או בעסקה המשותפת לשעבר. החברה מכירה ברווח או הפסד במסגרת סעיף הכנסות או הוצאות אחרות בכל הפרש בין השווי ההוגן של השקעה כלשהי שנותרה ותמורה כלשהי ממימוש של חלק מההשקעה בחברה הכלולה או בעסקה המשותפת לבין הערך בספרים של ההשקעה במועד זה. הסכומים שהוכרו בקרנות הון דרך רווח כולל אחר בהתייחס לחברה המוחזקת המטופלת בשיטת השווי המאזני מסווגים מחדש לרווח והפסד או לעודפים, באותו אופן שהיה נדרש אילו החברה המוחזקת האמורה הייתה מממשת בעצמה את הנכסים או ההתחייבויות המתייחסים.

6. עסקאות שבוטלו במסגרת עריכת הדוחות הכספיים המאוחדים

יתרות הדדיות בקבוצה והכנסות והוצאות שטרם מומשו, הנובעות מעסקאות הדדיות בין חברות הקבוצה, בוטלו במסגרת עריכת הדוחות הכספיים המאוחדים. רווחים שטרם מומשו הנובעים מעסקאות עם חברות כלולות ועם עסקאות משותפות, בוטלו כנגד ההשקעה לפי זכויות הקבוצה בהשקעות אלו. הפסדים שטרם מומשו בוטלו באותו אופן לפיו בוטלו רווחים שטרם מומשו, כל עוד אין ראייה לירידת ערך.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

א. בסיס האיחוד (המשך)

7. רכישת חברת נכס

בעת רכישת חברת נכס, הקבוצה מפעילה שיקול דעת בבחינה האם מדובר ברכישת עסק או נכס, לצורך קביעת הטיפול החשבונאי בעסקה. בבחינה האם חברת נכס מהווה עסק, הקבוצה בוחנת, בין היתר, את מהות התהליכים הקיימים בחברת הנכס, לרבות היקף ומהות שירותי ניהול, אבטחה, ניקיון ותחזוקה הניתנים לשוכרים. עסקאות בהן החברה הנרכשת הינה עסק, העסקה מטופלת כצירוף עסקים כמפורט לעיל. לעומת זאת, עסקאות בהן החברה הנרכשת אינה עסק מטופלת כרכישת קבוצה של נכסים והתחייבויות. בעסקאות מסוג צירוף עסקים, עלות הרכישה, הכוללת עלויות עסקה, מוקצת באופן יחסי לנכסים ולהתחייבויות המזוהים שנרכשו, בהתבסס על שוויים ההוגן היחסי במועד הרכישה. במקרה האחרון, לא מוכר מוניטין וכן לא מוכרים מיסים נדחים בגין הפרשים זמניים הקיימים במועד הרכישה.

ב. מטבע חוץ

1. עסקאות במטבע חוץ

עסקאות במטבע חוץ מתורגמות למטבעות הפעילות הרלוונטיים של חברות הקבוצה לפי שערי החליפין שבתוקף בתאריכי העסקאות. נכסים והתחייבויות כספיים הנקובים במטבע חוץ במועד הדיווח, מתורגמים למטבע הפעילות לפי שערי החליפין שבתוקף לאותו יום. הפרשי שער בגין הפריטים הכספיים הינו הפרש שבין העלות המופחתת במטבע הפעילות לתחילת השנה, כשהיא מתואמת לריבית האפקטיבית ולתשלומים במשך השנה לבין העלות המופחתת במטבע חוץ מתורגמת לפי שערי החליפין לסוף השנה.

נכסים והתחייבויות לא כספיים הנקובים במטבעות חוץ והנמדדים לפי שווי הוגן, מתורגמים למטבע הפעילות לפי שערי החליפין שבתוקף ביום בו נקבע השווי ההוגן. פריטים לא כספיים הנקובים במטבע חוץ והנמדדים לפי עלות היסטורית, מתורגמים לפי שערי החליפין שבתוקף למועד העסקה.

הפרשי שער הנובעים מתרגום למטבע הפעילות מוכרים, בדרך כלל, ברווח והפסד, פרט להפרשים, הנובעים מתרגום של נכסים פיננסיים הוניים לא כספיים המסווגים כזמינים למכירה ומוכרים ברווח כולל אחר (למעט במקרה של ירידת ערך ואז הפרשי התרגום שהוכרו ברווח כולל אחר מסווגים מחדש לרווח והפסד).

2. פעילות חוץ

מטבע פעילות שהוא המטבע המשקף באופן הטוב ביותר את הסביבה הכלכלית שבה פועלת חברה ואת עסקאותיה, נבחר בנפרד עבור כל חברה בקבוצה, לרבות חברה המוצגת בשיטת השווי המאזני, ולפי מטבע זה נמדדים מצבה הכספי ותוצאות פעולותיה. כאשר מטבע הפעילות של חברה בקבוצה שונה ממטבע הפעילות של החברה (כאמור בביאור 2(ב) לעיל), חברה זו מהווה פעילות חוץ שדוחותיה הכספיים מתורגמים לצורך הכללתם בדוחות הכספיים כדלקמן:

הנכסים וההתחייבויות של פעילויות חוץ, כולל מוניטין והתאמות לשווי הוגן שנצרו ברכישה, מתורגמים לש"ח לפי שערי החליפין שבתוקף למועד הדיווח. ההכנסות וההוצאות של פעילויות החוץ, מתורגמים לש"ח לפי שערי חליפין ממוצעים, כאשר הם מהווים קירוב לשערים במועדי העסקאות.

הפרשי השער בגין התרגום מוכרים ברווח כולל אחר ומוצגים בהון בקרן תרגום.

כאשר פעילות חוץ הינה חברה בת שאינה בבעלות מלאה של הקבוצה, החלק היחסי של הפרשי השער בגין פעילות החוץ מוקצה לזכויות שאינן מקנות שליטה.

בעת מימוש של פעילות חוץ המביא לאובדן שליטה, השפעה מהותית או שליטה משותפת, הסכום המצטבר בקרן התרגום שנובע מפעילות החוץ מסווג מחדש לרווח והפסד כחלק מהרווח או ההפסד מהמימוש.

ככלל, הפרשי שער בגין הלוואות שנתקבלו או הועמדו לפעילויות חוץ, לרבות פעילויות חוץ שהינן חברות בנות, מוכרים ברווח והפסד בדוחות המאוחדים. כאשר סילוקן של הלוואות שנתקבלו או הועמדו לפעילויות חוץ אינו מתוכנן ואינו צפוי בעתיד הנראה לעין, רווחים והפסדים מהפרשי שער הנובעים מפריטים כספיים אלה נכללים כחלק מהשקעה בפעילות החוץ, נטו, מוכרים ברווח כולל אחר ומוצגים בהון כחלק מקרן תרגום.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ג. דיווח מגזרי

מגזר פעילות הינו רכיב של הקבוצה העונה על שלושת התנאים הבאים:

1. עוסק בפעילויות עסקיות שמהן הוא עשוי להניב הכנסות ובגינן עשויות להתהוות לו הוצאות, לרבות הכנסות והוצאות המתייחסות לעסקאות בין חברות הקבוצה.
  2. תוצאותיו התפעוליות נסקרות באופן סדיר על ידי מקבל ההחלטות התפעוליות הראשי של הקבוצה, על מנת לקבל החלטות לגבי משאבים שיוקצו לו ועל מנת להעריך את ביצועיו.
  3. קיים לגביו מידע כספי נפרד זמין.
- לפירוט הדיווח הכספי לפי מגזרים, ראה ביאור 5.

ד. חוזי ביטוח, חוזי השקעה וחוזים לניהול נכסים

תקן דיווח כספי בינלאומי 4 (IFRS 4), בדבר חוזי ביטוח, מאפשר למבטח להמשיך במדיניות החשבונאית בה נקט טרם מועד המעבר ל-IFRS לגבי חוזי ביטוח שהוא מנפיק (לרבות עלויות רכישה קשורות ונכסים בלתי מוחשיים קשורים) וכן לגבי חוזי ביטוח משנה שהוא רוכש.

להלן עיקרי המדיניות החשבונאית של הקבוצה בקשר לחוזי ביטוח:

1. חיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות

א. הכרה בהכנסות - ראה ביאור 3(ד).

ב. התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות

ההתחייבויות מחושבות בהתאם להוראות הממונה (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות בישראל. ההתחייבויות נכללות על בסיס הערכה אקטוארית ומחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'. ההתחייבויות כוללות גם הפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום ותביעות תלויות, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR). חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות נקבע על פי התנאים של החוזים הרלוונטיים.

ההתחייבויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נקבעות על-ידי האקטוארים הממונים בחברה, מר עופר ברנדט, MBA, F.I.A., F.I.L.A.A, שהינו נושא משרה בחברה, ומר עמרי הראל F.I.L.A.A.

התחייבויות הצמודות למדד וההשקעות הצמודות למדד, המשמשות כיסוי להתחייבויות אלה, נכללו בדוחות הכספיים לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תום תקופת הדיווח, לרבות התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים אשר לפי תנאיהם ההצמדה הינה חצי שנתית.

התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה

התחייבויות לתשלום עתידי של קיצבה בחוזי ביטוח חיים מחושבות בהתאם להנחיות הממונה, תוך התחשבות בשיפור בתוחלת החיים וכן בשינוי שיעור מימוש הקיצבה בעת פרישה של המבוטחים, המצריכים מעקב אחר הלימות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח החיים, המאפשרים קבלת קיצבה והשלמתן באופן ראוי. בהתאם לכך, הקבוצה מבצעת השלמה מיידית של ההתחייבויות, ככל שנדרש, בגין חוזי ביטוח, לגביהם הקיצבה בתשלום, למבוטח שהגיע לגיל הפרישה, וכן בגין קבוצת חוזי ביטוח שאינה ריווחית. לגבי חוזי ביטוח אחרים, מתבצעת השלמת ההתחייבות, בגין הכספים שנצברו בחוזי הביטוח עד לתום תקופת הדיווח, תוך הקבלה להכנסות הצפויות, לאורך תקופת חוזה הביטוח.

לפרטים נוספים, ראה ביאור 37(ה)(ה1).

תביעות תלויות ותביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)

תביעות תלויות, בניכוי חלק מבטחי המשנה בהן, מחושבות באופן פרטני, בהתאם להערכת מומחים בחברה, על בסיס ההודעות בגין אירועי הביטוח וסכומי הביטוח, ונכללות במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה. עבור תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR) מחושבת הפרשה על בסיס מודל סטטיסטי.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. חוזי ביטוח, חוזי השקעה וחוזים לניהול נכסים (המשך)

1. חיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות (המשך)

ב. התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות (המשך)

עתודות לתביעות מתמשכות

ההפרשות לגמלאות בתשלום ולתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח אובדן כושר עבודה וביטוח סיעודי, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR), מחושבות על ידי האקטוארים הממונים בחברה ונכללות במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

ג. הוצאות רכישה נדחות (DAC)

(1) חוזי ביטוח חיים וסיעוד

DAC של חוזי ביטוח חיים וביטוח סיעוד הנמכרים החל מיום 1 בינואר 1999, כולל עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה והוצאות אחרות, לרבות חלק מהוצאות הנהלה וכלליות, הקשורות לרכישת חוזי ביטוח חדשים. ה-DAC מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת חוזה הביטוח, אך לא יותר מ-15 שנה. ה-DAC המתייחס לחוזי ביטוח שבוטלו או סולקו, נמחק במועד הביטול או הסילוק. הוצאות רכישה נדחות בגין חוזי ביטוח שהופקו עד ליום 31 בדצמבר 1998 מחושבות על ידי אקטואר החברה, על בסיס שיטת "ניכוי הצילמר" לפי שיעורים מהפרמיה או מהסכום בסיכון, בהתאם לתוכניות הביטוח השונות.

האקטוארים בחברות הביטוח המאוחדות, בודקים מידי שנה את ברות השבת ה-DAC בהתאם להוראות הממונה. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שחוזי הביטוח צפויים ליצור הכנסות עתידיות המכסות את הפחתת ה-DAC, ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול ואת העמלות בגין אותם חוזי ביטוח. הבדיקה נערכה במקובץ ברמת כל מוצרי הפרט לכל שנות החיתום ביחד. ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה, אשר נקבעות על ידי האקטוארים בחברה מידי שנה על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים.

(2) חוזים לניהול נכסים

בדבר יישום לראשונה של תקן IFRS 15, ראה סעיף יד להלן.

א. עד ליום 31 בדצמבר 2017

הוצאות רכישה תוספתיות (כגון: עמלות לסוכנים ולמפקחי רכישה) המיוחסות במישרין לרכישת חוזים לניהול נכסים של קרנות פנסיה וקופות גמל נרשמות כ-DAC כאשר צפוי שהם ניתנות להשבה. ה-DAC מופחת על בסיס שיטתי שהינו עקבי עם העברת שירות ניהול הנכסים. האקטואר הממונה של החברה מתקף את התקופה המשוערת להעברת שירות ניהול הנכסים. ברות ההשבה של ה-DAC נבחן במסגרת ברות ההשבה של פעילויות הפנסיה והגמל בהתאמה. בחינת ברות ההשבה מתבצעת על ידי מעריך חיצוני לפחות אחת לשנה ומבוססת על גישת היוון תחזית תזרים מזומנים הנובע מהפעילות. ראה סעיף יא(2) להלן.

ב. מיום 1 בינואר 2018

בהתאם להוראות IFRS 15, הוצאות רכישה תוספתיות של השגת קבוצות חוזים, נרשמות כ-DAC, כאשר צפוי כי הקבוצה תשיב עלויות אלו. הוצאות רכישה שהתהוו מוכרות כנכס כאשר הן: מתייחסות במישרין לחוזה שהקבוצה יכולה לזהות באופן ספציפי; הן מייצרות או משפרות את משאבי הקבוצה שישמשו לקיום מחויבות ביצוע בעתיד; וכן צפוי שההוצאות יושבו. בכל מקרה אחר, מוכרות כהוצאה בעת התהוותן.

הוצאות רכישה שהונו כנכס מופחתות לדוח רווח והפסד על בסיס שיטתי שהינו עקבי עם אומדן תקופת העברת שירות ניהול הנכסים, אשר מתוקף מעת לעת. בכל תקופת דיווח החברה בוחנת האם הערך בספרים של הנכס שהוכר כאמור עולה על יתרת הסכום של התמורה שהישות מצפה לקבל בתמורה לשירות אליהם מתייחס הנכס, בניכוי העלויות המתייחסות במישרין להספקת השירות אשר לא הוכרו כהוצאות, ובמידת הצורך, מוכר הפסד מירידת ערך ברווח או הפסד. הבחינה מתבצעת על בסיס לא מהוון.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. חוזי ביטוח, חוזי השקעה וחוזים לניהול נכסים (המשך)

1. חיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות (המשך)

ד. בדיקת נאותות ההתחייבויות (Liability Adequacy Test)

האקטוארים הממונים בחברה עורכים מידי תקופה בדיקה לגבי נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים וביטוח סיעוד (להלן: "LAT"). ה-LAT נועד לבדוק שסך ההתחייבויות מספיק לכסות את השווי המהווה של התזרים העתידי הצפוי מחוזי הביטוח: תביעות, עמלות והוצאות, בניכוי פרמיות ובהתחשב בעודף שווי הוגן על הערך בספרים של הנכסים המגבים. היוון התזרים נעשה בשיעור ריבית ריאלית חסר סיכון בתוספת שיעור מפרמיית אי נזילות בהתאם לסוג ההתחייבות. פרמיית אי הנזילות ליום 31 בדצמבר 2018 הינה בשיעור של 0.43% (ליום 31 בדצמבר 2017 0.36%) וחושבה בהתבסס על הנחיות הממונה לעניין זה (להלן: "שווי התחייבות").

במידה והבדיקה מעלה כי סכום ההתחייבות בספרים נמוך משווי ההתחייבות לעיל, נרשמת הפרשה מיוחדת בגין החוסר.

הבדיקה נעשית בנפרד עבור פוליסות פרט ובנפרד עבור פוליסות קולקטיב. בפוליסות פרט, הבדיקה נעשית ביחס לקבוצות של חוזי ביטוח (לרבות הנספחים שלהם) שהונפקו בתקופות שונות, לפי סוגי השתתפות ובנפרד ביחס לפוליסות ריסק יסודיות. בפוליסות קולקטיב, הבדיקה מתבצעת ברמת הקולקטיב הבודד ונעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד בפועל ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של ניסיון זה. ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל, הכוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה, נקבעות על ידי האקטוארים הממונים בחברה על-פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים, לרבות מרווח עבור סטיות שליליות אפשריות (Margin for Adverse Deviations), והכל בהתאם לחוזר LAT, ראה ביאור 37(ה)(ה1)(ד).

ה. חוזי השקעה

תקבולים בגין חוזי השקעה נזקפים ישירות לסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בדוח על המצב הכספי ולא נכללים בסעיף פרמיות שהורווחו בדוח רווח והפסד. החזר השקעה בגין פידינות ותום תקופה בגין חוזים אלה נגרעים ישירות מסעיף ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ולא נזקפים לדוח רווח והפסד.

בדוח רווח והפסד נזקפים בגין חוזים אלה ההכנסות מההשקעות, דמי הניהול הנגבים מהמבוטחים, שינויים בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בגובה חלקם של המבוטחים בהכנסות מהשקעות (השתתפות ברווחים), הוצאות עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות.

ו. הפרשה בגין השתתפות ברווחים של המבוטחים בביטוח קולקטיבי

ההפרשה נכללת בסעיף זכאים ויתרות זכות בדוח על המצב הכספי והשינוי בהפרשה נזקף לסעיף פרמיות.

2. ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד

א. הכרה בהכנסה - ראה ביאור 3(ד).

ב. התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד

עתודות הביטוח והתביעות התלויות הכלולות בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח בדוח על המצב הכספי, וחלקם של מבטחי משנה בעתודה ובתביעות התלויות, הכלול בסעיף נכסי ביטוח משנה בדוח על המצב הכספי, חושבו בהתאם לתקנות חישוב עתודות, הנחיות הממונה ושיטות אקטואריות מקובלות לחישוב תביעות תלויות, המיושמות בהתאם לשיקול דעתם של האקטוארים בחברה. ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חושבו בעיקרן על ידי האקטוארים הממונים בחברה.

סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח מורכב כלהלן:

1. הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה (Unearned Premium Reserve). הפרשה זו משקפת את דמי הביטוח המתייחסים לתקופת ביטוח שלאחר תאריך הדיווח.

2. הפרשה לפרמיה בחסר (Premium Deficiency). הפרשה זו נרשמת, ככל שנדרשת, במידה והפרמיה שטרם הורווחה (בניכוי הוצאות הרכישה הנדחות, ראה סעיף ג' להלן) אינה מכסה את העלות הצפויה בגין חוזי הביטוח.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

2. ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד (המשך)

ב. התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד (המשך)

3. עתודות ביטוח בענפי ביטוח בריאות לזמן ארוך. הפרשה זו מחושבת על פי הערכות אקטואריות, כוללת במידת הצורך, הפרשה בגין הפסד צפוי בשייר (פרמיה בחסר) המחושבת על בסיס אומדן תזרים המזומנים הצפוי בגין החוזים בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

4. תביעות תלויות ועתודות, המחושבות לפי השיטות המפורטות להלן:

4.1 תביעות תלויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נכללו לפי הערכה אקטוארית, למעט לגבי הענפים המפורטים בסעיף 4.2 להלן. הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות נכללת לפי הערכה אקטוארית. התחשיב האקטוארי בוצע על-ידי האקטואריים הממונים בחברה, מר יעקב מאוזר, F.I.A., F.I.L.A.A., M.A., ומר עמרי הראל F.I.L.A.A.

4.2 בענפי ביטוח מטענים בהובלה, כלי שיט, כלי טייס, ערבות חוק מכר, ערבויות פיננסיות, ביטוח אשראי, סיכוני סחר חוץ ועסקים נכנסים, בהם קבע האקטואר כי לא ניתן ליישם מודל אקטוארי עקב העדר מובהקות סטטיסטית, נכללו התביעות התלויות בהתבסס על הערכות מומחים חיצוניים ועובדי החברה שמתפלים בתביעות, דיווח חברות מוסרות בעסקים נכנסים, וכן בתוספת IBNR ועתודות ככל שנדרש.

4.3 עודף הכנסות על הוצאות – לגבי ענף סיכוני סחר חוץ, מחושב עודף הכנסות על הוצאות, על בסיס דוח שנתי מצטבר.

4.4 שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות.

4.5 להערכת החברה, התביעות התלויות הינן נאותות, וזאת בהתחשב בכך שהתביעות התלויות מחושבות בעיקרן על בסיס אקטוארי ויתרתן כוללת הפרשות מתאימות ל-IBNR, ככל שנדרש.

5. עתודה הנובעת לאור בדיקת נאותות ההתחייבויות (Liability Adequacy Test) בהתאם לעקרונות המפורטים בביאור 37(ה)(ה)(2)(4).

ג. הוצאות רכישה נדחות (DAC)

DAC ברוטו ומשנה, של ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד, חושבו בהתאם לתקנות חישוב עתודות והנחיות הממונה:

(1) DAC בביטוח כללי ובענפי ביטוח בריאות לזמן קצר, כוללות עמלות לסוכנים וחלק מהוצאות הנהלה וכלליות בקשר עם רכישת חוזי ביטוח, המתייחסות לפרמיות שטרם הורווחו, בשייר. ה-DAC מחושב לפי שיעורי ההוצאות בפועל או לפי שיעורים תקינים שנקבעו בתקנות חישוב העתודות והנחיות הממונה, כאחוז מהפרמיה שטרם הורווחה לכל ענף בנפרד, לפי הנמוך שבהם. חלק מבטחי המשנה ב-DAC מסווג לסעיף זכאים ויתרות זכות, לשינויים בחישוב חלק מבטחי המשנה ב-DAC, ראה סעיף ב' לעיל.

(2) DAC בענפי ביטוח בריאות לזמן ארוך כולל עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה וחלק מהוצאות הנהלה וכלליות הקשורות לרכישת חוזי ביטוח חדשים. ה-DAC מופחת בשיעורים שווים על פני תקופת חוזה הביטוח, אך לא יותר משש שנים. ה-DAC המתייחס לחוזי ביטוח שבוטלו נמחק במועד הביטול.

בהתאם להוראות הממונה, אקטואר בחברה בודק מידי שנה את ברות השבת ה-DAC בענפי ביטוח בריאות לזמן ארוך. בחישוב זה נערכת בדיקה שחוזי הביטוח צפויים ליצור הכנסות עתידיות המכסות את ההתחייבויות הביטוחיות, את הפחתת ה-DAC, את הוצאות התפעול ואת העמלות, בגין אותם חוזי ביטוח. הבדיקה נערכת במקובץ לכל שנות החיתום. ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה, ונקבעות מידי שנה על ידי האקטואר הממונה בחברה על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. חוזי ביטוח, חוזי השקעה וחוזים לניהול נכסים (המשך)

2. ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד (המשך)

ד. סעיפי תשלומים ושינוי בהתחייבויות

סעיפי תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ושייר, בדוח רווח והפסד, כוללים, בין היתר, סילוקים ועלויות טיפול ישירות בגין תביעות ששולמו, הוצאות עקיפות ליישוב תביעות, וכן עדכון ההפרשה לתביעות התלויות, לעלויות הטיפול הישירות ולהוצאות העקיפות ליישוב תביעות, שנרשמה בשנים קודמות.

ה. הפרשה בגין השתתפות ברווחים של המבוטחים בביטוח קולקטיבי בענפי בריאות לזמן ארוך

ההפרשה נכללת בסעיף זכאים ויתרות זכות בדוח על המצב הכספי, והשינוי בהפרשה נזקף לסעיף פרמיות.

ו. המאגר הישראלי לביטוח רכב של איגוד חברות הביטוח בישראל ועסקים נכנסים אחרים

עסקים המתקבלים מהמאגר הישראלי לביטוח רכב חובה ("הפול") בע"מ (להלן: "הפול"), מחברות ביטוח אחרות (לרבות ביטוח משותף ועסקים נכנסים מחו"ל) ומסוכנויות חיתום, נכללים לפי חשבונות המתקבלים עד לתאריך הדיווח בתוספת הפרשות, לפי העניין, והכל בהתאם לשיעור ההשתתפות של כלל ביטוח.

ה. דוחות על תזרימי המזומנים

בדוחות על תזרימי מזומנים, החברה בחרה להציג ריבית שהתקבלה ודיבידנדים שהתקבלו במסגרת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת. ריביות ששולמו ודיבידנדים ששולמו מוצגים במסגרת תזרימי מזומנים מפעילות מימון.

ו. מכשירים פיננסיים

1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים

נכסים פיננסיים שאינם נגזרים כוללים השקעות במניות ובמכשירי חוב, מזומנים ושווי מזומנים וחייבים אחרים.

הכרה לראשונה

הקבוצה מכירה לראשונה בהלוואות וחייבים ובפיקדונות במועד היווצרותם. יתר הנכסים הפיננסיים הנרכשים בדרך הרגילה, לרבות נכסים אשר יועדו לשווי הוגן דרך רווח והפסד, מוכרים לראשונה במועד קשירת העסקה בו הקבוצה הופכת לצד לתנאים החוזיים של המכשיר, משמע, במועד בו התחייבה הקבוצה לקנות או למכור את הנכס.

גריעה

נכסים פיננסיים נגרעים כאשר הזכויות החוזיות של הקבוצה לתזרימי המזומנים הנובעים מהנכס הפיננסי פוקעות, או כאשר הקבוצה מעבירה את הזכויות לקבל את תזרימי המזומנים הנובעים מהנכס הפיננסי בעסקה בה כל הסיכונים וההטבות מהבעלות על הנכס הפיננסי עוברים למעשה.

מכירות נכסים פיננסיים הנעשות בדרך הרגילה, מוכרות במועד קשירת העסקה, משמע, במועד בו התחייבה הקבוצה למכור את הנכס.

לעניין קיזוז נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות, ראה סעיף 5 להלן.

סיווג נכסים פיננסיים לקבוצות והטיפול החשבונאי בכל קבוצה

הקבוצה מסווגת נכסים פיננסיים בקבוצות כלהלן:

נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

נכס פיננסי מסווג כנמדד בשווי הוגן דרך רווח והפסד, אם הוא מסווג כמוחזק למסחר, או אם יועד ככזה בעת ההכרה לראשונה. נכסים פיננסיים מיועדים לשווי הוגן דרך רווח והפסד, אם הקבוצה מנהלת השקעות מסוג זה ומקבלת החלטות קניה ומכירה בגינן בהתבסס על השווי הוגן וזאת בהתאם לאופן שבו תיעדה הקבוצה את ניהול הסיכונים או אסטרטגיית ההשקעה, אם הייעוד נועד למנוע חוסר עקביות חשבונאית (an accounting mismatch), או אם מדובר במכשיר משולב הכולל נגזר משובץ (ראה סעיף 3 להלן). עלויות העסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. נכסים פיננסיים אלה נמדדים בשווי הוגן והשינויים בהם נזקפים לסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון בדוח רווח והפסד.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. מכשירים פיננסיים (המשך)

1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים (המשך)

נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד (המשך)

הלוואות וחיובים

הלוואות וחיובים הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים, בעלי תשלומים קבועים, או הניתנים לקביעה, שאינם נסחרים בשוק פעיל. נכסים אלו מוכרים לראשונה בשווי הוגן בתוספת עלויות עסקה הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה לראשונה, הלוואות וחיובים נמדדים בעלות המופחתת לפי שיטת הריבית האפקטיבית, בניכוי הפסדים מירידת ערך (ראה ביאור 3(יא)1)). רווחים והפסדים ממימוש השקעות מחושבים כהפרש בין תמורת המימוש נטו לבין העלות המופחתת ומוכרים בעת קרות אירוע המכירה.

הלוואות וחיובים כוללים מזומנים ושווי מזומנים והשקעות במכשירי חוב שאינם סחירים ושאין נכללים בתיקי השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעה (נוסטרו) לרבות אג"ח מיועדות (הסכמי ח"צ), פיקדונות בבנקים והלוואות ויתרות חובה לקבל.

מזומנים כוללים יתרות מזומנים, הניתנים לשימוש מיידי. שווי מזומנים כוללים השקעות לזמן קצר, אשר משך הזמן ממועד ההפקדה המקורי ועד למועד הפידיון הינו עד 3 חודשים, ברמת נזילות גבוהה אשר ניתנת להמרה בנקל לסכומים ידועים של מזומנים, אשר חשופות לסיכון בלתי משמעותי של שינויים בשווי ואשר אינן מוגבלות בשעבוד.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה

נכסים פיננסיים זמינים למכירה הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים שיועדו כזמינים למכירה או שלא סווגו לאף אחת מהקבוצות האחרות. השקעות הקבוצה במניות וכן במכשירי חוב מסוימים, מסווגות כנכסים פיננסיים זמינים למכירה. במועד ההכרה לראשונה, נכסים פיננסיים זמינים למכירה מוכרים בשווי הוגן בתוספת כל עלויות העסקה הניתנות לייחוס. בתקופות עוקבות, נמדדות השקעות אלה בשווי הוגן, כאשר השינויים בהן, פרט להפסדים מירידת ערך ופרט לרווחים או הפסדים משינויים במדד ובשער החליפין ולצבירת הריבית האפקטיבית במכשירי חוב המסווגים כזמינים למכירה, נזקפים ישירות לרווח כולל אחר ומוצגים בקרן הון בגין נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה. דיבידנד המתקבל בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה נזקף לדוח רווח והפסד. כאשר ההשקעה נגרעת, הרווחים או ההפסדים שנצברו בקרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה מועברים לרווח והפסד.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה כוללים: מכשירי חוב סחירים ללא נגזרים משובצים שנדרש להפרידם והשקעות במניות שאינן מסווגות כהשקעות מוחזקות למסחר ושאין נכללות בתיקי השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעה (נוסטרו).

2. התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים

התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים כוללות: התחייבויות לתאגידים בנקאיים ואחרים, אגרות חוב וכתבי התחייבות נדחים וזכאים אחרים.

הכרה לראשונה בהתחייבויות פיננסיות

הקבוצה מכירה לראשונה במכשירי חוב שהונפקו במועד היווצרותם. יתר ההתחייבויות הפיננסיות מוכרות לראשונה במועד קשירת העסקה בו הקבוצה הפכת לצד לתנאים החוזיים של המכשיר.

התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים מוכרות לראשונה בשווי הוגן בתוספת כל עלויות העסקה הניתנות לייחוס. עלויות עסקה המיוחסות באופן ישיר להנפקה צפויה של מכשיר אשר יסווג כהתחייבות פיננסית, מוכרות כנכס במסגרת סעיף הוצאות נדחות בדוח על המצב הכספי. עלויות עסקה אלו מנוכות מההתחייבות הפיננסית בעת ההכרה לראשונה בה, או מופחתות כהוצאות מימון בדוח רווח והפסד כאשר ההנפקה אינה צפויה עוד להתקיים.

לאחר ההכרה לראשונה, התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים נמדדות בעלות מופחתת בהתאם לשיטת הריבית האפקטיבית. הוצאות מימון נזקפות לדוח רווח והפסד לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

גרעת התחייבויות פיננסיות

התחייבויות פיננסיות נגרעות כאשר מחויבות הקבוצה, כמפורט בהסכם, פוקעת או כאשר היא סולקה או בוטלה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. מכשירים פיננסיים (המשך)

1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים (המשך)

נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד (המשך)

שינוי תנאים של מכשירי חוב

החלפת מכשירי חוב, בעלי תנאים שונים באופן מהותי, בין לווה לבין מלווה קיימים מטופלת כסילוק ההתחייבות הפיננסית המקורית והכרה בהתחייבות פיננסית חדשה בשווי הוגן. כמו כן, שינוי משמעותי בתנאים של התחייבות פיננסית קיימת או של חלק ממנה, מטופל כסילוק ההתחייבות הפיננסית המקורית והכרה בהתחייבות פיננסית חדשה.

במקרים כאמור כל ההפרש בין העלות המופחתת של ההתחייבות הפיננסית המקורית לבין השווי הוגן של ההתחייבות הפיננסית החדשה מוכר ברווח והפסד בסעיף הוצאות מימון.

התנאים שונים באופן מהותי אם הערך הנוכחי המהוון של תזרימי המזומנים לפי התנאים החדשים, כולל עמלות כלשהן ששולמו, בניכוי עמלות כלשהן שהתקבלו ומהוון באמצעות שיעור הריבית האפקטיבי המקורי, הינו שונה לפחות בעשרה אחוזים מהערך הנוכחי המהוון של תזרימי המזומנים הנוותרים של ההתחייבות הפיננסית המקורית.

בנוסף למבחן הכמותי כאמור, הקבוצה בחרה לבחון האם חלו שינויים גם בפרמטרים איכותיים שונים הגלומים במכשירי החוב המוחלפים. ככלל, החלפות של מכשירי חוב המביאות לשינוי מהותי בפרמטרים איכותיים נחשבות כהחלפות בעלות תנאים שונים באופן מהותי גם אם אינן מקיימות את המבחן הכמותי שבוצע לעיל.

במידה וההחלפה או השינוי אינם מהותיים, הם מטופלים כשינוי תנאי ההתחייבות המקורית ולא מוכר רווח או הפסד מההחלפה. עלויות או עמלות כלשהן שהתהוו מתאימות את הערך בספרים של ההתחייבות ומופחתות במשך התקופה שנותרת של ההתחייבות המתוקנת.

3. מכשירים פיננסיים נגזרים

הקבוצה מחזיקה מכשירים פיננסיים נגזרים כגון אופציות, חוזי אקדמה (Forward) בגין מטבע חוץ ועסקאות החלפה של שיעורי ריבית (IRS).

מכשירים פיננסיים נגזרים מוכרים לראשונה לפי השווי הוגן ועלויות עסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד בעת התהוותן. לאחר ההכרה לראשונה, המכשירים הפיננסיים הנגזרים נמדדים לפי השווי הוגן. רווחים או הפסדים הנובעים משינויים בשווי הוגן של מכשירים פיננסיים נגזרים נזקפים מיידית לדוח רווח והפסד לסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו והכנסות מימון. מכשירים פיננסיים נגזרים מוכרים בדוח על המצב הכספי כנכסים כשהשווי הוגן שלהם חיובי וכהתחייבויות כשהשווי הוגן שלהם שלילי.

נגזרים משובצים במכשיר משולב נדרשים להימדד בשווי הוגן דרך רווח והפסד בנפרד מהחוזה המארח אם: (א) אין קשר הדוק בין המאפיינים הכלכליים והסיכונים של החוזה המארח ושל הנגזר המשובץ, (ב) מכשיר נפרד בעל אותם תנאים כשל הנגזר המשובץ היה עומד בהגדרת נגזר ו-(ג) המכשיר המשולב אינו נמדד בשווי הוגן דרך רווח והפסד.

נגזרים המשובצים בחוזה ביטוח אינם מופרדים כאשר הנגזר המשובץ הוא בעצמו חוזה ביטוח.

גידור כלכלי

חשבונאות גידור אינה מיושמת לגבי מכשירים נגזרים המשמשים לגידור כלכלי של נכסים והתחייבויות פיננסיים. השינויים בשווי הוגן של נגזרים אלה נזקפים לרווח והפסד, כחלק מרווחים או הפסדים מהשקעות, נטו והכנסות מימון.

4. נכסים והתחייבויות פיננסיים צמודי מדד שאינם נמדדים בשווי הוגן

החברה בחרה לשערך נכסים והתחייבויות פיננסיים צמודי מדד, שאינם נמדדים בשווי הוגן, בכל תקופה בהתאם לשיעור השינוי במדד הידוע בפועל.

5. קיזוז מכשירים פיננסיים

נכס פיננסי והתחייבות פיננסית מקוזזים והסכומים מוצגים בנטו בדוח על המצב הכספי, כאשר לקבוצה קיימת באופן מיידי (currently) זכות משפטית שניתנת לאכיפה לקזז את הסכומים שהוכרו וכן כוונה לסלק את הנכס וההתחייבות על בסיס נטו או לממש את הנכס ולסלק את ההתחייבות בו-זמנית.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. מכשירים פיננסיים (המשך)

6. הקבוצה קיבלה החלטות לייעוד נכסים פיננסיים כדלקמן:

נכסים הכוללים בתיקי השקעה של פוליסות משתתפות ברווחי השקעות

נכסים אלו, הכוללים מכשירים פיננסיים סחירים ומכשירים פיננסיים לא סחירים (לרבות השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות), יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת מהנימוקים הבאים: מדובר בתיקים מנוהלים, נפרדים ומזהים, אשר הצגתם לפי שווי הוגן מקטינה באופן משמעותי חוסר עקביות חשבונאית של הצגת נכסים והתחייבויות לפי בסיסי מדידה שונים, כמו כן הניהול מתבצע לפי שווי הוגן וביצועי התיק נמדדים לפי שווי הוגן בהתאם לאסטרטגיית ניהול סיכונים מתועדת, והמידע לגבי המכשירים הפיננסיים מדווח להנהלה (ועדת ההשקעות הרלוונטית) באופן פנימי על בסיס שווי הוגן.

נכסים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם

נכסים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח או הפסד.

7. הון המניות

מניות רגילות מסווגות כמכשיר הוני. עלויות תוספתיות המתייחסות ישירות להנפקת מניות רגילות ואופציות למניות בניכוי השפעת המס, מוצגות כהפחתה מהמכשיר ההוני המתייחס.

ז. רכוש קבוע

1. הכרה ומדידה

החברה בחרה למדוד פריטי רכוש קבוע לפי העלות בניכוי פחת שנצבר והפסדים מצטברים מירידת ערך (ראה ביאור 3(יא)(2)).

העלות כוללת יציאות הניתנות לייחוס במישרין לרכישת הנכס. עלות נכסים שהוקמו באופן עצמי כוללת את עלות החומרים ושכר עבודה ישיר, וכן כל עלות נוספת שניתן לייחס במישרין להבאת הנכס למיקום ולמצב הדרושים לכך שהוא יוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה. עלות תוכנה שנרכשה, המהווה חלק בלתי נפרד מתפעול הציוד הקשור, מוכרת כחלק מעלות ציוד זה.

כאשר לחלקי רכוש קבוע משמעותיים יש אורך חיים שונה, הם מטופלים כפריטים נפרדים (רכיבים משמעותיים) של הרכוש הקבוע.

רווח או הפסד מגריעת פריט רכוש קבוע נקבע לפי השוואת התמורה נטו מגריעת הנכס לערך בספרים, ומוכר נטו בסעיף הכנסות אחרות או הוצאות אחרות, לפי העניין, בדוח רווח והפסד.

2. עלויות עוקבות

עלות החלפת חלק מפריט רכוש קבוע ועלויות עוקבות אחרות מוכרות כחלק מהערך בספרים של רכוש קבוע אם צפוי כי ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בהן תזרום אל הקבוצה ואם העלות ניתנת למדידה באופן מהימן. הערך בספרים של חלק מפריט רכוש קבוע שהוחלף, נגרע. עלויות תחזוקה שוטפות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

3. פחת

פחת הוא הקצאה שיטתית של הסכום בר פחת של נכס על פני אורך חייו השימושיים. סכום בר פחת הוא העלות של הנכס, בניכוי ערך השייר שלו.

נכס מופחת כאשר הוא זמין לשימוש, דהיינו כאשר הוא הגיע למיקום ולמצב הדרושים על מנת שהוא יוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה.

פחת נזקף לדוח רווח והפסד לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של כל חלק מפריטי הרכוש הקבוע, מאחר ושיטה זו משקפת את תבנית הצריכה החזויה של ההטבות הכלכליות העתידיות הגלומות בנכס בצורה הטובה ביותר. נכסים חכורים בחכירות מימוניות, לרבות קרקעות, מופחתים על פני התקופה הקצרה מבין תקופת החכירה ואורך החיים השימושיים של הנכסים, אלא אם צפוי באופן סביר שהקבוצה תקבל בעלות על הנכס בתום תקופת החכירה. קרקעות בבעלות אינן מופחתות. שיפורים במושכר מופחתים לפי שיטת הקו הישר על פני תקופת השכירות (לרבות תקופת האופציה להארכה שבידי הקבוצה שבכוונתה לממשנה) או בהתאם לתקופת החיים המשוערת של הנכסים, לפי הקצר שבהם.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. רכוש קבוע (המשך)

3. פחת (המשך)

האומדנים בדבר שיטת הפחת, אורך החיים השימושי וערך השייר נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנת דיווח ומותאמים בעת הצורך ומטופלים כשינוי אומדן מכאן ולהבא.

שיעורי הפחת בהם נעשה שימוש בתקופה השוטפת ובתקופות ההשוואה הינו כדלקמן (באחוזים):

	קרקעות בחכירה מימונית	2
	בניינים	4
	ריהוט וציוד משרדי	6-20
	כלי רכב	15
	מחשבים וציוד היקפי	20-33
	שיפורים במושכר	4-10

4. סיווג לסעיף נדל"ן להשקעה

כאשר השימוש בנדל"ן הופך משימוש על ידי הבעלים לנדל"ן להשקעה, אשר נמדד לפי שווי הוגן, הנכס נמדד מחדש לפי שווי הוגן ומסווג כנדל"ן להשקעה. כל רווח שנוצר מהמדידה מחדש נזקף לרווח כולל אחר ומוצג בקרן שערך בהון, אלא אם הרווח מבטל הפסד קודם מירידת ערך של הנדל"ן, ובמקרה זה הרווח נזקף תחילה לדוח רווח והפסד. כל הפסד נזקף ישירות לרווח והפסד.

ח. נכסים בלתי מוחשיים

1. מוניטין

מוניטין שנוצר כתוצאה מרכישה של חברות מאוחדות מוצג במסגרת נכסים בלתי מוחשיים. למידע בדבר מדידת המוניטין בעת ההכרה לראשונה ראה ביאור 3(א)(1).

בתקופות עוקבות מוניטין נמדד לפי עלות בניכוי הפסדים מירידת ערך שנצברו (ראה ביאור 3(יא)(2)).

2. נכסים בלתי מוחשיים אחרים

נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בנפרד נמדדים עם ההכרה לראשונה לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. נכסים בלתי מוחשיים, הנרכשים במסגרת צירוף עסקים, נמדדים לפי השווי ההוגן במועד צירוף העסקים.

השווי ההוגן של נכסים בלתי מוחשיים, אשר נרכשו בצירוף עסקים, מבוסס על הערך המהוון של תזרימי המזומנים הצפויים לנבוע מהשימוש בנכסים וממכירתם. השיטה מחייבת קביעת שיעור היוון מתאים לסוג הנכס ולרמת הסיכון בגינו.

לאחר ההכרה לראשונה, נכסים בלתי מוחשיים נמדדים על-פי עלותם בניכוי הפחתה מצטברת ובניכוי הפסדים מירידת ערך שנצברו (ראה ביאור 3(יא)(2)).

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים בלתי מוגדר, אינם מופחתים באופן שיטתי וכפופים לבחינת ירידת ערך מידי שנה וכן בכל עת שקיים סימן המצביע כי ייתכן שחלה ירידת ערך (ראה גם ביאור 3(יא)(2)). אורך החיים השימושיים של נכסים אלה נבחן מידי שנה כדי לקבוע אם הערכת אורך החיים כבלתי מוגדר עדיין תקפה. אם האירועים והנסיבות אינם תומכים עוד בהערכה כאמור, השינוי באורך החיים השימושיים מבלתי מוגדר למוגדר מטופל כשינוי באומדן חשבונאי מכאן ולהבא. באותו מועד נבחנת גם ירידת ערך והנכס מופחת באופן שיטתי על פני תקופת אורך החיים השימושיים שלו.

נכסים בלתי מוחשיים, בעלי אורך חיים שימושיים מוגדר, מופחתים על פני אורך החיים השימושיים שלהם על בסיס שיטת הקו הישר או על בסיס תזרימי המזומנים הצפוי אשר שימש בסיס להערכה מהמועד שבו הנכסים זמינים לשימוש, מאחר ושיטות אלו משקפות את תבנית הצריכה החזויה של ההטבות הכלכליות העתידיות הגלומות בנכס בצורה הטובה ביותר. ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים נבחנת כאשר קיימים סימנים המצביעים על ירידת ערך (ראה גם ביאור 3(יא)(2)). תקופת הפחתה ושיטת הפחתה של נכס בלתי מוחשי בעל אורך חיים שימושיים מוגדר נבחנות לפחות בכל סוף שנה. שינויים באורך החיים השימושיים או בדפוס הצריכה הצפוי של ההטבות הכלכליות הצפויות לנבוע מהנכס מטופלים כשינוי אומדן חשבונאי באופן של מכאן ולהבא. הוצאות הפחתה בגין נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים מוגדר נזקפות לדוח רווח והפסד (אלא אם נכלל בערך בספרים של נכס אחר).

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ח. נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

2. נכסים בלתי מוחשיים אחרים (המשך)

תוכנה לרבות עלויות מחקר ופיתוח

נכסי הקבוצה כוללים מערכות מחשב המורכבות מחומרה ותוכנות. תוכנות המהוות חלק אינטגרלי מחומרה, אשר אינה יכולה לפעול ללא התוכנות המותקנות עליה, מסווגות כרכוש קבוע. לעומת זאת, רישיונות לתוכנות העומדות בפני עצמן ומוסיפות פונקציונליות נוספת לחומרה, מסווגים כנכסים בלתי מוחשיים.

יציאות הקשורות בפעילויות מחקר המבוצעות במטרה לרכוש ידע והבנה מדעיים או טכניים חדשים, נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

פעילויות פיתוח קשורות בתוכנית לייצור מוצרים או תהליכים חדשים או לשיפור משמעותי של מוצרים או תהליכים קיימים. יציאות בגין פעילויות פיתוח תוכנה מוכרות כנכס בלתי מוחשי אך ורק אם: ניתן למדוד באופן מהימן את עלויות הפיתוח; המוצר או התהליך ישימים מבחינה טכנית ומסחרית; צפויה הטבה כלכלית עתידית מהמוצר ולקבוצה כוונה ומקורות מספקים על מנת להשלים את הפיתוח ולהשתמש בנכס. העלויות שהוכרו כנכס בלתי מוחשי כוללות את עלות החומרים, שכר עבודה ישיר והוצאות תקורה שניתן ליחסן ישירות להכנת הנכס לשימוש המיועד. עלויות פיתוח תוכנה שהוכרו כנכס בלתי מוחשי נמדדות לפי עלות בניית הפחתות והפסדים מירידת ערך שנצברו (ראה ביאור 3(יא)(2)).

עלויות אחרות בגין פעילויות פיתוח תוכנה נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

נכסים בלתי מוחשיים אשר נוצרים בקבוצה אינם מופחתים באופן שיטתי כל עוד הם אינם זמינים לשימוש, כלומר אינם במיקום ובמצב הנדרשים להם על מנת שיוכלו לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה. לפיכך, נכסים בלתי מוחשיים אלו, כגון עלויות פיתוח, נבחנים לירידת ערך לפחות אחת לשנה, עד למועד בו הופכים להיות זמינים לשימוש.

עלויות עוקבות

עלויות עוקבות מוכרות כנכס בלתי מוחשי אך ורק כאשר הן מגדילות את ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בנכס בגינו הן הוצאו. יתר העלויות, לרבות עלויות הקשורות למוניטין או למותגים שפותחו באופן עצמי, נזקפות לדוח רווח והפסד עם התהוותן.

אורך החיים השימושי

אומדן אורך החיים השימושי לתקופה הנוכחית ולתקופות השוואתיות הינו (באחוזים):

דמי ניהול עתידיים מפעילות פנסיה	3
דמי ניהול עתידיים מפעילות גמל	5-14
תיקי לקוחות ומתג	7-10
הוצאות רכישת תיקי ביטוח	7
תוכנות מחשב	10-33

סיווג הפחתות והפסדים מירידות ערך

ההפחתה השוטפת בגין הנכסים הבלתי מוחשיים, לרבות הוצאות רכישת תיקי ביטוח חיים וכללי ולמעט תוכנות מחשב, נזקפת לדוח רווח והפסד לסעיף הוצאות אחרות.

הפחתת תוכנות מחשב נזקפת להוצאות רכישה ושיווק ואחרות, הוצאות עקיפות ליישוב תביעות או הוצאות הנהלה וכלליות, בהתאם ליעוד תוכנות המחשב הרלוונטיות.

הפסדים מירידת ערך נזקפים לסעיף ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים.

ט. נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה הוא נדל"ן (קרקע או מבנה, או חלק ממבנה, או שניהם) המוחזק על ידי הקבוצה, כבעלים או בחכירה מימונית, לצורך הפקת הכנסות שכירות ו/או לשם עליית ערך הונית, ושלא לצורך שימוש בהספקת שירותים או למטרות מנהלתיות.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ט. נדל"ן להשקעה (המשך)

נדל"ן להשקעה נמדד לראשונה לפי עלות, בתוספת יציאות שניתן לייחס במישרין לרכישת הנדל"ן להשקעה. עלות נדל"ן להשקעה בהקמה עצמית כוללת עלות חומרים ועבודה ישירה ועלויות אחרות שניתן לייחס במישרין להבאת הנכס למצב הדרוש לכך שיכול לפעול באופן שהתכונה ההנהלה.

בתקופות עוקבות, הנדל"ן להשקעה נמדד לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד, בסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון. נדל"ן להשקעה בהקמה המיועד לשימוש עתידי כנדל"ן להשקעה נמדד אף הוא בשווי הוגן כאמור לעיל וזאת כאשר השווי ההוגן ניתן למדידה מהימנה. עם זאת, כשהשווי ההוגן אינו ניתן למדידה מהימנה, בשל אופי והיקף סיכוני הפרויקט, נמדד הנדל"ן על פי השווי ההוגן של הקרקע בתוספת עלות בתקופת ההקמה, בניכוי הפסדים מירידת ערך, במידה שקיימים, עד לסיום ההקמה או עד למועד שבו השווי ההוגן ניתן למדידה מהימנה, כמוקדם מביניהם.

העברת נכס מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע מתבצעת כאשר יש שינוי בשימוש, כגון התחלת שימוש בנכס על ידי הבעלים. העלות של הנכס המועבר מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע הוא השווי ההוגן במועד השינוי.

רווח או הפסד מגרעת נדל"ן להשקעה נקבע לפי השוואת התמורה מגרעת הנכס לערכו בספרים למועד הדיווח הכספי האחרון ומוכר בסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו, והכנסות מימון, בדוח רווח והפסד. כאשר נדל"ן להשקעה שסוגו בעבר כפריט רכוש קבוע נמכר, קרן ההערכה מחדש, הנכללת בהון בהתייחס לנדל"ן להשקעה, מועברת ישירות לעודפים.

י. חכירות

חכירות, לרבות חכירות של קרקעות ממנהל מקרקעי ישראל, או מצדדים שלישיים אחרים, בהן נושאת הקבוצה באופן מהותי בכל הסיכונים והתשואות מהנכס, מסווגות כחכירות מימוניות. בעת ההכרה לראשונה נמדדים הנכסים החכורים ומוכרת התחייבות בסכום השווה לנמוך מבין השווי ההוגן והערך הנוכחי של דמי החכירה המינימאליים העתידיים. תשלומים עתידיים למימוש אופציה להארכת תקופת החכירה מול מנהל מקרקעי ישראל אינם מוכרים כחלק מהנכס וההתחייבות המתייחסת מאחר והם מהווים דמי חכירה מותנים, הנגזרים משווה ההוגן של הקרקע במועדי החידוש העתידיים של הסכם החכירה.

לאחר ההכרה לראשונה, מטופל הנכס בהתאם למדיניות החשבונאית הנהוגה לגבי נכס זה. ההתחייבות בגין תשלומי החכירה מוצגת בערך נוכחי כאשר תשלומי החכירה מוקצים להוצאות מימון ופירעון של ההתחייבות בגין החכירה לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

יתר החכירות מסווגות כחכירות תפעוליות, כאשר הנכסים החכורים אינם מוכרים בדוח על המצב הכספי של הקבוצה. בחכירה של קרקע ומבנים, מרכיבי הקרקע והמבנים נבחנים בנפרד לצרכי סיווג החכירות, כאשר שיקול משמעותי בסיווג מרכיב הקרקע הינו העובדה כי קרקע בדרך כלל בעלת אורך חיים בלתי מוגדר.

תשלומי ותקבולי חכירה

תשלומים במסגרת חכירה תפעולית, למעט דמי חכירה מותנים, נזקפים לרווח והפסד לפי שיטת הקו הישר, לאורך תקופת החכירה.

כאשר החברה מחכירה נכס בחכירה תפעולית תקבולי החכירה מוכרים כהכנסה ברווח או הפסד בקו ישר על פני תקופת החכירה. תקבולי חכירה מותנים נזקפים לדוח רווח והפסד כהכנסה במועד שבו לחברה זכאות לקבלם.

קביעה האם הסדר מכיל חכירה

בתחילת ההסדר או בעת בחינתו מחדש, הקבוצה קובעת אם הסדר הוא חכירה או אם הוא מכיל חכירה. הסדר הוא חכירה או מכיל חכירה אם מתקיימים שני התנאים הבאים: קיום ההסדר תלוי בשימוש בנכס או בנכסים ספציפיים וכן ההסדר מכיל זכות לשימוש בנכס.

יא. ירידת ערך

1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים

הקבוצה בוחנת בכל מועד דיווח האם קיימת ראייה אובייקטיבית לירידת ערך בגין נכס פיננסי או קבוצה של הנכסים הפיננסיים הבאים:

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. ירידת ערך (המשך)

1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים (המשך)

נכסים פיננסיים בעלות מופחתת

כאשר קיימת ראייה אובייקטיבית לירידת ערך, מבוצעת בחינת הצורך בהכרה בהפסד מירידת ערך. עבור נכסים פיננסיים מהותיים, נבחן הצורך בירידת ערך על בסיס כל נכס בנפרד. עבור יתר הנכסים הפיננסיים נבחן הצורך בירידת ערך באופן קולקטיבי, לפי קבוצות בעלות מאפייני סיכוני אשראי דומים. ראייה אובייקטיבית לירידת ערך, לגבי נכסים הנכללים בקבוצות הלוואות וחיובים, קיימת, כאשר אירוע אחד או יותר השפיעו באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים מהנכס או קבוצת נכסים בעלי מאפייני סיכוני אשראי דומים (להלן: "הנכס") לאחר מועד ההכרה.

ראיות לירידת ערך כוללות סימנים לכך שלחייב קשיים פיננסיים, לרבות קשיי נזילות ואי יכולת לעמוד בתשלומי קרן או ריבית. סכום ההפסד הנזקף לדוח רווח והפסד נמדד כהפרש בין היתרה בדוחות הכספיים של הנכס לבין הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים (שאינם כוללים הפסדי אשראי עתידיים שטרם התהוו), המהוונים בהתאם לשיעור הריבית האפקטיבית המקורית של הנכס הפיננסי (שיעור הריבית האפקטיבית שחושב בעת ההכרה לראשונה). אם הנכס הפיננסי נושא ריבית משתנה, ההיוון נעשה בהתאם לשיעור הריבית האפקטיבית הנוכחית. היתרה בדוחות הכספיים של הנכס מוקטנת באמצעות רישום הפרשה. בתקופות עוקבות הפסד מירידת ערך מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את השבת ערכו של הנכס לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד. ביטול כאמור נזקף לרווח והפסד עד לגובה העלות המופחתת שהייתה צריכה להיות במועד ביטול ירידת הערך אילו לא הייתה מוכרת ירידת הערך.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה

לגבי נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירים הוניים, הראייה האובייקטיבית לירידת ערך כוללת ירידה משמעותית או מתמשכת בשווי ההוגן של הנכס מתחת לעלותו וכן בחינת שינויים בסביבה הטכנולוגית, הכלכלית או המשפטית או בסביבת השוק בה פועל המנפיק של המכשיר. הבחינה של ירידה משמעותית או מתמשכת, תלויה בנסיבות בכל תאריך דיווח כספי, כאשר במסגרת הבחינה מובאים בחשבון התנדויות ההיסטורית בשווי ההוגן וכן משך הזמן בו השווי ההוגן של הנכס נמוך מעלותו המקורית. כמו כן, בהתאם למדיניות הקבוצה, ירידה בשווי ההוגן בשיעור של 20% ומעלה ביחס לעלות, נכון למועד הדוח הכספי, או כזו המתמשכת מעל תשעה חודשים (גם אם בשיעור נמוך יותר) מהווה ראייה אובייקטיבית לירידת ערך. כאשר קיימת ראייה אובייקטיבית לירידת ערך, ההפסד המצטבר שנזקף לקרן הון, הנמדד כהפרש בין עלות הרכישה (בניכוי הפסדים קודמים מירידת ערך) לבין השווי ההוגן, מועבר מקרן הון מוכר כהפסד מירידת ערך בדוח רווח והפסד. בתקופות עוקבות, כל ירידה נוספת בשווי ההוגן מוכרת כהפסד מירידת ערך; ביטול הפסד מירידת ערך אינו נזקף לרווח והפסד אלא נזקף לקרן הון כרווח כולל אחר.

לגבי נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירי חוב, הראייה האובייקטיבית לירידת ערך קיימת כאשר אירוע אחד או יותר השפיעו באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים מהנכס לאחר מועד ההשקעה וניתן לאמוד את ההשפעה באופן מהימן. ראיות לירידת ערך כוללות סימנים לכך שלחייב קשיים פיננסיים, לרבות קשיי נזילות ואי יכולת לעמוד בתשלומי קרן או ריבית. כאשר קיימת ראייה אובייקטיבית לירידת ערך, ההפסד המצטבר שנזקף לקרן הון, הנמדד כהפרש בין עלות הרכישה (בניכוי תשלומי קרן, הפחתות לפי שיטת הריבית האפקטיבית והפסדים קודמים מירידת ערך) לבין השווי ההוגן, מועבר מקרן הון מוכר כהפסד מירידת ערך בדוח רווח והפסד. בתקופות עוקבות: כל ירידה נוספת בשווי ההוגן מוכרת כהפסד מירידת ערך; הפסד מירידת ערך מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את העלייה בשווי ההוגן לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד מירידת הערך ושנכלל בחישוב המקורי של ירידת ערך. ביטול, עקב עלייה בשווי ההוגן כאמור, נזקף לרווח והפסד עד לגובה העלות המופחתת שהייתה צריכה להיות במועד ביטול ירידת הערך אילו לא הייתה מוכרת ירידת הערך.

2. נכסים שאינם פיננסיים

עיתוי בחינת ירידת ערך

הערך בספרים של הנכסים הלא פיננסיים של הקבוצה, שאינם הוצאות רכישה נדחות, נדל"ן להשקעה, ונכסי מיסים נדחים, נבדק בכל מועד דיווח כדי לקבוע האם קיימים סימנים המצביעים על ירידת ערך. באם קיימים סימנים, כאמור, מחושב אומדן סכום בר ההשבה של הנכס. אחת לשנה בתאריך קבוע, עבור כל יחידה מניבת מזומנים הכוללת מוניטין, או נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים בלתי מוגדר או שטרם זמינים לשימוש, מבצעת הקבוצה הערכה של הסכום בר ההשבה, או באופן תכופ יותר אם קיימים סימנים לירידת ערך.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. ירידת ערך (המשך)

2. נכסים שאינם פיננסיים (המשך)

קביעת יחידות מניבות מזומנים

למטרת בחינת ירידת ערך, הנכסים מקובצים יחד לקבוצת הנכסים הקטנה ביותר אשר מניבה תזרימי מזומנים משימוש מתמשך, אשר הינם בלתי תלויים בעיקרם בנכסים ובקבוצות אחרות (להלן: "יחידה מניבת מזומנים").

מדידת סכום בר השבה

הסכום בר ההשבה של נכס או של יחידה מניבת מזומנים הינו הגבוה מבין שווי שימוש לבין שווי הוגן, בניכוי עלויות מימוש. בקביעת שווי השימוש, מהוונת הקבוצה את תזרימי המזומנים העתידיים החזויים לפי שיעור היוון לפני מיסים, המשקף את הערכות משתתפי השוק לגבי ערך הזמן של הכסף והסיכונים הספציפיים המתייחסים לנכס או ליחידה מניבת המזומנים, בגינם לא הותאמו תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים לנבוע מהנכס או מהיחידה מניבת המזומנים.

הקצאת מוניטין ליחידות מניבות מזומנים

יחידות מניבות מזומנים אליהן הוקצה מוניטין מקובצות כך שהרמה בה נבחנת ירידת ערך של מוניטין משקפת את הרמה הנמוכה ביותר בה המוניטין נתון למעקב למטרת דיווח פנימי, אך בכל מקרה אינה גדולה ממגזר פעילות (לפני קיבוץ מגזרים דומים, ראה ביאור 3(ג)), לעניין הגדרת מגזר פעילות). במקרים בהם לא קיים מעקב על המוניטין לצרכי הנהלה פנימיים, המוניטין מוקצה למגזרי פעילות (לפני קיבוץ מגזרים דומים). מוניטין שנרכש במסגרת צירוף עסקים מוקצה ליחידות מניבות מזומנים, לרבות אלו הקיימות בקבוצה גם טרם צירוף העסקים, אשר צפויות להניב הטבות מהסינרגיה של הצירוף.

לצרכי בחינת ירידת ערך מוניטין, כאשר הזכויות שאינן מקנות שליטה נמדדו לראשונה לפי חלקן היחסי בנכסים נטו של הנרכשת, הקבוצה בחרה לגלם את ערכו בספרים של המוניטין בהתאם לשיעור שבו מחזיקה הקבוצה ביחידה מניבת מזומנים שאליה מוקצה המוניטין.

נכסי מטה

נכסי מטה אינם מפקימים תזרימי מזומנים נפרדים ומשרתים יותר מיחידה מניבת מזומנים אחת. חלק מנכסי המטה מוקצים ליחידות מניבות מזומנים על בסיס סביר ועקבי ונבחנים לירידת ערך כחלק מבחינת ירידת ערך בגין יחידות מניבות המזומנים להן הם מוקצים. נכסי מטה אחרים, אותם לא ניתן להקצות באופן סביר ועקבי ליחידות מניבות מזומנים מוקצים לקבוצת יחידות מניבות מזומנים במידה וקיימים סממנים לכך שחלה ירידת ערך בנכס השייך למטה החברה או כאשר קיימים סממנים לירידת ערך בקבוצת היחידות מניבות המזומנים. במקרה זה, נקבע סכום בר השבה של קבוצת היחידות מניבות המזומנים שאותן משרת נכס המטה.

הכרה בהפסד מירידת ערך

הפסדים מירידת ערך מוכרים כאשר הערך בספרים של נכס או של יחידה מניבת מזומנים עולה על הסכום בר ההשבה, ונזקפים לרווח והפסד. לגבי יחידות מניבות מזומנים הכוללות מוניטין, הפסד מירידת ערך מוכר כאשר הערך בספרים של היחידה מניבה מזומנים, לאחר גילום יתרת המוניטין, עולה על הסכום בר ההשבה שלה. הפסדים מירידת ערך שהוכרו לגבי יחידות מניבות מזומנים, מוקצים תחילה להפחתת הערך בספרים של מוניטין שיוחס ליחידות אלה ולאחר מכן להפחתת הערך בספרים של הנכסים האחרים ביחידה מניבת המזומנים, באופן יחסי.

הקצאת הפסד מירידת ערך לזכויות שאינן מקנות שליטה

החברה בחרה להקצות הפסד מירידת ערך בין הבעלים של החברה לזכויות שאינן מקנות שליטה לפי אותו בסיס שהרווח או ההפסד מוקצה.

ביטול הפסד מירידת ערך

הפסד מירידת ערך מוניטין אינו מבוטל. באשר לנכסים אחרים לגביהם הוכרו הפסדים מירידת ערך בתקופות קודמות, בכל מועד דיווח נבדק האם קיימים סימנים לכך שהפסדים אלו קטנו או שאינם קיימים עוד. הפסד מירידת ערך מבוטל אם חל שינוי באומדנים ששימשו לקביעת הסכום בר ההשבה, אך ורק במידה שהערך בספרים של הנכס, אחרי ביטול ההפסד מירידת הערך, אינו עולה על הערך בספרים בניכוי פחת או הפחתות, שהיה נקבע אלמלא הוכר הפסד מירידת ערך.

3. חברות כלולות והסדרים משותפים המטופלים בשיטת השווי המאזני

החברה קובעת, בכל מועד דיווח לאחר יישום שיטת השווי המאזני, אם קיימת ראייה אובייקטיבית לירידת ערך ואם יש צורך להכיר בהפסד בגין ירידת ערך של ההשקעה בחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני (להלן: "ההשקעה").

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. ירידת ערך (המשך)

3. חברות כלולות והסדרים משותפים המטופלים בשיטת השווי המאזני (המשך)

בחנית ירידת הערך נעשית בהתייחס להשקעה בכללותה, כולל המוניטין המיוחס לחברה המוחזקת המטופלת בשיטת השווי המאזני (להלן: "**החברה המוחזקת**"). במידה שקיימת ראייה אובייקטיבית כאמור, מוכר הפסד מירידת ערך, בסכום ההפרש בין הסכום בר ההשבה של ההשקעה לבין ערכה בדוחות הכספיים. סכום בר ההשבה הינו הגבוה מבין מחיר המכירה נטו ושווי שימוש המחושב בהתבסס על הערכת שווי של תזרימי המזומנים נטו שצפוי כי ינבעו מהחברה המוחזקת, כולל תזרימי המזומנים מהפעילויות של החברה המוחזקת והתמורה ממימושה הסופי של ההשקעה, או אומדת את הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים אשר חזוי כי ינבעו מדיבידנדים שיתקבלו ומהמימוש הסופי. הפסד כאמור מירידת ערך אינו מוקצה באופן ספציפי למוניטין הכלול בהשקעה ולפיכך בתקופות עוקבות הפסד ניתן לביטול עד מלא סכומו אם ורק אם חלו שינויים באומדנים ששימשו בקביעת הסכום בר ההשבה של ההשקעה מהמועד בו הוכר לאחרונה ההפסד מירידת ערך. הערך בספרים של ההשקעה, לאחר ביטול ההפסד מירידת ערך, לא יעלה על הערך בספרים של ההשקעה שהיה נקבע לפי שיטת השווי המאזני אלמלא הוכר הפסד מירידת ערך.

4. פרמיות לגבייה

הפרשה לחובות מסופקים בגין פרמיות לגבייה שלדעת ההנהלה גבייתם מוטלת בספק, נקבעת באופן ספציפי על בסיס הערכות סיכון פרטניות, ובאופן קולקטיבי בהתבסס על ניסיון הגבייה בעבר באוכלוסיות בעלות מאפייני סיכוני אשראי דומים.

5. חובות מבטחי משנה

אי עמידה בהתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי החברה אינה משחררת אותה מהתחייבויותיה כלפי המבוטחים על פי פוליסות הביטוח. מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על פי חוזי ביטוח המשנה, עלול לגרום לחברה הפסדים.

הפרשה לחובות מסופקים בגין חובות מבטחי משנה שגבייתם מוטלת בספק מבוצעות על בסיס הערכות סיכון פרטניות. בנוסף, בקביעת חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות ובעתודות הביטוח מתחשבות החברות המאוחדות, בין היתר, בהערכת אפשרות הגבייה ממבטחי המשנה. כאשר חלקם של מבטחי המשנה כאמור מחושב על בסיס אקטוארי, חלקם של מבטחי המשנה שבקשיים מחושב על ידי האקטואר בהתחשב בכלל גורמי הסיכון. כמו כן, מתחשבות החברות המאוחדות בעת עריכת הפרשות, בין היתר, בנכונות מבטחי המשנה להגיע להסכמי "חתך" Cut off (ניתוק התקשרויות בדרך של פירעון סופי של החובות).

יב. הטבות לעובדים

1. הטבות לאחר סיום העסקה

בקבוצה קיימות מספר תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה. התוכניות ממומנות בדרך כלל על ידי הפקדות לחברות ביטוח ולקרנות פנסיה, והן מסווגות כתוכניות הפקדה מוגדרת וכן כתוכניות הטבה מוגדרת.

א. תוכניות להפקדה מוגדרת

תוכנית להפקדה מוגדרת הינה תוכנית לאחר סיום העסקה שלפיה הקבוצה משלמת תשלומים קבועים לישות נפרדת מבלי שתהיה לה מחויבות משפטית או משתמעת לשלם תשלומים נוספים. מחויבויות הקבוצה להפקיד בתוכנית הפקדה מוגדרת נזקפות כהוצאה לרווח והפסד בתקופות שבמהלכן סיפקו העובדים שירותים קשורים.

ב. תוכניות להטבה מוגדרת

תוכנית להטבה מוגדרת הינה תוכנית הטבה לאחר סיום העסקה שאינה תוכנית להפקדה מוגדרת. מחויבות נטו של הקבוצה, המתחייבת לתוכנית הטבה מוגדרת בגין הטבות לאחר סיום העסקה, מחושבת לגבי כל תוכנית בנפרד על ידי אומדן הסכום העתידי של ההטבה שיגיע לעובד בתמורה לשירותיו, בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הטבה זו מוצגת לפי ערך נוכחי בניכוי השווי ההוגן של נכסי התוכנית. הקבוצה קובעת את הריבית נטו על ההתחייבות (הנכס), נטו בגין הטבה מוגדרת על ידי הכפלת ההתחייבות (הנכס), נטו בגין הטבה מוגדרת בשיעור ההיוון ששימש למדידת המחויבות בגין הטבה מוגדרת, כפי ששניהם נקבעו בתחילת תקופת הדיווח השנתית. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות באיכות גבוהה, שהמטבע שלהן הינו שקל, ושמועד פירעון דומה לתנאי המחויבות של הקבוצה. החישובים נערכים על ידי אקטואר מוסמך לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יב. הטבות לעובדים (המשך)

1. הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

ב. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

כאשר לפי תוצאות החישובים נוצר נכס לקבוצה, מוכר נכס עד לסכום נטו של הערך הנוכחי של הטבות כלכליות הזמינות בצורה של החזר מהתוכנית או הקטנה בהפקדות עתידיות לתוכנית. הטבה כלכלית בצורת החזרים או הקטנת הפקדות עתידיות תחשב זמינה כאשר ניתן לממשה במהלך חיי התוכנית או לאחר סילוק המחויבות. בחישוב זה יובאו בחשבון דרישות הפקדה מזערית, באם רלוונטיות לתוכנית.

מדידה מחדש של ההתחייבות (הנכס), נטו בגין הטבה מוגדרת כוללת רווחים והפסדים אקטואריים, תשואה על נכסי תוכנית (למעט ריבית), וכן שינוי כלשהו בהשפעה על תקרת הנכסים (ככל שרלוונטי, למעט ריבית). בהתאם לבחירת הקבוצה, מדידות מחדש נזקפות מיידית, דרך רווח כולל אחר ישירות לעודפים. עלויות ריבית בגין מחויבות להטבה מוגדרת, הכנסות ריבית בגין נכסי התוכנית וריבית בגין ההשפעה של תקרת הנכסים שנזקפו לרווח והפסד, מוצגות בסעיף הוצאות הנהלה וכלליות.

כאשר חל שיפור או צמצום בהטבות שמעניקה הקבוצה לעובדים, אותו חלק מההטבות המוגדלות המתייחס לשירותי עבר של העובדים או הרווח או הפסד מהצמצום מוכרים מיידית ברווח או הפסד כאשר מתרחש התיקון או הצמצום של התוכנית.

הקבוצה מכירה ברווח או הפסד מסילוק תוכנית להטבה מוגדרת כאשר הסילוק מתרחש. רווחים או הפסדים כאמור הינם ההפרש בין החלק המסולק מתוך הערך הנוכחי של המחויבות להטבה מוגדרת במועד הסילוק, לבין מחיר הסילוק, לרבות נכסי תוכנית שהועברו.

פוליסות ביטוח בגין סיום יחסי עובד-מעביד, שהונפקו על ידי החברה, אינן מהוות נכסי תוכנית ומוצגות כהקטנה של ההתחייבות בגין חוזה הביטוח.

2. הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך

המחויבות נטו של הקבוצה בגין הטבות לעובדים לטווח ארוך, שאינן מתייחסות לתוכניות הטבה לאחר סיום העסקה, היא בגין סכום ההטבה העתידית המגיעה לעובדים בגין שירותים שהוענקו בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. סכום הטבות אלו מהווה לערכו הנוכחי ומנוכה ממנו השווי ההוגן של נכסים המתייחסים למחויבות זו. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות באיכות גבוהה שהמטבע שלהן הוא שקל, ושמועד הפירעון שלהן דומה לתנאי המחויבויות של הקבוצה. החישוב נעשה לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה. רווחים והפסדים אקטואריים נזקפים לרווח והפסד בתקופה בה הם נוצרו.

3. הטבות בגין פיטורין

הטבות בגין פיטורין מוכרות כהוצאה כאשר הקבוצה התחייבה באופן מובהק, ללא אפשרות ממשיית לביטול, לפיטורי עובדים לפני הגיעם למועד הפרישה המקובל על פי תוכנית פורמאלית מפורטת, או לספק הטבות בגין פיטורין כתוצאה מהצעה שנעשתה בכדי לעודד פרישה מרצון. הטבות הניתנות לעובדים בפרישה מרצון נזקפות כאשר הקבוצה הציעה לעובדים תוכנית המעודדת פרישה מרצון, צפוי שההצעה תתקבל וניתן לאמוד באופן מהימן את מספר הנענים להצעה.

4. הטבות עובד לטווח קצר

הטבות לעובדים לזמן קצר הינן הטבות אשר חזויות להיות מסולקות במלואן לפני 12 חודש לאחר תום תקופת הדוח השנתית שבה העובדים מספקים את השירותים המתייחסים. מחויבויות בגין הטבות לעובדים לטווח קצר נמדדות על בסיס לא מהוון, וההוצאה נזקפת בעת שניתן השירות המתייחס, או, במקרה של היעדרויות שאינן נצברות (כמו חופשת לידה) - בעת היעדרות בפועל. הפרשה בגין הטבות לעובדים לטווח קצר בגין בונוס במזומן או בגין תוכנית השתתפות ברווחים, מוכרת בסכום הצפוי להיות משולם כאשר לקבוצה יש מחויבות נוכחית, משפטית או משתמעת, לשלם את הסכום האמור בגין שירות שניתן על ידי העובד בעבר וניתן לאמוד באופן מהימן את המחויבות.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יב. הטבות לעובדים (המשך)

5. עסקאות תשלומים מבוססי מניות

השווי ההוגן במועד ההענקה של מענקי תשלום מבוססי מניות לעובדים נזקף כהוצאת שכר ברווח והפסד במקביל לגידול בהון, על פני התקופה בה מושגת זכאות העובדים למכשירים ההוניים, היינו, התקופה שבה תנאי הביצוע ו/או השירות מתקיימים (להלן: "תקופת ההבשלה"). תקופת ההבשלה מסתיימת במועד שבו העובדים הרלוונטיים זכאים לגמול (להלן: "מועד ההבשלה"). בהתאם לבחירת מדיניות של הקבוצה הגידול בהון נזקף לסעיף העודפים.

ההוצאה המצטברת המוכרת בכל מועד דיווח בגין עסקאות המסולקות במכשירים הוניים עד למועד ההבשלה משקפת את מידת חלוף תקופת ההבשלה ואת האומדן הטוב ביותר של הקבוצה לגבי מספר המכשירים הוניים שצפויים להבשיל בסופו של דבר. החיוב או הזיכוי בדוח רווח והפסד משקף את השינוי בהוצאה המצטברת שהוכרה לתחילת ולסוף התקופה המדווחת. הוצאה בגין הענקות שלא יבשילו בסופו של דבר אינה מוכרת.

יג. הפרשות

הפרשה מוכרת כאשר לקבוצה יש מחויבות נוכחית, משפטית או משתמעת, כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, הניתנת לאמידה בצורה מהימנה, וכאשר יותר סביר מאשר לא (more likely than not) כי ידרש תזרים שלילי של הטבות כלכליות לסילוק המחויבות. החברה בחרה לקבוע את ההפרשות, כאשר השפעת ערך הזמן מהותית, על ידי היוון תזרימי המזומנים העתידיים בשיעור ריבית לפני מס, המשקף את הערכות השוק השוטפות לערך הזמן של הכסף ואת הסיכונים הספציפיים להתחייבות. הערך בספרים של ההפרשה מותאם בכל תקופה על מנת לשקף את חלוף הזמן.

הקבוצה מכירה בנכס שיפוי אם, וודאי למעשה (Virtually Certain) שהשיפוי יתקבל אם החברה תסלק את המחויבות. הסכום שמוכר בגין השיפוי אינו עולה על סכום ההפרשה.

תביעות משפטיות

תביעות משפטיות, שהינן בעלות מאפיינים ייחודיים, אינן מקובצות, כי אם נבחנות בנפרד. הפרשה בגין טענות/תביעות כאמור שטרם נטענו/הוגשו (unasserted claims) מוכרת בהתאם לסיכוי הכולל של הצלחת התביעה, אם תוגש, כנגד חברות הקבוצה (המבוסס על הסתברות הגשת התביעה והסתברות הצלחת התביעה).

חוזת מכביד

הפרשה לחוזים מכבידים מוכרת כאשר ההטבות הצפויות להתקבל מהחוזים על ידי הקבוצה נמוכות ביחס לעלויות הבלתי נמנעות כתוצאה מעמידה במחויבויותיה החוזיות. ההפרשה נמדדת על פי הנמוך מבין הערך הנוכחי של העלות החזויה לביטול החוזה והערך הנוכחי של העלות החזויה נטו להמשך קיום החוזה. בטרם מוכרת ההפרשה, מכירה הקבוצה בירידת ערך של הנכסים הקשורים לאותו חוזה, ככל שישנה.

יד. הכרה בהכנסות

החל מיום 1 בינואר 2018 הקבוצה מיישמת לראשונה את IFRS 15 - הכרה בהכנסה מחוזים עם לקוחות (להלן - התקן). התקן מחליף, בין היתר, את IAS 18 הכנסות. התקן איננו חל על הכרה בהכנסה מחוזי ביטוח אך חל על חלק מההכנסות האחרות של הקבוצה שאינן חוזי ביטוח.

התקן מציג מודל בן חמישה שלבים שיחול על הכנסות הנובעות מחוזים עם לקוחות:

- שלב 1 - זיהוי החוזה עם הלקוח, לרבות התייחסות לקיבוץ חוזים וטיפול בשינויים (modifications) בחוזים.
- שלב 2 - זיהוי מספר מחויבויות ביצוע נפרדות (distinct) בחוזה.
- שלב 3 - קביעת מחיר העסקה, לרבות התייחסות לתמורה משתנה, רכיב מימון משמעותי, תמורות שאינן במזומן ותמורה שתשולם ללקוח.
- שלב 4 - הקצאת מחיר העסקה לכל מחויבות ביצוע נפרדת על בסיס מחיר המכירה היחסי הנפרד תוך שימוש במחירים נצפים אם הם זמינים, או באומדנים והערכות.
- שלב 5 - הכרה בהכנסה בעת עמידה במחויבות ביצוע, תוך הבחנה בין קיום מחויבות במועד מסוים לבין קיום מחויבות לאורך זמן.

ליישום התקן לא הייתה השפעה מהותית על הדוחות הכספיים של החברה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יד. הכרה בהכנסות (המשך)

1. פרמיות

א. מגזר חיסכון ארוך טווח ומגזר בריאות

פרמיות בענפי ביטוח חיים, סיעוד ובריאות לזמן ארוך, לרבות פרמיות חיסכון ולמעט תקבולים בגין חוזי השקעה, נרשמות כהכנסות בהגיע מועד גבייתן.

פרמיות בענף בריאות זמן קצר נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים.

ביטולים נרשמים במועד קבלת ההודעה מבעל הפוליסה, או באופן יזום על ידי החברה עקב פיגורים בתשלום, בכפוף להוראות כל דין. השתתפות המבוטחים ברווחים מנוכה מהפרמיות.

ב. מגזר ביטוח כללי

פרמיות במגזר ביטוח כללי נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים. דמי הביטוח מתייחסים בעיקרם לתקופת ביטוח של שנה. ההכנסות מפרמיה ברוטו ושינויים בפרמיה שטרם הורווחה בגינה נרשמים בסעיף פרמיות שהורווחו, ברוטו.

פרמיות בענף רכב חובה נרשמות בעת פירעון הפרמיה, הואיל והכיסוי הביטוחי מותנה בתשלום הפרמיה.

פרמיות מחוזי ביטוח שמועד תחילתם לאחר תום תקופת הדיווח, נרשמות כהכנסות מראש.

ההכנסות שנכללו בדוחות הכספיים הינן לאחר ביטולים שהתקבלו מבעלי פוליסות, ובניכוי ביטולים והפרשות עקב אי פירעון הפרמיות, בכפוף להוראות כל דין, ובניכוי השתתפות ברווחים על בסיס ההסכמים שבתוקף.

2. רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון

רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו והכנסות מימון כוללים הכנסות ריבית והפרשי הצמדה בגין סכומים שהושקעו (לרבות נכסי חוב פיננסיים זמינים למכירה), הכנסות מדיבידנדים, רווחים (הפסדים) נטו ממכירת נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה, שינויים בשווי ההוגן נטו של נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, רווחים (הפסדים) נטו ממטבע חוץ בגין נכסים, שינויים בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה, רווח (הפסד) בגין גרעית נדל"ן להשקעה והכנסות מדמי שכירות נדל"ן להשקעה בניכוי הוצאות מתייחסות.

הכנסות ריבית והפחתות פרמיה או ניכיון מוכרות עם צבירתן, באמצעות שיטת הריבית האפקטיבית.

הכנסות מדיבידנדים אשר מוכרות במועד הזכאות לתשלום. באם מתקבל הדיבידנד בגין מניות סחירות, מכירה הקבוצה בהכנסות מדיבידנד ביום האקס.

הכנסות שכירות מנדל"ן להשקעה מוכרות ברווח והפסד לפי שיטת הקו הישר, על פני תקופת השכירות. תמריצי חכירה שהוענקו מוכרים כחלק בלתי נפרד מסך ההכנסה מדמי שכירות, על פני תקופת החכירה.

רווחים והפסדים מהפרשי שער ושינויים בשווי ההוגן של השקעות מדווחים בנטו.

3. הכנסות מדמי ניהול

א. דמי ניהול בגין חוזי ביטוח תלויי תשואה

דמי הניהול מחושבים בהתאם להנחיות הממונה ותנאי החוזה, על בסיס התשואה וצבירת החיסכון של המבוטחים בתיק השקעות עבור חוזים אלו. דמי הניהול כוללים את המרכיבים דלקמן:
בגין חוזי ביטוח שנמכרים החל מיום 1 בינואר 2004 - דמי ניהול קבועים בלבד;
בגין חוזי ביטוח שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר 2003 - דמי ניהול קבועים ומשתנים.

דמי הניהול הקבועים מחושבים בשיעורים קבועים מצבירת החיסכון ונרשמים על בסיס צבירה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יד. הכרה בהכנסות (המשך)

3. הכנסות מדמי ניהול

א. דמי ניהול בגין חוזי ביטוח תלויי תשואה (המשך)

דמי הניהול המשתנים מחושבים כשיעור מהרווח הריאלי השנתי (מיום 1 בינואר ועד יום 31 בדצמבר), שנזקף לחוזה הביטוח בניכוי דמי הניהול הקבועים שנגבו מאותו חוזה ביטוח. ניתן לגבות רק דמי ניהול משתנים חיוביים ובניכוי סכומים שליליים שנצברו בשנים הקודמות. דמי הניהול המשתנים מחושבים ברמת הפוליסה הבודדת (ראה גם ביאור 29).

במהלך השנה נרשמים דמי הניהול המשתנים על בסיס צבירה בהתאם לתשואה החודשית הריאלית, ככל שהיא חיובית. בחודשים בהם התשואה הריאלית שלילית מוקטנים דמי הניהול המשתנים עד לגובה סך דמי הניהול המשתנים שנגבו במצטבר מתחילת השנה. תשואה שלילית שלא בוצעה בגינה הקטנה של דמי הניהול במהלך שנה שוטפת, תנוכה, לצורך חישוב דמי הניהול מתשואה חיובית בתקופות עוקבות.

ב. דמי ניהול מקרנות פנסיה ומקופות גמל

הכנסות מדמי ניהול קרנות פנסיה וקופות גמל נזקפות על בסיס יתרות הנכסים המנוהלים והתקבולים מהעמיתים על בסיס צבירה, בהתאם להנחיות הממונה.

4. הכנסות מעמלות

א. ביטוח חיים

הכנסות מעמלות ביטוח חיים בסוכנויות הביטוח המאוחדות נזקפות על בסיס מועדי הזכאות לעמלות על פי ההסכמים עם חברות הביטוח, בניכוי הפרשות להחזרי עמלות עקב ביטולים צפויים של פוליסות ביטוח.

ב. ביטוח כללי

הכנסות מעמלות ביטוח כללי בסוכנויות הביטוח המאוחדות נזקפות בעת התהוותן.

ג. ביטוח משנה

הכנסות מעמלות מביטוח משנה בביטוח חיים, ביטוח בריאות וביטוח כללי, נזקפות בעת התהוותן.

טו. עלויות והוצאות הנהלה וכלליות

עלויות והוצאות הנהלה וכלליות מסווגות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות (הנכללות בסעיף תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה), להוצאות הקשורות ברכישה (הנכללות בסעיף עמלות), הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות) וליתרת הוצאות הנהלה וכלליות אחרות הנכללות בסעיף זה. הסיווג נערך בהתאם למודלים פנימיים של הקבוצה ובהתאם לזיהוי ההוצאות והעמסת תקורה.

טז. הוצאות מימון

הוצאות מימון כוללות הוצאות ריבית, הפרשי הצמדה, הפרשי שער על הלוואות שהתקבלו ועלויות אשראי אחרות, ריבית והפרשי שער על פיקדונות ויתרות מבטחי משנה ושינויים בגין ערך הזמן בהפרשות. רווחים והפסדים מהפרשי שער מדווחים בנטו.

עלויות האשראי שאינן מהוונות, נזקפות לדוח רווח והפסד לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

יז. מיסים על הכנסה

מיסים על הכנסה כוללים מיסים שוטפים ונדחים. מיסים שוטפים ונדחים נזקפים לרווח והפסד אלא אם המס נובע מצירוף עסקים, או נזקפים ישירות להון או לרווח כולל אחר במידה ונובעים מפריטים אשר מוכרים ישירות בהון או ברווח כולל אחר, בהתאמה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יז. מיסים על הכנסה (המשך)

מיסים שוטפים

המס השוטף הינו סכום המס הצפוי להשתלם (או להתקבל) על ההכנסה החייבת במס לשנה, כשהוא מחושב לפי שיעורי המס החלים לפי החוקים שנחקקו או נחקקו למעשה למועד הדיווח, במס השוטף נכללו גם שינויים בתשלומי המס המתייחסים לשנים קודמות.

הקבוצה מקזזת נכסי והתחייבויות מיסים שוטפים במידה וקיימת זכות משפטית ניתנת לאכיפה לקיזוז נכסי והתחייבויות מיסים שוטפים וכן קיימת כוונה לסלק נכסי והתחייבויות מיסים שוטפים על בסיס נטו או שנכסי והתחייבויות המיסים השוטפים מיושבים בו זמנית.

עמדות מס לא וודאיות

התחייבות מס בגין עמדות מס לא וודאיות, לרבות הוצאות מס וריבית נוספות, מוכרת כאשר יותר צפוי מאשר לא כי הקבוצה תידרש למשאביה הכלכליים לסילוק המחויבות.

מיסים נדחים

ההכרה במיסים נדחים הינה בהתייחס להפרשים זמניים בין הערך בספרים של נכסים והתחייבויות לצורך דיווח כספי לבין ערכם לצרכי מיסים. הקבוצה לא מכירה במיסים נדחים לגבי ההפרשים הזמניים הבאים: ההכרה לראשונה במוניטין; ההכרה לראשונה בנכסים ובהתחייבויות בעסקה שאינה מהווה צירוף עסקים ושאינה משפיעה על הרווח החשבונאי ועל הרווח לצרכי מס; וכן הפרשים הנובעים מהשקעה בחברות מוחזקות, במידה והקבוצה שולטת במועד היפוך ההפרש וכן צפוי שהם לא יתהפכו בעתיד הנראה לעין, בין אם בדרך של מימוש השקעה ובין אם בדרך של חלוקת דיבידנדים בגין השקעה.

מיסים נדחים

המדידה של מיסים נדחים משקפת את השלכות המס שינבעו מהאופן בו הקבוצה צופה, בתום תקופת הדיווח, להשיב או לסלק את הערך בספרים של נכסים והתחייבויות, לפי שיעור מס הצפוי לחול במועד ההיפוך. עבור נדל"ן להשקעה הנמדד תוך שימוש במודל השווי ההוגן, קיימת הנחה הניתנת להפרכה שהערך בספרים של הנדל"ן להשקעה יושב באמצעות מכירה.

המיסים הנדחים נמדדים לפי שיעורי המס הצפויים לחול על ההפרשים הזמניים במועד בו ימומשו, בהתבסס על החוקים שנחקקו או שנחקקו למעשה למועד הדיווח. מיסים נדחים בגין חברות בנות הפועלות מחוץ לישראל חושבו לפי שיעורי המס הרלוונטיים בכל מדינה.

נכס מס נדחה מוכר בספרים בגין הפסדים מועברים ו/או הפרשים זמניים הניתנים לניכוי כאשר צפוי שבעתיד תהיה הכנסה חייבת, שכנגדה ניתן יהיה לנצל את ההפסדים המועברים ו/או ההפרשים הזמניים הניתנים לניכוי, או בהעדר הצפי לקיום הכנסה חייבת בעתיד, נכס מס נדחה מוכר רק עד גובה ההפרשים הזמניים החייבים במס. נכסי המיסים הנדחים נבדקים בכל תאריך דיווח, ובמידה ולא צפוי כי הטבות המס המתייחסות תתממשנה, הם מופחתים.

נכסי מיסים נדחים שלא הוכרו מוערכים מחדש בכל מועד דיווח ומוכרים במידה והשתנה הצפי כך שצפוי שבעתיד תהיה הכנסה חייבת שכנגדה יהיה ניתן לנצל אותם.

קיזוז נכסי והתחייבויות מיסים נדחים

החברה מקזזת נכסי והתחייבויות מיסים נדחים במידה וקיימת זכות משפטית ניתנת לאכיפה לקיזוז נכסי והתחייבויות מיסים שוטפים, והם מיוחסים לאותה הכנסה חייבת במס הממוסה על ידי אותה רשות מס באותה חברה נישומה, או בחברות שונות, אשר בכוונתן לממש נכסי מיסים נדחים ולסלק התחייבויות מיסים נדחים על בסיס נטו או שנכסי והתחייבויות המיסים הנדחים מיושבים בו זמנית.

עסקאות בין חברתיות

מס נדחה בגין עסקאות בין חברתיות בדוחות הכספיים המאוחדים נרשם לפי שיעור המס החל על החברה הרוכשת.

יח. רווח למניה

החברה מציגה נתוני רווח למניה בסיסי ומדולל לגבי הון המניות הרגילות שלה.

הרווח הבסיסי למניה מחושב על ידי חלוקת הרווח או ההפסד המיוחסים לבעלי המניות הרגילות של החברה במספר הממוצע המשוקלל של המניות הרגילות שהיו במחזור במשך השנה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יט. יישום לראשונה של תיקונים לתקינה הבינלאומית בחשבונאות

תקן/פרשנות/תיקון	דרישות הפרסום	תחילה והוראות מעבר	השלכות
(1) תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 15, הכנסה מחוזים עם לקוחות	התקן מחליף את ההנחיות שהיו קיימות לעניין הכרה בהכנסות ומציג מודל חדש להכרה בהכנסה מחוזים עם לקוחות. התקן קובע שתי גישות להכרה בהכנסה: בנקודת זמן אחת או על פני זמן. המודל כולל חמישה שלבים לניתוח עסקאות על מנת לקבוע את עיתוי ההכרה בהכנסה ואת סכומה. התקן איננו חל הכרה בהכנסה מחוזי ביטוח אך חל על ההכנסות מעמלות בסוכנויות הביטוח ועל ההכנסות מדמי ניהול של החברות המנהלות. כמו כן, התקן קובע דרישות גילוי חדשות ונרחבות יותר מאלו שהיו קיימות.	התיקון יושם באופן פרוספקטיבי.	התקן לא חל על חוזה ביטוח. בחברות המנהלות קרנות פנסיה וגמל, חוזה השקעה ובסוכנויות הקבוצה: ליישום התקן לא הייתה השפעה מהותית על מועד הכרה בהכנסה מדמי ניהול ועמלות תיווך ולא על עיתוי ההכרה בהוצאה בגין עלויות להשגת חוזים אלו.

ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו

החל מיום 1 בינואר 2018 הקבוצה מיישמת את התיקונים לתקנים המתוארים להלן:

תקן/פרשנות/תיקון	נושא	תחילה והראות מעבר	השפעות עיקריות צפויות
<p>(1) תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 17, חוזי ביטוח</p>	<p>התקן קובע עקרונות להכרה, מדידה, הצגה וגילוי בקשר לחוזי ביטוח (כולל חוזי ביטוח משנה) ומחליף את ההוראות הקיימות בנושא.</p> <p>בהתאם לתקן החדש ישות תכיר ותמדוד קבוצות של חוזי ביטוח בהתאם לערך נוכחי מותאם לסיכון של תזרימי המזומנים העתידיים מהחוזים אשר מתייחס לכל המידע הזמין על תזרימי המזומנים באופן עקבי עם נתונים נצפים בשוק; בתוספת (במקרה של התחייבות) או בניכוי (במקרה של נכס) הסכום המייצג את הרווח שטרם מומש מקבוצת החוזים (מרווח השירות החוזי). הכנסות בגין חוזי ביטוח, לכל תקופת דיווח, נגזרות משינויים בהתחייבויות בגין כיסוי עתידי המתייחסים לרכיבים השונים של התמורה לה זכאי המבטח בגין החוזה, כגון: עלויות רכישת חוזי ביטוח, התאמת הסיכון, ייחוס מרווח השירות החוזי לתקופה, צפי תביעות והוצאות לתקופה.</p> <p>יחד עם זאת, ישות תוכל ליישם מודל מדידה פשוט יותר לגבי חוזים מסוימים (לדוגמא: חוזים עם כיסוי ביטוחי של עד שנה) לפיו הסכום המיוחס לשירותים שטרם סופקו יימדד על ידי הקצאת הפרמיה על פני תקופת הכיסוי (the premium allocation approach).</p>	<p>התקן החדש ייושם החל מיום 1 בינואר 2021. אימוץ מוקדם אפשרי, כל עוד IFRS 9 מכשירים פיננסים מיושם במקביל.</p> <p>בחודש נובמבר 2018 הוחלט ב- IASB להציע דחייה של מועד היישום לראשונה של IFRS 17 בשנה אחת ליום 1 בינואר 2022.</p> <p>יש ליישם את התקן למפרע, כאשר במקרים בהם יישום למפרע אינו מעשי, ניתן לבחור באחת משתי הגישות הבאות: יישום למפרע עם הקלות מסוימות; או יישום גישת השווי ההוגן.</p>	<p>לאימוץ התקן צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, כמו כן, אימוץ התקן מחייב היערכות מיכונית משמעותית ולכן החברה אינה יכולה להעריך בשלב זה את מלוא המשמעות של יישום התקן.</p>

ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו (המשך)

תקן/פרשנות/תיקון	נושא	תחילה והוראות מעבר	השפעות עיקריות צפויות						
(2) תקן דיווח כספי בינלאומי (2014) IFRS 9, מכשירים פיננסיים	<p>בחודש יולי 2014 ה-IASB פירסם את הנוסח המלא והסופי של IFRS 9 - מכשירים פיננסיים, המחליף את IAS 39 - מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה. IFRS 9 (להלן – "התקן החדש") משנה בעיקר את הוראות הסיווג והמדידה של נכסים פיננסיים והוא חל על כל הנכסים הפיננסיים שבתחולת IAS 39. התקן החדש קובע כי בעת ההכרה לראשונה כל הנכסים הפיננסיים יימדדו בשווי הוגן. בתקופות עוקבות יש למדוד מכשירי חוב בעלות מופחתת רק אם מתקיימים שני התנאים המצטברים הבאים:</p> <p>הנכס מוחזק במסגרת מודל עסקי שמטרתו היא להחזיק נכסים על מנת לגבות את תזרימי המזומנים החוזיים הנובעים מהם (להלן – "מבחן הקרן והחבות בלבד"). על פי התנאים החוזיים של הנכס הפיננסי, החברה זכאית, במועדים מסויימים, לקבל תזרימי מזומנים המהווים אך ורק תשלומי קרן ותשלומי ריבית על יתרת קרן.</p> <p>המדידה העוקבת של כל יתר מכשירי החוב והנכסים הפיננסיים האחרים תהיה על פי שווי הוגן. התקן החדש קובע הבחנה בין מכשירי חוב אשר ימדדו בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ומכשירי חוב שימדדו בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר. נכסים פיננסיים שהינם מכשירים הוניים יימדדו בתקופות עוקבות בשווי הוגן, וההפרשים ייזקפו לרווח והפסד או לרווח (הפסד) כולל אחר, על פי בחירת החברה לגבי כל מכשיר ומכשיר. אם מדובר במכשירים הוניים המוחזקים למטרות מסחר, חובה למדוד אותם בשווי הוגן דרך רווח או הפסד.</p> <p>כמו כן, התקן החדש כולל מודל חדש הבנוי משלושה שלבים למדידת ירידת ערך של מכשירי חוב פיננסיים אשר אינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ומתבסס על הפסדי אשראי צפויים ("Expected Credit Loss Model"). כל שלב קובע את אופן המדידה של הפסדי האשראי הצפויים וזאת בהתבסס על שינויים שחלו בסיכון האשראי של מכשיר החוב. כמו כן, ניתנת הקלה במודל זה לנכסים פיננסיים בעלי תקופות אשראי קצרות, כגון לקוחות.</p> <p>לעניין גריעה ובנושא התחייבויות פיננסיות קובע התקן החדש את אותן הוראות שנדרשות לפי הוראות IAS 39 לגבי גריעה ולגבי התחייבויות פיננסיות שלא נבחרה לגביהן חלופת השווי ההוגן. לגבי התחייבויות שלגביהן נבחרה חלופת השווי ההוגן, סכום השינוי בשווי ההוגן של ההתחייבות - המיוחס לשינויים בסיכון האשראי של החברה - ייזקף לרווח כולל אחר. כל יתר השינויים בשווי ההוגן ייזקפו לרווח או הפסד.</p>	<p>החברה עומדת בקריטריונים להקלה למועד היישום ובהתאם בכוונתה לדחות את יישום IFRS 9 ליום 1 בינואר 2022.</p> <p>כאשר ההתחייבויות בתחולת IFRS 4 מהוות 90% או פחות מסך התחייבויות החברה נכון ליום 31.12.15 אך ההתחייבויות הקשורות לביטוח מהוות יותר מ-90% מסך התחייבויות החברה ליום 31 בדצמבר 2015, הערך בספרים של התחייבויות החברה הקשורות לביטוח מהוות 96% מסך הערך בספרים של התחייבויות החברה כדלהלן:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>התחייבות</th> <th>ערך בספרים אלפי ש"ח</th> <th>שיעור מסך ההתחייבויות %</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>התחייבויות הנובעות מחוזים בתחולת IFRS 4 התחייבות בגין חוזי השקעה לא נגזרים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד התחייבויות המהוות הון לצורך עמידה במשטר ההון החל על החברה התחייבויות למס סך הכל</td> <td>79,643 2,154 3,220 2,424 87,441</td> <td>88% 2.5% 4% 2.5% 97%</td> </tr> </tbody> </table> <p>מאז אותו מועד לא חלו שינויים בפעילות החברה המחייבים הערכה מעודכנת.</p>	התחייבות	ערך בספרים אלפי ש"ח	שיעור מסך ההתחייבויות %	התחייבויות הנובעות מחוזים בתחולת IFRS 4 התחייבות בגין חוזי השקעה לא נגזרים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד התחייבויות המהוות הון לצורך עמידה במשטר ההון החל על החברה התחייבויות למס סך הכל	79,643 2,154 3,220 2,424 87,441	88% 2.5% 4% 2.5% 97%	<p>הקבוצה בוחנת את השלכות התקן על הדוחות הכספיים.</p> <p>לא צפוי שינוי באופן מדידת ערכם של נכסים שכנגד התחייבויות תלויות תשואה.</p> <p>יתרת קרן ההון בגין נכסים פיננסיים הוניים זמינים למכירה תועבר לעודפים והשינויים בערכם של הנכסים הפיננסיים כאמור ייכללו אף הם במסגרת העודפים דרך דוח רווח והפסד ולא ירשמו על פי הכללים החלים על נכסים פיננסיים זמינים למכירה (ראה ביאור 3(1) לעיל).</p> <p>טרם הסתיימה בחינת החברה בדבר אופן מדידת אג"ח ח"צ (חיים צמוד) ופיקדונות באוצר, הנושאים תשואה מובטחת וכוללים מרווח מסוים מעל התשואה המובטחת בהתחייבויות למבטוחים / לעמיתים שכנגדן הם עומדים, ואת השלכת שינוי, ככל שיהיה, במדידת נכסים אלו על ערכן של ההתחייבויות האמורות.</p>
התחייבות	ערך בספרים אלפי ש"ח	שיעור מסך ההתחייבויות %							
התחייבויות הנובעות מחוזים בתחולת IFRS 4 התחייבות בגין חוזי השקעה לא נגזרים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד התחייבויות המהוות הון לצורך עמידה במשטר ההון החל על החברה התחייבויות למס סך הכל	79,643 2,154 3,220 2,424 87,441	88% 2.5% 4% 2.5% 97%							

ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו (המשך)

תקן/פרשנות/תיקון	נושא	תחילה והוראות מעבר	השפעות עיקריות צפויות
<p>(2) תקן דיווח כספי בינלאומי (IFRS 9 (2014), מכשירים פיננסיים (המשך)</p>	<p>התקן החדש כולל דרישות חדשות בנוגע לחשבונאות גידור.</p> <p>התקן ייושם החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2018. בחודש ספטמבר 2016 פורסם תיקון לתקן IFRS 4 אשר מתיר לישות שמנפיקה חוזי ביטוח לאמץ את IFRS 9 עם התאמות (להלן: "The overlay approach") או לדחות את אימוץ IFRS 9 ליום 1 בינואר 2021 (להלן: "גישת הדחיה" או "הפטור הזמני").</p> <p>בחודש ספטמבר 2018 הוחלט ב- IASB להציג הארכה של הפטור הזמני מיישום IFRS 9 לחברות ביטוח אשר אימצו את גישת הדחיה, עד ליום 1 בינואר 2022.</p> <p>לצורך יישום גישת הדחיה על הישות לעמוד בקריטריונים הבאים:</p> <p>(א) הישות לא יישמה קודם לכן גרסה כלשהי של IFRS 9.</p> <p>(ב) פעילויות הישות הן באופן ניכר פעילויות הקשורות לביטוח.</p> <p>בהתאם לתקן, פעילויות הישות הן באופן ניכר פעילויות הקשורות לביטוח כאשר:</p> <p>(א) הערך בספרים של התחייבויותיה הנובע מחוזי ביטוח, כולל רכיבי פיקדון או נגזרים משובצים אשר הופרדו מחוזי הביטוח, הוא משמעותי ביחס לסך הערך בספרים של כלל התחייבויות; וכן</p> <p>(ב) שיעור הערך בספרים של ההתחייבויות הקשורות לביטוח ביחס לסך הערך בספרים של כלל ההתחייבויות הינו:</p> <ul style="list-style-type: none"> • גדול מ-90% או; • בין 80%-ל-90% כולל, וכן למבטח אין פעילות משמעותית שאיננה קשורה לביטוח. 	<p>השפעות עיקריות צפויות</p>	

ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו (המשך)

תקן/פרשנות/תיקון	נושא	תחילה והוראות מעבר	השפעות עיקריות צפויות
(3) תקן דיווח IFRS 16 תכירת	התקן מחליף את תקן בינלאומי מספר 17, חכירות (IAS 17) ואת הפרשנויות הקשורות אליו. התקן מציג, לעניין חוכרים, מודל אחד לטיפול החשבונאי במרבית החכירות, לפיו על החוכר להכיר בנכס ובהתחייבות בגין החכירה בדוחותיו הכספיים.	התקן יישם לתקופות שנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2019, עם אפשרות ליישום מוקדם.	שיעור היוון – הקבוצה תשתמש לצורך מדידת ההתחייבות בגין חכירה בשיעורי היוון נומינליים בהתאם לעקום ריבית המשמש להלוואות בקבוצת הדירוג של כלל ביטוח במח"מ הרלוונטי לחכירות השונות. הוראות מעבר לעניין מועד ההתקשרות – הקבוצה מתכוונת לבחור ליישם את ההקלה בהוראות המעבר לפיה ההתחייבויות בגין החכירות תחושב לפי הערך הנוכחי של יתרת תשלומי החכירה העתידיים המהוונים לפי הריבית התוספתית למועד היישום לראשונה ובמקביל תכיר בסכום זהה בהתחייבויות בנכס זכות שימוש בחכירה. פרט לחכירות של מבנים ואתרים בהם תכיר הקבוצה במועד היישום לראשונה, בנכס זכות שימוש לפי ערכו בספרים כאילו התקן יושם מאז מועד תחילת החכירה. כלומר, בגין מבנים ואתרים הקבוצה תמדוד את הערך שהיה מתקבל אילו דרישות התקן היו מיושמות במועד ההתקשרות תוך העמדת נכס זכות השימוש על העלות המופחתת נכון למועד היישום לראשונה. כפועל יוצא מכך, יישום התקן צפוי לגרום התאמה של העודפים במועד היישום לראשונה. השפעה כמותית: הטבלה להלן מציגה את ההשפעה הצפויה של יישום התקן על הסעיפים הרלוונטיים בדוח על המצב הכספי ליום 31 בדצמבר 2018:

במיליוני ש"ח		בהתאם ל- IAS 17 (מבוקר)	השינוי	בהתאם ל- IFRS 16 (מבוקר)
נכס זכות שימוש	-	528	528	528
הוצאות לשלם דמי חכירה	(23)	23	-	-
נכסי מסים נדחים	2	7	-	9
התחייבויות בגין חכירה	-	(573)	(573)	(573)
יתרת עודפים	(3,425)	15	(3,410)	(3,410)

ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו (המשך)

תקן/פרשנות/תיקון	נושא	תחילה והוראות מעבר	השפעות עיקריות צפויות
(4) תיקון ל- IAS 28, השקעות בחברות כלולות ועסקאות משותפות: זכויות לזמן ארוך בחברות כלולות או בעסקאות משותפות	התיקון מבהיר כי עבור זכויות לזמן ארוך אשר, במהות, מהוות חלק מההשקעה נטו של הישות בחברה הכלולה או בעסקה משותפת, ישות תיישם קודם את דרישות תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 9 ולאחר מכן תיישם את ההוראות של IAS 28 בגין היתרה של אותן זכויות, כך שהזכויות לזמן ארוך תהיינה הן בתחולת IFRS 9 והן בתחולת IAS 28.	התיקון ייושם למפרע (עם אפשרות למספר הקלות) לתקופות שנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2019.	הקבוצה בחנה את השלכות התיקון ולהערכת הקבוצה ליישום התיקון לא צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.
(5) תיקון ל- IFRS 3, ציפוי עסקים	התיקון מבהיר האם עסקה לרכישת פעילות מהווה עסקה לרכישת "עסק" או נכס. לצורך בחינה זו, התוספה האפשרות לבחור להשתמש במבחן הריכוזיות כך שבמידה ובאופן מהותי מלוא השווי ההוגן של הנכסים שנרכשו מיוחס לקבוצה של נכסים דומים הניתנים לזיהוי או לנכס ניתן לזיהוי בודד, יהיה מדובר ברכישת נכס. בנוסף, הובהרו הדרישות המינימאליות להגדרתו של עסק, כמו למשל הדרישה שהתהליכים הנרכשים יהיו משמעותיים כך שעל מנת שיהיה מדובר בעסק, תכלול הפעילות לכל הפחות אלמנט תשומה אחד ותהליך משמעותי אחד, אשר ביחד תורמים באופן משמעותי ליכולת של הפעילות לייצר תפוקות. בנוסף, צומצמה ההתייחסות לאלמנט התפוקות הנדרש על מנת לעמוד בהגדרת עסק והתוספו דוגמאות להמחשת הבחינה האמורה.	התיקון ייושם עבור עסקאות לרכישת נכס או עסק אשר מועד הרכישה שלהן יחול בתקופות שנתיות המתחילות מיום 1 בינואר 2020, עם אפשרות ליישום מוקדם.	הקבוצה בוחנת את השלכות התיקון ולהערכת הקבוצה ליישום התיקון לא צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

א. כללי

הקבוצה פועלת במגזרי הפעילות הבאים:

1. **חיסכון ארוך טווח**

מגזר חיסכון ארוך טווח כולל ביטוח חיים, כיסויים גלויים (נספחים) וניהול קרנות פנסיה וקופות גמל. המגזר כולל חיסכון לטווח ארוך (במסגרת פוליסות ביטוח לסוגיהן, קרנות פנסיה וקופות גמל, לרבות קרנות השתלמות) וכן כיסויים ביטוחיים של סיכונים שונים כגון: מוות, נכות, אובדן כושר עבודה, ביטוחי בריאות הנמכרים כנספח לפוליסת ביטוח חיים ועוד. בהתאם להוראות הממונה מפורט מגזר חיסכון ארוך טווח לפי הענפים הבאים: גמל, פנסיה וביטוח חיים.

2. **ביטוח בריאות**

מגזר ביטוח בריאות כולל את פעילות הקבוצה בענפי ביטוח בריאות. המגזר כולל ביטוח סיעודי, ביטוח הוצאות רפואיות, ניתוחים, השתלות, תאונות אישיות (ענף בריאות לזמן ארוך), נסיעות לחו"ל, ביטוח שיניים, עובדים זרים ועוד.

3. **ביטוח כללי**

מגזר ביטוח כללי כולל את ענפי החבויות והרכוש, ביטוחי אשראי, תאונות אישיות ואחרים.

בהתאם להוראות הממונה מפורט מגזר ביטוח כללי לפי הענפים הבאים: רכב חובה, רכב רכוש, ענפי רכוש ואחרים וענפי חבויות אחרים, כדלקמן:

- **ענף רכב חובה**
ענף רכב חובה מתמקד בכיסוי אשר רכישתו על ידי בעל הרכב או הנהג בו היא חובה על פי דין ואשר מעניק כיסוי לנזק גוף (לנהג הרכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל) כתוצאה משימוש ברכב מנועי.
- **ענף רכב רכוש**
ענף רכב רכוש מתמקד בכיסוי נזקי רכוש לרכב המבוטח ונזקי רכוש שהרכב המבוטח יגרום לצד שלישי.
- **ענפי רכוש ואחרים**
יתר ענפי הרכוש שאינם רכב וחבויות וכן ענפי ביטוח אחרים, כגון ערבויות ותאונות אישיות (ענף בריאות לזמן קצר).
- **ביטוח אשראי באמצעות חברה מאוחדת**
ענפי ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ.
- **ענפי חבויות אחרים**
ענפי החבויות מיועדים לכיסוי של חבויות המבוטח בגין נזק שהוא יגרום לצד שלישי. ענפים אלו כוללים: אחריות כלפי צד ג', אחריות מעבידים, אחריות מקצועית ואחריות המוצר.

4. **פעילות שאינה מוקצית למגזרים**

פעילות זו כוללת את מטה הקבוצה שעיקרו ההון, ההתחייבויות שאינן בעסקי הביטוח והנכסים המוחזקים כנגדם בחברה, וכן את היתרות והתוצאות הנפרדות של החברה.

ב. **עונתיות**

1. **מגזר חיסכון ארוך טווח**

ככלל, ההכנסות מפרמיות בביטוח חיים וההכנסות מדמי ניהול מקרנות פנסיה וקופות גמל אינן מתאפיינות בעונתיות וכן לא קיימת עונתיות לעניין תביעות.

עם זאת, עקב עיתוי סיום שנת המס, מתקיימת עונתיות מסוימת בהפקדות של פרמיות/דמי גמולים למוצרי חיסכון פנסיוני בחודש דצמבר מאחר שבחודש זה מופקדים סכומי כסף ניכרים, על ידי שכירים ועצמאיים המפקדים באופן יזום שלא במסגרת שכרם, וזאת במטרה למצות את הטבות המס, וכן על ידי מעסיקים המשלמים חובות בגין שנת המס או מפקדים הפקדות חד פעמיות, בדרך כלל בגין חוב ותק פיצויים. בנוסף, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף הפרמיות/דמי הגמולים עשוי להיות גבוה יותר, וזאת בעיקר, לאור תשלומים חד פעמיים אשר משולמים על ידי המעסיקים לעובדים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים.

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ב. עונתיות (המשך)

2. מגזר ביטוח כללי

ככלל, ההכנסות מפרמיות במגזר ביטוח כללי אינן מתאפיינות בעונתיות מובהקת. עם זאת, הפרמיות ברבעון הראשון של השנה גבוהות מהפרמיות ברבעונים האחרים וזאת בעיקר בגלל חידוש הסכמי הביטוח של מבוטחים עסקיים ושל ציי רכב גדולים בתחילת השנה הקלנדרית המייצגים עונתיות מסוימת. השפעתה של עונתיות זו על הרווח המדווח מנוטרלת באמצעות הפרשה לפרמיה שטרם הורוחה.

במרכיבי ההוצאות האחרים, כגון תביעות, ובמרכיבי ההכנסות האחרים, כגון הכנסות מהשקעות, לא ניכרת עונתיות מובהקת. עם זאת, ראוי לציין כי בעונות החורף ברבעון הראשון או ברבעון הרביעי של השנה או בשניהם, ניכרת לעיתים עלייה בתביעות בעיקר בענפי הרכוש, וכתוצאה מכך קטן הרווח המדווח לתקופה.

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ג. דיווח על מגזרי הפעילות

סך הכל חיסכון ארוך טווח			ביטוח חיים ⁽¹⁾			פנסיה			גמל		א. דיווח על מגזרי הפעילות		
2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	באלפי ש"ח	
4,998,993	5,534,579	5,845,913	4,998,993	5,534,579	5,845,913	-	-	-	-	-	-	פרמיות שהורוחו ברוטו	
168,386	168,245	135,807	168,386	168,245	135,807	-	-	-	-	-	-	פרמיות שהורוחו על ידי מבטחי משנה	
4,830,607	5,366,334	5,710,106	4,830,607	5,366,334	5,710,106	-	-	-	-	-	-	פרמיות בשייר	
2,260,373	5,560,667	963,713	2,134,693	5,421,019	802,520	10	488	2,634	125,670	139,160	158,559	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	
955,600	1,225,478	883,097	484,697	760,035	436,111	276,851	282,422	271,359	194,052	183,021	175,627	הכנסות מדמי ניהול	
38,029	43,050	28,213	38,029	43,050	28,213	-	-	-	-	-	-	הכנסות מעמלות	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	הכנסות אחרות
8,084,609	12,195,529	7,585,129	7,488,026	11,590,438	6,976,950	276,861	282,910	273,993	319,722	322,181	334,186	סך הכל הכנסות	
6,847,719	10,482,840	5,968,158	6,729,656	10,351,365	5,815,721	-	-	-	118,063	131,475	152,437	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	
(109,637)	(106,515)	(81,589)	(109,637)	(106,515)	(81,589)	-	-	-	-	-	-	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	
6,738,082	10,376,325	5,886,569	6,620,019	10,244,850	5,734,132	-	-	-	118,063	131,475	152,437	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	
809,309	889,454	905,069	642,916	721,188	742,225	104,854	109,622	106,356	61,539	58,644	56,488	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	
586,389	645,487	666,067	361,014	373,426	381,421	127,061	165,492	177,013	98,314	106,569	107,633	הוצאות הנהלה וכלליות	
31,997	118,593	114,824	2,585	10,593	-	535	-	-	28,877	108,000	14,824	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	
5,384	19,639	9,403	519	483	184	-	-	1,365	4,865	19,156	7,854	הוצאות אחרות	
3,794	10,381	2,324	3,818	10,383	2,322	(25)	(1)	4	1	(1)	(2)	הוצאות מימון	
8,174,955	12,059,879	7,584,256	7,630,871	11,360,923	6,860,284	232,425	275,113	284,738	311,659	423,843	439,234	סך הכל הוצאות	
10,113	4,976	(10,210)	11,099	6,160	(8,929)	(986)	(1,184)	(1,281)	-	-	-	חלק בתוצאות חברות מוחזקות, נטו	
(80,233)	140,626	(9,337)	(131,746)	235,675	107,737	43,450	6,613	(12,026)	8,063	(101,662)	(105,048)	רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה	
19,106	35,915	32,178	19,069	31,034	35,885	37	4,881	(3,707)	-	-	-	רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על הכנסה	
(61,127)	176,541	22,841	(112,677)	266,709	143,622	43,487	11,494	(15,733)	8,063	(101,662)	(105,048)	סך הכל רווח (הפסד) הכולל לפני מיסים על הכנסה	
5,468,697	5,825,561	6,282,926	5,468,697	5,825,561	6,282,926							(1) סך הפרמיות (כולל פרמיות בגין חוזי השקעה, אשר נזקפו ישירות לעתודה)	

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ג. דיווח על מגזרי הפעילות (המשך)

סך הכל		התאמות וקיצוזים			לא מוקצה למגזרים			כללי			בריאות			א. דיווח על מגזרי הפעילות (המשך)	
2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	באלפי ש"ח
9,110,620	9,729,799	10,275,646	(1,728)	(1,432)	(1,381)	-	-	-	2,314,579	2,279,434	2,324,119	1,798,776	1,917,218	2,106,995	פרמיות שהורווחו ברוטו
1,042,247	1,190,281	1,380,033	-	-	-	-	-	-	661,445	759,976	943,808	212,416	262,060	300,418	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
8,068,373	8,539,518	8,895,613	(1,728)	(1,432)	(1,381)	-	-	-	1,653,134	1,519,458	1,380,311	1,586,360	1,655,158	1,806,577	פרמיות בשייר
2,610,608	6,229,923	1,240,561	67	(12)	46	110,582	192,389	129,836	138,421	116,924	135,505	101,165	359,955	11,461	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
956,457	1,226,483	884,197	857	1,005	1,100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	הכנסות מדמי ניהול
176,137	205,638	238,585	-	-	-	-	-	-	133,647	170,235	201,612	4,461	(7,647)	8,760	הכנסות מעמלות
72	369	73	-	-	-	-	308	-	72	61	73	-	-	-	הכנסות אחרות
11,811,647	16,201,931	11,259,029	(804)	(439)	(235)	110,582	192,697	129,836	1,925,274	1,806,678	1,717,501	1,691,986	2,007,466	1,826,798	סך הכל הכנסות
9,685,493	14,009,681	9,351,297	(1,785)	(2,021)	(1,441)	-	-	-	1,611,703	1,874,324	1,562,129	1,227,856	1,654,538	1,822,451	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
(657,026)	(1,103,954)	(1,106,784)	-	-	-	-	-	-	(357,905)	(703,535)	(553,777)	(189,484)	(293,904)	(471,418)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
9,028,467	12,905,727	8,244,513	(1,785)	(2,021)	(1,441)	-	-	-	1,253,798	1,170,789	1,008,352	1,038,372	1,360,634	1,351,033	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
1,794,639	1,923,834	1,998,215	1,612	313	304	-	-	-	587,893	584,804	572,422	395,825	449,263	520,420	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
761,339	855,718	895,516	(1,453)	(1,730)	1,556	53,751	85,169	81,029	66,581	60,146	73,377	56,071	66,646	73,487	הוצאות הנהלה וכלליות
34,246	121,629	114,824	-	-	-	1,000	3,036	-	1,249	-	-	-	-	-	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
5,304	23,193	9,848	148	625	406	(228)	2,929	29	-	-	10	-	-	-	הוצאות אחרות
157,659	133,301	157,836	(5)	62	(178)	149,207	124,001	132,047	(600)	(7,290)	11,325	5,263	6,147	12,318	הוצאות מימון
11,781,654	15,963,402	11,420,752	(1,483)	(2,751)	647	203,730	215,135	213,105	1,908,921	1,808,449	1,665,486	1,495,531	1,882,690	1,957,258	סך הכל הוצאות
41,272	25,507	(25,668)	-	-	-	24,996	363	(1,260)	-	15,837	(9,159)	6,163	4,331	(5,039)	חלק בתוצאות חברות מוחזקות, נטו
71,265	264,036	(187,391)	679	2,312	(882)	(68,152)	(22,075)	(84,529)	16,353	14,066	42,856	202,618	129,107	(135,499)	רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה
16,050	260,884	(95,070)	54	(887)	1,913	12,903	123,059	(103,395)	(29,486)	48,157	3,847	13,473	54,640	(29,613)	רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על הכנסה
87,315	524,920	(282,461)	733	1,425	1,031	(55,249)	100,984	(187,924)	(13,133)	62,223	46,703	216,091	183,747	(165,112)	סך הכל רווח (הפסד) הכולל לפני מיסים על הכנסה

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ד. נתונים נוספים לגבי ענפי ביטוח עיקריים הכלולים במגזר ביטוח כללי

ענפי חביות						
ענפי חביות אחרים ¹			רכב חובה			
2016	2017	2018	2016	2017	2018	באלפי ש"ח
310,259	323,847	333,907	438,306	472,546	466,725	פרמיות ברוטו
97,292	112,356	119,565	15,572	220,271	281,482	פרמיות ביטוח משנה
212,967	211,491	214,342	422,734	252,275	185,243	פרמיות בשייר
4,299	5,201	(2,850)	27	80,566	25,270	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורוחה, בשייר
217,266	216,692	211,492	422,761	332,841	210,513	פרמיות שהורוחו בשייר
42,827	38,259	43,132	69,798	56,056	58,708	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
13,254	12,245	12,852	-	29,790	55,791	הכנסות מעמלות
-	-	-	-	-	-	הכנסות אחרות
273,347	267,196	267,476	492,559	418,687	325,012	סך הכל הכנסות
426,299	355,811	342,604	352,883	523,463	422,470	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
(191,478)	(155,807)	(91,090)	(33,614)	(167,692)	(222,708)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
234,821	200,004	251,514	319,269	355,771	199,762	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
98,896	99,771	96,960	75,411	80,967	75,823	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
6,946	5,570	7,471	9,813	8,126	10,818	הוצאות הנהלה וכלליות
143	-	-	-	-	-	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
174	(629)	394	-	419	3,563	הכנסות מימון
340,980	304,716	356,339	404,493	445,283	289,966	סך הכל הוצאות
-	5,068	(2,932)	-	7,602	(4,396)	חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות, נטו
(67,633)	(32,452)	(91,795)	88,066	(18,994)	30,650	רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה
(9,031)	13,786	3,422	(14,730)	20,265	4,582	רווח כולל אחר לפני מיסים על הכנסה
(76,664)	(18,666)	(88,373)	73,336	1,271	35,232	סך הכל רווח (הפסד) כולל לפני מיסים על הכנסה
						התחייבויות בגין חוזי ביטוח ליום 31 בדצמבר
2,490,718	2,538,361	2,328,034	2,380,386	2,345,355	2,284,274	ברוטו
974,912	1,085,830	877,243	119,659	356,485	575,942	משנה
1,515,806	1,452,531	1,450,791	2,260,727	1,988,870	1,708,332	שייר

1. ענפי חביות ואחרים כוללים בעיקר תוצאות ענפי ביטוח חבות צד שלישי וחבות מעבידים אשר הפעילות בגינם מהווה 66% מסך הפרמיות בענפים אלו (בשנת 2017 66% ובשנת 2016 68%)

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ד. נתונים נוספים לגבי ענפי ביטוח עיקריים הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

	סך הכל ביטוח כללי			ענפי רכוש אחרים (1)			ענפי רכוש ביטוח אשראי			רכב רכוש			באלפי ש"ח
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	
פרמיות ברוטו	2,232,680	2,298,967	2,351,378	742,580	665,546	727,652	107,027	110,188	109,793	634,508	726,840	713,301	
פרמיות ביטוח משנה	645,637	861,479	1,012,460	477,295	471,783	554,786	52,722	54,653	54,675	2,756	2,416	1,952	
פרמיות בשייר	1,587,043	1,437,488	1,338,918	265,285	193,763	172,866	54,305	55,535	55,118	631,752	724,424	711,349	
שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר	66,091	81,970	41,393	69,477	29,397	12,128	(81)	51	(307)	(7,631)	(33,245)	7,152	
פרמיות שהורווחו בשייר	1,653,134	1,519,458	1,380,311	334,762	223,160	184,994	54,224	55,586	54,811	624,121	691,179	718,501	
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	138,421	116,924	135,505	14,204	11,434	10,486	691	(75)	9,375	10,901	11,250	13,804	
הכנסות מעמלות	133,647	170,235	201,612	103,756	112,590	116,146	16,611	15,604	16,823	26	6	-	
הכנסות אחרות	72	61	73	-	-	-	72	61	73	-	-	-	
סך הכל הכנסות	1,925,274	1,806,678	1,717,501	452,722	347,184	311,626	71,598	71,176	81,082	635,048	702,435	732,305	
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	1,611,703	1,874,324	1,562,129	346,834	482,028	311,000	47,891	25,734	23,762	437,796	487,288	462,293	
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ותשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(357,905)	(703,535)	(553,777)	(110,367)	(366,283)	(226,436)	(23,028)	(13,659)	(13,779)	582	(94)	236	
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	1,253,798	1,170,789	1,008,352	236,467	115,745	84,564	24,863	12,075	9,983	438,378	487,194	462,529	
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	587,893	584,804	572,422	241,248	213,277	207,064	8,743	9,639	9,640	163,595	181,150	182,935	
הוצאות הנהלה וכלליות	66,581	60,146	73,377	20,818	16,631	20,424	14,797	17,321	18,129	14,207	12,498	16,535	
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	1,249	-	-	464	-	-	-	-	-	642	-	-	
הוצאות אחרות	-	-	10	-	-	-	-	-	10	-	-	-	
הכנסות מימון	(600)	(7,290)	11,325	728	(3,635)	3,175	(1,253)	(3,235)	3,180	(249)	(210)	1,013	
סך הכל הוצאות	1,908,921	1,808,449	1,665,486	499,725	342,018	315,227	47,150	35,800	40,942	616,573	680,632	663,012	
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות, נטו	-	15,837	(9,159)	-	1,742	(1,007)	-	-	-	-	1,425	(824)	
רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה	16,353	14,066	42,856	(47,003)	6,908	(4,608)	24,448	35,376	40,140	18,475	23,228	68,469	
רווח כולל אחר לפני מיסים על הכנסה	(29,486)	48,157	3,847	(2,926)	4,374	1,198	(449)	5,513	(6,831)	(2,350)	4,219	1,476	
סך הכל רווח (הפסד) כולל לפני מיסים על הכנסה	(13,133)	62,223	46,703	(49,929)	11,282	(3,410)	23,999	40,889	33,309	16,125	27,447	69,945	
התחייבויות בגין חוזי ביטוח ליום 31 בדצמבר													
ברוטו	6,489,344	6,520,697	6,107,310	1,037,179	1,039,333	936,041	97,897	80,605	63,741	483,164	517,043	495,220	
משנה	1,638,056	2,111,212	2,105,917	489,129	625,467	620,069	53,462	42,747	31,979	894	683	684	
שייר	4,851,288	4,409,485	4,001,393	548,050	413,866	315,972	44,435	37,858	31,762	482,270	516,360	494,536	

1. ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות ענפי ביטוח רכוש עסקיים ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 77% מסך הפרמיות בענפים אלו (בשנת 2017 74% ובשנת 2016 73%).

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ה. דוח על מגזרי הפעילות

סך הכל		התאמות וקיצוזים		לא מוקצה למזגרים		ביטוח כללי		ביטוח בריאות		חיסכון ארוך טווח		באלפי ש"ח
2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	
נכסים:												
1,345,994	1,294,248	-	-	12,388	16,302	235,928	255,281	82,026	86,359	1,015,652	936,306	נכסים בלתי מוחשיים
1,944,574	1,973,539	-	-	-	-	239,449	237,866	471,014	496,826	1,234,111	1,238,847	הוצאות רכישה נדחות
296,172	214,504	-	-	15,752	58,830	148,148	81,960	26,847	3,869	105,425	69,845	השקעות בחברות כלולות ובחברה קשורה
2,869,967	3,000,340	-	-	-	-	-	-	-	-	2,869,967	3,000,340	נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
1,212,109	1,266,895	-	-	-	-	167,711	177,266	53,352	57,334	991,046	1,032,295	נדל"ן להשקעה אחר
56,230,961	58,185,233	-	-	-	-	-	-	3,789,479	4,178,509	52,441,482	54,006,724	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות:												
5,504,742	5,215,863	-	-	2,654,270	2,335,794	451,293	456,636	885,968	1,016,184	1,513,211	1,407,249	נכסי חוב סחירים
21,832,691	21,989,993	-	-	788,020	698,828	2,582,204	2,818,470	475,975	525,521	17,986,492	17,947,174	נכסי חוב שאינם סחירים
1,367,797	1,416,905	-	-	541,669	567,551	262,504	258,010	267,797	280,698	295,827	310,646	מניות
2,723,604	2,862,321	-	-	773,347	752,740	386,241	421,045	430,118	417,496	1,133,898	1,271,040	אחרות
31,428,834	31,485,082	-	-	4,757,306	4,354,913	3,682,242	3,954,161	2,059,858	2,239,899	20,929,428	20,936,109	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושוי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה												
4,529,446	3,648,899	-	-	-	-	-	-	239,028	225,124	4,290,418	3,423,775	מזומנים ושוי מזומנים אחרים
1,282,821	1,130,892	-	-	353,330	380,124	186,161	124,859	139,068	138,227	604,262	487,682	נכסי ביטוח משנה
2,801,776	2,979,379	-	-	-	-	2,111,212	2,105,917	463,395	685,826	227,169	187,636	פרמיות לגבייה
891,132	873,441	-	-	-	-	457,473	423,530	122,186	123,957	311,473	325,954	נכסים אחרים
890,329	1,672,830	(37,026)	(39,527)	163,053	259,455	287,063	257,118	75,555	196,589	401,684	999,195	סך הכל נכסים
105,724,115	107,725,282	(37,026)	(39,527)	5,301,829	5,069,624	7,515,387	7,617,958	7,521,808	8,432,519	85,422,117	86,644,708	סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
64,310,320	66,121,248	-	-	-	-	-	-	4,070,900	4,451,034	60,239,420	61,670,214	התחייבויות:
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה												
30,184,292	30,646,995	(575)	(1,215)	-	-	6,520,697	6,107,310	2,140,712	2,675,508	21,523,458	21,865,392	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
63,354,347	65,375,070	(12,437)	(11,578)	-	-	-	-	4,055,916	4,401,472	59,310,868	60,985,176	התחייבויות פיננסיות
3,413,054	3,543,699	(3)	(7)	3,242,364	3,209,815	26,024	59,738	7,227	12,543	137,442	261,610	התחייבויות אחרות
3,859,008	3,406,308	(32,186)	(36,183)	705,585	588,404	850,235	901,657	605,468	818,227	1,729,906	1,134,203	סך הכל התחייבויות
100,810,701	102,972,072	(45,201)	(48,983)	3,947,949	3,798,219	7,396,956	7,068,705	6,809,323	7,907,750	82,701,674	84,246,381	

ביאור 6: נכסים בלתי מוחשיים⁽²⁾

א. הרכב ותנועה

סך הכל	תוכנות מחשב	הפרשים מקוריים המיוחסים לשווי תיקי ביטוח	מותג	דמי ניהול עתידיים	מוניטין	באלפי ש"ח
עלות						
3,406,195	2,009,247	570,383	5,100	272,286	549,179	יתרה ליום 1 בינואר 2017
225,149	225,149	-	-	-	-	רכישות ופיתוח עצמי ⁽¹⁾
3,631,344	2,234,396	570,383	5,100	272,286	549,179	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
275,309	275,309	-	-	-	-	רכישות ופיתוח עצמי ⁽¹⁾
(3,182)	(3,182)	-	-	-	-	גריעות נכסים שהופחתו במלואם
3,903,471	2,506,523	570,383	5,100	272,286	549,179	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018
הפחתות והפסדים מירידת ערך						
1,947,297	1,073,036	569,717	4,865	235,058	64,621	יתרה ליום 1 בינואר 2017
216,424	211,933	483	235	3,773	-	הפחתה לשנה
121,629	13,629	-	-	-	108,000	הפסד מירידת ערך ⁽³⁾
2,285,350	1,298,598	570,200	5,100	238,831	172,621	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
212,231	208,350	183	-	3,698	-	הפחתה לשנה
114,824	-	-	-	-	114,824	הפסד מירידת ערך ⁽³⁾
(3,182)	(3,182)	-	-	-	-	גריעות נכסים שהופחתו במלואם
2,609,223	1,503,766	570,383	5,100	242,529	287,445	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018
הערך בספרים, נטו						
1,458,898	936,211	666	235	37,228	484,558	יתרה ליום 1 בינואר 2017
1,345,994	935,798	183	-	33,455	376,558	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
1,294,248	1,002,757	-	-	29,757	261,734	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

(1) תוספות בגין תוכנות מחשב כוללות תוספות בגין פיתוח עצמי בסכומים של כ-147,456 אלפי ש"ח וכ-134,080 אלפי ש"ח בשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017, בהתאמה.

(2) לפרטים בדבר מדיניות סיווג הפחתות שוטפות והפסדים מירידות ערך ופירוט תקופות ההפחתה, ראה ביאור 3(ח).

(3) ראה סעיף ב(1) להלן.

ביאור 6: נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ב. בדיקת ירידת ערך ופרטים נוספים

להלן פירוט ההרכב של הערך בספרים של הנכסים הבלתי מוחשיים, למעט תוכנות מחשב:

מוניטין		דמי ניהול עתידיים ומותג		הפרשים מקוריים המיוחסים לשווי תיקי ביטוח		באלפי ש"ח
2017	2018	2017	2018	2017	2018	
239,411	124,587	33,455	29,757	-	-	פעילות גמל ⁽¹⁾
134,700	134,700	-	-	-	-	פעילות פנסיה - בגין מיטבית עתודות ⁽²⁾
2,447	2,447	-	-	-	-	פעילות ביטוח כללי - כלל ביטוח אשראי
-	-	-	-	183	-	עודף עלות המיוחס לתיק ביטוח חיים
376,558	261,734	33,455	29,757	183	-	סך הכל

1. פעילות ניהול קופות הגמל

שיעור דמי הניהול במגזר הגמל נמצאים בירידה מתמשכת כפועל יוצא מתנאי התחרות בתחום, באופן אשר מכביד על כיסוי הוצאות החברה המנהלת. בהתאם לכך, בחנה החברה את הצורך ברישום הפרשה לירידת ערך המוניטין המיוחס לפעילות ניהול קופות הגמל באמצעות הערכת שווי של מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי המבוססת על גישת היוון תחזית תזרים המזומנים הנובע מהפעילות (שווי שימוש) המבוססת, בין היתר, על תחזית החברה לשיעור דמי הניהול, הנכסים המנוהלים והוצאות המגזר.

בהתאם להערכת השווי שהתקבלה, הסכום בר השבה שחושב הינו גבוה מהערך בספרים של פעילות הגמל ולפיכך לא חלה ירידת ערך מוניטין ליום 31 בדצמבר 2018.

בהתאם להערכת השווי ליום 30 ביוני 2018, סכום הערך בספרים של פעילות הגמל היה גבוה משווי השימוש בסך של כ-115 מיליוני ש"ח ולפיכך, החברה הכירה בהפסד מירידת ערך המוניטין לפני מס בסכום האמור.

בשנת 2017, בהתאם להערכות שווי שבוצעו ליום 31 בדצמבר 2017 ו-30 ביוני 2017, סכום הערך בספרים של פעילות הגמל לאותו מועד היה גבוה משווי השימוש ולפיכך, החברה הכירה בהפסד מירידת ערך המוניטין בסך של כ-108 מיליוני ש"ח.

להלן מפורטות הנחות מפתח ופרמטרים עיקריים ששימשו בחישוב שווי בר השבה:

31 ליום בדצמבר 2017	31 ליום בדצמבר 2018	באחוזים
DCF	DCF	מתודולוגיית ההערכה
11.8%	12.1%	שיעור ההיוון התפעולי WACC לפני מס
0%	0%	שיעור צמיחה לטווח ארוך בענף למעט קופת גמל להשקעה
3.0%	3.0%	שיעור צמיחה לטווח ארוך קופת גמל להשקעה
34.2%	34.2%	מס שולי אפקטיבי
0.57%	0.51%	שיעור דמי ניהול ממוצע בקופת גמל לתגמולים תמר בטווח הארוך
0.65%	0.59%	שיעור דמי ניהול ממוצע בקרן השתלמות בטווח הארוך
1.05%	1.05%	שיעור דמי ניהול מקסימאליים מהצבירה
5	5	מספר שנים בתחזית תזרים המזומנים

ביאור 6: נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ב. בדיקת ירידת ערך ופרטים נוספים (המשך)

2. פעילות ניהול קרנות הפנסיה -

לצורך עריכת הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018, ערכה החברה בחינה לירידת ערך המוניטין, המיוחס לפעילות קרנות הפנסיה, באמצעות הערכת שווי של מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי. הבחינה התבססה על גישת היוון תחזית תזרים מזומנים (DCF). מעריך השווי מתבסס בעבודתו, בין היתר, על תחשיבי הערך הגלום (EV) לפעילות הפנסיה שערכה החברה. לצורך הערכת שווי השימוש נזקפה תשואה משוקללת על הנכסים בשיעור של כ- 4.8% ותזרימי המזומנים הונו לערכם הנוכחי בשיעור של 12% לפני מס (9.8% לאחר מס). בהתבסס על הערכת השווי שהתקבלה, הסכום בר השבה שחושב הינו גבוה מהערך בספרים של פעילות הפנסיה ולפיכך לא חלה ירידת ערך מוניטין ליום 31 בדצמבר 2018.

לצורך עריכת הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2017, ערכה החברה בחינה לירידת ערך המוניטין, המיוחס לפעילות קרנות הפנסיה, באמצעות הערכת שווי של מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי. הבחינה התבססה על גישת היוון תחזית תזרים מזומנים (DCF). מעריך השווי מתבסס בעבודתו, בין היתר, על תחשיבי הערך הגלום (EV) לפעילות הפנסיה שערכה החברה. לצורך הערכת שווי השימוש נזקפה תשואה משוקללת על הנכסים בשיעור של כ- 5.1% ותזרימי המזומנים הונו לערכם הנוכחי בשיעור של 11.3% לפני מס (9% לאחר מס). בהתבסס על הערכת השווי שהתקבלה, הסכום בר השבה שחושב הינו גבוה מהערך בספרים של פעילות הפנסיה ולפיכך לא חלה ירידת ערך מוניטין ליום 31 בדצמבר 2017.

ביאור 7: הוצאות רכישה נדחות

א. ההרכב

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
1,234,111	1,238,847	חיסכון ארוך טווח
471,014	496,826	ביטוח בריאות
239,449	237,866	ביטוח כללי *
1,944,574	1,973,539	סך הכל

* לפרטים נוספים ראה ביאור 19(א).

ב. התנועה בהוצאות רכישה נדחות במגזר חיסכון ארוך טווח ובמגזר בריאות

באלפי ש"ח	חיסכון ארוך טווח		בריאות		
	ביטוח חיים	פנסיה וגמל	סך הכל	סיעוד	מחלות ואשפוז
יתרה ליום 1 בינואר 2017	948,783	297,722	1,246,505	124,910	314,461
תוספות:					
עמלות רכישה	183,244	48,577	231,821	10,887	101,311
הוצאות רכישה אחרות	94,096	-	94,096	6,093	108,215
סך הכל תוספות	277,340	48,577	325,917	16,980	209,526
הפחתה שוטפת	(121,430)	(37,800)	(159,230)	(12,439)	(81,640)
הפחתה בגין ביטולים	(179,081)	-	(179,081)	(12,828)	(87,956)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2017	925,612	308,499	1,234,111	116,623	354,391
תוספות:					
עמלות רכישה	217,285	40,562	257,847	12,234	125,623
הוצאות רכישה אחרות	93,553	-	93,553	11,764	107,450
סך הכל תוספות	310,838	40,562	351,400	23,998	233,073
הפחתה שוטפת	(116,092)	(40,303)	(156,395)	(12,517)	(91,316)
הפחתה בגין ביטולים	(190,269)	-	(190,269)	(12,093)	(115,333)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018	930,089	308,758	1,238,847	116,011	380,815

ביאור 8: רכוש קבוע

א. הרכב ותנועה⁽¹⁾

באלפי ש"ח	קרקע ובנייני משרד	מחשבים ושרתים	כלי רכב	ריהוט וציוד משרדי	התקנות ושיפורים במושכר	סך הכל
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר 2017	35,239	194,730	910	44,472	193,164	468,515
רכישות	-	4,481	25	3,457	11,618	19,581
גריעות	(283)	-	(53)	-	-	(336)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2017	34,956	199,211	882	47,929	204,782	487,760
רכישות	-	15,916	48	3,185	14,177	33,326
גריעות	-	*(2,717)	(526)	-	-	(3,243)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018	34,956	212,410	404	51,114	218,959	517,843
פחת והפסדים מירידת ערך						
יתרה ליום 1 בינואר 2017	23,131	129,918	115	19,470	59,003	231,637
פחת לשנה	1,005	22,863	131	3,300	11,289	38,588
גריעות	(220)	-	(19)	-	-	(239)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2017	23,916	152,781	227	22,770	70,292	269,986
פחת לשנה	998	22,033	115	3,556	12,660	39,362
גריעות	-	*(2,717)	(217)	-	-	(2,934)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018	24,914	172,097	125	26,326	82,952	306,414
הערך בספרים, נטו						
יתרה ליום 1 בינואר 2017	12,108	64,812	795	25,002	134,161	236,878
יתרה ליום 31 בדצמבר 2017	11,040	46,430	655	25,159	134,490	217,774
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018	10,042	40,313	279	24,788	136,007	211,429

1. לפרטים בדבר תקופות ההפחתה, ראה ביאור 3(ז)(3).

(* בעיקר גריעות נכסים שהופחתו במלואם.

ב. לפרטים נוספים באשר לרכוש קבוע חכור, ראה ביאור 42.

ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות
א. תמצית נתונים כספיים לגבי השקעות בחברות מוחזקות ועסקאות משותפות

ליום 31 בדצמבר 2018

שם החברה	החזקות (עד"ך) ⁽²⁾	עבודות - קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ	Kingsway 22 limited	Ibex London limited	Clal Wacker Investments LP	WC Edgewater Venture, L.L.C. ⁽³⁾	WC 75 Tresser L.L.C. ⁽³⁾	660 Columbus Ave. Investors LLC ⁽³⁾	Dominion Tower Holdings, LP	credit suisse emerging market ⁽¹⁾	IDE Technologies	סך הכל
		חברה מנהלת קרן פנסיה ותיקה ישראל	השקעה בנדל"ן ישראל	השקעה בנדל"ן ישראל	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	שוק ההון איי קימן	טכנולוגיות מים ישראל	
תחום פעילות	חברת החזקות	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	
מדינת התאגדות	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	
מקום עיקרי של הפעילות העיסוקי	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	
שיעור בעלות בהון (%)	33.33%	50.00%	50.00%	50.00%	12.25%	17.15%	17.15%	9.75%	49.00%	2.69%	3.61%	
שיעור בהצבעה (%)	33.33%	50.00%	50.00%	50.00%	12.25%	17.15%	17.15%	9.75%	49.00%	2.69%	3.61%	
סך הכל נכסים	48,377	35,599	36,900	92,784	4,857	203,625	481,561	262,731	-	90,339	2,755,560	
סך הכל התחייבויות	78	11,956	-	-	-	130,701	315,394	233,898	-	9,725	1,806,322	
סך הכל נכסים נטו (סך הכל נכסים בניכוי סך הכל התחייבויות)	48,299	23,643	36,900	92,784	4,857	72,924	166,167	28,833	-	80,614	949,238	
חלק הקבוצה בנכסים נטו (נכסים נטו * אחוז האחזקה)	16,100	11,809	18,449	46,392	595	12,505	28,497	2,808	-	2,169	34,280	
יתרת עודפי עלות והתאמות אחרות	-	31,975	-	-	-	-	-	-	-	475	8,450	
ערכה של החברה המוחזקת בספרי הקבוצה	16,100	43,784	18,449	46,392	595	12,505	28,497	2,808	-	2,644	42,730	214,504
הכנסות	1,454	43,179	-	4,270	-	741	(14,991)	(20,152)	(37,506)	(56,571)	457,690	
סך רווח והפסד	1,066	1,320	-	4,270	-	741	(14,991)	(20,152)	(37,506)	(58,408)	49,425	
חלק הקבוצה ברווח והפסד של החברה המוחזקת	347	599	-	2,134	-	128	(2,571)	(1,967)	(18,380)	(523)	(3,555)	
הפחתת התאמות לשווי הוגן שנעשו במועד הרכישה	-	(1,880)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
חלק הקבוצה ברווח והפסד של החברה המוחזקת שהוצג בספרים	347	(1,281)	-	2,134	-	128	(2,571)	(1,967)	(18,380)	(523)	(3,555)	(25,668)
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין החברה המוחזקת	-	-	(275)	1,023	-	986	2,389	328	4,058	149	3,765	
חלק הקבוצה ברווח הכולל של החברה המוחזקת שהוצג בספרים	347	(1,281)	(275)	3,157	-	1,114	(182)	(1,639)	(14,322)	(374)	210	(13,245)

- נכון ליום 31 בדצמבר 2018, לכלל ביטוח השפעה מהותית באמקו מחר שיש לה הכח לקחת חלק בהחלטות משמעותיות מסוימות של אמקו, כגון השקעה, באמצעות הנציג המשותף של קבוצת כלל ביטוח ושל כור תעשיות בע"מ, חברה בקבוצת אי די בי. לפרטים נוספים, ראה ביאור 38(ה).
- כלל ביטוח קיבלה בשנים 2008-2009 שתי הלוואות מהחזקות עד"ך, על פי חלקה היחסי בהון המניות, אשר יתרתן נכון לתאריך הדיווח הינו בסך של כ-16.1 מיליוני ש"ח ואשר כלולות בסעיף זכאים ויתרות זכות. במהלך שנת 2018 פרעה כלל ביטוח להחזקות עד"ך הלוואה בסך של כ-0.1 מיליוני ש"ח. ביום 15 בפברואר 2019 הארכה ההלוואה לשנתיים נוספות.
- שיעור החזקה משקף את האחזקות הישירות של תיקי ההשקעות כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה (להלן: "נומיתים") שיעורי החזקה נוספים. שיעור החזקה המשותפים בנוסטר ובנמיתים מקנה לחברה השפעה מהותית.

ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

א. תמצית נתונים כספיים לגבי השקעות בחברות מוחזקות ועסקאות משותפות(המשך)

ליום 31 בדצמבר 2017

סך הכל	IDE Technologies ³⁾	Credit Suisse Emerging Market Credit Opportunity Fund, L.P. ¹⁾	Dominion Tower Holdings, LP	660 Columbus Ave. Investors, L.L.C. ³⁾	DCE 1 APS	WC 75 Tresser, L.L.C. ³⁾	WC Edgewater Venture, L.L.C. ³⁾	South 1 Wacker Finance, L.L.C. ³⁾	Ibex London limited	kingsaway 22 limited	קרן פנסיה ועצמאיים בע"מ	החזקות עד"ך ²⁾	שם החברה
													חברת מנהלת קרן פנסיה
	טכנולוגיות מים ישראל	שוק ההון איי קיימן ישראל	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן דנמרק	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ישראל	השקעה בנדל"ן ישראל	השקעה בנדל"ן ישראל	השקעה בנדל"ן ישראל	תחום פעילות מדינת התאגדות מקום עיקרי של הפעילות העיסוקית שיעור בעלות בהון (%) שיעור בהצבעה (%) סך הכל נכסים סך הכל התחייבויות
	3.61	2.69	49.00	9.75	49.00	17.15	17.15	12.25	50.00	50.00	50.00	33.33	סך הכל נכסים
	3.61	2.69	49.00	9.75	49.00	17.15	17.15	12.25	50.00	50.00	50.00	33.33	סך הכל התחייבויות
	2,619,374	322,284	308,099	246,316	-	480,797	193,694	8,212	86,468	62,254	34,272	47,349	סך הכל נכסים נטו (סך הכל נכסים בניכוי סך הכל התחייבויות)
	1,727,433	7,225	189,640	200,715	-	299,246	124,485	-	-	-	11,740	91	חלק הקבוצה בנכסים נטו (נכסים נטו * אחוז האחזקה)
	891,941	315,059	118,459	45,601	-	181,551	69,209	8,212	86,468	62,254	22,532	47,258	יתרת עודפי עלות והתאמות אחרות ערכה של החברה הכלולה בספרי הקבוצה
	32,199	8,475	58,043	4,449	-	31,135	11,869	1,007	43,234	31,126	11,312	15,753	הכנסות
	14,441	(726)	-	-	-	-	-	-	-	-	33,855	-	סך רווח הפסד
	296,172	7,749	58,043	4,449	-	31,135	11,869	1,007	43,234	31,126	45,167	15,753	חלק הקבוצה ברווח והפסד של החברה המוחזקת
	-	74,753	35,498	810	224	(3,178)	(3,866)	-	9,752	-	42,487	1,429	הפחתת התאמות לשווי הוגן שנעשו במועד הרכישה
	-	71,413	35,498	810	224	(3,178)	(3,866)	-	9,752	-	1,271	1,088	חלק הקבוצה ברווח (הפסד) של החברה המוחזקת שהוצג בספרים
	3,931	1,140	17,397	77	111	(545)	(658)	-	4,875	-	696	363	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין החברה המוחזקת
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	(1,880)	-	חלק הקבוצה ברווח הכולל של החברה המוחזקת שהוצג בספרים
	25,507	3,931	1,140	17,397	77	(545)	(658)	-	4,875	-	(1,184)	363	חלק הקבוצה ברווח הכולל של החברה המוחזקת שהוצג בספרים
	(11,479)	-	(814)	(4,938)	(324)	(3,353)	(1,394)	-	(304)	-	-	-	חלק הקבוצה ברווח הכולל של החברה המוחזקת שהוצג בספרים
	14,028	3,931	326	12,459	(275)	(3,898)	(2,052)	-	4,571	-	(1,184)	363	

- נכון ליום 31 בדצמבר 2017, לחברה השפעה מהותית באמקו מאחר שיש לה הכוח לקחת חלק בהחלטות משמעותיות מסוימות של אמקו, כגון השקעה, באמצעות הנציג המשותף של קבוצת כלל ביטוח ושל כור תעשיות בע"מ, חברה בקבוצת אי די בי. לפרטים נוספים, ראה ביאור 38(ה).
- החברה קיבלה בשנים 2008-2009 שתי הלוואות מהחזקות עד"ך, על פי חלקה היחסי בהון המניות, אשר יתרתן נכון לתאריך הדיווח הינו בסך של כ-15.7 מיליוני ש"ח ואשר כלולות בסעיף זכאים ויתרות זכות. במהלך שנת 2017 פרעה החברה להחזקות עד"ך הלוואה בסך של כ-0.2 מיליוני ש"ח.
- שיעור ההחזקה משקף את האחזקות הישירות של תיקי ההשקעות כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה (להלן: "נוסטרו"). בנוסף לשיעורים אלו, החברה מחזיקה בהשקעות כנגד התחייבויות תלויות תשואה (להלן: "עמיתים") שיעור החזקה נוספים. שיעור ההחזקה המשותפים בנוסטרו ובעמיתים מקנה לחברה השפעה מהותית.

ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

א. תמצית נתונים כספיים לגבי השקעות בחברות מוחזקות ועסקאות משותפות (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2016

סך הכל	Credit Suisse Emerging Market Credit Opportunity Fund, L.P. ¹⁾	Dominion Tower Holdings, LP	660 Columbus Ave. Investors, L.L.C. ³⁾	DCE 1 APS	WC 75 Tresser, L.L.C. ³⁾	WC Edgewater Venture, L.L.C. ³⁾	South 1 Wacker Finance, L.L.C. ³⁾	Ibex London limited	עבודות - קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ	החזקות עד"ך ²⁾	שם החברה
		השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן דנמרק	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ארה"ב	השקעה בנדל"ן ישראל	מנהלת קרן פנסיה ותיקה ישראל	חברת החזקות ישראל	תחום פעילות מדינת התאגדות מקום עיקרי של הפעילות העיסוקית
	שוק ההון איי קיימן	שוק ההון איי קיימן	שוק ההון איי קיימן	שוק ההון איי קיימן	שוק ההון איי קיימן	שוק ההון איי קיימן	שוק ההון איי קיימן	שוק ההון איי קיימן	שוק ההון איי קיימן	שוק ההון איי קיימן	שיעור בעלות בהון (%)
	2.69	49.00	9.75	49.00	17.15	17.15	12.25	50.00	50.00	33.33	שיעור בהצבעה (%)
	2.69	49.00	9.75	49.00	17.15	17.15	12.25	50.00	50.00	33.33	הכנסות
	142,558	23,445	11,199	34,929	16,974	2,484	17,584	4,200	42,102	1,368	סך רווח והפסד
	138,289	23,445	11,199	34,929	16,974	2,484	17,584	4,200	1,847	512	חלק הקבוצה ברווח והפסד של החברה המוחזקת
	4,804	11,488	1,088	17,116	2,911	426	2,154	2,101	894	170	הפחתת התאמות לשווי הוגן שנעשו במועד הרכישה
	-	-	-	-	-	-	-	-	(1,880)	-	חלק הקבוצה ברווח (הפסד) של החברה המוחזקת שהוצג בספרים
42,068	4,804	11,488	1,088	17,116	2,911	426	2,154	2,101	(986)	170	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין החברה המוחזקת
(8,807)	(118)	878	(60)	(95)	(460)	(195)	(553)	(8,204)	-	-	חלק הקבוצה ברווח הכולל של החברה המוחזקת שהוצג בספרים
32,465	4,686	12,366	1,028	17,021	2,451	231	1,601	(6,103)	(986)	170	מחויבויות להשקעת כספים בחברה המוחזקת באלפי דולר
-	593	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

- נכון ליום 31 בדצמבר 2016, לחברה השפעה מהותית באמקו מאחר שיש לה הכוח לקחת חלק בהחלטות משמעותיות מסוימות של אמקו, כגון השקעה, באמצעות הנציג המשותף של קבוצת כלל ביטוח ושל כור תעשיות בע"מ, חברה בקבוצת אי די בי. לפרטים נוספים, ראה ביאור 38(ה).
- החברה קיבלה בשנים 2008-2009 שתי הלוואות מהחזקות עד"ך, על פי חלקה היחסי בהון המניות, אשר יתרתן נכון לתאריך הדיווח הינו בסך של כ-15.4 מיליוני ש"ח ואשר כלולות בסעיף זכאים ויתרות זכות. במהלך שנת 2016 פרעה החברה להחזקות עד"ך הלוואה בסך של כ-0.2 מיליוני ש"ח.
- שיעור ההחזקה משקף את האחזקות הישירות של תיקי ההשקעות כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה (להלן: "נוסטרו"). בנוסף לשיעורים אלו, החברה מחזיקה בהשקעות כנגד התחייבויות תלויות תשואה (להלן: "עמיתים") שיעורי החזקה נוספים. שיעור ההחזקה המשותפים בנוסטרו ובעמיתים מקנה לחברה השפעה מהותית.

ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

ב. תנועה בהשקעה בחברות מוחזקות

2017	2018	באלפי ש"ח
269,158	296,172	יתרה ליום 1 בינואר
34,050	-	השקעה בתקופה
25,507	(25,668)	רווחי אקוויטי
(11,479)	12,423	רווח כולל אחר
(153)	1,024	שחיקת הלוואות
-	(19,253)	דיבידנד שהתקבל
320	(104)	אחר
(21,231)	(50,090)	תמורה ממכירת השקעה
296,172	214,504	יתרה ליום 31 בדצמבר

ג. פירוט השקעה בחברות מוחזקות

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	השקעה במניות:
247,692	205,142	עלות
105,017	55,079	רווחים בלתי מחולקים שנצברו מיום הרכישה
(18,966)	(6,266)	הפסד כולל אחר
(37,571)	(39,451)	הפחתת עודפי עלות (*)
296,172	214,504	סך הכל השקעה במניות (**)

(*) יתרת עודף העלות מיוחסת למקרקעין שבבעלות החברה הכלולה, שהופחת במלואו עקב מכירת המקרקעין האמורים.
 (**) הקבוצה אינה מחזיקה בניירות ערך הניתנים למימוש לזכויות בהון או לזכויות הצבעה בחברות כלולות. כמו כן ניירות ערך של החברות הכלולות אינם רשומים למסחר בבורסה.

ג. פרטים נוספים בדבר חברות בנות עיקריות אשר מוחזקות במישרין על-ידי החברה:

זכויות החברה בהון		הערה	באחוזים
2017	2018		
80	80		חברות מאוחדות:
100	100		כלל ביטוח אשראי בע"מ (להלן - כלל אשראי)
100	100		כלל פנסיה וגמל בע"מ (להלן - כלל פנסיה וגמל)
100	100		הכלל הראשון בע"מ (להלן - הכלל הראשון)
100	100		Clal(US) Inc
100	100		כ.א. נדל"ן בצרפת בע"מ
100	100		כללביט מימון בע"מ (להלן - כללביט מימון)
100	100		כנף כלל ניהול פיננסים בע"מ
100	100		אררט אחזקות בע"מ
100	100	(1)	בר א' קרן גמולים בע"מ
100	100		נכסי כלל חברה לביטוח בע"מ
100	100		נכסי חברות כלל בע"מ
100	100		נכסי אררט בע"מ
100	100		איתן ביט בע"מ
99	99		colmore row limited 115

(1) במסגרת רכישת קופת הגמל בר קרן גמולים בע"מ שלה מסלול מבטיח תשואה (להלן: "בר א"), קיבלה על עצמה החברה התחייבות לתשואה שנתית מינימלית מובטחת, מידי שנה, לגבי כלל הנכסים המושקעים בבר א' (תשואה ריאלית נטו בשיעור של 5.5% בהתאם לקבוע בתקנון הקופה). התחייבות זו מגובה בהתחייבות החשב הכללי לתשואה מובטחת צמודה למדד בתוספת ריבית בשיעור של 5.95% לשנה על 89% מהנכסים, כאשר יתר הנכסים מושקעים בהשקעות חופשיות. לפרטים נוספים, ראה ביאור 3(א)(2).

ביאור 10: נדל"ן להשקעה לרבות עבור חוזים תלויי תשואה

א. הרכב ותנועה

נדל"ן להשקעה										
חוזים תלויי תשואה										
סך הכל		מגורים בחו"ל		משרדים בחו"ל		מרכזים מסחריים בישראל ⁽²⁾		משרדים בישראל		באלפי ש"ח
2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	
2,742,180	2,869,967	178,051	166,353	508,669	495,022	558,501	619,874	1,496,959	1,588,718	יתרה ליום 1 בינואר
81,929	57,023	-	-	-	-	57,516	57,023	24,413	-	רכישות ותוספות נטו, לנכסים קיימים
11,550	17,928	-	2,246	-	-	3,612	3,850	7,938	11,832	עלויות והוצאות שהונו
93,479	74,951	-	2,246	-	-	61,128	60,873	32,351	11,832	סך תוספות
(45,534)	38,920	(17,433)	13,144	(28,101)	25,776	-	-	-	-	הפרשי תרגום
79,842	16,502	5,735	(10,850)	14,454	(6,786)	245	(7,759)	59,408	41,897	שינויים בשווי הוגן בגין נדל"ן שטרם מומש ⁽¹⁾
34,308	55,422	(11,698)	2,294	(13,647)	18,990	245	(7,759)	59,408	41,897	שינויים בשווי הוגן
2,869,967	3,000,340	166,353	170,893	495,022	514,012	619,874	672,988	1,588,718	1,642,447	יתרה ליום 31 בדצמבר
4.75%	5%	4.75%-6.65%	5%-6.88%	6%-9%	6%-9.5%	6%-10%	6%-9.5%	פרטים בדבר שיעורי ההיוון ששמשו לצורך קביעת השווי ההוגן		

אחר										
משרדים בישראל										
סך הכל		מגורים בחו"ל		משרדים בחו"ל		מרכזים מסחריים בישראל ⁽²⁾		משרדים בישראל		באלפי ש"ח
2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	
1,185,907	1,212,109	98,207	91,616	254,880	249,941	114,546	127,433	718,274	743,119	יתרה ליום 1 בינואר
22,663	23,839	-	-	-	-	12,200	23,839	10,462	-	רכישות ותוספות נטו, לנכסים קיימים
3,784	5,706	-	850	-	-	867	914	2,918	3,942	עלויות והוצאות שהונו
26,447	29,545	-	850	-	-	13,067	24,753	13,380	3,942	סך תוספות
(15,600)	-	-	-	-	-	-	-	(15,600)	-	גרעות מימושים
(15,600)	-	-	-	-	-	-	-	(15,600)	-	סך גרעות
(21,228)	19,003	(9,644)	7,602	(11,584)	11,401	-	-	-	-	הפרשי תרגום
36,583	6,238	3,053	(8,242)	6,645	(3,861)	(179)	(1,796)	27,065	20,137	שינויים בשווי הוגן בגין נדל"ן שטרם מומש ⁽¹⁾
15,355	25,241	(6,591)	(640)	(4,939)	7,540	(179)	(1,796)	27,065	20,137	שינויים בשווי הוגן
1,212,109	1,266,895	91,616	91,826	249,941	257,481	127,433	150,390	743,119	767,198	יתרה ליום 31 בדצמבר
4.75%	5%	4.75%-6.65%	5%-6.88%	6%-9%	6%-9.5%	6%-10%	6%-9.5%	פרטים בדבר שיעורי ההיוון ששמשו לצורך קביעת השווי ההוגן		

(1) רווחים משינויים בשווי הוגן מוכרים בסעיף רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון.
 (2) כולל מקדמה בגין נדל"ן להשקעה.

ביאור 10: נדל"ן להשקעה לרבות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. קביעת שווי הוגן

(1) היררכיית שווי הוגן

כל מדידות השווי ההוגן הינן ברמה 3 בהיררכיית השווי ההוגן. להגדרת הרמות השונות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה) (3) לעיל.

(2) תהליכי הערכה המיושמים בקבוצה וטכניקות הערכה ששימשו לקביעת השווי ההוגן

השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה הינו אומדן הסכום שהיה מתקבל במכירת הנדל"ן להשקעה, בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה.

בהיעדר מחירים שוטפים בשוק פעיל, השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה נקבע על בסיס הערכות שווי שבוצעו על ידי מעריכים חיצוניים, בלתי תלויים, בעלי כישורים מקצועיים מתאימים ובעלי ניסיון עדכני לגבי מיקום וסוג הנכס המוערך. הערכות השווי של הנדל"ן להשקעה מבוצעות בהתאם לשיטת הערכה המתאימה לסוג נכס כמפורט להלן. הערכות שווי חיצוניות מבוצעות בתקופות שונות עבור נכסים שונים בתיק הנדל"ן להשקעה. כל הערכות השווי מועברות לעיון הגורמים הרלוונטיים בחברה.

(3) נתונים בדבר מדידות שווי הוגן של נדל"ן להשקעה

סוג הנכס	טכניקות הערכה לקביעת השווי ההוגן	הנתונים המשמעותיים שאינם ניתנים לצפייה	יחסי הגומלין בין הנתונים המשמעותיים שאינם ניתנים לצפייה ומדידת השווי ההוגן
נכסים להשכרה למטרת מסחר/מגורים	<p>השווי ההוגן נאמד תוך שימוש בטכניקת היוון הכנסות: מודל הערכת השווי מבוסס על הערך הנוכחי של אומדן ה- NOI הנובע מהנכס. הערכת שווי הנדל"ן מתבססת על תזרימי המזומנים השנתיים נטו, המהווים בשיעור היוון המשקף את הסיכונים הספציפיים הגלומים בהם. כאשר קיימים בפועל הסכמי שכירות, אשר התשלומים בגינם שונים מדמי שכירות ראויים, מבוצעות התאמות בכדי לשקף את תשלומי השכירות בפועל בתקופת החוזה.</p> <p>הערכות השווי מתחשבות בסוג הדיירים הנמצאים בפועל בנכס המושכר או האחראיים למילוי התחייבויות השכירות או אלה העשויים להיות במושכר לאחר השכרת מושכר פנוי, לרבות הערכה כללית לגבי מהימנות האשראי שלהם; ויתרת אורך החיים הכלכלי של הנכס, באותם מקומות שבהם פרמטרים אלו רלוונטיים.</p> <p>הערכת השווי לוקחת בחשבון גם תזרימי מזומנים שליליים המתייחסים להיטלי השבחה, שיפוצים צפויים ודמי חכירה.</p>	<ul style="list-style-type: none"> שווי שוק של תשלומי שכירות. עתידיים בתום תקופת החוזה שיעור היוון של תזרימי המזומנים (מ 5% עד 9.50%). 	<p>אומדן השווי ההוגן יגדל אם:</p> <ul style="list-style-type: none"> גידול ב NOI הנובע מהנכס. שיעור היוון של תזרימי המזומנים יקטן.

ביאור 10: נדל"ן להשקעה לרבות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. קביעת שווי הוגן (המשך)

(4) ניתוח רגישות

שיעור ההיוון מהווה אומדן משמעותי בקביעת השווי הוגן משום ששינוי בו ישפיע באופן מהותי על השווי הוגן של הנדל"ן להשקעה. יחד עם זאת, יצויין כי שינוי בשווי הוגן של הנדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה אינו משפיע על הרווח וההפסד של הקבוצה.

בניתוח רגישות להלן מוצגת ההשפעה של שינוי בשיעור ההיוון בשיעורים המפורטים:

נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה

גידול (קיטון) בשווי הוגן ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
(155,424)	(179,509)	עלייה של 0.5%
180,213	206,376	ירידה של 0.5%

נדל"ן להשקעה עבור חוזים שאינם תלויי תשואה

גידול (קיטון) ברווח והפסד לפני מס לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
(67,867)	(76,854)	עלייה של 0.5%
75,879	87,776	ירידה של 0.5%

ג. הסכומים שהוכרו בדוח רווח והפסד (למעט השינויים בשווי הוגן)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
251,336	272,152	290,206	הכנסות שכירות מנדל"ן להשקעה
(23,519)	(33,000)	(30,486)	הוצאות תפעוליות ישירות הנובעות מנדל"ן להשקעה שהפיק הכנסות שכירות במהלך התקופה
227,817	239,152	259,720	סך הכל

ד. פרטים בדבר זכויות במקרקעין המשמשות את הקבוצה כנדל"ן להשקעה

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
3,000,877	3,144,079	בבעלות
390,354	384,864	בחכירה מהוונת:
670,125	718,772	עד 15 שנה
20,720	19,520	15-50 שנה
4,082,076	4,267,235	מעל 50 שנה
		סך הכל

חלק מזכויות הבעלות וזכויות החכירה טרם נרשמו על שם חברות הקבוצה בלשכת רישום המקרקעין וברשות מקרקעי ישראל, לפי העניין, לרוב בשל הסדרי רישום טכניים.

ה. באשר להתקשרויות להחכרת נדל"ן להשקעה, ראה ביאור 42.

ו. יתרת ההתחייבות להשקעות נוספות של הקבוצה בנדל"ן להשקעה הסתכמו, ליום 31 בדצמבר 2018, בסך של כ-182 מיליוני ש"ח, מתוכם סך של כ-136 מיליוני ש"ח מכספי פוליסות משתתפות ברווחים. (וסך של כ-54 מיליוני ש"ח, מתוכם סך של כ-38 מיליוני ש"ח מכספי פוליסות משתתפות ברווחים, אשתקד).

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	באלפי ש"ח
6,471	56	דמי ניהול לקבל מקופות גמל וקרנות פנסיה
104,897	70,385	לקוחות והכנסות לקבל
39,624	41,029	הוצאות מראש
7,775	8,817	מקדמות לספקים
157,802	657,101	בטחונות בגין ניירות ערך
(*23,424)	168,703	חייבים בגין רכישת ניירות ערך
28,283	20,264	מקדמות על חשבון עמלות לסוכני ביטוח
72,219	191,912	חברות ביטוח ותווכני ביטוח
30,608	24,817	שיבובים ושרידים
(*43,541)	38,672	אחרים
514,644	1,221,756	סך הכל לפני הפרשה לחובות מסופקים
(18,932)	(18,114)	בניכוי הפרשה לחובות מסופקים בעיקר בגין מבטחי משנה (ראה ב' להלן)
495,712	1,203,642	סך הכל חייבים ויתרות חובה

(* סווג מחדש, ראה ביאור 2(ו)).
 לעניין חשיפת הקבוצה לסיכונים אשראי ולסיכונים שוק ראה ביאור 37.
 לעניין חייבים ויתרות חובה המהווים צדדים קשורים ובעלי עניין ראה ביאור 38.

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים

2017	2018	באלפי ש"ח
28,087	18,932	יתרה ליום 1 בינואר
(5,544)	(860)	תקבולים והכרה בחובות אבודים
(3,611)	42	שינוי בהפרשה בתקופה - נזקף לרווח והפסד
18,932	18,114	סך הכל הפרשה לחובות מסופקים

ביאור 12: פרמיה לגבייה

א. ההרכב^(1,2)

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
938,301	945,655	פרמיות לגבייה (*)
(47,169)	(72,214)	בניכוי הפרשה לחובות מסופקים
891,132	873,441	סך הכל פרמיות לגבייה
359,472	353,429	(*) כולל המחאות לגבייה והוראות קבע

- (1) לעניין חשיפת הקבוצה לסיכונים אשראי ולסיכונים שוק, ראה ביאור 37.
 (2) לעניין פרמיה לגבייה מצדדים קשורים ובעלי עניין, ראה ביאור 38.

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים בגין הפרמיה לגבייה

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
62,146	47,169	יתרה ליום 1 בינואר
(14,977)	25,045	שינוי בהפרשה בתקופה - נזקף לרווח והפסד
47,169	72,214	יתרה ליום 31 בדצמבר

ג. גיול

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
495,277	498,976	פרמיה לגבייה שערכה לא נפגם לא פיגור
94,467	95,480	בפיגור (*): מתחת ל- 90 ימים
95,490	90,587	בין 90 ל- 180 ימים
172,139	140,966	מעל 180 ימים
362,096	327,033	סך הכל בפיגור
857,373	826,009	סך הכל פרמיה לגבייה שערכה לא נפגם
33,759	47,432	פרמיה לגבייה שערכה נפגם
891,132	873,441	סך הכל פרמיה לגבייה

(*) כולל סכום של 263,581 אלפי ש"ח (31 בדצמבר 2017: 265,748 אלפי ש"ח) חובות בפיגור במגזר ביטוח חיים. חובות אלה מגובים בעיקרם בערך הפידיון של הפוליסה.

ביאור 13: נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

א. הרכב:

להלן פירוט הנכסים המוחזקים כנגד חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה, המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד⁽¹⁾:

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
2,869,967	3,000,340	נדל"ן להשקעה
השקעות פיננסיות		
24,285,740	26,681,982	נכסי חוב סחירים
6,534,433	6,236,989	נכסי חוב שאינם סחירים
9,518,961	10,553,676	מניות
15,891,827	14,712,586	השקעות פיננסיות אחרות ⁽²⁾
56,230,961	58,185,233	סך הכל השקעות פיננסיות
4,529,446	3,648,899	מזומנים ושווי מזומנים
679,946	1,286,776	אחר ⁽³⁾
64,310,320	66,121,248	סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

- (1) לעניין החשיפה בגין נכסים עבור חוזים תלויי תשואה, ראה ביאור 37.
 (2) השקעות פיננסיות אחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות/קרנות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.
 (3) היתרה כוללת בעיקר פרמיה לגבייה, יתרות מבטחי משנה, בטחונות בגין פעילות בחוזים עתידיים וכן עסקאות בניירות ערך שטרם נסלקו לתאריך הדוחות הכספיים.

ב. שווי הוגן של נכסים פיננסיים

(1) היררכיית שווי הוגן של נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן

הטבלה להלן מציגה את הנכסים הפיננסיים הנמדדים בשווי הוגן על בסיס עתי, תוך שימוש בשיטת הערכה בהתאם לרמות השווי ההוגן. להגדרת הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)(3). לפרטים נוספים בדבר מדידות שווי הוגן ראה ביאור 14.

למידע בדבר שווי הוגן של נדל"ן להשקעה עבור נכסים תלויי תשואה, ראה ביאור 10 לעיל.

ליום 31 בדצמבר 2018				באלפי ש"ח
סך הכל	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
השקעות פיננסיות :				
26,681,982	-	3,262,141	23,419,841	נכסי חוב סחירים
6,236,989	125,589	6,111,400	-	נכסי חוב שאינם סחירים
10,553,676	658,620	-	9,895,056	מניות
14,712,586	3,217,037	2,319,475	9,176,074	השקעות פיננסיות אחרות (*)
58,185,233	4,001,246	11,693,016	42,490,971	סך הכל השקעות פיננסיות
389,174	-	168,962	220,212	(*) מזה בגין נגזרים

במהלך התקופה לא היו מעברים מהותיים בין רמה 1 ובין רמה 2.

ליום 31 בדצמבר 2017				באלפי ש"ח
סך הכל	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
השקעות פיננסיות :				
24,285,740	-	2,597,075	21,688,665	נכסי חוב סחירים
6,534,433	138,451	6,395,982	-	נכסי חוב שאינם סחירים
9,518,961	560,179	-	8,958,782	מניות
15,891,827	2,609,200	2,712,386	10,570,241	השקעות פיננסיות אחרות (*)
56,230,961	3,307,830	11,705,443	41,217,688	סך הכל השקעות פיננסיות
443,083	-	256,471	186,612	(*) מזה בגין נגזרים

במהלך התקופה לא היו מעברים מהותיים בין רמה 1 ובין רמה 2.

ביאור 13: נכסים עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)
ב. שווי הוגן של נכסים פיננסיים (המשך)

(2) התנועה בנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן ברמה 3

נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד				
סך הכל	השקעות פיננסיות	מניות	נכסי חוב שאינם סחירים	באלפי ש"ח
	אחרות			
3,307,830	2,609,200	560,179	138,451	יתרה ליום 1 בינואר 2018
512,180	419,064	84,528	8,588	סך הרווחים שהוכרו ברווח והפסד
601,599	553,174	42,415	6,010	רכישות
(353,347)	(353,347)	-	-	מכירות
(38,109)	-	-	(38,109)	פדיונות
(44,869)	(11,054)	(28,502)	(5,313)	דיבידנד וריבית שהתקבלו
15,962	-	-	15,962	העברות אל רמה 3 (**)
4,001,246	3,217,037	658,620	125,589	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018
512,065	418,975	84,528	8,562	סך הרווחים לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסיים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (*)

נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד				
סך הכל	השקעות פיננסיות	מניות	נכסי חוב שאינם סחירים	באלפי ש"ח
	אחרות			
2,716,532	2,414,321	120,543	181,668	יתרה ליום 1 בינואר 2017
200,841	170,608	18,436	11,797	סך הרווחים שהוכרו ברווח והפסד
1,152,817	688,302	462,794	1,721	רכישות
(690,026)	(653,237)	(36,789)	-	מכירות
(50,816)	(4,662)	-	(46,154)	פדיונות
(21,518)	(6,132)	(4,805)	(10,581)	דיבידנד וריבית שהתקבלו
3,307,830	2,609,200	560,179	138,451	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
196,158	175,431	8,694	12,033	סך הרווחים לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסיים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2017 (*)

(*) בסעיף רווחים מההשקעות, נטו והכנסות מימון.
 (**) בגין נכסי חוב אשר הופסקו בגינם השימוש בציטוט והועברו לרמה 3.

(3) לעניין אופן מדידת השווי ההוגן, ראה ביאור 14(ו)3.

ליום 31 בדצמבר 2018				
סך הכל	הלוואות וחייבים	זמינים למכירה	שווי הוגן דרך רווח והפסד	באלפי ש"ח
5,215,863	-	5,087,775	128,088	נכסי חוב סחירים ^(א)
21,989,993	21,986,582	-	3,411	נכסי חוב שאינם סחירים ^(ב)
1,416,905	-	1,416,905	-	מניות ^(ד)
2,862,321	-	2,695,537	166,784	אחרות ^(ה)
31,485,082	21,986,582	9,200,217	298,283	סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2017				
סך הכל	הלוואות וחייבים	זמינים למכירה	שווי הוגן דרך רווח והפסד	באלפי ש"ח
5,504,742	-	5,396,511	108,231	נכסי חוב סחירים ^(א)
21,832,691	21,827,400	-	5,291	נכסי חוב שאינם סחירים ^(ב)
1,367,797	-	1,367,797	-	מניות ^(ד)
2,723,604	-	2,499,157	224,447	אחרות ^(ה)
31,428,834	21,827,400	9,263,465	337,969	סך הכל

א. נכסי חוב סחירים

הרכב

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
אגרות חוב ממשלתיות		
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:		
3,329,044	3,179,217	זמינות למכירה
נכסי חוב אחרים		
שאינם ניתנים להמרה		
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:		
108,231	128,088	שיועודו בעת ההכרה לראשונה
2,067,467	1,908,558	זמינים למכירה
2,175,698	2,036,646	סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה
5,504,742	5,215,863	סך הכל נכסי חוב סחירים
-	17,148	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)
ב. נכסי חוב שאינם סחירים
1. הרכב, שווי הוגן מול ערך בספרים ורמה בהיררכיית השווי ההוגן

ליום 31 בדצמבר 2017				ליום 31 בדצמבר 2018				באלפי ש"ח
שווי הוגן		ערך בספרים	רמה 3	שווי הוגן		ערך בספרים	רמה 2	
רמה 2	רמה 3			סך הכל	רמה 2			רמה 3
אגרות חוב ממשלתיות מטופלות כהלוואות וחייבים								
-	20,794,148	13,698,819	19,489,873	-	19,489,873	13,681,106	אג"ח מיועדות	
-	2,829,739	2,069,039	2,766,397	-	2,766,397	2,094,730	פיקדונות באוצר	
-	23,623,887	15,767,858	22,256,270	-	22,256,270	15,775,836	סך הכל אגרות חוב ממשלתיות	
נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה								
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד: שיעודו בעת ההכרה לראשונה								
-	5,291	5,291	3,411	-	3,411	3,411	מוצגים כהלוואות וחייבים למעט פיקדונות בבנקים ⁽¹⁾	
570,775	5,363,973	5,227,891	787,267	5,097,400	5,884,667	5,450,456	פיקדונות בבנקים	
-	953,322	831,651	843,219	-	843,219	760,290		
570,775	6,322,586	6,064,833	787,267	5,944,030	6,731,297	6,214,157	סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	
24,194,662	6,322,586	21,832,691	23,043,537	5,944,030	28,987,567	21,989,993	סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים	
85,902				68,325				ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

(1) לפרטים נוספים ראה ביאור 37(ה)(ה1)(ד)(4).

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ב. נכסי חוב שאינם סחירים (המשך)

2. גיול השקעות בנכסי חוב פיננסיים שאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	באלפי ש"ח
15,767,858	15,775,836	אגרות חוב ממשלתיות
		נכסי חוב שערכם לא נפגם ספציפית, ברוטו:
6,021,642	6,155,244	ללא פיגור
		בפיגור*
2,336	632	מתחת ל- 90 ימים
1,115	716	בין 90 ל- 180 ימים
3,775	2,378	מעל 180 ימים
21,796,726	21,934,806	סך הכל נכסי חוב שערכם לא נפגם ספציפית ברוטו
(3,069)	(2,752)	הפרשה להפסד קולקטיבית
21,793,657	21,932,054	סך הכל נכסי חוב שערכם לא נפגם ספציפית, נטו
		נכסי חוב שערכם נפגם:
121,867	123,512	נכסים שערכם נפגם, ברוטו
(82,833)	(65,573)	הפרשה להפסד
39,034	57,939	נכסי חוב שערכם נפגם, נטו
21,832,691	21,989,993	סך הכל נכסי חוב לא סחירים

(* בעיקר הלוואות על פוליסות שכנגדן קיימים ערכי פידיון מלאים ו/או משכנתאות.

יצוין כי הסכומים שלעיל אינם מהווים את הסכום בפיגור בפועל אלא את יתרת החוב המעורבת בפיגור.

ג. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	ריבית אפקטיבית באחוזים
		נכסי חוב סחירים
		בסיס הצמדה
0.38	0.94	צמוד למדד המחירים לצרכן
1.74	2.37	שקלי
		נכסי חוב שאינם סחירים
		בסיס הצמדה
4.79	4.85	צמוד למדד המחירים לצרכן
1.73	2.34	שקלי
4.32	5.85	צמוד מט"ח

ד. מניות

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	באלפי ש"ח
1,114,256	1,125,663	סחירות
1,114,256	1,125,663	סך הכל מניות סחירות
253,541	291,242	שאינן סחירות
253,541	291,242	זמינות למכירה
1,367,797	1,416,905	סך הכל מניות שאינן סחירות
144,854	148,232	סך הכל מניות
		ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ה. השקעות פיננסיות אחרות

1. הרכב

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
סחירות		
		מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
139,636	87,682	שיועודו בעת ההכרה לראשונה
1,210,031	1,049,234	זמינות למכירה
6,165	34,557	מכשירים נגזרים
1,355,832	1,171,473	סך הכל השקעות פיננסיות סחירות
שאינן סחירות		
		מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
18,859	17,981	שיועודו בעת ההכרה לראשונה
1,289,126	1,646,303	זמינות למכירה
59,787	26,564	מכשירים נגזרים
1,367,772	1,690,848	סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות
2,723,604	2,862,321	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
72,627	85,994	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ההשקעות הפיננסיות האחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות/קרנות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסיים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.

2. מידע נוסף לגבי מכשירים נגזרים

להלן סכום החשיפה נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות במכשירים נגזרים שנעשו לתאריכי הדוחות הכספיים:

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
83,832	57,385	מניות
26,080	-	מדד
(2,995,351)	(1,358,920)	מטבע זר
-	124,476	ריבית קבועה
-	5,387	סחורות

סכום החשיפה נטו לנכס הבסיס המוצג במונחי דלתא של העסקאות במכשירים נגזרים שנעשו לתאריכי הדוחות הכספיים אשר נכללים בהתחייבויות פיננסיות מפורטים במסגרת ביאור 25.

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ו. שווי הוגן

1. היררכיית שווי הוגן של נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן

הטבלה להלן מציגה את הנכסים הפיננסיים הנמדדים בשווי הוגן על בסיס עתי, תוך שימוש בשיטת הערכה בהתאם לרמת השווי ההוגן. לפרטים בדבר הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)(3) לעיל.

ליום 31 בדצמבר 2018				באלפי ש"ח
סך הכל	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
השקעות פיננסיות :				
5,215,863	-	326,145	4,889,718	נכסי חוב סחירים
3,411	-	3,411	-	נכסי חוב שאינם סחירים
1,416,905	291,242	-	1,125,663	מניות
2,862,321	1,662,261	82,034	1,118,026	השקעות פיננסיות אחרות (*)
9,498,500	1,953,503	411,590	7,133,407	סך הכל השקעות פיננסיות
61,121	-	26,564	34,557	(*) מזה בגין נגזרים

במהלך התקופה לא היו מעברים מהותיים בין רמה 1 ובין רמה 2.

ליום 31 בדצמבר 2017				באלפי ש"ח
סך הכל	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
השקעות פיננסיות :				
5,504,742	-	304,526	5,200,216	נכסי חוב סחירים
5,291	-	5,291	-	נכסי חוב שאינם סחירים
1,367,797	253,539	-	1,114,258	מניות
2,723,604	1,306,606	87,137	1,329,861	השקעות פיננסיות אחרות (*)
9,601,434	1,560,145	396,954	7,644,335	סך הכל השקעות פיננסיות
65,952	1,044	58,743	6,165	(*) מזה בגין נגזרים

במהלך התקופה לא היו מעברים מהותיים בין רמה 1 ובין רמה 2.

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

1. שווי הוגן (המשך)

2. התנועה בנכסים הנמדדים בשווי הוגן ברמה 3

סך הכל	השקעות פיננסיות אחרות	מניות	באלפי ש"ח
1,560,145	1,306,606	253,539	יתרה ליום 1 בינואר 2018
			סך הרווחים שהוכרו :
58,748	46,284	12,464	ברוח והפסד
178,685	158,343	20,342	ברוח כולל אחר
362,931	345,425	17,506	רכישות
(193,450)	(193,450)	-	מכירות
(13,556)	(947)	(12,609)	דיבידנד וריבית שהתקבלו
1,953,503	1,662,261	291,242	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018
60,553	48,089	12,464	סך הרווחים לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסיים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	השקעות פיננסיות אחרות	מניות	באלפי ש"ח
1,346,942	1,269,940	77,002	יתרה ליום 1 בינואר 2017
			סך הרווחים (ההפסדים) שהוכרו :
80,117	77,100	3,017	ברוח והפסד
(11,773)	(9,508)	(2,265)	ברוח כולל אחר
525,698	346,513	179,185	רכישות
(373,862)	(373,862)	-	מכירות
(2,713)	(2,713)	-	פדיונות
(4,264)	(864)	(3,400)	דיבידנד וריבית שהתקבלו
1,560,145	1,306,606	253,539	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
81,207	78,190	3,017	סך הרווחים לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסיים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2017

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

1. שווי הוגן (המשך)

3. טכניקות הערכת שווי הוגן ותהליכי הערכה המיושמים בחברה

א. השקעות במניות ובמכשירי חוב

השווי ההוגן של השקעות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסיים מוסדרים נקבע תוך התייחסות למחיר המכירה המצוטט שלהן (Quoted closing bid price) בסגירת המסחר, למועד המדידה.

לגבי השקעות הנסחרות בשוק מעבר לדלפק (OTC), הקבוצה מקבלת ציטוטי מחירים מחברות תמחור מוכרות (recognized pricing services).

בגין השקעות שלהן אין שוק פעיל, השווי ההוגן נקבע על ידי מערכי שווי חיצוניים באמצעות שימוש בשיטות הערכה. שיטות אלו כוללות התבססות על עסקאות שבוצעו לאחרונה בתנאי שוק, התייחסות לשווי השוק הנוכחי של מכשיר אחר דומה במהותו, היוון תזרימי מזומנים או שיטות הערכה אחרות.

השווי ההוגן של נכסי חוב לא סחירים בישראל לרבות אגרות חוב, הלוואות ופיקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על הערך הנוכחי המתקבל מהיוון תזרימי המזומנים, על פי שיעור ריבית להיוון הנקבע על ידי חברה המספקת ציטוטים של שיעורי ריבית (ראה סעיף 4 (א)(1) להלן).

השווי ההוגן של נכסי חוב לא סחירים מחוץ לישראל מחושב לפי מודל המבוסס על הערך הנוכחי המתקבל מהיוון תזרימי מזומנים לפי שיעור ריבית להיוון המתקבל ממזמחה (ראה סעיף 4 (א)(2) להלן).

השווי ההוגן של אג"ח ח"צ מחושב על-פי מח"מ אקטוארי ועל ידי היוון תזרימי מזומנים חזויים, בהתבסס על עקום ריבית חסרת סיכון.

הערכות השווי, המתודולוגיה והמגמות נסקרות ומאושרות ע"י מנהלי ההשקעות הרלוונטיים וחשבות השקעות.

השווי ההוגן של קרנות ההשקעה מתבסס על פי ערך נכסי נקי (NAV) אשר מדווח מהקרנות על פי רוב אחת לרבעון, דיווחי הקרן נסקרים ומאושרים ע"י מנהל ההשקעות בהתבסס על היכרותו את הקרן.

השווי ההוגן של מכשירים מורכבים נקבע על פי ציטוט.

ב. נגזרים

השווי ההוגן של חוזי אקדמה (Forward), וחוזים להחלפת מטבעות ("Cross Currency Swap – CCS") וכתבי אופציה מבוסס על מחירם המצוטט (Quoted Price), באם זמין. בהעדר מחיר מצוטט כאמור, נאמד השווי ההוגן של חוזי אקדמה וחוזים מסוג CCS על בסיס היוון ההפרש בין מחיר ה-Forward הנקוב בחוזה לבין מחיר ה-Forward הנוכחי בגין יתרת התקופה של החוזה עד לפידיון, תוך שימוש בציטוטים של שיעורי ריבית מתאימים, ואילו עבור כתבי אופציה, השווי ההוגן נקבע בהתאם למודל בלק ושולס.

השווי ההוגן של חוזים להחלפת ריבית (Interest Rate Swap - IRS) מחושב בהתאם למודל כלכלי להיוון תזרימי מזומנים חזויים בהתאם לתנאי החוזה ומתבסס על ציטוטי מחירים המתקבלים מחברות תמחור מוכרות (recognized pricing services).

4. נתונים ששימשו בחישוב השווי ההוגן

א. שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן

1. שערי ההיוון לחישוב השווי ההוגן של נכסים חוב שאינם סחירים, הנקבע באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם, מתבססים בעיקרם על התשואות של אגרות חוב ממשלתיות והמרווחים של אגרות חוב קונצרניות כפי שנמדדו בבורסה לניירות ערך בתל אביב. ציטוטי המחירים ושיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי חברה שזכתה במכרז, שפורסם על ידי משרד האוצר, להקמה ולתפעול של מאגר ציטוטי מחירים ושערי ריבית לגופים מוסדיים.

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

1. שווי הוגן (המשך)

4. נתונים ששימשו בחישוב השווי ההוגן (המשך)

א. שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן (המשך)

2. שערי ההיוון לחישוב השווי ההוגן של נכסים חוב שאינם סחירים בחו"ל, הנקבע באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם, מתבססים בעיקרם על תשואות של אגרות חוב קונצרניות כפי שנמדדו בזירות מסחר מחוץ לישראל.

3. שיעור הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים בארץ לפי דירוג⁽¹⁾:

שיעור הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים - בארץ, לפי דירוג מקומי (1):

ליום 31 בדצמבר		באחוזים
2017	2018	
0.3	1.0	AA ומעלה
2.1	3.5	BBB עד A
3.3	6.2	לא מדורג

שיעור הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים - בחו"ל, לפי דירוג בינלאומי (2):

ליום 31 בדצמבר		באחוזים
2017	2018	
5.1	6.6	לא מדורג

(1) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני חברת מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(2) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

ז. גילוי הנדרש בקשר לפטור הזמני מיישום IFRS 9

הטבלה להלן מציגה את השווי ההוגן של הנכסים הפיננסים ליום 31 בדצמבר 2018 לפי חלוקה לשתי קבוצות: נכסים שעומדים במבחן הקרן והריבית בלבד, לא כולל נכסים שמוחזקים למסחר או מנוהלים על בסיס שווי הוגן (להלן: "קבוצה א") כל יתר הנכסים הפיננסים (להלן: "קבוצה ב").

ליום 31 בדצמבר 2018		באלפי ש"ח
קבוצה א	קבוצה ב	
-	58,185,233	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
-	3,648,899	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
-	1,416,905	השקעות פיננסיות אחרות- מניות
-	2,862,321	השקעות פיננסיות אחרות- אחרות
5,090,717	125,146	השקעות פיננסיות אחרות- נכסי חוב סחירים
28,929,628	57,939	השקעות פיננסיות אחרות- נכסי חוב שאינם סחירים
1,130,892	-	מזומנים ושווי מזומנים

לעניין בחינת נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית בהתאם ל- IFRS9 ליום 31 בדצמבר 2018 ראה ביאור 37(ו)(2)(א1).

ביאור 15: מזומנים ושווי מזומנים

א. מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה

1. הרכב

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
3,241,402	2,632,439	מזומנים ופיקדונות למשיכה מיידית
1,288,044	1,016,460	פיקדונות לזמן קצר
4,529,446	3,648,899	מזומנים ושווי מזומנים

2. פרטים נוספים

המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ליום הדיווח הכספי ריבית שוטפת המבוססת על שיעורי ריבית בגין הפקדות בנקאיות יומיות 0%-0.22% (ליום 31 בדצמבר 2017: 0%-0.07%).

פיקדונות אחרים בתאגידים בנקאיים הינם לתקופות של בין שבוע לשלושה חודשים. הפיקדונות נושאים ריבית בשיעור 0.19%-0.25% (ליום 31 בדצמבר 2017: 0.1%-0.05%).

ב. מזומנים ושווי מזומנים אחרים

1. הרכב

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
1,247,451	1,130,884	מזומנים ופיקדונות למשיכה מיידית
35,370	8	פיקדונות לזמן קצר
1,282,821	1,130,892	מזומנים ושווי מזומנים

2. פרטים נוספים

המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ליום הדיווח הכספי ריבית שוטפת המבוססת על שיעורי ריבית בגין הפקדות בנקאיות יומיות 0%-0.22% (ליום 31 בדצמבר 2017: 0%-0.07%).

פיקדונות אחרים בתאגידים בנקאיים הינם לתקופות של בין שבוע לשלושה חודשים. הפיקדונות נושאים ריבית בשיעור 0.19%-0.25% (ליום 31 בדצמבר 2017: 0.1%-0.05%).

ג. לפרטים נוספים בדבר חשיפת הקבוצה לסיכון שיעור ריבית, סיכון שוק ובדבר ניתוח רגישות, ראה ביאור 37(ג)-(2)-(3).

ביאור 16: הון וקרנות
א. הון מניות מונפק ונפרע

מניות רגילות* ליום 31 בדצמבר			באלפי מניות 1 ש"ח ע.ג.
2016	2017	2018	
118,517	118,517	118,517	

ב. הון רשום

מניות רגילות* ליום 31 בדצמבר			באלפי מניות 1 ש"ח ע.ג.
2017	2018		
200,000	200,000	200,000	

(* למחזיקים במניות הרגילות הזכות לקבלת דיבידנד כפי שיוכרז מפעם לפעם וזכות הצבעה באסיפות כלליות של החברה לפי קול אחד למניה, זכויות בפירוק החברה וזכות למינוי הדירקטורים בחברה.)

ג. קרנות הון

1. קרן התרגום של פעילויות חוץ מורכבת בעיקר מהשפעות של מטבע הליש"ט והדולר.
2. קרנות הון אחרות כוללות קרן הון בגין עסקאות עם בעלי שליטה, קרן שיערוך רכוש קבוע וקרנות הון לא מהותיות אחרות.

ד. דיבידנדים

במהלך שלוש השנים האחרונות לא חולקו דיבידנדים.

דירקטוריון החברה מחליט על סכומי הדיבידנדים לבעלי המניות.

האפשרות לחלוקת דיבידנד כפופה לדרישות ההון החלות על החברה.

לפרטים בדבר כניסתו לתוקף של משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II, ראה סעיף (ה)3(א) להלן. לפרטים בדבר מכתב הממונה לחברות הביטוח, בעניין חלוקת דיבידנד מחדש אוקטובר 2017, ראה סעיף (ה)4 להלן.

ה. ניהול ודרישות הון

מדיניות החברה היא להחזיק בסיס הון איתן במטרה לשמר את יכולת החברה להמשיך את פעילותה כדי שתוכל להניב תשואה לבעלי מניותיה וכן על מנת לתמוך בהתפתחות עסקית עתידית.

הדירקטוריון מפקח על התשואה להון, אותה הקבוצה מגדירה כרווח (הפוסד) כולל לתקופה המיוחס לבעלי המניות של החברה מחולק בהון המיוחס לבעלי המניות של החברה. דירקטוריון החברה קבע יעד הון בשיעור של 12% מעל ההון המינימלי הנדרש בהתאם לתקנות ההון ("יעד ההון"). מובהר כי אין מדובר בקביעת הון מחייב אלא בקביעת רמת הון שהחברה תשאף לשמור עליה ואין כל וודאות כי החברה תעמוד ביעד זה בכל נקודת זמן. נכון לתום תקופת הדיווח, החברה עמדה ביעד ההון.

על החברה וחברה ביטוח מאוחדת חלות החל מחודש יולי 2017, הוראות משטר כושר פירעון כלכלי בו נקבעו הנחיות לחישוב ההון העצמי וההון הנדרש לכושר פירעון על בסיס כלכלי וזאת במקביל לדרישת ההון החשבונאית, בהתאם לחוזר משטר כושר פירעון חשבונאי, כהגדרתו להלן. לפרטים נוספים בדבר משטר כושר פירעון כלכלי, ראה סעיף 3(א) להלן.

בחודש מרס 2018 פורסם חוזר "הוראות בדבר הון עצמי לכושר פירעון של מבטח" (להלן: "חוזר משטר כושר פירעון חשבונאי"). חוזר משטר כושר פירעון חשבונאי בא במקום ההוראות בדבר ההון העצמי הנדרש שהיו כלולות בתקנות ההון, ומעגן, ככל הניתן, את ההסדרים הקיימים בתקנות ההון לעניין הון עצמי נדרש לכושר פירעון, מבלי שבוצעו בהם שינויים, למעט הוספת הסדרים המחויבים ליישום משטר כושר פירעון כלכלי. תקנות ההון בוטלו במסגרת פרסום תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מזערי) הנדרש לקבלת רישיון מבטח, תשע"ח-2018 (להלן: "תקנות הון עצמי מזערי"), בחודש אפריל 2018. הוראות חוזר משטר כושר פירעון חשבונאי תחולנה על חברת ביטוח שאינה כפופה למשטר כושר פירעון כלכלי וכן על חברת ביטוח הכפופה למשטר כושר פירעון כלכלי עד קבלת אישור הממונה לביצוע ביקורת רואה חשבון על יישום משטר כושר פירעון כלכלי.

בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי, על פי החישוב שבוצעה כלל ביטוח ליום 31 בדצמבר 2017, לכלל ביטוח עודף הון הן בהתחשב בהוראות בתקופת הפריסה והן ללא ההוראות בתקופת הפריסה כמפורט בסעיף 3 להלן.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון (המשך)

(1) להלן נתונים בדבר דרישות הון בהתאם לחוזר משטר כושר פירעון חשבונאי/תקנות ההון:

2017		2018		
כלל ביטוח אשראי	כלל ביטוח	כלל ביטוח אשראי	כלל ביטוח	באלפי ש"ח
34,267	4,644,895	33,924	4,729,358	הון עצמי מינימלי: הסכום הנדרש ^(א)
				הסכום הקיים המחושב:
218,188	4,869,768	240,111	4,705,180	הון ראשוני בסיסי
-	43,779	-	22,186	הון משני נחות ^(ב)
-	3,014,095	-	3,002,663	הון משני מורכב
-	111,938	-	111,938	הון שלישוני
-	3,169,812	-	3,136,787	סך הכל הון משני ושלישוני
218,188	8,039,580	240,111	7,841,967	סך ההון הקיים ^(ג)
183,921	3,394,685	206,187	3,112,609	עודף
				סכום ההשקעות שיש חובה להעמידם כנגד עודפי הון בהתאם להוראות הממונה, או המוחזקות בפועל כנגד עודפי הון, ולפיכך מהווים עודפים שאינם ניתנים לחלוקה הפחתת הון נדרש בגין הפרש מקורי
-	131,622	-	138,267	עבודה למס בשל רכישת קופות גמל
-	154,497	-	112,356	עודף בהתחשב בפעולות שבוצעו לאחר תאריך הדיווח ולאחר ניכוי עודפים מרותקים
-	70,903	-	27,246	
183,921	3,179,469	206,187	2,889,232	
				(א) הסכום הנדרש כולל, דרישות הון בגין:
29,791	507,722	30,147	470,653	פעילות בביטוח כללי/הון ראשוני נדרש
-	114,464	-	128,155	פעילות בביטוח סיעודי
-	425,963	-	438,816	סיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים
-	1,386,192	-	1,417,276	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים ובביטוח מפני מחלות ואשפוז
-	2,133	-	1,039	דרישות בגין תוכניות מבטיחות תשואה נכסים בלתי מוכרים כהגדרתם בתקנות ההון
1	52,720	247	47,198	השקעה בחברות ביטוח וחברות מנהלות מאוחדות (לרבות פעילות ניהול שנרכשה)
-	631,895	-	512,273	הפחתת הון נדרש בגין הפרש מקורי
-	(154,497)	-	(112,356)	הון נדרש בגין השקעות
2,273	1,187,035	1,329	1,335,257	סיכוני קטסטרופה בביטוח כללי
-	106,750	-	102,833	סיכונים תפעוליים
2,202	292,391	2,201	289,401	ערביות
-	92,127	-	98,813	
34,267	4,644,895	33,924	4,729,358	סך הכל ההון הנדרש

(ב) הונפקו עד ליום 31 בדצמבר 2009.
(ג) ראה סעיף 2(ב) להלן.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון (המשך)

- (2) פרטים נוספים בדבר משטר ההון על פי חוזר משטר כושר פירעון חשבונאי בחברות ביטוח מאוחדות הון מינימאלי (א)
- חוזר משטר כושר פירעון חשבונאי קובע את ההון הנדרש לכושר פירעון על בסיס חשבונאי (להלן בסעיף זה "החוזר"), החלה על חברות ביטוח ואת אופן חישובה. הפעילות בעסקי ביטוח מותנית בקיומו של הון נדרש לכושר פירעון. ההון הנדרש לשם פעילות ביטוחית כאמור, מורכב מרובד ראשון לפי הגבוה מבין הון ראשוני (רצפה), שנקבע בתקנות הון עצמי מזערי, לבין הון הנגזר מהיקף הפעילות בביטוח כללי, לפי הגבוה מבין תחשיב המבוסס על פרמיות לבין תחשיב המבוסס על תביעות תלויות, וכן רכיבי דרישות הון נוספים, כמפורט בסעיף 1 לעיל. אי עמידה בחוזר, תחייב את המבטח להגדיל את ההון העצמי עד לסכום האמור בחוזר או להקטין את היקף עסקיו בהתאמה, לפי העניין, עד מועד פרסום הדוח, למעט בנסיבות חריגות שיאושרו על ידי הממונה, אז תדחה השלמת ההון.
- (ב) דרישות ההון לפי החוזר מבוססות על דוחות סולו של חברת ביטוח. לצורך חישוב ההון המוכר לפי החוזר, ההשקעה של חברת ביטוח בחברת ביטוח או בחברה מנהלת נשלטת וכן בחברות מוחזקות אחרות תחושב על בסיס אקוויטי על פי שיעור ההחזקה המשורשר בהן.
- (ג) דירקטוריון כלל ביטוח קבע יעד הון בשיעור של 12% מעל ההון המינימלי הנדרש בהתאם לחוזר (להלן: "יעד ההון"). יובהר כי אין מדובר בקביעת הון מחייב אלא בקביעת רמת הון שכלל ביטוח תשאף לשמור עליה ואין כל וודאות כי כלל ביטוח תעמוד ביעד זה בכל נקודת זמן. נכון לתום תקופת הדיווח, כלל ביטוח עמדה ביעד ההון.
- (ד) הרכב ההון של מבטח
- להלן עיקרי הגדרות הרכיבים והמכשירים הכלולים ברובדי ההון העצמי של חברות הביטוח המאוחדות, שיעורם ותנאיהם בהתאם לחוזר הממונה מחודש אוגוסט 2011 (להלן: "חוזר ההון"):
1. הון ראשוני - כולל הון ראשוני בסיסי (בגובה רכיבים הכלולים בהון המיוחס לבעלי המניות של החברה). שיעורו הכולל של ההון הראשוני לא יפחת מ-60% מסך ההון העצמי של המבטח.
  2. הון משני - כולל מכשירי הון משני מורכב (למעט תשלומי ריבית עיתיים צבורים), מכשירי הון משני נחות (כהגדרתו בחוזר ההון) ורכיב או מכשיר אחר שאישר הממונה.
  3. הון שלישוני - כולל מכשירי הון שלישוני מורכב (למעט תשלומי ריבית עיתיים צבורים) ורכיב או מכשיר אחר שאישר הממונה. שיעורו הכולל של ההון השלישוני לא יעלה על 15% מסך ההון העצמי של המבטח.
- שם הכללתו של מכשיר הון מורכב (ראשוני, משני או שלישוני) בהון העצמי, נדרש אישור הממונה. צוין כי חוזר ההון כולל הוראות מעבר כך ש:
1. הון משני נחות, אשר הונפק עד ליום 31 בדצמבר 2009, יוכר עד למועד פירעונו הסופי בתנאים בהם הוכר עד למועד פרסום חוזר ההון.
  2. מכשירי הון ראשוני מורכב, משני מורכב ושלישוני מורכב, אשר הונפקו מיום 1 בינואר 2010 ואילך ואשר אושרו על ידי הממונה, יוכרו עד למועד פירעונו הסופי בתנאים בהם הונפקו ובהתאם למגבלות השיעורים החלים על הרבדים השונים.
- לפרטים נוספים בדבר כתבי ההתחייבות הנדחים, ראה ביאור 25.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון (המשך)

(3) משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II

(א) תחולת משטר כושר פירעון כלכלי

כאמור לעיל, החל מחודש יולי 2017, על חברות הביטוח המאוחדות חלות הוראות משטר כושר פירעון כלכלי בו נקבעו הנחיות לחישוב ההון העצמי וההון הנדרש לכושר פירעון על בסיס כלכלי.

חודש דצמבר 2017 פורסם חוזר "מבנה הגילוי הנדרש בדוח התקופתי ובאתר האינטרנט של חברות ביטוח בנושא משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II". בחוזר נקבע, בין היתר, הוראות בדבר קיצור לוחות הזמנים לחישוב יחס כושר פירעון כלכלי, לפיהן החל מהחישוב על נתוני דצמבר 2018 ינתן גילוי על תוצאות החישוב במסגרת הדוח הכספי העוקב למועד החישוב, וכן נקבע כי תוצאות החישוב תהינה מבוקרות או סקורות, בהתאם לעניין, החל מהחישוב על נתוני דצמבר 2018, שיתפרסם במהלך שנת 2019.

בחודש אוגוסט 2018 התקבל מכתב מאת הרשות, לפיו לוחות הזמנים לביצוע החישוב ליום 31 בדצמבר 2017 יידחו, וביחס לחברות ביטוח שטרם קיבלו אישור בדבר ביצוע ביקורת לראשונה, יפורסם דוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2017 עד ליום 29 בנובמבר 2018, דוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2018 עד ליום 15 ביולי 2019 ודוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 30 ביוני 2019 עד תום שנת 2019.

(ב) יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2017

כלל ביטוח ביצעה חישוב של ההון העצמי המוכר ושל ההון הנדרש לכושר פירעון. על פי תוצאות החישוב ליום 31 בדצמבר 2017, לכלל ביטוח עודף הון הן בהתחשב בהוראות בתקופת הפריסה והן ללא ההוראות בתקופת הפריסה. לפרטים נוספים ראה סעיף 3.3.3 לדוח הדירקטוריון.

הנתונים לעיל לא בוקרו ולא נסקרו על ידי רואי החשבון המבקרים במסגרת ביקורת הדוח הכספי.

(ג) פרטים נוספים אודות משטר כושר פירעון כלכלי

הוראות משטר כושר פירעון כלכלי קובעות הנחיות לחישוב על בסיס כלכלי של ההון העצמי וההון הנדרש לכושר פירעון.

1. בהתאם להוראות משטר כושר פירעון כלכלי, ככלל, סעיפי המאזן הכלכלי מחושבים לפי שווי כלכלי, ובפרט ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על בסיס הערכה מיטבית של מכלול התזרימים העתידיים הצפויים מהעסקים הקיימים, ללא מרווחי שמרנות, ובתוספת מרווח סיכון (Risk Margin), המשקף את עלות ההון הכוללת שהיה מצופה שחברת ביטוח אחרת או מבטח משנה ידרשו, לצורך קבלת התחייבויות הביטוח של חברת ביטוח, המחושבות על בסיס הערכה מיטבית, כהגדרתה בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי. במאזן הכלכלי, ככלל, אין הכרה בנכסים לא מוחשיים, הוא נערך על בסיס הדוחות הכספיים הנפרדים של החברה, בהם כלולות חברות ביטוח בנות אשר נתונין מאוחדים עם נתוני חברת הביטוח, ועל פי ההנחיות אינו כולל את הערך הכלכלי של פעילות הגמל והפנסיה שתחת חברת הביטוח.

2. חישוב ההון הנדרש לכושר פירעון מבוסס על הערכת החשיפה של ההון העצמי הכלכלי לרכיבי סיכון אשר קבועים בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי, אשר הינם סיכונים ביטוחיים, סיכונים ביטוח בריאות, סיכונים ביטוח כללי, סיכונים שוק וסיכונים צד נגדי. רכיבי סיכון אלה כוללים תתי רכיבי סיכון בהתייחס לסיכונים ספציפיים אליהם חשופה חברת הביטוח. הערכת חשיפת ההון העצמי הכלכלי לכל תת רכיב סיכון מתבצעת על בסיס תרחיש שנקבע בהנחיות. קביעת ההון הנדרש לכושר פירעון מבוססת על סכימה של דרישות ההון בגין רכיבי הסיכון ותתי רכיבי הסיכון כאמור, בהתחשב במתאמים המיוחסים להם, ובניכוי התאמה לספיגת הפסדים בשל מס נדחה, כמפורט בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי. בנוסף, כולל חישוב ההון הנדרש לכושר פירעון רכיבים של הון נדרש בגין סיכון תפעולי והון נדרש בגין חברות מנהלות.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון (המשך)

(3) משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II (המשך)

(ג) פרטים נוספים אודות משטר כושר פירעון כלכלי (המשך)

יצוין כי חישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי מבוסס על נתונים ומודלים העשויים להיות שונים מאלה בהם עושה החברה שימוש במסגרת הדיווח הכספי, ואשר מתבססים, בין היתר, על תחזיות והנחות הנשענות, בעיקרן על ניסיון העבר. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מהתחזיות וההנחות אשר שימשו לחישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי. בפרט, וכמפורט בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי, חישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי, מבוסס, במידה רבה, על מודל חישוב הערך הגלום. מודל חישוב הערך הגלום מבוצע בהתאם לפרקטיקה הישום בישראל אשר עקרוניתה וכלליה נקבעו על ידי רשות שוק ההון, אשר אימצה את הכללים והעקרונות שנקבעו בדוח וועדה משותפת של חברות הביטוח ורשות שוק ההון, אשר פעלה בליווי יועצים מישראל ומחו"ל. המודל מבוסס, בין השאר, על מחקרים פנימיים אשר מבטאים את ההערכה המיטבית של החברה וזאת בכפוף להסתייגויות ולמגבלות שנקבעו במסגרת העקרונות והכללים האמורים. החישובים המבוצעים במסגרת חישוב הון הכלכלי ודרישת הון הכלכלית הינם בעלי רמת מורכבות גבוהה. בהתאם, גם הבקרה עליהם היא מורכבת. החברה נערכה תשתיתית לביצוע החישובים והיא ממשיכה בהיערכות להסדרת תהליכי החישוב הנדרשים ובכלל זה חיזוק אפקטיביות הבקרה עליהם. יצוין כי חברות הביטוח המאוחדות נערכות להשלמת ביקורת מלאה עד מועד החישוב של יחס כושר הפירעון ליום 31 בדצמבר 2018, ובמסגרת זו השלימו את עריכתו של דוח מיוחד של רואי החשבון המבקרים, אשר מתייחס לתהליכים ולבקורות שנועדו להבטיח את איכות ושלמות הנתונים ששימשו בחישוב, להיקף ולאיכות התייעוד וכן לפערים לצורך עמידה בביקורת מלאה.

יודגש כי לתוצאות המודלים המשמשים בחישוב הון העצמי המוכר וההון הנדרש לכושר פירעון רגישות גבוהה לתחזיות ולהנחות הכלולות בהם וכן לאופן יישומן של ההנחות. ליחס כושר הפירעון הכלכלי רגישות גבוהה למשתני שוק ולמשתנים אחרים ובהתאם עשוי להיות תנודתי.

עוד יצוין, כי לחברה נמסר מאת רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון (להלן: "הרשות") כי תפעל למינוי של "צוות יישום" אשר ידון בסוגיות מסוימות בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי ובצורך לבצע בו התאמות. בשלב זה החברה אינה יכולה להעריך אם בעקבות פעילותו של צוות היישום תפעל הרשות לביצוע שינויים כאמור ומה תהיה השפעתם של שינויים כאלה על יחס כושר הפירעון של החברה, אם וכאשר יתקבלו.

(ד) סף ההון ומדרג התערבות פיקוחי

הוראות משטר כושר פירעון כלכלי מגדירות, בנוסף להון נדרש לכושר פירעון (SCR) גם סף הון, MCR, אשר לא יפחת מ-25% מההון הנדרש לכושר פירעון בהתאם להוראות בתקופת הפריסה ולא יעלה על 45% ממנו. כמו כן, נקבע מדרג התערבות פיקוחי, לפיו חברה שלא תעמוד ביחס כושר פירעון נדרש או שקיים חשש ממשי לכך שיחס כושר הפירעון שלה יהיה נמוך מהנדרש, תגיש לממונה תוכנית להבטחת עמידתה ביחס כושר פירעון נדרש בתוך 6 חודשים ממועד הגשתה. אם חברת הביטוח לא עמדה בדרישות התוכנית, בהתאם לתנאים המפורטים בהוראות, ישקול הממונה התערבות פיקוחית בהתאם לסמכויותיו. בנוסף, חברה שלא תעמוד בסף הון הנדרש (MCR), או שקיים חשש ממשי לכך שלא תעמוד בסף הון הנדרש, תגיש לאישור הממונה תוכנית להבטחת עמידתה בסף הון הנדרש בתוך שלושה חודשים ממועד הגשתה. אם חברת הביטוח לא עמדה בדרישות התוכנית, בהתאם לתנאים המפורטים בהוראות, ינקוט הממונה בצעדי פיקוח בהתאם לסמכויות המוקנות לו בחוק הפיקוח.

(ה) הרכב הון הכלכלי המוכר

הוראות משטר כושר פירעון כלכלי קובעות הוראות לעניין הרכב הון המוכר על בסיס כלכלי, לפיהן הון העצמי יהיה סך הון רובד 1 והון רובד 2, כהגדרתם בהוראות, כאשר מכשירי הון משני נחות, הון משני מורכב והון שלישוני אשר הונפקו לפני יום 30 ביוני 2017, יסווגו כהון רובד 2 ויכרו בהתאם לתנאים בהם הוכרו ערב מועד זה. בנוסף, נקבע שההיקף המקסימלי של הון רובד 2 יעמוד על שיעור של 40% מההון הנדרש לכושר פירעון. בהתייחס לעמידה בסף הון, נקבע שההיקף המקסימלי של הון רובד 2 יעמוד על שיעור של 20% מסף הון.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון (המשך)

(3) משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II (המשך)

(i) הוראות בתקופת הפריסה

בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי נקבעה תקופת פריסה בה תישמנה ההנחיות הבאות:

1. דרישת הון בגין תת רכיב סיכון מניות, כהגדרתו בהוראות, תגדל באופן הדרגתי במשך שבע שנים החל מיום התחילה, החל משיעור של 22% ועד לשיעורים של 30%, 39% ו-49% להשקעה במניות תשתיות, סוג 1 וסוג 2, בהתאמה. הגידול ההדרגתי יחול גם על ההתאמה האנטי-מחזורית, כהגדרתה בהוראות.
2. ההון הנדרש לכושר פירעון, אשר מחושב בהתאם להוראות הפריסה של תת רכיב סיכון מניות, כמפורט לעיל, יגדל באופן הדרגתי משיעור של 60% מההון הנדרש לכושר פירעון על פי ההוראות, בשיעור של 5% מדי שנה, ועד לעמידה מלאה בחישוב על בסיס נתוני 31 בדצמבר 2024.
3. לעניין הרכב ההון, נקבע שההיקף המקסימלי של הון רובד 2 בתקופת הפריסה יעמוד על שיעור של 50% מההון הנדרש לכושר פירעון בתקופת הפריסה.

(4) דיבידנד

מלבד הדרישות הכלליות וחוק החברות, חלוקת דיבידנד מעודפי הון בחברת ביטוח כפופה גם לדרישות נזילות, עמידה בכללי תקנות ההשקעה והוראות נוספות שמפרסם הממונה מעת לעת. בחודש אוקטובר 2017 נשלח מהממונה מכתב למנהלי חברות הביטוח, לפיו חברת ביטוח רשאית לחלק דיבידנד אם, לאחר ביצוע החלוקה, למבטח יחס הון עצמי מוכר להון עצמי נדרש (להלן: "יחס כושר פירעון"):

- א. בשיעור של 115% לפחות לפי תקנות ההון, או הוראות שיבואו במקומן, וזאת עד למועד קבלת אישור הממונה בדבר ביצוע ביקורת רואה חשבון מבקר על יישום הוראות משטר כושר פירעון כלכלי;
- ב. בשיעור של לפחות 100% לפי הוראות משטר כושר פירעון כלכלי, כשהוא מחושב ללא ההוראות בתקופת הפריסה, ובכפוף ליעד יחס כושר פירעון שקבע דירקטוריון החברה.

כמו כן, על חברת הביטוח למסור לממונה בתוך עשרים ימי עסקים ממועד החלוקה תחזית רווח שנתית של החברה לשנתיים העוקבות למועד חלוקת הדיבידנד; תכנית שרות חוב מעודכנת של החברה שאושרה על ידי דירקטוריון החברה, וכן תכנית שרות חוב מעודכנת של חברת האחזקות המחזיקה בחברה שאושרה על ידי דירקטוריון חברת האחזקות; תכנית ניהול הון שאושרה על ידי דירקטוריון החברה; פרוטוקול הדיון בדירקטוריון החברה בו אושרה חלוקת הדיבידנד, בצרוף חומר הרקע לדיון.

דירקטוריון כלל ביטוח טרם קבע את יעד יחס כושר הפירעון על בסיס הוראות משטר כושר פירעון כלכלי כאמור, קביעה המהווה תנאי מוקדם לחלוקת דיבידנד.

לאמור עשויה להיות השפעה מהותית על יכולתה של החברה לחלק דיבידנד, שתלויה בעיקרה, בחלוקת דיבידנדים מכלל ביטוח לחברה.

(5) היתר שנתן הממונה לבעלי השליטה הקודמים ב-א' די' בי' אחזקות לאחזקת השליטה בחברה ובגופים מוסדיים מאוחדים

כפי שנמסר לחברה, ביום 8 במאי 2014 קיבלו ב"כ בעלי השליטה הקודמים באי די' בי' פתוח (קבוצות גנדן, מנור ולבנת) הודעה מהממונה כי בהמשך להסדר הנושים באי די' בי' אחזקות ומכיוון שחדלו לשלוט בגופים מוסדיים מהקבוצה, בוטלו היתרי השליטה שניתנו להם על-ידי הממונה לאחזקת השליטה בגופים מוסדיים כאמור, ובכלל זה, בין היתר, בכלל ביטוח, בכלל ביטוח אשראי ובכלל פנסיה וגמל ("הגופים המוסדיים") (להלן: "ההיתר"). שבהם התחייבה אי די' בי' אחזקות להשלים (או לפעול שחברות בשליטתה הישירה או העקיפה ישלימו) את ההון העצמי הנדרש מהמבטחים על פי תקנות ההון או כל תקנה או דין אחר שיבואו במקומן, כפוף לכך שתקרת ההתחייבות לא תעלה על 50% מההון הנדרש ממבטח וכן שההתחייבות תמומש רק כאשר ההון העצמי של המבטח יהיה שלילי, ובגובה סכום ההון השלילי, ובלבד שסכום ההשלמה לא יעלה על תקרת ההתחייבות כאמור. בנוסף, התחייבה אי די' בי' אחזקות במסגרת ההיתר, כי היא תשלים (או תפעל שחברות בשליטתה הישירה או העקיפה ישלימו) את ההון העצמי של כלל פנסיה וגמל לסכום הקבוע בתקנות קופות הגמל כפי שיהיו מעת לעת, או כל תקנה או דין אחר שיבואו במקומן ונקבע כי ההתחייבות האמורה (ביחס לגופים המוסדיים) תהיה תקפה כל עוד אי די' בי' אחזקות תהיה בעלת השליטה בגופים המוסדיים.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון (המשך)

לכלל החזקות נמסר עוד כי בהיתר נקבעו תנאים ומגבלות ביחס לאחזקות ושעבודים בשרשרת השליטה בגופים המוסדיים בקבוצה ובעלי השליטה הקודמים נדרשו לשמור על דרישות הון של החברה, כל עוד קיימים שעבודים על אחזקותיהם באמצעי השליטה ב-א די בי אחזקות, כך שההון העצמי של כלל החזקות לא יפחת בכל עת ממכפלת שיעור החזקתה של כלל החזקות בחברה ב-120% מההון העצמי המינימלי שנדרש מהחברה, לפי תקנות ההון. נכון לתום תקופת הדיווח ההון המינימלי הנדרש מכלל החזקות, כמפורט לעיל, הסתכם בסך של כ-2.9 מיליארדי ש"ח. לתום תקופת הדיווח, לכלל החזקות הון עצמי גבוה יותר מדרישה זו. דרישת ההון נבחנת בפועל על-פי הדוחות הכספיים הסקורים או המבוקרים של כלל החזקות.

לאור ביטול היתר השליטה לבעלי השליטה הקודמים קיימת אי בהירות ביחס לתוקפן של דרישות הון שחלות על כלל החזקות מכוחו כאמור.

לפרטים בדבר ההחזקה והשליטה בחברה, ולפרטים בדבר ביטול היתר השליטה ראה ביאור 1.

(6) החברה התחייבה להשלים את ההון העצמי הנדרש מכלל ביטוח אשראי על-פי תקנות ההון עד 50% מההון הנדרש על פי תקנות ההון, אם וכאשר ההון העצמי של כלל ביטוח אשראי יהיה שלילי. ההתחייבות תקפה כל עוד החברה תהיה בעלת השליטה (כהגדרתה בחוק הפיקוח) בכלל ביטוח אשראי. התחייבות זו ניתנה בהתאם לדרישה בהיתר השליטה בכלל ביטוח אשראי, לפיה החברה תדאג להשלמת ההון העצמי הנדרש מכלל ביטוח אשראי על פי תקנות ההון או כל תקנה אחרת שתבוא במקומן בעתיד.

ו. דרישות הון בחברות המנהלות קרנות פנסיה וקופות גמל

תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הון עצמי מזערי הנדרש מחברה מנהלת של קופת גמל או קרן פנסיה), התשע"ב-2012 ותקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל) (תיקון מס' 2), התשע"ב-2012 קובעות דרישות הון מחברה מנהלת בהתאם להיקף הנכסים המנוהלים ולהוצאות השנתיות, אך לא פחות מהון התחלתי בסך 10 מיליוני ש"ח וכן קובעות דרישות נזילות.

חברה מנהלת תהיה רשאית לחלק דיבידנד רק אם הונה העצמי הוא לפחות בגובה ההון העצמי הנדרש ממנה לפי תקנות אלה. כמו כן, תידרש חברה מנהלת להעמיד הון נוסף בגין חברות מנהלות נשלטות.

נכון לתום תקופת הדיווח, לחברות המנהלות שבשליטת כלל ביטוח קיים עודף הון ביחס להון המינימלי הנדרש על פי תקנות ההון לחברות מנהלות.

ביאור 17: התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה⁽¹⁾

ליום 31 בדצמבר					
2017	2018	2017	2018	2017	2018
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
באלפי ש"ח					
ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח					
19,142,770	19,493,404	(46,244)	(13,784)	19,189,014	19,507,188
חוזי ביטוח					
2,334,444	2,358,204	-	-	2,334,444	2,358,204
חוזי השקעה					
21,477,214	21,851,608	(46,244)	(13,784)	21,523,458	21,865,392
סך הכל לפני ניכוי סכומים המופקדים בחברה בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה ⁽¹⁾					
(575)	(1,215)	-	-	(575)	(1,215)
21,476,639	21,850,393	(46,244)	(13,784)	21,522,883	21,864,177
סך הכל חיסכון ארוך טווח					
חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח בריאות (ביאור 21)					
1,687,717	2,001,458	(452,995)	(674,050)	2,140,712	2,675,508
חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (ביאור 19)					
4,409,485	4,001,393	(2,111,212)	(2,105,917)	6,520,697	6,107,310
סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה					
27,573,841	27,853,244	(2,610,451)	(2,793,751)	30,184,292	30,646,995

ביאור 18: התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה⁽¹⁾

ליום 31 בדצמבר					
2017	2018	2017	2018	2017	2018
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
באלפי ש"ח					
ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח					
57,408,152	59,029,589	(180,925)	(173,852)	57,589,077	59,203,441
חוזי ביטוח					
1,721,791	1,781,735	-	-	1,721,791	1,781,735
חוזי השקעה					
59,129,943	60,811,324	(180,925)	(173,852)	59,310,868	60,985,176
סך הכל לפני ניכוי סכומים המופקדים בחברה בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה ⁽¹⁾					
(12,437)	(11,578)	-	-	(12,437)	(11,578)
59,117,506	60,799,746	(180,925)	(173,852)	59,298,431	60,973,598
סך הכל ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח					
חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח בריאות (ביאור 21)					
4,045,516	4,389,696	(10,400)	(11,776)	4,055,916	4,401,472
סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה					
63,163,022	65,189,442	(191,325)	(185,628)	63,354,347	65,375,070

(1) בחוזי ביטוח תלויי תשואה, תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים או צמודים לתשואה שמניבות השקעות מסוימות של החברה בניכוי דמי ניהול. חוזים אלה כוללים, בין היתר, תוכניות ביטוח המזכות/המחייבות את המבוטח בבנוס/מאלוס לפי תוצאות ההשקעות של תיק הפוליסות המשתתפות ברווחי השקעה של החברה. בחוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המבוטח אינם תלויים ברווח או ההפסד מההשקעות שביצעה החברה.

ההבחנה בין חוזים תלויי תשואה לבין חוזים שאינם תלויי תשואה נעשית ברמת הכיסוי הבודד, כך שישנן פוליסות ביטוח עם מספר כסויים אשר חלקם תלויי תשואה וחלקם אינם תלויי תשואה.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

א. התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי סוגים

ליום 31 בדצמבר					
2017	2018	2017	2018	2017	2018
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
באלפי ש"ח					
199,121	176,701	161,310	199,149	360,431	375,850
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה					
3,242,280	2,982,421	1,281,005	1,254,037	4,523,285	4,236,458
תביעות תלויות ופרמיה בחסר					
3,441,401	3,159,122	1,442,315	1,453,186	4,883,716	4,612,308
סך ענפי רכב חובה וחבויות					
1,988,870	1,708,332	356,485	575,942	2,345,355	2,284,274
מתוך זה סך ההתחייבויות בגין ענף רכב חובה					
ענפי רכוש ואחרים					
399,539	380,566	240,419	271,232	639,958	651,798
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה					
13,223	-	-	-	13,223	-
הפרשה לפרמיה בחסר					
555,322	461,705	428,478	381,499	983,800	843,204
תביעות תלויות					
968,084	842,271	668,897	652,731	1,636,981	1,495,002
סך ענפי רכוש ואחרים					
4,409,485	4,001,393	2,111,212	2,105,917	6,520,697	6,107,310
סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי					
הוצאות רכישה נדחות					
44,895	42,296	29,285	35,736	74,180	78,032
ענפי רכב חובה וחבויות (ראה ג' להלן)					
111,532	103,593	53,737	56,241	165,269	159,834
ענפי רכוש ואחרים (ראה ג' להלן)					
156,427	145,889	83,022	91,977	239,449	237,866
סך הכול הוצאות רכישה נדחות					
התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי בניכוי הוצאות רכישה נדחות					
3,396,506	3,116,826	1,413,030	1,417,450	4,809,536	4,534,276
ענפי רכב חובה וחבויות					
856,552	738,678	615,160	596,490	1,471,712	1,335,168
ענפי רכוש ואחרים					
4,253,058	3,855,504	2,028,190	2,013,940	6,281,248	5,869,444
סך הכל התחייבויות בחוזי ביטוח כללי בניכוי הוצאות רכישה נדחות					

ב. התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי שיטות חישובן

ליום 31 בדצמבר					
2017	2018	2017	2018	2017	2018
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
באלפי ש"ח					
3,753,325	3,398,022	1,647,077	1,587,793	5,400,402	4,985,815
הערכות אקטואריות מר יעקב מאוזר ⁽¹⁾					
הפרשות על בסיס הערכות אחרות					
15,297	13,023	31,510	20,506	46,807	33,529
הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות התלויות הידועות					
6,490	4,923	13,477	10,222	19,967	15,145
תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)					
598,660	557,266	401,729	470,381	1,000,389	1,027,647
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה					
695	496	-	-	695	496
הערכות אחרות					
35,018	27,663	17,419	17,015	52,437	44,678
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה) בגין ביטוח סיכוני סחר חוץ					
4,409,485	4,001,393	2,111,212	2,105,917	6,520,697	6,107,310
סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי בישראל					

(1) ראה הצהרות האקטואר הממונה בביטוח כללי בישראל, המצורפות בנספח לדוחות הכספיים. לא קיימת תוספת/גרעיה בין הערכות האקטואריות לבין הסכום שנכלל בדוחות הכספיים.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות

1. ענפי רכב חובה וחבויות

		ליום 31 בדצמבר					
2017	2018	2017	2018	2017	2018		
שייר		ביטוח משנה		ברוטו		באלפי ש"ח	
3,710,269	3,396,506	1,085,836	1,413,030	4,796,105	4,809,536	יתרה לתחילת השנה	
363,733	343,731	270,156	334,226	633,889	677,957	עלות התביעות המצטברת בגין שנת חיתום שוטפת שינוי ביתרות לתחילת שנה כתוצאה מהצמדה למדד ורווח השקעתי לפי הנחת ההיוון הגלומה בהתחייבויות	
53,091	76,424	16,862	31,239	69,953	107,663	השפעת הפרשה בגין וינגרד *	
77,793	(51,696)	28,927	(3,945)	106,720	(55,641)	יתרת השינוי באומדן עלות התביעות המצטברת בגין שנות חיתום קודמות **	
(3,223)	63,000	81,224	(16,332)	78,001	46,668	סך השינוי בעלות התביעות המצטברת	
491,393	431,459	397,169	345,188	888,562	776,647	תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה:	
(4,966)	(2,994)	(901)	(1,989)	(5,867)	(4,983)	בגין שנת חיתום שוטפת	
(800,190)	(708,145)	(69,074)	(338,779)	(869,264)	(1,046,924)	בגין שנות חיתום קודמות	
(805,156)	(711,139)	(69,975)	(340,768)	(875,131)	(1,051,907)	סך תשלומים	
3,396,506	3,116,826	1,413,030	1,417,450	4,809,536	4,534,276	יתרה לסוף השנה	

* לפרטים נוספים ראה ביאור 37(ה)(ה)(2)(4)(ו).

** שינוי באומדן עלות התביעות המצטברות בגין שנות חיתום קודמות נובע בין היתר מגידול בעלות התביעות הפרטניות והשפעתו על המודל האקטוארי.

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות, הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורוחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת (Ultimate) הינה: יתרת תביעות תלויות, הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורוחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות בתוספת סך תשלומי התביעות כולל הוצאות ישירות ועקיפות לישוב תביעות.
3. התשלומים כוללים הוצאות עקיפות לישוב תביעות (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות החיתום.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך)

2. ענפי רכוש ואחרים

ליום 31 בדצמבר					
2017	2018	2017	2018	2017	2018
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
965,075	856,552	490,676	615,160	1,455,751	1,471,712
באלפי ש"ח					
יתרה לתחילת השנה					
614,133	570,562	345,909	268,125	960,042	838,687
עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח					
7,064	(2,109)	34,099	(28,023)	41,163	(30,132)
שינוי בעלות התביעות המצטברות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח					
621,197	568,453	380,008	240,102	1,001,205	808,555
סך השינוי בעלות התביעות המצטברת					
תשלומים ליישוב תביעות במהלך השנה:					
(403,979)	(387,440)	(130,857)	(93,580)	(534,836)	(481,020)
בגין אירועים של שנת הדוח					
(319,701)	(274,562)	(131,041)	(193,376)	(450,742)	(467,938)
בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח					
(723,680)	(662,002)	(261,898)	(286,956)	(985,578)	(948,958)
סך תשלומים					
שינוי בהפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, נטו מהוצאות רכישה נדחות					
2,185	(11,102)	6,374	28,184	8,559	17,082
שינוי בהפרשה לפרמיה בחסר					
(8,225)	(13,223)	-	-	(8,225)	(13,223)
856,552	738,678	615,160	596,490	1,471,712	1,335,168
יתרה לסוף השנה					

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות (כולל צבירה) בתוספת הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח כוללת את יתרת תביעות תלויות (כולל צבירה) לסוף שנת הדוח בתוספת סך תשלומי התביעות בתקופת הדוח לרבות הוצאות ישירות ועקיפות ליישוב תביעות.
3. תשלומים ליישוב תביעות במהלך השנה כוללים תשלומים בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח ובתוספת השינוי בירתת תביעות תלויות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח.
4. התשלומים ליישוב תביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישובן (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות הנזק.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

1ד. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענפים רכב חובה וחבויות בישראל וענפים המוערכים על בסיס שנות חיתום באירופה

ליום 31 בדצמבר 2018											
סך הכל	שנת חיתום										
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	
	(באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2018 ¹)										
	תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה										
	4,983	5,937	3,684	2,212	4,320	4,386	5,285	21,238	6,285	13,159	לאחר שנה ראשונה
		41,551	37,834	33,809	41,607	44,441	53,249	74,913	61,317	78,913	לאחר שנתיים
			123,445	118,579	133,006	139,749	156,346	170,020	156,338	184,531	לאחר שלוש שנים
				217,059	239,269	269,445	273,044	294,051	253,689	313,873	לאחר ארבע שנים
					343,916	387,323	412,280	416,866	353,712	425,484	לאחר חמש שנים
						519,344	561,252	528,149	448,884	521,510	לאחר שש שנים
							674,334	653,978	551,717	619,140	לאחר שבע שנים
								957,292	629,978	713,116	לאחר שמונה שנים
									674,288	766,281	לאחר תשע שנים
										820,914	לאחר עשר שנים
											אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה
	677,959	641,470	647,796	669,938	784,728	884,612	949,138	909,933	953,677	1,020,762	לאחר שנה ראשונה ²
		664,285	635,302	678,707	810,968	869,307	1,025,761	925,378	951,993	1,025,070	לאחר שנתיים
			657,533	644,506	801,361	865,774	1,037,545	993,152	971,257	1,047,944	לאחר שלוש שנים
				672,479	796,889	830,646	960,216	982,157	926,502	1,024,630	לאחר ארבע שנים
					823,318	888,168	1,009,061	986,392	903,484	1,009,952	לאחר חמש שנים
						907,250	1,086,954	1,080,297	857,764	1,004,099	לאחר שש שנים
							1,077,289	1,207,521	862,529	959,656	לאחר שבע שנים
								1,214,211	883,713	977,644	לאחר שמונה שנים
									891,452	1,022,029	לאחר תשע שנים
										996,445	לאחר עשר שנים
(374,811)	-	(22,815)	(9,737)	(2,541)	(12,350)	(41,476)	(117,073)	(232,054)	35,050	28,185	עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה ³
(5.0%)	-	(3.56%)	(1.50%)	(0.38%)	(1.5%)	(4.8%)	(12.2%)	(23.6%)	3.78%	2.75%	שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה, באחוזים
8,582,221	677,959	664,285	657,533	672,479	823,318	907,250	1,077,289	1,214,211	891,452	996,445	אומדן עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2018
4,377,126	4,983	41,551	123,445	217,059	343,916	519,344	674,334	957,292	674,288	820,914	תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018
4,205,095	672,976	622,734	534,088	455,420	479,402	387,906	402,955	256,919	217,164	175,531	סך ההתחייבויות ליום 31 בדצמבר 2018
329,181											תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2008
4,534,276											סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה וחבויות בניכוי הוצאות רכישה נדחות ליום 31 בדצמבר 2018

(1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
 (2) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הרווחה בניכוי הוצאות נדחות.
 (3) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.
 הערה: רמת המובהקות של המודלים האקטואריים גדולה יותר כאשר בוחנים את התפתחות התביעות ברמת סף שנות החיתום. לכן נכון יותר לבחון את התפתחות הערכות החברה ברמת סף שנות החיתום ולא לכל שנת חיתום בנפרד.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ד2. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות

ליים 31 בדצמבר 2018												
סך הכל	שנת חיתום											
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009		
	באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2018 (')											
	תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה											
	2,994	5,025	3,682	2,207	4,320	4,375	5,200	6,941	6,285	13,098	לאחר שנה ראשונה	
		28,886	37,398	33,225	37,550	43,613	49,290	58,434	60,649	78,439	לאחר שנתיים	
			121,025	113,580	123,002	131,618	143,125	150,229	152,159	167,491	לאחר שלוש שנים	
				210,867	227,408	254,184	247,266	268,198	246,517	276,324	לאחר ארבע שנים	
					324,847	362,482	354,915	385,509	341,840	379,126	לאחר חמש שנים	
						466,447	490,962	488,050	435,549	468,964	לאחר שש שנים	
							590,221	602,176	535,338	563,318	לאחר שבע שנים	
								662,485	604,920	645,036	לאחר שמונה שנים	
									647,010	694,309	לאחר תשע שנים	
										725,603	לאחר עשר שנים	
	אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה											
	343,733	368,082	584,465	585,083	678,885	756,539	804,721	763,450	811,496	859,827	לאחר שנה ראשונה (2)	
		395,932	544,963	591,015	669,370	748,977	802,091	767,400	811,200	863,262	לאחר שנתיים	
			565,650	559,250	664,643	753,954	811,371	794,718	830,829	881,303	לאחר שלוש שנים	
				574,295	658,986	717,605	785,709	783,596	816,666	856,879	לאחר ארבע שנים	
					673,083	780,818	782,751	787,488	797,991	850,756	לאחר חמש שנים	
						771,239	869,137	803,801	769,618	852,761	לאחר שש שנים	
							874,654	849,952	773,083	830,751	לאחר שבע שנים	
								850,361	791,178	835,236	לאחר שמונה שנים	
									798,245	838,971	לאחר תשע שנים	
										836,869	לאחר עשר שנים	
	(136,524)	(27,850)	18,815	10,788	(3,713)	(17,285)	(88,945)	(66,765)	18,421	20,010	עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה (3)	
	(2.2%)	(7.57%)	3.219%	1.844%	(0.6%)	(2.3%)	(11.3%)	(8.5%)	2.26%	2.34%	שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה, באחוזים	
	6,684,061	343,733	395,932	565,650	574,295	673,083	771,239	874,654	850,361	798,245	836,869	אומדן עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2018
	3,780,385	2,994	28,886	121,025	210,867	324,847	466,447	590,221	662,485	647,010	725,603	תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018
	2,903,676	340,739	367,046	444,625	363,428	348,236	304,792	284,433	187,876	151,235	111,266	סך ההתחייבויות ליום 31 בדצמבר 2018
	213,150											תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2008
	3,116,826											סך הכל התחייבות בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה וחבויות בניכוי הוצאות רכישה נדחות ליום 31 בדצמבר 2018

- (1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
  - (2) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורוחה בניכוי הוצאות נדחות.
  - (3) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.
- הערבה: רמת המובהקות של המודלים האקטואריים גדולה יותר כאשר בוחנים את התפתחות התביעות ברמת סך שנות החיתום. לכן נכון יותר לבחון את התפתחות הערכות החברה ברמת סך שנות החיתום ולא לכל שנת חיתום בנפרד.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

3ד. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו בענף רכב חובה

ליום 31 בדצמבר 2018												
סך הכל	שנת חיתום											
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009		
	באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2018 ⁽¹⁾											
	תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה											
	2,769	1,920	1,509	1,477	1,670	3,279	2,901	3,768	3,809	10,598	לאחר שנה ראשונה	
		27,492	24,804	24,021	25,142	33,761	34,931	39,862	41,989	63,710	לאחר שנתיים	
			85,122	85,400	85,732	92,560	108,077	109,475	106,746	132,389	לאחר שלוש שנים	
				155,821	161,094	181,050	174,198	190,077	178,192	208,246	לאחר ארבע שנים	
					232,975	254,877	241,545	260,923	232,087	280,259	לאחר חמש שנים	
						322,517	340,331	328,668	285,040	339,817	לאחר שש שנים	
							413,440	410,221	355,969	404,243	לאחר שבע שנים	
								445,920	399,680	460,613	לאחר שמונה שנים	
									421,581	490,567	לאחר תשע שנים	
										506,694	לאחר עשר שנים	
	אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה											
	398,093	390,137	403,625	401,570	477,168	519,061	530,796	524,034	556,579	621,276	לאחר שנה ראשונה ⁽²⁾	
		397,054	374,084	405,362	481,113	510,061	531,895	529,353	565,441	627,471	לאחר שנתיים	
			384,992	397,342	463,648	518,119	544,654	541,256	578,340	641,206	לאחר שלוש שנים	
				428,221	462,151	484,220	511,427	510,639	535,684	596,775	לאחר ארבע שנים	
					467,886	534,265	496,199	505,522	508,197	581,651	לאחר חמש שנים	
						514,247	574,998	515,441	468,918	574,517	לאחר שש שנים	
							563,239	550,142	470,160	551,376	לאחר שבע שנים	
								544,288	478,838	551,155	לאחר שמונה שנים	
									480,655	548,488	לאחר תשע שנים	
										546,753	לאחר עשר שנים	
	21,754	(6,917)	18,633	(26,651)	13,227	3,872	(51,812)	(33,649)	55,029	50,022	עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה ⁽³⁾	
	0.50%	(1.8%)	4.62%	(6.6%)	2.75%	0.75%	(10.1%)	(6.6%)	10.27%	8.38%	שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה, באחוזים	
	4,725,428	398,093	397,054	384,992	428,221	467,886	514,247	563,239	544,288	480,655	546,753	עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר לפני השפעת השינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי 2016
												השפעת שינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי
	4,725,428	398,093	397,054	384,992	428,221	467,886	514,247	563,239	544,288	480,655	546,753	אומדן עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2018
	2,614,331	2,769	27,492	85,122	155,821	232,975	322,517	413,440	445,920	421,581	506,694	תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018
	2,111,097	395,324	369,562	299,870	272,400	234,911	191,730	149,799	98,368	59,074	40,059	סך ההתחייבויות ליום 31 בדצמבר 2018
	146,215											תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2008
	2,257,312											סך הכל התחייבות בגין חוזי ביטוח בענף רכב חובה בניכוי הוצאות רכישה נדחות ליום 31 בדצמבר 2018

- (1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
  - (2) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות נדחות.
  - (3) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.
- הערה: רמת המובהקות של המודלים האקטואריים גדולה יותר כאשר בוחנים את התפתחות התביעות ברמת סך שנות החיתום. לכן נכון יותר לבחון את התפתחות הערכות החברה ברמת סך שנות החיתום ולא לכל שנת חיתום בנפרד.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

4ד. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענף ביטוח רכב חובה

ליום 31 בדצמבר 2018												
שנת חיתום												
סך הכל	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2018 ⁽¹⁾	
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה												
	1,112	1,019	1,509	1,477	1,670	3,279	2,901	3,768	3,809	10,598	לאחר שנה ראשונה	
		14,977	24,804	24,021	25,142	33,761	34,931	39,862	41,989	63,710	לאחר שנתיים	
			85,122	85,400	85,732	92,560	108,077	109,475	106,746	132,389	לאחר שלוש שנים	
				154,899	161,094	177,632	174,198	190,077	178,192	208,246	לאחר ארבע שנים	
					232,975	249,857	241,545	260,923	232,087	280,259	לאחר חמש שנים	
						315,649	338,847	327,719	285,040	338,479	לאחר שש שנים	
							400,960	408,150	355,969	400,192	לאחר שבע שנים	
								440,678	399,680	453,763	לאחר שמונה שנים	
									421,581	483,710	לאחר תשע שנים	
										499,373	לאחר עשר שנים	
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה												
	162,960	199,265	395,093	393,005	465,232	506,061	518,419	513,288	546,767	610,832	לאחר שנה ראשונה ⁽²⁾	
		208,557	362,882	394,596	461,414	496,762	511,359	511,388	549,122	610,633	לאחר שנתיים	
			366,189	369,244	452,073	507,177	524,101	523,622	562,262	624,786	לאחר שלוש שנים	
				387,185	449,075	472,278	501,368	501,705	527,440	582,947	לאחר ארבע שנים	
					461,434	519,767	484,808	496,582	499,816	573,078	לאחר חמש שנים	
						498,348	544,762	494,618	467,745	568,140	לאחר שש שנים	
							532,467	528,957	464,488	544,817	לאחר שבע שנים	
								525,440	472,976	541,598	לאחר שמונה שנים	
									474,989	539,349	לאחר תשע שנים	
										537,378	לאחר עשר שנים	
	77,427	(9,292)	28,904	5,820	(20)	8,829	(31,099)	(23,735)	52,451	45,569	עודף (חסור) לאחר שחרור הצבירה ⁽³⁾	
	1.90%	(4.7%)	7.32%	1.48%	(0.0%)	1.74%	(6.2%)	(4.7%)	9.94%	7.82%	שיעור סטייה לאחר שחרור הצבירה	
	4,154,947	162,960	208,557	366,189	387,185	461,434	498,348	532,467	525,440	474,989	537,378	אומדן עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2018
	2,567,326	1,112	14,977	85,122	154,899	232,975	315,649	400,960	440,678	421,581	499,373	תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018
	1,587,621	161,848	193,580	281,067	232,286	228,459	182,699	131,507	84,762	53,408	38,005	סך ההתחייבויות ליום 31 בדצמבר 2018
	119,662											תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2008
	1,707,283											סך הכל התחייבות בגין חוזי ביטוח בענף רכב חובה בניכוי הוצאות רכישה נדחות ליום 31 בדצמבר 2018

(1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

(2) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הרווחה בניכוי הוצאות נדחות.

(3) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

הערה: רמת המובהקות של המודלים האקטואריים גדולה יותר כאשר בוחנים את התפתחות התביעות ברמת סך שנות החיתום. לכן נכון יותר לבחון את התפתחות הערכות החברה ברמת סך שנות החיתום ולא לכל שנת חיתום בנפרד.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)
ד5. הרכב הרווח (הפסד) כולל בענף רכב חובה (באלפי ש"ח)

שנה	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום קודמות	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום קודמות	שנה באלפי ש"ח
2018	7,280	19,455	(10,753)	27,952	2018
2017	36,198	(73,027)	13,714	(34,927)	2017
2016	(26,936)	81,125	(25,836)	100,272	2016

ד6. נתונים בדבר שנות חיתום 2011-2018 בענף רכב חובה (באלפי ש"ח)

שנות חיתום								באלפי ש"ח
2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
560,332	572,910	568,481	541,154	450,849	443,287	477,281	470,277	פרמיות ברוטו (כולל דמים)
46,073	36,925	30,613	13,756	2,174	8,722	21,628	7,280	רווח (הפסד) כולל בשייר לשנת חיתום מצטבר עד לתאריך הדוח
-	-	-	-	313	-	-	-	כולל יתרות עודף הכנסות על הוצאות בשייר שנזקפו בשנת 2015, ישירות לעודפים בסך
102,908	92,571	68,516	45,021	35,170	28,946	6,704	2,743	השפעת הכנסות מהשקעות על הרווח/ העודף המצטבר לשנת חיתום

ד7. הרכב הרווח (הפסד) כולל בשייר בענף ביטוח סיכוני סחר חוץ (באלפי ש"ח)

סך הכל רווח כולל שדווח	שלא פעילות נכללת בחישוב העתודות	התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים קודמות	רווח (הפסד) כולל בגין שנת החיתום שהשתחררה בשנת הדוח	רווח (הפסד) כולל בגין השנים הפתוחות	שנת הדיווח באלפי ש"ח
9,161	(230)	(471)	9,862	-	2018
9,039	(343)	205	9,177	-	2017
8,514	(85)	49	8,550	-	2016

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ד8. הרכב הרווח (הפסד) כולל בענפי ביטוח חבויות אחרות (באלפי ש"ח)

שנה באלפי ש"ח	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום קודמות	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום קודמות
	ברוטו	בשייר		
2018	(62,058)	(19,028)	(53,597)	(34,549)
2017	(43,053)	(44,839)	(40,199)	21,533
2016	(45,910)	(131,155)	(58,545)	(18,119)

ד9. נתונים בדבר שנות חיתום 2011-2018 בענף ביטוח חבויות אחרות (באלפי ש"ח)

שנות חיתום	באלפי ש"ח							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
פרמיות ביטוח ברוטו (כולל דמים)	401,472	455,291	380,385	373,422	308,799	307,694	307,686	315,462
הפסד כולל בשייר לשנת חיתום מצטבר עד לתאריך הדוח	(94,659)	(105,106)	(72,984)	(47,845)	(43,827)	(60,799)	(57,606)	(53,824)
כולל יתרות עודף הכנסות על הוצאות בשייר בנזקפו בשנת 2015, ישירות לעודפים בסך השפעת הכנסות מהשקעות על הרווח/ העודף המצטבר לשנת חיתום	-	-	-	-	223	-	-	-
	56,963	53,525	33,770	19,584	17,419	14,036	7,072	1,366

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ה1. בדיקת התפתחות הערכת התביעות התלויות ברוטו בענפי רכוש ואחרים

ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	שנת נזק										באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2018 (')
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	
	תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה										
	446,659	503,053	479,647	602,197	564,160	849,044	685,558	776,482	656,711	731,062	לאחר שנה ראשונה
		821,603	807,339	1,037,048	672,504	1,262,111	986,103	1,259,354	987,771	1,021,251	לאחר שנתיים
			879,002	1,095,269	734,144	1,300,799	1,034,045	1,326,724	1,037,900	1,076,547	לאחר שלוש שנים
				1,133,875	771,147	1,340,075	1,054,150	1,351,992	1,085,356	1,100,801	לאחר ארבע שנים
					787,825	1,365,848	1,076,822	1,366,181	1,085,356	1,124,984	לאחר חמש שנים
						1,389,322	1,089,158	1,382,489	1,094,961	1,137,894	לאחר שש שנים
							1,100,485	1,391,571	1,086,346	1,143,991	לאחר שבע שנים
								1,397,658	1,093,335	1,154,147	לאחר שמונה שנים
									1,099,436	1,162,105	לאחר תשע שנים
										1,165,358	לאחר עשר שנים
											תביעות מצטברות (כולל תשלומים)
	801,792	933,346	873,999	1,160,152	965,755	1,401,062	1,157,341	1,419,097	1,214,845	1,264,851	לאחר שנה ראשונה
		936,884	953,865	1,219,526	836,837	1,473,893	1,150,335	1,448,009	1,194,657	1,206,936	לאחר שנתיים
			974,100	1,214,638	847,141	1,450,126	1,158,042	1,420,794	1,156,812	1,176,026	לאחר שלוש שנים
				1,215,241	832,098	1,427,961	1,131,933	1,433,644	1,170,036	1,191,015	לאחר ארבע שנים
					828,028	1,436,583	1,131,712	1,421,365	1,154,177	1,189,588	לאחר חמש שנים
						1,437,123	1,132,781	1,417,501	1,110,770	1,186,637	לאחר שש שנים
							1,127,193	1,424,749	1,116,257	1,183,137	לאחר שבע שנים
								1,414,105	1,120,171	1,180,688	לאחר שמונה שנים
									1,113,005	1,186,097	לאחר תשע שנים
										1,178,220	לאחר עשר שנים
11,025,691	801,792	936,884	974,100	1,215,241	828,028	1,437,123	1,127,193	1,414,105	1,113,005	1,178,220	אומדן עלויות מצטברות ליום 31 בדצמבר 2018
10,221,223	446,659	821,603	879,002	1,133,875	787,825	1,389,322	1,100,485	1,397,658	1,099,436	1,165,358	תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018
804,468	355,133	115,281	95,098	81,366	40,203	47,801	26,707	16,447	13,569	12,862	סך הכל תביעות תלויות בענף ליום 31 בדצמבר 2018
38,736											תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת נזק 2008
843,204											סך הכל תביעות תלויות בענפי רכוש ואחרים ליום 31 בדצמבר 2018

(1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה בכדי לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

2. בדיקת התפתחות הערכת התביעות התלויות בשייר עצמי, בענפי רכוש ואחרים

ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	שנת נזק										באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2018 (')
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	
	תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה										
	435,500	498,978	470,107	596,663	553,342	845,420	659,798	767,631	650,542	721,149	לאחר שנה ראשונה
		673,406	673,660	855,523	546,210	933,746	828,880	990,120	849,563	819,443	לאחר שנתיים
			662,275	755,836	541,931	773,685	797,430	788,168	752,759	783,510	לאחר שלוש שנים
				780,567	567,399	785,816	806,289	787,507	781,903	790,413	לאחר ארבע שנים
					577,510	793,932	822,904	800,233	776,524	810,223	לאחר חמש שנים
						814,259	829,765	816,617	785,203	814,679	לאחר שש שנים
							840,706	821,364	774,707	819,264	לאחר שבע שנים
								827,022	780,426	825,805	לאחר שמונה שנים
									786,614	834,025	לאחר תשע שנים
										836,108	לאחר עשר שנים
											תביעות מצטברות (כולל תשלומים)
	773,378	905,139	829,845	1,070,170	932,020	1,371,390	1,098,642	1,377,134	1,176,695	1,215,203	לאחר שנה ראשונה
		590,577	721,758	821,436	612,219	868,304	859,294	863,864	829,073	814,029	לאחר שנתיים
			687,733	814,457	604,122	840,873	876,126	830,462	792,573	830,162	לאחר שלוש שנים
				810,842	592,449	809,754	844,080	845,316	818,854	841,180	לאחר ארבע שנים
					601,668	836,103	853,946	836,740	818,416	833,892	לאחר חמש שנים
						840,184	865,810	835,614	781,654	835,402	לאחר שש שנים
							858,659	851,578	815,976	835,381	לאחר שבע שנים
								841,081	801,346	832,722	לאחר שמונה שנים
									794,393	848,281	לאחר תשע שנים
7,640,757	773,378	590,577	687,733	810,842	601,668	840,184	858,659	841,081	794,393	842,242	אומדן עלויות מצטברות ליום 31 בדצמבר 2018
7,233,968	435,500	673,406	662,275	780,567	577,510	814,259	840,706	827,022	786,614	836,108	תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018
406,789	337,878	(82,830)	25,457	30,275	24,158	25,924	17,954	14,059	7,779	6,134	סך הכל תביעות תלויות בענף ליום 31 בדצמבר 2018
54,916											תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת נזק 2008
461,705											סך הכל תביעות תלויות בענפי רכוש ואחרים ליום 31 בדצמבר 2018

(1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה בכדי לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות

נתונים ליום 31 בדצמבר 2018:

פוליסות ללא מרכיב חיסכון סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					באלפי ש"ח
סך הכל	קבוצתי	פרט	משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת (' 1990	
			תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה			
							1. לפי חשיפה ביטוחית
							התחייבויות בגין חוזי ביטוח קצבה ללא מקדמים מובטחים
612,452	-	-	612,452	-	-	-	קצבה עם מקדמים מובטחים
35,452,181	-	-	-	-	24,501,007	10,951,174	עד חודש מאי 2001
20,880,456	-	-	16,187,765	49,117	4,643,574	-	מחודש יוני 2001
5,575,009	-	-	264,986	-	1,964,042	3,345,981	קצבה בתשלום
11,339,153	-	-	2,225,146	-	6,896,834	2,217,173	הוני (ללא אופציה לקצבה)
2,564,398	-	-	12,020	-	766,959	1,785,419	עתודה משלימה לגמלאות ⁽²⁾
2,286,980	293,475	580,137	597,538	2,832	665,462	147,536	מרכיבי סיכון אחרים
78,710,629	293,475	580,137	19,899,907	51,949	39,437,878	18,447,283	סך הכל בגין חוזי ביטוח
1,784,345	-	-	1,781,735	2,610	-	-	התחייבויות בגין חוזי השקעה בביטוח חיים
80,494,974	293,475	580,137	21,681,642	54,559	39,437,878	18,447,283	סך הכל בביטוח חיים
2,355,594							התחייבות בגין חברות מנהלות של גמל שאוחדו ⁽³⁾
82,850,568							סך הכל
							2. לפי חשיפה פיננסית
19,509,798	289,143	386,477	351,215	52,638	288,518	18,141,807	שאינו תלוי תשואה
60,985,176	4,332	193,660	21,330,427	1,921	39,149,360	305,476	תלוי תשואה
80,494,974	293,475	580,137	21,681,642	54,559	39,437,878	18,447,283	סך הכל בביטוח חיים
2,355,594							התחייבות מבטיחות תשואה בגין חברות מנהלות של גמל שאוחדו ⁽³⁾
82,850,568							סך הכל

- (1) המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
- (2) בנוסף לעתודה משלימה לגמלאות הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח קיימת הפרשה בגובה 2,036 מיליוני ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה ביאור 37(ה)(ה1)(א)(4).
- (3) למידע בדבר החשיפה הפיננסית בגין קופת גמל בר א' קרן גמולים, שהחברה ערבה לתשואה מינימלית לעמיתיה, ראה ביאור 37(ד)(1)(ג).

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח (המשך)

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות (המשך)

נתונים ליום 31 בדצמבר 2017:

באלפי ש"ח	פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה						
	פוליסות ללא מרכיב חיסכון סיכון הנמכר כפוליסה בודדת			משנת 2004			
	פרט	קבוצתי	סך הכל	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה	עד שנת 2003	עד שנת (' 1990)
1. לפי חשיפה ביטוחית							
התחייבויות בגין חוזי ביטוח קצבה ללא מקדמים מובטחים	-	-	521,371	-	-	-	-
קצבה עם מקדמים מובטחים	-	-	-	-	24,414,386	10,951,585	-
עד חודש מאי 2001	-	-	14,692,517	103,669	4,354,770	-	-
מחודש יוני 2001	-	-	215,511	-	1,605,859	2,840,617	-
קצבה בתשלום	-	-	2,352,891	-	7,457,536	2,318,936	-
הוני (ללא אופציה לקצבה)	-	-	10,601	-	802,892	1,786,456	-
עתודה משלימה לגמלאות ⁽²⁾	305,443	605,932	553,390	4,022	711,499	168,207	-
מרכיבי סיכון אחרים	305,443	605,932	18,346,281	107,691	39,346,942	18,065,801	-
סך הכל בגין חוזי ביטוח	-	-	1,721,791	2,622	-	-	-
התחייבויות בגין חוזי השקעה בביטוח חיים	305,443	605,932	20,068,072	110,313	39,346,942	18,065,801	-
סך הכל בביטוח חיים	305,443	605,932	20,068,072	110,313	39,346,942	18,065,801	-
התחייבויות בגין חברות מנהלות של גמל שאוחדו ⁽³⁾							
סך הכל							
2. לפי חשיפה פיננסית							
שאינו תלוי תשואה	299,973	419,479	321,235	107,691	311,340	17,731,917	-
תלוי תשואה	5,470	186,453	19,746,837	2,622	39,035,602	333,884	-
סך הכל בביטוח חיים	305,443	605,932	20,068,072	110,313	39,346,942	18,065,801	-
התחייבויות מבטיחות תשואה בגין חברות מנהלות של גמל שאוחדו ⁽³⁾							
סך הכל							

(1) המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
 (2) בנוסף לעתודה משלימה לגמלאות הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח קיימת הפרשה בגובה 1,913 מיליוני ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה ביאור 37(ה)(ה1)(א)(4).
 (3) למידע בדבר החשיפה הפיננסית בגין קופת גמל בר א' קרן גמולים, שהחברה ערבה לתשואה מינימלית לעמיתה, ראה ביאור 37(ד)(1)(ג).

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018:

פוליסות ללא מרכיב חיסכון סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					
		משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת (1990)	באלפי ש"ח	
סך הכל	קבוצתי	פרט	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה			
50,627	-	-	-	-	19,339	31,288	פרמיות ברוטו:
4,466,703	-	-	2,918,885	5,985	1,381,673	160,160	מסורתי/מעורב
1,329,365	81,573	611,943	334,263	382	267,427	33,777	מרכיב החיסכון
5,846,695	81,573	611,943	3,253,148	6,367	1,668,439	225,225	אחר
סך הכל							
437,013	-	-	437,013	-	-	-	תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח ⁽⁴⁾
514,646	-	-	212,603	2,785	221,280	77,978	מרווח פיננסי כולל דמי ניהול ⁽³⁾
5,834,386	67,813	253,321	2,884,899	1,087	1,594,873	1,032,393	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(18,665)	-	-	(18,792)	126	-	-	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה ⁽⁶⁾
107,737	5,022	17,196	(163,772)	9,670	86,619	153,002	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים
35,885	2,274	2,773	2,325	662	1,590	26,261	רווח כולל אחר מעסקי ביטוח חיים
143,622	7,296	19,969	(161,447)	10,332	88,209	179,263	סך הכל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים
(117,074)							רווח מפנסיה וגמל
(3,707)							רווח כולל אחר מפנסיה וגמל
(120,781)							סך הכל הרווח הכולל מפנסיה וגמל
(9,337)							סך הכל הפסד מחיסכון ארוך טווח
22,841							סך הכל הפסד כולל מחיסכון ארוך טווח
569,620	-	82,009	486,747	-	830	34	פרמיה משוננת בגין חוזי ביטוח – עסק חדש ⁽²⁾
469,891	-	-	467,337	-	2,426	128	פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח
-	-	-	-	-	-	-	פרמיה משוננת בגין חוזי השקעה – עסק חדש
368,409	-	-	368,409	-	-	-	פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה
202,339	-	-	202,339	-	-	-	העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ⁽⁵⁾
712,209	-	-	390,166	-	267,503	54,540	העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ⁽⁵⁾

1. המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
 2. הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשוננת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
 3. המרווח הפיננסי כולל רווחים (הפסדים) מהשקעות שנזקפו לרווח כולל אחר, אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים על בסיס הקטנת הזקיפה לחיסכון במערכות החברה.
 4. לא כולל פרמיות בגין חוזי השקעה בקופת גמל מאוחדת (בר א') בסך של 2,451 אלפי ש"ח.
 5. לא כולל ניוד פנימי.
 6. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים מהשקעות בגין חוזי השקעה.

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017:

פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה							באלפי ש"ח
פוליסות ללא מרכיב חיסכון סיכון הנמכר כפוליסה בודדת			משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת 1990 (')	
סך הכל	קבוצתי	פרט	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה			
57,792	-	-	-	-	21,846	35,946	פרמיות ברוטו:
4,156,040	-	-	2,575,968	9,244	1,394,666	176,162	מסורתי/מעורב
1,320,671	90,060	614,269	340,829	151	238,417	36,945	מרכיב החיסכון
5,534,503	90,060	614,269	2,916,797	9,395	1,654,929	249,053	אחר
סך הכל							
290,982	-	-	290,982	-	-	-	תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח ⁴
1,016,464	-	-	196,756	1,119	558,219	260,370	מרווח פיננסי כולל דמי ניהול ³
10,236,916	72,686	282,345	3,843,002	10,239	4,898,629	1,130,016	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
114,449	-	-	114,427	22	-	-	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה ⁶
235,675	20,639	43,881	(167,245)	1,599	229,501	107,300	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים
31,034	1,739	2,311	1,885	736	1,904	22,459	רווח כולל אחר מעסקי ביטוח חיים
266,709	22,378	46,192	(165,360)	2,335	231,405	129,759	סך הכל רווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים
(95,049)							רווח מפנסיה וגמל
4,881							רווח כולל אחר מפנסיה וגמל
(90,168)							סך הכל הרווח הכולל מפנסיה וגמל
140,626							סך הכל הפסד מחיסכון ארוך טווח
176,541							סך הכל הפסד כולל מחיסכון ארוך טווח
541,124	-	80,125	459,617	-	1,347	35	פרמיה משוננת בגין חוזי ביטוח – עסק חדש ²
308,366	-	-	305,583	-	2,627	156	פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח
25	-	-	25	-	-	-	פרמיה משוננת בגין חוזי השקעה – עסק חדש
208,725	-	-	208,725	-	-	-	פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה
38,772	-	-	38,772	-	-	-	העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ⁵
557,982	-	-	300,331	-	225,279	32,372	העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ⁵

1. המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיעדות.
2. הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשוננת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
3. המרווח הפיננסי כולל רווחים (הפסדים) מהשקעות שנזקפו לרווח כולל אחר, אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים על בסיס הקטנת הזקיפה לחיסכון במערכות החברה.
4. לא כולל פרמיות בגין חוזי השקעה בקופת גמל מאוחדת (בר א') בסך של 2,532 אלפי ש"ח.
5. לא כולל ניווד פנימי.
6. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים מהשקעות בגין חוזי השקעה.

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)
נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016:

פוליסות ללא מרכיב חיסכון סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				
		משנת 2004		עד שנת	עד שנת	עד שנת
סך הכל	קבוצתי	פרט	תלוי תשואה	תלוי תשואה שאינו	2003	1990 (1)
באלפי ש"ח						
פרמיות ברוטו:						
56,533	-	-	-	-	24,037	32,496
3,672,728	-	-	2,129,830	11,718	1,353,781	177,399
1,269,353	103,160	552,660	284,778	1,127	276,860	50,768
4,998,614	103,160	552,660	2,414,608	12,845	1,654,678	260,663
סך הכל						
469,704	-	-	469,704	-	-	-
685,681	-	-	179,196	1,281	302,883	202,321
6,699,442	77,708	276,988	2,620,699	10,992	2,584,299	1,128,755
30,217	-	-	30,200	17	-	-
(131,746)	15,149	(1,885)	(168,766)	5,919	74,279	(56,442)
19,069	1,109	1,411	1,124	629	1,280	13,516
(112,677)	16,258	(474)	(167,642)	6,548	75,559	(42,926)
סך הכל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים						
51,513	רווח מפנסיה וגמל (*)					
37	רווח כולל אחר מפנסיה וגמל (*)					
51,550	סך הכל הרווח הכולל מפנסיה וגמל					
(80,233)	סך הכל הפסד מחיסכון ארוך טווח					
(61,127)	סך הכל הפסד כולל מחיסכון ארוך טווח					
487,423	-	82,339	403,728	-	1,307	49
182,587	-	-	179,374	-	3,070	143
4,735	-	-	4,735	-	-	-
358,370	-	-	358,370	-	-	-
22,464	-	-	22,464	-	-	-
370,907	-	-	223,361	-	131,632	15,914

1. המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
2. הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשוננת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
3. המרווח הפיננסי כולל רווחים (הפסדים) מהשקעות שנזקפו לרווח כולל אחר, אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים על בסיס הקטנת הזקיפה לחיסכון במערכות החברה.
4. לא כולל פרמיות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (5)
5. לא כולל נידוד פנימי.
6. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים מהשקעות בגין חוזי השקעה.

ביאור 21: נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח

1. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה פיננסית

ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	מחלות ואשפוז (*)		סיעודי		באלפי ש"ח
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט	
4,401,472	-	-	3,582,668	818,804	תלוי תשואה
2,675,508	40,305	470,829	1,316,011	848,363	אחר
7,076,980	40,305	470,829	4,898,679	1,667,167	סך הכל התחייבויות ביטוחיות

ליום 31 בדצמבר 2017

סך הכל	מחלות ואשפוז (*)		סיעודי		באלפי ש"ח
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט	
4,055,916	-	-	3,266,758	789,158	תלוי תשואה
2,140,712	39,680	390,150	1,020,079	690,803	אחר
6,196,628	39,680	390,150	4,286,837	1,479,961	סך הכל התחייבויות ביטוחיות

(* ראה פירוט בסעיף א(3) להלן.)

2. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה ביטוחית

ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	מחלות ואשפוז		סיעודי		באלפי ש"ח
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט	
1,135,895	-	6,713	992,267	136,915	עתודה לתביעות בתשלום
5,941,085	40,305	464,116	3,906,412	1,530,252	מרכיבי סיכון אחרים
7,076,980	40,305	470,829	4,898,679	1,667,167	סך הכל התחייבויות ביטוחיות

הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח מחלות ואשפוז לז"א הינו הוצאות רפואיות ולז"ק הינו נסיעות לחו"ל.

ליום 31 בדצמבר 2017

סך הכל	מחלות ואשפוז		סיעודי		באלפי ש"ח
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט	
924,125	-	6,267	808,368	109,490	עתודה לתביעות בתשלום
5,272,503	39,680	383,883	3,478,469	1,370,471	מרכיבי סיכון אחרים
6,196,628	39,680	390,150	4,286,837	1,479,961	סך הכל התחייבויות ביטוחיות

הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח מחלות ואשפוז לז"א הינו הוצאות רפואיות ולז"ק הינו נסיעות לחו"ל.

ביאור 21: נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות (המשך)

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח (המשך)

3. להלן ההרכב ובסיס ההערכה בענף מחלות ואשפוז

ליום 31 בדצמבר							
2017		2018		2017		2018	
שייר		ביטוח משנה		ברוטו		באלפי ש"ח	
20,412	21,192	-		20,412	21,192	הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	
220,775	264,747	10,095	12,045	230,870	276,792	עתודות ביטוח והפרשה לפרמיה בחסר	
165,908	200,506	12,640	12,644	178,548	213,150	תביעות תלויות	
407,095	486,445	22,735	24,689	429,830	511,134	סך הכל ענף מחלות ואשפוז *	
386,683	465,253	22,735	24,689	409,418	489,942	(* מזה - הערכות אקטוארית	
						הפרשות על בסיס הערכות אחרות:	
20,412	21,192			20,412	21,192	הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	
407,095	486,445	22,735	24,689	429,830	511,134	סך הכל ענף מחלות ואשפוז	

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות

נתונים ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	מחלות ואשפוז		סיעודי		באלפי ש"ח
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט	
2,107,775	⁽¹⁾ 118,946	⁽¹⁾ 812,682	919,513	256,634	פרמיות ברוטו
1,822,451	54,569	419,689	1,103,958	244,235	תשלומים ושינויים בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
(135,499)	16,908	11,518	(117,552)	(46,373)	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות
(29,613)	(265)	(9,249)	(12,181)	(7,918)	רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות
(165,112)	16,643	2,269	(129,733)	(54,291)	סך הכל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות
168,510		⁽²⁾ 147,041		21,469	פרמיה פרט משוננת - חדשה

(1) מתוך זה פרמיות פרט בסך של 725,433 אלפי ש"ח ופרמיות קבוצתי בסך 206,195 אלפי ש"ח.
 (2) לא כולל בענפים: שיניים, עובדים זרים, נסיעות לחו"ל וישראלים בחו"ל.

נתונים ליום 31 בדצמבר 2017

סך הכל	מחלות ואשפוז		סיעודי		באלפי ש"ח
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט	
1,917,128	⁽¹⁾ 123,462	⁽¹⁾ 747,355	801,855	244,456	פרמיות ברוטו
1,654,538	59,223	358,948	1,006,975	229,392	תשלומים ושינויים בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
129,107	14,277	83,076	5,088	26,666	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות
54,640	(93)	11,334	26,447	16,952	רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות
183,747	14,184	94,410	31,535	43,618	סך בכל הרווח הכולל מעסקי ביטוח בריאות
166,183		⁽²⁾ 147,744		18,439	פרמיה פרט משוננת - חדשה

(1) מתוך זה פרמיות פרט בסך של 655,049 אלפי ש"ח ופרמיות קבוצתי בסך 215,768 אלפי ש"ח.
 (2) לא כולל בענפים: שיניים, עובדים זרים, נסיעות לחו"ל וישראלים בחו"ל.

ביאור 21: נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

נתונים ליום 31 בדצמבר 2016

סך הכל	מחלות ואשפוז		סיעודי		באלפי ש"ח
	ז"ק	ז"א	קבוצתי	פרט	
1,798,880	141,749 ⁽¹⁾	668,887 ⁽¹⁾	752,455	235,789	פרמיות ברוטו
1,227,856	71,825	322,569	644,457	189,005	תשלומים ושינויים בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
202,618	20,615	91,157	83,632	7,214	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות
13,473	322	1,331	7,543	4,277	רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות
216,091	20,937	92,488	91,175	11,491	סך הכל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות
148,684		132,484 ⁽²⁾	-	16,200	פרמיה פרט משוננת – חדשה

(1) מתוך זה פרמיות פרט בסך של 569,306 אלפי ש"ח ופרמיות קבוצתי בסך 241,330 אלפי ש"ח.
 (2) לא כולל בענפים: שיניים, עובדים זרים, נסיעות לחו"ל וישראלים בחו"ל.

ביאור 22: תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וביטוח בריאות

ביטוח בריאות	מגזר חיסכון ארוך טווח			באלפי ש"ח
	סך הכל	חוזי השקעה	חוזי ביטוח	
5,430,323	75,145,476	4,355,795	70,789,681	יתרה ליום 1 בינואר 2017
309,573	5,142,423	295,381	4,847,042	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה ⁽¹⁾
396,577	4,728,035	293,515	4,434,520	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות ⁽²⁾
-	(767,572)	(28,497)	(739,075)	קישור בגין דמי ניהול מצבירה
-	(4,150,508)	(818,039)	(3,332,469)	קישור בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
(*14,731)	327,181	-	(** 327,181)	שינויים בגין שינוי בהנחות
45,424	409,291	(41,919)	451,210	שינויים אחרים ⁽³⁾
6,196,628	80,834,326	4,056,236	76,778,090	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
50,682	918,002	140,380	777,622	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה ⁽¹⁾
508,725	5,099,788	439,465	4,660,323	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות ⁽²⁾
-	(439,222)	(25,140)	(414,082)	קישור בגין דמי ניהול מצבירה
-	(3,913,307)	(471,002)	(3,442,305)	קישור בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
(* 161,396)	(214,512)	-	(** (214,512)	שינויים בגין שינוי בהנחות
159,549	565,493	-	565,493	שינויים אחרים ⁽³⁾
7,076,980	82,850,568	4,139,939	78,710,629	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

* נגזר מהניסיון שנצבר בדבר עלות ושכיחות התביעות והשפעתן על התוצאות הצפויות. יצוין שהשפעה בשנת 2018, בשייר הינה בסך של כ- 102 מיליוני ש"ח.

** ראה ביאור 37(ה)1(א) סעיף ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות.

- (1) סעיף זה כולל ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה בגין היתרה לתחילת השנה, בתוספת ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה בגין הפרמיות לחיסכון בלבד שנרשמו בתקופת הדוח.
- (2) פרמיה זו כוללת את הפרמיה לחיסכון וחלק מהפרמיה במוצרים בעלי פרמיה קבועה בניכוי דמי ניהול הנגבים כשיעור מהפרמיה ואיננה כוללת את כל הפרמיה שנרשמה כהכנסה.
- (3) הסעיף כולל שינויים בעתודה בגין תביעות תלויות, רזרבה לתביעות עתידיות, IBNR, קיצבאות בתשלום וכדומה, על פי ההנחות שהיו בשימוש בסוף השנה הקודמת. בנוסף, הסעיף כולל גם את השפעת הריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה שלא נכללו בסעיף "ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה", כגון: ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה על תשלומי תביעות ועל פרמיות שאינן לחיסכון.

ביאור 23: מיסים על הכנסה

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה

1. כללי

החברה, חברת הביטוח המאוחדת, החברות לניהול קרנות פנסיה וקופות גמל, הינן "מוסד כספי" כהגדרתו בחוק מס ערך מוסף, התשל"ו-1975. המס החל על הכנסות של מוסדות כספיים מורכב ממס חברות וממס רווח.

על הכנסות יתר החברות המוחזקות בישראל, חל מס חברות.

2. הסדרי מס ייחודיים לענף הביטוח

בין התאחדות חברות הביטוח לבין שלטונות המס קיים הסכם (להלן: "**הסכם המס**") המתחדש ומתעדכן מדי שנה, המסדיר סוגיות מס ייחודיות לענף. הסדרי המס מתייחסים בין היתר לנושאים הבאים:

א. הוצאות רכישה נדחות (DAC) - הוצאות ישירות של חברות ביטוח לרכישת חוזי ביטוח חיים, בגין שנות חיתום עד וכולל 2014, יותרו בניכוי לצורכי מס בחלקים שווים בפריסה על פני ארבע שנים ובגין שנות חיתום 2015 עד וכולל 2020 על פני עשר שנים. הוצאות כאמור המתייחסות לחוזי ביטוח חיים שבוטלו תותרנה בניכוי בשנת הביטול. הוצאות רכישה של חוזי פנסיה וגמל (כהגדרתן בהסכם) בגין שנות חיתום 2015 עד וכולל 2020 יותרו בניכוי לצורכי מס בחלקים שווים בפריסה על פני 10 שנים או בהתאם לפריסתם בספרים, על פי בחירת החברה. לא תותר הקדמת הוצאה בגין חוזי פנסיה וגמל שבוטלו.

הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואשפוז מופחתות על פני תקופה של 6 שנים, בדומה לשיעור ההפחתה בספרים.

ב. ייחוס הוצאות להכנסות מועדפות - להכנסות המתקבלות בכלל ביטוח החייבות בשיעורי מס מופחתים או הפטורות ממס (להלן: "**הכנסות מועדפות**") יתבצע ייחוס הוצאות שמשמעותו הפיכת חלק מההכנסות המועדפות להכנסות חייבות במס מלא, בהתאם לשיעור הייחוס. שיעור הייחוס שנקבע בהסכם תלוי במקור הכספים המניבים את ההכנסות המועדפות.

ג. אופן מיסוי הכנסות מנכסים המוחזקים כהשקעות חופפות להתחייבויות תלויות תשואה.

ד. הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות - יבוצע תאום חלקי של הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בתחום ביטוח כללי ובריאות, בגין כל שנת חיתום החל משנת 2013 עד שנת 2020, הסכום שתואם יוכר לצורכי מס על פני שלוש שנים החל מהשנה העוקבת לשנת התאום.

ה. מיסוי ניירות ערך סחירים ונגזרים - הוסכם כי הכנסות ו/או הוצאות מניירות ערך ידווחו לצורכי מס על בסיס מימוש. למעט החריגים הבאים:

- הפרשי הצמדה, ריבית והפחתת ניכיון בגין אג"ח סחירים ידווחו על בסיס צבירה.
- ירידת ערך שנזקפה לרווח והפסד לא תחשב כהפסד לצרכי מס אלא על בסיס מימוש.
- הכנסות ו/או הוצאות בגין נגזרים על סוגיהם השונים ידווחו על בסיס צבירה.

ההפרשה למס והמיסים הנדחים בדוחות הכספיים לשנים 2017-2018 חושבו בהתאם לעקרונות ההסכם האמור לעיל.

ביאור 23: מיסים על הכנסה (המשך)

ב. שיעורי המס החלים על חברות הקבוצה

1. המס הסטטוטורי החל על מוסדות כספיים ובכללם החברה, המהווים את עיקר פעילות הקבוצה, מורכב ממס חברות וממס רווח.
2. עדכון מס חברות

בדצמבר 2016 אישרה מליאת הכנסת את חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2017 ו- 2018) התשע"ז-2016 אשר פורסם ברשומות ביום 29 לדצמבר. במסגרת החוק שאושר הופחת מס החברות החל מיום 1 בינואר 2017 לשיעור של 24% (במקום 25%) והחל מיום 1 בינואר 2018 לשיעור של 23%.

להלן שיעורי המס הסטטוטוריים החלים על מוסדות כספיים ובכללם החברה, בהתאם לאמור לעיל:

שנה	שיעור מס חברות	שיעור מס רווח	שיעור מס כולל במוסדות כספיים
	אחוזים		
2016	25.00	17.00	35.90
2017	24.00	17.00	35.04
2018 ואילך	23.00	17.00	34.19

המיסים השוטפים לתקופות המדווחות מחושבים בהתאם לשיעורי המס המוצגים בטבלה לעיל.

ג. מרכיבי הוצאות (הכנסות) מיסים על הכנסה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
הוצאות (הכנסות) מיסים שוטפים			
(8,230)	102,976	3,694	בגין התקופה השוטפת
(7,045)	(10,608)	(12,190)	התאמות בגין שנים קודמות, נטו
(15,275)	92,368	(8,496)	סך הכל הוצאות (הכנסות) מיסים שוטפים
הוצאות (הכנסות) מיסים נדחים			
17,492	(22,133)	(77,792)	יצירה והיפוך של הפרשים זמניים
1,617	-	-	התאמות בגין שנים קודמות, נטו
(21,906)	-	-	התאמת יתרות המיסים הנדחים בעקבות שינוי בשיעורי המס
(2,797)	(22,133)	(77,792)	סך הכל הוצאות (הכנסות) מיסים נדחים
(18,072)	70,235	(86,288)	סך הכל מיסים על הכנסה

ביאור 23: מיסים על הכנסה (המשך)

ד. מרכיבי מיסים על הכנסה בגין מרכיב רווח כולל אחר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	באלפי ש"ח
(6,710)	(7,169)	6,574	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ נכסים פיננסיים זמינים למכירה רווחים (הפסדים) אקטוארים מתוכנית הטבה מוגדרת
(3,271)	99,492	(44,647)	
711	738	2,104	
(9,270)	93,061	(35,969)	סך הטבת המס (הוצאת מס) בגין מרכיבי רווח כולל אחר

ה. התאמה בין המס התיאורטי על הרווח לפני מיסים על הכנסה לבין הוצאות המיסים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	באלפי ש"ח
71,265	264,036	(187,391)	רווח לפני מיסים על הכנסה
35.90%	35.04%	34.19%	שיעורי המס הסטטוטוריים החלים על חברות ביטוח
25,582	92,525	(64,065)	מס מחושב לפי שיעור המס העיקרי של החברה
(254)	(363)	(64)	תוספת (חיסכון) בחבות המס בגין: התאמה בגין שיעור מס נמוך יותר בחברות מוחזקות שאינן חברות ביטוח נטרול מס מחושב בגין חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני
(12,085)	(8,872)	8,407	הפרשים במדידת נכסים והתחייבויות לצרכי מס ולצרכי הדוחות המותאמים
3,503	5,436	5,042	הפרש בגין שיעור המס המשמש לחישוב המיסים הנדחים
(475)	(3,893)	(698)	הכנסות משכר דירה פטורות מס רווח
(3,250)	(2,988)	(2,738)	הכנסות פטורות ממס
(7,376)	(5,413)	(21,902)	הוצאות לא מוכרות
1,957	3,969	2,929	הוצאות לא מוכרות
1,662	565	(57)	הוצאות לא מוכרות בגין תשלום מבוסס מניות (ראה ביאור 39)
-	(122)	(952)	ניצול הפסדים והטבות משנים קודמות בגינם לא נרשמו מיסים נדחים
(5,429)	(10,608)	(12,190)	מיסים בגין שנים קודמות
(21,907)	-	-	עדכון יתרות מיסים נדחים בגין שינויים בשיעורי המס
(18,072)	70,235	(86,288)	סך הכל מיסים על הכנסה
(25.36%)	26.60%	46.05%	שיעור מס אפקטיבי

ביאור 23: מיסים על הכנסה (המשך)

.1 נכסי והתחייבויות מיסים נדחים

.1 נכסי והתחייבויות מיסים נדחים שהוכרו

נכסי והתחייבויות מיסים נדחים מיוחסים לפריטים הבאים:

סך הכל	אחרים ⁽²⁾	חברות מוחזקות ⁽¹⁾	הטבות עובדים	ניכויים והפסדים להעברה לצרכי מס	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	מכשירים פיננסיים	נדל"ן להשקעה	רכוש קבוע	נכסים בלתי מוחשיים	באלפי ש"ח
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 1 בינואר 2017										
(419,135)	34,482	(3,394)	23,790	29,110	(201,707)	(63,829)	(56,354)	(6,433)	(174,800)	שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד
22,133	12,043	(52)	2,908	(25,854)	40,281	(7,193)	(5,871)	(2,196)	8,067	שינויים אשר נזקפו לרווח כולל אחר
(93,060)	-	-	(754)	-	-	(97,022)	4,716	-	-	מיון מיסים שוטפים למיסים נדחים
(18,501)	7,038	-	-	(2,725)	-	(21,359)	(1,455)	-	-	
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר 2017										
(508,563)	53,563	(3,446)	25,944	531	(161,426)	(189,403)	(58,964)	(8,629)	(166,733)	שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד
77,792	9,778	2,888	1,708	13,285	27,482	10,736	(349)	(1,968)	14,232	שינויים אשר נזקפו לרווח כולל אחר
35,969	(1,264)	-	(1,983)	-	-	42,967	(3,751)	-	-	מיון מיסים שוטפים למיסים נדחים
(5,011)	(6,066)	-	-	425	-	-	1,045	-	(415)	
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר 2018										
(399,813)	56,011	(558)	25,669	14,241	(133,944)	(135,700)	(62,019)	(10,597)	(152,916)	

(1) לימים 31 בדצמבר 2017 ו-2018, לקבוצה יתרת התחייבויות למיסים נדחים בגין הפרש זמני הנובע מהשקעה בחברות מוחזקות אשר הפרש הזמני בגין צפוי להתפרך בעתיד הנראה לעין.

(2) בעיקר נובע מהפרשה לחובות מסופקים.

ביאור 23: מיסים על הכנסה (המשך)

1. נכסי והתחייבויות מיסים נדחים (המשך)

1. נכסי והתחייבויות מיסים נדחים שהוכרו (המשך)

המיסים הנדחים מוצגים בדוח על המצב הכספי כדלקמן:

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
2,770	2,090	נכסי מיסים נדחים
(511,333)	(401,903)	התחייבות בגין מיסים נדחים
(508,563)	(399,813)	סך הכל

2. נכסי מיסים נדחים שלא הוכרו

נכסי מיסים נדחים שלא הוכרו הינם בגין הפריטים הבאים:

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
921	902	הפסדים לצורך מס
3,936	3,936	הפסדי הון והפרש ריאלי מניירות ערך סחירים
4,857	4,838	סך הכל

לפי חוקי המס הקיימים בישראל, אין הגבלת זמן על ניצול הפסדים לצורכי מס ועל ניצול הפרשים הזמניים הניתנים לניכוי. עם זאת נכסי מיסים נדחים לא הוכרו בגין פריטים אלה, כיוון שאין זה צפוי כי תהיה בעתיד הנראה לעין הכנסה חייבת, שכנגדה ניתן יהיה לנצל את הטבות המס.

2. שומות מס

1. שומות מס סופיות:

דוחות המס של חברות הקבוצה עד וכולל שנת המס 2013 נחשבות כשומות סופיות בהתאם להוראות סעיף 145 לפקודת מס הכנסה.

ביאור 24: הטבות לעובדים

הטבות לעובדים כוללות הטבות לאחר סיום העסקה, הטבות בגין פיטורין, הטבות אחרות לטווח ארוך והטבות לטווח קצר וכן תשלומים מבוססי מניות.

לפרטים בדבר הטבות לאנשי מפתח ניהוליים, ראה ביאור 38.

לפרטים בדבר תשלומים מבוססי מניות, ראה ביאור 39.

פירוט		ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	2017	2018	
58,334	54,118			ערך נוכחי של מחויבויות ממומנות
26,961	24,223			ערך נוכחי של מחויבויות בלתי ממומנות
85,295	78,341	א(2)		סך ערך נוכחי של מחויבויות
35,339	34,531	א(2)		שווי הוגן של נכסי התכנית
(416)	(633)	א(2)		ההשפעה של תקרת הנכסים
50,372	44,443			התחייבות שהוכרה בגין תוכנית הטבה מוגדרת
13,251	16,320	ג		התחייבות בגין הטבות אחרות לטווח ארוך
175,208	139,963			התחייבות בגין הטבות לטווח קצר *
238,831	200,726			סך הטבות לעובדים
				מוצג בסעיפים הבאים:
1,144	1,017			חייבים ויתרות חובה
175,821	140,468			זכאים ויתרות זכות
64,154	61,275			התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו

* במסגרת ההתחייבויות בגין הטבות לטווח קצר נכללו התחייבויות בגין שכר, חופשה, תגמולים ומענקים שנתיים לעובדים.

למידע בדבר סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה, ראה ביאורים 17 ו-18.

א. תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה – תוכנית הטבה מוגדרת

לקבוצה תוכניות הטבה מוגדרות בגין מופקדים סכומים בקופות גמל, בקרנות פנסיה, בפוליסות ביטוח מתאימות, ובפוליסות ביטוח שהונפקו על ידי החברה.

דיני העבודה וחוק פיצוי פיטורין, התשכ"ג-1963 (להלן: "חוק פיצוי פיטורין"), בישראל מחייבים את הקבוצה לשלם פיצויים לעובד בעת פיטורין או פרישה. חישוב התחייבות הקבוצה בשל הטבות לעובדים מתבצע על פי הסכם העסקה בתוקף ומבוסס על משכורת העובד אשר, לדעת ההנהלה, יוצרת את הזכות לקבלת הפיצויים.

לפרטים בדבר הסכם קיבוצי ונספח להסכם, לרבות השלכותיו לנושא תשלום פיצוי פיטורים לעובדים, ראה סעיף ד' להלן.

1. הרכב נכסי התוכנית

נכסי התוכנית מורכבים כדלקמן:

ליום 31 בדצמבר		באחוזים
2017	2018	
5	5	קופות מרכזיות לפיצויים
33	33	ביטוחי מנהלים
62	62	קופות גמל וקרנות פנסיה
100	100	סך הכל

ביאור 24: הטבות לעובדים (המשך)

א. תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה – תוכנית הטבה מוגדרת (המשך)

2. התנועה בהתחייבויות (נכסים), נטו בגין תוכניות הטבה מוגדרות ומרכיביו

סך ההתחייבות (הנכס), נטו שהוכרו בגין תוכנית הטבה מוגדרת		שווי הוגן של נכסי תוכנית		מחויבות בגין תוכנית הטבה מוגדרת		באלפי ש"ח
2017	2018	2017	2018	2017	2018	
51,947	50,372	30,389	34,923	82,336	85,295	יתרה ליום 1 בינואר
הוצאה/הכנסה שנזקפה לרווח והפסד⁽¹⁾						
10,178	10,615	-	-	10,178	10,615	עלות שירות שוטף
(4,589)	2,401	-	511	(4,589)	2,912	עלות שירותי עבר
2,292	1,831	1,132	920	3,424	2,751	עלויות/הכנסות ריבית
-	(3,286)	-	(2,137)	-	(5,423)	סילוקים ⁽²⁾
7,881	11,561	1,132	(706)	9,013	10,855	סך הכל הוצאה שנזקפה לרווח והפסד
הוכר ברווח כולל אחר:						
22	-	-	-	22	-	רווחים אקטואריים שנבעו משינויים בהנחות הדמוגרפיות
4,962	(3,827)	-	-	4,962	(3,827)	רווחים אקטואריים שנבעו משינויים בהנחות הפיננסיות ⁽³⁾
(6,027)	(3,269)	-	-	(6,027)	(3,269)	הפסדים (רווחים) אקטואריים אחרים
(825)	319	825	(319)	-	-	התשואה בפועל בניכוי הכנסות ריבית
(1,868)	(6,777)	825	(319)	(1,043)	(7,096)	סך הכל הוכר ברווח כולל אחר
תנועות נוספות						
(2,893)	(5,637)	(2,118)	(5,076)	(5,011)	(10,713)	הטבות ששולמו
(4,695)	(5,076)	4,695	5,076	-	-	סכומים שהופקדו על ידי הקבוצה
(7,588)	(10,713)	2,577	-	(5,011)	(10,713)	סך הכל תנועות נוספות
50,372	44,443	34,923	33,898	85,295	78,341	יתרה ליום 31 בדצמבר

- (1) ההוצאות נכללות במסגרת הוצאות הנהלה וכלליות בדוח רווח והפסד, ראה ביאור 34.
- (2) ביום 29 במרס 2018 נחתם נספח להסכם הקיבוצי, המחיל את הוראות ההסכם על חלק מעובדי הכלל הראשון לרבות החלת סעיף 14.
- (3) כגון ריבית היוון.

ביאור 24: הטבות לעובדים (המשך)

א. תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה – תוכניות הטבה מוגדרת (המשך)

3. הנחות אקטואריות וניתוח רגישות

ההנחות האקטואריות העיקריות לתום תקופת הדיווח (לפי ממוצע משוקלל):

2016	2017	2018	באחוזים
2.64	1.82	2.45	שיעור היוון ריאלי ממוצע ליום 31 בדצמבר ⁽¹⁾
2.00-3.00	2.00-3.00	2.00-3.00	שיעור עליות שכר ריאליות עתידיות

(1) שיעור ההיוון מבוסס על אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה.

שינויים אפשריים באופן סביר בתאריך הדיווח לאחת מההנחות האקטואריות, בהנחה שיתר ההנחות נותרות ללא שינוי, משפיעים על המחויבות להטבה מוגדרת כדלקמן:

ליום 31 בדצמבר			
2017	2018	2017	2018
קיטון באחוז אחד		גידול באחוז אחד	
(6,713)	(5,686)	10,046	8,474
10,507	8,555	(6,960)	(5,690)
		ש"ח	
		שיעור עלויות שכר עתידיות	
		שיעור היוון	

4. השפעת התוכנית על תזרימי המזומנים העתידיים של הקבוצה

לפרטים בדבר הסכם קיבוצי ונספח להסכם, לרבות השלכותיו לנושא תשלום פיצויי פיטורים לעובדים, ראה סעיף ד' להלן.

אומדן החברה להפקדות הצפויות בשנת 2019 בתוכנית הטבה מוגדרת ממומנת לנכסי תוכנית הינן בסך 4,518 אלפי ש"ח.

אומדן הקבוצה לאורך חיי התוכנית (לפי ממוצע משוקלל) לסוף תקופת הדיווח הינו 8.6 שנים (לשנת 2017 8.7 שנים).

5. התשואה בפועל

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
159	2,146	785	התשואה בפועל על נכסי התוכנית

ביאור 24: הטבות לעובדים (המשך)

ב. תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה – תוכנית הפקדה מוגדרת

בקבוצה קיימות תוכניות הפקדה מוגדרת כדלקמן:

1. לגבי מרבית תשלומי הפיצויים, חלים תנאי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, התשכ"ג-1963, על-פיו הפקדותיה השוטפות של החברה בקרנות פנסיה ו/או בפוליסות בחברות ביטוח, פוטרות אותה מכל התחייבות נוספת לעובדים, בגינם הופקדו הסכומים כאמור לעיל בגין זה ראה גם סעיף ד' להלן.
2. הפקדות לתגמולים בישראל.

לפרטים בדבר הסכם קיבוצי ונספח להסכם, לרבות השלכותיו לנושא תשלום פיצויי פיטורים לעובדים, ראה סעיף ד' להלן.

<u>לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר</u>			<u>באלפי ש"ח</u>
2016	2017	2018	
54,942	57,968	70,290	הסכום שהוכר כהוצאה בגין תוכניות להפקדה מוגדרת

ג. התחייבות בגין הטבות אחרות לטווח ארוך

<u>ליום 31 בדצמבר</u>		<u>באלפי ש"ח</u>
2017	2018	
4,657	5,025	התחייבות בגין ימי מחלה
2,334	3,479	התחייבות בגין מענק התמדה
6,260	7,816	התחייבות בגין מענק ותק
13,251	16,320	<u>סך הכל התחייבות שהוכרה בגין הטבות אחרות לטווח ארוך</u>

ד. הסכם קיבוצי בין חברות הקבוצה לבין ההסתדרות וועד העובדים בקבוצה

ביום 20 ביולי 2017 נכנס לתוקפו הסכם קיבוצי ("ההסכם הקיבוצי") שנחתם בין החברות הבנות של החברה, כלל ביטוח, כלל פנסיה וגמל, כלל ביטוח אשראי, כללביט מערכות בע"מ, כלל אשראי ומימון בע"מ וכנף (להלן: "החברות") לבין ההסתדרות וועד העובדים בקבוצה, אשר האריך את ההסכם הקיבוצי הקודם לתקופה של 4 שנים, מיום 1 לינואר 2017 ועד ליום 31 בדצמבר 2020 ("תקופת ההסכם"), בכפוף לשינויים שבוצעו, כמפורט להלן.

ביום 29 במרס 2018 נחתם נספח להסכם הקיבוצי, המחיל את הוראות ההסכם על חלק מעובדי הכלל הראשון, למעט מנהלים בדרג שנקבע, בכפוף לשינויים מסוימים שסוכמו.

עיקרי ההסכם והערכת השלכותיו הכספיות הינם כדלקמן:

1. בחודש יולי בכל שנה, במהלך תקופת ההסכם, תשולמנה תוספות שכר לעובדים, בשיעור ממוצע של 3% משכר הבסיס של העובדים הזכאים להעלאת שכר. ככלל, מחצית מסך תקציב תוספות השכר תשולם כתוספת אחידה ומחציתו תשולם כתוספת דיפרנציאלית לפי החלטת מנהלים.

יצוין בנוסף, כי ככל שהקבוצה תעמוד בתקופת ההסכם ברווח שנתי ממוצע הגבוה מ-342 מיליוני ש"ח תינתן בחודש אפריל 2021 תוספת שכר בהתאם לנוסחה שנקבעה בין הצדדים, ששיעורה המקסימלי הינו 4% מאותו מועד ואילך (תוספת של עד 1% לשנה).

על אף האמור, ככל שהרווח השנתי בשנה כלשהי יהיה נמוך מ-100 מ' ש"ח, התקציב לתשלום תוספות השכר בשנה העוקבת יהיה בשיעור עליית המדד בתקופת 12 החודשים שיסתיימו ב-30.6 בשנה העוקבת בתוספת 0.5%, אולם לא פחות מ-1% ולא יותר מתקציב תוספות השכר הקבוע בהסכם לאותה שנה. ככל שישולם תקציב תוספות מופחת כאמור בשנה כלשהי, יוקצה תקציב נוסף לתוספות שכר במשכורת חודש אפריל 2021 בשיעור ההפרש שבין התקציב ששולם לתקציב שאמור היה להשתלם על פי ההסכם הקיבוצי.

ד. חתימה על הסכם קיבוצי ועל נספח להסכם בין חברות הקבוצה לבין ההסתדרות ועוד העובדים בקבוצה (המשך)

2. מדי שנה, וככל שהרווח השנתי של החברה לא יפחת מ-210 מיליוני ש"ח, ישולם לעובדים תשלום שנתי מיוחד (ללא הפרשות סוציאליות), בשיעור של בין 1.4% מעלות השכר השנתית של העובדים שההסכם הקיבוצי חל עליהם (בגין רווח שנתי שלא יפחת מ-210 מיליוני ש"ח), עד לשיעור מכסימלי של 3% מעלות השכר השנתית האמורה (בגין רווח שנתי שלא יפחת מ-400 מיליוני ש"ח).
  - בנוסף, במקרה בו הרווח השנתי של החברה יהיה לפחות 300 מיליוני ש"ח, ישולם לעובדים תשלום נוסף (ללא הפרשות סוציאליות), בשיעור משתנה (בהתאם לתוצאות), של בין 0.5% (בגין רווח שנתי שלא יפחת מ-300 מיליוני ש"ח) ל-1% (בגין רווח שנתי שלא יפחת מ-400 מיליוני ש"ח). מעלות השכר השנתית של העובדים שההסכם הקיבוצי חל עליהם. תשלום זה יוענק לחלק מן העובדים הזכאים לו בדרך של הקצאת אופציות למניות החברה.
  3. כמו כן, הוסכם על הגדלת השתתפות בגין ארוחות, השתתפות בתשלום קייטנות, תקציב רווחה מוגדל בהשוואה להסכם הקיבוצי הראשון, מענק וותק, מענק התמדה והצטיינות לעובדים שהצטרפו לחברה לאחר נובמבר 2012 והגדלת הפקדות מעסיק לתגמולים.
  4. העלאת שכר המינימום לעובדים חודשיים בחברות ל-6,000 ש"ח, העלאת שכר מינימום לעובדים ותיקים (עובדים העובדים בחברות בין 10 ל-30 שנה) לסכומים שבין 7,000 ש"ח ל-8,500 ש"ח, והעלאת שכר עובדי המוקדים. עלות ההוצאה כאמור תיכלל בתוספות השכר בסעיף 1 לעיל. כן הוסכם על הארכת התקופה לקבלת הקביעות לעובדי חברה חדשים ועל שינויים בהליכי שיפור ביצועים, קודם לפיטורים.
  5. ההסכם מהווה מיצוי טענות ותביעות של כל תביעות הצדדים לתקופת תוקפו של ההסכם, לרבות לעניין הדרישה להענקת תמורה לעובדים בגין מכירת מניות החברה על ידי בעל השליטה בחברה ו/או בגין שינוי שליטה בחברה, ככל שיהיו במהלך תקופת תוקפו של ההסכם. כן נקבע כי יישמר שקט תעשייתי בכל תקופת ההסכם, לרבות לעניין הדרישה להענקת תמורה לעובדים בגין מכירת המניות כאמור.
  6. אומדן הגידול הממוצע בעלות הכוללת של הוצאות כוח אדם של החברה (לא כולל גידול המותנה בעמידה ביעדים כמפורט להלן) בכל שנה משנות ההסכם ביחס לשנה הקודמת הרלוונטית, הינו כ-20 מיליוני ש"ח.
  7. אומדן העלות הממוצעת של הוצאות כוח אדם בכל שנה משנות ההסכם, בגין הרכיבים בהסכם המותנים בעמידת החברה ביעדי הרווח ובהנחה של עמידה ב-100% מיעדי הרווח שיקבעו, הינו כ-18 מיליוני ש"ח.
  8. מעבר לאמור בסעיפים 6 ו-7 לעיל, החברות רשמו הוצאה חד פעמית ברבעון השלישי לשנת 2017, בגין תוכנית פרישה מרצון שהוצעה לעובדים מגיל 60 ומעלה, בסך של כ-23 מיליוני ש"ח.
- ההסכם מסדיר ומחליף גידולים ועלויות הוצאות כוח האדם, ושהיו ניתנות על ידי החברות לולא נחתם, בהתאם להסכם הקיבוצי הקודם במידה ותוקפו היה מוארך.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות

א. התחייבויות פיננסיות

ליום 31 בדצמבר			
שווי הוגן (*)		ערך בספרים	
2017	2018	2017	2018
באלפי ש"ח			
התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת המהוות כתבי התחייבות⁽²⁾			
3,534,690	3,347,438	3,130,426	3,097,877
אגרות חוב			
117,882	114,300	111,938	111,938
הלוואות מתאגידים בנקאיים			
3,652,572	3,461,738	3,242,364	3,209,815
סך הכל התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת⁽¹⁾			
התחייבויות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:			
התחייבויות בשל מכשירים פיננסיים נגזרים ומכירה בחסר			
113,031	269,077	113,031	269,077
חוזים עתידיים			
56,495	37,421	56,495	37,421
עסקאות החלפת ריבית מט"ח (SWAP)			
1,098	3,010	1,098	3,010
אופציות מעו"ף			
-	23,850	-	23,850
אופציות בחו"ל			
66	526	66	526
אחר			
170,690	333,884	170,690	333,884
סך הכל התחייבויות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד⁽²⁾			
3,823,262	3,795,622	3,413,054	3,543,699
סך הכל התחייבויות פיננסיות			
3,570,841	3,382,978	3,169,812	3,136,787
(1) מזה בגין כתבי התחייבויות נדחים המהווים הון קיים			
116,449	239,423	116,449	239,423
(2) מזה בגין התחייבויות תלויות תשואה			

מידע נוסף בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכוני ריבית, מטבע חוץ ונזילות, ניתן בביאור 37(א).

(*) לרבות קירוב לשווי הוגן, כאשר הפער אינו מהותי. למידע נוסף לעניין מדידת שווי הוגן, ראה סעיף ה' להלן.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתבי התחייבות נדחים – הרכב ליום 31 בדצמבר

מספר	תיאור	סוג ריבית	שיעור ריבית שנתית		סחיר/לא סחיר	רמה בהיררכיה שווי הוגן (**)	שיעור ריבית ששימש לחישוב שווי הוגן %	סכום מקורי שהונפק	ערך בספרים ליום 31 בדצמבר		מידע נוסף
			אפקטיבית	נקובה					2018	2017	
									שווי הוגן ליום 31 בדצמבר 2018	שווי הוגן ליום 31 בדצמבר 2017	
									אלפי ש"ח		
	הונפקו בחודש מרס, 2003	קבועה	7.04	7.00	לא סחיר	2	1.95	200,000	14,992	-	(1)
	תעודת התחייבות סדרה א'	קבועה	4.99	4.89	סחיר	1	-	400,000	87,525	72,553	(2)
	הלוואה מבנק	משתנה	2.40	2.40	לא סחיר	2	1.48	111,938	111,938	114,300	(3)
	תעודות התחייבות סדרה ב'	קבועה	5.35	5.20	סחיר	1	-	100,000	13,814	-	(4)
	תעודות התחייבות סדרה ג'	קבועה	2.97-4.35	3.75	סחיר	1	-	774,701	822,291	915,232	(5)
	תעודות התחייבות סדרה ז'	קבועה	2.39-2.45	2.32	סחיר	1	-	364,846	361,335	388,050	(5)
	תעודות התחייבות סדרה ח'	קבועה	2.98-4.31	4.14	סחיר	1	-	469,388	472,618	498,490	(5)
	תעודות התחייבות סדרה ט'	קבועה	2.51-3.84	2.48	סחיר	1	-	423,486	410,781	445,973	(5)
	תעודות התחייבות סדרה י'	קבועה	3.38-4.61	3.92	סחיר	1	-	959,854	947,070	1,027,140	(5)
	סך הכל כתבי התחייבויות							3,804,213	3,242,364	3,461,738	

(* לעניין הכללת כתבי התחייבות נדחים בחישוב ההון המוכר ראה ביאור 16(ה).
 (** להגדרת הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)3).

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתי התחייבות נדחים (המשך)

1. כתי התחייבות הונפקו בחודש מרס 2003 (להלן: "כתי התחייבות 2003"). הקרן נפרעה בעשרה תשלומים שנתיים שווים החל מיום 31 בינואר 2009 עד לשנת 2018. הריבית שולמה מדי שנה החל מיום 31 בינואר 2004.
2. תעודות ההתחייבות (סדרה א') הונפקו, בחודש מאי 2006, הקרן נפרעת ב-11 תשלומים שנתיים שווים בכל אחת מהשנים 2011 עד 2021. הריבית משולמת ב-15 תשלומים שנתיים, ביום 1 ביוני של כל שנה קלנדרית החל משנת 2007 ועד למועד פירעון הסופי בשנת 2021.
3. הלוואה מתאגיד בנקאי מחודש מרס 2015, בסך של כ-112 מיליוני ש"ח, בריבית שנתית בשיעור של פריים + 0.8% (ובמקביל בוצעה עסקת החלפת הריבית המשתנה לריבית קבועה, לתקופה של 6 שנים, באופן שהריבית קבועה לריבית בשיעור של 3.48%). קרן כתב ההתחייבות תיפרע בתשלום חד פעמי, בחלוף 8 שנים ממועד הנפקת כתב ההתחייבות. הריבית נפרעת בפירעונות חצי שנתיים.

א. תנאים נוספים של כתב ההתחייבות:

1. הזכות לפידיון מוקדם

- א. המועד הראשון בו תהא כלל ביטוח רשאית לפרוע בפידיון מוקדם, מלא או חלקי, את כתב ההתחייבות הינו שנתיים לפני מועד פירעון הקרן.
- ב. לאחר המועד הראשון לפידיון מוקדם, קיימת זכות לפידיון מוקדם במועד כל תשלום ריבית.
- ג. ככל שכלל ביטוח לא תנצל את זכותה זו לפירעון מוקדם של תשלום הקרן, אזי החל מהמועד הקובע לפירעון מוקדם, יוגדל המרווח הנקוב בסעיף ב(3) לעיל ב-45 נקודות האחוז (המהווה לא יותר מ-30% ממרווח האשראי המקורי, כהגדרת המונח בחוזר הממונה, במועד חתימתו של כתב ההתחייבות), ויעמוד על פריים בתוספת 1.25% לשנה.
- ד. תנאי לפידיון מוקדם הוא אחד מאלה:

1. במקביל תנפיק החברה מכשיר הון בעל איכות זהה או עדיפה;
2. באישורו מראש של הממונה ובתנאים שיקבע.
3. במידה שההון העצמי של החברה לאחר הפידיון המוקדם, יעלה על 120% מההון העצמי המינימאלי הנדרש ממנה על פי תקנות ההון.

2. בהתקיים אחת מהנסיבות המשהות, המפורטות להלן, ידחה תשלום קרן של כתב ההתחייבות הנדחה:

- א. סכום ההון העצמי המוכר של כלל ביטוח ירד אל מתחת להון המינימאלי הנדרש ממנה, וזאת על פי הדוחות הכספיים האחרונים (שנתיים או רבעוניים) שקדמו למועד פירעון הקרן הרלוונטי, וכלל ביטוח לא ביצעה השלמת הון נכון למועד פרסום הדוח.
- ב. הממונה הורה על דחיית תשלום קרן אם ראה כי קיים חשש ממשי קרוב ליכולתה של כלל ביטוח לעמוד בהון העצמי המינימאלי הנדרש ממנה (לפי תקנות ההון).
- ג. במקרה בו במועד פירעון הקרן של כתב ההתחייבות תתקיימנה נסיבות משהות, פירעון הקרן יידחה עד למועד בו יחדלו להתקיים הנסיבות המשהות, באישור דירקטוריון כלל ביטוח (ובלבד שנמסרה על כך הודעה לממונה שבעה ימי עסקים לפני פירעון התשלום שנדחה והממונה לא הודיע, בתוך התקופה האמורה, על התנגדותו), או עד לתקופה של שלוש שנים ממועד פירעון הקרן הקבוע במקור (להלן: "תקופת דחיית הקרן המרבית"), לפי המוקדם מביניהם (להלן: "המועד החדש לפירעון הקרן"). למען הסר ספק מובהר, כי תשלום קרן ישולם לכל המאוחר במועד החדש לפירעון קרן וזאת גם אם באותו מועד יתקיימו נסיבות משהות.
- ד. סכום קרן שנדחה כאמור לעיל, לא יצבור ריבית פיגורים, אלא יצבור ריבית החל ממועד הדחייה ועד למועד החדש לפירעון הקרן, בשיעור הריבית הנקובה או בשיעור הריבית המעודכנת בגין אי פידיון מוקדם של ההלוואה.

- ב. כתב ההתחייבות הוא בעל מעמד שווה לכתבי התחייבות נדחים ולרכיבים ומכשירים שכללו בהון המשני ו/או השלישוני של כלל ביטוח (אולם מובהר כי ככל שיונפקו בעתיד מכשירי הון שלישוני מורכב שיהיו בעלי מעמד קודם להון משני של כלל ביטוח, אזי גם מעמדו של כתב ההתחייבות החדש יהיה קודם לאותם מכשירי הון משני כאמור); בעל מעמד קודם לרכיבים ומכשירים שכללו בהון הראשוני של החברה; ובעל מעמד נדחה ליתר התחייבויותיה של כלל ביטוח כלפי נושיה.

4. תעודות ההתחייבות (סדרה ב') הונפקו בחודש יוני 2009, הקרן נפרעה בשלושה תשלומים שנתיים שווים בכל אחת מהשנים 2016 עד 2018. הריבית על תעודות ההתחייבות שולמה בתשעה תשלומים שנתיים, ביום 9 ביוני של כל שנה קלנדרית החל משנת 2010 ועד למועד פירעון הסופי בשנת 2018.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

5. א. תעודות התחייבות (סדרה ג') הונפקו בחודש יולי 2010, והסדרה הורחבה בחודשים יוני 2011 ודצמבר 2012 במסגרת הקצאות פרטיות ובמאי 2013 במסגרת החלפה. הקרן נפרעת בתשלום אחד ביום 1 באוגוסט 2024, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ו(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 1 בפברואר ו-1 באוגוסט של כל שנה קלנדרית בין השנים 2011 עד 2024.
- ב. תעודות התחייבות (סדרה ז') הונפקו בחודש יולי 2014 והסדרה הורחבה בדצמבר 2016. הקרן נפרעת בתשלום אחד בדצמבר 2026, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ו(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 30 ביוני ו-31 בדצמבר של כל שנה קלנדרית בין השנים 2014 עד 2026.
- ג. תעודות התחייבות (סדרה ח') הונפקו בחודש יולי 2014 והסדרה הורחבה בדצמבר 2016. הקרן נפרעת בתשלום אחד בדצמבר 2025, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ו(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 30 ביוני ו-31 בדצמבר של כל שנה קלנדרית בין השנים 2014 עד 2025.
- ד. תעודות התחייבות (סדרה ט') הונפקו בחודש יולי 2015 והסדרה הורחבה בדצמבר 2016. הקרן נפרעת בתשלום אחד ביולי 2028, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ו(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 31 בינואר ו-31 ביולי של כל שנה קלנדרית בין השנים 2016 עד 2028.
- ה. תעודות התחייבות (סדרה י') הונפקו בחודש יולי 2015 והסדרה הורחבה באפריל 2016. הקרן נפרעת בתשלום אחד ביולי 2027, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ו(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 31 בינואר ו-31 ביולי של כל שנה קלנדרית בין השנים 2016 עד 2027.

ו. תנאים נוספים של תעודות ההתחייבות

1. הזכות לפידיון מוקדם

א. כללביט מימון תהיה רשאית, ללא מתן זכות בחירה למחזיקים בתעודות ההתחייבות ו/או לנאמן, לפדות את תעודות ההתחייבות בפידיון מוקדם, מלא או חלקי, וזאת בהתקיים התנאים הבאים ואישור הממונה (במידה ונדרש):

המועד הראשון בו תהא כללביט מימון רשאית לפרוע בפידיון מוקדם, מלא או חלקי, את תעודות ההתחייבות (להלן, ביחס לכל סדרה: "המועד הראשון לפידיון מוקדם"):

- סדרה ג' - ביום 1 באוגוסט 2021;
- סדרה ז' - ביום 31 בדצמבר 2023;
- סדרה ח' - ביום 31 בדצמבר 2022;
- סדרה ט' - ביום 31 ביולי 2025;
- סדרה י' - ביום 31 ביולי 2024;

לאחר המועד הראשון לפידיון מוקדם, קיימת זכות לפידיון מוקדם במועד כל תשלום ריבית, ביחס לכל תעודת התחייבות מהסדרה הרלוונטית.

ב. ככל שלא תנוצל הזכות לפידיון מוקדם במועד הראשון לפידיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי תעודות ההתחייבות הרלוונטיות על הריבית אותה נושאות תעודות ההתחייבות באותה עת, בגין יתרת התקופה (מהמועד הראשון לפידיון מוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפירעון בפועל), בשיעור של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה ביחס לתעודות ההתחייבות מהסדרה הרלוונטית.

מרווח הסיכון המקורי הינו כדלקמן:

סדרה ג' - 1.50%;

סדרה ז' - 1.35%;

סדרה ח' - 1.05%;

סדרה ט' - 1.83%;

סדרה י' - 1.76%.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

5. (המשך)

1. תנאים נוספים של תעודות ההתחייבות (המשך)

1. הזכות לפידיון מוקדם (המשך)

ג. הסכום המינימאלי לביצוע פדיון מוקדם, לגבי כל אחת מסדרות תעודות ההתחייבות הינו 25,000,000 ש"ח ע.ג. תעודות ההתחייבות מהסדרה הרלוונטית.

ד. תנאי לפדיון מוקדם הוא:

- (1) קבלת אישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככלל, פדיון מוקדם יתאפשר במידה שההון העצמי של כלל ביטוח לאחר הפדיון המוקדם, יעלה על 120% מההון העצמי המינימאלי הנדרש ממנה על פי תקנות ההון. יודגש, כי הוראות הממונה עשויות להשתנות מעת לעת.
- (2) ביחס לסדרות ז', ח', ט' ו-י' ניתן לבצע פדיון מוקדם גם אם במקביל תנפיק החברה מכשיר הון בעל איכות זהה או עדיפה;

2. דחיית תשלומי קרן ו/או ריבית בהתקיים נסיבות משהות

בהתקיים אחת מהנסיבות המשהות, המפורטות להלן, ידחו תשלום קרן ו/או תשלומי ריבית, לפי העניין, בגין תעודות ההתחייבות:

א. ביחס לדחיית תשלומי ריבית בלבד - היעדר רווחים ראויים לחלוקה של כלל ביטוח, כמשמעם בחוק החברות, וזאת על פי הדוחות הכספיים האחרונים (שנתיים או רבעוניים) שקדמו למועד פירעון הריבית הרלוונטי.

ביחס לדחיית תשלום קרן ו/או תשלומי ריבית:

ב. סכום ההון העצמי המוכר של כלל ביטוח ירד אל מתחת להון המינימאלי הנדרש ממנה על פי תקנות ההון, וזאת על פי הדוחות הכספיים האחרונים (שנתיים או רבעוניים) שקדמו למועד פירעון הריבית ו/או הקרן הרלוונטי וביחס לסדרות ז', ח', ט' ו-י' ככל שכלל ביטוח לא ביצעה השלמת הון נכון למועד פרסום הדוח (כהגדרת מונח זה בהנחיית הממונה בדבר "הרכב הון עצמי מוכר של מבטח מחודש אוגוסט 2011").

ג. דירקטוריון כלל ביטוח הורה על דחיית תשלום קרן ו/או ריבית, אם קבע כי יש חשש ממשי קרוב ליכולתה של כלל ביטוח לעמוד בהון המינימאלי הנדרש ממנה על פי תקנות ההון, ובלבד שהתקבל לכך אישור הממונה מראש.

ד. דירקטוריון כלל ביטוח הורה על דחיית תשלום קרן ו/או ריבית, אם קבע כי יש חשש ממשי קרוב ליכולתה של כלל ביטוח לפרוע במועדן התחייבויות שדרגת הקדימות שלהן גבוהה מזו של תעודות ההתחייבות, ובלבד שהתקבל לכך אישור הממונה מראש.

ה. הממונה הורה על דחיית תשלום קרן ו/או ריבית עקב פגיעה משמעותית בהון העצמי המוכר של כלל ביטוח או אם ראה חשש ממשי קרוב ליכולתה של כלל ביטוח לעמוד בהון המינימאלי הנדרש ממנה על פי תקנות ההון.

ו. סכומי קרן ו/או ריבית שנדחו כאמור לעיל, יצברו הפרשי הצמדה, ככל שהקרן המקורית הינה צמודה, החל ממועד הדחייה ועד ליום התשלום בפועל לפי המדד הידוע במועד התשלום בפועל, וכן ריבית החל ממועד הדחייה ועד למועד התשלום בפועל:

1. ביחס לסדרות ז', ח', ט' ו-י' - בשיעור הריבית הנקובה בתנאי תעודות ההתחייבות במועד הדחייה.

2. ביחס לסדרה ג' בשיעור הריבית הנקובה בתנאי תעודת ההתחייבות במועד הדחייה, בתוספת של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה, או ריבית השוק (כהגדרתה בסעיף 3.1.9.3 לתשקיף המדף המתוקן אשר פורסם בימים 12 ו-13 ביולי 2010), לפי השיעור שהסך הנובע ממנו הינו גבוה יותר.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

5. (המשך)

ו. תנאים נוספים של תעודות ההתחייבות (המשך)

3. עמדת ממונה "הגדרת הון מוכר והון נדרש במכשירי הון מורכב"

לאור כניסתו לתוקף של משטר כושר פירעון כלכלי ופרסום חוזר משטר כושר פירעון חשבונאי (ראה ביאור 16(ה) לעיל), בחודש מרס 2018 פרסמה רשות שוק ההון, עמדה לפיה הפרשנות הראויה למונחים "הון נדרש" ו"הון מוכר", הקיימים במכשירי הון מורכב שהונפקו על ידי חברות הביטוח, לעניין נסיבות משהות, תהיה כדלקמן:

א. לגבי חברות ביטוח שלא קבלו את אישור הממונה בדבר ביצוע ביקורת על יישום משטר כושר פירעון כלכלי, המונחים "הון עצמי" ו"הון עצמי נדרש לכושר פירעון" יפורשו בהתאם להוראות חוזר משטר כושר פירעון חשבונאי;

ב. לגבי חברות ביטוח שקיבלו את אישור הממונה בדבר ביצוע ביקורת על יישום משטר כושר פירעון כלכלי, המונח "הון נדרש" (לרבות מונחים דומים) יפורש בהתאם להגדרת המונח "סף הון מינימאלי (MCR)" בגבולו העליון (45% מ-SCR), כשהוא מחושב ללא ההוראות בתקופת הפריסה וללא התאמת תרחיש מניות, והמונח "הון עצמי" (לרבות מונחים דומים) יפורש בהתאם להגדרת המונח "הון עצמי" במשטר כושר פירעון כלכלי.

בהתאם להנחיות רשות שוק ההון, על חברות הביטוח לבצע ביקורת על דוח יחס כושר פירעון כלכלי החל מהדוח בגין נתוני 31 לדצמבר 2018, במהלך שנת 2019.

לאור האמור, ההוראות הרלוונטיות בכתבי ההתחייבות שהונפקו, עד למועד כניסתו לתוקף של משטר כושר פירעון כלכלי, יפורשו בהתאם לנייר העמדה האמור.

ז. בהתאם לתיקון להסכם בין כללביט מימון לבין כלל ביטוח מיום 17 במרס 2014 (להלן: "תיקון ההסכם"), סדר הקדימויות של התחייבויות כלל ביטוח ישונה כדלקמן:

1. הפיקדונות שיופקדו בכלל ביטוח מתמורת הנפקות של כתבי התחייבות שיופקו לאחר מועד תיקון ההסכם, ואשר יחשבו כהון שלישוני מורכב של כלל ביטוח, והתחייבותה של כלל ביטוח למלא אחר תנאיהם של תעודות ההתחייבות האמורות, יהיו בעלי מעמד כדלהלן:

- בעלי מעמד שווה לכתבי התחייבות נדחים שהונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון עד למועד תיקון ההסכם.
- בעלי מעמד שווה לרכיבים ומכשירים שיכללו בהון השלישוני של כלל ביטוח אשר יונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון.
- בעלי מעמד שווה או קודם לרכיבים ומכשירים שיכללו בהון המשני של כלל ביטוח אשר יונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון החל ממועד תיקון ההסכם, הכל כפי שיקבע בתנאי הנפקת כתבי ההתחייבות האמורים (שיוכרו כהון שלישוני מורכב).
- בעלי מעמד קודם לרכיבים ומכשירים שיכללו בהון הראשוני של כלל ביטוח אשר יונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון.
- בעלי מעמד נדחה ליתר התחייבויותיה של כלל ביטוח כלפי נושיה.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

א. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

5. (המשך)

ז. בהתאם לתיקון להסכם בין כללביט מימון לבין כלל ביטוח מיום 17 במרס 2014 (להלן: "תיקון ההסכם"), סדר הקדימויות של התחייבויות כלל ביטוח ישונה כדלקמן: (המשך)

2. הפיקדונות שיופקדו בכלל ביטוח מתמורת הנפקות של כתבי התחייבות שיונפקו לאחר מועד תיקון ההסכם, ואשר יחשבו כהון משני מורכב של כלל ביטוח, והתחייבותה של כלל ביטוח למלא אחר תנאיהם של תעודות ההתחייבות האמורות, יהיו בעלי מעמד כדלהלן:

- בעלי מעמד שווה לכתבי התחייבות נדחים שהונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון עד למועד תיקון ההסכם.
  - בעלי מעמד שווה לרכיבים ומכשירים שיכללו בהון המשני של כלל ביטוח אשר יונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון.
  - בעלי מעמד שווה או נחות לרכיבים ומכשירים שיכללו בהון השלישוני של כלל ביטוח אשר יונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון החל ממועד תיקון ההסכם, הכל כפי שייקבע בתנאי הנפקת כתבי ההתחייבות האמורים (שיוכרו כהון משני מורכב).
  - בעלי מעמד קודם לרכיבים ומכשירים שיכללו בהון הראשוני של כלל ביטוח אשר יונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון.
  - בעלי מעמד נדחה ליתר התחייבויותיה של כלל ביטוח כלפי נושיה.
- מובהר כי דרגת קדימות שנקבעה בכתב התחייבות כלשהו לא תהא ניתנת לשינוי בהנפקת כתב התחייבות מאוחר לו.

6. יתרת כתבי ההתחייבות הנה בניכוי הוצאות הנפקה בסך של כ-11 מיליוני ש"ח המופחתים לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

7. מועדי פירעון

להלן מועדי הפירעון החוזיים של כתבי ההתחייבות הנדחים*:

31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
46,513	17,782	שנה ראשונה
17,539	17,625	שנה שניה
17,381	965,902	שנה שלישית
955,783	465,699	שנה רביעית
2,205,148	1,742,807	שנה חמישית ואילך
3,242,364	3,209,815	סך הכל

* בהנחת פידיון מוקדם, ראה סעיף ב(5)(1) לעיל.

8. תנועה בהתחייבויות הנובעות מפעילויות מימון

סך הכל	ריבית לשלם בגין כתבי התחייבות נדחים	סך הכל כתבי התחייבות	הלוואות	אגרות חוב	
3,355,579	40,246	3,315,333	111,938	3,203,395	יתרה ליום 1 בינואר 2017
(80,023)	-	(80,023)	-	(80,023)	שינויים כתוצאה מתזרימי מזומנים מפעילויות מימון
(120,165)	(120,165)	-	-	-	פירעון הלוואות ריביות ששולמו
(200,188)	(120,165)	(80,023)	-	(80,023)	סך הכל מזומנים שנבעו מפעילויות מימון
2,927	-	2,927	-	2,927	השפעת השינויים במדד
121,664	117,537	4,127	-	4,127	שינויים אחרים
3,279,982	37,618	3,242,364	111,938	3,130,426	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
(50,899)	-	(50,899)	-	(50,899)	שינויים כתוצאה מתזרימי מזומנים מפעילויות מימון
(115,981)	(115,981)	-	-	-	פירעון הלוואות ריביות ששולמו
(166,880)	(115,981)	(50,899)	-	(50,899)	סך הכל מזומנים שנבעו מפעילויות מימון
14,278	-	14,278	-	14,278	השפעת השינויים במדד
118,275	114,203	4,072	-	4,072	שינויים אחרים
3,245,655	35,840	3,209,815	111,938	3,097,877	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. תשקיף מדף

בחודש אפריל 2018 פקע תשקיף המדף של החברה.

ד. דירוג

להלן פרטים בדבר דירוגי החברה וחברות הקבוצה וכן כתבי התחייבות שהונפקו על ידן, נכון למועד פרסום הדוח ושינויים במהלך תקופת הדוח:

תאריך אשרור אחרון	תאריך עדכון אחרון	תחזית	דירוג	שם החברה	חברה מדרגת
אוק-18 ⁽²⁾	דצמ-14	יציבה	(AA+)	(IFSR) ⁽¹⁾	החברה
		יציבה	(AA)	דירוג חוב כתבי התחייבות נדחים	
		יציבה	(AA-)	דירוג חוב (הון משני מורכב)	
נוב-18 ⁽³⁾	יול-14	יציבה	Aa1(hyb)	(IFSR) ⁽¹⁾	החברה
		יציבה	Aa2(hyb)	דירוג חוב- כתבי התחייבות הון משני נחות	
		יציבה	Aa3(hyb)	דירוג חוב- כתבי התחייבות הון משני מורכב	

- (1) דירוג איתנות פיננסית של מבטח.
- (2) בחודש אוקטובר 2017 וכן בחודש אוקטובר 2018, הותירה מעלות את הדירוגים המוצגים בטבלה לעיל.
- (3) בחודש אוקטובר 2017 וכן בחודש נובמבר 2018, הותירה מידרוג את הדירוגים המוצגים בטבלה לעיל.

ה. שווי הוגן של התחייבויות בשל מכשירים פיננסיים נגזרים ומכירה בחסר

- (1) מדידת שווי הוגן
 השווי ההוגן של התחייבויות פיננסיות נקבע תוך התייחסות למחיר הרכישה המצוטט שלהן (Quoted closing) asking price) בסגירת המסחר, למועד הדיווח. במידה ולא קיים מחיר מצוטט, השווי ההוגן נמדד באמצעות טכניקת הערכה הכוללת את שיטת היוון תזרימי המזומנים העתידיים בגין מרכיב הקרן והריבית, המהוונים על פי שיעורי ריבית שוק של התחייבויות דומות למועד החישוב, אשר נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוטים של שיעורי ריבית (לפרטים נוספים, ראה ביאור 14(ו)).
- (2) היררכיית שווי הוגן
 הטבלה להלן מציגה את ההתחייבויות הפיננסיות בחלוקה לרמות בהיררכיית השווי ההוגן. לפרטים בדבר הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)(3) לעיל.

ליום 31 בדצמבר 2018			
סך הכל	רמה 2	רמה 1	באלפי ש"ח
333,884	306,498	27,386	נגזרים ומכירה בחסר
ליום 31 בדצמבר 2017			
סך הכל	רמה 2	רמה 1	באלפי ש"ח
170,690	169,526	1,164	נגזרים ומכירה בחסר

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

1. מידע נוסף לגבי נגזרים

להלן סכום החשיפה נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות במכשירים נגזרים, שנעשו לתאריכי הדוחות הכספיים, של חברות הקבוצה שהינן חברות ביטוח בישראל:

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
32,328	(12,641)	מניות
1,612,055	1,488,341	מדד
9,012	(2,238,701)	מטבע זר
120,919	(118,331)	ריבית קבועה
-	876	סחורות

ביאור 26: זכאים ויתרות זכות

א. הרכב

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
175,821	140,468	עובדים והתחייבויות אחרות בשל שכר ומשכורת הוצאות לשלם
146,036	167,456	הפרשות בגין תביעות משפטיות ⁽¹⁾
39,031	51,488	ספקים ונותני שירותים
18,568	18,548	מוסדות ורשויות ממשלתיות
7,772	7,428	חברות כלולות
30,946	32,987	חלקם של מבטחי משנה בהוצאות רכישה נדחות
83,022	91,977	חברות ביטוח ותוכני ביטוח:
862,419	1,161,460	פיקדונות של מבטחי משנה
156,686	189,826	חשבונות אחרים
1,019,105	1,351,286	סך הכל חברות הביטוח
413,118	440,307	סוכני ביטוח
555,078	379,892	מבוטחים ועמיתים
45,626	45,723	הפרשה להשתתפות מבוטחים ברווחים
37,618	35,843	ריבית לשלם בגין כתבי התחייבויות נדחים
68,610	67,815	פרמיה מראש
56,998	-	בטוחות בגין חוזים עתידיים לא סחירים
544,124	95,135	זכאים בגין רכישת ניירות ערך
37,496	11,888	זכאים אחרים
3,278,969	2,938,241	סך הכל זכאים ויתרות זכות

(1) התנועה בהפרשות בגין תביעות משפטיות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2017	2018	באלפי ש"ח
25,794	39,031	יתרה ליום 1 בינואר
(2,864)	(6,788)	הפרשות שמומשו במהלך השנה
16,101	19,245	הפרשות שנוצרו במהלך השנה
39,031	51,488	יתרה ליום 31 בדצמבר

למידע בדבר החשיפה בגין סיכון מטבע והצמדה, ראה ביאור 37(ג)4).
בדבר זכאים ויתרות זכות המהווים צדדים קשורים, ראה ביאור 38(ג).

לשנה שהסתיימה 31 בדצמבר 2018			באלפי ש"ח
שייר	ביטוח משנה	ברוטו	
5,710,888	135,807	5,846,695	פרמיות בביטוח חיים
1,807,357	300,418	2,107,775	פרמיות בביטוח בריאות
1,338,918	1,012,460	2,351,378	פרמיות בביטוח כללי
8,857,163	1,448,685	10,305,848	סך הכל פרמיות
38,450	(68,652)	(30,202)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורוחה ושינויים אחרים (*)
8,895,613	1,380,033	10,275,646	סך הכל פרמיות שהורוחו

לשנה שהסתיימה 31 בדצמבר 2017			באלפי ש"ח
שייר	ביטוח משנה (**)	ברוטו	
5,366,258	168,245	5,534,503	פרמיות בביטוח חיים
1,655,068	262,060	1,917,128	פרמיות בביטוח בריאות
1,437,488	861,479	2,298,967	פרמיות בביטוח כללי
8,458,814	1,291,784	9,750,598	סך הכל פרמיות
80,704	(101,503)	(20,799)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורוחה ושינויים אחרים (*)
8,539,518	1,190,281	9,729,799	סך הכל פרמיות שהורוחו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016			באלפי ש"ח
שייר	ביטוח משנה	ברוטו	
4,830,228	168,386	4,998,614	פרמיות בביטוח חיים
1,586,464	212,416	1,798,880	פרמיות בביטוח בריאות
1,587,043	645,637	2,232,680	פרמיות בביטוח כללי
8,003,735	1,026,439	9,030,174	סך הכל פרמיות
64,638	15,808	80,446	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורוחה ושינויים אחרים (*)
8,068,373	1,042,247	9,110,620	סך הכל פרמיות שהורוחו

(*) בדבר השינויים בפרמיה שטרם הורוחה בביטוח כללי, ראה ביאור 19.
 (**) בשנת 2017 חתמה החברה על חוזה ביטוח משנה יחסי חדש לענף רכב חובה ללא השפעה על שנות חיתום ישנות.
 בנוסף קיימים שינויים הנובעים מניכוי בגין סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית להטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה.

ביאור 28: רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	באלפי ש"ח
			רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה
106,240	198,179	229,522	נדל"ן להשקעה
			השקעות פיננסיות
260,519	928,205	79,638	נכסי חוב סחירים
107,773	312,905	(5,463)	נכסי חוב שאינם סחירים
(11,451)	1,060,307	(152,354)	מניות
884,962	2,267,035	(441,251)	אחר
(10,163)	(63,639)	33,446	מזומנים ושווי מזומנים
(22,413)	(52,932)	(10,741)	אחר
1,315,467	4,650,060	(267,203)	סך הכל רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, נטו
			רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה, הון ואחרים
			הכנסות מנדל"ן להשקעה
2,218	36,583	6,238	שערוך נדל"ן להשקעה
41,632	69,363	78,165	הכנסות שוטפות, בגין נדל"ן להשקעה
43,850	105,946	84,403	סך הכל הכנסות מנדל"ן להשקעה
			רווחים (הפסדים) מהשקעות פיננסיות, למעט ריבית, הפרשי הצמדה, הפרשי שער ודיבידנד בגין:
133,161	175,683	199,637	נכסים זמינים למכירה ^(א)
58,915	172,859	(278,412)	נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ^(ב)
5,139	(6,046)	502	נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים ^(ג)
197,215	342,496	(78,273)	סך הכל
1,026,995	1,135,283	1,384,047	הכנסות ריבית ⁽¹⁾ והפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים שאינם בשווי הוגן דרך רווח והפסד
(4,128)	1,848	8,534	הכנסות ריבית והפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד
(15,524)	(47,627)	40,868	רווח (הפסד) מהפרשי שער בגין השקעות שאינן נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד ומנכסים אחרים ⁽²⁾
46,733	41,917	68,185	הכנסות מדיבידנד
2,610,608	6,229,923	1,240,561	סך הכל רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון
712	4,553	2,005	(1) בהכנסות הנ"ל כלולה ריבית בגין נכסים פיננסיים אשר אינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שערכם נפגם
			(2) לעניין הפרשי שער בגין התחייבויות פיננסיות, ראה ביאור 36.

ביאור 28: רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון (המשך)

א. רווחים נטו מהשקעות בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
234,495	245,190	287,811	רווחים נטו מניירות ערך שמומשו
(101,334)	(69,507)	(88,174)	ירידות ערך נטו שנזקפו לרווח והפסד
133,161	175,683	199,637	סך הכל רווחים מהשקעות בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה

ב. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
(16,046)	(1,920)	(399)	שינויים בשווי ההוגן נטו, לרבות רווח ממימוש
74,961	174,779	(278,013)	בגין נכסים שיועדו בעת ההכרה הראשונית
			בגין נכסים מוחזקים למסחר
58,915	172,859	(278,412)	סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד

ג. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
4,072	(6,389)	1,653	רווחים נטו ממימוש נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים
1,067	343	(1,151)	ביטול ירידות ערך (ירידות ערך) נטו שנזקפו לרווח והפסד
5,139	(6,046)	502	סך הכל רווחים מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות ויתרות חובה

ביאור 29: הכנסות מדמי ניהול

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
471,760	466,448	448,086	דמי ניהול בענפי הפנסיה והגמל**)
106,048	351,977	2,995	דמי ניהול משתנים בגין חוזי ביטוח חיים**)
354,173	387,098	414,082	דמי ניהול קבועים בגין חוזי ביטוח חיים
24,476	20,960	19,034	דמי ניהול בגין חוזי השקעה
956,457	1,226,483	884,197	סך הכל הכנסות מדמי ניהול

* לפרטים בדבר ירידה מתמשכת בדמי הניהול בענפי הפנסיה והגמל כפועל יוצא מתנאי התחרות בתחום, ובהתאם לכך, הפרשה לירידת ערך מוניטין הגמל שרשמה החברה ראה ביאור 6(ב)1).

** לפרטים בדבר אופן חישוב דמי הניהול המשתנים, ראה ביאור 3(ד)3(א). ליום 31 בדצמבר 2018, לחברה נוצר "בור" בגביית דמי ניהול משתנים בסך של כ-87 מיליוני ש"ח.

ביאור 30: הכנסות מעמלות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
176,137	205,638	238,585	עמלת ביטוח משנה, בניכוי שינוי בהוצאות רכישה נדחות בגין ביטוח משנה

ביאור 31: הכנסות אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
-	308	-	רווח הון ממכירת נכסים
72	61	73	אחרות
72	369	73	סך הכל

ביאור 32: תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
			בגין חוזי ביטוח חיים:
			תביעות ששולמו ותלויות
750,843	718,376	748,097	מקרי מוות, נכות ואחרים
(111,943)	(101,320)	(119,334)	בניכוי ביטוח משנה
			סך הכל
638,900	617,056	628,763	פוליסות שנפדו
1,855,707	2,131,360	2,289,592	פוליסות שמועדן תם (**)
306,698	323,369	14,883	גמלאות
268,396	331,866	414,656	הוצאות לישוב תביעות
22,089	16,369	16,666	
3,091,790	3,420,020	3,364,560	סך הכל תביעות
3,496,227	(*6,708,360)	2,386,796	גידול (קיטון) בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (למעט שינוי בתלויות) בשייר
30,217	(*114,449)	(18,666)	גידול בהתחייבויות בגין חוזי השקעה ביטוח חיים בשל מרכיב התשואה
118,063	131,475	152,438	גידול בהתחייבויות בגין חוזה לניהול קופת גמל מבטיחת תשואה
			סך הכל תשלומים ושינוי בהתחייבויות בשייר, בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
6,736,297	10,374,304	5,885,128	בחיסכון ארוך טווח
			סך הכל תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי
1,611,703	1,874,324	1,562,129	ברוטו
(357,905)	(703,535)	(553,777)	ביטוח משנה
1,253,798	1,170,789	1,008,352	בשייר
			סך הכל תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח בריאות
1,227,856	1,654,538	1,822,451	ברוטו
(189,484)	(293,904)	(471,418)	ביטוח משנה
1,038,372	1,360,634	1,351,033	בשייר
9,028,467	12,905,727	8,244,513	סך הכל תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

(*) סווג מחדש, ראה ביאור 2(ו).
 (**) בשנת 2018, הקיטון נובע מסיווג פוליסות מסעיף זכאים לסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח. לסיווג האמור, אין השפעה על תוצאות המגזר או על תוצאות החברה.

ביאור 33: עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
			הוצאות רכישה:
640,734	665,562	710,163	עמלות רכישה
459,663	473,578	468,754	הוצאות רכישה אחרות
(73,146)	(21,210)	(28,965)	שינוי בהוצאות רכישה נדחות
1,027,251	1,117,930	1,149,952	סך הכל הוצאות רכישה
677,939	692,826	722,969	עמלות שוטפות אחרות
89,449	113,078	125,294	הוצאות שיווק אחרות
1,794,639	1,923,834	1,998,215	סך הכל עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

ביאור 34: הוצאות הנהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
735,944	853,429	868,186	שכר עבודה ונלוות ⁽²⁾
230,919	250,521	247,712	פחת והפחתות
119,118	112,199	119,659	אחזקת משרדים ותקשורת
15,766	12,771	23,609	שיווק ופרסום
27,621	28,840	33,392	ייעוץ משפטי ומקצועי
14,070	14,602	12,725	הוצאות תפעול קופות גמל בבנקים
295,268	306,963	317,035	אחרות ⁽³⁾
1,438,706	1,579,325	1,622,318	סך הכל⁽¹⁾
			בניכוי:
128,255	136,951	132,754	סכומים שסווגו בסעיף שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח
549,112	586,656	594,048	סכומים שסווגו בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
761,339	855,718	895,516	הוצאות הנהלה וכלליות
396,966	419,116	416,244	1) הוצאות הנהלה וכלליות כוללות הוצאות בגין מיכון בסך
			2) לפרטים נוספים בדבר, הוצאות שכר עבודה ונלוות כוללות תשלום מבוסס מניות, ראה ביאור 39, לפרטים נוספים בדבר הפרשות בגין הטבות לעובדים, לרבות מענקי עמידה ביעדים והשלכות הסכם קיבוצי ראה ביאור 24(ד).
			3) עיקר הסכום נובע מהוצאות מיכון שאינן פחת והפחתות.

ביאור 35: הוצאות אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
5,384	4,491	3,881	הפחתת נכסים לא מוחשיים (ביאור 6)
272	15,451	4,640	הפרשה לתביעות ועיצומים כספיים
(507)	3,103	(154)	חזרה מכביד
155	148	1,481	אחרות
5,304	23,193	9,848	סך הכל הוצאות אחרות

ביאור 36: הוצאות מימון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
148,722	123,539	131,552	הוצאות ריבית והפרשי הצמדה בגין כתבי התחייבות נדחים ⁽¹⁾
10,693	18,477	17,355	הוצאות ריבית למבטחי משנה
(2,063)	(9,226)*	8,270	הפרשי שער, נטו בגין התחייבויות ⁽²⁾⁽³⁾
307	(511)*	659	עמלות והוצאות מימון אחרות
157,659	133,301	157,836	סך הכל הוצאות מימון

(* סוג מחדש.
 1. היתרה בשנת 2016 כוללת עלות פירעונות מוקדמים בסך של כ-24 מיליוני ש"ח.
 2. נובע בעיקר מהפרשי שער חליפין בגין התחשבנויות מול מבטחי משנה.
 3. לעניין הפרשי שער בגין השקעות פיננסיות, ראה ביאור 28.

ביאור 37: ניהול סיכונים

כללי

פעילויות הקבוצה חושפות אותה לסיכונים העיקריים הבאים: סיכוני שוק, סיכוני נזילות, סיכונים ביטוחיים, סיכוני אשראי וסיכונים תפעוליים.

בביאור זה ניתן מידע בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכונים אלה, מטרות הקבוצה, מדיניות ותהליכים לגבי מדידה וניהול של הסיכון. גילוי כמותי נוסף נכלל לאורך כל הדוחות הכספיים.

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול, מדידת ובקרת הסיכונים

בקבוצה מתכנסים באופן תקופתי פורומים מקצועיים בראשות המנכ"ל ובמסגרתם נדונים, בין השאר, גם היבטי סיכון בתחומי הפעילות של הקבוצה.

מדיניות ניהול הסיכונים של החברה והחברות המוחזקות על ידי (להלן: "קבוצת כלל ביטוח"), אשר אושרה על ידי הדירקטוריונים, מכוונת להבטיח חשיפה מבוקרת לסיכונים להם חשופה קבוצת כלל ביטוח, תוך עמידה בדרישות הרגולטוריות ושמירה על יעדיה העסקיים ועל איתנותה הפיננסית של קבוצת כלל ביטוח.

ניהול הסיכונים בקבוצה מבוסס על שלושה "קווי הגנה":

- הגורמים העסקיים האחרים לזיהוי, הערכה, ניטור, הפחתה ודיווח על הסיכונים המובנים במוצרים, בפעילויות, בתהליכים ובמערכות הנתונות לאחריותם ולבקרתם. אחריות זו כוללת, בין השאר, הגדרת תהליכים, נהלים פנימיים וקבלת החלטות. הגורמים העסקיים נעזרים ביחידות תומכות, ביניהן אקטואריה, החטיבה הפיננסית, רגולציה ויעוץ משפטי, ביטוח משנה ומערכות מידע.

- אגף ניהול סיכונים, בקרה ואכיפה משלים את פעילות ניהול הסיכונים של הגורמים העסקיים ואחראי על גיבוש מסגרת העבודה לניהול הסיכונים בקבוצה, על פיתוח כלים ושיטות להערכת הסיכונים וכן להערכת הסיכון הכולל אליו היא חשופה. אגף ניהול סיכונים עוסק באופן בלתי תלוי בגיבוש המלצות להנהלה ולדירקטוריון בדבר רמת הסיכון הכוללת והלימות ההון, בניית דיווח על רמת החשיפה לסיכונים, באישור מוצרים, בניית התקשרויות עסקיות משמעותיות מהיבט הסיכון וביישום הוראות הממונה בדבר ניהול סיכונים. כחלק חשוב מתפקידו, אגף ניהול סיכונים מאתגר את זיהוי והערכת הסיכונים של הגורמים העסקיים ואת הפעולות הננקטות על ידם לטיפול בסיכון ומסייע בחיזוק יכולות הגורמים העסקיים לזיהוי והערכת סיכונים, לניהולם ובקרתם. אגף ניהול סיכונים פועל בשיתוף פעולה עם אגף אקטואריה, החטיבה הפיננסית ותחום SOX המהווים גם הם חלק מקו ההגנה השני.

- הביקורת הפנימית אשר מבקרת באופן בלתי תלוי ומאתגרת את התהליכים הפנימיים, הבקורות והמערכות המשמשים בין היתר, לניהול הסיכונים ועוקבת אחר תיקון הליקויים שזוהו על ידה.

הקבוצה פועלת ליישום מסגרת של ניהול סיכונים כולל (Enterprise Risk Management), במטרה ליצור מודעות לסיכון בכל פעילויותיה, ליצור יכולת להערכת הסיכונים השונים, להטמיע את מדידת הסיכונים בתהליכים העסקיים ולהתאים את החשיפה הכוללת ליכולת הקבוצה לשאת בסיכונים לאורך זמן. במסגרת זו ננקטות פעולות לבניית תשתית מיכונית ותהליכית לטיפול בסיכונים אליהם חשופה הקבוצה, מבוצע זיהוי, מפיץ, הערכה וכימות של סיכונים פיננסיים וביטוחיים מהותיים לזכויותיהם של העמיתים והמבוטחים ולחוסנם של הגופים המוסדיים בקבוצה, וכן מבוצעת הערכה של הבקורות על סיכונים אלה, לרוחב פעילויות הקבוצה, תוך שיפור מתמיד ביכולת הכימות של הסיכונים השונים.

במסגרת יישום הוראות משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס על Solvency II (ראה ביאור 16(ה)(3)(ג)), הקבוצה מעריכה את ההון הכלכלי הנדרש לפעילותה, בהתאם להוראות אלה. כחלק מניהול הסיכונים, הקבוצה פועלת לבקרה והערכה של פעילויות עסקיות משמעותיות גם בהיבטי ההון ולשילוב שיקולי הון כלכלי בתהליכי קבלת החלטות.

החברה בוחנת את הלימות ההון שלה אל מול הסיכון הכולל, גם בהתייחס להשפעת השינויים בגורמי הסיכון על הלימות ההון החשבונאית, הנקבעת בהתאם להוראות אשר החליפו את תקנות ההון. בחינה זו מבוצעת על בסיס תרחישים לגורמי סיכון והערכות בדבר המתאמים ביניהם, ומספקת לחברה אינדיקציה לגבי הלימות ההון ביחס לסיכונים. דירקטוריון החברה קבע על בסיס ניתוחים אלה את הון היעד שלה (לפרטים נוספים, ראה ביאור 16(ה)).

הדירקטוריונים בקבוצה קבעו מדיניות בדבר החשיפה לסיכונים, דרכי המדידה שלהם, המגבלות לסיכונים השונים ודרכי הבקרה והדיווח על סיכונים אלו ועוקבים אחר עמידה במגבלות שנקבעו באמצעות הדיווחים המוגשים להם. דירקטוריון החברה מינה ועדת ניהול סיכונים וטכנולוגית המידע להעמקת הפיקוח על נושאים אלה. הבקרה והפיקוח השוטפים אחר ניהול ההשקעות נעשים על ידי ועדות השקעה נפרדות לכספי נוסטרו, לכספים המנוהלים בקרנות הפנסיה וקופות הגמל ולפוליסות תלויות תשואה.

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול, מדידת ובקרת הסיכונים (המשך)

להלן יפורטו תהליכים ושיטות למדידה וניהול של קטגוריות הסיכונים השונות:

סיכוני שוק ונדילות

סיכוני השוק בתיקים המנוהלים בקבוצה מנוהלים על ידי כנף, חברת ההשקעות של הקבוצה, תחת פיקוח של ועדות השקעה.

הקבוצה פועלת בהשקעותיה בכפוף להוראות הדין ולמדיניות ההשקעות, מדיניות האשראי ומדיניות ניהול הסיכונים שקבעו הדירקטוריונים ובכלל זה בכפוף למגבלות שנקבעו על ידם.

הסיכונים הפיננסיים ממותנים באמצעות שמירה על פיזור בין אפיקי השקעה, ענפים, מנפיקים ובין נכסים בארץ לנכסים בחו"ל, בחינה וניתוח של איתנות הגופים אליהם נחשפת הקבוצה ויכולת הפירעון שלהם טרם ביצוע ההשקעה ובמהלך חיי ההשקעה, שימוש במכשירים מגדרים, בחינת פרופיל הנכסים ביחס לפרופיל ההתחייבויות מולן הם עומדים, בכלל זה בהתייחס להיבטי נזילות ועמידה במגבלות החשיפה לסיכוני אשראי וסיכוני שוק, הנקבעות על ידי הדירקטוריונים וועדות ההשקעה מעת לעת.

ועדות ההשקעה והדירקטוריונים עוקבים אחר חשיפה לאפיקי השקעה שונים ותוצאות תרחישים, מבחינה רגישות ומדדי סיכון נוספים, על מנת לוודא שהחשיפות לסיכוני שוק תואמות את תיאבון הסיכון של הקבוצה. חישוב מדדי הסיכון וניתוחם מבוצע על ידי אגף ניהול סיכונים תוך שימוש במערכת ייעודית. מידע בדבר מדדי הסיכון והחשיפות אל מול המגבלות שנקבעו מוצג בפני ועדות ההשקעה והדירקטוריונים באופן שוטף ותומך את תהליכי קבלת ההחלטות וניהול ההשקעות.

ניתוחים תקופתיים אלה מהווים כלי בקרה עיקרי על סיכוני השוק של תיקי הנכסים של הקבוצה. במקביל נערכות בקרות שוטפות ביחידת בקרת השקעות של כנף, המנהלת את ההשקעות, בהתייחס לעמידה בתקנות ההשקעה ובמדיניות ההשקעות והאשראי של תיקי ההשקעות השונים.

לפירוט בדבר החשיפה לסיכוני שוק, ראה סעיף ג' להלן. לפירוט בדבר החשיפה לסיכוני נזילות, ראה סעיף ד' להלן.

סיכונים ביטוחיים

הסיכונים הביטוחיים מנוהלים, בכפוף למדיניות ניהול הסיכונים שאישר הדירקטוריון, על ידי המנהלים העסקיים של תחומי הביטוח השונים, בין השאר באמצעות קביעת הנחיות לחיתום וקבלת עסקים ומדרגי סמכויות וכן באמצעות העברת סיכונים למבטחי משנה במסגרת חוזים, או באמצעות ביטוחים פקולטיביים, על-פי מדיניות השיירים שאושרה על ידי הדירקטוריון.

הסיכונים הביטוחיים ממותנים על ידי פיזור של חוזי הביטוח ושימוש בביטוח משנה ומוקטנים גם על ידי בחירה ויישום של אסטרטגיות חיתום ויצירת פיזור לפי ענפים, אזורים גיאוגרפיים, סוגי הסיכון, גובה הכיסוי וכו'.

במסגרת תהליך פיתוח מוצרים חדשים וכן טרם התקשרות בעסקאות משמעותיות מבוצעים זיהוי ובחינה מקיפה של הסיכונים הכרוכים במוצר או בעסקה ונקבעות הדרכים לניהולם ולבקרה עליהם. כאשר מתעורר חשש כי קיימת הרעה בתוצאות החיתומיות, שמקורה אינו בתנודות אקראיות, נערכות בדיקות מעמיקות, בין השאר, להערכת הסיכון הגלום, ובמידת הצורך מותאמת הערכת ההתחייבויות הביטוחיות ונבחנת מדיניות החיתום.

כמו כן, בכדי להקטין את החשיפה לסיכונים, הקבוצה מיישמת מדיניות בדיקת תביעות קפדנית, בחינה שוטפת של תהליכי הטיפול בתביעות ומבצעת חקירות לאיתור הונאות. בנוסף, הקבוצה נוקטת במדיניות ניהול אקטיבי שוטף של התביעות, על מנת להקטין את החשיפה להתפתחויות בלתי צפויות העשויות להשפיע עליה לרעה.

הקבוצה נוקטת במדיניות של הגבלת החשיפה לקטסטרופות על ידי קביעת סכומי כיסוי מרביים בחוזים מסוימים וכן על ידי רכישת כיסוי ביטוח משנה מתאימים. אחת ממטרות מדיניות החיתום ומדיניות ביטוח המשנה הינה להגביל את החשיפה לקטסטרופות להפסד מרבי מוערך שנקבע מראש, בהתייחס להסתברות נתונה, על בסיס מודלים ו/או מחקרים ובהתאם לטעמי הסיכון של הקבוצה כפי שנקבעו על ידי הדירקטוריון.

ההערכה הכמותית הכוללת של החשיפה לסיכונים ביטוחיים מבוצעת על בסיס הוראות משטר כושר פירעון כלכלי אשר כוללת בחינת תרחישי קיצון לקטגוריות סיכון שונות ובחינת הסיכון הכולל בהתחשב במתאמים ביניהם.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול, מדידת ובקרת הסיכונים (המשך)

להלן יפורטו תהליכים ושיטות למדידה וניהול של קטגוריות הסיכונים השונות: (המשך)

סיכונים ביטוחיים (המשך)

אגף אקטואריה מבצע מחקרים, ניתוחי חשיפות ובדיקות תקופתיות של גורמי סיכון, כגון: בדיקות רווחיות לענפי פעילות, למוצרים ספציפיים ולעסקי קולקטיב, מחקרי תמותה, תחלואה, עתודות לפרמיה בחסר וחשיפה לרעידת אדמה. ניתוחים אלה משמשים הן כבסיס להערכת הסיכונים, תוך שימוש במדדים סטטיסטיים ומבחני רגישות, בשיתוף עם אגף ניהול סיכונים, והן כחלק ממערך הבקרה על הפעילות הביטוחית.

האגף משתמש במערכת ממוכנת לחישוב ההערכה המיטבית של ההתחייבויות הביטוחיות (Best Estimate) בביטוח חיים, ביטוח בריאות ופנסיה, לניתוח רווחיות ולביצוע מבחני רגישות לגורמי הסיכון העיקריים בתחומים אלה. במסגרת זו מבחנת גם הרווחיות של עסקים חדשים שנמכרו במהלך השנה.

הערכת חשיפת החברה בעסקי ביטוח הרכוש לסיכון רעידת אדמה בישראל, שהינו אירוע הקטסטרופה העיקרי אליו היא חשופה, מתבצעת באמצעות מודלים בינלאומיים והחברה רוכשת הגנה לסיכון זה בהתבסס על הערכה זו. הערכת החשיפה לסיכונים קטסטרופה אחרים נעשית בעיקר על ידי מחקרים פנימיים.

הערכות הסיכונים מובאות תקופתית בפני ההנהלות והדירקטוריונים של המבטחים בקבוצה.

לפרטים נוספים בדבר הסיכונים הביטוחיים ראה סעיף ה' להלן.

סיכוני אשראי

בהתייחס לסיכוני אשראי בנכסי ההשקעה, הקבוצה פועלת בתחומי האשראי השונים באמצעות יחידות מתמחות. הדירקטוריונים וועדות ההשקעה של הגופים המוסדיים בקבוצה קבעו מדיניות אשראי מפורטת אשר קובעת הנחיות ומגבלות בהתייחס לסוגי אשראי, דירוגי אשראי, חשיפה לענפי משק, חשיפה גיאוגרפית, חשיפה לקבוצות לווים וללווים בודדים, לתיקים השונים המנוהלים על-פי מאפייניהם והרגולציה החלה עליהם. פעילות זו נתמכת בתשתית ניהולית, ארגונית ומיכונית להערכת של סיכוני האשראי, לבקרת הפעילות, לאיתור מוקדם של חובות בעייתיים ולטיפול בהם. בגופים המוסדיים נקבע מדרג סמכויות לאישור אשראי, וכן קיימים דיווחים שוטפים להנהלה הבכירה, לוועדות ההשקעה, לוועדת האשראי ולדירקטוריונים לגבי חשיפות אשראי בתיקים.

תהליכי העבודה כוללים, בין השאר, בדיקות וניתוחים בעת מתן אשראי ובקרה שוטפת אחר הרכב ואיכות חשיפות האשראי, בכלל זה באמצעות מערכות ממוכנות העוקבות אחר החשיפות, בחינתוים שונים ואל מול מגבלות שנקבעו, ברמת התיק הבודד, ברמת החברות השונות בקבוצה וברמת קבוצת כלל ביטוח. טרם התקשרות בעסקאות משמעותיות, נערך הליך זיהוי ובחינה מקיף של הסיכונים, בין היתר בהשתתפות אגף ניהול סיכונים.

בהערכת סיכוני אשראי בעסקאות מסוימות הקבוצה עושה שימוש גם במודל דירוג פנימי אשר פותח על ידה ואושר על ידי הממונה.

עסקאות אשראי בהיקף העולה על סף שנקבע מובאות לדיון ואישור מוקדם של ועדת האשראי ו/או ועדת ההשקעות הרלוונטית, לפי העניין, וזאת בהתאם למדרג הסמכויות שנקבע לאישור עסקאות אשראי.

הקבוצה מקיימת הליך שוטף לאיתור חובות רגישים ובעייתיים, הנבחן גם על ידי אגף ניהול סיכונים. בקבוצה מתכנס מרכז חובות בעייתיים, הכולל צוות בעלי תפקידים רלבנטיים, אחראי על ביצוע תהליך שוטף של הערכת מצב החוב לגופים המוסדיים בקבוצה.

יחידת בקרת השקעות בכנף מבצעת מעקב אחר חשיפות האשראי בגין ההשקעות שמבוצעות בכנף בתיקים השונים ועמידתם במדיניות האשראי שנקבעה לתיקים אלה ובתקנות כללי השקעה. המעקב מבוסס על נתוני החשיפה הפרטנית לכל לווה, בכלל זה, נתוני השייכות לקבוצת לווים, הדירוג והסינוג הענפי. יחידת הבקרה בכנף מבצעת בקורות תפעוליות על פעילות האשראי כחלק מפעילותו של מערך הבקרה הארגוני.

מעבר למגבלות שנקבעו בהתייחס לסיכוני אשראי בפעילות ההשקעות, דירקטוריון הקבוצה קבע מגבלות בהתייחס לחשיפה הכוללת לצדדים נגדיים בכלל פעילויות הקבוצה. אגף ניהול סיכונים בוחן את האגרזציה של החשיפות השונות לצדדים נגדיים הנובעות מכלל פעילויות הקבוצה, בסיוע מערכות ממוכנות המאפשרות לעקוב אחר החשיפות ברמת תיקים בודדים, ברמת החברות השונות וברמת הקבוצה, בחינתוים שונים ובוחן את העמידה במגבלות שנקבעו. על בסיס המידע מובצעים באגף ניהול סיכונים הערכה וניתוח של החשיפה לצדדים נגדיים, בהתייחס לנתונים כמותיים של החשיפה, כגון: התפלגות התיק לפי ענפים ודירוגים ומדדי ריכוזיות העוקבים אחר שינויים ברמת הסיכון בתיק.

לפירוט בדבר החשיפה לסיכוני אשראי ובכלל זאת, מדיניות החשיפה למבטחי משנה, ראה סעיף ו' להלן.

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול, מדידת ובקרת הסיכונים (המשך)

להלן יפורטו תהליכים ושיטות למדידה וניהול של קטגוריות הסיכונים השונות: (המשך)

סיכונים תפעוליים

ניהול הסיכונים התפעוליים והבקרה מתבצע כחלק משגרת העבודה הארגונית, באחריות המנהלים העסקיים ובתמיכה מקצועית של אגף ניהול סיכונים. המערך הארגוני לניהול הסיכונים התפעוליים והבקרה כולל את הגורמים הבאים:

- מנהלי סיכונים תפעוליים ובקרה ביחידות העיסוקיות ועובדים הכפופים להם (להלן: "בקררים").
  - מנהל תחום סיכונים תפעוליים ובקרה באגף ניהול סיכונים ועובדיו.
  - "גורמי ההסדרה" הכוללים גורמים יעודיים המתמחים בקטגוריות ספציפיות של סיכונים תפעוליים, בהם הממונה על האכיפה, תחום SOX, ענף הגנת הסייבר והמשכיות עסקית, והממונה על פניות הציבור.
- בנוסף, הביקורת הפנימית מבצעת ביקורות בתחומי פעילות שונים, שגם במסגרתן מזהים סיכונים תפעוליים ומוערכות החשיפה ויעילות הבקרות.

הבקררים כפופים למנהלי היחידות העסקיות. במסגרת תפקידם הם מזהים חשיפות תפעוליות ביחידותיהם ופועלים להפחתתן תוך טיפול בתקינות התהליכים בהתייחס למכלול היבטים, בכללם מניעת מעילות והונאות, ציות לרגולציה ונהלים, עמידה במדיניות ונאותות הדיווח הכספי. הבקררים מוכוונים מקצועית באופן מטריציוני על ידי מנהל תחום סיכונים תפעוליים ובקרה באגף ניהול סיכונים, אשר במסגרת תפקידו אחראי על הנחיה מקצועית של הבקררים, תיאום בין גורמי ההסדרה ובין הבקררים, ניטור הממצאים, ריכוז תמונת החשיפות הכוללת ודיווח עליה.

הערכה כמותית של החשיפה לסיכונים תפעוליים מבוצעת גם במסגרת חישוב יחס כושר הפירעון בהתאם להוראות משטר כושר פירעון כלכלי.

מדיניות ניהול הסיכונים שקבעו הדירקטוריונים בקבוצה מתייחסת גם לניהול הסיכונים התפעוליים. בנוסף, נקבעה מדיניות ספציפית לקטגוריות שונות של סיכונים תפעוליים, בהן מניעת מעילות והונאות, סיכוני סייבר, המשכיות עסקית, מיקור חוץ וציות, מניעת הלבנת הון ואיסור מימון טרור ובקרה על הדיווח הכספי (SOX), וזאת גם בהתייחס לדרישות הרגולציה בנושאים אלה.

הבקרה על הסיכונים

הקבוצה רואה בבקרה אפקטיבית רכיב חשוב במערך ניהול הסיכונים.

כמתואר בהרחבה לעיל, הקבוצה מפעילה מערך בקרה ארגוני. מערך זה אחראי על ביצוע בקרה על מכלול היבטים בפעילות הקבוצה, בכלל זה בקרה על הסיכונים לסוגיהם.

כמו כן פעילותם הבלתי תלויה של אגף ניהול סיכונים, אגף אקטואריה, החטיבה הפיננסית ותחום SOX מספקת רובד בקרה נוסף על הסיכונים.

בפרט, אגף ניהול סיכונים מבקר את החשיפה הכוללת לסיכונים בפעילות הקבוצה ומבצע בקרות על הסיכונים הפיננסיים והביטוחיים, בכלל זה בקרה על עמידה במגבלות לסיכוני שוק בפעילות הנוסטרו של הקבוצה, במגבלות החשיפה למבטחי משנה, ובמגבלות החשיפה לצדדים נגדיים שנקבעו במסגרת מדיניות ניהול הסיכונים ומעקב אחר הסיכונים בתיקי עמיתים. בנוסף, אגף ניהול סיכונים מבצע הערכה של איכות זיהוי והערכת הסיכונים בהתייחס לעסקאות מסוימות אשר מבוצעות בכסף.

בנוסף, המבקר הפנימי של החברה עורך ביקורות תקופתיות, בין השאר, בהתבסס על סקרי סיכונים.

ב. דרישות חוקיות מגופים מוסדיים

- על גופים מוסדיים מוטלת חובה חוקית למנות מנהל סיכונים שתפקידיו העיקריים הינם:
- לוודא קיומם של תהליכים איכותיים לזיהוי סיכונים ביטוחיים ופיננסיים מהותיים הגלומים בנכסים המוחזקים כנגד חסכונות עמיתים ומבטחים ובנכסים אחרים של חברת הביטוח והגלומים בהתחייבויות חברת הביטוח או קרן פנסיה, לפי העניין, אשר עשויים להשפיע באופן מהותי על זכויות העמיתים והמבטחים ועל חוסנו הפיננסי של הגוף המוסדי.
  - כימות החשיפה והערכת ההשפעה הפוטנציאלית של הסיכונים המהותיים שזוהו לפי כלים ואמות מידה שיוגדרו על ידי המבטח, והערכת אופן ניהולם של הסיכונים שזוהו.
  - דיווח תקופתי למנהל הכללי, לדירקטוריון, לוועדות ההשקעה ולוועדת האשראי בדבר הסיכונים.
  - מתן התייחסות לסיכונים הגלומים במוצרים חדשים, שינוי תקנון, כניסה לתחום השקעות חדש ובעת התקשרות בעסקה שעל פי קביעת הדירקטוריון יש לה פוטנציאל להשפעה משמעותית על התוצאות העסקיות של הגוף המוסדי או על כספי לקוחותיו.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ב. דרישות חוקיות מגופים מוסדיים (המשך)

הקבוצה מינתה מנהלת סיכונים אשר פועלת, בין השאר, ליישום הדרישות הרגולטוריות בתחום זה.

דרישות רגולטוריות שונות לעניין ניהול הסיכונים חלות על הגופים המוסדיים בקבוצה והעיקריות שבהן:

- הוראות החוזר המאוחד לעניין מינוי מנהל סיכונים, סמכויותיו, תפקידיו ודרכי עבודתו.
- דרישה לקביעת מדיניות חשיפה לסיכונים, תקרות חשיפה, נהלים וכלים למדידה ולבקרת הסיכונים.
- הוראות לעניין ניהול סיכוני האשראי, הערכתם והבקרה עליהם.
- הוראות לעניין ניהול החשיפה למבטחי משנה.
- הוראות לעניין הטיפול בקטגוריות ספציפיות של סיכונים תפעוליים: מעילות והונאות, סיכוני סייבר, מיקור חוץ, ציז, מניעת הלבנת הון ואיסור מימון טרור ובקרה על דיווח כספי (SOX).

בנוסף, על החברה חלות הוראות משטר כושר פירעון כלכלי (לפרטים נוספים, ראה ביאור 16(ה)(3)(ג)).

לענין דרישות חוקיות ומדיניות ניהול ההון, ראה ביאור 16(ה)-(ו).

ג. סיכוני שוק

סיכון שוק הוא הסיכון שהשווי המדווח, השווי ההוגן או תזרימי המזומנים העתידיים של נכסים פיננסיים, התחייבויות פיננסיות או התחייבויות ביטוחיות ישתנו כתוצאה משינויים במחירי שוק. סיכוני שוק כוללים, בין היתר, סיכונים הנובעים משינויים בשיעורי הריבית, בשערי מניות, במדד ובמטבע חוץ.

1. חוזים תלויי תשואה

התחייבויות תלויות תשואה הינן התחייבויות בגין חוזים בהם תגמולי הביטוח, שלהם זכאי המוטב, תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של החברה, בניכוי דמי ניהול, כמפורט להלן:

- א. לגבי פוליסות שהונפקו עד שנת 2004, דמי ניהול קבועים וכן דמי ניהול משתנים בשיעור 15% מהתשואה הריאלית לאחר ניכוי דמי הניהול הקבועים.
- ב. בפוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך – דמי ניהול קבועים.

ככלל, בגין מוצרים אלו לא קיימת לחברה חשיפה ישירה לסיכוני שוק דרך השפעתם על השווי ההוגן של ההשקעות. עם זאת, לחברה חשיפה עקיפה לסיכוני שוק דרך השפעתם הפוטנציאלית על דמי הניהול המשתנים בהתאם לתנודתיות בתשואה הנזקפת למבוטחים, וזאת רק לגבי פוליסות תלויות תשואה שהוצאו עד שנת 2004, ועל ההיקף הכולל של ההתחייבויות ממנה נגזרים דמי הניהול הקבועים של החברה לגבי כלל המוצרים תלויי התשואה. כמו כן, בתנאים מסויימים, עלולה להיווצר לחברה חשיפה לשינויים בריביות ובמרווחים המשפיעים על שיעורי היוון בהם עושה החברה שימוש בחישוב ההתחייבויות, בכלל זה ההשפעה על פקטור ה-K ועל ההתחייבויות לגמלא נדחית (לפרטים ראה ביאור 37(ה)). בנוסף, בגין מוצרים אלו לחברה חשיפה עקיפה לשינויים במדד המחירים לצרכן אשר ישפיעו על התשואה הריאלית שהושגה, ובהתאם על דמי הניהול המשתנים שייגבו.

לאור האמור, מבחני הרגישות ומועדי הפירעון של ההתחייבויות, המפורטים בסעיפים הבאים, אינם כוללים חוזים תלויי תשואה, מלבד באמצעות השפעת הריבית על פקטור ה-K וההתחייבויות לגמלא נדחית בגין חוזים אלה.

היקף ההתחייבויות במסגרת חוזים תלויי תשואה בגין פוליסות שהונפקו עד 2004 ליום 31 בדצמבר 2018 הינו כ-39.2 מיליארד ש"ח (אשתקד כ- 39.1 מיליארד ש"ח), כל שינוי של 1% בהיקף הצבירה משפיע על דמי הניהול הקבועים בסך של כ-2 מיליוני ש"ח. כל שינוי של 1% בתשואה הריאלית בתיק זה משפיע על דמי הניהול המשתנים בסך של כ-53 מיליוני ש"ח.

לפרטים על דמי הניהול שנגבו בתקופת הדוח, ראה ביאורים 20 ו-29.

ג. סיכוני שוק (המשך)

2. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק

להלן ניתוח רגישות ביחס להשפעת השינוי במשתנים, המפורטים להלן, על הרווח לתקופה ועל הרווח הכולל.

ניתוח הרגישות הינו ביחס לנכסים הפיננסיים, ההתחייבויות הפיננסיות וההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי ההשקעה בגין משתנה הסיכון הרלבנטי נכון לכל מועד דיווח, ובהנחה שכל שאר המשתנים האחרים קבועים. כך, למשל, השינוי בריבית הינו בהנחה, שכל הפרמטרים האחרים לא השתנו. ניתוח הרגישות אינו כולל כאמור את השפעתם של חוזים תלויי תשואה, כמו כן, ובפרט אינו מביא בחשבון השפעות עקיפות לנכסים בגין התחייבויות תלויות תשואה, באמצעות השפעתן על דמי הניהול שייגבו. הונח שהשינויים האמורים אינם משקפים ירידת ערך של נכסים המוצגים בעלות מופחתת או של נכסים פיננסיים זמינים למכירה ולפיכך, בניתוח הרגישות לא נכללו בגין נכסים אלו הפסדים מירידת ערך. ניתוח הרגישות, מביא לידי ביטוי השפעות ישירות בלבד ללא השפעות משניות.

יצוין גם כי הרגישויות אינן בהכרח ליניאריות, כך ששינויים גדולים או קטנים יותר ביחס לשינויים שמתוארים להלן אינם בהכרח אקסטרפולציה פשוטה של השפעת אותם שינויים.

ליום 31 בדצמבר 2018

שיעור השינוי בשע"ח של מטבע חוץ ^(6,3)		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן		השקעות במכשירים הוניים ⁽²⁾		שיעורי הריבית ⁽¹⁾		באלפי ש"ח רווח (הפסד) ⁽⁵⁾ רווח כולל (הון עצמי) ^(4,5)
-10%	+10%	-1%	+1%	-10%	+10%	-1%	+1%	
159,926	(159,926)	19,421	(22,362)	(10,436)	9,785	(1,158,312)	279,381	
(47,518)	47,518	19,421	(22,362)	(281,256)	280,604	(899,480)	58,389	

ליום 31 בדצמבר 2017

שיעור השינוי בשע"ח של מטבע חוץ ^(6,3)		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן		השקעות במכשירים הוניים ⁽²⁾		שיעורי הריבית ⁽¹⁾		באלפי ש"ח רווח (הפסד) ⁽⁵⁾ רווח כולל (הון עצמי) ^(4,5)
-10%	+10%	-1%	+1%	-10%	+10%	-1%	+1%	
114,853	(114,853)	14,028	(15,270)	(14,902)	24,533	(1,373,535)	339,864	
(73,262)	73,262	14,028	(15,270)	(265,343)	274,974	(1,110,002)	112,672	

- ניתוח הרגישות ביחס לשינוי בריבית הינו גם ביחס למכשירים בריבית קבועה וגם ביחס למכשירים בריבית משתנה. ביחס למכשירים בריבית קבועה, החשיפה הינה ביחס לערך הפנקסני של המכשיר. ביחס למכשירים בריבית משתנה, החשיפה הינה ביחס לתזרים המזומנים מהמכשיר הפיננסי.
- ניתוחי הרגישות מבוססים על הערך בספרים ולא על שווי כלכלי. על כן במבחני הרגישות לא הובאו בחשבון, מתוך הנכסים וההתחייבויות בעלי סיכון ריבית ישיר ובריבית קבועה, נכסי החוב שאינם סחירים, המסווגים כהלוואות וחייבים (בסך כ-21 מיליארדי ש"ח), מזומנים ושווי מזומנים, נכסי ביטוח משנה, התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה למעט האמור להלן, התחייבויות פיננסיות ופיקדונות ויתרות ביטוח משנה. וכן שיעור הנכסים שהופעל עליהם ניתוח הרגישות לריבית עמד על כ-15% מסך הנכסים עבור חוזים שאינם תלויי תשואה. שיעור ההתחייבויות שהופעל עליהם ניתוח הרגישות מתוך סך ההתחייבויות הביטוחיות וזאת לאור, סביבת הריבית הנמוכה בה פועלת החברה בשנים האחרונות, אשר משפיעה על גובה ההתחייבויות הביטוחיות.
- לפרטים נוספים בדבר חיזוק עתודות הביטוח לאור סביבת הריבית הנמוכה והשפעתה על שיעורי ההיוון בביטוח חיים בשנת הדוח ראה סעיף (ה)1(ד) להלן.
- השקעות במכשירים, שאין להם תזרים קבוע, או שלחילופין, לחברה אין מידע ביחס לתזרים זה (בהתאם להגדרות ב-IFRS 7 אינן כוללות השקעות במוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני).
- מטבע זר עיקרי הנו דולר, כמפורט בפרוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה בסעיף 4 להלן.
- ניתוחי הרגישות ביחס לרווח הכולל מביאים לידי ביטוי גם את ההשפעה על הרווח לתקופה.
- ניתוחי הרגישות בוצעו ביחס לרווח לתקופה לאחר מס וכן ביחס לרווח הכולל לאחר מס.
- מבחני הרגישות למטבע חוץ, המוצגים לעיל, כוללים רגישות בגין פריטים לא כספיים הנקובים במטבע חוץ, בסך של כ-3,057 מיליוני ש"ח, בגין עלייה של 10% בשערי החליפין של מטבע חוץ נכלל רווח של כ-32 מיליוני ש"ח ורווח כולל של כ-169 מיליוני ש"ח (2017): כ-39 מיליוני ש"ח וכ-187 מיליוני ש"ח בהתאמה) המטבע העיקרי במכשירים אלו הינו דולר.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר

סיכון ריבית ישיר הינו הסיכון ששינוי בריבית השוק יגרום לשינוי בשווי ההוגן או בתזרים המזומנים הנובע מנכס או התחייבות. סיכון זה מתייחס לנכסים שהסליקה שלהם נעשית במזומן. תוספת המילה "ישיר" מבליטה את העובדה ששינוי הריבית יכול להשפיע גם על סוגי נכסים אחרים אבל לא באופן ישיר, כדוגמת השפעת שינוי הריבית על שערי המניות. יודגש כי שינויים בשווי ההוגן אינם מקבלים בהכרח ביטוי בערך הספרים של המכשירים הפיננסיים, ראה ביאור 3(ו).

להלן יוצג פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי החשיפה לסיכון ריבית:

ליום 31 בדצמבר 2018		
סך הכל	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה
באלפי ש"ח		
נכסים עם סיכון ריבית ישיר		
31,897,845	26,681,982	5,215,863
נכסי חוב סחירים		
נכסי חוב שאינם סחירים:		
15,775,836	-	15,775,836
אג"ח חץ ופיקדונות באוצר		
12,451,146	6,236,989	6,214,157
אחר		
4,477,480	4,134,085	343,395
השקעות פיננסיות אחרות		
4,779,791	3,648,899	1,130,892
מזומנים ושוי מזומנים		
2,979,379	185,628	2,793,751
נכסי ביטוח משנה		
72,361,477	40,887,583	31,473,894
סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר		
35,363,805	25,233,665	10,130,140
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר *		
107,725,282	66,121,248	41,604,034
סך הכל נכסים		
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר		
התחייבויות פיננסיות		
3,543,699	239,423	3,304,276
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה		
96,022,065	65,375,070	30,646,995
אחרים		
1,193,367	169,270	1,024,097
סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר		
100,759,131	65,783,763	34,975,368
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר *		
2,212,941	203,613	2,009,328
הון		
4,753,210	-	4,753,210
סך הכל הון והתחייבויות		
107,725,282	65,987,376	41,737,906
סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות		
4,753,210	133,872	4,619,338
סיכון חוץ מאזני		
1,670,837	702,246	968,591

* נכסים והתחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר – כוללים מניות, רכוש קבוע ונדל"ן להשקעה, הוצאות רכישה נדחות ונכסים בלתי מוחשיים וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים (חייבים ויתרות חובה, פרמיה לגביה ויתרות שוטפות של חברות ביטוח) שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית בגינם נמוך יחסית.

הערות:

- 1) בביטוח חיים שאינו תלוי תשואה - עיקרו של תיק ביטוח החיים הינו בגין פוליסות מבטיחות תשואה, המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות (ח"צ), המונפקות על ידי בנק ישראל לכל אורך תקופת הפוליסה. לפיכך, קיים לחברה כיסוי פיננסי חופף על עיקר ההתחייבויות, מבחינת ריבית והצמדה למשך חיי הפוליסות. לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 כיוסו אגרות החוב המיועדות כ-75% וכ-77% בהתאמה, מכלל ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בתוכניות אלו.
- 2) בגין יתר השקעות כלל ביטוח, במסגרת עסקי ביטוח חיים ובריאות, קיימת חשיפה לשערי ריבית שישררו בעת מיחזור ההשקעות, אשר משך החיים שלהן עשוי להיות נמוך מאורך החיים הממוצע של ההתחייבויות הביטוחיות. בגין מוצרים אלה לרבות בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אי-כוש עבודה, מבוסס חישוב ההתחייבות הביטוחית על שיעור הריבית התעריפית שבפוליסה, זאת בכפוף לבחינת ריבית ההיוון בחלק מהעתודות לגמלה ולבדיקת נאותות העתודה (LAT) המחושבת על בסיס עקום ריבית חסרת סיכון. לפרטים נוספים בדבר שיעורי ריבית ההיוון של התחייבויות ביטוחיות, ראה סעיף (ה)(1ה)ד) ו-(ה)(2ה)4(א) להלן.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2017			
סך הכל	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה	באלפי ש"ח
			נכסים עם סיכון ריבית ישיר
29,790,482	24,285,740	5,504,742	נכסי חוב סחירים
			נכסי חוב שאינם סחירים:
15,767,858	-	15,767,858	אג"ח חץ ופיקדונות באוצר
12,599,266	6,534,433	6,064,833	אחר
6,072,481	5,662,889	409,592	השקעות פיננסיות אחרות
5,812,267	4,529,446	1,282,821	מזומנים ושווי מזומנים
2,801,776	191,325	2,610,451	נכסי ביטוח משנה
72,844,130	41,203,833	31,640,297	סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר
32,879,985	23,106,487	9,773,498	נכסים ללא סיכון ריבית ישיר *
105,724,115	64,310,320	41,413,795	סך הכל נכסים
			התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
3,413,054	116,449	3,296,605	התחייבויות פיננסיות
93,538,639	63,354,347	30,184,292	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
899,310	171,228	728,082	אחרים
97,851,003	63,642,024	34,208,979	סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
2,959,698	253,289	2,706,409	התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר *
4,913,414	-	4,913,414	הון
105,724,115	63,895,313	41,828,802	סך הכל הון והתחייבויות
4,913,414	415,007	4,498,407	סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות
1,501,849	767,839	734,010	סיכון חוץ מאזני

(* נכסים והתחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר - כוללים מניות, רכוש קבוע ונדל"ן להשקעה, הוצאות רכישה נדחות ונכסים בלתי מוחשיים וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים (חייבים ויתרות חובה, פרמיה לגבייה ויתרות שוטפות של חברות ביטוח) שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית בגינם נמוך יחסית.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)
ג. סיכוני שוק (המשך)
4. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	התחייבויות בגין חוזים תלויי ⁽¹⁾ תשואה	פריטים לא כספיים אחרים	במטבע חוץ אחר או בהצמדה		מטבע ישראלי		באלפי ש"ח
			אליו	אליו	צמוד מדד	לא צמוד	
1,294,248	-	1,294,248	-	-	-	-	נכסים בלתי מוחשיים
2,090	-	2,090	-	-	-	-	נכסי מיסים נדחים
1,973,539	6,583	1,966,956	-	-	-	-	הוצאות רכישה נדחות
211,429	-	211,429	-	-	-	-	רכוש קבוע
214,504	-	214,504	-	-	-	-	השקעות בחברות כלולות
3,000,340	3,000,340	-	-	-	-	-	נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
1,266,895	-	1,266,895	-	-	-	-	נדל"ן להשקעה אחר
2,979,379	185,628	-	1,458	4,151	2,782,067	6,075	נכסי ביטוח משנה
255,669	-	-	-	-	255,669	-	נכסי מיסים שוטפים
1,203,642	803,645	41,174	313	75,062	191,028	92,420	חייבים ויתרות חובה
873,441	290,920	-	267	85,262	494,519	2,473	פרמיות לגביה
58,185,233	58,185,233	-	-	-	-	-	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה ⁽²⁾
							השקעות פיננסיות אחרות:
5,215,863	-	-	28,787	414,972	4,299,993	472,111	נכסי חוב סחירים
21,989,993	-	3,831	218,582	203,237	20,344,150	1,220,193	נכסי חוב שאינם סחירים
1,416,905	-	1,416,905	-	-	-	-	מניות
2,862,321	-	2,523,722	58,195	245,399	18,946	16,059	אחרות
31,485,082	-	3,944,458	305,564	863,608	24,663,089	1,708,363	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
3,648,899	3,648,899	-	-	-	-	-	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
1,130,892	-	-	31,485	112,677	-	986,730	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
107,725,282	66,121,248	8,941,754	339,087	1,140,760	28,386,372	2,796,061	סך הכל נכסים

(1) עיקר חוזי הביטוח המונפקים על ידי חברות הביטוח המאוחדות נקובים בשקלים, וחשיפתם לשינויים בשערי החליפין אינה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין, היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר.

(2) ראה ביאור 37 (ז) להלן.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

4. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	התחייבויות בגין חוזים תלויי ⁽¹⁾ תשואה	פריטים לא כספיים אחרים	במטבע חוץ אחר או בהצמדה אליו	בדולר או בהצמדה אליו	מטבע ישראלי		באלפי ש"ח
					צמוד מדד	לא צמוד	
4,753,210	-	4,753,210	-	-	-	-	סך הכל הון התחייבויות
30,646,995	-	-	2,180	42,180	30,578,231	24,404	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
65,375,070	65,375,070	-	-	-	-	-	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
401,903	-	401,903	-	-	-	-	התחייבויות מיסים נדחים
61,275	-	-	-	-	-	61,275	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
2,938,241	372,883	44,186	5,252	93,621	1,012,494	1,409,805	זכאים ויתרות זכות
4,889	-	-	-	-	4,889	-	התחייבויות מיסים שוטפים
3,543,699	239,423	-	286	74,919	1,677,101	1,551,970	התחייבויות פיננסיות
102,972,072	65,987,376	446,089	7,718	210,720	33,272,715	3,047,454	סך הכל התחייבויות
107,725,282	65,987,376	5,199,299	7,718	210,720	33,272,715	3,047,454	סך הכל הון והתחייבויות
-	133,872	3,742,455	331,369	930,040	(4,886,343)	(251,393)	סך הכל חשיפה מאזנית
-	-	51,007	(549,522)	(3,048,099)	1,488,341	2,058,273	חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא
-	133,872	3,793,462	(218,153)	(2,118,059)	(3,398,002)	1,806,880	סך הכל חשיפה

(1) עיקר חוזי הביטוח המונפקים על ידי חברות הביטוח המאוחדות נקובים בשקלים, וחשיפתם לשינויים בשערי החליפין אינה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין, היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

4. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2017

סך הכל	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	פריטים לא כספיים אחרים	במטבע חוץ		בדולר או בהצמדה		מטבע ישראלי		באלפי ש"ח
			אחר או בהצמדה אליו	אליו	אליו	אליו	צמוד מדד	לא צמוד	
1,345,994	-	1,345,994	-	-	-	-	-	-	נכסים בלתי מוחשיים
2,770	-	2,770	-	-	-	-	-	-	נכסי מיסים נדחים
1,944,574	5,122	1,939,452	-	-	-	-	-	-	הוצאות רכישה נדחות
217,774	-	217,774	-	-	-	-	-	-	רכוש קבוע
296,172	-	296,172	-	-	-	-	-	-	השקעות בחברות כלולות
2,869,967	2,869,967	-	-	-	-	-	-	-	נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
1,212,109	-	1,212,109	-	-	-	-	-	-	נדל"ן להשקעה אחר
2,801,776	191,325	-	1,671	2,875	2,596,830	9,075	-	-	נכסי ביטוח משנה
174,073	-	-	-	-	174,073	-	-	-	נכסי מיסים שוטפים
495,712	227,646	50,124	736	2,649	67,890	146,667	-	-	חייבים ויתרות חובה
891,132	255,853	-	369	101,073	523,417	10,420	-	-	פרמיות לגביה
56,230,961	56,230,961	-	-	-	-	-	-	-	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה ⁽²⁾
-	-	-	-	-	-	-	-	-	השקעות פיננסיות אחרות:
5,504,742	-	-	35,238	369,548	4,751,626	348,330	-	-	נכסי חוב סחירים
21,832,691	-	-	131,637	203,983	20,458,709	1,038,362	-	-	נכסי חוב שאינם סחירים
1,367,797	-	1,367,797	-	-	-	-	-	-	מניות
2,723,604	-	2,321,016	80,678	242,169	20,360	59,381	-	-	אחרות
31,428,834	-	3,688,813	247,553	815,700	25,230,695	1,446,073	-	-	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
4,529,446	4,529,446	-	-	-	-	-	-	-	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
1,282,821	-	-	26,236	224,171	-	1,032,414	-	-	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
105,724,115	64,310,320	8,753,208	276,565	1,146,468	28,592,905	2,644,649	-	-	סך הכל הנכסים

(1) עיקר חוזי הביטוח המונפקים על ידי חברות הביטוח המאוחדות נקובים בשקלים, וחשיפתם לשינויים בשערי החליפין אינה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין, היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר.

(2) ראה ביאור 37 (ז) להלן.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

4. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2017

סך הכל	התחייבויות בגין חוזים תלויי ⁽¹⁾ תשואה	פריטים לא כספיים אחרים	במטבע		מטבע ישראלי		באלפי ש"ח
			חוץ אחר או בהצמדה אליו	בדולר או בהצמדה אליו	צמוד מדד	לא צמוד	
4,913,414	-	4,913,414	-	-	-	-	סך הכל הון התחייבויות
30,184,292	-	-	4,222	37,542	30,112,350	30,178	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
63,354,347	63,354,347	-	-	-	-	-	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
-	-	-	-	-	-	-	כתבי התחייבות נדחים
511,333	-	511,333	-	-	-	-	התחייבות מיסים נדחים
64,154	-	-	-	-	-	64,154	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
3,278,969	424,517	48,685	5,533	133,366	1,351,268	1,315,600	זכאים ויתרות זכות
4,552	-	-	-	-	4,552	-	התחייבויות מיסים שוטפים
3,413,054	116,449	-	8,892	-	1,710,738	1,576,975	התחייבויות פיננסיות
100,810,701	63,895,313	560,018	18,647	170,908	33,178,908	2,986,907	סך הכל התחייבויות
105,724,115	63,895,313	5,473,432	18,647	170,908	33,178,908	2,986,907	סך הכל הון והתחייבויות
-	415,007	3,279,776	257,918	975,560	(4,586,003)	(342,258)	סך הכל חשיפה מאזנית
-	-	116,160	(507,018)	(2,479,321)	1,638,135	1,232,044	חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא
-	415,007	3,395,936	(249,100)	(1,503,761)	(2,947,868)	889,786	סך הכל חשיפה

(1) עיקר חוזי הביטוח המונפקים על ידי החברה וחברות הביטוח המאוחדות נקובים בשקלים, וחשיפתן לשינויים בשערי החליפין אינה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

5. פירוט החשיפה לענפי משק בגין מכשירים הוניים

ליום 31 בדצמבר 2018

מסך הכל %	סך הכל	בחו"ל	לא סחיר	נסחרות		באלפי ש"ח
				במדד מניות היתר	נסחרות במדד ת"א 100	
8%	112,537	19,771	3,961	4,301	84,504	תעשייה
29%	404,773	229,457	-	28,129	147,187	בינוי, נדל"ן ותשתיות
12%	171,712	48,714	87	-	122,911	חשמל ומים
4%	60,173	-	-	3,157	57,016	מסחר
1%	14,228	7,648	-	6,580	-	מלונאות ותיירות
9%	128,694	72,340	4,347	2,814	49,193	תקשורת ושרותי מחשב
16%	220,555	10,012	3,346	-	207,197	בנקים
7%	101,104	10,706	5,836	18,960	65,602	שירותים פיננסיים
7%	105,881	28,829	77,052	-	-	שירותים עסקיים אחרים
3%	38,252	-	-	-	38,252	מזון
4%	58,996	37,477	3,060	-	18,459	תרופות ושירותים רפואיים
100%	1,416,905	464,954	97,689	63,941	790,321	סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2017

מסך הכל %	סך הכל	בחו"ל	לא סחיר	נסחרות		באלפי ש"ח
				במדד מניות היתר	נסחרות במדד ת"א 100	
6%	80,651	-	3,173	-	77,478	תעשייה
31%	433,769	202,863	-	18,292	212,614	בינוי, נדל"ן ותשתיות
13%	172,938	32,176	321	-	140,441	חשמל ומים
4%	55,838	-	-	29,223	26,615	מסחר
1%	10,333	10,333	-	-	-	מלונאות ותיירות
10%	135,512	50,966	-	10,450	74,096	תקשורת ושרותי מחשב
13%	177,332	9,354	737	2,148	165,093	בנקים
8%	107,113	12,875	-	7,051	87,187	שירותים פיננסיים
6%	85,766	10,999	74,767	-	-	שירותים עסקיים אחרים
2%	28,569	-	-	-	28,569	מזון
6%	79,976	41,172	-	-	38,804	תרופות ושירותים רפואיים
100%	1,367,797	370,738	78,998	67,164	850,897	סך הכל

ד. סיכוני נזילות

1. כללי

הקבוצה חשופה לסיכונים, הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרש החברה לשלם תביעות והטבות אחרות למבוטחים, ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו מועד. יצוין כי צורך אפשרי לגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר עשוי לחייב מימוש נכסים משמעותי באופן מהיר ומכירתם במחירים שלא בהכרח ישקפו את שווי השוק שלהם.

חלק ניכר מהתחייבויות הביטוחיות של החברה במגזר חיסכון ארוך טווח ומגזר בריאות אינו חשוף לסיכון הנזילות בגלל אופיים של חוזי הביטוח השונים כמתואר להלן:

א. חוזים תלויי תשואה - על פי תנאי החוזים, זכאים בעליהם לקבל את שווי ההשקעות האמורות בלבד. לפיכך, אם ערך ההשקעות ירד מכל סיבה שהיא, תהיה במקביל ירידה זהה בגובה התחייבויות החברה. סך ההתחייבויות במסגרת חוזים אלה לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 הסתכמו בכ-66.1 מיליארדי ש"ח וכ-63.3 מיליארדי ש"ח, בהתאמה.

ב. כ-75% מההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה בענף ביטוח חיים שהונפקו עד שנת 1990 מגובים באגרות חוב מיועדות (ח"ץ), המונפקות על ידי בנק ישראל (כ-77% ליום 31 בדצמבר 2017). החברה זכאית לממש אגרות חוב אלו בעת שנדרש פידין הפוליסות האמורות. היקף אגרות חוב ח"ץ לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 הסתכם בסך של כ-13.7 מיליארדי ש"ח וכ-13.7 מיליארדי ש"ח, בהתאמה.

ג. בגין כ-89% מההתחייבויות לעמיתים קופת הגמל בר א' קרן גמולים בע"מ (להלן: "בר א'") מבטחת התשואה, ישנם פיקדונות בחשב הכללי, אשר בר א' זכאית למשוך בעת שנדרש פידין כספי עמיתים. היקף פיקדונות אלו לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017, הסתכם בסך של כ-2.1 מיליארדי ש"ח.

סיכון הנזילות הפוטנציאלי של הקבוצה נובע, איפוא, בעיקר מיתרת הנכסים של הקבוצה העומדים כנגד ההתחייבויות שאינן תלויות תשואה ושאין מגובות באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) או פיקדונות בחשב הכללי. סכום נכסים אלו הסתכם בסך של כ-21.1 מיליארדי ש"ח (אשתקד כ-20.7 מיליארדי ש"ח) ומהווה כ-20% (אשתקד כ-20%) מסך הנכסים בדוח על המצב הכספי.

מתוך הנכסים שאינם כנגד התחייבויות תלויות תשואה, סך של כ-8.6 מיליארדי ש"ח (אשתקד כ-9.3 מיליארדי ש"ח) הינם נכסים סחירים ויתרות מזומנים ושווי מזומנים.

יצוין כי, על פי תקנות כללי השקעה, על חברות הביטוח המאוחדות להחזיק בנכסים נזילים כנגד ההתחייבויות שאינן נובעות מעסקי ביטוח בסכום שלא יפחת מ-30% מחלק ההון העצמי המינימלי הנדרש מהן. לעניין זה, נכסים נזילים, כהגדרתם בתקנות כללי השקעה, כוללים, בין היתר, אג"ח ממשלתיות, מזומנים ושווי מזומנים, אג"ח קונצרניות ופיקדונות בדירוג גבוה ולטווח קצר, מניות הכלולות במדדים מרכזיים, תעודות סל וקרנות נאמנות.

הגופים המוסדיים בישראל מנהלים את נכסיהם והתחייבויותיהם בהתאם לדרישות חוק הפיקוח על תקנותיו בקשר לכך.

2. מועדי פירעון משוערים של סכומי התחייבויות

הטבלאות להלן מרכזות את מועדי הפירעון המשוערים של סכומי ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות הבלתי מהוונות של החברה. היות ומדובר בסכומים בלתי מהוונים הרי שאין התאמה בינם לבין יתרות ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות בדוח על המצב הכספי.

א. מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות במגזר חיסכון ארוך טווח ובמגזר בריאות נכללו בטבלאות כדלקמן:

כספי חיסכון – על בסיס מועדי פירעון חוזיים, דהיינו גיל הפרישה, ללא הנחות ביטולים, בהנחה שכל החיסכון יימשך כהוני ולא כקיצבה.

גמלאות בתשלום, אובדן כושר עבודה בתשלום וסיעודי בתשלום – על בסיס אומדן אקטוארי.

תביעות תלויות ועתודות הסיכון – מדווח תחת העמודה "ללא מועד פירעון מוגדר".

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ד. סיכוני נזילות (המשך)

2. מועדי פירעון משוערים של סכומי התחייבויות (המשך)

ב. ההתחייבויות בביטוח כללי, לעניין ביאור זה כוללות גם עודף הכנסות על הוצאות, ראה ביאור 3(ד)(2)(ב)(4.3), הפרשה לסטיות בלתי צפויות, עתודה לפרמיה שלא הורווחה והינן בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות האמורות לעיל נכללו בטבלאות כדלקמן:

התחייבויות בענפים סטטיסטיים, המוערכים על ידי אקטואר - מדווחות בעמודות על בסיס אומדן אקטוארי, המקצה לסך ההתחייבויות הבלתי מהוונות מועד משוער על פי ניסיון תשלומי התביעות בעבר.

התחייבויות ביטוחיות בענפי חבויות, שאינם סטטיסטיים, ועודפי הכנסות על הוצאות - מדווחים בעמודה של ללא מועד פירעון מוגדר.

התחייבויות ביטוחיות בענפי רכוש ואחרים, שאינם סטטיסטיים או שהאקטואר לא חותם על הערכתם מדווחות בעמודה של זמן פירעון עד 3 שנים.

ההתחייבויות חשופות לסיכון רזרבה, המפורט בסעיף ה' להלן. המודלים האקטואריים מבוססים על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את העתיד לקרות. אומדן התזרים חשוף לסיכון מודל ולסיכון הפרמטר הכולל את הסיכון שהסכום שישולם עבור סילוק ההתחייבויות הביטוחיות של החברה, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות, יהיה שונה מזה הצפוי.

ג. מועדי הפירעון של התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה נכללו על בסיס מועדי הפירעון החזיים. בחוזים בהן הצד שכנגד רשאי לבחור את עיתוי התשלום, ההתחייבות נכללת על בסיס של המועד המוקדם ביותר שבו החברה יכולה להידרש לשלם את ההתחייבות.

מועדי הפירעון של התחייבויות בגין חוזי השקעה בבר א' חושבו על בסיס שיעור נטישה ושיעור פידינות ממוצע.

ההתחייבויות במגזר חיסכון ארוך טווח ומגזר בריאות*

סך הכל	ללא מועד פירעון מוגדר	מעל 15 שנים	מעל 10 שנים ועד 15 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים	מעל שנה ועד 5 שנים	עד שנה**	באלפי ש"ח
21,008,358	1,157,140	3,098,270	2,677,956	4,289,134	5,396,048	4,389,810	ליום 31 בדצמבר 2018
22,297,123	1,776,012	4,501,267	2,460,884	4,197,563	5,760,036	3,611,361	ליום 31 בדצמבר 2017

* לא כולל התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה.
 ** התחייבויות עד שנה כוללות סך של כ-186,737 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר 2017 סך של כ-515,243 אלפי ש"ח) העומדים לפירעון לפי דרישה. התחייבויות אלו סווגו כעומדות לפירעון עד שנה למרות שמועדי פירעון בפועל עשויים להיות בשנים מאוחרות יותר.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי

סך הכל	ללא מועד פירעון מוגדר	מעל 5 שנים	מעל 3 שנים ועד 5 שנים	עד 3 שנים	באלפי ש"ח
5,896,801	903,022	922,050	873,875	3,197,853	ליום 31 בדצמבר 2018
6,311,106	1,161,303	940,891	858,994	3,349,917	ליום 31 בדצמבר 2017

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ד. סיכוני נזילות (המשך)

2. מועדי פירעון משוערים של סכומי התחייבויות (המשך)

התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה

סך הכל	ללא מועד פירעון מוגדר	מעל 15 שנים	מעל 10 שנים ועד 15 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים	מעל שנה ועד 5 שנים	עד שנה	ערך בספרים	באלפי ש"ח
ליום 31 בדצמבר 2018								
2,358,204	2,610	1,236,627	298,160	370,049	351,101	99,657	2,358,204	התחייבויות בגין חוזי השקעה
1,781,735	1,781,735	-	-	-	-	-	1,781,735	התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה
2,894,055	-	-	-	-	-	2,894,055	2,894,055	זכאים ויתרות זכות
3,756,016	-	-	-	1,978,983	1,644,119	132,914	3,209,815	התחייבויות פיננסיות
10,790,010	1,784,345	1,236,627	298,160	2,349,032	1,995,220	3,126,626	10,243,809	סך הכל
ליום 31 בדצמבר 2017								
1,707,619	2,622	324,938	330,816	445,792	465,838	137,613	1,707,619	התחייבויות בגין חוזי השקעה
1,721,791	1,721,791	-	-	-	-	-	1,721,791	התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה
3,230,284	-	-	-	-	-	3,230,284	3,230,284	זכאים ויתרות זכות
3,918,772	-	-	-	2,524,791	1,227,481	166,500	3,242,364	התחייבויות פיננסיות
11,578,466	1,724,413	324,938	330,816	2,970,583	1,693,319	3,534,397	9,902,058	סך הכל

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח

סיכוני ביטוח כוללים, בין היתר:

סיכוני חיתום: הסיכון לשימוש בתמחיר שגוי כתוצאה מליקויים בתהליך החיתום ומהפער בין הסיכון בעת התמחור וקביעת הפרמיה, לבין ההתרחשות בפועל, כך שהפרמיות הנגבות אינן מספיקות לכיסוי תביעות עתידיות והוצאות. הפערים עשויים לנבוע משינויים מקריים בתוצאות העסקיות ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ו/או בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים.

סיכוני רזרבה: הסיכון להערכה לא נכונה של ההתחייבויות הביטוחיות אשר עלולה לגרום לכך שהרזרבות האקטואריות אינן מספיקות לכיסוי כל ההתחייבויות והתביעות. המודלים האקטואריים על פיהם, בין היתר, מעריכות חברות הביטוח בקבוצה את התחייבויותיהן הביטוחיות, מתבססים, לרוב, על ההנחה שדפוסי ההתנהגות והתביעות בעבר מייצגים את העתיד לקרות. חשיפת חברות הביטוח בקבוצה מורכבת מהסיכונים הבאים:

סיכון מודל - הסיכון לבחירת מודל שגוי לתמחור ו/או להערכת ההתחייבויות הביטוחיות.
סיכון פרמטר - הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים העלולים לגרום, בין היתר, לכך שהסכום, שישולם עבור סילוק ההתחייבויות הביטוחיות של כלל ביטוח, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות, יהיה שונה מזה הצפוי.

גודל ההפסד המרבי הצפוי בעסקי ביטוח כללי, כתוצאה מהחשיפה לנזק בודד גדול או הצטברות נזקים בגין אירוע גדול במיוחד בהסתברות נזק מרבי (MPL) הנעה בין 1.5% ל- 2.9% הינה כ-9,639 מיליוני ש"ח ברוטו וכ-50.4 מיליוני ש"ח בשייר עצמי, נכון ליום 31 בדצמבר 2018.

לעניין נתונים בדבר מוצרי הביטוח השונים אשר בגינם נוצרת למבטח חשיפה לסיכון ביטוחי, ראה פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי סיכוני ביטוח בביאורים 5, 19, 20 (א) ו-21.

1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות

כללי

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר.

באופן כללי, בהתאם להוראות הממונה, ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות בישראל ובאופן עקבי לשנה קודמת. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל ומין המבוטח, תקופת הביטוח, מועד תחילת הביטוח, סוג הביטוח, פרמיה תקופתית וסכום הביטוח.

א. השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה"

בתוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה" קיים מרכיב חיסכון מזהה. העתודה הבסיסית והעיקרית היא בגובה החיסכון שנצבר בתוספת תשואה בהתאם לתנאי הפוליסה כדלקמן:

- קרן צמודה לתשואת תיק השקעות (חוזים תלויי תשואה).
- קרן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת או מזוכה בתשואה מובטחת כנגד נכסים מותאמים (חוזים מבטיחי תשואה).

בגין מרכיבים ביטוחיים, המצורפים לפוליסות אלו (אי כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו'), מחושבת ההתחייבות הביטוחית בנפרד כאמור להלן.

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

א. השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

2. עבור פוליסות מסוג מסלולי השקעה וכן עבור פוליסות של גמלא מיידית (הגיל השלישי), בהן הקרן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת, מחשבת החברה עתודה נוספת (Mismatch Reserve) בגין אי-התאמה, אם קיימת, בין תזרים ההתחייבויות ובין תזרים הנכסים המגבים אותן. בחישוב זה מבצעת החברה השוואה בין השווי המהוון של תזרים ההתחייבות לבין השווי המהוון של תזרים הנכסים, תחת תסריטי עקומת ריבית להיוון שונים מבוססי עקום ריבית חסר סיכון. העתודה המוחזקת הינה הסכום המקסימלי של תוצאות התסריטים השונים, ככל ששווי ההתחייבויות גבוה משווי הנכסים.

3. תוכניות ביטוח מסוג "מסורתי" עם פרמיה קבועה

קיימות תוכניות ביטוח מסוג "מסורתי" עם פרמיה קבועה, כגון: תוכנית ביטוח "מעורב" וכדומה, המשלבת מרכיב של סכום חיסכון, במקרה שהמבוטח נשאר בחיים בתום תקופת התוכנית, עם מרכיב ביטוחי של סיכון מוות במשך תקופת התוכנית, כמו גם תוכניות סיכון טהור (בעיקר אי-כושר עבודה וסיעוד) עם פרמיה קבועה.

בגין מוצרים אלה מחושבת ההתחייבות הביטוחית לכל כיסוי כהיוון של תזרים המזומנים בגין התביעות הצפויות, כולל תשלום בתום התקופה, בניכוי הפרמיות העתידיות הצפויות. חישוב זה מבוסס על ההנחות לפיהן תומחרו המוצרים ו/או על הנחות שהופקו מניסיון התביעות, כולל שיעורי הריבית (להלן: "**הריבית התעריפית**"), לוח התמורה או התחלואה. החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם "Net Premium Reserve", אשר אינה כוללת בזרם התקבולים הצפוי את המרכיב שהועמס בתעריף הפרמיות לכיסוי העמלות וההוצאות, ומנגד אינה מנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות.

בגין תוכניות ביטוח מסוג "מסורתי" תלויי תשואה, נכללת בעתודה גם הפרשה בגובה יתרת הבונוס המצטבר בפועל. הבונוס משקף את הפער בין התשואה בפועל בניכוי דמי ניהול לבין הריבית התעריפית.

4. התחייבויות לגמלאות בתשלום ולהשלמה לעתודה לקיצבה:

התחייבויות לגמלאות בתשלום מחושבות על פי ההנחיות הקבועות בחוזר המאוחד שער 5, חלק 2, פרק 1(ג), בהתאם לתוחלת החיים הצפויה, על בסיס לוחות תמותה, אשר נבנו בהסתמך על הלוחות אשר פורסמו בחודש מרס 2013 (להלן: "**חוזר העתודות לקיצבה**").

התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה מחושבות עבור פוליסות שבתוקף (משולמות ומסולקות), המאפשרות תשלומי קיצבה לכל החיים, ואשר טרם הגיעו לשלב מימוש הקיצבה או שמבטחיהן הגיעו לגיל פרישה אך טרם החלו לקבל קיצבה בפועל ("**הפוליסות**"). התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה מחושבות, בין היתר, בהתאם להסתברות למשיכת הקיצבה בעת יציאתם לפרישה (מימוש הזכאות לקיצבה), בהתאם לצפי מסלולי הקיצבה שיבחרו המבוטחים ובהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה, שפורסמו בחוזר העתודות לקיצבה.

ככל שההסתברות למשיכת הקיצבה גבוהה יותר, ההתחייבויות הנדרשות להשלמה לעתודה לקיצבה גבוהות יותר. כמו כן, ככל שהפער בין לוחות התמותה המעודכנים במסגרת חוזר העתודות לקיצבה (המצביעים על התארכות תוחלת החיים) לבין לוחות התמותה שעל בסיסן תומחרו מקדמי הקיצבה המובטחים בפוליסות גדול יותר ההתחייבות לגמלאות בתשלום והתחייבות להשלמה לעתודה לקיצבה גבוהות יותר.

ההפרשה להשלמה לעתודה לקיצבה נעשית בצורה הדרגתית בגין הכספים שנצברו בפוליסות עד לתום תקופת הדיווח, בהתחשב ברווחים הצפויים מהפוליסות עד הגיע המבוטחים למועד הפרישה. כלומר, בהינתן רווחיות עתידית קיימת מספקת בפוליסות, ההפרשה להשלמה לעתודה לקיצבה מתבצעת על פני השנים בהקבלה להכרה ברווחים מדמי ניהול או המרווח הפיננסי בגין הפוליסות. באופן דומה תחושב הפרשה הדרגתית גם עבור פרמיות שתתקבלנה בעתיד במסגרת הפוליסות, וזאת ממועד קבלת הפרמיות.

ההפרשה ההדרגתית נעשית על ידי שימוש בפקטור K, הנגזר משיעור ההכנסות העתידיות הצפויות מדמי ניהול או מהמרווח הפיננסי, הנובעים מההשקעות המוחזקות כנגד עתודת הביטוח בשל הפוליסה או מתשלומי פרמיה עבור הפוליסה (להלן: "**פקטור K**"). פקטור K מובא בחשבון בחישוב צבירת ההשלמה לעתודה לתשלום קיצבה. ככל שפקטור K גבוה יותר, ההתחייבות להשלמת עתודה לקיצבה שתוכר בדוח הכספי תהיה נמוכה יותר והסכום שידחה וירשם בעתיד יהיה גבוה יותר.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

א. השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

4. התחייבויות לגמלאות בתשלום ולהשלמה לעתודה לקיצבה: (המשך)

בחוזר העתודות לקיצבה נקבעו כללים לאופן קביעת ערכי פקטור K. במסגרת חוזר זה נדרשת החברה לקבוע, על פי שיקול דעתו המקצועי של האקטואר, שני ערכי K: האחד בגין התחייבויות בשל מרכיב חיסכון תלוי תשואה, והשני בגין התחייבויות בשל מרכיב חיסכון מבטיח תשואה. בהתאם לחוזר, קביעת ערכי ה-K תעשה באופן זהיר, ועל בסיס בחינה של פוליסות שנמכרו לפני ה-1 ביוני 2001. הניתוח יבוצע על בסיס הנחות פיננסיות שמרניות, באופן שמעיד על כך שדמי הניהול או המרווח הפיננסי הנובעים מהשקעות המוחזקות כנגד העתודה לתשלום קיצבה בשל הפוליסה ותשלומי הפרמיות עבור הפוליסה, עשויים להפיק הכנסות עתידיות שיספיקו לכיסוי כל ההוצאות הקשורות לפוליסה עד לגיל הפרישה הצפוי וכן לכיסוי הוצאות השלמת הצבירה. ערך ה-K, שיבחר יהיה זה שיביא לפריסה נאותה של העתודה לתשלום קיצבה כאמור.

במהלך השנה, נצפתה עליה בעקום ריבית חסר הסיכון. לאור זאת, עדכנה החברה, לרבות גם בגין שינויים אחרים בהנחות, את ערכי ה-K באופן הבא: עבור פוליסות מבטיחות תשואה, השאירה החברה את פקטור K ב- 0.0% כפי שהיה אשתקד. עבור פוליסות תלויות תשואה, הגדילה החברה את פקטור K מ- 0.88% אשתקד ל- 0.96% השנה.

מעת לעת עורכת החברה מחקרים בהם היא בוחנת את שיעור המבוטחים הצפויים לממש את זכאותם לקבל קיצבה, את תמהיל מסלולי הקיצבאות שבחורים המבוטחים הפורשים לקבל, אשר בהתאם להם נקבע משך הזמן שבו תשולם הקיצבה וכן פרמטרים אחרים המשפיעים על גובה ההתחייבות להשלמה לעתודה לקיצבה. שיעורי המימוש ומסלולי הקיצבאות מותאמים לתוכניות הביטוח וסוגי החיסכון השונים.

אומדן העלות הכוללת של העלייה בתוחלת החיים עשוי להשתנות עקב מספר גורמים, הכוללים, בין היתר, שינויים בתוחלת החיים ובשיעור המבוטחים המממשים את זכאותם לקיצבה, שינוי בטעם המבוטחים בבחירת מסלולי הקיצבה בעת הפרישה, גידול בצבירות החיסכון של המבוטחים עקב תשלומי פרמיות עתידיות ו/או גידול בהכנסות מהשקעות וכן שינויים בהנחות שיעורי ריבית היוון והנחות אחרות.

לפרטים נוספים בדבר סכום ההפרשה והעלות הכוללת, ראה ביאור 20(א).

בדבר שיעור ריבית היוון ההתחייבויות להשלמה לעתודות לקיצבה ראה ב(1) להלן.

5. תוכניות ביטוח חיים אחרות כוללות מוצרי סיכון טהור בפרמיה קבועה (אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו'), הנמכרות כפוליסות עצמאיות או שהן מצורפות לפוליסות עם תוכנית יסודית מסוג "עדיף", "מסלולי השקעה" או "מסורתית". בגין תוכניות אלו מחושבת התחייבות אקטוארית. החישוב נעשה בשיטת "Net Premium Reserve". לשאר התוכניות מחושבת הרזרבה בגובה ה-IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו).

6. תוכניות ביטוחי הוצאות רפואיות, מחלות קשות ותאונות אישיות –

תוכניות ביטוח הוצאות רפואיות כוללות בעיקר כיסויים לניתוחים בארץ ולהשתלות וטיפולים מיוחדים בחו"ל- בחירת מנתח פרטי בבתי חולים פרטיים, תרופות שאינן בסל וכיסויים אמבולטוריים נוספים.

ענף מחלות ואישפוז כולל את הכיסויים הביטוחיים הבסיסיים כדלקמן:

- כיסוי ביטוחי המקנה למבוטח זכות למימון שירותי רפואה פרטיים. במסגרת זו ניתנת למבוטח הזכות לבחור את מועד קבלת השירות הרפואי, זהות הרופא המטפל והמוסד הרפואי. הכיסוי הביטוחי האמור מעניק החזר בגין הוצאות רפואיות או פיצוי, בין היתר, בקשר עם ניתוח, השתלות ו/או טיפולים מיוחדים בחו"ל ועוד.
- כיסוי ביטוחי למקרה של גילוי מחלה קשה, במסגרתו זכאי המבוטח לקבל פיצוי בסכום שנקבע בעת הצטרפותו לביטוח.

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

א. השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

6. תוכניות ביטוחי הוצאות רפואיות, מחלות קשות ותאונות אישיות – (המשך)

- כיסוי ביטוחי בגין רכישת תרופות אשר אינן כלולות בסל הבריאות הממלכתי.
- בנוסף, ניתן לרכוש כיסויים נוספים, כנספח לפוליסה או כפרק בפוליסה הבסיסית, כגון שירותים אמבולטוריים (שירותים רפואיים שלא בעת אישפוז, לרבות התייעצות עם רופא מומחה, בדיקות, וטיפולים פיזיותרפיים).

ענף תאונות אישיות נמכר בחברה כפוליסה עצמאית או נספח לפוליסות בריאות מענף מחלות ואישפוז. הכיסויים הביטוחיים כוללים:

- מוות מתאונה
- נכות מתאונה או אובדן/פגיעה בתפקוד
- שברים עקב תאונה
- כוויות כתוצאה מתאונה
- פיצוי יומי עקב אישפוז כתוצאה מתאונה
- פיצוי בגין מצב סיעודי כתוצאה מתאונה

בגין תוכניות אלו הנמכרות כפוליסות פרט, מחושבת עתודה בשיטת "Gross Premium Reserve", אשר כוללת את זרם התקבולים הצפוי הכולל את כל מרכיבי הפרמיות ומנכה את עלות ההתחייבות, ההוצאות והעמלות הצפויות וצפי תשלומי ביטוח המשנה (אם קיים הסדר משנה לכיסוי). הנחות החישוב לגבי פרמטרים הקשורים להנחות תחלואה, הנחות דמוגרפיות והנחות כלכליות נעשו על בסיס מחמיר לעומת בסיס התמחור, מקובל לחישוב רזרבות.

ענף נסיעות לחו"ל מורכב מסל של כיסויים ביטוחיים המיועדים למבוטחים בקשר עם שהותם בחו"ל, הכולל, בין היתר, כיסוי בגין מחלות, תאונות אישיות, קיצור נסיעה, איתור, חילוץ ומטען. תקופת הביטוח בפוליסת נסיעות לחו"ל נקובה בימים, בהתאם לתקופת שהיית המבוטח בחו"ל, או למשך כל ימי הנסיעה שיחולו במהלך שנה קלנדרית אחת.

בענף נסיעות לחו"ל התביעות התלויות מחושבות על בסיס דוח מחלקת התביעות של החברה והערכה אקטוארית על בסיס ניסיון מצטבר בתיק.

התביעות התלויות מחושבות על בסיס דוח מחלקת התביעות וכן מודל סטטיסטי של תשלומי התביעות על בסיס ניסיון עבר. החישוב בוצע על בסיס שיטות המשולשים (Bornhuetter-Ferguson, Chain Ladder) לסכומי תביעות משולמות, ותלויות ולכמות התביעות לפי חודשי נזק, כולל היוון וטווח סמך לענף תאונות אישיות תלמידים.

7. בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אובדן כושר עבודה, מחושבת התחייבות ביטוחית בהתאם למשך תקופת התשלום הצפויה, כשהיא מהוונת לפי שיעור הריבית התעריפית שבמוצר.

8. ההתחייבות הביטוחית בגין ביטוח קבוצתי מורכבת מהתחייבות בגין פרמיה שטרם הורווחה, עתודה לתביעות מתמשכות, תביעות תלויות, עתודה להמשכיות והפרשה להפסדים עתידיים, ככל שנדרשת. בנוסף, מחושבת הפרשה להשתתפות ברווחים המוצגת בסעיף זכאים ככל שרלוונטי.

9. ההתחייבות בגין תביעות תלויות בביטוח חיים כוללת בעיקר הפרשות לתביעות תלויות עבור מקרי מוות ונכות.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

ב. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. שיעור ההיוון

א. בגין תוכניות ביטוח ומוצרי סיכון טהור עם פרמיה קבועה, הריבית המשמשת להיוון הינה, כדלקמן:

בתוכניות ביטוח, מסוג "מעורב" (מסורתי) ו"עדיף", שאינן תלויות תשואה המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות, ריבית תעריפית ריאלית בשיעורים של בין 3.5% ל-4.8%;
בגין מוצרים תלויי תשואה, שהונפקו בשנים 1991 ואילך, ריבית תעריפית ריאלית בשיעור 2.5%.
בהתאם לתנאי הפוליסה שינויים בריבית יזקפו למבוטחים;
בגין מוצרי סיעוד ובריאות פרט לטווח ארוך שאינם תלויי תשואה, ריבית תעריפית ריאלית בשיעור 2.5%.

ב. בגין תוכניות ביטוח מסוג "מסלולי השקעה" מבטיחות תשואה בקרנות ללא אגרות חוב מיועדות (הנמכרות החל משנת 2004), שיעורי ריבית ההיוון הינם בין 2.7% ל-3%.

ג. בגין התחייבויות עבור גמלאות בתשלום והשלמה לעתודה לקיצבה מבטיחי תשואה, שיעור ההיוון מחושב לכל קרן בנפרד ע"י שקלול תשואת השוק המוערכת על תמהיל הנכסים החופשיים (2.6% - 2.79%, אשתקד 2.2% - 2.79%) וריבית האג"ח ח"ץ ברוטו לקרן. השקלול מתבצע על בסיס משקל הנכסים החופשיים ומשקל אג"ח ח"ץ בקרן המגבים עתודות אלה. בנוסף, ישנה התייחסות בקביעת ריבית ההיוון גם לריבית חסרת הסיכון למח"מ המתאים להתחייבות.

בגין התחייבויות עבור גמלאות בתשלום והשלמה לעתודה לקיצבה בגין חוזים תלויי תשואה, בהתאם לתשואת השוק המוערכת על תמהיל הנכסים לרבות בגין מסלולי ההשקעות בהם הכספים מיועדים להיות מושקעים.

החברה עשויה להחליט על שינוי שיעור ההיוון כתוצאה משינויים בשיעור הריבית חסרת סיכון ו/או בשיעור התשואה המוערכת בתיק הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות הביטוח. בדבר השפעות עדכון שיעורי הריבית המשמשים להיוון ההתחייבויות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום ראה ד(1) ו-(2) להלן.

2. שיעורי תמותה ותחלואה

א. שיעורי התמותה, ששימשו לחישוב התחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה (כלומר, לא כולל תמותה של מבוטחים מקבלי קיצבאות זקנה ומקבלי פיצוי חודשי בגין אי כושר עבודה או סיעוד), זהים, בדרך כלל, לשיעורים אשר שימשו לקביעת התעריף, המאושר על ידי הממונה.

ב. ההתחייבות לקיצבאות המשולמות לכל החיים מחושבת בהתאם ללוחות תמותה, אשר פורסמו על ידי אקטואר האוצר בחוזר הממונה.

עלייה בהנחה של שיעור התמותה, עקב עלייה בשיעור התמותה בפועל לרמה העולה על ההנחה הקיימת, תביא לגידול בהתחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה ולקטונת ההתחייבות לקיצבאות המשולמות לכל החיים.

יצוין כי, בעשורים האחרונים קיימת מגמה הפוכה של הגדלת תוחלת החיים וקטונת בשיעור התמותה. הנחת התמותה המשמשת לחישוב ההתחייבות לקיצבה מביאה בחשבון הנחה בגין גידול עתידי בתוחלת החיים.

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

ב. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

2. שיעורי תמותה ותחלואה (המשך)

ג. שיעורי התחלואה מתייחסים לשכיחות של מקרי תביעה בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה וכיוצ"ב. שיעורים אלה נקבעו על בסיס ניסיון כלל ביטוח ו/או מחקרים של מבטחי משנה. בענפי סיעוד ואובדן כושר עבודה תקופת תשלום הקיצבאות שבה משתמשת החברה לחישוב ההתחייבויות נקבעת בהתאם לניסיון כלל ביטוח או מחקרים של מבטחי משנה.

ככל שההנחה לגבי שיעור התחלואה ו/או תקופת תשלום הקיצבאות תעלה, כך תגדל ההתחייבות הביטוחית בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה.

בדבר השפעת עדכון שכיחות ותקופת תשלום תביעות סיעוד ראה סעיף ד(5) להלן.

3. שיעורי לקיחת קיצבה

חוזי ביטוח חיים, הכוללים מרכיב חיסכון, בגין כספים שהופקדו עד שנת 2008, אפשרו שתי דרכים למשיכת הכספים: הוני (חד פעמי) או קצבתי עם מקדם מובטח להמרה לקיצבה, הניתנת גם היא למכירה בין מסלולים שונים (כגון: כל החיים, זוגי, הבטחה ל-10 שנים ועוד). בחלק מהחוזים המבטח רשאי לבחור את אופן קבלת הכספים במועד משיכתם. היות וסכום ההתחייבות הביטוחית שונה בכל אחד ממסלולים אלו, החברה אומדת מעת לעת את שיעור מימוש הזכאות לקיצבה ואת המסלול שיבחר. החל משנת 2008, הפקדות חדשות בכל התוכניות הן לקיצבה.

4. שיעורי ביטולים

שיעור הביטולים משפיע על ההתחייבויות הביטוחיות, בגין חלק מביטוחי הבריאות וכן על קיצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים. ביטולי חוזי ביטוח יכולים לנבוע מביטול פוליטות היזום על ידי החברה עקב הפסקת תשלומי הפרמיות או פידיונות פוליטות לבקשת בעליהן. ההנחות לגבי שיעורי הביטולים מבוססות על ניסיון החברה וכן על סוג המוצר, משך החיים של המוצר ומגמות המכירה.

בתקופה הדוח עדכנה החברה את אומדן שיעורי הביטולים המשפיעים על קיצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים בהתבסס על מחקרי החברה. לפרטים נוספים ראה סעיף 4 לשיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות, לעיל.

5. שיעורי המשכיות

ישנם ביטוחי חיים, בריאות וביטוחים סיעודיים קבוצתיים, בהם זכאים המבוטחים להמשיך ולהיות מבוטחים באותם תנאים גם אם החוזה הקולקטיבי לא יחודש. בגין אופציה זו של המבוטחים קיימת לחברה התחייבות, המבוססת על הנחות לגבי שיעורי המשכיות של הביטוחים הקולקטיביים ושיעורי המשכיות של החוזים עם המבוטחים לאחר סיום החוזה הקולקטיבי. ראה סעיף ה1(א)(8), בדבר השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות לעיל.

ככל שההסתברות שהחוזה הקולקטיבי לא יחודש גבוהה יותר (ולכן שיעור המשכיות גבוה יותר), כך גדלה ההתחייבות הביטוחית עקב המשך ביטוח בתנאים קודמים, ללא התאמת החיתום לשינוי במצבו הבריאותי של המבוטח.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

ג. ניתוחי רגישות בביטוח חיים ובריאות

ליום 31 בדצמבר 2018

שיעור לקיחת גמלא		שיעור תמותה		שיעור תחלואה		שיעור הביטולים (פדיונות, סילוקים והקטנות)		באלפי ש"ח רווח (הפסד)
-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	
82,098	(82,098)	(524,136)	437,599	64,259	(173,555)	(22,795)	21,595	

* לסכום העתודה המשלימה לגמלאות, ראה ביאור 20(א).

ליום 31 בדצמבר 2017

שיעור לקיחת גמלא		שיעור תמותה		שיעור תחלואה		שיעור הביטולים (פדיונות, סילוקים והקטנות)		באלפי ש"ח רווח (הפסד)
-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	
84,290	(84,290)	(528,314)	407,792	53,988	(210,737)	(14,923)	12,733	

* לסכום העתודה המשלימה לגמלאות, ראה ביאור 20(א).

ד. שינויים באומדנים ובהנחות עיקריות ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. חיזוק עתודות הביטוח לאור סביבת הריבית הנמוכה והשפעתה על שיעורי ההיוון בביטוח חיים והוראות הממונה לעניין בדיקת נאותות ההתחייבויות (LAT).

א. הוראות הממונה לעניין בדיקת נאותות ההתחייבויות (LAT)

בחודש אוגוסט 2015 פורסם חוזר ביטוח שעניינו אופן חישוב בדיקת נאותות העתודות (LAT) בביטוח חיים ובריאות ("חוזר ה-LAT"). החוזר מתייחס להנחיות מדידה ולבחירת הנחות מסוימות וחל על הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2015 ואילך.

ב. חיזוק עתודות הביטוח לאור סביבת הריבית הנמוכה

בהמשך לאמור בסעיף (ה)(ה1)(ב)(1) לעיל, שיעורי ההיוון המשמשים לחישוב ההתחייבויות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום יכולים להשתנות כתוצאה משינויים בשיעור הריבית חסרת הסיכון ו/או בשיעור התשואה המוערכת בתיק הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות הביטוח.

ההשפעה על התוצאות הכספיות של עדכון הנחות אלו בענף ביטוח חיים מפורטת להלן:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			במיליוני ש"ח
2016	2017	2018	
		85	שינוי שיעור ריבית היוון בחישוב ההתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות (בתשלום)*
(32)	(197)	135	
		75	שינוי בעתודות לגמלה בעקבות הקטנת צפי ההכנסות העתידיות (פקטור K) בחינת נאותות עתודות (LAT)
(162)	64	295	
		194	ביטוח חיים - סך השפעת סביבת הריבית הנמוכה לפני מס
(194)	(259)	194	
		168	סך הכל רווח (הפסד) לאחר מס
(124)	(168)	194	

* בשנת 2017, לרבות השפעת הריבית על נכסי מקבלי הגמלאות ודמי הניהול הנגזרים מהם.

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים וסיעוד (המשך)

ד. שינויים באומדנים ובהנחות עיקריות ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

2. שיעור היוון המשמש לחישוב ההתחייבויות עבור גמלאות בתשלום

הקצאת אג"ח מיועדות נושאות ריבית מובטחת, המונפקות על ידי מדינת ישראל בגין התחייבות כלל ביטוח למבוטחים בעלי פוליסות ביטוח חיים מבטיחות תשואה ("המבוטחים"), מבוצעת על בסיס דיווחי החברה, המוערכים על בסיס חישוב ההתחייבויות האמורות. בשנת 2017 מצאה כלל ביטוח כי נדרש תיקון לשיוך התחייבויותיה למבוטחים מקבלי הגמלה, לקרנות אג"ח חץ שונות הנושאות תשואה מובטחת ובהתאם פנתה לרשות שוק ההון לצורך ביצוע הקצאה בפועל של אג"ח חץ מהסדרות הרלבנטיות, בהתאם לתיקון האמור. הקצאת אגרות חוב בהתאם לשיוך מחדש כאמור, אשר להערכת החברה צפוי כי תתרחש, צפויה להקנות לכלל ביטוח בעתיד זכות לקבלת ריבית גבוהה יותר, בגין ההתחייבויות למבוטחים מקבלי גמלה. כפועל יוצא, בתקופת הדוח עדכנה כלל ביטוח את שיעור ריבית ההיוון, המשמש להיוון התחייבויות בגין גמלאות בתשלום, בהתחשב בשיעור התשואה המוערכת על תמהיל הנכסים הצפוי בעתיד (אשר כפוף להקצאה בפועל של אגרות חוב ח"ץ). כתוצאה מכך, בשנת 2017, קטנו עתודות הביטוח וגדל הרווח לפני מס בסך של כ-88 מיליוני ש"ח (מזה כ-22 מיליוני ש"ח בגין הקטנת העתודה לבחינת נאותות העתודות (LAT) ובהתאמה חל גידול ברווח לאחר מס בסך של כ-57 מיליוני ש"ח.

3. שינוי במחקרי ביטולים על התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה.

בתקופת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהנחות לחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה, לעומת גידול בסך של כ-67 מיליוני ש"ח בתקופה מקבילה אשתקד לאור מחקר החברה על שיעורי הביטולים המשפיעים על קיצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים.

4. שינויים באומדנים אחרים המשפיעים על בדיקת נאותות ההתחייבויות (LAT)

כתוצאה משינוי באומדן השווי ההוגן של תיק הלוואות בשנת 2017, קטנה העתודה וגדל הרווח אשתקד בסך של כ-81 מיליוני ש"ח לפני מס ובהתאמה חל גידול ברווח לאחר מס בסך של כ-52 מיליוני ש"ח. יצוין שההשפעה בסעיף 1 לעיל הינה לרבות שינוי זה.

5. שינוי במחקרי ביטולים על התחייבויות בגין תביעות מתמשכות בתשלום סיעוד בתקופת הדוח החברה צפתה בעליה בשכיחות ובתקופת התשלום של תביעות סיעוד ובהתאם עדכנה את התחייבויותיה בסך של כ-68 מ"ח.

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי

1. תיאור תמציתי של ענפי הביטוח העיקריים בהם פועלת הקבוצה

הקבוצה כותבת חוזי ביטוח כללי בעיקר בענפי רכב חובה, חבויות, רכב רכוש וביטוח רכוש.

פוליסת ביטוח רכב חובה מכסה את בעל הפוליסה והנוהג מפני כל חבות שהם עשויים לחוב לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975, בשל נזק גוף שנגרם כתוצאה משימוש ברכב מנועי לנהג ברכב, לנוסעים ברכב, או להולכי רגל שנפגעו על ידי הרכב. תביעות ברכב חובה מתאפיינות ב"זנב ארוך" (LONG TAIL), דהיינו, לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

ביטוחי חבויות מיועדים לכיסוי חבותו של מבוטח בגין נזק שהוא עלול לגרום לצד שלישי. סוגי הביטוח העיקריים הינם: ביטוח אחריות כלפי צד ג', ביטוח אחריות מעבידים, ביטוח חבויות אחרים, כגון: אחריות מקצועית, חבות מוצר ואחריות דירקטורים ונושאי משרה. עיתוי הגשת תביעות וסילוקן מושפע ממספר גורמים, כגון: סוג הכיסוי, תנאי הפוליסה וחקיקה ותקדימים משפטיים. בדרך כלל, תביעות בתחום החבויות מתאפיינות ב"זנב ארוך" (LONG TAIL), דהיינו, לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

פוליסות לביטוח נזקי רכב רכוש ולנזקי רכב רכוש צד ג' מעניקות למבוטח כיסוי לנזק רכוש. הכיסוי בדרך כלל מוגבל לשווי הרכב שניזוק ו/או לגבול האחריות לצד ג' בפוליסה. התעריף לביטוח רכב רכוש מחייב אישור, כמו גם אישור הפוליסה בכללותה, על ידי הממונה והינו תעריף סטטיסטי ובחלקו דיפרנציאלי (שאינו אחיד לכלל המבוטחים ומותאם לסיכון). התעריף האמור מבוסס על מספר פרמטרים, הן אלה הקשורים לרכב המבוטח בפוליסה (כגון סוג הרכב, שנת ייצור, וכיו"ב) והן אלה הקשורים לאפיוני המבוטח (גיל הנהג, ניסיון תביעות וכו').

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

1. תיאור תמציתי של ענפי הביטוח העיקריים בהם פועלת הקבוצה (המשך)

תהליך החיתום מתבצע בחלקו באמצעות התעריף עצמו ובחלקו באמצעות מערכת נהלים, שנועדו לבדוק את ניסיון התביעות של המבוטח, הכוללים הצגת אישור העדר תביעות ממבטח קודם במשך שלוש שנים אחרונות, הצגת אישור מיגון עדכני וכו', ומשולבים באופן ממוכן בתהליך ההפקה של הפוליסות. במרבית המקרים, הפוליסות בביטוחי רכב רכוש מונפקות לפרק זמן של שנה. כמו כן, במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח ומתאפיינות ב"זנב קצר" (SHORT TAIL).

ביטוחי רכוש מיועדים להעניק למבוטח כסוי כנגד נזק פיזי לרכושו ואובדן רווחים עקב הנזק לרכושו. הסיכונים העיקריים המכוסים בפוליסות רכוש הינם סיכונים אש, התפוצצות, פריצה, רעידת אדמה ונזקי טבע. ביטוחי הרכוש כוללים לעיתים כסוי לנזקי אובדן רווחים עקב הנזק הפיזי שנגרם לרכוש. ביטוחי רכוש מהווים נדבך חשוב בביטוחי דירות, ביטוחי בתי עסק, ביטוחים הנדסיים, מטענים בהובלה (ימית, יבשתית, אווירית) וכו'. במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח ומתאפיינות ב"זנב קצר" (SHORT TAIL).

2. עקרונות חישוב ההערכה האקטוארית בביטוח כללי

כללי

א. ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי כוללות את המרכיבים העיקריים הבאים: הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה; פרמיה בחסר; תביעות תלויות; ועודף הכנסות על הוצאות והכל בתלות בענף הרלוונטי. ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה ועודף הכנסות על הוצאות מחושבים בדרך שאינה תלויה בהנחות כלשהן ולכן בפני עצמם אינם חשופים לסיכון רזרבה. לעניין האופן בו מחושבות הפרשות אלה ראה ביאור 3(ד)2.

ב. בהתאם להוראות הממונה, התביעות התלויות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות, באופן עקבי לשנה הקודמת. בחירת השיטה האקטוארית המתאימה לכל ענף ביטוח ולכל שנת אירוע/חיתום, נקבעת על סמך שיקול דעת, לפי מידת ההתאמה של השיטה לענף ולעיתים נעשה שילוב בין השיטות השונות. ההערכות מתבססות בעיקרן על ניסיון העבר של התפתחות תשלומי התביעות ו/או התפתחות סכום התשלומים וההערכות הפרטניות. ההערכות כוללות הנחות בדבר עלות התביעה הממוצעת, עלויות הטיפול בתביעות ושכיחות התביעות. הנחות נוספות יכולות להתייחס לשינויים בשיעורי הריבית, בשערי חליפין ובעיתוי ביצוע התשלומים. תשלומי התביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישוב תביעות, בניכוי שיבובים והשתתפויות עצמיות.

ג. השימוש בשיטות אקטואריות, המבוססות על התפתחות התביעות, מתאים בעיקר כאשר קיים מידע יציב ומספק בתשלומי התביעות ו/או בהערכות הפרטניות כדי להעריך את סך עלות התביעות הצפויה. כאשר המידע הקיים בניסיון התביעות בפועל אינו מספק, משתמש האקטואר, לעיתים, בחישוב המשקלל בין אומדן ידוע (בחברה ו/או בענף), כגון Loss Ratio, לבין התפתחות התביעות בפועל. משקל גדול יותר ניתן להערכה המבוססת על ניסיון ככל שהזמן עובר ומצטבר מידע נוסף על התביעות.

ד. כמו כן, נכללות הערכות איכותיות ושיקול דעת באשר למידה שמגמות העבר לא ימשכו בעתיד. לדוגמה: עקב אירוע חד פעמי, שינויים פנימיים, כגון: שינוי בתמהיל התיק, במדיניות החיתום ונוהלי הטיפול בתביעות וכן בגין השפעת גורמים חיצוניים, כגון: פסיקה משפטית, חקיקה וכו'. כאשר שינויים, כאמור לעיל, לא באו לידי ביטוי באופן מלא בניסיון העבר, האקטואר מעדכן את המודלים ו/או מבצע הפרשות ספציפיות על סמך הערכות סטטיסטיות ו/או משפטיות, לפי העניין.

ה. במספר תביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי, העתודה נקבעת (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.

ו. חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות נאמד בהתחשב בסוג ההסכם (יחסי/בלתי יחסי), ניסיון התביעות בפועל והפרמיה שהועברה למבטחי משנה.

ז. הערכת התביעות התלויות עבור חלק החברה בפול, בעסקים נכנסים וביטוחים משותפים המתקבלים מחברות ביטוח אחרות (מבטחים מובילים ["Leader"]), התבססה על חישוב שבוצע על ידי הפול או על ידי המבטחים המובילים או על ידי תחשיב נפרד בחברה.

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

3. פירוט השיטות האקטואריות בענפי הביטוח העיקריים בביטוח כללי

לצורך הערכת התביעות התלויות נעשה שימוש במודלים האקטוארים המפורטים להלן, בשילוב ההנחות השונות:

א. **Chain ladder** - שיטה זו מתבססת על התפתחות התביעות ההיסטוריות (התפתחות התשלומים ו/או התפתחות סכום התשלומים והערכות התביעות הפרטניות, התפתחות כמות התביעות ועוד), כדי להעריך את ההתפתחות הצפויה לתביעות הקיימות והעתידיות. השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר לאחר תקופה מספיקה מאירוע או חיתום הפוליסה, כאשר קיים מידע מספיק מתביעות שאירעו בעבר, על מנת להעריך את סך כל התביעות הצפויות.

ב. **Bornhuetter-Ferguson** - שיטה זו משלבת בין אומדן מוקדם (אפריורי), הידוע בחברות הביטוח המאוחדות או בענף, ואומדן נוסף, המבוסס על התביעות עצמן. האומדן המוקדם משתמש בפרמיות ושיעור הנזקים להערכת סך כל התביעות. האומדן השני משתמש בניסיון התביעות בפועל, על סמך שיטות אחרות (כגון: Chain ladder). הערכת התביעות המשולבת משקללת את שני האומדנים, כאשר ניתן משקל גדול יותר להערכה המבוססת על ניסיון התביעות ככל שהזמן עובר, ומצטבר מידע נוסף על התביעות. השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר במקרים בהם אין מספיק מידע מהתביעות או כאשר מדובר בעסק חדש או כזה ללא מידע היסטורי מספיק.

ג. **הממוצעים** - לעיתים, בדומה לשיטת Bornhuetter-Ferguson, כאשר ניסיון התביעות בתקופות האחרונות אינו מספיק, ישנו שימוש בשיטת ממוצעים היסטוריים. בשיטה זו נקבעת עלות התביעות על סמך עלות התביעה לפוליסה בשנים מוקדמות וכמות הפוליסות בשנים המאוחרות. בדומה, עלות התביעות מחושבת על סמך תחזית כמות תביעות (שיטת Chain ladder) והתביעה הממוצעת ההיסטורית.

ד. **אחר** - עבור תביעות מסוג מחלות מקצוע בביטוח חבות מעבידים, שהינן תביעות על בסיס נזק מתמשך, מחושבת הפרשה על בסיס עלות עתידית צפויה. בתביעות מסוג זה אין תאריך מסוים בו העובד נפגע והתגבשות הנזק הינה כתוצאה מחשיפה ארוכה לגורמי הסיכון. תביעות מסוג זה מאופיינות בפרק זמן ארוך מאוד מתחילת החשיפה לגורמי הסיכון (חשיפת המבטח) עד לדיווח על התביעה (תביעות זנב ארוך). התנהגות זו של קצב דיווח התביעות וחשיפת המבטח לנזקים מתמשכים, מחייבת הפרשה לכל שנת חשיפה בפוליסת חבות מעבידים, גם אם לא דווחו תביעות כלל או שהפוליסה פגה לפני שנים רבות.

בענפים רכב רכוש, מקיף דירות ותאונות אישיות בוצע מודל התפתחות של תשלומים ותלויות ברוטו ובתקופות שאינן בשלות נעשה שימוש בשיטת הממוצעים והן בשיטת Bornhuetter-Ferguson. המודל מחושב ברמת התביעות ברוטו. הערכת חלקם של מבטחי המשנה, ככל שרלוונטי, נעשה על פי הערכת התביעות הפרטניות בתוספת IBNR, על פי שיעור ה-IBNR שנקבע במודל האקטוארי ברוטו.

בענפים רכב חובה וחבויות בוצעו מודלים חצי שנתיים של התפתחות תשלומים והתפתחות תשלומים ותלויות. לתקופות שאינן בשלות נעשה שימוש בשיטת Bornhuetter-Ferguson, ו/או בשיטת Expected Loss Ratio. בענפי החבויות מודל התפתחות התביעות מבוסס על תביעות נטו מביטוח משנה פקולטיבי. הערכת חלקם של מבטחי המשנה בחוזה הבלתי יחסי נעשה על פי הערכת התביעות התלויות הפרטניות לשנים ישנות ולשנים האחרונות לפי שיעור Loss Ratio.

בענפים אובדן רכוש והנדסי בוצע מודל התפתחות שנתי לפי תשלומים ותלויות.

בענפים בהם לא בוצעה הערכה אקטוארית, ביטוח מטענים בהובלה כלי שיט וכלי טיס, ענף ערבויות, ענפי סיכוני אשראי ועסקים נכנסים, נכללו התביעות התלויות לפי הערכת מומחים כמפורט בביאור 3(ד)(2)(ב) בסעיף 4.2.

בענף ביטוח השקעות של רוכשי דירות, בהתאם לתקנות חישוב עתודות ובהתאם לבחינה שערכה החברה באמצעות מומחה בלתי תלוי, מחושבת עתודת עודף הכנסות על הוצאות במצטבר למשך 3 שנים.

4. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך הערכה האקטוארית (המשך)

א. העתודות לתביעות התלויות בענפי רכב חובה, חבויות ותאונות אישיות מהוות לפי שיעור ריבית שנתי ריאלי שאותו קובע האקטואר הממונה. כחלק מהליך עריכת הדוחות הכספיים, האקטואר בודק מדי רבעון את שיעור ההיוון ביחס לאינדיקטורים הכוללים:

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

4. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית (המשך)

א. (המשך)

- תשואה הגלומה בתיק הנכסים העומד כנגד ההתחייבויות הביטוחיות, לאחר הפחתה בגין כשלי אשראי צפויים;
- תשואת השוק – המשתקף בעקום "תשואת פיקדונות" בהתאם למח"מ ולדירוג ההשקעות בתיק.

אינדיקטורים אלה נבחנים גם בשילוב עם בחינת הערכות מאקרו כלכליות בהתייחס להתפתחויות ארוכות הטווח בסביבת הריבית וזאת בהתייחס למח"מ של ההתחייבויות הרלבנטיות

החברה עשויה להחליט על שינוי שיעור ההיוון במסגרת הבחינה הכוללת של נאותות התחייבויות הביטוחיות, כתוצאה משינויים מהותיים ומתמשכים בשיעור הריבית חסרת סיכון ו/או בשיעור התשואה הגלומה בתיק הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח כללי ו/או שינויים בתשואת השוק.

בשנים 2016-2018 לא חל שינוי בשיעור ריבית ההיוון והינו עומד על 1.30%.

ההפחתה בגין ההיוון בשייר בכלל ביטוח, במועד עדכון המודל האקטוארי, הינה כ-113 מיליוני ש"ח בשנת הדוח (אשתקד כ-129 מיליוני ש"ח).

ב. בענפי רכב חובה, חבויות ותאונות אישיות תלמידים נכללה תוספת בגין מרווח לסיכון (סטיית תקן) בבסיס העתודה.

סכום התוספת בשייר בכלל ביטוח, במועד עדכון המודלים האקטואריים השונים הינה כ-186 מיליוני ש"ח (אשתקד כ-220 מיליוני ש"ח).

ג. בניית התפתחות התשלומים מוסיפה כלל ביטוח, על פי הצורך, זנב תביעות. בניית התפתחות סכום התשלומים והתביעות התלויות הפרטניות, שיקול הדעת האקטוארי בעיקרו אינו מאפשר IBNR שלילי ברמת כל שנת חיתום.

ד. ראה גם ביאור 19(ג).

ה. יישום עמדת הממונה בקשר לנוהג המיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי (להלן: "הנוהג") אשר מהווה בסיס לקביעה סכום מינימאלי לעתודות הנדרשות.

הנוהג כולל, בין היתר, את הקביעות הבאות:

1. שימוש ב"זהירות" משמעה, כי לגבי עתודה שחושבה על ידי אקטואר, "עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח" פרושה כי קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי ההתחייבות הביטוחית שנקבעה תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכונן לאומדן הסתברות של 75% לפחות.

יחד עם זאת, ככל שישנן מגבלות בניתוח הסטטיסטי, יפעיל האקטואר שיקול דעת ולדוגמא יתייחס:

א. לסיכון רנדומאלי (סיכון של סטייה רנדומאלית מתוצאות המודל האקטוארי).

ב. לסיכון סיסטמי (סיכונים שלא כלולים בתוך המודל, לדוגמא סיכון של שימוש במודל לא נכון או פרמטרים שגויים, או שינויים חיצוניים שלא באים לידי ביטוי במודל).

ריבית ההיוון המתאימה לבחינת הזהירות היא על פי עקום ריביות חסר סיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות. כמו כן בבחינה זו יש להתחשב באופן שיערוך הנכסים בדוחות הכספיים העומדים כנגד ההתחייבויות.

2. בחירת שיעור ההיוון תזרים ההתחייבויות.

3. קיבוץ - לצורך עקרון הזהירות בענפים שאינם מקובצים (כהגדרתם בחוזר – ענפים שאינם מקובצים), יש להתייחס לכל ענף בנפרד, אך ניתן לקבץ את כל שנות החיתום (או נזק) בענף. בענפים מקובצים (מקובצים), ניתן להתייחס לכולם כמקשה אחת. כמו כן, ניתן להתייחס להעדר מתאם מלא בין ענפים שונים לצורך הפחתת המרווח הכולל.

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

4. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית (המשך)

ה. (המשך)

4. קביעת גובה התחייבויות ביטוחיות בגין פוליסות שנמכרו בפרקי זמן הסמוכים ליום המאזן ולסיכונים שטרם חלפו.

צויין כי בהתאם לחוזר ה-LAT, יישום עקרון הזהירות כאמור לעיל מהווה חישוב מספק לעניין בדיקת נאותות העתודות בביטוח כללי.

ו. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי

בחודש יוני 2014, מונתה ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) ד"ר אליהו וינוגרד לבחינת תיקון טבלאות תוחלת חיים ושיעור הריבית המשמשת לצורך היוון גמלאות על פי תקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח 1978 (להלן: "תקנות היוון" ו-"הוועדה"). בחודש יוני 2016 פורסם תיקון לתקנות (להלן: "התיקון") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעורי היוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות.

תקנות היוון מסדירות, בין היתר, את ריבית היוון המשמשת לחישוב תביעות שיבוב אותן מגיש הביטוח הלאומי כלפי צדדים שלישיים, בהתאם לזכות המוקנית לו על פי חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995 (להלן: "החוק") במקרים בהם האירוע משמש עילה לחיוב הצד שלישי לפי פקודת הנזיקין או לפי חוק הפל"ד.

בהתאם לתיקון, יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קיצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות היוון ערב תיקון. כמו כן, קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעורי היוון הקצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ואחת לארבע שנים שלאחר מועד זה.

התיקון לתקנות היוון, נכנס לתוקף בחודש אוקטובר 2017.

החברה אמדה את ההשפעה האפשרית הכוללת בגין האמור, לרבות סכומים שיכול וחברות הביטוח ידרשו לשלם בתביעות נכות ומוות אחרות, תוך מתן משקל לאי הודאות ביחס לעצם ההשפעה ולאופן התרחשותה, אם בכלל, ובהתאם לכך הקטינה את ההתחייבויות הביטוחיות, בשנת 2018, בענפי רכב חובה וחבויות בסך של כ-52 מיליוני ש"ח בשייר לפני מס (אשתקד הגדילה סך של כ-78 מיליוני ש"ח). אומדן ההשפעה על ההתחייבויות הביטוח משקף שיעור ריבית היוון קבוע ממוצע ליום 31 בדצמבר 2018 של כ-1.81% (ליום 31 בדצמבר 2017 כ-1.75%) אשר התבסס על שקלול תרחיש של השפעה מלאה של המלצות ועדת וינוגרד על שיעורי היוון שייקבעו בבית המשפט ותרחיש, המתבסס על חוות דעת משפטית, לפיו שיעורי היוון שייקבעו בבית המשפט ישקפו תשואות של מכשירי השקעה רלבנטיים בעלי סיכון נמוך (אג"ח בקבוצת דירוג AA ("שיטת אומדן היוון").

נכון ליום 31 בדצמבר 2018, יתרת ההפרשה עומדת על סכום של כ-167 מיליוני ש"ח.

במהלך שנת 2018, במסגרת תיק שתלוי ועומד להכרעה בבית המשפט העליון, הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה, במסגרתה עדכן היועץ המשפטי לממשלה את בית המשפט העליון כי הוחלט על הקמת ועדה בינמשרדית לבחינת סוגיית ריבית היוון בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה, אשר תגיש מסקנותיה, תוך בחינת האופן שבו תעוגן ההסדרה עליה תמליץ הוועדה ("ועדת קמיניץ"). בחודש ינואר 2019 פרסמה ועדת קמיניץ דוח להערות הציבור עד ליום 3 בפברואר 2019. בהתאם לדוח הוועדה תומכת ב-"שיטת היוון האחד" במסגרתה תקבע ריבית אחת ממוצעת לכל תקופת הפיצוי אשר משקפת השקעה בסיכון נמוך אשר תעמוד על 3%. כמו כן מוצע לקבוע "רצועת ניוד" סביב הריבית בשיעור של 3% כך שרוחב רצועת הניוד יעמוד על אחוז ריבית לכל כיוון. חריגה מרצועת הניוד תפעיל עדכון כמעט אוטומטי של ריבית היוון בהתאם לשיטת קביעת הריבית המקורית (ריבית בשיעור אחד של השקעה בסיכון נמוך), כאשר רק בנסיבות חריגות מאוד תהיה לחשב הכללי אפשרות שלא להפעיל העדכון וזאת לאחר שהתייעץ עם הגורמים השונים הנוגעים לעניין, ובחן האם לטעמם אין להפעיל את העדכון האוטומטי בשל הנסיבות כאמור. לצורך בחינה מהי חריגה מרצועת הניוד יתבחן התשואה המתקבלת מהשקעה באג"ח קונצרני AA לתקופה של 25 שנים. בחינת חריגה תתבצע אחת לשנתיים כאשר מנגנון העדכון יופעל אם במשך חצי השנה שקדמה למועד הבחינה תחרוג התשואה בשיעור העולה על אחוז, היינו תשואה הורדת משיעור של 2% או עולה על שיעור של 4% בהתאמה.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

4. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית (המשך)

ה. (המשך)

בשלב זה, נוכח אי הודאות הקיימת בקשר למסקנותיה הסופיות של ועדת קמיניץ והשפעת תקנות ההיוון או מסקנות ועדת קמיניץ על החלטת בית המשפט העליון, ועל התחייבויות החברה, החברה לא שינתה את שיטת אומדן ההיוון, ולפיכך יתכן שהתפתחות התביעות בעתיד תהיה שונה משמעותית מהערכות החברה ובהתאם לכך יתכן שהחברה תידרש לעדכן את אומדניה בהמשך.

ו. סיכוני אשראי

1. חלוקת נכסי חוב על פי מיקומם

ליום 31 בדצמבר 2018			באלפי ש"ח
סך הכל	שאינם סחירים	סחירים (*)	
26,625,358	21,764,477	4,860,881	בארץ
580,498	225,516	354,982	בחו"ל
27,205,856	21,989,993	5,215,863	סך הכל נכסי חוב

ליום 31 בדצמבר 2017			באלפי ש"ח
סך הכל	שאינם סחירים	סחירים (*)	
26,853,156	21,682,330	5,170,826	בארץ
484,277	150,361	333,916	בחו"ל
27,337,433	21,832,691	5,504,742	סך הכל נכסי חוב

(*) לפרטים נוספים בדבר נכסי חוב סחירים, ראה ביאור 14(א).

ראה גם סעיף 2 להלן, בדבר פירוט הנכסים בחלוקה לדירוגים להלן.

יצויין כי הנתונים לעיל אינם בגין נכסי חוב עבור חוזים תלויי תשואה. לפרטים בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה, ראה סעיף 2 להלן.

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים

א.1. נכסי חוב

דירוג מקומי (*)					באלפי ש"ח
ליום 31 בדצמבר 2018					
סך הכל	לא מדורג	נמוך מ-BBB	עד BBB A	AA ומעלה	
3,155,596	-	-	-	3,155,596	נכסי חוב בארץ
1,705,285	35,878	4,668	222,321	1,442,418	נכסי חוב סחירים
4,860,881	35,878	4,668	222,321	4,598,014	אגרות חוב ממשלתיות
					אגרות חוב קונצרניות
					סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ
15,775,836	-	-	-	15,775,836	נכסי חוב שאינם סחירים
672,903	39,116	836	95,012	537,939	אגרות חוב ממשלתיות
760,290	-	-	736	759,554	אגרות חוב קונצרניות
					פיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים
					נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:
2,534,545	2,534,545	-	-	-	משכנתאות
16,737	16,737	-	-	-	הלוואות על פוליסות
442,961	217,863	-	225,098	-	הלוואות בשעבוד נדל"ן
121,353	-	-	-	121,353	מובטחות בערבות בנקאית
61,488	19,134	-	955	41,399	הלוואות בשעבוד מניות המקנות שליטה
1,324,311	266,894	1,462	394,760	661,195	בטחונות אחרים
54,053	13,933	-	-	40,120	לא מובטחים
21,764,477	3,108,222	2,298	716,561	17,937,396	סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ
26,625,358	3,144,100	6,966	938,882	22,535,410	סך הכל נכסי חוב בארץ
203,789	-	-	203,789	-	מזה- נכסי חוב בדירוג פנימי
26,550,881	3,086,997	6,130	922,344	22,535,410	מזה- נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית בלבד (**)

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) לעניין נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית, ראה ביאור 14(ז).

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

1. סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2018					
סך הכל	לא מדורג	BBB- נמוך מ	BBB	A ומעלה	באלפי ש"ח
					נכסי חוב בחו"ל
					נכסי חוב סחירים
23,621	-	-	178	23,443	אגרות חוב ממשלתיות
331,361	-	84,731	241,413	5,217	אגרות חוב קונצרניות
354,982	-	84,731	241,591	28,660	סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל
					נכסי חוב שאינם סחירים
225,482	225,482	-	-	-	הלוואות בשעבוד נדל"ן
34	34	-	-	-	נכסי חוב אחרים
225,516	225,516	-	-	-	סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בחו"ל
580,498	225,516	84,731	241,591	28,660	סך הכל נכסי חוב בחו"ל (**)
471,890	225,516	52,297	165,417	28,660	מזה - נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית בלבד (***)

(*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) לקבוצה אין ערבויות פיננסיות שלא מטופלות כחוזי ביטוח.

(***) לעניין נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית, ראה ביאור 14(r).

דירוג מקומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2017					
סך הכל	לא מדורג	נמוך מ- BBB	BBB עד A	AA ומעלה	באלפי ש"ח
					נכסי חוב בארץ
					נכסי חוב סחירים
3,306,459	-	-	-	3,306,459	אגרות חוב ממשלתיות
1,864,367	31,634	-	265,374	1,567,359	אגרות חוב קונצרניות
5,170,826	31,634	-	265,374	4,873,818	סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ
					נכסי חוב שאינם סחירים
15,767,858	-	-	-	15,767,858	אגרות חוב ממשלתיות
750,453	36,898	-	93,910	619,645	אגרות חוב קונצרניות
831,651	-	-	1,057	830,594	פיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים
					נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:
2,531,731	2,531,731	-	-	-	משכנתאות
21,710	21,710	-	-	-	הלוואות על פוליסות
163,562	36,071	-	127,491	-	הלוואות בשעבוד נדל"ן
117,460	-	-	-	117,460	מובטחות בערבות בנקאית
81,079	23,257	-	994	56,828	הלוואות בשעבוד מניות המקנות שליטה
1,388,549	258,315	1,815	524,122	604,297	בטחונות אחרים
28,277	-	-	-	28,277	לא מובטחים
21,682,330	2,907,982	1,815	747,574	18,024,959	סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ
26,853,156	2,939,616	1,815	1,012,948	22,898,777	סך הכל נכסי חוב בארץ
213,237	-	-	213,237	-	מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

1. סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2017					
סך הכל	לא מדורג	-BBB נמוך מ	BBB	ומעלה A	באלפי ש"ח
					נכסי חוב בחו"ל
					נכסי חוב סחירים
22,585	-	-	-	22,585	אגרות חוב ממשלתיות
311,331	-	69,492	241,839	-	אגרות חוב קונצרניות
333,916	-	69,492	241,839	22,585	סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל
					נכסי חוב שאינם סחירים
124,711	124,711	-	-	-	הלוואות בשעבוד נדל"ן
25,650	25,650	-	-	-	נכסי חוב אחרים
150,361	150,361	-	-	-	סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בחו"ל
484,277	150,361	69,492	241,839	22,585	סך הכל נכסי חוב בחו"ל (**)

(*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטוחחים, לדוגמא: דירוג A- כולל A ועד A+.

(**) לקבוצה אין ערבויות פיננסיות שלא מטופלות כחוזי ביטוח.

הטבלה להלן מציגה השוואה בין השווי ההוגן לערך בספרים של הנכסים העומדים במבחן הקרן והריבית שאינם בעלי סיכון אשראי נמוך. הערך בספרים נמדד בהתאם ל- IAS39 אך לפני הפרשה לירידת ערך.

ליום 31 בדצמבר 2018			באלפי ש"ח
שווי הוגן	ערך בספרים		
56,965	56,965		נכסי חוב סחירים
54,410	118,745		נכסי חוב שאינם סחירים

א.2. סיכוני אשראי בגין נכסים אחרים (בארץ)

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר 2018				
סך הכל	לא מדורג	עד BBB	AA ומעלה	באלפי ש"ח
226,841	177,137	-	49,704	חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה
2,090	2,090	-	-	נכסי מיסים נדחים
39,824	29,106	-	10,718	השקעות פיננסיות אחרות
1,108,887	-	40,095	1,068,792	מזומנים ושוי מזומנים
1,377,642	208,333	40,095	1,129,214	סך הכל

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר 2017				
סך הכל	לא מדורג	עד BBB	AA ומעלה	באלפי ש"ח
221,849	186,067	3,363	32,419	חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה
2,770	2,770	-	-	נכסי מיסים נדחים
86,807	28,539	-	58,268	השקעות פיננסיות אחרות
1,281,332	-	34,215	1,247,117	מזומנים ושוי מזומנים
1,592,758	217,376	37,578	1,337,804	סך הכל

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטוחחים, לדוגמא: דירוג A- כולל A ועד A+.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

1. סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

3. סיכוני אשראי בגין מכשירים חוץ מאזניים (בארץ) (**)

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר 2018				
סך הכל	לא מדורג	BBB עד A	AA ומעלה	באלפי ש"ח
896,634	851,236	45,398	-	מסגרות אשראי בלתי מנוצלות

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר 2017				
סך הכל	לא מדורג	BBB עד A	AA ומעלה	באלפי ש"ח
693,151	636,020	48,897	8,234	מסגרות אשראי בלתי מנוצלות

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

4. סיכוני אשראי בגין נכסים אחרים (בחו"ל)

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2018					
סך הכל	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	A ומעלה	באלפי ש"ח
173,156	162,492	-	4,713	5,951	חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה
303,571	199,318	-	8	104,245	השקעות פיננסיות אחרות
22,005	-	-	-	22,005	מזומנים ושוי מזומנים
498,732	361,810	-	4,721	132,201	סך הכל

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2017					
סך הכל	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	A ומעלה	באלפי ש"ח
46,217	36,995	-	4,713	4,509	חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה
322,785	115,249	64,857	8	142,671	השקעות פיננסיות אחרות
1,489	849	-	-	640	מזומנים ושוי מזומנים
370,491	153,093	64,857	4,721	147,820	סך הכל

(*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

5. סיכוני אשראי בגין מכשירים חוץ מאזניים (בחו"ל) (**)

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2018					
סך הכל	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	A ומעלה	באלפי ש"ח
71,957	71,957	-	-	-	מסגרות אשראי בלתי מנוצלות

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2017					
סך הכל	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	A ומעלה	באלפי ש"ח
40,859	40,859	-	-	-	מסגרות אשראי בלתי מנוצלות

(*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.
 (**) לקבוצה אין ערבויות פיננסיות שניתנו בחו"ל ואשר לא מטופלות כחוזי ביטוח.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

1. סיכוני אשראי (המשך)

3. מידע נוסף בדבר דירוג נכסי חוב

דירוג פנימי מבוסס על מודל שגיבשה החברה. החברה מבצעת תקופתית תיקוף למודל הפנימי אל מול דירוגי חברות דירוג חיצוניות ומודלים אחרים לדירוג אשראי. בדיקות אלו הראו מתאם טוב של הדירוג הפנימי לאמות המידה החיצוניות. כמו כן, בוצעה בקרה על המודל על ידי גורמים חיצוניים אשר אישרה את יכולת ההסתמכות על מודל הדירוג הפנימי.

4. מידע בדבר סיכוני אשראי בביאור זה אינו כולל את הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה המוצגים בסעיף ז' להלן.

5. לעניין יתרות פרמיה לגבייה, ראה ביאור 12.

6. לגבי גיול השקעות בנכסי חוב פיננסיים לא סחירים, ראה ביאור 14(ב)(2).

7. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב פיננסיים סחירים ושאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר 2018			סכום	%	סיכון חוץ מאזני	באלפי ש"ח
מסך הכל		סיכון חוץ מאזני				
ענף משק						
תעשייה						
		105,631	-	-	-	
	6%	1,705,990	-	-	641,098	בינוי נדל"ן ותשתיות
	5%	1,279,622	-	-	81,988	חשמל ומים
מסחר						
	-	5,614	-	-	-	תקשורת ושרותי מחשב
	-	88,950	-	-	-	בנקים
	6%	1,615,651	-	-	-	שירותים פיננסיים
	1%	288,264	-	-	-	שירותים עסקיים אחרים
	-	125,963	-	-	-	שירותים ציבוריים
	1%	313,662	-	-	-	אנשים פרטיים
	11%	2,721,456	-	-	245,505	אג"ח מדינה
	70%	18,955,053	-	-	-	
	100%	27,205,856	-	-	968,591	סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2017			סכום	%	סיכון חוץ מאזני	באלפי ש"ח
מסך הכל		סיכון חוץ מאזני				
ענף משק						
תעשייה						
	-	94,755	-	-	-	
	6%	1,736,648	-	-	312,257	בינוי נדל"ן ותשתיות
	4%	1,191,865	-	-	86,126	חשמל ומים
מסחר						
	-	2,160	-	-	-	תקשורת ושרותי מחשב
	-	87,775	-	-	-	בנקים
	7%	1,830,152	-	-	-	שירותים פיננסיים
	1%	213,678	-	-	-	שירותים עסקיים אחרים
	-	85,938	-	-	-	שירותים ציבוריים
	1%	318,757	-	-	-	אנשים פרטיים
	11%	2,678,803	-	-	335,627	אג"ח מדינה
	70%	19,096,902	-	-	-	
	100%	27,337,433	-	-	734,010	סך הכל

ו. סיכוני אשראי (המשך)

8. ביטוח משנה

א. מדיניות החברה בניהול סיכוני אשראי בקשר עם מבטחי משנה

הקבוצה מבטחת חלק מעסקיה בביטוח משנה, שרובו נעשה באמצעות מבטחי משנה בחו"ל. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את חברות הביטוח המאוחדות מחובתן כלפי מבטחיהן על פי פוליסות הביטוח.

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי וודאות לגבי יכולת מבטחי המשנה לשלם את חלקם בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח (נכסי ביטוח המשנה) ואת חובותיהם בגין תביעות ששולמו. חשיפה זו מנוהלת על ידי מעקב שוטף אחר מצבו של מבטח המשנה בשוק העולמי וכן אחר קיום התחייבויותיו הכספיות.

בהתאם להנחיית הממונה קובעים הדירקטוריונים של חברות הביטוח המאוחדות, אחת לשנה, מסגרות חשיפה מרביות למבטחי משנה ספציפיים ולקבוצות של מבטחי משנה, עימם התקשרה ו/או תתקשר הקבוצה, המבוססות על דירוגם הבינלאומי. חשיפות אלו מנוהלות על ידי הערכה פרטנית של מבטחי המשנה שהחשיפה אליהם הינה משמעותית וניטור אינדיקציות לרמת הסיכון בהתייחס לכלל מבטחי המשנה עימם מתקשרת הקבוצה. אגף ניהול סיכונים, מבצע מעקב רבעוני אחר החשיפות למבטחי משנה, המדווחות אליו, עוקב אחר מצבם הפיננסי של מבטחי המשנה הגדולים בהסתמך על מידע מגוון, כולל משווקי ההון הבינלאומיים וכן עורך בקרת אשראי על אנליזות שבוצעו ביחס למבטחי משנה ספציפיים. אגף ניהול סיכונים מדווח לדירקטוריונים מדי רבעון על החשיפה אל מול המגבלות שנקבעו.

כמו כן, חשיפות חברות אלו מפוזרות בין מבטחי משנה שונים, והעיקריות שבהן הינן למבטחי משנה המדורגים בדירוגים בינלאומיים גבוהים.

כתוצאה מיישום המדיניות המתוארת לעיל, ריכוזיות החשיפה למבטח משנה בודד אינה גבוהה, אם כי החברה עשויה להיות חשופה לריכוז סיכון אשראי למבטח משנה בודד באירוע קטסטרופה.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

8. ביטוח משנה (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה

ליום 31 בדצמבר 2018

חובות בפיגור*)	בין חצי שנה מעל שנה	סך הכל חשיפה (א)	סכום כתבי אשראי שנתקבלו ממבטחי משנה	פיקדונות מבטחי משנה	נכסי ביטוח משנה בניכוי חלקם של מבטחי המשנה בהוצאות רכישה נדחות				יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2018	באלפי ש"ח	
					סך הכל נכסי ביטוח משנה	בביטוחי רכוש	בביטוח בריאות	בביטוח חיים				
											קבוצת דירוג AA	
-	-	178,983	-	400,103	481,946	83,272	21,502	377,172	-	97,140	239,119	SCOR
-	-	132,722	-	157,361	323,145	189,617	54,122	21,137	58,269	(33,062)	217,599	Munich Re
-	-	116,381	57,460	127,646	330,728	107,450	100,876	22,995	99,407	(29,241)	180,987	Swiss Re
312	367	450,686	6,256	125,481	614,518	475,422	100,331	10,522	28,243	(32,095)	301,836	אחרים
312	367	878,772	63,716	810,591	1,750,337	855,761	276,831	431,826	185,919	2,742	939,541	סך הכל A
-	-	192,865	-	9	202,221	160,809	41,316	96	-	(9,347)	70,997	Lloyd's
299	1,204	550,470	24,953	350,860	897,061	365,291	276,557	253,904	1,309	29,222	433,441	אחרים
299	1,204	743,335	24,953	350,869	1,099,282	526,100	317,873	254,000	1,309	19,875	504,438	סך הכל
15	-	152	-	-	137	77	60	-	-	15	3	BBB
198	31	36,261	-	-	37,646	36,451	787	-	408	(1,385)	4,703	נמוך מ-BBB- או לא מדורג
824	1,602	1,658,520	88,669	1,161,460	2,887,402	1,418,389	595,551	685,826	187,636	21,247	1,448,685	סך הכל

(* חוסר התאמה מול הספרים עקב קיזוז יתרות זכות בגין scor בתקופה שבין חצי שנה לשנה ומעל לחצי שנה.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

8. ביטוח משנה (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2017

חובות בפיגור		סך הכל חשיפה (א)	סכום כתבי אשראי שנתקבלו ממבטחי משנה	פיקדונות מבטחי משנה	נכסי ביטוח משנה בניכוי חלקם של מבטחי המשנה בהוצאות רכישה נדחות				יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2017	באלפי ש"ח	
מעל שנה	בין חצי שנה לשנה				סך הכל נכסי ביטוח משנה	בביטוח חבויות	בביטוח רכוש	בביטוח בריאות				בביטוח חיים
קבוצת דירוג AA												
-	-	72,581	-	151,097	277,081	117,112	55,293	16,343	88,333	(53,403)	237,048	Munich Re
-	-	64,387	-	246,550	299,704	52,136	27,836	219,732	-	11,233	206,357	SCOR
-	-	168,440	53,152	105,141	343,936	107,961	112,396	17,875	105,704	(17,203)	183,868	Swiss Re
26	242	409,035	5,787	71,637	505,913	379,248	84,638	11,050	30,977	(19,454)	171,749	אחרים
26	242	714,443	58,939	574,425	1,426,634	656,457	280,163	265,000	225,014	(78,827)	799,022	סך הכל
A												
-	-	197,122	-	65	210,018	162,012	47,754	252	-	(12,831)	69,694	Lloyd's
632	596	753,552	23,083	287,929	1,055,535	570,104	285,680	198,143	1,608	9,029	421,575	אחרים
632	596	950,674	23,083	287,994	1,265,553	732,116	333,434	198,395	1,608	(3,802)	491,269	סך הכל
19	-	135	-	-	116	63	53	-	-	19	-	BBB
167	20	25,335	-	-	26,451	25,477	427	-	547	(1,116)	1,493	נמוך מ-BBB או לא מדורג
844	858	1,690,587	82,022	862,419	2,718,754	1,414,113	614,077	463,395	227,169	(83,726)	1,291,784	סך הכל

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

8. ביטוח משנה (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

- (1) סך הכל החשיפה למבטחי המשנה הינה: סך כל נכסי ביטוח משנה (חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות משנה), בניכוי הפיקדונות ובניכוי סכום כתבי האשראי שהתקבלו ממבטחי המשנה כערבות להתחייבויותיהם ובתוספת (בניכוי) היתרות השוטפות בחובה (בזכות) נטו.
- (2) לאחר הפחתת הפרשה לחובות מסופקים בסך של כ-7,427 (אשתקד: 6,251) אלפי ש"ח. היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בגין ביטוח משותף.
- (3) סך כל ההפרשות לחובות מסופקים, בתוספת (הקטנת) חלקם של מבטחי משנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, הסתכם בסך של כ-8,610 (אשתקד: 7,548) אלפי ש"ח המהווים 0.5% (אשתקד 0.4%) מסך החשיפה.
- (4) הדירוג נקבע בעיקרו לפי חברת הדירוג S&P, במקרים בהם לא ניתן דירוג על ידי S&P, הדירוג נקבע על ידי חברת דירוג אחרת והומר לפי מפתח שנקבע בתקנות דרכי ההשקעה.
- (5) סך כל החשיפה של מבטחי המשנה לאירוע רעידת אדמה בישראל (כולל עסקים נכנסים של מבטחים ישראלים בחו"ל), בהסתברות נזק צפוי (MPL) הנע בין 1.5% ל 2.9% מסכום הביטוח, בהתאם לענפי הביטוח ולמאפייני הרכוש המבוטח הינה 9,673 מיליוני ש"ח (אשתקד: נזק צפוי של 1.5% (MPL) בענפי דירות ומשכנתאות ו-2.5% (MPL)) בענפים אחרים הינה כ-8,292 מיליוני ש"ח, ממנה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר בחשיפה זו הינו כ-15.95% (אשתקד: 16.8%).
- (6) לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו לעיל, אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2018.
- (7) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2003, אשר החשיפה בגינם הסתכמה בכ-19 (אשתקד: 25) אלפי ש"ח.
- (8) הנתונים כוללים יתרות של חברות בישראל, שנכללו בהתאם לטבלת המרה לדירוג כאמור בסעיף 4 לעיל, בסך של כ-152 (אשתקד (192)) אלפי ש"ח.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

1. פירוט הרכב ההשקעות לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2018					
באלפי ש"ח	לא צמוד	צמוד למדד	במטבע חוץ		סך הכל
			או בהצמדה אליו (*)	לא פיננסים ואחרים	
מזומנים ושויי מזומנים	3,508,640	-	140,259	-	3,648,899
נכסים סחירים	9,615,830	14,118,525	6,609,948	17,559,231	47,903,534
נכסים בלתי סחירים	1,056,563	4,281,490	1,141,350	3,802,296	10,281,699
סך הכל נכסים	14,181,033	18,400,015	7,891,557	21,361,527	61,834,132

ליום 31 בדצמבר 2017					
באלפי ש"ח	לא צמוד	צמוד למדד	במטבע חוץ		סך הכל
			או בהצמדה אליו (*)	לא פיננסים ואחרים	
מזומנים ושויי מזומנים	3,832,381	-	697,065	-	4,529,446
נכסים סחירים	9,173,547	13,004,775	7,242,959	16,866,447	46,287,728
נכסים בלתי סחירים	1,308,625	4,700,461	839,652	3,094,495	9,943,233
סך הכל נכסים	14,314,553	17,705,236	8,779,676	19,960,942	60,760,407

(*) מטבע חוץ עיקרי הינו דולר.

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ

ליום 31 בדצמבר 2018

באלפי ש"ח	דירוג מקומי (*)			
	AA ומעלה	A עד BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג
נכסי חוב בארץ:				סך הכל (**)
אגרות חוב ממשלתיות	15,370,063	-	-	15,370,063
נכסי חוב אחרים – סחירים	6,412,137	1,273,272	23,816	7,817,231
נכסי חוב אחרים – בלתי סחירים	3,361,582	1,398,418	2,531	5,705,384
סך הכל נכסי חוב בארץ	25,143,782	2,671,690	26,347	28,892,678
מזה – נכסי חוב בדירוג פנימי	-	328,892	-	328,892

ליום 31 בדצמבר 2017

באלפי ש"ח	דירוג מקומי (*)			
	AA ומעלה	A עד BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג
נכסי חוב בארץ:				סך הכל (**)
אגרות חוב ממשלתיות	14,728,323	-	-	14,728,323
נכסי חוב אחרים – סחירים	5,141,306	1,488,224	40,898	6,716,501
נכסי חוב אחרים – בלתי סחירים	3,754,735	1,565,989	193	6,159,994
סך הכל נכסי חוב בארץ	23,624,364	3,054,213	41,091	27,604,818
מזה – נכסי חוב בדירוג פנימי	-	366,865	-	366,865

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סך הכל מייצג סיכון אשראי מרבי.

ביאור 37: ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל

דירוג בינלאומי (*)					ליום 31 בדצמבר 2018
סך הכל (**)	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	A ומעלה	באלפי ש"ח
4,026,293	527,692	1,027,291	2,143,623	327,687	סך הכל נכסי חוב בחו"ל
דירוג בינלאומי (*)					ליום 31 בדצמבר 2017
סך הכל (**)	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	A ומעלה	באלפי ש"ח
3,215,355	360,562	711,110	1,821,686	321,997	סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכניות דירוג מוכרות מחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סך הכל מייצג סיכון אשראי מרבי.

ליום 31 בדצמבר 2018

סך הכל	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל חשיפה מאזנית	השקעות אחרות	נדל"ן להשקעה	קרנות נאמנות	תעודות/ קרנות סל *	מניות	אגרות חוב קונצרניות	אגרות חוב ממשלתיות	באלפי ש"ח
30,818,055	15,837	30,802,218	7,219,907	917,587	-	71,397	1,112,672	2,525,780	18,954,875	ישראל
2,459,891	153,192	2,306,699	1,192,931	194,814	85,140	455,209	270,616	107,989	-	ארה"ב
548,813	-	548,813	548,813	-	-	-	-	-	-	בריטניה
604,615	-	604,615	604,615	-	-	-	-	-	-	גרמניה
357,091	-	357,091	357,091	-	-	-	-	-	-	שוויץ
70,821	-	70,821	70,821	-	-	-	-	-	-	שווקים מתעוררים
2,207,459	6,592	2,200,867	1,411,673	154,494	197,988	326,971	33,617	75,946	178	אחרים
37,066,745	175,621	36,891,124	11,405,851	1,266,895	283,128	853,577	1,416,905	2,709,715	18,955,053	סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2017

סך הכל	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל חשיפה מאזנית	השקעות אחרות	נדל"ן להשקעה	קרנות נאמנות	תעודות/ קרנות סל	מניות	אגרות חוב קונצרניות	אגרות חוב ממשלתיות	באלפי ש"ח
31,193,587	116,160	31,077,427	7,211,839	870,553	-	106,398	1,103,887	2,687,848	19,096,902	ישראל
2,081,557	-	2,081,557	939,538	186,805	99,321	461,660	240,703	153,530	-	ארה"ב
976,929	-	976,929	798,828	154,751	1,746	-	10,333	11,271	-	בריטניה
430,520	-	430,520	430,520	-	-	-	-	-	-	גרמניה
376,640	-	376,640	375,360	-	-	-	-	1,280	-	שוויץ
66,400	-	66,400	66,400	-	-	-	-	-	-	שווקים מתעוררים
1,820,914	-	1,820,914	1,055,672	-	247,857	432,684	12,874	71,827	-	אחרים
36,946,547	116,160	36,830,387	10,878,157	1,212,109	348,924	1,000,742	1,367,797	2,925,756	19,096,902	סך הכל

(* לרבות תעודות סל בחו"ל (ETF)).

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין

א. חברה אם, בעל שליטה וחברות בנות

(1) בהמשך לאמור בביאור 1, בדבר מינויו של מר טרי כנאמן למניות השליטה של אי די בי פתוח ביום 21 באוגוסט 2013, ומכתבי המפקחת על הביטוח לעניין העדר יכולתה של אי די בי פתוח לכוון את פעילות כלל החזקות, מר טרי ולמען הזהירות בלבד אף אי די בי פתוח ובעל השליטה בה, נחשבים, כבעלי שליטה בקבוצה. למידע נוסף בדבר חברת האם, אי די בי פתוח ומי שנחשב בעל השליטה בקבוצה, ראה ביאור 1 לעיל.

עד ליום 8 בנובמבר 2018, בנק הפועלים בע"מ (להלן: "**בנק הפועלים**") היה בעל עניין בקבוצה. לפרטים נוספים אודות מכירת המניות על ידי בנק הפועלים, ראה ביאור 1(ב)(5) בדוחות הכספיים.

(2) באשר לחברות מוחזקות, ראה ביאור 9.

(3) במהלך העסקים הרגיל שלה, הקבוצה מבצעת עסקאות עם מי שנחשבים בעלי השליטה או שלמי שנחשבים בעלי השליטה יש בהן עניין אישי (להלן: "**עסקאות בעל עניין**") לרבות עסקאות עם חברות שבעלי השליטה בחברה הינם בעלי עניין בהן, וכן התחייבויות לביצוע עסקאות שהינן בתנאים מסחריים רגילים, במסגרת הספקת שרותי הקבוצה לבעלי השליטה ולחברות המוחזקות על ידם (כגון: ביטוחים, שירותי תיווך בביטוח, שירותי ניהול קופות גמל ו/או קרנות פנסיה ושירותים פיננסיים שונים) ו/או במסגרת רכישת שירותים ומוצרים מבעלי השליטה ו/או מחברות המוחזקות על ידם (כגון: שירותי תקשורת וטלפוניה, תווי קניה, שירותי תיירות וכיוצא באלה) ו/או במסגרת ההשקעות של הקבוצה (לרבות השקעות בניירות ערך, אשראי, נדל"ן וקרנות). ככל שעסקאות אלו מהוות עסקאות זניחות שאינן חריגות בהתאם לקווים מנחים וכללים שנקבעו בנוהל שאימצה החברה כקבוע בתקנה 41(א3)(1) לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, הרי שאינן מתוארות בנפרד בדוחות אלה.

לעניין התקשרות בעסקאות עם גורמים מקבוצת אי די בי ו/או עם אחרים שלא די בי ו/או לנאמן יש בהם עניין אישי ואשר אינן מנויות בסעיף 270(4) לחוק החברות ואינן זניחות, ראה סעיף ה להלן.

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים)

יושב ראש הדירקטוריון של החברה, המנכ"ל והמנהלים הבכירים בקבוצה זכאים, בנוסף לשכר, להטבות שלא במזומן (כגון רכב, וכדומה). כמו כן, הקבוצה מפקידה עבורם כספים במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת ותוכנית הפקדה מוגדרת לאחר סיום העסקה.

מנהלים בכירים משתתפים גם בתוכנית כתבי האופציה למניות של החברה האם שהוענקו בשנים שקדמו לשנת הדוח (ראה ביאור 39).

1. הטבות בגין העסקת אנשי מפתח ניהוליים (לרבות יו"ר הדירקטוריון) כוללות¹:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2016		2017		2018	
אלפי אנשים	מס' אנשים	אלפי אנשים	מס' אנשים	אלפי אנשים	מס' אנשים
20,223	12	24,365	11	20,367	15
107	12	740	11	3,028	15
1,911	11	1,210	10	(113)	4
22,241		26,315		23,282	

(1) ההטבות כוללות הטבות לאנשי מפתח ניהוליים עד לסיום העסקתם, והטבות בגין אנשי מפתח ניהוליים החל מיום מינויים.
 (2) הסכום נקבע על בסיס שווי כתבי האופציה ליום הענקתן, באופן שהשווי ההוגן של כל מנה נפרס על פני תקופת הבשלתה.

2. הטבות בגין העסקת אנשי מפתח ניהוליים אשר הינם דירקטורים שלא מועסקים בחברה¹:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2016		2017		2018	
אלפי אנשים	מס' אנשים	אלפי אנשים	מס' אנשים	אלפי אנשים	מס' אנשים
2,339	6	2,470	8	2,202	6

(1) הגמול הניתן לדירקטורים בחברה, למעט יו"ר הדירקטוריון, הינו בהתאם לדרגת החברה ומהווה את הגמול המרבי ביחס לדירקטורים שאינם בעלי מומחיות (הגמול הינו בלא התחשבות במיומנות כלשהי), בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס-2000. יצוין כי כלל ביטוח נושאת ב-80% מהתגמול לדירקטור משותף. הסכום האמור הינו לאחר השתתפות כלל ביטוח. ביחס לתנאי התגמול ליו"ר הדירקטוריון המשולמים במלואם על ידי כלל ביטוח, ראה סעיף 4 להלן.

3. החברה רוכשת (עבורה ועבור חברות הקבוצה) ביטוח דירקטורים ונושאי משרה, ראה סעיף 6 להלן.

הסכום ששולם עבור החברה ועבור חברות הקבוצה:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
742	781	726	עבור ביטוח דירקטורים ונושאי משרה

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

4. יו"ר הדירקטוריון

מר דני נוח (להלן: "מר נוח") מכהן כיו"ר דירקטוריון החברה וכלל ביטוח ב- 85% משרה מיום 5 ביוני 2013.

בהמשך לאישור ועדת התגמול ודירקטוריון החברה, ביום 14 ביולי 2013 אישרה האסיפה הכללית של החברה את הסכם כהונתו של מר נוח לתקופה של שלוש שנים, עד ליום 5 ביוני 2016 (להלן: "ההסכם הישן"). ההסכם אושר לפני אישור מדיניות התגמול הקודמת של החברה, ותנאי הכהונה שלו אושרו על ידי ועדת הביקורת, הדירקטוריון והאסיפה הכללית.

בימים 17 ו-18 באפריל 2016 אישרו ועדת התגמול של החברה ודירקטוריון החברה, בהתאמה, את התקשרותה של החברה בהסכם חדש עם מר נוח החל מיום 5 ביוני 2016 לתקופה שאינה קצובה (להלן: "ההסכם החדש") לצורך המשך כהונתו כיו"ר דירקטוריון פעיל של החברה ושל כלל ביטוח ב- 85% משרה, כפי שיפורט להלן. ההסכם אושר באסיפה הכללית, למען הזהירות ברוב מיוחד, ביום 26 במאי 2016.

ההסכם אושר בהתאם לחוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו – 2016 (להלן: "חוק תגמול בכירים"), שפורסם ביום 12 באפריל 2016, בהתאם להוראות הממונה מחודש אוקטובר 2015 לעניין תגמול יו"ר דירקטוריון בגופים מוסדיים במסגרת תיקון לחוזר תגמול גופים מוסדיים מאפריל 2014 (להלן: "התיקון לחוזר התגמול"), וכן בהתאם למדיניות התגמול של החברה ושל כלל ביטוח.

במהלך תקופת ההסכם, יו"ר הדירקטוריון רשאי לעסוק בין כעובד ובין כנותן שירותים בתפקידים אחרים, בכפוף להיקף המשרה האמור לעיל שיוקדש לחברות מקבוצת החברות שבבעלות החברה, בכפוף למגבלות בדבר הימנעות מניגוד עניינים ו/או תחרות בעסקי החברה ו/או הוראות הממונה, כפי שהוסכמו בין הצדדים במועד מינויו לראשונה.

ביום 26 במאי 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות את תנאי התגמול של יו"ר הדירקטוריון, באופן שמשכורתו החודשית של מר נוח כיו"ר הדירקטוריון תעמוד על סך של 131,750 ש"ח, צמוד למדד חודש יוני 2016, בהתאם להגדרת "הצמדה למדד" במדיניות התגמול של החברה ("שכר יסוד"). עלות שכרו השנתי של מר נוח כפי שאושרה, היתה צפויה לעמוד על כ- 2.37 מיליוני ש"ח כולל הפרשות לרכיב פיזיים, תגמולים, קרן השתלמות, ביטוח אובדן כושר עבודה, ביטוח לאומי וימי חופשה. מר נוח לא זכאי לרכיב משתנה כלשהו (במזומן או הוני) או למשכורת 13. עלות השכר האמורה (מתורגמת למונחי משרה מלאה) לא תעלה על יחס של 35 מעלות העסקתו הנמוכה ביותר של עובד בחברה (לרבות עובד קבלן המועסק ישירות על ידי החברה, או המועסק על ידי נותן שירות המועסק על ידי החברה), במישרין או בעקיפין.

ביום 7 בנובמבר 2016 אישרו ועדת התגמול ודירקטוריון החברה כי בהתאם למדיניות התגמול החדשה של החברה, שאושרה במקביל, ולהבהרות שנתקבלו בקשר לפרשנותו של חוק תגמול בכירים באופן שסך עלות השכר של יו"ר הדירקטוריון לא תעלה על 85% מ-2.5 מיליוני ש"ח בתוספת הפרשות לפיצויים ולתגמולים על פי דין⁶ (להלן וביחד: "המגבלות המעודכנות"). העדכון אושר באסיפה הכללית, למען הזהירות ברוב מיוחד, ביום 18 בדצמבר 2016.⁷

בהתאם להסכם העסקתו, מר נוח רשאי לבקש כי, הפרשות החברה לקרן ההשתלמות ולביטוח המנהלים (לא כולל מרכיב הפיצויים), אשר הן מעבר לתקרה הרלוונטית הפטורה ממס, לכל אחד מסוגי תשלומים אלה, ישולמו במסגרת המשכורת החודשית וזאת במקום העברתן לקרן השתלמות ולביטוח מנהלים לפי העניין. התשלומים על פי הוראות סעיף זה לא יהוו רכיב שכר ולא יחשבו כמשכורת חודשית לכל צורך אחר וליו"ר לא תהיה זכאות בגינם לכל תנאים סוציאליים ו/או פנסיוניים ו/או לפיצויי פיטורים.

לשכרו החודשי של היו"ר, כאמור לעיל, נוספים בפועל רכיבי שכר סטנדרטיים, לרבות הפרשות לקרן השתלמות ולתגמולים מעל התקרה שהומרו לשכר, שווי וגילום רכב. התוספות האמורות הינן תוספות לשכר היסוד.

6 יובהר כי הפרשות בגין תגמולי מעביד אשר הינן מעבר לתקרה הרלבנטית הפטורה ממס, ככל שאינן מופרשות לקופת גמל, אלא למשכורת החודשית, לא יוכרו כתוספת מעבר ל- 2.5 מיליוני ש"ח כאמור.
7 בהחלטה הובהר כי תישאר על כנה ההחלטה באסיפה מחודש מאי 2016, ועדת התגמול והדירקטוריון החברה יהיו רשאים לאשר העלאה של עד 5% בשכר האמור (דהיינו תוספת של עד כ- 6.5 אלפי ש"ח לשכר החודשי), בהתאם למגבלות המעודכנות. נכון למועד פרסום הדוח, לא עודכן השכר בהתאם.

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

4. יו"ר הדירקטוריון (המשך)

בנוסף, זכאי מר נוח להחזר הוצאות בקשר עם מילוי תפקידו כמקובל בחברה, לטלפון נייד ולרכב אשר ישמשו את מר נוח במהלך כל תקופת ההסכם וכן תישא החברה בכל ההוצאות הכרוכות באחזקת הרכב, לרבות גילום שווי זקיפת ההטבה בגין הרכב והטלפון לצרכי מס.

במסגרת התיקון לחוזר התגמול נקבע, בין היתר, כי תגמול של יו"ר הדירקטוריון יקבע כמקדם הכפלה ביחס לתגמול דח"צ כהגדרתו להלן, בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס-2000 ולחוזר גופים מוסדיים 4-9-2009 (להלן: "יחס הכפלה"), באופן שהתגמול המירבי שישולם ליו"ר הדירקטוריון לא יעלה על התוצאה של הכפלת תגמול דח"צ ביחס ההכפלה. ועדת התגמול ודירקטוריון כלל ביטוח קבעו כי יחס ההכפלה כאמור, עבור משרה מלאה, לא יעלה על 12.5 מתגמול דח"צ המחושב לעניין זה על פי המספר המזערי של ישיבות דירקטוריון וועדותיו המחויב בכלל ביטוח בשנה (להלן: "תגמול דח"צ"). תנאי כהונתו של יו"ר הדירקטוריון עומדים ביחס ההכפלה שנקבע כאמור. יחס ההכפלה בפועל, בהתאם לשכר יו"ר הדירקטוריון בהתאם להסכם ההעסקה ולהיקף משרתו, הינו כ-10.4⁸ יחס ההכפלה בהתאם לשכר יו"ר הדירקטוריון בהתאם להסכם ההעסקה במונחי משרה מלאה הינו כ-12.2.

בהסכם נקבעו הוראות שונות ביחס לזכויות לחופשה שנתית, קצובת הבראה, חופשת מחלה והפרשות סוציאליות כמקובל בחברה. במקרה של הפסקת יחסי עובד מעביד, למעט בנסיבות חריגות, מר נוח יהיה זכאי לשחרור ו/או העברה לבעלותו של כל הכספים שנצברו לזכותו בביטוח המנהלים ובקרבן ההשתלמות, על רווחיהם. בנוסף, אם וככל שהסכום שנצבר ברכיב הפיצויים בביטוח המנהלים לא יגיע לסכום פיצויי הפיטורים לו היה מר נוח זכאי על-פי דין לו היה מפורט, תשלם החברה את הפרש שיגיע למר נוח.

בהסכם נקבע כי ביטול ההתקשרות יעשה בהודעה של שישה חודשים מראש, אשר החברה תהיה רשאית לקצור בכפוף לתשלום מלוא הזכויות עד תום תקופת ההודעה המוקדמת.

בהסכם נקבעו הגבלות אי תחרות בתקופת ההסכם. ההגבלות האמורות יחולו על מר נוח במשך תקופה של שישה חודשים מתום תקופת ההודעה המוקדמת.

יצוין כי בעת אישור ההסכם, הובהר כי זכויות קיימות שנצברו מכוח ההסכם הקודם לא ייפגעו, לרבות אופציות, מענק שנתי יחסי ומענק משתנה נדחה בגין התקופה בה היה בתוקף ההסכם הקודם, השלמה בגין זכויות לפיצויי פיטורין לפי משכורת אחרונה, ומענק הסתגלות כמפורט להלן:

מענק הסתגלות - מר נוח זכאי לחופשת הסתגלות בת שישה (6) חודשים מתום תקופת ההודעה המוקדמת, במסגרתה ישולמו למר נוח מלוא המשכורת החודשית הצמודה וכן שוויים של מלוא התנאים הסוציאליים והתנאים הנלווים על פי הסכם זה (למעט רכב וטלפון נייד) וזאת מבלי שמר נוח יידרש להתייצב לעבודתו.

אופציות - ביום 5 ביוני 2013, קודם לכניסתו לתוקף של חוק תגמול בכירים, אישר דירקטוריון החברה, בהמשך לאישור ועדת התגמול של החברה, הצעה פרטית מהותית למר נוח של 175,000 כתבי אופציה (לא רשומות למסחר) (להלן ביחד: "כתבי האופציה"), הניתנות למימוש למניית רגילות של החברה, בהתאם לשווי ההטבה הגלום בכתבי אופציה.

(להלן: "ההקצאה הפרטית"). ההקצאה הפרטית נערכה בהתאם לתנאי תוכנית 2013, כמפורט בביאור 42(א)(2), בכפוף למספר חריגים והתאמות, אשר העיקריים שבהם מפורטים להלן: במסגרת ההסכם הישן הוקצו למר נוח כתבי האופציה ללא תמורה. נכון למועד זה פקעו 2 המנות הראשונות בלי שמומשו. מחיר המימוש נקבע ביום 9 ביולי 2013 לסך של 77.5 ש"ח לכל כתב אופציה עבור כתבי האופציה הכלולות במנה השלישית. כמו כן, נקבעה תקרה למחיר המנייה בעת המימוש בסך של 137 ש"ח לכל מנייה של החברה. השווי ההוגן של כתבי האופציה ליום 9 ביולי 2013, הינו 13.03 ש"ח בממוצע לכל כתב אופציה, המשקף שווי הוגן כולל של כ- 2.3 מיליוני ש"ח בגין כל כתבי האופציה בעת הענקתם.

⁸ היחס האמור כולל את עלות השכר בהתאם להסכם ההעסקה החדש עבור משרה בהיקף של 85% וללא הרכיבים החד פעמיים כמפורט להלן מכוח ההסכם הקודם: מענק שנתי ומענק נדחה, מענק הסתגלות ואופציות.

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

4. יו"ר הדירקטוריון (המשך)

יצוין כי בגין חלק האופציות שהבשיל בשנת 2017 רשמה החברה הוצאה חשבונית בדוחותיה הכספיים לשנת 2017, בסכום של 107 אלפי ש"ח. מטעמי זהירות, כדי לעמוד במגבלת התגמול, ויתר היו"ר על ימי חופשה בשווי של כ- 13,000 ש"ח⁹.

יצוין כי כלל ביטוח השקיעה בשתי קרנות שמר נוח היה שותף ומנהל בהן עוד טרם מינויו ליו"ר הדירקטוריון של החברה. במסגרת הליכי מינויו של מר נוח, הוסכם, בין היתר, כי מר נוח לא יקבל כל תקבול על חשבון כספי עמיתים שהושקעו בקרן אגייט ר.מ. השקעות וטכנולוגיות רפואיות בע"מ (להלן: "**הקרן הראשונה**") וכי ימכור את חלקו בקרן השנייה בתוך תקופה קצובה. נכון למועד הדוח, חלקו של מר נוח בשותף הכללי ובשותף המנהל של הקרן הראשונה עומד על 100% (ומוחזק באמצעות נאמן).

תקופת ההשקעה של הקרן הראשונה, לרבות תקופות הארכה, בהתאם להסכם השותפות, הסתיימה ביום 26 באוגוסט 2017. החל ממועד זה לא גבתה הקרן דמי ניהול מהשותפים בקרן לרבות כלל ביטוח. בסמוך לסיום תקופת ההשקעה של הקרן הראשונה, פנה השותף הכללי של הקרן למשקיעים ואפשר למשקיעים לבחור באחת מן האפשרויות: פירוק והנזלת הקרן על ידי השותף הכללי או חלוקה בעין של החלק היחסי בחברות הפורטפוליו בתמורה לזכות השותפות בקרן. כלל ביטוח החליטה על חלוקה בעין של חלקה בחברות הפורטפוליו בתמורה לזכויות השותפות שלה, וחתמה עם הקרן על הסכם בנושא. כלל ביטוח קיבלה את זכויותיה במרבית חברות הפורטפוליו של הקרן תמורת זכותה בשותפות ונמצא כעת בשלבים האחרונים של קבלת הזכויות בעין. כלל ביטוח אינה שותפה בקרן בשנת 2019.

5. הסכם העסקת המנכ"ל הקודם

מר איזי כהן כיהן כמנכ"ל החברה וכלל ביטוח מנובמבר 2012 ועד ליום 30 ביוני 2018.

בחודש אוקטובר 2017 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה את הארכת כהונתו של מר איזי כהן כמנכ"ל החברה וכלל ביטוח ואת ההתקשרות עימו בהסכם העסקה חדש וזאת החל מיום 1 בנובמבר 2017 לתקופה קצובה של שנתיים, קרי עד ליום 31 באוקטובר 2019 עם אפשרות להארכה מצד החברה (ובכפוף להסכמת כהן) באותם תנאים, בשנה נוספת, בהודעה של 3 חודשים מראש ("**ההסכם החדש**").

שכרו של מר כהן נקבע בהתאם לתנאים הקבועים בחוק תגמול בכירים הכל בהתאם למנגנון התגמול שנקבע ביחס למנכ"ל החברה הנוכחי, כמפורט להלן.

בהתאם להסכם החדש, היה זכאי מר כהן לתקופת הודעה מוקדמת בת 90 יום מצידו ובת 180 יום מצד החברה. בהתאם להסכם החדש, כל עוד נמשכו יחסי העבודה בין מר כהן לבין החברה, לרבות בתקופת ההודעה המוקדמת, מר כהן התחייב לא להתחרות בחברה. בהתאם להסכם החדש, מר כהן לא היה זכאי למענק משתנה.

בהתאם להסכם הקודם, היה זכאי מר כהן למענק הסתגלות בגובה 6 חודשי עבודה בתוספת תנאים סוציאליים ותנאים נלווים לשכר, אשר התשלום בגינם, בסך של כ- 1.43 מיליוני ש"ח, הופרש במלואו בספרי החברה קודם לכניסתו לתוקף של חוק תגמול בכירים. המענק שולם למר כהן עם תום תקופת כהונתו בחברה, בתוספת פידיין ימי חופשה בסך של כ- 145 אלפי ש"ח.

בגין עלות שכרו של מר כהן בשנת הדוח, יכול ולחברה תהא עלות נוספת בגין "עודף עלות שכר" כהגדרתו בחוק תגמול בכירים (לדוגמה כתוצאה מפרשנות הוראות חוק תגמול בכירים), קרי בשל העובדה שהוצאה כאמור לא תותר בניכוי ההכנסה החייבת במס של החברה.

6. הסכם העסקת המנכ"ל

בהמשך להודעתו מיום 7 במרס 2018 של מר איזי כהן, על כוונתו לסיים את כהונתו כמנכ"ל החברה וכלל ביטוח במהלך חודש יוני 2018, מינה הדירקטוריון ביום 11 במרס 2018 ועדה לאיתור והמלצה על מנכ"ל חדש לחברה, בראשות יו"ר הדירקטוריון דני נוח, בה היו חברים דירקטורים בחברה ובכלל ביטוח ("**ועדת האיתור**"). ועדת האיתור פעלה לאיתור ומיון מועמדים לתפקיד מנכ"ל החברה.

ביום 17 ביוני 2018 אישרו דירקטוריון החברה וכלל ביטוח את מינויו של מר יורם נוח כמנכ"ל החברה וכלל ביטוח, החל מיום 1 ביולי 2018, אז הסתיימה כהונתו של מר איזי כהן כמנכ"ל החברה וכלל ביטוח, אשר המשיך לתקופת חפיפה עד ליום 31 לאוגוסט 2018.

⁹ האמור בוצע מחמת זהירות ואף שמדובר באופציות שהוענקו בשנת 2013 קודם לחקיקת חוק תגמול בכירים והחברה הבהירה באסיפה מחודש מאי 2016 כי לשיטתה אין למנות את ההוצאה בגין האופציות שאושרו עוד קודם לפרסום חוק מגבלת התגמול, במסגרת התגמול.

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

6. הסכם העסקת המנכ"ל (המשך)

בימים 5 ו-8 ביולי 2018, אישרו ועדת התגמול ודירקטוריון החברה וכלל ביטוח, בהתאמה, את תנאי ההתקשרות עם מר יורם נוה בהסכם העסקה לתקופה שאינה קצובה וזאת החל מיום 1 ביולי 2018, כאשר כל אחד מהצדדים יכול לסיים את ההתקשרות בהודעה מוקדמת בת 6 חודשים ("ההסכם"). ביום 14 באוגוסט 2018 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה את תנאי ההסכם.

להלן יפורטו עיקרי הסכם העסקת מר נוה (להלן: "המנכ"ל"):

שכר המנכ"ל יחושב בכפוף להוראות חוק תגמול בכירים, באופן שההוצאה החזויה בגין התגמול למנכ"ל לפי העלות הכוללת של רכיבי התגמול, לשנה, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, תהיה בהתאם לסעיף 2 לחוק תגמול בכירים על פי הגבוה מביין: (1) שני מיליון וחצי שקלים (2.5 מיליוני ש"ח) בשנה¹⁰ ("מגבלת הסכום"); או (2) מכפלת ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר, לפי עלות היקף משרה מלאה בשיעור של 100%, ששילמה החברה לעובד, במישורין או בעקיפין (לרבות לעובד קבלן המועסק ישירות ע"י החברה, או לעובד המועסק ע"י נותן שירות המועסק ע"י החברה). ב-35 (להלן ובהתאמה: "השכר המינימלי" או "מגבלת השכר המינימלי").

"מגבלת התגמול" - הגבוה מבין מגבלת השכר המינימלי ומגבלת הסכום.

השכר הקבוע עשוי להשתנות מעת לעת בהתאם למנגנון האמור לעיל ובעדכון ועדת התגמול והדירקטוריון, ובנוסף, השכר הקבוע עשוי להשתנות בהתאם ובכפוף להחלטת ועדת התגמול והדירקטוריון במקרה בו יתברר כי רכיבים נוספים (מעבר להפרשה לתגמולים והפרשה לפיצויים על פי דין) אינם נכללים במגבלת הסכום או מגבלת השכר המינימלי שנקבעה בחוק תגמול בכירים.

יובהר כי ההחלטה כאמור מחייבת את החברה גם אם יתברר כי קיימת לחברה עלות נוספת בגין "עודף עלות שכר" כהגדרתו בחוק תגמול בכירים (לדוגמה כתוצאה מפרשנות הוראות חוק תגמול בכירים), קרי בשל העובדה שהוצאה כאמור לא תותר בניכוי ההכנסה החייבת במס של החברה.

המנכ"ל יהיה זכאי להמיר רכיבי תגמול נלווים (כגון רכב ותגמולים סוציאליים מעל התקרות הרלבנטיות) לשכר חודשי ובלבד שהמרה כאמור לא תגדיל את עלות ההעסקה, מעבר למגבלת התגמול.

על אף כל האמור לעיל, מובהר כי סך התגמול, כהגדרתו בחוק תגמול בכירים, למנכ"ל לא יעלה בכל מקרה על שלושה וחצי מיליון ש"ח (3.5 מיליוני ש"ח) בשנה (להלן: "מנגנון התגמול").

בהתאם לאמור לעיל, משכורתו החודשית של מנכ"ל החברה עמדה בשנת הדוח (בתקופת כהונתו בתפקיד של מנכ"ל החברה) על סך של כ-185 אלפי ש"ח (ובנוסף שווי רכב), ובתוספת תנאים סוציאליים, כאשר ההוצאה בגין התגמול למנכ"ל לפי העלות הכוללת של רכיבי התגמול, לשנה, הכוללת גם את תקופת כהונתו כמשנה למנכ"ל החברה טרם מינויו למנכ"ל, עמדה על סך של כ-2.19 מיליוני ש"ח¹¹.

בהתאם למנגנון התגמול הקבוע בהסכם העסקתו של מנכ"ל החברה, אשר אושר באסיפת בעלי המניות ביום 14 באוגוסט 2018 כאמור לעיל ובעקבות עדכון השכר המינימלי (כפי שצויין במסגרת דוח זימון האסיפה), בחודש ינואר 2019 התעדן שכר המנכ"ל לסך חודשי של כ-195 אלפי ש"ח.

בנוסף, זכאי המנכ"ל להחזר הוצאות בקשר עם מילוי תפקידו, לטלפון נייד, לעיתון ולרכב הולם (בכפוף להחלפת הרכב אחת לתקופה כמקובל בחברה), לרבות הוצאות הכרוכות באחזקתו ולרבות גילום שווי זקיפת ההטבה בגין הרכב והטלפון לצרכי מס וכן תנאים נלווים נוספים כקבוע במדיניות התגמול של החברה, והכל בכפוף למגבלת התגמול.

בהסכם נכללו הגבלות אי תחרות בתקופת ההסכם. ההגבלות האמורות יחולו על המנכ"ל ביחס לתחומי הביטוח והפיננסים אף לתקופה של תשעה חודשים החל ממועד מתן ההודעה המוקדמת. במהלך תקופת ההודעה המוקדמת של 6 חודשים, יקבל המנכ"ל את מלוא המשכורת החודשית הצמודה וכן את מלוא התנאים הסוציאליים והתנאים הנלווים. החברה תהיה רשאית לוותר על עבודת המנכ"ל בפועל בתקופה זו וזאת מבלי שיגרעו זכויותיו לתנאים האמורים בתקופת ההודעה המוקדמת.

¹⁰ צמוד למדד מיום פרסומו של חוק תגמול בכירים (12 לאפריל 2016). לצורך חישוב סך התגמול כאמור לא יילקחו בחשבון הפרשה לתגמולים לרבות אובדן כושר עבודה והפרשה לפיצויים על פי דין אותם ניתן יהיה להפריש על סך רכיבי התגמול.

¹¹ לא כולל הפרשה חד פעמית בגין חוב ותק לפיצויים והפרשה חד פעמית להשלמה לדמי הסתגלות, כמפורט להלן.

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

6. הסכם העסקת המנכ"ל (המשך)

בהסכם נקבעו הוראות שונות והסדרים נוספים מקובלים. כן נקבע כי במקרה של הפסקת יחסי עובד מעביד מכל סיבה שהיא (למעט נסיבות חריגות בהן לא יהיה זכאי המנכ"ל לפיצויים בהתאם להוראות הדין בגין תקופת עבודתו עבור החברה), המנכ"ל יהיה זכאי לשחרור ו/או העברה לבעלותו של כל הכספים שנצברו לזכותו בביטוח המנהלים ובקרון ההשתלמות, על רווחיהם. בנוסף, אם וככל שהסכום שנצבר ברכיב הפיצויים בביטוח המנהלים לא יגיע לסכום פיצויי הפיטורים לו יהיה המנכ"ל זכאי על-פי דין (לו היה מפוטר), תשלום החברה את ההפרש שיגיע למנכ"ל.

בהתאם לאישור האסיפה, בעקבות הגידול בשכרו של המנכ"ל (ביחס לשכרו כמשנה למנכ"ל) נוצר גידול בחבות לפיצויים, ולצורך כך בוצעה הפרשה בספרי החברה בסך של כ- 1 מ"ש"ח ויכול אף שתבוצע השלמה בפועל לקופת פיצויים. זאת בהתאם לשכרו העדכני של המנכ"ל בשנת 2018, והוותק שלו בקבוצה (מיום 1 בפברואר 2008). כמו כן יתכן גידול בחבות כאמור מעת לעת בשים לב לעדכון שכרו בפועל¹². בגין החבות האמורה יכול ויווצר "קנס מס" בהתאם לקבוע בחוק תגמול בכירים.

המנכ"ל אינו זכאי למענק שנתי משתנה בגין כהונתו כמנכ"ל.

יצוין כי למנכ"ל יתרת מענק שנתי שניתנה בגין שנת 2017 וטרם שולמה בעקבות דרישות הפריסה כמפורט בהוראות חוזר התגמול ובמדיניות התגמול והיא הופרשה במלואה בספרי החברה בשנה בה הוענקה¹³.

המנכ"ל ממשיך להיות זכאי למענק ההסתגלות בהתאם לקבוע בהסכם העסקתו הקודם, בו נקבע כי יהיה זכאי ל- 6 חודשי עבודה ללא תנאים סוציאליים ותנאים נלווים לשכר. בשנת הדוח, בהתאם לשכרו של המנכ"ל בתום שנת הדוח, עודכנה ההפרשה בגין מענק ההסתגלות בסך של כ- 0.5 מ"ש"ח.

יצוין כי בהתאם למדיניות התגמול, אין במדיניות התגמול לפגוע בזכויות שנצברו או שנוצרו בגין תקופת קודמות ולפיכך הוראות חוזר התגמול לא יחולו על מענק ההסתגלות שהופרש למר נה בטרם כניסתו לתוקף של החוזר. הוראות חוזר התגמול ביחס למענקי פרישה, חלות על השלמת מענק ההסתגלות כאמור לעיל.

על המנכ"ל ימשיכו לחול הסדרי הביטוח, פטור ושיפוי הקיימים ביחס לדירקטורים ונושאי משרה בחברה¹⁴.

בפברואר 2014 במסגרת תפקידו הקודם, הוקצו למנכ"ל 90,000 כתי אופציה מתוכנית 2013 בשלוש מנות הניתנות למימוש למניות על פי מחיר מימוש מדורג. המנות ניתנות למימוש למשך שנתיים לאחר תקופת הבשלה מדורגת של שנתיים (מנה ראשונה), שלש שנים (מנה שנייה) וארבע שנים (מנה שלישית). נכון למועד זה 2 מנות פקעו ונותרו בידי המנכ"ל 30,000 אופציות שהבשילו וניתנות למימוש עד ליום 6 בפברואר 2020 במחיר מימוש של 74.5 ש"ח למניה (כפוף להתאמה, בין היתר, בגין חלוקת דיבידנד). העלות בגין האופציות הופרשה במלואה בספרי החברה. כמו כן, רכש המנכ"ל באופן פרטי ביום 3 ביולי 2018 - 3,934 מניות של החברה.

במהלך תקופת כהונתו, עשוי המנכ"ל להתבקש על ידי החברה לכהן כדירקטור בחברות שונות בקבוצת החברה וזאת ללא תשלום תמורה נוספת כלשהי מעבר לתמורה המשתלמת לו מכוח ובהתאם להוראות ההסכם.

7. פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי, לנושאי משרה, שבתוקף לתום תקופת הדיווח

א. להלן תיאור ההסדר החל בגין ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה בחברה:

(1) החל מיום 1 בדצמבר 2014 רוכשת החברה פוליסות ביטוח אחריות נושאי משרה לתקופה של שנה אחת, כל אחת מהפוליסות האמורות הינה משותפת לחברה ולחברות מקבוצת החברה לרבות כלל פיננסים. כלל ביטוח אינה המבטחת בפוליסות האמורות. ביום 18 בדצמבר 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מדיניות תגמול הכוללת סעיף פטור, שיפוי וביטוח לנושאי משרה. במסגרת מדיניות התגמול נקבע כי החברה תהיה רשאית לרכוש לנושאי המשרה בקבוצה ביטוח אחריות נושאי משרה וזאת, בסכומי ביטוח שלא יעלו על 400 מיליוני דולר ובתמורה לפרמיה שנתית שלא תעלה על 1 מיליון דולר וכן כי החברה תהיה רשאית לרכוש ביטוח נושאי משרה מסוג Run Off במקרה של העברת שליטה בחברה ו/או בחברה בת.

¹² מגבלת התגמול על פי חוק תגמול בכירים, אינה כוללת הפרשות בגין פיצויי פיטורים על פי דין ועל כן גם ההפרשות הנוספות לצורך השלמת פיצויי פיטורים על פי דין בעקבות העלאת שכרו של המנכ"ל, אינה מובאת במסגרת מגבלת התגמול של החוק הנ"ל.

¹³ סך של כ- 460 אלפי ש"ח אשר ישולם לו בחלקים שווים בשנים 2019 עד 2021, בכפוף להתקיימות תנאי הסף לשחרור. בשנת 2019 לא התקיימו תנאי הסף לשחרור ובהתאם תשלום החלק היחסי שהיה אמור להיות משולם כעת, יידחה לשנת 2020 בכפוף לעמידה בתנאי הסף לשחרור בגין שנת 2019.

¹⁴ המנכ"ל קיבל מהחברה כתב פטור וכתב שיפוי, בדומה לדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

7. פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי, לנושאי משרה, שבתוקף לתום תקופת הדיווח (המשך)

א. להלן תיאור ההסדר החל בגין ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה בחברה: (המשך)

(1) (המשך)

בהתאם להחלטה האמורה התקשרה החברה בפוליסת ביטוח שהנפיק מבטח שאינו צד קשור לתקופה שמיום 1 לדצמבר 2016 ועד ליום 30 בנובמבר 2017 ולאחר מכן מיום 1 בדצמבר 2017 ועד ליום 30 בנובמבר 2018 ("פוליסות לשנת 2017 ו-2018"), במסגרתן רכשה החברה כיסוי ביטוח עבור נושאי משרה בחברה ולחברות המוחזקות על ידה, לרבות חברת כלל פיננסים בע"מ והחברות המוחזקות על ידה. גבול האחריות הכוללת של כל אחת מפוליסות הביטוח לשנת 2017 ו-2018 הינו עד 200 מיליוני דולר (ארה"ב) בגין תביעה אחת או במצטבר, סך הפרמיה השנתית הינו במסגרת הסכום שאושר בהחלטת האסיפה הכללית.

(2) יצוין כי במהלך השנים 2005–2014, רכשו חברות הנמנות על קבוצת אי די בי, לרבות החברה (להלן: "חברות מקבוצת אי די בי") פוליסות ביטוח בסיסיות עבור כל חטיבה בקבוצה, בנפרד (להלן: "פוליסה הבסיסית"). גבולות האחריות של הפוליסה הבסיסית בשנים אלו היו בין 20 ל-50 מיליוני דולר לתקופת הביטוח על פי הפוליסה הרלבנטית. בנוסף, רכשו חברות מקבוצת אי די בי באותן שנים, פוליסות ביטוח קבוצתיות משותפות לחברות הקבוצה (להלן: "פוליסה הקבוצתית"). הפוליסה הקבוצתית חלה (כפוף לתנאים) רק מעבר לגבולות האחריות מכוח הפוליסה הבסיסית של כל חטיבה בקבוצה. הסך המרבי של גבולות אחריות המבטח במסגרת כל פוליסה קבוצתית כאמור היה 90 מיליוני דולר (להלן: "סכום גבול האחריות המקורי"), לתקופת הביטוח על-פי הפוליסה הרלבנטית. בנוסף, החל מאוגוסט 2010, כלל הכיסוי הביטוחי של חברות הקבוצה רובד ביטוחי נוסף, במסגרתו הוקנה כיסוי ביטוחי, שהשלים את סכום גבול האחריות על-פי הפוליסה הקבוצתית עד לסכום גבול האחריות המקורי, במקרה בו גבול האחריות על-פי הפוליסה הקבוצתית קטן או מוצה עקב תביעה או תביעות, ככל שהוגשו על-פי הפוליסה הקבוצתית על-ידי מי מחברות הקבוצה שהשתתפו בה, ובלבד שסכום ההשלמה כאמור לא עלה במצטבר על סכום השווה לגבול האחריות המקורי של הפוליסה הקבוצתית (להלן: "הרובד הביטוחי הנוסף"). יובהר כי הרובד הביטוחי הנוסף חל על תביעות חדשות, אשר אינן קשורות לתביעה או תביעות אשר גרמו להפחתה או למיצוי סכום גבול האחריות המקורי. למרות האמור לעיל, החל מאוגוסט 2012, הרובד הביטוחי הנוסף לא חל על חטיבת אי די בי (הכוללת את אי די בי אחזקות, אי די בי פתוח וחברות פרטיות בשליטתן).

(3) עוד יצוין כי במהלך השנים האחרונות הוגשו כנגד חברות בקבוצת אי די בי וכנגד נושאי משרה בחברות בקבוצת אי די בי תביעות שונות וכן התראות בגין תביעות נוספות כנגדם בסך כולל של מיליארדי ש"ח. התביעות וההתראות האמורות מתייחסות לשנות חיתום שונות שבכל אחת מהן היה כיסוי בפוליסות נפרדות כאמור. חלק מסכומי התביעות והדרישות הינם מעבר לגבולות האחריות בפוליסות.

בשנת הדוח הסתיימו בפשרה שתי תביעות שהסכום הנתען בהן במצטבר היה כ-1 מיליארד ש"ח בסכום כולל של כ-275 מיליוני ש"ח, כאשר סך של כ-231 מיליוני ש"ח מתוכם שולם על ידי מבטחי משנה והיתרה שולמה על ידי המבטחים.

החברה מכוסה בפוליסות אלו בביטוח משנה 100%, כאשר מבטחי המשנה בפוליסות הינם מבטחי משנה בינלאומיים שדירוגם הבינלאומי הינו A- לפחות. לעניין החשיפה למבטחי משנה ראה ביאור 37(1)(8).

יובהר כי, אי עמידה בהתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי החברה אינה משחררות את החברה מהתחייבויותיה כלפי המבטחים על פי פוליסות הביטוח. מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על פי חוזי ביטוח המשנה, עלול לגרום לחברה הפסדים.

יצוין כי חברות מקבוצת אי די בי פתוח ובעלת השליטה בה, רוכשות מעת לעת ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה מהחברה. התקשרויות אלו הינן זניחות עבור החברה. למיטב ידיעת החברה מתנהלות בבתי המשפט שתי תביעות המתייחסות לשנת חיתום 2018 שאינן חורגות מסכום גבול האחריות בפוליסה.

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

7. פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי, לנושאי משרה, שבתוקף לתום תקופת הדיווח (המשך)

ב. להלן תיאור ההסדר החל בגין שיפוי לדירקטורים ונושאי משרה בחברה:

- (1) ביום 10 באוקטובר 2002, אישרה האסיפה הכללית של החברה התחייבות לשיפוי לדירקטורים, לנושאי משרה בחברה ובחברות נוספות בקבוצה עד לשיעור של 25% מהונה העצמי של החברה במועד השיפוי. בהתאם, מעניקה החברה לנושאי משרה בחברה ובחברות בנות מסוימות כתבי שיפוי.
  - (2) ביום 16 באפריל 2008, אישרו ועדת הביקורת והדירקטוריון של החברה הענקת כתבי שיפוי מעודכנים לנושאי משרה בחברות מסוימות בקבוצה, לרבות החברה, הדומים במהותם לכתבי השיפוי שאושרו כאמור.
  - (3) ביום 3 במאי 2012, לאור תיקון 16 לחוק החברות, וכן בהתאם להוראות חוק ייעול הליכי אכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 וחוק הגברת האכיפה בשוק ההון (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 אישרה האסיפה הכללית של החברה הענקת כתבי שיפוי חדשים על ידי החברה, לדירקטורים ולנושאי משרה בחברה ו/או בחברות נוספות בקבוצה (להלן: "**כתב השיפוי החדש**") עד לשיעור של 25% מהון המיוחס לבעלי המניות של החברה במועד השיפוי. בהתאם, מעניקה החברה לנושאי משרה בחברה ובחברות בנות מסוימות כתבי שיפוי.
- הוראות כתב השיפוי החדש גוברות על כל התחייבות או הסכמה קודמות (טרם שנחתם כתב השיפוי החדש), בין בכתב ובין בעל פה, בין החברה לבין נושא המשרה בעניינים האמורים בכתב השיפוי החדש, וזאת, גם ביחס לאירועים שאירעו טרם חתימת כתב השיפוי החדש. האמור כפוף לכך, שכתב שיפוי קודם שניתן לנושא המשרה, אם ניתן, יוסיף לחול ולהיות תקף ביחס לכל אירוע שאירע טרם חתימת כתב השיפוי החדש (אף אם הליך בגינו הוגש כנגד נושא המשרה לאחר חתימת כתב השיפוי החדש), אם תנאיו של כתב השיפוי החדש מרעים את תנאי השיפוי עבור נושא המשרה ביחס לאירוע כאמור, כפוף לכל דין.
- ביום 28 ביולי 2013 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה תיקון להשמטות שנעשו בהגדרות של "הליך מנהלי" ו"תשלום לנפגע הפרה" בכתב השיפוי החדש, שלא בהתאם להגדרות כפי שאלה מופיעות בתקנון החברה. בהתאם, הותאמו הגדרות "הליך מנהלי" ו"תשלום לנפגע הפרה" בכתב השיפוי החדש להגדרות המופיעות בתקנון החברה.

(4) ביום 18 בדצמבר 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מדיניות תגמול הכוללת כאמור סעיף פטור, שיפוי וביטוח לנושאי משרה.

במסגרת מדיניות התגמול של החברה לשנת 2016 נקבע כי החברה תהיה רשאית להעניק כתבי שיפוי בנוסח שיוחלט על ידה ואושר ו/או יאושר על ידי האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה. ככל שהחברה תבקש לערוך שינוי בכתבי השיפוי, מכל סיבה שהיא, תביא החברה את כתבי השיפוי המתוקנים לאישור בפני האורגנים המוסמכים בהתאם להוראות הדין.

ג. להלן תיאור ההסדר החל בגין פטור לדירקטורים ונושאי משרה בחברה:

ביום 9 באוקטובר 2016 אישרו ועדת התגמול ודירקטוריון החברה מתן פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה, בכפוף לקבלת האישורים הנדרשים להענקת הפטור לפי הדין. פטור כאמור לא יחול על החלטה או עסקה שבה לבעל השליטה או לנושא משרה כלשהו בחברה (גם נושא משרה אחר מזה שעבורו מוענק כתב הפטור) יש בה עניין אישי. במדיניות התגמול שאושרה בדצמבר 2016 נקבע כי החברה תהיה רשאית להעניק פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה כאמור לעיל.

בהתאם העניקה החברה כתבי פטור לדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ג. יתרות של צדדים קשורים ובעלי עניין

ליום 31 בדצמבר 2017			ליום 31 בדצמבר 2018			באלפי ש"ח	
צד קשור/בעל עניין			צד קשור/בעל עניין				
חברות כלולות ואחרים	קבוצת כלל החזקות	קבוצת בנק הפועלים ⁽³⁾	צדדים קשורים אחרים ⁽²⁾	חברות כלולות ואחרים	קבוצת כלל החזקות	צדדים קשורים אחרים ⁽²⁾	
47,653	-	1,760,052	750,274	59,663	-	531,065	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
-	-	231,962	75,239	-	-	90,032	השקעות פיננסיות אחרות:
77,778	-	295,515	-	-	-	-	נכסי חוב סחירים
-	-	57,841	117,438	-	-	46,710	נכסי חוב שאינם סחירים
-	-	-	-	4,764	-	-	מניות
34,126	-	-	-	36,688	-	-	אחרות
-	3,163	1,720	1,340	-	11,128	631	הלוואות שניתנו ⁽¹⁾
-	3,811	1,321	11,088	-	519	14,268	חייבים ויתרות חובה
-	-	514,955	-	-	-	-	פרמיות לגבייה
-	-	568,550	-	-	-	-	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
15,701	14,774	160	56	16,076	16,694	225	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
-	-	111,938	-	-	-	-	זכאים ויתרות זכות
-	-	-	-	-	-	-	התחייבויות פיננסיות ^(*)

(*) ראה ביאור 25(א).

(1) כלול בסעיף השקעות בחברות מוחזקות.

(2) יתרת נכסי חוב הגבוהה ביותר במשך שנת 2018 של קבוצת אי די בי עמדה על סך של 105,379 אלפי ש"ח (2017: 121,407 אלפי ש"ח).

(3) קבוצת בנק פועלים חדלה להיות צד קשור בנובמבר 2018. יתרת נכסי חוב הגבוהה ביותר במשך שנת 2017 של בנק הפועלים עמדה על סך של 2,443,867 אלפי ש"ח

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ד. סכומים שנכללו בדוח רווח והפסד בגין עסקאות עם צדדים קשורים ובעלי עניין ותיאורי עסקאות

ליום 31 בדצמבר 2016		ליום 31 בדצמבר 2017							ליום 31 בדצמבר 2018							
		צד קשור/בעל עניין														
חברות כלולות	קבוצת כלל החזקות	קבוצת בנק הפועלים	צדדים קשורים אחרים	אי די בי פיתוח ואי די בי אחזקות	חברות כלולות	קבוצת כלל החזקות	קבוצת בנק הפועלים	צדדים קשורים אחרים	אי די בי פיתוח ואי די בי אחזקות	חברות כלולות	קבוצת כלל החזקות	קבוצת בנק הפועלים ⁽¹⁾	צדדים קשורים אחרים	אי די בי פיתוח ואי די בי אחזקות	באלפי ש"ח	
-	47,720	33,695	78,892	1,351	-	50,015	21,406	52,737	4,033	-	54,629	16,346	55,584	2,800	פרמיות ברוטו	
	420	139,504	75,438	-	5,039	366	265,415	66,866	-	8,311	366	46,932	(38,151)	-	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון	
(14,049)	-	145,483	-	-	-	96	20,246	-	-	-	-	-	-	-	הכנסות מדמי ניהול ומניהול תיקים	
-	1,763	17,712	40,213	7,189	-	268	10,330	41,240	1,706	-	63	4,236	15,191	1,950	תשלומים בגין חוזי ביטוח	
-	62,072	2	2,673	-	-	61,555	1	813	-	-	81,554	27	1,146	-	עמלות ביטוח	
-	183,484	7,490	4,667	-	-	34,634	4,909	4,744	-	-	198,789	1,612	4,208	-	הוצאות הנהלה וכלליות	
	1,336	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	הוצאות אחרות	
459	-	2,689	-	-	469	-	3,295	-	-	485	-	2,686	-	-	הוצאות מימון	

(1) נתוני קבוצת בנק פועלים עד לתאריך 30 לספטמבר 2018.

ביאור 38: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ה. עסקאות אחרות

בשנת 2010 נחתם בין גופים מקבוצת כלל ביטוח לבין כור תעשיות בע"מ, חברה מקבוצת אי די בי (להלן: "כור"), הסכם להסדרת זכויותיהם וחובותיהם ההדדיות (להלן: "ההסכם") בקרן Credit Suisse Emerging Markets Opportunity Fund L.P. (להלן: "אמקו"). אמקו הינה קרן השקעות פרטית שמנוהלת על-ידי תאגידים מקבוצת הבנק השוויצרי Credit Suisse (להלן: "קרדיט סוויס") ואשר מטרתה ביצוע השקעות בשווקים מתעוררים, בעיקר באמצעות מוצרי חוב. מתוקף ההסכם, לכלל ביטוח השפעה מהותית באמקו מאחר שיש לה הכוח לקחת חלק בהחלטות משמעותיות מסוימות של אמקו, כגון השקעה, באמצעות הנציג המשותף של קבוצת כלל ביטוח ושל כור. במסגרת הסכמי ההשקעה באמקו התחייבו קבוצת כלל ביטוח וכור להשקיע באמקו סך של 250 מיליוני דולר (כאשר חלקה של קבוצת כלל ביטוח הינו 125 מיליוני דולר, מתוכם, סך של כ-33 מיליוני דולר מכספים שכנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה והיתרה מכספי עמיתים, היינו, כספים שכנגד התחייבויות תלויות תשואה, קופות גמל וקרנות פנסיה) מתוך היקף השקעה כולל באמקו של כ-1 מיליארד דולר. ביום 8 במאי 2013 הודיע מנהל אמקו כי הפחית את יתרת ההתחייבות של המשקיעים באמקו ל-2.5% מסכום ההתחייבות המקורי לאמקו, שיימשך רק בגין דמי ניהול, השקעות המשך והתחייבות לשיפוי.

בהתאם להסכם עם מנהל הקרן מפברואר 2016 נכון למועד הדוח אין יתרת התחייבויות של המשקיעים בקרן, למעט אפשרות לקיזוז דמי ניהול בסכומים זניחים מחלוקות עתידיות. היקף ההשקעות המצטבר של קבוצת כלל ביטוח באמקו עומד על סך של כ-45 מיליוני דולר.

יתרת ההשקעה של קבוצת כלל ביטוח למועד הדוח בניכוי החזרים בסך של כ-40.5 מיליוני דולר שהתקבלו, הינה כ-2.6 מיליוני דולר.

יצוין כי בהתאם לחוות דעת משפטית שקיבלה החברה, שאושרה בוועדת הביקורת ודירקטוריון החברה ביום 27 בינואר 2016, אי די בי פתוח אינה נחשבת בעלת שליטה בחברה לעניין פרק עסקאות בעלי עניין בחוק החברות. עם זאת, למען הזהירות בלבד, החליטה החברה כי תמשיך לראות בעסקאות עם אי די בי פתוח כעסקאות עם בעלת שליטה וכן תראה בעסקאות עם צד שלישי שלא די בי פתוח יש עניין אישי בהן כעסקאות שלבעל השליטה יש בהן עניין אישי, וזאת למעט ביחס להתקשרות בעסקאות עם מי שעשוי להיחשב נושה מהותי של אי די בי פתוח או של בעלי השליטה בה, לרבות תאגידים בנקאיים, שאז לא תראה בהן כעסקאות שלבעלי השליטה בחברה יש בהן עניין אישי, הטענות אישורים בהתאם לסעיפים 270(4) ו-275 לחוק החברות.

ביאור 39: תשלום מבוסס מניות

א. פירוט תוכניות להקצאת כתבי אופציה למניות כלל החזקות

1. תוכנית 2013

ביום 6 בדצמבר 2012, אימץ דירקטוריון כלל החזקות תוכנית כתבי אופציה לעובדים ונושאי משרה (להלן: "תוכנית 2013"), לפיה תהא כלל החזקות רשאית להעניק לעובדים ונושאי משרה בה ובחברות קשורות עד 2,400,000 כתבי אופציה. כתבי האופציה ניתנים למימוש, כל אחד, למניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת, בהתאם לשווי ההטבה הכספי הגלום בכתבי האופציה במועד המימוש בשלוש מנות שנתיות שוות ובכפוף להתאמות ולתנאים, אשר העיקריים שבהם מפורטים להלן. בשנת 2015 החליט דירקטוריון כלל החזקות שלא להקצות בהתאם לתוכנית האמורה, 35,000 אופציות לא רשומות מתוך אלו המוחזקות במאגר האופציות ולמוחקם ממרשם ניירות הערך של כלל החזקות.

מחיר המימוש של כתבי האופציה יהיה כפוף להתאמות בגין האירועים הבאים: חלוקת מניות הטבה; הסדר חילוף מניות (כגון: עסקת מיזוג או ארגון מחדש); הנפקת זכויות; תשלום דיבידנד במזומן; וכן פיזול, או איחוד, הון המניות של כלל החזקות, או כל אירוע הוני תאגידי בעל אופי דומה באופן מהותי. ההתאמות יבוצעו באופן שנקבע בתוכנית 2013. תוכנית 2013 אושרה במסלול מיסוי הוני, לפי סעיף 102 לפקודת מס הכנסה.

מועדי ההבשלה של כתבי האופציה הינם:

- מנה ראשונה - מתום שנתיים ממועד ההענקה.
- מנה שנייה - מתום שלוש שנים ממועד ההענקה.
- מנה שלישית - מתום ארבע שנים ממועד ההענקה.

כל מנה כאמור תפקע לאחר שנתיים מהמועד שבו הבשילה (למעט חריג לעניין הפסקת יחסי עובד מעביד לאחר העברת שליטה בכלל החזקות, כמפורט להלן, וכן למעט חריגים נוספים לעניין הפסקת יחסי עובד מעביד, כמפורט בתוכנית 2013).

על אף האמור לעיל, אם תקופת האופציה של מנה כלשהי תסתיים במהלך תקופה אשר נקבעה על ידי החברה כתקופת חסימה אזי בכפוף לעמידה ולהתקיימות כל יתר תנאי התוכנית, תקופת האופציה לניצעים שכתבי האופציות שלהם יוקצו החל מיום 22 במרס 2018 תוארך באופן אוטומטי, ללא צורך בכל החלטה נוספת של דירקטוריון החברה, ועדת התגמול שלה או מנהל התוכנית, למשך תקופה נוספת במספר ימים השווה למספר הימים הכלולים בתקופת החסימה, כאשר ביחס לניצעים שכתבי האופציות שלהם הוקצו על פי התוכנית לפני המועד האמור – מנהל התוכנית יהיה רשאי להביא החלטה כאמור לאישור האורגנים הרלבנטיים.

מנהל התוכנית רשאי לקבוע בעת הקצאת כתבי האופציה כי במקרה שלאחר הבשלת מנת כתבי אופציה כלשהי ולפני פקיעתה יגיע מחיר המניה בבורסה בסגירת יום מסחר כלשהו למחיר מסוים כלשהו שייקבע על ידו (כשמחיר זה כפוף להתאמות המפורטות לעיל, בשינויים המחויבים) ימומשו כל כתבי האופציה מאותה מנה באופן אוטומטי. (להלן: "מחיר תקרה"), יצוין כי ביחס לכלל כתבי האופציה שהוקצו בהתאם לתוכנית 2013, נקבע מחיר תקרה כאמור.

במקרה של סיום יחסי עובד מעביד בין הניצע לבין כלל החזקות ו/או חברה קשורה של כלל החזקות (לפי העניין) כתוצאה מהתפטרות או פיטורין (אך למעט במקרה של סיום העסקה בנסיבות מסוימות המפורטות בתוכנית 2013) במהלך 12 חודשים לאחר העברת שליטה בכלל החזקות, זכאותו של הניצע לממש את המנה הבאה הקרובה בלבד של כתבי האופציה שעתידיה להתגבש (ככל שתהא) לאחר סיום יחסי עובד מעביד כאמור תואץ והניצע יהיה זכאי לממש את כתבי האופציה הכלולים במנה זו כאמור במהלך התקופה של 90 יום מיום סיום יחסי העבודה, או עד תום תקופת כתב האופציה, לפי המוקדם. זכאות הניצע ליתר כתבי האופציה שהוקצו לטובת הניצע תפקע במועד סיום יחסי העבודה.

לעניין זה נקבע בתוכנית כי "העברת שליטה" משמעה עסקה לפיה אי די בי אחזקות תעביר את השליטה באי די בי פתוח ו/או אי די בי פתוח תעביר את השליטה לעניין זה "העברת שליטה" משמעה עסקה לפיה אי די בי אחזקות תעביר את השליטה באי די בי פתוח ו/או אי די בי פתוח תעביר את השליטה בכלל החזקות, ו/או כלל החזקות תעביר את השליטה בחברה, לצד ג'. למען הסר ספק יובהר, כי העברת שליטה במי מהחברות האמורות לחברה בשליטת אי די בי חברה לאחזקות בע"מ, במישרין ו/או בעקיפין, לא תיחשב כ"העברת שליטה". "שליטה" לעניין זה כמשמעותה בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. מובהר, כי מינוי בעל תפקיד מטעם בית משפט למי מבין החברות האמורות ו/או מינוי נאמן בהתאם לתיקון להיתר השליטה בחברה שנכנס לתוקף ביום 31 באוגוסט 2012 לא יהווה שינוי שליטה.

בשנת 2018 אישר דירקטוריון החברה את הארכת המתאר לתקופה של שלוש שנים, על פיו הוקצו אופציות לפי תוכנית 2013 ואת פרסומו, ללא כל שינוי בתנאיו, על מנת שהחברה תוכל לבצע הקצאות עתידיות לעובדים שאינם בעלי תפקיד מרכזי, של כתבי אופציה מכוח תוכנית 2013, אשר חזרו ויחזרו בעתיד (אם וככל שיחזרו) למאגר כתבי האופציה.

לפרטים נוספים, ראה סעיפים ב' ו-ג' להלן.

ביאור 39: תשלום מבוסס מניות (המשך)

א. פירוט תוכניות להקצאת כתבי אופציה למניות כלל החזקות (המשך)

2. תוכנית 2015

בהמשך למדיניות התגמול של כלל ביטוח מחודש יוני 2014, אימץ ביום 24 למרס 2015, דירקטוריון החברה תוכנית תגמול הוני מותנית ביצועים לשנת 2015 (להלן: "תוכנית 2015"), לפיה תהא החברה רשאית להעניק לעובדים שהינם בעלי תפקיד מרכזי¹⁵ (כהגדרת מונח זה בחוזר התגמול) כתבי אופציה.

כתבי האופציה ניתנים למימוש, כל אחד, למניה רגילה בת 1 ש"ח ערך נקוב, בהתאם לשווי ההטבה הכספי הגלום בכתבי האופציה במועד המימוש ובכפוף להתאמות ולתנאים, אשר העיקריים שבהם מפורטים להלן, בשלוש מנות שנתיות שוות.

מחיר המימוש של כתבי האופציה יהיה כפוף להתאמות בגין האירועים הבאים: חלוקת מניות הטבה; הסדר חילוף מניות (כגון: עסקת מיזוג או ארגון מחדש); הנפקת זכויות; תשלום דיבידנד במזומן; וכן פיזור, או איחוד, הון המניות של החברה, או כל אירוע הוני תאגידי בעל אופי דומה באופן מהותי. ההתאמות יבוצעו באופן שנקבע בתוכנית 2015. תוכנית 2015 אושרה במסלול מיסוי הוני, לפי סעיף 102 לפקודת מס הכנסה.

זכאותו של ניצע לאופציות ולמימושן תותנה בכפוף לעמידה בתנאי הסף לגיבוש הזכאות, לעמידה ביעד הרווח, כהגדרתו להלן, ולתנאי ההבשלה שהינם יעדים כמותיים ניתנים למדידה.

תנאי גיבוש הזכאות יהיו תנאי סף של (א) עמידת כלל ביטוח ביחס כושר הפירעון המינימלי בגין אותה שנת מענק, כהגדרתו במדיניות התגמול של כלל ביטוח או במדד אחר שיקבע במקרה של שינוי רגולטורי במשטר ההון ("סח כושר פירעון מינימלי"); (ב) עמידת החברה ביעד שיעור התשואה על ההון בשיעור של 5% לפחות, בגין אותה שנה. בנוסף, כתנאי לגיבוש הזכאות, על החברה לעמוד ביעד של 70% לפחות מיעד מטרה שיקבע לעניין יעד הרווח ואשר יקבע בטווח שבין 250 מיליוני ש"ח לבין 600 מיליוני ש"ח, בגין כל שנת מענק ("יעד הרווח"). תנאי לזכאות לאופציות בגין שנת זכאות, הוא קיומם של תנאי הסף וכן עמידה ביעד הרווח (להלן: "תנאי הזכאות"). לא התקיים תנאי מתנאי הזכאות בשנת מענק מסוימת, הניצע לא יהיה זכאי לכל האופציות שהוקצו לו בגין אותה שנת מענק ואופציות אלה תחזרנה למאגר האופציות וניתן יהיה להקצותן מחדש לניצע כלשהו.

התגבשות תנאי הזכאות ביחס לשנה מסוימת תבחן בסמוך למועד פרוסום הדוח התקופתי ביחס לשנה הנבדקת ("מועד התגבשות הזכאות"). כתבי האופציה יבשילו בשלוש מנות. מועד ההבשלה הראשון של כתבי האופציה יהיה ביום 1 באפריל שיחול בסמוך לחלוף שנה, שנתיים ושלוש שנים ממועד ההתגבשות. תנאי ההבשלה יהיו עמידה ביחס כושר פירעון מינימלי בתום השנה הקלנדרית הקודמת למועד ההבשלה¹⁶. כל מנה תפקע לאחר שנתיים ממועד הבשלתה ("מועד הפקיעה").

על אף האמור לעיל, אם תקופת האופציה של מנה כלשהי תסתיים במהלך תקופה אשר נקבעה על ידי החברה כתקופת חסימה בשל קיומו או פוטנציאל לקיומו של מידע פנים, אזי בכפוף לתנאי התוכנית, תקופת האופציה תוארך באופן אוטומטי, למשך תקופה נוספת במספר ימים השווה למספר הימים הכלולים בתקופת החסימה.

מנהל התוכנית רשאי לקבוע בעת הקצאת כתבי אופציה מחיר תקרה כהגדרתו לעיל, יצוין כי ביחס לכל כתבי האופציה שהוקצו בהתאם לתוכנית 2015, נקבע מחיר תקרה כאמור.

במקרה של סיום יחסי עובד מעביד בין הניצע לבין החברה ו/או חברה אחרת בקבוצה (לפי העניין) לפני מועד התגבשות הזכאות בגין שנת זכאות מסוימת, אך למעט במקרה של סיום העסקה במהלך 6 חודשים לאחר העברת שליטה בחברה, תפקע זכאותו של הניצע לכל האופציות שהוקצו לו על פי התוכנית עם סיום יחסי העבודה כאמור. על אף האמור, מנהל התוכנית יהיה רשאי, להחליט כי הניצע יהיה זכאי לחלק יחסי (בהתאם לתקופת עבודתו של הניצע בקבוצה בשנת המענק) מהאופציות שהוקצו לניצע בגין שנת המענק הרלוונטית בכפוף לעמידה בתנאי גיבוש הזכאות ולהתקיימות התנאי להבשלה. במקרה של סיום יחסי עבודה בין הניצע לבין החברה ו/או חברה אחרת בקבוצה לאחר מועד התגבשות הזכאות בגין שנת זכאות מסוימת, יפקעו האופציות בתום תקופת המימוש או אם ימומשו קודם לכן, (כלומר לא יפקעו כתוצאה מסיום יחסי העבודה).

¹⁵ "בעל תפקיד מרכזי" הינו (i) נושאי משרה; (ii) מי שאינו נושא משרה ומתקיים לגביו אחד מאלה: (א) סך התגמול שקיבל בגין כל אחת מהשנתיים שחלפו, עולה על 1.5 מיליוני ש"ח, או (ב) הוא עוסק בניהול השקעות של החברה ושל כספי חוסכים באמצעותה; (iii) כל מי שמועסק על ידי החברה, במישרין או בעקיפין, ולפעילותו עשויה להיות השפעה משמעותית על פרופיל הסיכון של החברה או של כספי חוסכים באמצעותה, בין אם מתקיימים יחסי עובד מעביד בינו לבין החברה ובין אם לאו, וכן מי שנכלל בקבוצה של עובדים, הכפופה לאותם הסדרי תגמול לפי מדיניות התגמול של החברה, ואשר הרכיב המשתנה בתגמולם עשוי, במצטבר, לחשוף את החברה או את כספי חוסכים באמצעותה לסיכון מהותי. בכפוף להוראות חוזר התגמול, בחינת היקף התחולה של מדיניות התגמול עשויה להשתנות מעת לעת. נכון למועד זה, נמצא כי מנהלי ערוצי ההפצה בחברה יכללו במסגרת הגדרה זו.

¹⁶ בהתאם למדיניות התגמול והחלטת הדירקטוריון "יחס כושר פירעון מינימלי" לעניין תכנית אופציות 2015 ימשיך גם ביחס לשנת 2018 להיות מבוסס על יחס של 112% לפי משטר ההון החשבונאי.

ביאור 39: תשלום מבוסס מניות (המשך)

א. פירוט תוכניות להקצאת כתבי אופציה למניות כלל החזקות (המשך)

2. תוכנית 2015 (המשך)

לעניין זה נקבע בתוכנית כי "העברת שליטה" משמעה עסקה לפיה בעלי השליטה באי די בי פתוח יעבירו את השליטה באי די בי פתוח ו/או אי די בי פתוח תעביר את השליטה בחברה, ו/או החברה תעביר את השליטה בכלל ביטוח, לצד ג'. למען הסר ספק יובהר, כי העברת שליטה במי מהחברות האמורות לחברה בשליטת בעל השליטה באי די בי פתוח, במישורין ו/או בעקיפין, לא תיחשב כ"העברת שליטה". "שליטה" לעניין זה כמשמעותה בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. מובהר, כי מינוי בעל תפקיד מטעם בית משפט למי מבין החברות האמורות ו/או העברת מניות השליטה בחברה מידי הנאמן (מר משה טרי או כל נאמן שימונה במקומו) לידי אי די בי פתוח לא יהווה שינוי שליטה.

בשנת 2015 החליט דירקטוריון החברה לפרסם מתארים המתייחסים להקצאת עד 470,000 כתבי אופציה אשר יוצעו מכוחו, בהתאם לתוכנית, לעובדים ולנושאי משרה של החברה ו/או חברות בשליטתה. כל כתבי האופציה לפי המתאר האמור הוקצו.

בשנת 2018 אישר דירקטוריון החברה את הארכת המתאר על פיו הוקצו אופציות לפי תוכנית 2015 ואת פרסומו, ללא כל שינוי בתנאיו, על מנת שהחברה תוכל לבצע הקצאות עתידיות לעובדים שהינם בעלי תפקיד מרכזי, של כתבי אופציה מכוח תוכנית 2015, אשר חזרו ויחזרו בעתיד (אם וככל שיחזרו) למאגר כתבי האופציה.

לפרטים נוספים, ראה סעיפים ב' ו-ג' להלן.

לעניין הענקת כתבי אופציה בשנים קודמות ליו"ר דירקטוריון ולמנכ"ל החברה הנוכחי, ראה ביאור 38(ב) ו-4(6), בהתאמה.

ב. התנועה בכתבי האופציה ופרטים נוספים

מספר אופציות	ממוצע משוקלל של תוספת המימוש בש"ח ⁽¹⁾	מח"מ* בשנים	
2,898,002	62.37	3.01	יתרה ליום 1 בינואר 2016
(223,334)	67.75		חולטו במהלך 2016
(58,000)	66.43		פקעו במהלך השנה
2,616,668	63.12	1.89	סך הכל אופציות שקיימות במחזור ליום 31 בדצמבר 2016
(8,667)	68.91		חולטו במהלך 2017
(281,999)	66.26		פקעו במהלך 2017
(1,101,667)	55.46		מומשו במהלך 2017
1,224,335	69.24	1.80	סך הכל אופציות שקיימות במחזור ליום 31 בדצמבר 2017
(62,322)	70.33		חולטו במהלך 2018
(321,333)	69.90		פקעו במהלך 2018
(122,999)	59.80		מומשו במהלך 2018
717,681	70.47	1.30	סך הכל אופציות שקיימות במחזור ליום 31 בדצמבר 2018
מזה אופציות שקיימות במחזור ליום 31 בדצמבר 2018			
328,334	70.19	0.80	בתוכנית 2013
271,013	68.61	2.23	בתוכנית 2015
60,000	73.63	0.60	בתוכנית למנכ"ל נוכחי (2)
58,334	77.50	0.58	בתוכנית ליו"ר
סך הכל אופציות שניתנות למימוש:			
500,455	70.79		בסוף שנת 2018
793,561	68.82		בסוף שנת 2017
1,535,666	59.99		בסוף שנת 2016

(*) ממוצע משוקלל של יתרת משך החיים החוזיים עד לפקיעה

(1) הממוצע המשוקלל של תוספת המימוש בגין החילוטם והפקיעות, חושב על פי ערך תוספת המימוש לסוף כל שנה.

מחיר המימוש של כתבי האופציה במחזור לימים 31 בדצמבר 2018, 2017 ו-2016 הינו 52.83-77.50 ש"ח.

(2) אופציות שניתנו למנכ"ל טרם מינויו למנכ"ל, במהלך כהונתו כנושא משרה בחברה, במסגרת תוכנית 2013.

בהנחה תאורטית מקסימלית של מימוש כל כתבי האופציה מתוכנית 2013 ותוכנית 2015 כשמחיר מניית החברה בבורסה יגיע למחיר שבו, על פי תנאי תוכנית כתבי האופציה, מתבצע מימוש אוטומטי ובכפוף להתאמות, כמפורט בתוכנית 2013 ותוכנית 2015, יקנו כתבי האופציה שבמחזור למקבליהם, לימים 31 בדצמבר 2018, 2017 ו-2016 כ-0.66%, כ-1.14% וכ-2.56%, בהתאמה, מהון המניות המונפק והנפרע של החברה לאחר ההקצאה.

ביאור 39: תשלום מבוסס מניות

ב. התנועה בכתבי האופציה ופרטים נוספים (המשך)

הנחה זו בדבר מימוש מלא של כתבי האופציה היא תיאורטית בלבד, לניצעים שיממשו את כתבי האופציה לא יוקצו מלוא המניות הנובעות מהם, אלא רק מניות בכמות המשקפת את סכום ההטבה הכספית הגלום בכתבי האופציה וזאת בהתאם לסכום ההטבה כפי שיהיה בפועל במועד המימוש דהיינו הפרש שבין השער של מניה רגילה של החברה, במועד המימוש לבין מחיר המימוש של האופציה.

ג. פרטים בדבר מדידת השווי ההוגן של תוכניות כתבי האופציה

השווי ההוגן של כתבי האופציה נאמד באמצעות מודל בינומי בהתייחס לכתבי האופציה שהוקצו כאמור לניצעים במסגרת תוכנית 2013 ותוכנית 2015.

ההנחות העיקריות של המודלים כוללות את שיעור הסגירה של המניה למועד המדידה, מחיר המימוש של המכשיר, התנודתיות הצפויה (על בסיס הממוצע של התנודתיות ההיסטורית במניות החברה, על פני אורך החיים הצפוי של כתבי האופציה), אורך החיים הצפוי של המכשירים (על בסיס ניסיון העבר וההתנהגות הכללית של המחזיקים בכתב האופציה). ושיעור ריבית חסרת סיכון בהתאם לאורך החיים של כתבי האופציה (על בסיס עקום ריביות). תנאי שירות ותנאי ביצוע שאינם תנאי שוק אינם נלקחים בחשבון בעת קביעת השווי ההוגן.

להלן מפורטים הפרמטרים אשר שימשו ביישום המודלים והשווי ההוגן במועד ההענקה.

תוכנית	תוכנית	מנכ"ל	מנכ"ל	יו"ר	
(1 2015)	(1 2013)	החברה	החברה	הדירקטוריון	
		נוכחי	קודם		
313,333	1,838,333	90,000	600,000	175,000	מספר כתבי האופציות שהוענקו בניכוי חילוסים עד לתאריך המאזן
61.70	58.77	70.03	54.00	59.31	ממוצע משוקלל של מחיר מניה (בש"ח)
68.73	62.42	72.75	57.50	75.00	ממוצע משוקלל של תוספת המימוש במועד ההקצאה (בש"ח)
34.06%	42.58%	39.23%	46.41%	42.26%	ממוצע משוקלל של התנודתיות הצפויה ⁽²⁾
5.75	4.89	5.00	5.00	6.00	משך חיים ממוצע לכתבי האופציה (בשנים) ⁽³⁾
1.49%	2.46%	2.45%	2.80%	2.54%	ממוצע משוקלל של שיעור ריבית חסרת הסיכון ⁽⁴⁾
139-146	135-151	151	135	137	מחיר תקרה
4,550	30,861	1,673	10,972	2,281	שווי הוגן במועד ההענקה של סך כתבי האופציה שהוקצו על ידי החברה (באלפי ש"ח) ⁽⁵⁾

- הנתונים המובאים הינם ממוצע משוקלל של ההקצאות במועדים השונים, לפי מנות, בניכוי חילוסים והחלפות ניצעים.
- התנודתיות הצפויה של מחיר המניה על פני אורך החיים הצפוי של כתבי האופציה נקבעה על בסיס תנודתיות היסטורית של מחירי המניה של החברה האם והינה תחת ההנחה שהתנודתיות ההיסטורית של מחיר המניה מהווה אינדיקציה טובה למגמה הצפויה בעתיד.
- משך החיים הממוצע החזוי לכתבי האופציה נקבע על בסיס ניסיון העבר וההתנהגות הכללית של המחזיקים בכתב האופציה, אשר לא בהכרח מייצגים את דפוס המימוש העתידי של האופציות למניות. בהתאם הונח שמימוש כתבי האופציה ייעשה במועד הפקיעה.
- שיעורי הריבית חסרת הסיכון נקבעו על ידי חברה המספקת ציטוטים של שיעורי ריבית (לפרטים נוספים, ראה ביאור 14(ו)(4)), כאשר תקופות שיעורי הריבית תואמים את אורך החיים הצפוי של כתבי האופציה (על בסיס עקום ריביות).
- השווי ההוגן המצטבר של כל ההענקות בכל אחת מתוכניות כתבי האופציה.

ד. הוצאות שכר בגין תשלומים מבוססי מניות

	תוכנית	תוכנית	מנכ"ל	יו"ר	
	2015	2013	החברה	הדירקטוריון	
	סך הכל		נוכחי		
בשנת 2018	-	(181)	14	-	
בשנת 2017	954	1,317	153	107	
בשנת 2016	224	3,043	349	333	
	(167)				
	2,531				
	3,949				

ביאור 40 : התחייבויות תלויות ותביעות

להלן פרטים בדבר תובענות שאינן במהלך העסקים הרגיל, כדלקמן: תובענות מהותיות¹⁷ שהגשתי כתובענה ייצוגית אושרה; בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות; תובענות ייצוגיות מהותיות ושאין מהותיות שהסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו, תביעות מהותיות אחרות ותביעות נגזרות כנגד חברות הקבוצה.

סכומי התביעות שלהלן מוצגים בסכומים נכונים למועד הגשתן, כפי שצוינו על ידי התובעים, אלא אם צויין אחרת.

א. תובענות ייצוגיות

בשנים האחרונות, כחלק ממגמה כללית בשוקים בהם פועלת הקבוצה, ניכר גידול משמעותי בהיקף הבקשות לאישור תובענות ייצוגיות המוגשות כנגד חברות הקבוצה וכן בכמות התובענות כלפי חברות הקבוצה שבתי המשפט מכירים בהן כתובענות ייצוגיות. המגמה האמורה, אשר נובעת בין היתר, מחקיקתו של חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו - 2006 (להלן: "החוק"), מריבוי תובענות ומגישת בתי המשפט, מגדילה באופן מהותי את פוטנציאל החשיפה של החברה להפסדים בגין פסיקה לרעת חברות הקבוצה בתובענות ייצוגיות המוגשות כנגדן¹⁸.

תובענה ייצוגית, כהגדרתה בחוק הינה תובענה המנוהלת בשם קבוצה אנונימית של בני אדם, שלא ייפו מראש את כוחו של התובע המייצג לכך, ואשר מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה.

ראשיתו של ההליך, בבקשה בכתב שמגיש התובע היחיד לבית המשפט אליו מוגשת תביעתו האישית, ובבקשה זו הוא מבקש לאשר את תביעתו האישית כתובענה ייצוגית. רק במידה שתתקבל הבקשה לאישור התובענה כייצוגית תוגדר התובענה כ"תובענה ייצוגית", והתובע יהפוך ל"תובע מייצג".

תובענה ייצוגית ניתן להגיש רק בתביעה כמפורט בחוק או בעניין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בגינה תובענה ייצוגית. יצוין כי החל משנת 2006, ההגדרה של תביעה שניתן להגיש במסגרתה בקשה לאישור תביעה ייצוגית כלפי חברות הקבוצה, הינה הגדרה רחבה וכוללת כל עניין שבין חברת לבין לקוח, בין אם התקשרו בעסקה ובין אם לאו.

על מנת שתובענה תאושר כייצוגית צריך התובע להוכיח, בין היתר: (1) קיומה של "עילת תביעה אישית" לתובע הספציפי; (2) כי העילה מבוססת כדי כך שיש לו "עילת תביעה לכאורה". כאן בודק בית המשפט אם יש לתובע סיכוי לכאורה לזכות בסוף המשפט בתביעתו; (3) כי עילת התביעה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לקבוצה מסוימת; (4) קיימת אפשרות סבירה שהשאלות המשותפות תוכרענה בתובענה לטובת הקבוצה; (5) התובענה הייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת מושא התובענה, בנסיבות העניין; (6) התאמת התובע להיות התובע המייצג והתאמת עורכי דינו לייצג בתובענה.

ככלל, הליך בירור תובענה כייצוגית יכול שילול 4 שלבים: שלב א- הגשת הבקשה להכרה בתובענה כייצוגית בערכאה ראשונה; שלב ב- ערעור ברשות לערכאה גבוהה על החלטת הערכאה הראשונה; שלב ג- בירור התובענה לגופה בפני הערכאה הראשונה (בדרך כלל בפני אותו שופט שדן בבקשה בערכאה הראשונה); שלב ד- ערעור לערכאה גבוהה על ההחלטה לגופה.

יצוין כי היקפו ותוכנו של הדיון בתובענה הייצוגית לגופה, מושפע מן ההחלטה בדבר אישורה של התובענה כייצוגית. החלטה המאשרת תובענה כייצוגית, מתייחסת, בדרך כלל, לעילות תביעה שאושרו ולכאלה שלא אושרו; לסעדים שאושרו ולכאלה שלא אושרו; ועוד כיו"ב.

במסגרת החוק נקבעו תהליך ומגבלות בכל הנוגע להסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות, שמקשות על כינון הסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות. בכלל זה, נקבעה חובת גילוי נאות לבית המשפט ביחס לכל הפרטים המהותיים הנוגעים להסדר הפשרה, נקבעה זכות ליועץ המשפטי לממשלה ולגורמים נוספים המנויים בחוק להגיש התנגדות להסדר הפשרה המוצע וכן נקבעה חובת מינוי בודק ביחס להסדר הפשרה.

הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המפורטות להלן, מצויות בשלבים שונים של הבירור הדיוני, חלקן אושרו וחלקן מצויות בהליכי ערעור.

¹⁷ יצוין כי ככלל בביאור זה תביעה תיחשב כמהותית ותתואר בהתאם להערכה שהחברה מבצעת במועד קבלת התביעה ככל שסכום החשיפה בפועל, נטו ממס, בהנחה שהתביעה תמצא כמוצדקת ומבלי להיכנס לסיכויי התביעה או לסכום הנקוב בה לגופם, חוצה את רף המהותיות של הקבוצה (ראה פרק ד בסעיף 10(ו) בדוחות הכספיים השנתיים לעניין רווח על פי תחשיב ההפסד הכולל החזוי חלקי הרווח הכולל או ההפסד הכולל השנתי הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים; מובהר, כי הרווח/הפסד המשווה לאירוע הרווח/הפסד בכל רבעון מחושבים בערכם המוחלט. בנוסף, יכול ותביעה תחשב כמהותית לצורך גילוי כאמור, במקום בהם אין בידה של החברה להעריך את סכום החשיפה.

¹⁸ בחודש מאי 2018 נכנס לתוקף תיקון לתקנות בתי המשפט (אגרות), תשס"ז-2007 המגדיל את גובה האגרות שישולמו בהגשת בקשה לאישור תובענה כייצוגית. נכון למועד הדוח, התיקון כאמור, לא הביא להשפעה בהיקף הבקשות לאישור תובענות ייצוגיות המוגשות כנגד חברות הקבוצה.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

1א. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה		
1.	4/2008	החברה וחברות ביטוח נוספות	בי"ד לעבודה ירושלים	אזורי	למעשה התובעת, הנתבעות קבעו בפוליסה מסוג "ביטוח מנהלים" כי מקדם הגמלה לפיו ישולמו לנשים מבוטחות תגמולי ביטוח, בעת הגיען לגיל פרישה, יהא נמוך יותר מזה של גברים מבוטחים, בשל תוחלת החיים הארוכה של הנשים. ואולם מנגד הנתבעות גבו וגובות מהנשים המבוטחות פרמיית ריסק זהה לזו שהיא גובה מגברים, חרף העובדה כי שיעורי התמותה של הנשים נמוכים בהרבה מאלו של הגברים. לטענת התובעת בשנת 2001 או בסמוך לכך, תיקנו הנתבעות את הפוליסות ואולם זאת לגבי פוליסות חדשות בלבד.	להורות כי: א. ההפליה בה נהגת הנתבעת מנוגדת לדין וכל הוראה בפוליסה ו/או כל פעולה מכוחה של הפליה זו בטלות ומבוטלות. ב. לאפשר לחברי הקבוצה לבחור בין: (1) להשוות את מקדמי הגמלה למבוטחת אישה ולמבוטח גבר ובמקרה של תשלום חד פעמי במקום גמלה, להגדילו. (2) הפחית, רטוראקטיבית ופרוספקטיבית, את סכומי פרמיית הריסק שנגבו כאשר הסכומים שיופחתו יצורפו לסכומי הצבירה לחיסכון.	כל הנשים שרכשו מאת הנתבעת פוליסות מסוג "ביטוח מנהלים" בהן נעשית הבחנה בין נשים לגברים לעניין תשלום הגמלה, אך לא נעשתה הבחנה בין המינים לעניין פרמיית הריסק.	בחודש אוגוסט 2014 קיבל בית הדין האזורי לעבודה בירושלים את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית, תוך שנקבע כי מתקיימים היסודות הדרושים לקבלת הבקשה בשלב מקדמי זה של הדיון. בית הדין הדגיש, כי אינו דן בשלב זה בתובענה לגופה, וכי די מבחינתו שאין מדובר "בתביעת סרק" כדי לאשר את הבקשה. בחודש אפריל 2015 העניק בית הדין הארצי לעבודה רשות ערעור על ההחלטה לאשר את התובענה כייצוגית והיא נקבעה לדיון בפני מותב. בחודש פברואר 2016 נערך דיון בבית הדין הארצי במסגרתו נאמר על ידי בית הדין שבנסיבות המקרה מתעוררות שאלות שלא נבחנו לעומקן על ידי בית הדין קמא ושאפשר שיש להן השלכה הן לגבי עילת התביעה ואישורה, הן לגבי הסיכוי הסביר לזכות בתביעה והן לגבי הדרך היעילה וההוגנת לניהול תביעה ייצוגית. בחודש דצמבר 2016 הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה, עליה הוא חזר גם בדיון שהתקיים בבית המשפט בחודש אפריל 2017, אשר ככלל תומכת בעמדת הנתבעות, וקובעת, בין היתר, כי תובענה ייצוגית אינה הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות העניין וכי סיכויי ההליך הם כאלה שאין אפשרות סבירה כי השאלה המתעוררת תוכרע לטובת הקבוצה, משאין מדובר באפליה פסולה. הצדדים ממתינים לפסק הדין.	התובעת אינה מציינת את סכום הנזק שנגרם לה ובהעדר נתונים הדרושים להערכת ההיקף הכספי המדויק, היא מעריכה את סכום הנזק הכולל שנגרם לחברות הקבוצה במאות מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

1א. תובענות מהותיות שהגשתי כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
2.	3/2010 מחוזי- מרכז	החברה	לטענת התובע, החברה ניצלה שלא כדין ובאופן פסול את חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ח-2008 ("תיקון מס' 3") שקבע כי כספים שיופקדו בקופות גמל החל משנת 2008, יהיו ניתנים למשיכה כקיצבה בלבד ולא כמשיכה הונית (משיכה בסכום חד פעמי). לטענת התובע, בעת המרת הפוליסות ההוניות שהיו בבעלות מבוטח, קודם לתיקון מס' 3, לפוליסות לא משלמות לקיצבה, היה על החברה להצמיד לפוליסה את מקדם הקיצבה שהובטח למבוטח בפוליסה הקיצבתית שבבעלותו, בעוד שבפועל בחרה החברה להצמיד לפוליסה הונית שהומרה מקדם קיצבה חדש, בהתאם לתוחלת החיים כפי שהייתה בשנת 2009.	להורות לחברה להצמיד לפוליסה הונית של מבוטחיה אותו מקדם קיצבה שהיה קיים להם בפוליסה הקיצבתית קודם לתיקון מס' 3. לחילופין, לחייב את החברה וית חברי הקבוצה להפריש את מלוא כספי החיסכון הפנסיוני, באופן רטרואקטיבי החל ממועד כניסתו של תיקון מס' 3 (ינואר 2008) לתוקף וכן מעתה ואילך, לפוליסה הקיצבתית בעלת מקדם הקיצבה העדיף. לחילופין, לחייב את החברה לפצות את התובע ואת יתר חברי הקבוצה בגובה הנזק שגרמה.	כל מי שהייתה בבעלותו קודם לכניסתו של תיקון מס' 3 לתוקף, הן פוליסה הונית של החברה והן פוליסה קיצבתית (בין אם של החברה ובין אם של חברת ביטוח אחרת), ואשר בעקבות התיקון הנ"ל לא הובטח לו מקדם קיצבה ¹⁹ בפוליסה הונית או שהובטח לו בפוליסה הונית מקדם קיצבה גרוע ממקדם הקיצבה הקבוע בפוליסה הקיצבתית שלו.	בחודש יוני 2011 הוגשה עמדת הממונה, באמצעות היועץ המשפטי לממשלה, לפיה חברת ביטוח אינה נדרשת ליתן מקדמי קיצבה שנקבעו בעבר או להעביר כספי מבוטחים לפוליסה הקיצבתית שהייתה להם בעבר. עוד צויין כי ביחס לשאלה האם ניתן לשנות את הסכום שממנו מחושבות הפקדות עד לגובה המשכורת, נקבע כי הדבר תלוי בתנאים המסוימים של כל פוליסה וכי בפוליסה של התובע אין הוראה המחייבת את החברה לשנות את סכום ההפקדות או את שיעורי ההפקדות.	התובע מעריך את מספר חברי הקבוצה ב- 37,752 ובהתאם הפיזיו הכספי לחברי הקבוצה מוערך ב-107 מיליוני ש"ח, בכל שנה ²⁰ .

19 מקדם קיצבה הינו המקדם המגלם תוחלת חיים ומשמש את המבטח בגיל פרישה לצורך המרת סכום החיסכון אותו צבר המבוטח לקיצבה חודשית. ²⁰ הסכום המצויין מתייחס להערכת התביעה בגין שנת נזק אחת בלבד. יצויין כי התביעה הוגשה בחודש מרס 2010, בגין תיקון חקיקה משנת 2008.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

1א. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	כסום התביעה
3.	4/2010	החברה וחברות ביטוח נוספות.	לטענת התובעים, במקרה של הפסקת הביטוח במהלך החדש, לאחר שפרמיית הביטוח בגין חודש זה נגבתה על ידי הנתבעות מראש, הנתבעות נמנעות מלהחזיר למבוטחים את החלק היחסי העודף של פרמיית הביטוח בגין אותו חודש, או לחילופין הן משיבות את פרמיית הביטוח בערכים נומינליים בלבד.	החזר סכומי הפרמיות העודפות שנגבנו מאת חברי הקבוצה שלא כדיון ו/או החזר של הפרשי שכר, או יורשו של מבוטח כזה ופוליסת הביטוח הפוסקה מסיבה כלשהי, בין אם עקב ביטולה על ידי המבוטח ובין אם עקב קרות מקרה הביטוח.	כל מי שהוא ו/או היה מבוטח של אחת או יותר מן הנתבעות בפוליסת ביטוח כלשהי, למעט פוליסת ביטוח רכוש, או יורשו של מבוטח כזה ופוליסת הביטוח הפוסקה מסיבה כלשהי, בין אם עקב ביטולה על ידי המבוטח ובין אם עקב קרות מקרה הביטוח.	בחודש יוני 2015 התקבלה החלטת בית המשפט לדחות את בקשת האישור כנגד כל הנתבעות ביחס לעיקר הטענות וביניהן: (א) כי יש לבצע החזר פרמיה יחסי במקרה של קרות מקרה הביטוח; (ב) כי יש לבצע החזר פרמיה יחסי במקרה של ביטול הפוליסה, כאשר נוסח הפוליסה אינו מתנה על סעיף 10 לחוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, כנוסחו, בתקופה הרלבנטית לתביעה (ג) כי יש להצמיד את דמי הביטוח המושבים רק למדד חיובי ולא שלילי; (ד) כי יש להשיב את דמי הביטוח בצירוף ריבית מיוחדת; בנוסף נדחתה כנגד החברה בלבד, בקשת האישור ביחס לטענה לא-תשלום דמי ביטוח יחסיים בפוליסות ביטוח בהן יש התניה על סעיף 10 לחוק חוזה ביטוח ואשר נקבע בהן כי ביטול פוליסה יכנס לתוקף באופן מיידי, וזאת בהעדר תשתית ראייתית(להלן: "טענת ההחזר היחסי"). הבקשה לאישור התביעה כייצוגית התקבלה כנגד כל הנתבעות, ביחס לכל מי שהוא או שהיה מבוטח בפוליסת ביטוח, למעט פוליסת ביטוח רכוש, אשר ביטל חוזה ביטוח, או אשר פוליסת הביטוח שלו התבטלה עקב קרות מקרה הביטוח, מחודש אפריל 2003 ועד ליום 14 במרס 2012, ואשר ניגבו ממנו דמי ביטוח בגין החודשים שלאחר חודש הביטול, והוחזרו לו בערכם הנומינלי ללא הפרשי הצמדה וריבית על פי חוק חוזה ביטוח (להלן: "טענת ההחזר הנומינלי"). בחודש ספטמבר 2016 הוגש לבית המשפט המחוזי הסדר פשרה ("הסדר הפשרה"), אשר בהתאם לו מתחייבות הנתבעות לתרום למטרות ציבוריות סכומים שנגבנו ביתר מכוח טענת ההחזר היחסי וסכומים נוספים מכוח טענת ההחזר הנומינלי, וזאת בשיעורים חלקיים שנקבעו בהסכם הפשרה ובהתאם לקביעתו של בודק אשר ימונה על ידי בית משפט במסגרת הסכם הפשרה. בחודש פברואר 2017 ובחודש מרס 2017 התקבלו עמדות מאת המועצה לצרכנות והיועץ המשפטי לממשלה, בהתאמה, אשר אינם מתנגדים להסדר הפשרה בכללותו אלא מציעים תיקונים בהסדר הפשרה, בין היתר ביחס לאופן ביצוע ההחזר הכספי לקבוצה וביחס לסוג הפוליסות שההסדר יחול לגביהן. בחודש יוני 2017 מינה בית המשפט בודק בתיק לבחינת הסדר הפשרה. הסדר הפשרה כפוף לאישור בית המשפט, אשר אין ודאות שיתקבל.	הסכום הנתבע על ידי כל התובעים כנגד כל הנתבעות בתובענה הוא 225 מיליוני ש"ח, ביחס לתקופה של עשר שנים. התובעים אינם מציינים מהו הסכום הנתבע מהחברה בלבד ואם התובענה תאושר כייצוגית.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	טטוס / פרטים נוספים	כסום התביעה
4.	5/2013 מחוזי – ת"א	החברה וחברות ביטוח נוספות.	לטענת התובע הנתבעות מפרות את חובתן לצרף ריבית צמודה וכן הפרשי הצמדה כדין בגין תגמולי ביטוח המשולמים על ידן. על פי הטענה, המועד ממנו יש לחשב ריבית והפרשי הצמדה הינו החל ממועד קרות מקרה הביטוח ועד למועד התשלום בפועל. לחילופין יש לשלם הפרשי הצמדה ממועד קרות מקרה הביטוח ועד למועד התשלום בפועל וריבית החל מתום 30 ימים ממועד מסירת התביעה ועד למועד תשלום תגמולי הביטוח בפועל.	לחייב את הנתבעות לשלם לחברי הקבוצה הפרשי הצמדה וריבית בגין תשלום החסר שבוצע. בנוסף ו/או לחילופין מתבקש בית המשפט להורות על מתן פיצוי לטובת הציבור כפי שיימצא לנכון.	כל מי שקיבל במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התובענה ו/או יקבל עד מתן פסק הדין בתובענה, תגמולי ביטוח מהנתבעות, מבלי שצורפה לתגמולי הביטוח ריבית כדין ("הקבוצה הראשונה") והצמדה כדין ("הקבוצה השנייה").	בחודש אוגוסט 2015, התקבלה החלטת בית המשפט המחוזי לדחות את בקשת האישור כנגד הנתבעות ביחס לתשלום הפרשי הצמדה ולקבל את בקשת האישור כנגד הנתבעות ביחס לטענה בדבר תשלום ריבית בחסר על תגמולי ביטוח ונקבע כי חברי הקבוצה הזכאים הם כל מבטוח, מוטב או צד שלישי, שבמהלך תקופה שתחילתה שלוש שנים קודם להגשת התובענה וסיומה ביום אישורה של התובענה כייצוגית, קיבל מן הנתבעות, שלא על פי פסק דין שניתן ביניהם, תגמולי ביטוח מבלי שצורפה להם ריבית כדין וזאת למבטוח (ולא מיום מסירת המסמך האחרון הדרוש למבטוח לשם בירור החבות) ועד מועד התשלום בפועל. בחודש אוגוסט 2016 מחקו הנתבעות באישור בית המשפט העליון בקשת רשות ערעור שהוגשה על ידן, בחודש אוקטובר 2015 שעיקרה השגה על קביעתו של בית המשפט המחוזי, לפיה הסדר פשרה קודם שכרתה החברה בשאלה דומה, אינו מקים מעשה בית דין החוסם את הגשת בקשת האישור ואינו מקנה לנתבעות הגנה, תוך שהצדדים שומרים את מלוא טענותיהם להליך העיקרי. ההליך מצוי בשלב ניהול התביעה.	התובע מעריך את הסכום המצטבר לקבוצה הראשונה בסך של 518 מיליוני ש"ח (היה וייפסק כי יש לחשב את הריבית החל ממועד קרות מקרה הביטוח), ובסכום של 210 מיליוני ש"ח (היה וייפסק כי יש לחשב את הריבית החל מ-30 יום מיום מסירת התביעה לחברת הביטוח). התובע מעריך את הסכום המצטבר לקבוצה השנייה, לגביה בקשת האישור נדחתה, בגין הפרשי הצמדה, בסכום מיליוני ש"ח. 490

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

1א. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
5.	1/2008 מחוזי – ת"א	החברה וחברות ביטוח נוספות	לטענת התובע, הנתבעות גובות תשלום תת שנתיות, תשלום הנגבה בפוליסות לביטוח חיים בהן תעריף הביטוח נקבע בסכום שנתי אך התשלום מבוצע במספר תשלומים (להלן: "תת שנתיות"), בסכום החורג מן הסכום המותר, וזאת לטענתו במספר דרכים: גביית תת שנתיות ביחס ל"גורם הפוליסה", גביית תת שנתיות בשיעור הגבוה מן השיעור המותר לפי חוזרי הפיקוח על הביטוח, גביית תת שנתיות ביחס לרכיב החיסכון בפוליסות לביטוח חיים וגביית תת שנתיות ביחס לפוליסות שאינן ביטוח חיים.	החזר כל הסכומים שגבו הנתבעות שלא כדין, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן ביחס לעניינים המפורטים בתביעה.	כל מי שהתקשר עם הנתבעות או מי מהן בחוזה ביטוח ושנגבה ממנו תשלום בגין מרכיב תת שנתיות בנסיונות או החורגים מהמותר.	הממונה הגיש את עמדתו בתיק, במסגרתה הוא קיבל את עמדת חברות הביטוח. בחודש פברואר 2014 הורה בית המשפט למבקשים להודיע בתוך שלושים ימים האם בכוונתם להסתלק מהבקשה. בחודש אפריל 2014 הודיעו המבקשים כי הם אינם מסתלקים מבקשת האישור. בחודש יולי 2016 אישר בית המשפט את התביעה כייצוגית. הקבוצה שאושרה הינה כל מי שהתקשר עם הנתבעות או מי מהן בחוזה ביטוח ונגבה ממנו תשלום תת שנתיות ביחס לרכיבים הבאים: ביחס לרכיב ה חיסכון בביטוחי חיים מסוג "מעורב" שנמכרו על ידי החברה בעבר, ביחס ל"גורם פוליסה" שהינו סכום חודשי קבוע המתווסף לפרמיה שמטרתו כיסוי הוצאות, וביחס לפוליסות בריאות, נכות, מחלות קשות, אובדן כושר עבודה וסיעוד ("רכיבי הגביה"). החלטת בית המשפט ניתנה על אף עמדת הממונה על הביטוח שניתנה לבקשת בית המשפט כאמור. עילת התביעה שבגינה אושרה התובענה כייצוגית היא גביה שלא כדין של תשלום תת שנתיות בגין רכיבי הגביה. הסעד המבוקש הוא החזר הסכומים שנגבו שלא כדין בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה ואילך, דהיינו מינואר 2001 וצו עשה המורה לנתבעות לתקן את התנהלותן. בחודש דצמבר 2016 הגישו הנתבעות לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור על ההחלטה לאשר את התביעה כייצוגית ("בר"ע") ובחודש מאי 2018 קיבל בית המשפט העליון את הבר"ע, דן בה כערעור וניתן פסק דין המקבל את הערעור ודוחה בהתאם את התובענה. בחודש יוני 2018 הגישו התובעים בקשה לקיים דיון נוסף בפסק הדין, ביחס לחלק מהקביעות בו.	בחדש פברואר 2010 הגיעו הצדדים להסדר דיוני לפיו יימחקו מהבקשה ומהתובענה טענות התובע לפיהן החברה גבתה שיעור תת שנתיות גבוה מן המותר בקשר לפוליסות ביטוח שהונפקו לפני שנת 1992, וכי החברה גבתה שיעור תת שנתיות מקסימאלי גם כאשר מספר התשלומים היה נמוך משנים עשר תשלומים. בהתאם לכך, תוקן הסכום הנתבע מהחברה והועמד על כ-398.2 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

1א. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד וערכאה	תאריך	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
6.	5/2011	החברה וחברות ביטוח נוספות מחזי-מרכז	לטענת התובע, בביטוח חיים, הנתבעות גובות ממבוטחים, ללא כל עיגון בפוליסות ובלא הסכמה, סכומי כסף העולים לעיתים כדי שיעור נכבד מן הפרמיה המשולמת על ידי המבוטחים והמכונים "גורם פוליסה" ו/או "דמי ניהול אחרים" (להלן: "גורם פוליסה") שלא כדין ובהעדר הוראה חוזית מתאימה וזאת על אף שעקרונית הותר לנתבעות במסגרת חוזרי הממונה לגבות בפוליסות ביטוח חיים גורם פוליסה.	תשלום סכום הפיצוי/השבה השווה לסכום גורם הפוליסה שנגבה מחברי הקבוצה בפועל, בצירוף התשואה שנמנעה מהם ביחס לסכום זה בשל כך שהסכום שנוכה מן הפרמיה עבור גורם הפוליסה לא הושקע עבור ושינוי הפעולה לעניין גביית גורם פוליסה.	כל מי שהוא ו/או שהיה מבוטח של הנתבעות או של מי מהן ושנגבה ממנו סכום כלשהו כגורם פוליסה.	בחודש יוני 2015 הוגשו לבית המשפט הסדר פשרה ובקשה לאישורו, אשר לפיו אמורות היו הנתבעות לשלם סך של 100 מיליוני ש"ח בגין העבר (כאשר חלקה של החברה מתוכו הינו כ-26.5 מיליוני ש"ח) וכן ליתן הנחה של 25% מהגביה העתידית בפועל של גורם הפוליסה. בחודש נובמבר 2016 החליט בית המשפט לדחות את הבקשה לאישור הסדר הפשרה, באשר לדעתו הוא אינו מהווה הסדר ראוי, הוגן וסביר בהתחשב בעניינם של חברי הקבוצה. בנוסף, החליט בית המשפט לאשר, באופן חלקי, את ניהול התובענה כייצוגית, וזאת רק ביחס לפוליסות ביטוח חיים משולבות חיסכון שנערכו בין השנים 1982 עד 2003 (ביחס לחברה בפוליסות מסוג "עדיף", "מיטב" ו"פרופיל"), אשר החיסכון שנצבר לטובת המבוטחים בפוליסות אלו נפגע בשל גביית גורם פוליסה וזאת בעילה של הפרת פוליסת הביטוח, בשל גביה של גורם הפוליסה, באופן שפגע בחיסכון שנצבר לטובת המבוטחים וזאת בגין התקופה, שתחילתה שבע שנים קודם למועד הגשת התובענה, בחודש אפריל 2011. התביעה לא אושרה ביחס לסוגי פוליסות אחרות (להלן וביחד: "ההחלטה"). הסעדים הנתבעים, כפי שהוגדרו בהחלטת בית המשפט, הינם תיקון ההפרה על דרך של עדכון החיסכון הצבור לטובת המבוטחים בסכום החיסכון הנוסף שהיה נצבר לטובתם אילו לא היה נגבה גורם פוליסה או פיצוי המבוטחים בסכום האמור, וכן הפסקת גביית גורם הפוליסה מכאן ואילך. כן נפסק תשלום שכר טרחה לבאי כוח המייצגים וכן למתנגדים להסדר הפשרה ולבאי כוחם בסכומים שאינם מהותיים. ככל שתאושר התובענה לגופה, פוטנציאל התביעה הכולל ביחס לרכיב החיסכון בפוליסות הרלבנטיות, מוערך בסך של כ-700 מיליוני ש"ח עבור ארבע מן הנתבעות שהתקשרו בהסדר הפשרה (לרבות החברה). בגין התקופה שמשנת 2004 עד שנת 2012 (כולל) וזאת בהסתמך על אומדן המתבסס על הערכת בית המשפט שניתנה בהסתמך על חוות דעת הבודק שמונה מטעמו. סכום זה אינו כולל את התקופה שעד מועד קבלת ההחלטה וכן את סכומי הגביה בגין גורם פוליסה, אשר התקבלו משנת 2012 ואילך אמורים להתקבל בעתיד. בחודש מאי 2017 הגישו הנתבעות בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט הן ביחס לאי אישור הסדר הפשרה והן ביחס לאישור החלקי של התובענה כייצוגית. בחודש בפברואר 2019 משכו הנתבעות את בקשת רשות הערעור, על פי הצעת בית משפט העליון, ולפיכך ימשך הדיון בתובענה לגופו, בבית המשפט המחוזי.	תביעתם של התובעים היא בגין גורם הפוליסה שנגבה מהם משנת 2004. על פי הערכות והנחות שונות שביצעו התובעים ביחס לגביית גורם פוליסה בשבע השנים שקדמו למועד התביעה על ידי הנתבעות והתשואות השנתיות הרלבנטיות, סכום התביעה לחברי הקבוצה, כנגד כל הנתבעות, הוערך על ידי התובעים, נכון למועד הגשת התביעה, בסכום נומינלי של כ-2,325 מיליוני ש"ח. מתוך סכום זה מיוחס לחברה, על פי חלקה הנטען בשוק, סך של כ-661.9 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
7.	7/2014	החברה	לטענת התובע, החברה גובה דמי ביטוח ביתר, בפוליסות חובה ו/או צד ג' ו/או מקיף מסוג "נהג נקוב" (להלן: "הפוליסה"), במקרים בהם הנהג הצעיר ביותר הצפוי להשתמש ברכב דרך קבע (להלן: "הנהג"), עתיד להגיע במהלך תקופת הביטוח לגיל ו/או לוותק נהיגה שהחל ממנו גובה החברה דמי ביטוח מופחתים (להלן בהתאמה: "גיל מזכה" ו-"וותק מזכה"). לטענת התובע, על החברה לחשב את דמי הביטוח בדרך אחרת, וזאת גם במקרה של חידוש הפוליסה לאחר תקופת ביטוח קודמת, וכן יש לחייב את החברה לגלות למבוטחים בפוליסות רכב מכל סוג שהוא, באופן יזום, פרטי מידע שונים.	להצהיר ולקבוע כי על החברה לחשב את דמי הביטוח בגין הפוליסות כמפורט בבקשה; לחייב את החברה בגילוי יזום של פרטי מידע שונים כמפורט בבקשה; לאסור על החברה לגבות מן המבוטח הוצאות מינהל או כל תשלום אחר בגין הנפקת תעודת ביטוח חובה חדשה, מקום בו ההנפקה החדשה נדרשת שלא באשמת המבוטח; לחייב את החברה לפצות את חברי הקבוצות בגין הנזקים שנגרמו להם, בתוספת הפרשי הצמדה וריבית כדין ממועד גביית היתר ועד למועד הפיצוי ו/או ההשבה בפועל; לחייב את החברה להשיב לחברי הקבוצה את מלוא התעשרותה של החברה על חשבון חברי הקבוצות. להורות על מתן כל סעד אחר לטובת הקבוצות או פיצוי לציבור, כפי שימצא בית המשפט לנכון בנסיבות העניין.	כל מי שרכש ו/או חידש ו/או ירכוש ו/או יחדש את הפוליסה אצל התובעת במהלך שבע השנים שקדמו להגשת התובענה ועד למועד מתן פסק דין סופי ואשר במהלך תקופת הביטוח הגיע ו/או יגיע הנהג הצעיר ביותר הצפוי להשתמש ברכב למדרגת גיל ו/או לוותק נהיגה שהחל מהם הוא זכאי להפחתת דמי הביטוח, כאשר בפועל לא קיבל את מלוא ההפחתה לה היה זכאי וכן מי שנמנה על הקבוצה האמורה לעיל וביטוח המקיף ו/או צד ג' שלו הינו מסוג של "כל נהג".	בחודש ינואר 2017 ניתנה החלטה על ידי בית המשפט הדוחה את טענות התובע, למעט ביחס לטענה בדבר קיומה של פרקטיקה נוהגת ביטוח עודפים, אשר ביחס אליה אושרה הבקשה לניהול התביעה כיייצוגית. חברי הקבוצה כפי שנקבעו בהחלטה הינם: "מבוטחי המשיבה בביטוח רכב חובה, מקיף וצד ג' בשבע השנים האחרונות, אשר הגיעו במהלך תקופת הביטוח למדרגת הגיל ו/או וותק הנהיגה, המזכה בהפחתת דמי הביטוח, ואשר המשיבה נמנעה מלנהוג כלפיהם על פי הפרקטיקה הנוהגת, ואשר כתוצאה מכך לא קיבלו את ההפחתה." ההליך מצוי בשלב ניהול התביעה.	סכום התביעה הכולל בתביעה הוערך על ידי התובע בסך של כ-26 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

1א. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	כסום התביעה
8.	6/2013	החברה	לטענת התובע, מבוטח במסגרת ביטוח סיעודי קבוצתי באמצעות קרן פנסיה מקפת, אשר הוכר כבעל צורך סיעודי, החברה משלמת למבוטחיה תגמולי ביטוח מופחתים וחסרים באופן שאינם כוללים תוספת הפרשי הצמדה וריבית.	בקשה לפסק דין הצהרתי וצו להשבה, לתשלום הפרשי הצמדה וריבית כדין מיום קרות מקרה הביטוח ועד ליום התשלום בפועל, בהתאם לסעיף 28 לחוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981; ותיקון המחדל מכאן ואילך.	כל מי שקיבל במהלך 7 השנים שקדמו להגשת תובענה זו ו/או יקבל עד למתן פסק הדין בתובענה זו, תגמולי ביטוח מהחברה, מבלי שזורפו לתגמולי הביטוח הפרשי ריבית והצמדה כדין.	בחודש פברואר 2017 אישר בית המשפט את התביעה כייצוגית. הקבוצה שאושרה הינה כל המוטבים בפוליסת הביטוח הקבוצתית המקורית והמחודשת של מבוטחי מקפת, שקיבלו מהמשיבה, במהלך 7 השנים שקדמו להגשת בקשת האישור, תגמולי ביטוח ללא תוספת הפרשי הצמדה. הסעד המבוקש הוא תשלום מלוא הפרשי ההצמדה להם זכאים חברי הקבוצה. החלטת בית המשפט ניתנה על אף עמדת המפקחת על הביטוח שהוגשה בתיק, לבקשת בית המשפט, התומכת בעמדת החברה בסוגיה האמורה. בחודש יוני 2018 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסדר פשרה. בהתאם להסדר הפשרה, ישולם פיצוי חלקי לחברי הקבוצה שבשמה הוגשה התביעה ואשר מתקיימים לגביהם התנאים כמפורט בהסכם הפשרה. היועץ המשפטי לממשלה הגיש עמדה ביחס להסדר הפשרה המוצע לפיה הוא אינו מוצא לנכון להתנגד להסדר המוצע. בית המשפט החליט למנות בודק לבחינת סבירות הסדר הפשרה המוצע. תוקפו של הסדר הפשרה מותנה בקבלת אישור בית המשפט אשר אין ודאות שיתקבל.	473.8 מיליוני ש"ח.
9.	2/2014	החברה	לטענת התובע, החברה מנצלת את העובדה שהמבוטח אינו משלם במשך זמן מה את רכיב החיסכון בפוליסת ביטוח חיים, הכוללת רכיב חיסכון ורכיב ריסק, ומפרה באופן יסודי ובטוה את תנאי הפוליסה על ידי ביצוע שינויים בפוליסה באופן חד צדדי (קיצור תקופת הפוליסה, הזזת מועד תחילת הביטוח והעלאת גיל המבוטח בתחילת הביטוח), וכפועל יוצא מעלה את מחיר הפרמיה הריאלית בניגוד לדין, על אף שהפרמיה עבור רכיב הריסק בפוליסה שולמה במלואה. בכך, לטענת התובע, גורמת החברה למבוטחים נזקים בסכומים משמעותיים.	לחייב את החברה לשלם את דמי הפרמיה העודפים שגבתה עקב הזזת תחילת הביטוח עד למועד אישור התובענה כייצוגית בתוספת הפרשי הצמדה וריבית חוקית מוקסימלית. לקבל צו האוסר על החברה להמשיך ולגבות פרמיות בשיעורים העולים על השיעור הנקוב בפוליסה. לחילופין, לחייב את החברה בתשלום סכום ראוי והולם לטובת הציבור בכללותו בסכום השווה לדמי גביה שגבו ולא הושבו למשלם בצירוף הפרשי הצמדה וריבית חוקית.	כל מי שהתקשרו ו/או היו מבוטחים בפוליסת ביטוח חיים ואשר לא שילמו את רכיב החיסכון בפוליסה זו במלואו ממועד עריכת הפוליסה ועד למועד הזכאות לגמלה חודשית על פי הפוליסה או עד לסילוקה או עד לפריעת הפוליסה, שלגביהם, המשיבה "הזיזה" קדימה את מועד תחילת הביטוח. התביעה אושרה בעילות של הפרת חוזה, הטעיה ועשית עושר שלא במשפט. הסעדים הנבועים הינם השבה של סכומי פרמיה עודפת שגבתה כלל ביטוח, לגישת התובעים, מעבר לסכומים הנקובים בפוליסה, וכן צו האוסר על החברה להמשיך ולגבות פרמיות שהשיעורים העולים על השיעור הנקוב בפוליסה. ההליך מצוי בשלב ניהול התביעה.	הנזק הכולל לכלל חברי הקבוצה מהחברה מסתכם להערכת התובע בסכום של כ-20 מיליוני ש"ח.	

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	כסום התביעה
1.	11/2012 מחוזי- ת"א	החברה	לטענת התובע, החברה נוהגת לשנות את תנאי פוליסת ביטוח החיים בעת מעבר של מבוטח שכיר ממעסיק למעסיק בדרך של שינוי רכיב המכונה "תת שנתיות", אשר לטענת התובע נגבה בגין הריבית, לה זכאית לכאורה חברת הביטוח בנסיבות בהן הפרמיה משולמת לשיעורים, במהלך השנה, ולא במלואה בתחילתה (להלן: "תת שנתיות"). לטענת התובעים שינוי זה נעשה על ידי החברה באופן חד צדדי וללא עיגון חוזי כלשהו ולפיכך הדבר מהווה הפרה של תנאי הפוליסה.	השבת גביית היתר של רכיב תת שנתיות שבוצעה עד ליום האישור של התובענה כיייצוגית, וכן הפסקת גביית היתר של רכיב זה בעתיד.	כל לקוחות החברה, מעסיקים ו/או עובדים, אשר נגבו מהם תשלומי תת שנתיות בפוליסה לביטוח חיים, אשר היו גבוהים יותר מאשר השיעורים שסוכמו בפוליסה, וזאת בעקבות שינוי בעלות על הפוליסה. על פי הערכת המבקשים מדובר ב-10,000 מבוטחים ב-30 השנים האחרונות.	בחודש מאי 2015 הוגשה לבית המשפט בקשה לאשר הסכם פשרה בתביעה (להלן: "הסכם הפשרה"). במסגרת הסכם הפשרה התבקש בית המשפט להורות על תיקון בקשת האישור לעניין הגדרת הקבוצה והרחבתה לכל המבוטחים ששיעור רכיב התת שנתיות הנגבה מהם עלה בלא הסכמה. בהתאם להסכם הפשרה תשיב החברה סכומים לחברי הקבוצה שיכללו בהסכם הפשרה, בשיעורים שונים מסכום התוספת שנגבה מהם בגין העלאת תת שנתיות, בהתאם לנסיבות בהן בוצעה העלאת תשלום תת השנתיות ובהתייחס לתקופות שונות שהוגדרו בהסכם הפשרה; בנוסף תשלח החברה הודעה לגורם המשלם, במסגרתה תאפשר החברה לגורם המשלם בחירה בנוגע לתנאי תשלום הפרמיה בעתיד והעלות הנלווית לכך מכאן ואילך.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מהחברה מסתכם להערכת התובע בסכום של 120 מיליוני ש"ח.
						בחודש נובמבר 2015 הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה בנוגע להסכם הפשרה, לפיה אינו מתנגד להסכם הפשרה, בכפוף למספר הערות. בחודש ספטמבר 2016 הגישו הצדדים בקשה משותפת לתוספת להסכם פשרה והוספת קבוצה שלישית הכוללת את כל מבוטחי המשיבה בפוליסות ביטוחי החיים הכוללות רכיב תת שנתיות ואשר הן מסוג "ביטוח פרט" ו"ריסק טהור", לרבות "תגמולים לעצמאיים", וכן כל מבוטחי המשיבה המבוטחים בפוליסות ביטוחי הבריאות והסיעוד הכוללות רכיב של תת שנתיות, אשר עד למועד הקובע המשיבה העלתה את שיעור התת שנתיות בפוליסה שלהם.	
						בחודש דצמבר 2015 מינה בית המשפט בודק להסכם הפשרה אשר הגיש את חוות דעתו הן להסכם הפשרה והן לתוספת להסכם הפשרה כאמור. הסכם הפשרה והתוספת כאמור כפופים לאישור בית המשפט אשר אין ודאות כי יתקבלו ולהתקיימות התנאים המתלים הקבועים בו.	

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	עדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	כסום התביעה
2.	7/2014	כלל פנסיה וגמל בע"מ וכן כנגד ארבע חברות מנהלות נוספות של קרנות פנסיה	לטענת התובעות, שתי עמותות הטוענות כי מטרתן היא סיוע לאוכלוסייה המבוגרת, הנתבעות העלו את דמי ניהול הנגבים מפנסיונרים של קרנות הפנסיה המנוהלות על ידן בשלב קבלת הקיצבה לדמי הניהול המרביים המותרים לגביה על פי הדין (0.5% מהיתרה הצבורה), תוך ניצול היותם של הפנסיונרים "קהל שבוי", וזאת בשעה שעמיתים פעילים משלמים בממוצע דמי ניהול נמוכים משמעותית. עוד נטען, כי הנתבעות אינן מגלות לעמיתיהן, כי מיד לכשיהפכו לפנסיונרים יועלו דמי הניהול שהם ישלמו לנתבעות לדמי הניהול המרביים.	לחייב את הנתבעות להשיב את דמי הניהול העודפים שנגבו מחברי הקבוצה שלא כדון בצירוף ריבית והצמדה; לחייב את הנתבעות להפחית את דמי הניהול הנגבים מן הפנסיונרים, כך שלא יעלו על דמי הניהול שנגבו טרם יציאתו של כל אחד מהם לפנסיה; לאסור על הנתבעות להעלות את דמי הניהול לעמיתים בסמוך לפני יציאתם לפנסיה.	כל מי שהוא עמית בקרן פנסיה חדשה מקיפה, המנוהלת על ידי אחת מהנתבעות, וזכאי לקבל פנסיית זקנה ו/או יהיה זכאי לקבל בעתיד פנסיית זקנה.	בחודש ספטמבר 2015 הגישו התובעות תשובה לתגובת הנתבעות לבקשת האישור ("תשובת התובעות") במסגרתה הועלתה, בין היתר, טענה חדשה, לפיה הנתבעות לא שלחו לעמיתיהן הודעה מוקדמת על העלאת דמי ניהול כנדרש בהתאם להוראות הדין. לבקשת בית המשפט, ניתנו בחודש ספטמבר 2017 תשובות הממונה אשר קובעות, בין היתר, כי ניתן היה לגבות בתקופת קבלת הקיצבה דמי ניהול בשיעור הנמוך מ- 0.5% וכי לנתבעות לא הייתה חובת מתן הודעה על שינוי בדמי הניהול עם הגיע העמיתים לגיל פרישה. הצדדים מצויים בהליכי גישור.	להערכת התובעות, דמי הניהול שנגבו על ידי הנתבעות שלא כדון מפנסיונרים קיימים נאמדים על סך של 48 מיליוני ש"ח, דמי ניהול שנגבו בעתיד על ידי הנתבעות שלא כדון מפנסיונרים קיימים נאמדים בסך של 152 מיליוני ש"ח, ודמי ניהול שנגבו בעתיד על ידי הנתבעות שלא כדון מפנסיונרים עתידיים בגין צבירה שנעשתה עד היום נאמדים בסך של 2,800 מיליוני ש"ח. הסכומים האמורים נטענים ביחס לכלל הנתבעות.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
3.	11/2014 מחוזי - מרכז	החברה, תמורה סוכנות לביטוח בע"מ (1987) (להלן: "תמורה") וכנגד חברת ביטוח נוספת וסוכנות ביטוח נוספת	לטענת התובעים, אשר מחזיקים בכרטיסי אשראי של ישראל וחברת כרטיסי אשראי לישראל ("כאל"), והתקשרו על מנת להפעיל את הפוליסה הבסיסית של כרטיסי האשראי, המוענקת בחינם, במהלך השיחה, נמכר להם מוצר שאינו הרחבה, תוספת או הגדלה של הפוליסות הבסיסית, אלא פוליסה רגילה שנמכרו במחיר מלא, כך שאותו אדם מבוטח פעמיים, מהשקל הראשון בכל הנוגע לכיסויים החופפים בשתי הפוליסות.	לחייב את הנתבעות להשיב לחברי הקבוצה את הפרמיות העודפות ששולמו על ידי חברי הקבוצה במהלך שבע השנים שקדמו להגשת התובענה; ליתן צו המורה לנתבעות להביא בחשבון במסגרת מכירת הפוליסות את השווי הכלכלי של הפוליסות הבסיסיות ולגבות פרמיות אשר יביאו בחשבון שווי זה; ליתן גילוי מלא ונאות למתקשרים למוקדים הטלפונים; לאפשר למחזיקי כרטיסי האשראי של ישראל את וקאל להפעיל את הפוליסות הבסיסית לא רק באמצעות מוקד טלפוני; לחילופין, להורות על כל סעד אחר לטובת הקבוצה, לרבות מתן הוראות בדבר פיקוח על ביצוע פסק הדין.	מחזיקי כרטיסי אשראי של ישראל וקאל אשר היו זכאים לקבלת ביטוח נסיעות לחו"ל ללא צורך בתשלום נוסף, ואשר רכשו בשבע השנים האחרונות ביטוחי נסיעות לחו"ל מהנתבעים דרך המוקדים הטלפונים שהפעילו הנתבעות.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית ולבקשת התובעים ניתן צו גילוי מסמכים. הצדדים מנהלים ביניהם הליכי גישור.	הנזק הנטען לכלל חברי הקבוצה מהחברה מסתכם להערכת התובע בסכום של כ-70 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה	
4.	5/2015	החברה וחברת ביטוח נוספת	מחוזי- ירושלים	לטענת התובע, לאחר שנים בהן אמו המנוחה הייתה מבוטחת בפוליסת ביטוח חיים קבוצתי, שמכרה החברה לעמותת גמלאי קרן הפנסיה "נתיב" – דרום ומרכז (להלן: "העמותה" ו"הפוליסה", בהתאמה), ושילמה פרמיות כסדרן, ביטלה החברה באופן חד צדדי ושלא כדין את הפוליסה, בשל היות הפוליסה הפסדית, ונמנעה מלהחזיר את הפרמיות שגבתה. בנוסף, לטענת התובע, גבתה החברה באופן בלתי חוקי פרמיות מהמבוטחים בגין חודש יוני 2014, לאחר המועד בו הפוליסה בוטלה.	לחייב את החברה לשלם לכל אחד מחברי הקבוצה, אשר לא נהנו מפירות הפוליסה, את מלוא הפרמיות שנגבו מהם בגין הפוליסה במשך השנים בהן היו מבוטחים, בתוספת ריבית והצמדה כחוק.	כל מי שבוטח אצל החברה בפוליסה, אשר בוטלה ביום 2 למרס 2014, וכן כל המבוטחים במסגרת הפוליסה אשר החברה גבתה מהם פרמיה בחודש יוני 2014.	בחודש אוקטובר 2016 הוגשו תובענה מתוקנת ובקשה מתוקנת לאישור התובענה ("הבקשה המתוקנת") במסגרתן נוספה כנתבעת נוספת הראל חברה לביטוח בע"מ ("הראל"). בבקשה המתוקנת מועלות טענות כנגד הראל בקשר עם חובתה לגבות את הפרמיות עבור הפוליסה. טענות התובע בדבר גביית פרמיות בגין מועדים שלאחר ביטול הפוליסה, אשר נכללו בבקשה המקורית לאישור התובענה כייצוגית, אינן נכללות בבקשה המתוקנת. ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מהחברה מסתכם להערכת התובע בסכום של כ-90 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
5.	7/2015	החברה	לטענת התובע, החברה מחשבת את הזכויות לתשלום גמלה ו/או היוון גמלה המגיעים למבוטחים, המקפאים את תשלום דמי הביטוח (במלואם או באופן חלקי) באופן זמני לתקופה מסוימת ו/או לא משלמים את דמי הביטוח במשך מספר חודשים, בניגוד להוראות הדין, בניגוד להוראות הפוליסה ולנוסחה המחייבת לחישוב הגמלה הכלולה בפוליסה (להלן: "הנוסחה המחייבת"), כן נטען שהחברה מסרבת למסור למבוטחים מידעים.	לחייב את החברה לחשב את הגמלה החודשית ו/או היוון הגמלה בהתאם להוראות הנוסחה המחייבת ולחייב את החברה לשלם לחברי הקבוצה שכבר ניזוקו את הפרשי הגמלה או את הפרשי היוון הגמלה שמגיעים להם בתוספת הפרשי הצמדה וריבית כחוק. לחילופין, עותר התובע ליתן פסק דין הצהרתי, לפיו החברה מפרה את הוראות הפוליסות.	לעניין הסעדים הלא כספיים - כל מבוטחי החברה, בעלי פוליסות דומות לפוליסות של התובע ("המבוטחים"), אשר בתקופה או תקופות מסוימות לא שילמו, באופן זמני, את דמי הביטוח על פי הפוליסה. לעניין הסעדים הכספיים: כל המבוטחים שהחלו לקבל מהחברה גמלה חודשית הנמוכה מהגמלה החודשית שהייתה משולמת בהתאם לנוסחה המחייבת וכן מבוטחים אשר בחרו בהיוון גמלה ואשר חישוב היוון הגמלה שלהם נמוך מהיוון הגמלה שהיה משולם בהתאם לנוסחה המחייבת.	מחוזי - ת"א	הנזק הנטען הכולל לסכום התובע בסכום שאינו פחות מ-25 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)
א. תובענות ייצוגיות (המשך)
א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה	
6.	9/2015	החברה וארבע חברות ביטוח אחרות	מחוזי - מרכז	לטענת התובעים, כאשר הנתבעות נותנות ניקוד בגין פעולת "השליטה על סוגרים" במסגרת בחינת תביעה לתגמולי ביטוח בפוליסות סיעוד, הן אימצו פרשנות לפיה על מנת שתוכר תביעת מבטח בגין "אי השליטה על הסוגרים" היא צריכה להיות תוצאה של מחלה או ליקוי אורולוגיים או גסטרואנטרולוגיים בלבד במקום לנקד את הפעולה גם כאשר מקור המצב הרפואי והתפקודי הירוד של המבטח אשר בגינו הוא "לא שולט על סוגריו", יכול להיות מחלה, תאונה או ליקוי בריאותי שאינם מתחום האורולוגיה והגסטרוולוגיה.	לחייב את הנתבעות לפצות את חברי הקבוצה במלוא הנזקים שנגרמו להם בשל הפרותיהן, לכאורה, את ההסכם ולקיים את ההסכם מכאן ואילך ולחלופין להורות על מתן כל סעד אחר כפי שביט המשפט ימצא לנכון בנסיבות העניין.	כל מי שהיה מבטח בביטוח סיעודי שנמכר על ידי הנתבעות (או יורשיו, לפי העניין), וסבל ממצב בריאות ותפקוד ירוד כתוצאה ממחלה או תאונה או ליקוי בריאותי, אשר בגינו הוא לא שלט על סוגריו ו/או עשה שימוש קבוע בסטומה או בקטטר בשלפוחית השתן, או בחיתולים או בסופגנים למיניהם, ועל אף האמור לא קיבל מהנתבעות (לפי העניין) ניקוד בגין רכיב "השליטה על סוגרים" באופן שהביא לפגיעה בזכויותיו.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה.	לטענת התובעים הנזק אינו ניתן להערכה בשלב זה אך הם מעריכים אותו בעשרות ואף במאות מיליוני שקלים. הנזק האישי של התובע מהחברה, לטענתו, מסתכם בסך של כ- 32,500 ש"ח (ללא הפרשי הצמדה וריבית).

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
7.	9/2015	מחוזי – ת"א	למענת התובעים, עמיתים בקרנות הפנסיה שבניהול הנתבעות, מנגנון תגמול סוכנים ומתוכים בעמלות, בשיעור מתוך דמי הניהול הנגבים מהעמיתים, כפי שהיה נהוג אצל הנתבעות, מהווה הפרה של חובת הנאמנות כלפי העמיתים בקופות הגמל שבניהול הנתבעות, ומביא לגביית דמי ניהול גבוהים מהראוי על ידי הנתבעות.	לחייב את הנתבעות לשנות את מנגנון תגמול הסוכנים ולהשיב לעמיתים את דמי הניהול שנגבו ביתר.	עמיתי קופות גמל שבניהול הנתבעות, שנגבו מהם דמי ניהול תוך מתן עמלה לסוכנים הנגזרת מגובה דמי הניהול.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים מעריכים את הנזק לכלל חברי הקבוצה בסכום של כ-2 מיליארדי ש"ח, המשקף נזק בשיעור של כ-300 מיליוני ש"ח לשנה מאז שנת 2008.
8.	10/2015	מחוזי- מרכז	החברה התובע מעלה טענות כנגד הגדרת "הנכות" בפוליסות נכות מתאונה אשר לטענתו יוצרת אי בהירות, וכן כנגד תנאי הפוליסה הדורשים קבלת הוכחה סבירה תוך שנה מתאריך התאונה ובהקשר זה נטען כי למרות שהחברה קיבלה "הוכחה סבירה" בדבר נכותם הצמיתה של מבטחים כתוצאה מתאונות שאירעו החל מחודש יוני 2009, היא שילמה להם תגמולי ביטוח מופחתים או שדחתה את תביעתם לתגמולי ביטוח בגין הנכות. עוד כוללת התובענה טענות בעניין שקלול שיעורי נכויות בתשלום תגמולי הביטוח במקרה ולמבטח יש יותר מאשר נכות אחת וכן טענות בעניין שיערוך תגמולי הביטוח ביחס להפרשי הצמדה וריבית.	לחייב את החברה לשלם לחברי הקבוצה תגמולי ביטוח בגין נכות צמיתה כתוצאה מתאונה, לפי תנאי הפוליסה, וכן להורות לה לחדול מהתנהלותה המפירה	כל מי שבוטח על-ידי החברה בפוליסות נכות מתאונה אשר למרות שהחברה קיבלה "הוכחה סבירה" בדבר נכותו הצמיתה כתוצאה מתאונה שארעה החל מיוני 2009, היא שילמה לו תגמולי ביטוח מופחתים בגין נכותו או דחתה את תביעתו לתגמולי ביטוח בגין נכותו מחמת הסיבות המנויות בתובענה כולן או מקצתן.	בחודש יולי 2016, בעקבות הודעת התובע הייצוגי שהסכים לסילוק התביעה על הסף וחזר בו, סילק בית המשפט את התביעה על הסף. בחודש ספטמבר 2016, הוגש לבית המשפט העליון ערעור מטעם התובע הייצוגי כנגד פסק הדין אשר סילק את התובענה על הסף. בחודש נובמבר 2017 ביטל בית המשפט העליון את פסק הדין ככל שהדבר נוגע לסילוק התביעה על הסף והורה לתובע להגיש לבית המשפט המחוזי הודעת הבהרה בשאלה מהן העילות שבעטיין מתבקש ניהול התובענה, ואיזו מטענותיו של התובע מקיימת את דרישת העילה האישית והתובע הגיש הודעת הבהרה כאמור ובחודש אפריל 2018 הורה בית המשפט המחוזי לתובע להגיש בקשה מתוקנת לאישור התביעה כייצוגית בעילות המסוימות שנקבעו על ידו. בעקבות בקשת ערעור נוספת שהגיש התובע לבית המשפט העליון, הורה בית המשפט העליון על עיכוב ביצוע החלטה עד להחלטה בבקשת רשות ערעור שהוגשה על ידי התובע בעניין זה.	המבקש מעריך את נזקה של הקבוצה על סך של 90 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)
א. תובענות ייצוגיות (המשך)
2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
9.	12/2015 מחוזי – ת"א	החברה וחברת ביטוח נוספת	לטענת התובעים הנתבעות גובות, ממבוטחים בפוליסות ביטוח חיים שהונפקו החל מ- 1 באוגוסט 1982 ושבמסגרתן נגבה רכיב תת משולמת לשיעורים במהלך השנה (להלן: "תת שנתיות"), שיעור ריבית אפקטיבי, הגבוה משיעור הריבית המירבי, שהתיר הממונה על הביטוח לחברות הביטוח לגבות בגין רכיב תת שנתיות. לטענת התובעים גביה כאמור הינה בניגוד לדין, לנהל ולמקובל בתחום הפיננסים ותוך התעלמות ממועדי תשלום הפרמיות החודשיות ומכך שהפרמיה השנתית הולכת ופוחתת במשך השנה.	להורות לנתבעות לשנות את שיטת חישוב רכיב התת שנתיות, כך שיחושב בשים לב למועדי תשלום הפרמיות בפועל ובשים לב להפחתת הפרמיה השנתית מדי תשלום ותשלום. להשיב לחברי הקבוצה את סכומי רכיב התת שנתיות, שנגבו מהם ביתר החל מהמועד בו חויבו המבוטחים ברכיב התת שנתיות ועד למועד מתן פסק דין בתובענה, ולחילופין בשבע השנים שקדמו לתביעת התובע ועד למתן פסק דין בתובענה. לחילופין, עותר התובע ליתן פסק דין הצהרתי, לפיו שיטת חישוב רכיב התת שנתיות הנהוגה על ידי החברה אינה חוקית או פסק דין הצהרתי אחר הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנוסבות העניין.	מבוטחים בפוליסות ביטוח חיים שהונפקו החל מ- 1 באוגוסט 1982 ושבמסגרתן נגבה רכיב תת שנתיות, כאשר הפרמיה משולמת לשיעורים במהלך השנה.	מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מסתכם להערכת התובעים בסכום שאינו פחות מ- 50 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה	
10.	1/2016 בית הדין האזורי – ת"א	כלל פנסיה וגמל ושלוש חברות נוספות המנהלות קרנות פנסיה וגמל	לטענת התובעים הנתבעות השקיעו באגרות חוב בדירוג אשראי נמוך, תוך חריגות משיעור ההשקעה שהיה מותר באותו הזמן על פי תקנה 2ד41 לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), תשכ"ד-1964, וכן כי על אף חריגות אלה הנתבעות גבו מהתובעות דמי ניהול, וזאת בניגוד להוראות הדין.	הסעדים המבוקשים על ידי התובעות הינם, בין היתר, השבה של דמי הניהול שנגבו על ידי הנתבעות במקרים של חריגה ממגבלות ההשקעה, פיצוי חברי הקבוצה בגין הנזק הנוסף שנגרם להם כאמור עקב החריגה ממגבלות ההשקעה וכן כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או לטובת הציבור, הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנסיבות העניין.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	לטענת התובעת, הנזק הישיר שנגרם לה עומד על סך של 76 ש"ח (כאשר נזקן של כלל התובעות בגין גביית דמי ניהול עומד, לטענתן, על סך של 563 ש"ח), והכל בתוספת הפרשי הצמדה וריבית. בתובענה צויין כי סכום התביעה עבור כלל חברי הקבוצה אינו ניתן להערכה ²¹ .		
11.	2/2016 מחוזי -מרכז בלוד	כלל פנסיה וגמל וארבע חברות מנהלות נוספות של קרנות פנסיה	לטענת התובעת, עמותה הטוענת כי מטרתה לפעול עבור אוכלוסיות חלשות ואנשים בעלי צרכים מיוחדים, הנתבעות גובות ממקבלי קיצבאות נכות ושאינם דמי ניהול בשיעור המירבי המותר על פי דין, תוך ניצול העובדה שאינם רשאים לנייד את כספיהם לקרן אחרת.	לחייב את הנתבעות להשיב לכל אחד ממקבלי קיצבאות הנכות ו/או השאירים את כל דמי הניהול שנגבו ו/או שייגבו מהם שלא כדין, בצירוף ריבית והצמדה, או לחילופין – להשיב לקרן הפנסיה את דמי הניהול שנגבו ו/או שייגבו שלא כדין ממקבלי קיצבאות הנכות ו/או השאירים ולבצע חלוקה צודקת והוגנת של הכספים.	כל מי שמקבל ו/או בעל זכות לקבל קצבת נכות וכן כל מי שמקבל ו/או בעל זכות לקבל קצבת שאירים וכן כל מי שהוא עמית בקרן פנסיה המנוהלת על ידי הנתבעות והיא ניזוק כתוצאה מגביית דמי הניהול בקשר עם קיצבאות הנכות והשאירים.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	סכום התביעה הייצוגית לא כומת במסגרת כתב התביעה, אולם, בהתאם לחוות דעת אקטוארית שצורפה לבקשה, העמד הנזק שנגרם לחברי הקבוצה, על בסיס אומדן ראשוני, על סך של כ-1 מיליארד ש"ח, כנגד כלל הנתבעות.	

²¹ כן צויין בתובענה כי לתובעת נגרם נזק נוסף, בסכום שאינו מפורט, עקב החריגה מההשקעה, וזאת בהתייחס לאגרות חוב של חברות שנקלעו למצב של חדלות פירעון.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
12.	8/2016	כלל פנסיה וגמל	עניין של ארבעת התובעות בטענה כי הנתבעות גובות מעמיתים בקרנות הפנסיה, בקופות הגמל תמר, בקרן ההשתלמות שבניהולה ובביטוחי מנהלים, נוסף על דמי הניהול, "הוצאות ניהול השקעות" (להלן: "הוצאות ישירות"), וזאת בהעדר הוראה חוזית המאפשרת להן לגבות הוצאות אלה ובניגוד לתקנון הקרן.	התובעים בארבעת התובעות מבקשים לחייב את הנתבעת להשיב את סכומי ניהול ההשקעות שנגבו מהם ביתר.	העמיתים בקרנות הפנסיה, בקרן ההשתלמות, בקופת הגמל "כלל תמר" שבניהולה של הנתבעת והמבוטחים בביטוחי מנהלים אשר נגבו מהם הוצאות ניהול השקעות בשבע השנים שקדמו להגשתה של התובעה של הרלבנטית.	בחודש מאי 2018 הוגשה עמדת רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון במסגרת ההליכים המתנהלים בבית הדין האזורי לעבודה בירושלים, אשר ככלל תומכת בעמדתה של כלל פנסיה וגמל.	בתובענה 1 המתייחסת לקרנות הפנסיה, סכום התביעה הייצוגית הועמד על סך של כ 341 מיליוני ש"ח בגין השנים 2009-2015 בתוספת הוצאות ניהול ההשקעות שגבתה הנתבעת מחברי הקבוצה בשנת 2016 ובתוספת התשואה שהיו משיגים הכספים שנוכו כהוצאות ניהול ההשקעות.
	10/2016	החברה	הוראה חוזית המאפשרת להן לגבות הוצאות אלה ובניגוד לתקנון הקרן.	בנוסף, חלק מהתובעים מבקשים לחייב את הנתבעת בתוספת הפרשי התשואה שהיו מניבים הסכומים שנגבו ביתר אילו הושקעו בקרן הפנסיה וחלקם מבקשים לחייב את הנתבעת בהפרשי ריבית שקלית כחוק מיום גביית היתר ועד התשלום בפועל.	ההשתלמות, בקופת הגמל "כלל תמר" שבניהולה של הנתבעת והמבוטחים בביטוחי מנהלים אשר נגבו מהם הוצאות ניהול השקעות בשבע השנים שקדמו להגשתה של התובעה של הרלבנטית.	בחודש יוני 2018 הוגשו תשובות הרשות לשאלות שהופנו אליה במסגרת ההליכים המתנהלים בבית הדין האזורי לעבודה בתל אביב.	בתובענה 2, המתייחסת לקרן ההשתלמות, סכום התביעה הייצוגית הועמד, על בסיס הערכה, על סך של כ 53 מיליוני ש"ח.
	11/2016	בית הדין האזורי בירושלים (3)			ההליכים מצויים בבירור הבקשות לאישור התובעות כייצוגיות.	בתובענה 3, המתייחסת לקופת הגמל תמר, סכום התביעה הייצוגית הועמד, על בסיס הערכה, על סך של כ 181 מיליוני ש"ח.	
	12/2016	בית הדין האזורי – ת"א (4)				בתובענה 4, המתייחסת לביטוחי מנהלים, סכום התביעה הייצוגית הועמד, על בסיס הערכה, על סך של כ 404 מיליוני ש"ח בתוספת הוצאות ניהול ההשקעות שחייבה הנתבעת את חברי הקבוצה בשנת 2016 וכן ריבית והצמדה.	

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה	
13.	9/2016	החברה ושלוש מחוזי ת"א – חברות ביטוח אחרות	עניינה של התובענה בטענה כי הנתבעות גבו וגובות, לכאורה, מן המבוטחים בפוליסות ביטוחי בריאות, פרמיות בגין כיסויים מיותרים שהמבוטחים אינם זקוקים להם וכי המשיבות מכרו למבוטחים, כביכול, במודע ובמכוון, פוליסות ביטוח בריאות הכוללות כיסויים אשר למבוטחים אין כל צורך בהם שכן הם מחזיקים בביטוח בריאות משלים מטעם קופת החולים אליה הם משתייכים, ואף התנו שירות בשירות, בהעדר אפשרות לרכוש פוליסה מצומצמת שתכלול רק כיסויים שאינם כלולים בביטוחי הבריאות המשלימים של קופות החולים, ובכך נוצר "כפל ביטוח".	החזר של סכומי הפרמיות העודפים שנגבו שלא כדין לכאורה, צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כפי המתואר בתובענה וכן כל סעד נוסף אחר ככל שימצא בית המשפט לנכון בנסיבות העניין.	כל מי שמבוטח או שהיה מבוטח על ידי הנתבעות או מי מהן בפוליסות ביטוח בריאות אשר כוללת כיסויים חופפים, באופן מלא או חלקי, לכיסויים הכלולים בביטוחי הבריאות המשלימים של קופות החולים.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה הייצוגית נגד הנתבעות הועמד על סך נומינלי כולל של 4.45 מיליארדי ש"ח, כאשר החלק של החברה מתוך סך זה, כפי שחושב על ידי התובעים, הינו 995 מיליוני ש"ח.	סכום התביעה הייצוגית נגד הנתבעות הועמד על סך נומינלי כולל של 4.45 מיליארדי ש"ח, כאשר החלק של החברה מתוך סך זה, כפי שחושב על ידי התובעים, הינו 995 מיליוני ש"ח.	
14.	9/2016	החברה בית הדין האזורי לעבודה בת"א	עניינה של התובענה בטענה כי החברה מתנה את שחרור רכיב הפיצויים שנצבר בפוליסות ביטוח מנהלים (להלן: "הפוליסות") מכוח צו ההרחבה לפנסיית חובה (להלן: "צו ההרחבה") בהסכמת מעסיק. בכך משתפת החברה פעולה עם המעסיק, מאפשרת למעסיק לטעון לאורך שנים כנגד העברת צבירת הפיצויים לידי העובדים ובמהלך זמן זה ממשיכה לגבות דמי ניהול מהכספים הנשארים צבורים בפוליסות.	סעד הצהרתי שעיקרו קביעה כי חברי הקבוצה זכאים לקבל את צבירת הפיצויים שהמעסיק הפקיד להסדר הפנסיוני על שמם מכוח צו ההרחבה, ללא תנאי או מגבלה. כן עותרת התובעת להורות לחברה להודיע לחברי הקבוצה על זכותם למשוך את רכיב הפיצויים ללא תנאי ולקבוע את הדרך בה תימסר ההודעה לחברי קבוצה.	כל המבוטחים בביטוח פנסיוני בחברה, שלזכותם נצברו פיצויים הפנסיוני החל מיום 1 בינואר 2008, מועד כניסתו לתוקף של צו ההרחבה, שסיימו עבודתם ושלא ניתן אישור מעסיקם לשחרור צבירת הפיצויים הרשומה על שמם. התובעת מעריכה, כי מספר חברי הקבוצה הינו 70,500 מבוטחים.	בחודש דצמבר 2017 ניתנה החלטת בית הדין לפיה היועץ המשפטי לממשלה, ההסתדרות ולשכת התיאום של הארגונים הכלכליים ימסרו לבית המשפט את עמדתם בתיק. בחודש אפריל 2018, הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה לתיק, בדרך של צירוף עמדה בעניין דומה שדון בתיק אחר, ואשר כלל תומכת בעמדת החברה בתשובתה. בחודש יולי 2018 הוגשה לבית הדין גם עמדת התאחדות התעשיינים, אשר תומכת בעמדת החברה. ההליך עוכב על ידי בית הדין לבקשת ב"כ התובעת, אשר בעקבות תיקון לחוק הפיקוח על מוצרים פיננסיים (קופות גמל), תשס"ה-2005, ביקש לבחון האם התיקון האמור מייתר את ההליך.	סכום התביעה הייצוגית נגד הנתבעות הועמד על סך של כ- 479 מיליוני ש"ח.	סכום התביעה הייצוגית נגד הנתבעות הועמד על סך של כ- 479 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	כסום התביעה
15.	11/2016	החברה וחברת ביטוח נוספת	ענייני של התובענות בטענה, כי עקב "חוסר ידיעה" בשל אי המצאתה ופרסומה של פוליסה לביטוח תאונות אישיות לתלמידים ("פוליסה") למבוטחים ובני משפחותיהם, נמנעים המבוטחים מלמשש את זכותם לפיצוי מכוח הפוליסה.	התובעים בתובענה (1) מבקשים מתן צווים נגד הנתבעות והמפקחת על הביטוח ובין היתר, מבקשים מינוי ועדה בהשתתפות נציגים חיצוניים שתוסמך לדון ולהכריע בכל התביעות והעברת נטלי ההוכחה למבטח.	התובע בתובענה (1) מסווג את התובעים למספר קבוצות, בגין תלמידים, שנולדו אחרי 25 לאוקטובר 1995, ואשר בין גיל 3 לגיל 19 (תקופת לימודיהם בישראל החל מגן חובה ועד סיום לימודיהם בכיתה "ב או י"ג) עברו מקרה תאונה, וכתוצאה ממנה סבלו היזק גופני, ולא קיבלו תגמולי ביטוח על פי הפוליסה, כדלקמן: (1) קבוצת "שבר שן" (2) קבוצת "הוצאות רפואיות". (3) קבוצת בעלי "נכות" (4) קבוצת "מקרי מוות".	בחודש אפריל 2018 בעקבות בקשה משותפת של התובעים בשתי התביעות, נקבע כי שתי התובענות יאוחדו לתביעה אחת, וכי הצדדים יגישו בקשה משותפת לאישור התביעה הייצוגית. ההליכים מצויים בבירור הבקשות לאישור התובענות.	לטענת התובעים בתובענה (1), נזקם האישי הנטען נע בין 150 ל-6,260 ש"ח. התובעים מעריכים את הנזק הנטען לחברי קבוצת "שבר שן", "הוצאות רפואיות", וקבוצת "כל הנתבעים" יחדיו בסכום של כ 1.439 מיליארדי ש"ח. התובעים אינם מפרטים הערכת נזק לייתר הקבוצות.
	09/2016	מחוזי ת"א (2)		התובעים בתובענה (2) מבקשים בין היתר, צווי עשה לחיוב בפיצוי בגין טרחה ועלות הדפסה בסכום כולל של 1.5 ש"ח לכל חבר קבוצה וכן להארכת תקופת ההתיישנות, לרבות קביעה כי מירוץ ההתיישנות קפא בספטמבר 2006.	התובע בתובענה (2) מבקש לקבוע תת קבוצה נוספת לכל אחת מקבוצות התובעים הנזכרות לעיל, שחבריה הם אנשים ו/או הוריהם ו/או יורשיהם שנולדו ו/או למדו בישראל בין השנים 1974 ל-1995 ואשר נפצעו לאחר שנת 1992 ושלא תבעו כי לא ידעו על היקף הפוליסה, וכן בשם קבוצת כל המבוטחים – כל התלמידים והוריהם מאז ספטמבר 1992 ועד עכשיו – שנפגעו.		(2) הנזק הנטען לכלל חברי הקבוצה הינו בסכום של כ-23 מיליוני ש"ח בתוספת ריבית והצמדה החל משנת הלימודים של ספטמבר 2006.
					התובע בתובענה (2) מבקש לייצג את כל התלמידים בבית ספר או בגן במדינת ישראל אשר בוטחו בפוליסה ולא קיבלו אותה לביתם החל משנת הלימודים שהתחילה בספטמבר 2006 ו/או כל תלמיד שעילת תביעתו נגד חברת הביטוח התיישנה החל מספטמבר 2006.		

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

2א. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
16.	4/2017 בית הדין האזורי לעבודה	תמורה לביטוח בע"מ ("תמורה"), חברה של החברה, שהינה ביטוח הסדרים פנסיוניים, וכן כנגד שלוש סוכנויות ביטוח נוספות.	לטענת התובעים, הנתבעות סיפקו שירותים לעניין הסדרת הפרשות למעסיקים והן לעובדיהם, אולם גבו את התמורה מהעובדים בלבד בלא ידיעתם או הסכמתם, ובניגוד לחובות החלות עליהן מכוח הדין.	לחייב את הנתבעות לפצות את חברי הקבוצה על הנזקים שנגרמו להם (כל אחת את חברי הקבוצה הרלוונטיים לה), או לחילופין ליתן כל סעד אחר לטובת הקבוצה.	כל מי שנמנה על מצבת לקוחות הנתבעות בזמן שהנתבעות סיפקו למעסיקו במשך תקופה שתחילתה שבע שנים קודם למועד הגשת הבקשה החדשה ועד למועד בו החל המעסיק לשאת מאמצעיו בעלויות תפעול ההסדר הפנסיוני של העובד.	בחודש נובמבר 2016 אישר בית המשפט בקשת הסתלקות מתביעה קודמת דומה שהוגשה על ידי עמותת צדק פיננסי בחודש פברואר 2016 וזאת בין היתר בין היתר נוכח אי עמידתה בתנאי חוק תובענות ייצוגיות.	סכום התביעה בגין הנזק שנגרם לכל חברי הקבוצה, הינו בסך כולל של כ- 357 מיליוני ש"ח כנגד כלל הנתבעות, ומתוך סכום זה כ- 88 מיליוני ש"ח יוחסו לתמורה.
17.	7/2017 מחוזי – ת"א	החברה	לטענת התובעים החברה ביצעה שינויים חד צדדיים בפוליסות ביטוח מנהלים מסוג "עדיף" (להלן: "הפוליסות") באמצעות הקטנת רכיב החיסכון והגדלת רכיב הריסק אגב העברת בעלות בפוליסה למעסיק חדש, בתום תקופת "ריסק זמני", ובכך גרמה נזק למבוטחים חברי הקבוצה.	לחייב את החברה להשלים את החיסכון עד לסכום שהיה נצבר בפוליסות אלמלא השינוי החד צדדי כאמור וכן לאסור על עליה לשנות בעתיד את תנאי הפוליסות באופן חד צדדי. לחלופין, לשלם לחברי הקבוצה פיצוי בשל הנזק שנגרם בשיעור הפרש בין סכומי החיסכון שהיו נצברים בפוליסות אלמלא השינויים החד צדדיים לבין סכומי החיסכון שנצברו בפוליסות בפועל או לחייב את כלל ביטוח בתשלום סכום ראוי והולם לטובת הציבור.	כל המבוטחים בפוליסות מסוג "עדיף" להם הקטינה החברה באופן חד צדדי את רכיב החיסכון והגדילה את רכיב הריסק אגב העברת בעלות בפוליסה למעסיק חדש בתום תקופת "ריסק זמני".	בחודש ספטמבר 2018 הועברה הבקשה לדין בבית הדין לעבודה. בחודש פברואר 2019 הגישו הנתבעות בקשה לצירוף ארגוני המעסיקים כנתבעים נוספים לבקשה. ההליך הנוכחי מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים מעריכים, על סמך הנחות שונות שביצעו, כי הנזק שנגרם לחברי הקבוצה עומד על כ- 343 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
18	9/2017	החברה וחברות ביטוח נוספות	לטענת התובעים, הנתבעות אינן מיישמות כנדרש את סעיף 5(ב) לחוק פסיקת ריבית והצמדה התשכ"א - 1961 (להלן: " חוק פסיקת ריבית והצמדה ") ואינן משלמות, כעניין של מדיניות, ריבית והצמדה הנדרשים על פי אותו חוק ביחס לכל חוב שנפסק נגדן על ידי רשות שיפוטית ואשר לא שולם על ידן במועד שנקבע לתשלומו.	סעד הצהרה ביחס להפרת הוראות הדין, פיצוי חברי הקבוצה בגין הנזקים, הנטענים, שנגרמו להם וחיוב הנתבעות לתקן את מדיניותן מכאן ואילך.	כל מי ששולמו לו על ידי הנתבעות סכומי כסף שנפסקו לזכותו על ידי רשות שיפוטית מבלי שהתווספו לתשלום הסכום הפסוק הפרשי הצמדה וריבית ו/או ריבית צמודה. ריבית צמודה.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	סכום הנזק האישי הנתען של התובעת כנגד החברה הינו בסך של 56.47 ש"ח. התובעים, בהעדר נתונים מדויקים בנוגע לנזק המצרפי של הקבוצה, מעריכים את הנזק בעשרות מיליוני שקלים לפחות אם לא יותר מכך.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
19.	1/2018 מחוזי - ירושלים	החברה, שתי חברות ביטוח נוספות, מסרבות, כביכול, לבטח בביטוח שירותי בריאות כללית ומכבי שירותי בריאות.	לטענת התובעים הנתבעות מסרבות, כביכול, לבטח בביטוח סיעודי אנשים המצויים על הספקטרום האוטיסטי, או שקובעות תנאים בלתי אפשריים ובלתי סבירים עבורם ללא כל מתן הסבר או הצדקה להתנהלותן.	מתן צו הצהרתי כי הנתבעות הפרו בהתנהלותן את סימן ח' לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998, מתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (הודעת מבטח בדבר מתן יחס שונה לאדם או בדבר סירוב לבטח), (תשע"ו - 2016) ("חוק השוויון") וחיקוקים נוספים, מתן צו עשה לנתבעות להפסיק להפלות את חברי הקבוצה ולקבוע נהלי עבודה ברורים באשר לטיפול יחידי ושוויוני ללא משוא פנים בבעלי מוגבלויות, מתן צו עשה שיורה לנתבעות לבטח באופן רטרואקטיבי את חברי הקבוצה, אשר ימצאו כשירים לקבלת ביטוח סיעודי לאחר הליך חיתום שוויוני בהתאם לנהלים כאמור לעיל.	אנשים עם מוגבלות מסוג אוטיזם אשר ביקשו להיות מבוטחים בביטוח סיעודי אצל מי מהנתבעות וקבלו מהנתבעות יחס שונה ומפלה שלא כדין בשל היותם אנשים עם מוגבלות מבלי שהחלטה התבססה על נתונים סטטיסטיים, אקטואריים ורפואיים אמינים ורלבנטיים לסיכון הביטוחי המסוים ו/או לא ניתן להם כל נימוק על כך כמתחייב מחוק השוויון והוראות דין נוספות בנושא זאת בשבע השנים שקדמו להגשת בקשת האישור.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים אינם מכמתים את הנזק לכלל חברי הקבוצה, ואת הנזק האישי לתובעים הם מעריכים בעשרות אלפי שקלים לכל תובע.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
20.	1/2018 מחוזי - מרכז	החברה וחמש חברות ביטוח נוספות.	לטענת התובעת, אמון הציבור, חברה לתועלת הציבור, הנתבעות נמנעות, שלא כדין, מלשלם למבוטחיהן ו/או לצדדים שלישיים את רכיב המע"מ החל על עלות הנזקים כאשר הנזקים לא תוקנו בפועל.	לחייב את הנתבעות לשלם את רכיב המע"מ בשיעור החל על סכום הנזק לחברי הקבוצה; לקבוע ולהצהיר כי הימנעות הנתבעות מלשלם תגמולי ביטוח ו/או שיפוי בגין רכיב המע"מ החל על התיקון במקרים שבהם הנזק לא תוקן בפועל נעשית בניגוד לדין; ליתן צו עשה המורה לנתבעות מעתה ואילך לכלול בתגמולי הביטוח שהן משלמות גם את המע"מ החל על עלות התיקון, וזאת גם אם הנזק לא תוקן בפועל, וכתוצאה מכך, גם במקרה שבו מקבל מבוטח או צד ג' תגמולי ביטוח ב"ערך שיפוי" ולא ב"ערך כינון", לחייב את הנתבעות לשלם לו תגמולי ביטוח בגין מלוא הנזק לרבות המע"מ.	כל מבוטח ו/או מוטב ו/או צד ג', שהוא, אשר במועד הגשת תביעת הביטוח לא תיקן את הנזק שתבע בגינו, ואשר קיבל מחברת הביטוח תגמולי ביטוח ו/או שיפוי בגין הנזק מבלי שתגמולי הביטוח כללו את רכיב המע"מ החל על התיקון.	מצוי בהליך בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית. יציין כי תביעה ובקשה לאישורה כתביעה ייצוגית, באותה עילה, הוגשה בעבר נגד החברה ושלוש חברות ביטוח נוספות והן נמחקו מטעמים דינויים.	17,732,580 ש"ח.
21.	3/2018 בית הדין האזורי לעבודה – ת"א	כלל פנסיה וגמל וחמש חברות מנהלות נוספות של קרנות פנסיה.	לטענת התובעים, עמיתים בקרנות הפנסיה שבניהול הנתבעות, הנתבעות גובות דמי ביטוח שארים מעמיתים המצטרפים לקרנות הפנסיה שבניהולן, אשר אין להם שארים, מבלי שהן פועלות באופן אקטיבי לגלות ולהסביר לעמיתים כאמור שעליהם להימנע מרכישת כיסוי ביטוחי לשארים ותשלום עבורו, ומבלי שהן מבהירות לעמיתים שבחרו לוותר על כיסוי ביטוחי לשארים, בסמוך לתום תקופת הוויתור, שהוויתור עומד לפקוע.	מתן צו עשה המורה לנתבעות לזקוף לטובת קופת החיסכון של חברי הקבוצה את כל הכספים ששולמו על ידם ונזקפו לטובת דמי ביטוח שארים, בתוספת התשואה שהיו מקבלים הכספים לו היו נזקפים לקופת החיסכון במועד תשלומם לקרן הפנסיה, מתן צו עשה המורה לנתבעות לגלות, להבהיר ולהסביר כראוי לכל מי שמצטרף או מצורף לקרן כי אם אין לו שאירים מוטב לו לוותר על רכישת ביטוח שארים.	כל מי שאין לו שארים, אשר צורף או הצטרף לקרן פנסיה המנוהלת על ידי מי מהנתבעות ואשר הקרן גבתה ממנו דמי ביטוח בגין ביטוח שאירים, למרות שאין לו שארים, כמשמעות מונח זה בהוראות רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון.	מצוי בהליך בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	טטוס / פרטים נוספים	כסום התביעה
22.	5/2018	החברה וחברת ביטוח נוספת	לטענת התובעים הנתבעות גובות דמי ביטוח ביתר בגין ביטוח רכב מקיף, המחושבים לפי שווי רכב גבוה משווי הרכב בפועל כפי שהוא משוקלל על ידן בעת מקרה ביטוח של אובדן גמור, במצבים שונים בהם מופחת שווי הרכב בגין "משתנים מיוחדים" או "מרכיבים מיוחדים" באופן בו "ערכו האמיתי" של הרכב המבוטח נמוך משמעותית מערכו לצורך הביטוח (לפני שקלול "המשתנים המיוחדים"), ובפרט כאשר הרכב נרכש מחברת השכרה או חברת לסינג.	לחייב את הנתבעות להשיב את הסכומים שנגבו ביתר בניגוד לדין מהמבוטחים, בצירוף ריבית כדין; להצהיר כי הנתבעות אינן רשאיות לגבות פרמיה לפי ערך רכב שאינו כולל את הפחתת ה"רכיב המיוחד" מערך הרכב; ליתן צו מניעה האוסר על הנתבעות להמשיך בפרקטיקה של הגבייה ביתר כאמור וכן כל סעד הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנסיבות העניין.	כל בעלי הפוליסות אשר רכשו ביטוח מקיף מאת הנתבעות בעבור רכב אשר לגביו מתקיימים משתנים מיוחדים לפי הפוליסה, ושפוליסת הביטוח נכתב כי בעת מקרה ביטוח מסוג "אובדן גמור" או "אובדן גמור להלכה" יופחת מערך הרכב שיעור מסוים, בלא להפחית את דמי הביטוח (הפרמיה) בהתאם, בשבע השנים שקדמו למועד הגשת התביעה.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	כסום הנזק האישי הנטען של התובעת כנגד החברה הוערך בסך של 650 ש"ח. הנזק המצרפי לחברי הקבוצה, על פני שבע השנים האחרונות, הוערך בסך כולל של כ- 50 מיליוני ש"ח לשתי הנתבעות.
23.	5/2018	כלל פנסיה וגמל בית הדין האזורי לעבודה בת"א	לטענת התובעת, עמיתה בקרן הפנסיה המקיפה ובקרן הפנסיה המשלימה שבניהול כלל פנסיה וגמל, כלל פנסיה וגמל גובה מעמיתי קרנות הפנסיה שבניהולה גביה רטרואקטיבית של עלויות כיסוי ביטוחי לסיכוני נכות ומוות, וזאת בגין תקופות אשר לפי הנטען, היא אינה נושאת בגין ואינה יכולה לשאת בגין בכל סיכון ביטוחי.	לחייב את כלל פנסיה וגמל לפצות את התובעת ואת חברי הקבוצה בגין הנזקים שנגרמו להם ולהשיב את הסכומים שנגבו מהם בנסיבות הנטענות, זאת בגובה נזקיהם ולמצער בסכום המוערך בתובענה; להורות על מתן כל סעד אחר לטובת הקבוצה.	כל מי שהיה עמית בקרנות הפנסיה שבניהול כלל פנסיה וגמל בשבע השנים האחרונות ושנגבו ממנו רטרואקטיבית עלויות בגין כיסוי ביטוחי.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	הנזק המצטבר שנגרם לחברי הקבוצה הועמד על ידי הנתבעת, על בסיס אומדן, על סך של 21,415,031 ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
24.	5/2018	החברה	לטענת התובעים החברה העלתה את דמי הניהול בפוליסות ביטוחי מנהלים מעבר לשיעור דמי הניהול שהוסכם בפוליסות הביטוח ובניגוד לדין.	השבת מלוא הסכומים שגבתה החברה בגין דמי ניהול מעבר לשיעור שנקב בפוליסות ביטוחי המנהלים ו/או בניגוד להוראות הרשות המוסמכת ו/או בניגוד להוראות הדין, כאילו הופקדו במקור, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית. לחלופין, מבקשים כל סעד אחר, כפי שבית המשפט ימצא לנכון.	כל לקוחות החברה בפוליסות ביטוח מנהלים, אשר נגבו מהם דמי ניהול בשיעור הגבוה מהשיעור הנקב בפוליסות ו/או בניגוד להוראות הממונה על הביטוח במשרד האוצר ו/או בניגוד לדין.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים אינם מפרטים את הנזק המצטבר לכלל חברי הקבוצה. נזקה האישי של תובעת אחת נאמד בסך של 597 ש"ח, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית, ונזקו של התובע השני לא צוין.
25.	8/2018	החברה	לטענת התובע החברה שילמה למבוטחים בפוליסות ביטוח מבטיחות תשואה שהופקו בין השנים 1962 ל - 1990 ("פוליסות מבטיחות תשואה") ריבית בשיעורים נמוכים מהשיעורים שהיה עליה לשלם בהתאם לפרסום של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון (להלן: "רשות שוק ההון") וכתוצאה מכך התעשרה שלא כדין על חשבון המבוטחים. כן נטען שהחברה לא שילמה למבוטחים ריבית פיגורים במקרים של איחור בפדיון הכספים מפוליסות מבטיחות תשואה.	תשלום ההפרש בין הריבית ששילמה החברה למבוטחים בפועל למבטיחות בפוליסות מבטיחות תשואה לבין הריבית שהיה עליה לשלם על פי פרסום של רשות שוק ההון וכן עדכון פוליסות מבטיחות תשואה שטרם נפדו בהתאם לשיעורי הריבית שפורסמו על ידי רשות שוק ההון. בנוסף עותר התובע לתשלום הצמדה וריבית פיגורים כדין במקרים של איחור בפדיון הכספים מכח פוליסות מבטיחות תשואה.	מבוטחים בפוליסות מבטיחות תשואה, אשר לא שולמה להם ריבית בגין פוליסות אלו בשיעורים שפורסמו על ידי רשות שוק ההון וכן מבוטחים בפוליסות מבטיחות תשואה, אשר לא שולמה להם ריבית פיגורים כדין בגין איחור בפדיון כספי הפוליסות.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובענה אינה מפרטת את הנזק המצטבר לכלל חברי הקבוצה (אך נטען שהנזק עולה על 2.5 מיליוני ש"ח). נזקו האישי של התובע נאמד בסך של 133,657 ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
26	9/2018	החברה	לטענת התובעים, החברה שינתה באופן חד צדדי את תנאי פוליסות ביטוחי חיים, תאונה, מחלה ונכות לרעת המבוטחים, וזאת מבלי שניתנה הסכמתם המפורשת של המבוטחים לכך.	סעד הצהרתי במסגרתו יקבע, כי על החברה לבטל את התיקונים החד צדדיים שביצעה בפוליסות ולהשיב את הפוליסות לתנאיהן המקוריים וכן סעד כספי במסגרתו תחוייב החברה להשיב לחברי הקבוצה את שווי הפגיעה הכלכלית שנוצרה עקב התיקונים החד צדדיים.	מבוטחים במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התביעה בביטוחי חיים, תאונה, מחלה ונכות ואשר בעקבות החלטה חד צדדית של החברה שונו תנאי הפוליסה שלו לרעה, מבלי שניתנה הסכמתו המפורשת לכך.	מזוי ההליך בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	לטענת התובעים, הנזק הממוצע לתובעים עומד על סך של 1,649 ש"ח מחודש מרס 2017 והנזק המצטבר לכלל חברי הקבוצה מוערך, על ידי התובעים, ב - 4,947,000 ש"ח. התובעים מציינים, כי לאחר קבלת כלל הנתונים הרלוונטיים מהחברה יוכלו להעריך במדויק את מידת גביית היתר הנטענת.
27	11/2018	החברה	לטענת התובעים, החברה מפרה את חובתה החוזית על פי הפוליסה ומסרבת לשלם, לכאורה, למבוטחיה בפוליסות ביטוח מקיף לכלי רכב שהינם מעל 3.5 טון, פיצוי בגין ירידת הערך הנגרמת לכלי הרכב עקב מקרה הביטוח, זאת על אף שהפוליסה מכסה את ה"נזק" הנגרם לרכב ותוך השפעה על השומות שנערכות על ידי שמאי ההסדר.	סעד הצהרתי; חיובה של החברה לשפות את כל מבוטחיה אשר היו מבוטחים בפוליסה ואשר לכלי הרכב שלהם נגרם ו/או ייגרם נזק של ירידת ערך כתוצאה ממקרה ביטוח, וכן כל סעד אחר הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנסיבות העניין.	כל מבוטחי החברה אשר רכשו ו/או ירכשו מכלל ביטוח פוליסה לביטוח מקיף לכלי רכב שאינו עד 3.5 טון ואשר כתוצאה ממקרה ביטוח כהגדרתו בפוליסה נגרם ו/או ייגרם לכלי הרכב שלהם נזק מסוג ירידת ערך.	מזוי ההליך בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובע מעריך את גובה הנזק שנגרם לחברי הקבוצה בכ- 75 מיליון ש"ח. הנזק האישי של התובע הוערך בסך של 21,605 ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
28.	1/2019	החברה ושותי חברות נוספות.	לטענת התובעים, הנתבעות מחזיקות כספים שלא כדין, שמקורם במשלוח המחאות שלא נפדו ואשר נשלחו למבוטחים, שזכאותם לתגמולי ביטוח או החזר דמי ביטוח הוכרה על ידי הנתבעות.	תשלום תגמולי הביטוח או החזרי דמי הביטוח בצירוף הצמדה וריבית מהמועד בו הוכרו על ידי הנתבעות, באמצעות אמצעי התשלום המצויים בידי הנתבעות; בנוסף, להורות לנתבעות לבצע בעתיד תשלומי ביטוח באותו אמצעי תשלום בו משולמת הפרמיה בידי המבוטח; ולהורות לנתבעות כי במידה ולא ניתן לאתר את חברי הקבוצה, לפנות לאפוסטרופוס הכללי ולידע אותו בדבר הכספים המוחזקים על ידן.	כל מי שמתקיימים בו אחד או יותר מהתנאים הבאים (1) מבוטחי הנתבעות, אשר זכאותם לתגמולי ביטוח או החזר דמי ביטוח הוכרה על ידי הנתבעות ואשר לכתובתם הרשומה נשלחו המחאות שלא נפדו על ידי המבוטחים מכל סיבה שהיא; (2) מבוטחי הנתבעות, אשר במועד משלוח ההמחאות כאמור או בסמוך לכך היו מצויים בידי הנתבעות פרטי חשבון הבנק או כרטיס החיוב שלהם ואשר באמצעותם ו/או מהם נגבתה על ידי הנתבעות הפרמיה, או שבאפשרות הנתבעות היה לברר פרטים אלו.	מצוי בהליך בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובענה אינה כוללת חישוב של הנזק המצרפי של חברי הקבוצה, אולם סכום זה מוערך כעולה על 2.5 מיליוני ש"ח.
29	3/2019	החברה	לטענת התובעים, הנתבעת מנפיקה פוליסות תאונות אישיות למבוטחים תוך כדי שאלה רוכשים פוליסת ביטוח נסיעות לחו"ל וזאת בלא מתן הסכמתם ותוך הטעייתם.	צו להשבת הכספים אשר נגבו ע"י הנתבעת לכל אחד מחברי הקבוצה בגין תשלום פוליסת ביטוח תאונות אישיות במהלך שבע השנים האחרונות	כל מבוטח אשר בעת רכישת פוליסת ביטוח נסיעות לחו"ל, צורף באותו מועד, ללא מתן הסכמתו גם לביטוח תאונות אישיות, וחויב שלא כדין, בתשלומי פרמיות חודשיות עד 7 שנים שקדמו למועד הגשת התביעה.	מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים אומדים את גובה הנזק שנגרם לחברי הקבוצה בכ- 17 מיליון ש"ח. סכום הנזק האישי הנתבע הינו - 1,044 ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
1.	6/2011	כלל ביטוח, כנגד חברה מאוחדת של כלל ביטוח- כלל בריאות וכנגד 8 חברות ביטוח נוספות	לטענת התובעים, במקרה של פקיעת עיקול, המוטל לבקשת צד שלישי, על תגמולי ביטוח או פיצויים המגיעים למבוטח או לניזוק, נוהגות הנתבעות לשלם למבוטחים את תגמולי הביטוח, בערכים נומינליים וללא שיערוך כלשהו, או במקרים מסוימים בצירוף הפרשי הצמדה בלבד. עוד טוענים התובעים כי הנתבעות, לכאורה, מעכבות בחלק מן המקרים תשלום מתוך סברה מוטעית כאילו קיימת מניעה כלשהי לשלם.	לחייב את הנתבעות להשיב לחברי הקבוצה את כל הפירות שהפיקו מכוח החזקתן בתגמולי הביטוח המעוכבים (או כספים אחרים) או את הפרשי הריבית וההצמדה בגין החזקת הכספים לאורך כל תקופת עיכוב הכספים, לפי השיעור הגבוה מבין השניים, וזאת בצירוף הפרשי הצמדה וריבית; לחייב את הנתבעות בתשלום פיצוי מיוחד אחר לפי שיקול דעתו של בית המשפט; להצהיר שהנתבעות חייבות בתשלום תגמולי ביטוח או פיצויים לניזוקים, כשהם משוערכים כדין ליום התשלום בפועל, כאשר תגמולים אלו שולמו לאחר המועד שנקבע לכך, בין אם העיכוב היה כדין ובין שהיה שלא כדין; להורות לנתבעות לקבוע נהלים פנימיים בכל הקשור לאישור עיקולים או אישור "הודעות למחזיק", על מנת להבטיח שכספים של מבוטחים או זכאים אחרים לא יעוכבו בידי מבטחות שלא כדין.	מבוטחי הנתבעות וניזוקים שתבעו אותן מכוח סעיף 68 לחוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, אשר תגמולי ביטוח או כספים שהיו זכאים לקבלם, שולמו בערכם הנומינלי בלבד או בצירוף הפרשי הצמדה בלבד ללא ריבית, לאחר שעוכבו מחמת עיקולים או צווי כינוס או זכויות כלשהן של אנשים שלישיים או מחמת סברה מוטעית של הנתבעות כאילו הייתה קיימת מניעה, כאמור לביצוע התשלום.	בחדש דצמבר 2012 ניתנה החלטת בית המשפט המאשרת את ניהול התובענה כייצוגית. בחודש יוני 2013, אישר בית המשפט, במסגרת דיון מקדמי, את תיקון כתב התביעה באופן שהתובענה יכולה להתייחס גם לטענה לפיה בפוליסות "משתתפות ברווחים" לא מועברת מלוא טובת ההנאה המופקת מעיכוב הכספים לידי חברי הקבוצה. בחודש אוקטובר 2016, הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסדר פשרה אשר נוקב בסכום פיצוי כולל עבור כל נתבעת, המבטא השבה מלאה, על בסיס מוערך, שישולם בתוספת הפרשי הצמדה וריבית, לתובעים שיפנו ואשר תשלום תגמולי הביטוח שלהם עוכב בשל מניעה חוקית לשלמו. סכומים שיוותרו ולא ידרשו יועברו לתרומה. בנוסף, הוסדרו במסגרת הסדר הפשרה מנגנונים עתידיים לשערוך תגמולי ביטוח שהעברתם תעוכב עקב עיקולים. בחודש מרס 2018, לאחר מינוי בודק, ניתן על ידי בית המשפט פסק דין המאשר את הסדר הפשרה בתיק, במסגרתו נקבע בין היתר, כי כלל ביטוח תשלם, בגין העבר, פיצוי כספי בסכום שאינו מהותי. במסגרת הסדר הפשרה שאושר נכללו גם הסדרים למנגנונים עתידיים לשערוך תגמולי ביטוח שהעברתם תעוכב בנסיבות כאמור. בנוסף, הנתבעות תישאנה בתשלום גמול לתובע ושכר טרחה לבא כוחו בסכומים שאינם מהותיים, כפי שהוסכם בהסדר הפשרה.	סכום הנזק הכולל כנגד כלל ביטוח הוערך על ידי מומחה מטעם התובעים בכ- 69 מיליוני ש"ח וכנגד כלל בריאות הוערך בכ- 7 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה	
2.	4/2017	כלל ביטוח	מחוזי - מרכז	עניינה של התביעה בטענה כי כלל ביטוח מבצעת תחשיב שגוי, לכאורה, של דמי ביטוח בכל הקשור לחיוב / לזיכוי המבוטח בדמי ביטוח בעת החלפת רכב במהלך תקופת הפוליסה. לטענת התובע, בעת ביצוע ההחלפה יש לבצע חישוב של דמי הביטוח בגין הרכב החליפי ולהפחית מהם את דמי הביטוח היחסיים ליתרת תקופת הביטוח של הרכב המוחלף והכל בהתאם לתעריפים התקפים ביום ההחלפה.	להורות לכלל ביטוח לבצע חישוב נכון של דמי הביטוח ולשלם את ההפרש בין דמי הביטוח בהם זוכה בגין הרכב לבין דמי הביטוח בהם אמור היה להיות מזוכה בעת ביצוע החלפת הרכב בפוליסה, וכן לקבוע כי תקופת ההתיישנות הינה החל ממועד פרסום הפוליסה התקנית ב- 21 בספטמבר 1986.	כל בעלי הפוליסות ו/או המבוטחים שבטוחו על ידי כלל ביטוח בפוליסות ביטוח רכב רכוש, ביצעו החלפת רכב בפוליסה במהלך תקופת הביטוח וזוכו בדמי ביטוח מופחתים מאלו שהיו אמורים להיות מזוכים בהם בגין הרכב המוחלף. כך שבפועל, בגין החלפת הרכב שילמו סכומים ביתר או קיבלו החזר כספי בחסר.	בחודש במאי 2018 אישר בית המשפט את בקשת התובע להסתלק מהתביעה, מטעמים דיוניים, תוך שהוא מוחק את התובענה ואת הבקשה לאישורה כייצוגית, כמו גם את תביעתו האישית של התובע, ופוסק הוצאות לחובתו בסכום זניח.	סכום התביעה האישית של התובע הייצוגי הינה 178.67 ש"ח. התובע הייצוגי אינו מעריך במסגרת כתב התביעה את אומדן סכום התובענה הייצוגית.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

3א. תובענות ייצוגיות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
3.	4/2013	כלל ביטוח	לטענת התובע, אשר רעייתו המנוחה ("המבוטחת") הייתה מבוטחת בפוליסה הסיעודית לחברי מכבי שירותי בריאות, למרות שמבוטח בפוליסה לביטוח סיעודי זכאי להתחיל לקבל פיצוי החל מן היום בו הוא הפך לסיעודי, הרי שלשיטת כלל ביטוח הזכאות לפיצוי מתחילה במועד שבו ביקרה אחות בבית המבוטח, בדקה אותו וקבעה שהוא אכן חולה סיעודי. כמו כן, לטענת התובע, קיימת זכאות לקבלת תגמולי סיעוד גם במהלך תקופת ההמתנה.	לחייב את כלל ביטוח לשאול את המבוטח החל ממתי הפך לחולה סיעודי; לשלם לחברי הקבוצה תגמולי ביטוח בעד כל התקופה שבה היו חולים סיעודיים ולא קיבלו פיצוי; להשיב לחברי הקבוצה כל פרמיה חודשית ששולמה על ידם החל מהמועד בו הפכו לחולים סיעודיים ועד למועד בו החלו לקבל פיצוי, לרבות (אך לא רק) כל פרמיה ששולמה בתקופת ההמתנה; ליתן כל סעד נוסף ו/או אחר שיראה לבית המשפט לנכון ולמתאים בנסיבות העניין.	מבוטחי כלל ביטוח בביטוח סיעודי ב-7 השנים האחרונות אשר בעניינם ארע מקרה ביטוח, ואשר החלו לקבל פיצוי במועד מאוחר ליום בו הפכו לסיעודיים ו/או מבוטחי כלל ביטוח, לרבות בביטוח סיעודי, אשר שילמו פרמיה חודשית לאחר קרות אירוע ביטוח, לרבות אך לא רק, במהלך תקופת ההמתנה.	בחודש אפריל 2018 הוגשה לבית המשפט על פי המלצתו, בקשה בהסכמה להסתלקות התובע מהתביעה הייצוגית (להלן: "בקשת ההסתלקות") תוך התחייבותה של כלל ביטוח לעדכן טפסים מסוימים המשמשים בהליך יישוב תביעות סיעודי. בחודש יוני 2018 אישר בית המשפט את בקשת ההסתלקות כאמור. האישור ובכך באה התביעה אל סיומה. בחודש אוגוסט 2018 ניתן אישור בית המשפט בדבר השלמת ביצוע הסדר ההסתלקות.	סכום התביעה הייצוגית, הנטען על ידי התובע, הוא 215.3 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

3א. תובענות ייצוגיות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
4.	2/2016 מחוזי – ת"א	כלל ביטוח	עניינה של התביעה באופן בו כלל ביטוח מעניקה ניקוד בגין פעולת (ADL) "השליטה על סוגרים" ופעולת (ADL) "הניידות" בעת יישוב תביעות בביטוח סיעודי. לטענת התובע, לצורך קביעת זכאות לתגמולי סיעוד, קבעה כלל ביטוח באופן חד צדדי, ללא אישור המפקח על הביטוח ובניגוד להנחיותיו, לעניין פעולת "השליטה על סוגרים", כי מבוטח אשר אינו שולט בסוגריו בתדירות של פעם ביומיים ומטה, נחשב כבעל יכולת עצמאית לשליטה בסוגרים, וכי רק מבוטח הסובל מדליפת שתן או צואה בתדירות יום יומית וזקוק לעזרה מלאה בטיפול בהפרשות הינו זכאי לעזרה סיעודית. בנוסף, לעניין פעולת "הניידות", טוען התובע, כי כלל ביטוח קבעה באופן חד צדדי לצורך קביעת זכאות לתגמולי ביטוח סיעודי, כי מבוטח אשר מסוגל לעבור מחדר לחדר בביתו נחשב כביכול כאדם בעל יכולת עצמאית לנוע ממקום למקום, וזאת חרף העובדה, לטענת התובע, שאינו מסוגל לצאת בגפו לפעילות מחוץ לביתו.	לחייב את כלל ביטוח בתשלום מלוא תגמולי הביטוח, בתוספת ריבית והצמדה כדין.	כל מבוטחי כלל ביטוח אשר במהלך 7 השנים שקדמו למועד הגשת הבקשה הגישו בקשת זכאות לתגמולי ביטוח סיעודי, על בסיס טענה לאי יכולת לביצוע לפחות 3 פעולות (ADL) לפי פוליסת הביטוח, ונדחו על ידי כלל ביטוח עקב קביעת נוסח פסול לאיזו מהגדרות הפעולות האמורות, כאשר אלמלא אותן הגדרות היו זכאים לתגמולי ביטוח.	בחודש אפריל 2018 הוגשה לבית המשפט בקשה להסתלקות התובע מהתביעה הייצוגית תוך התחייבותה של כלל ביטוח לעדכן טפסים מסוימים המשמשים בהליך יישוב תביעות סיעודי. בחודש יוני 2018 ניתנה החלטת בית המשפט המאשרת את הסתלקות התובעים מבקשת האישור ובכך באה התביעה אל סימה.	הנזק הנטען לחברי הקבוצה נאמד על ידי התובע בסך של כ-36 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
5.	12/2015 מחוזי – ת"א	כלל ביטוח	עניינה של התובענה בטענה, כי כלל ביטוח מפחיתה, כביכול, מסכומי הנזק הנתבעים על-ידי צד שלישי עקב רשלנותו של מבוטח, סכומים שונים באופן שרירותי, בנימוק כללי של "רשלנות תורמת" של הצד השלישי ללא הנמקה, כנדרש בהוראות הדין.	הסעדים העיקריים להם עותר התובע הינם: ליתן צו הצהרתי המורה כי כלל ביטוח הפרה את הוראות הדין, וכן להוציא צו עשה המורה לכלל ביטוח להימנע בעתיד מהמשך הפרתו ולפסוק פיצוי כספי לטובת הקבוצה.	הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג, כמפורט בבקשה, הינה, כל צד ג' אשר פנה לכלל ביטוח לקבלת פיצוי בגין אירוע ביטוחי (בשל רשלנות המבוטח), מקום בו הופחתו מדרישת התשלום סכומים כלשהם, בגין רשלנות תורמת, ללא שניתנה הנמקה מספקת להפחתת הסכומים.	בחודש אוגוסט 2018 הוגשה לבית המשפט בקשה להסתלקות התובע מהתביעה הייצוגית. בחודש ספטמבר 2018 ניתנה החלטת בית המשפט המאשרת את הסתלקות התובע מבקשת האישור.	התובע מעריך כי גובה הנזק שנפסק לחברי הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג עולה על 3 מיליוני ש"ח.
6.	3/2015 מחוזי-ירושלים	כלל פנסיה וגמל	לטענת התובע, עמית בקופת הגמל "כלל תמר" (להלן: "קופת הגמל") שבניהול כלל פנסיה וגמל, כלל פנסיה וגמל העלתה את דמי הניהול הנגבים בחשבונותיה בקופת הגמל מבלי לשלוח אליו הודעה מראש כדין, וכן כי העלאת דמי הניהול בוצעה טרם חלוף חודשיים ממועד משלוח ההודעה, כנדרש.	להצהיר שדמי הניהול שנגבו ביתר הם חלק מנכסי העמית, להורות לנתבעת לשלם פיצוי בגובה הסכומים שנגבו על ידה ביתר, בתוספת ריבית והצמדה כדין; להורות לנתבעת לשלם לכל אחד מחברי הקבוצות פיצוי בסך 100 ש"ח לחבר בגין פגיעה באוטונומיה של הרצון.	כל מי שהנתבעת העלתה את דמי הניהול בחשבונות: (1) מבלי לשלוח אליו הודעה מוקדמת כדין ו/או (2) מבלי שנשלחה הודעה לכתובתו הנכונה או המעודכנת במרשם האוכלוסין ו/או (3) בטרם חלוף חודשיים ממועד משלוח הודעה מוקדמת.	בחודש יוני 2018 הגישו הצדדים לבית המשפט המחוזי בירושלים הסדר פשרה ובקשה לאישורו (להלן: "הסדר הפשרה"), אשר בהתאם להם מתחייבת כלל פנסיה וגמל לשלם לחברי הקבוצה שהוגדרו בהסדר הפשרה, פיצוי בסכומים ובשיעורים שנקבעו בהסדר הפשרה. הסדר הפשרה כולל הוראות ביחס לאופן ביצוע התשלום לחברי הקבוצה שעודם עמיתים ולחברי הקבוצה שחדלו להיות עמיתים. בחודש נובמבר 2018 הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה בנוגע להסכם הפשרה. לפיה ככלל אינו מתנגד להסכם הפשרה. בחודש בדצמבר 2018 אישר בית המשפט את הסדר הפשרה בתובענה ונתן לו תוקף של פסק דין.	להערכת התובע, מספרם של חברי הקבוצות הוא עשרות אלפים, ולכן, שווי הנזק המצרפי שנגרם לכלל חברי הקבוצות הוא מיליוני ש"ח. שווי הסעד המבוקש בכתב תביעה הועמד, על בסיס הערכה, על 50 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)
א. תובענות ייצוגיות (המשך)
א3. תובענות ייצוגיות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
7.	6/2015	כלל ביטוח וחברה נוספת	לטענת התובע, כלל ביטוח, גובה פרמיות ביטוח הכוללות "תוספת סיכון" או "תוספת מקצועית" או אחרת שעניינה סיכון הנובע מאופי עבודתם של המבוטחים (להלן: "תוספת סיכון"), גם בתקופות בהן המבוטחים אינם עובדים.	להורות לכלל ביטוח להשיב לחברי הקבוצה את הפרשי הפרמיה שנגבו ביתר בתוספת הפרשי הצמדה וריבית וכן להורות לה להימנע מגביה עתידית של תוספת סיכון.	כל מי ששילם לנתבעות, בשבע השנים שקדמו למועד הגשת בקשת האישור ועד למועד אישורה כייצוגית, פרמיות בגין כיסויים ביטוחיים (לרבות, אך לא רק, אובדן כושר עבודה וביטוח חיים ו/או ריסק) בגין תקופה בה המבוטח לא עבד בפועל, ונגבתה ממנו פרמיה הכוללת תוספת סיכון.	בחודש מאי 2018 ניתן פסק דין של בית המשפט במסגרתו נדחתה הבקשה לאשר את התביעה כיצוגית. בחודש יולי 2018 הגיש המבקש בבקשת האישור, ערעור לבית המשפט העליון על פסק הדין של בית המשפט המחוזי, אשר דחה את בקשת האישור. בחודש בנובמבר 2018 ניתן פסק דין על ידי בית המשפט העליון המוחק את הערעור, ובכך באה התובענה על סיומה.	סכום התביעה האשי של התובע כנגד כלל ביטוח עומד על סך של 1,067 ש"ח. התובע מעריך את הנזק לכלל חברי הקבוצה "במיליוני ש"ח רבים".
8.	8/2015	כלל ביטוח	לטענת התובע לצורך קביעת קיומו של מקרה ביטוח סיעודי, כלל ביטוח מיישמת שיטת בדיקה המפצלת את פעולות היומיום הידועות גם בראשי התיבות ADL אשר כלולות בהגדרת מקרה הביטוח בביטוח סיעודי על פי הפוליסה, ואשר איכות עשייתן משמשת להערכת מצבו התפקודי של אדם, לתתי פעולות, באופן המרוקן מתוכן כמעט כליל את הוראות הממונה על הביטוח בעניין זה ובניגוד לעמדת הממונה בנושא הגדרת מקרה הביטוח בביטוח סיעודי שפורסמה בחודש ינואר 2015.	להורות לכלל ביטוח לחדול מפיצול בדיקות פעולות ה-ADL, לחייב את כלל ביטוח בתשלום פיצוי כספי ובסעדים, בשיעור כפי שיקבע, לכל אחד מחברי הקבוצה שהוכחה זכאותו לפיצוי או סעד כאמור ולהורות על מתן כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או לטובת הציבור, כפי שימצא לנכון בנסיבות העניין.	קבוצת מבוטחיה של כלל ביטוח בביטוח בכיסוי למצב סיעודי.	בחודש מאי 2018 הוגשה לבית המשפט בקשה מוסכמת להסתלקות התובעת מהתביעה הייצוגית במסגרתה מתבקש בית המשפט לאשר את הסתלקות התובעת מבקשת האישור ומהתובענה ולהורות על דחיית תביעתה האישית של התובעת נגד כלל ביטוח. במסגרת בקשת ההסתלקות הסכימה כלל ביטוח, לפני משורת הדין, להעמיד סך של 2,150,000 ש"ח לטובת הקמת קרן ייעודית, אשר מטרתה להעניק תשלומים, לפני משורת הדין, לחברי הקבוצה שתביעתם תובא לעיון מחודש בפני יו"ר הקרן, שופט בדימוס, אשר יבחן את המקרה שלהם מחדש. בינואר 2019 אושרה בקשת ההסתלקות.	הנזק הנגרם לטענת התובעת, לחברי הקבוצה, נאמד בסכום של 75.6 מיליוני ש"ח שמחציתו כולל נזק תגמולי ביטוח ב-3 שנים ומחציתו נזק עוגמת נפש ב-7 שנים.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
9.	6/2016	כלל ביטוח, משרד האוצר, אגף שוק ההון ושלוש חברות ביטוח אחרות	עניינה של התובענה במכירת ביטוחים סיעודיים קולקטיביים על ידי חברות הביטוח הנתבעות באופן אשר, לטענת התובעים, גרם למבטוחים להאמין כי ביטוח זה ימשיך ויעמוד להם לעת זקנה. לטענת התובעים העובדה כי חברות הביטוח הנתבעות קבעו בפוליסות האמורות תנאי המאפשר להן לסיים באופן חד צדדי את הפוליסה ולא לחדשה, לאחר תקופה מוגבלת, ללא אזהרת המבוטח מראש באופן ראוי ובמפורש, מצביעה על סטייה מהותית מסטנדרט צרכני בסיסי ויש לראות בה הטעיית צרכנים. לטענת התובעים, לו היה עומד לרשותם של המבוטחים לשעבר כל המידע הרלבנטי, לא היו בוחרים להתקשר בפוליסות נשוא התובענה.	ליתן הוראה לחברות הביטוח הנתבעות להשיב את הכספים אשר נגבו שלא כדין תוך הטעייה צרכנית, להשיב כספים שנאלצו חברי הקבוצה להוציא בגין ביטוחים חלופיים, למצוא פתרון חירום ביטוחי ו/או מימוני למבטוחים לשעבר אשר נקלעו למצב סיעודי לאחר שהופסקה פוליסת הביטוח שלהם, ליתן הוראה לפיה יורשו המבטוחים לשעבר לרכוש ביטוחים באמצעות קופות החולים בתנאים להם היו זכאים לו הצטרפו במועד בו הצטרפו לביטוחים שבוטלו ובכלל זה סכומי הפרמיה החדשית והכיסוי הביטוחי, ליתן הוראה לאוצר המדינה בדבר מתן פיצוי הולם והבטחת זכויות המבוטחים לשעבר, להורות לנתבעים לממן את ההפרש בין סכומי הפרמיות ששילמו התובעים בעת התקיים ההסדר הביטוחי לבין סכומי הפרמיות אותם הם נדרשים לשלם היום עבור אותו מוצר ביטוחי.	כל לקוח של חברות הביטוח הנתבעות שהחזיק פוליסת ביטוח סיעודי – קולקטיבי, שבוטלה ו/או ששונת תנאיה באופן קיצוני ואשר הוטעה ו/או לא הוזהר ו/או לא יודע כי פוליסה זו אינה צוברת לזכותו כל סכום, וכי לא תעמוד לזכותו בימי זקנתו, וזאת לתקופה של 7 השנים שקדמו להגשת התובענה לכל הפחות ו/או מיום ההפקדה הראשונה שערך הלקוח.	בחודש בדצמבר 2018 נתן בית המשפט פסק דין המאשר את הסתלקות התובעות מהתובענה הייצוגית ללא צו להוצאות.	התובעים מעריכים את הנזק הכולל הנטען לכלל חברי הקבוצה בהערכה גסה בסך של 7,000 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)
א. תובענות ייצוגיות (המשך)
3א. תובענות ייצוגיות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
10.	9/2016	כלל ביטוח מחוזי מרכז - לוד	עניינה של התובענה בטענה כי כלל ביטוח נוהגת, לכאורה, בפרקטיקה מסחרית פסולה בגביית דמי ביטוח בגין פוליסות לביטוח שנוצרו שלא בידעת הלקוחות, המפורשת או המשתמעת, וזאת על ידי יצירת טופס הצעה להתקשרות בפוליסת ביטוח המאפשר מחד לבצע את שיחת המכירה באמצעות טלפון ומאידך אינו מחייב, לכאורה וכמוגדר בו, להקליט ו/או לשמור את ההקלטה של השיחה.	לחייב את כלל ביטוח לפצות את חברי הקבוצה וליתן כל הוראה אחרת או נוספת לפי שיקול דעתו של בית המשפט.	כל מי שנרשמה על שמו/ה פוליסת ביטוח, במישורין מכלל ביטוח ו/או באמצעות אחרים המורשים מטעמה, לרבות באמצעות סוכני ביטוח, בשבע השנים שקדמו למועד הגשת התובענה, ללא הסכמתו/ה המפורשת - בכתב או בשיחת טלפון מוקלטת כדבעי - וממילא ללא ידיעתו/ה ו/או שנגבו ממנו דמי ביטוח (פרמיות) בגין פוליסות כאמור, בתקופה הנ"ל.	בחודש בדצמבר 2018 ניתנה החלטת בית המשפט המאשרת את הסתלקות התובע מבקשת האישור, תוך שקבע כי תביעתו האישית של התובע נדחית ללא חיוב בהוצאות.	הנזק הממוני האישי הנטען על ידי התובעת הינו בסך של 2,192.53 ש"ח. היקף הנזק הממוני לכל חברי הקבוצה מוערך בשלב זה על ידי התובעת בסכום של מיליוני ש"ח ועד עשרות מיליוני ש"ח. עוד טוענת התובעת לנזק בלתי ממוני, לה ולחברי הקבוצה, בגין פגיעה בזכות לאוטונומיה של הרצון ובגין עגמת נפש.
11.	11/2017	כלל ביטוח מחוזי - ת"א	לטענת התובעים כלל ביטוח נוהגת שלא כדין שעה שהיא ממשיכה לגבות פרמיה ממבוטח גם לאחר שהודיע על ביטול הפוליסה ומבטלת את הפוליסה רק ב - 1 לחודש הקלנדרי העוקב ליום קבלת הודעת הביטול וכן בכך שהיא מטעה מבוטחים שכן אינה מציינת בפניהם מהן דרכי הביטול לפני ההתקשרות.	לחייב את כלל ביטוח לפצות את חברי הקבוצה בגובה הנזקים הממוניים שנגרמו להם, בגין נזק לא ממוני שנגרם כתוצאה מחוסר נוחות ופגיעה באוטונומיה ולחייבה בהשבה של תוספת העושר שנצברה בידי כלל ביטוח כתוצאה מפעולותיה ו/או מחדליה מנשוא התובענה.	כל המבוטחים אשר חוייבו בתשלום עבור הפוליסות גם לאחר שמסרו הודעה על בקשתם לביטול הפוליסות ב - 7 השנים שקדמו להגשת התובענה ועד למתן פסק דין בה.	בחודש אוקטובר 2018 הוגשה בקשת התובעים להסתלק מההליך ללא צו להוצאות. בחודש נובמבר 2018, נתן בית המשפט פסק דין המאשר את ההסתלקות מהתובענה, תוך שקבע כי ההסתלקות מהווה דחייה של בקשת האישור.	התובעים מעריכים, באופן שמרני, כי סך הנזק שנגרם לחברי הקבוצה עומד על 30 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

4א. להלן פרטים בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות שאינן מהותיות או שטרם הוגשו ולהוצאות נוספות

1. בנוסף לתובענות הייצוגיות המהותיות, המתוארות בביאור 40(א)(א1), לבקשות התלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות, המתוארות בביאור 40(א)(א2) ולבקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות שסולקו במהלך תקופת הדוח, המתוארות בביאור 40(א)(א3), תלויות ועומדות כנגד החברה ו/או חברות בנות שלה בקשות לאישורן כתביעות ייצוגיות אשר להערכת החברה הן אינן מהותיות²² ולפיכך לא נכלל לגביהן תיאור מפורט בדוחות הכספיים. נכון למועד הדוח, מתנהלות כנגד החברה ו/או חברות בנות שלה 21 תביעות כאמור ואשר הסכום הכולל המצויין על ידי התובעים בתביעות האמורות הינו בסך של כ-452 מיליוני ש"ח²³.
2. בנוסף להליכים המשפטיים הנזכרים לעיל, מעת לעת קיימות חשיפות פוטנציאליות אשר בשלב זה לא ניתן להעריך או לכמתן, בגין התראות בדבר כוונה להגיש תובענות ייצוגיות בעניינים מסוימים, או הליכים משפטיים ופניות ספציפיות שיכול ויבשילו בעתיד לתביעות ייצוגיות או להודעות צד שלישי כנגד החברות בקבוצה וכן קיימת גם חשיפה פוטנציאלית, אשר בשלב זה לא ניתן להעריכה או לכמתה, להגשת תובענות ייצוגיות נוספות כנגד חברות הקבוצה בשל מורכבותם של מוצרי הביטוח של החברות, ביחד עם מורכבותה של הרגולציה החלה על פעילות החברות בקבוצה, העשויים להביא לכך שתתעורר מחלוקת בדבר פרשנותה של הוראת דין או הסכם, או בדבר אופן היישום של הוראות דין או הסכם, או אופן יישוב התביעה על פי ההסכם, החלים על מערכת היחסים שבין החברות בקבוצה לבין הלקוח.

חשיפה זו מוגברת במיוחד בתחומי חיסכון ארוך טווח וביטוחי הבריאות ארוכי הטווח בהם פועלת החברה, בין היתר, לאור העובדה שבתחומים אלו הפוליסות הופקו בחלקן לפני עשרות שנים, ואילו כיום, לאחר שינויים מהותיים ברגולציה ועל רקע התפתחות פסיקת בתי המשפט ועמדת הממונה, עשויה להינתן לאותן פוליסות פרשנות שונה בדיעבד ולהחיל ביחס אליהן סטנדרטים פרשניים שונים מאלו אשר היו נהוגים במועד כריתתם. זאת ועוד, בתחומים האמורים, הפוליסות תקפות למשך עשרות שנים, ועל כן קיימת חשיפה שבאותם מקרים בהם תתקבל טענת לקוח ותינתן פרשנות חדשה לאמור בפוליסה, תושפע גם הרווחיות העתידית של אותה חברה בגין תיק הפוליסות הקיים. זאת, בנוסף לפיצוי שיכול להינתן ללקוחות בגין פעילות העבר.

תיקון לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 משנת 2015, המשקף רפורמה משמעותית בתחום אישור תוכניות הביטוח והסדרים משלימים שפורסמו לו קובעים הוראות ומגבלות שונות ביחס להוראות שיש או אין לכלול אותן בתוכנית ביטוח וכן מתייחסות לצמצום החריגים אותם ניתן לכלול בפוליסות (להלן וביחד: "רפורמת תוכנית ביטוח"). רפורמת תוכנית ביטוח מאפשרת למכור מוצרי ביטוח לאחר משלוחם מראש לממונה וללא צורך באישור מפורש וכמו כן, מאפשרת לממונה, בתנאים מסוימים, להורות למבטח להפסיק להנהיג תוכנית ביטוח או להורות למבטח להנהיג שינוי בתוכנית ביטוח וזאת גם ביחס לפוליסות שכבר שווקו על ידי המבטח. לא ניתן לצפות מראש באיזו מידה חשופים המבטחים לטענות בקשר עם הוראות הפוליסה, לאופן יישום סמכויות הממונה בהתאם לרפורמת תוכנית הביטוח, ולהשלכותיה, אשר אפשר ויעלו, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה, אשר בשלב זה לא ניתן להעריכה או לכמתה, לתקלות באופן תפעול המוצרים בתחום החיסכון ארוך הטווח ובתחום הבריאות. לא ניתן לצפות מראש את מלוא סוגי הטענות שיעלו בהקשר זה ו/או את החשיפה הנובעת מהן אשר יכול ויעלו, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני של תובענות ייצוגיות ו/או הכרעות רוחביות של הממונה.

חשיפה כאמור נובעת, בין היתר, ממורכבותם של המוצרים האמורים, המאופיינים ביאורך חיים ממושך מאוד, וכפופים לשינויים מהותיים, מורכבים ותכופים, לרבות שינויים בהוראות רגולציה ומיסוי.

²² ראה הערה 8 לעיל לעניין רף המהותיות.

²³ המספר האמור כולל תביעה אחת בה החברה הינה נתבעת פורמאלית ולא מתבקשים סעדים כנגדה, וכן כולל שלוש תביעות בהן הסכום הנתבע אינו מיוחס לחברה בלבד, כי אם גם לחברות נוספות. הסכום האמור אינו כולל תביעה אחת שבה התובע נקב בסכום שבין 6 ל-100 מיליוני ש"ח. כן תביעה אחת בה התובע לא נקב בסכום תביעה ואולם העריך אותו במאות מיליוני ש"ח ושתי תביעות שבהן התובע לא נקב בסכום תביעה ואולם העריך אותו בעשרות מיליוני ש"ח. למידע נוסף בדבר כל התביעות הייצוגיות ראה בביאור 40(ג) להלן.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

4א. להלן פרטים בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות שאינן מהותיות או שטרם הוגשו ולהוצאות נוספות (המשך)

2. (המשך)

מורכבות שינויים אלה והחלתם לגבי מספר רב של שנים יוצרת חשיפה תפעולית מוגברת וזאת גם לאור ריבוי מערכות מיכון בגופים המוסדיים בקבוצה ומגבלותיהן, לאור תוספות ו/או שינויים לנוסח הבסיסי של המוצרים ולאור שינויים רבים ותכופים המבוצעים לאורך חיי המוצר, לרבות על ידי הרגולציה, הלקוחות (העובדים) ו/או המעסיקים ו/או מי מטעמם, ביחס לכיסויי הביטוחיים ו/או ביחס להפקדות לחיסכון.

מורכבות ושינויים אלו נוגעים, בין היתר, להיקפי ההפקדות ולשיעורן, לרכיבים השונים של המוצר, לאופן שיוך הכספים לעובדים (לרבות בשל אי התאמות בין דיווחי המעסיק לנתוני הפוליסות), למוצרים ולרכיביהם, למועד זקיפתם, לזיהוי פיגורים בהפקדות ולטיפול בהם, למעמד התעסוקתי, האישי והחיתומי של הלקוחות ומשליכים, בין היתר, על המידע הנמסר להם. מורכבות זו מתעצמת לאור ריבוי הצדדים הפועלים מול החברות בקבוצה בנייהול המוצרים ותפעולם, הכוללים בין היתר גורמים מפיצים, מעסיקים, לקוחות ומבטחי משנה, לרבות לעניין הממשק השוטף מולם והנחיות סותרות שעלולות להתקבל מצידם או מצד הבאים מכוחם. הגופים המוסדיים בקבוצה, עוסקים באופן שוטף בלימוד, איתור וטיפול בסוגיות אשר עלולות לנבוע מהמורכבויות האמורות, הן ביחס למקרים פרטניים והן ביחס לסוגי לקוחות ו/או מוצרים.

כניסתן לתוקף של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תשלומים לקופות גמל) התשע"ד-2014, שהוחלפו בחוזר אופן הפקדת תשלומים לקופות גמל (תקנות התשלומים), מחדדים ומעצימים, בטווח הקצר, את המורכבות האמורה, ואף הביאו לעיכוב בהליכי קליטת כספים, אם כי בטווח הארוך, הם צפויים למתן אותה ביחס להפקדות שיבוצעו ממועד כניסת התקנות לתוקף. בטווח הקצר, כפי שבא לידי ביטוי בשוק ובגופים המוסדיים בקבוצה, נגרם איחור בפיזור חלק מההפקדות, במיוחד נוכח אי התאמות בין דיווחי המעסיק לנתוני הפוליסה והוצפו אי התאמות פרטניות אשר בשלב זה לא ניתן לצפות את השלכותיהן המצטברות, ביחס לתקופות הרלבנטיות. תהליך הטמעת הטיפול בנושא במערכות הגופים המוסדיים הביא בשנת הדוח לשיפור בהיקף הכספים הפנסיוניים שהתקבלו בחברה ממעסיקים ושויכו במערכות לעמיתים ולמבטוחים, בהשוואה לתקופה קודמת, ואולם הגופים המוסדיים בקבוצה עדין מצויים בעיצומו של תהליך הטמעה וטיפול של הסוגיות העולות אגב יישום חוזר אופן הפקדת תשלומים. הטמעת תקנות התשלומים הביאה אף לעיכובים אפשריים זמניים בדיווחים לעמיתים, לקושי בזיהוי פיגורים, לצורך ביצירת קשר ישיר מול מעסיקים וגורמים מתפעלים ולהגדלת הוצאות התפעול והמיכון. הגופים המוסדיים בקבוצה עדין מצויים בעיצומו של תהליך הטמעה וטיפול של הסוגיות העולות אגב יישום תקנות התשלומים והם פועלים לצמצום הפערים האמורים, לרבות באמצעות שיפורים במערכות המיכון ובתהליכי העבודה. עם זאת, יצוין כי כניסתה לתוקף של ההוראה בדבר חובת הדיווח ברמת מבטוח, במסגרת ממשק המעסיקים (בשונה מדיווח ברמת כל מוצר פנסיוני) הוסיפה קושי תפעולי בשיוך ההפקדות למוצרים הפנסיוניים השונים של המבטוחים והעמיתים.

בעקבות דוח ביקורת שערכה הממונה, אשר התקבל בכלל ביטוח והעלה ליקויים הנוגעים בעיקרם לאופן יישומן של תקנות התשלומים, הגישה כלל ביטוח לממונה תוכנית עבודה לטיפול בממצאי הדוח, אשר בכפיפות לשביעות רצון הממונה, תאפשר המשך שיווק של המוצרים הפנסיוניים על ידי כלל ביטוח. כלל ביטוח החלה ליישם את תוכנית העבודה האמורה, במסגרת לוחות הזמנים שהותוו ליישומה. החברה בדיונים עם הפיקוח ביחס ליישום התוכנית.

כמו כן, בהמשך להוראת חוזר הממונה מחדש נובמבר 2012 בעניין נתוני זכויות עמיתים (חוזר גופים מוסדיים 13-9-2014), ("החוזר"), אשר מחייב את הגוף המוסדי לטייב את הנתונים המקנים זכויות לעמיתים כדי להבטיח שרישום זכויות העמיתים במערכות המידע, יהיה מהימן, שלם, זמין וניתן לאחזור ככל הניתן, עד למחצית שנת 2016, הגופים המוסדיים בקבוצה בצעו לאחר פרסום החוזר, בשנת 2013, סקר פערים ביחס לעמיתים ומבטוחים שמנהלים פוליסות ו/או חשבונות בגופים המוסדיים בקבוצה ("משימות טיוב") והם פעלו גם בתקופת הדוח לביצוע הליך מקיף של טיוב נתונים במערכות בתחום החיסכון ארוך הטווח. ככלל, נכון למועד פרסום הדוח הושלמו עיקר משימות טיוב היתרות הצבורות של המבטוחים. הגופים המוסדיים בקבוצה ממשיכים בפעולות לטיוב נתוני עמיתים ומבטוחים, לרבות בהתייחס לפערים נוספים המתגלים מעת לעת, לרבות לעניין מיכון סיווג הכספים בהתאם לרבדי הוראות הרגולציה, לאורך השנים, ואלו מצויים בשלבים שונים של טיפול. בשלב זה, הגופים המוסדיים בקבוצה אינם יכולים להעריך את היקפן, עליוותיהן, ומלוא השלכותיהן של הפעולות האמורות, כמו גם את היקף פערי הטיוב העתידיים, שיכולים לנבוע משינויים רגולטוריים, וזאת בין היתר לאור מורכבות המוצרים, היותם מוצרים ארוכי טווח ונוכח ריבוי מערכות המיכון בתחום ומגבלותיהן. הגופים המוסדיים בקבוצה מעדכנים את ההתחייבויות הביטוחיות שלהם מעת לעת ובהתאם לצורך.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א4. להלן פרטים בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות שאינן מהותיות או שטרם הוגשו ולהוצאות נוספות (המשך)

2. (המשך)

כמו כן קיימת חשיפה, אשר בשלב זה לא ניתן להעריכה או לכמתה, לשינויים ולהתערבות רגולטורית משמעותית, בתחומי הביטוח והחיסכון השונים, בין היתר, כאלו המכוונות להפחתה ישירה או עקיפה של דמי ביטוח ודמי ניהול, בהתערבות בהליכי מכירה, תוך עשיית שימוש שונה בכלים רגולטורים מגוונים, אשר יכול ותשליך על תנאי ההתקשרות, מבנה ההתקשרות ויחסי הגומלין שבין גופים מוסדיים, סוכנים, מעסיקים ולקוחות, באופן שיכול וישפיע על העומס וההוצאות התפעוליות, על הרווחיות, על שימורם של מוצרים קיימים ולרבות ביחס למודל העסקי של הענף ולתיק המוצרים הקיימים.

החשיפה לתובענות שטרם הוגשו כנגד חברות בקבוצה, מובאת לידיעת החברות במספר דרכים. זאת, בין היתר, באמצעות פניות של לקוחות, עובדים, ספקים, עמותות או מי מטעמם אל גורמים בחברות ובמיוחד אל הממונה על פניות הציבור בחברות בקבוצה, באמצעות תלונות של לקוחות ליחידה לפניות הציבור במשרד הממונה, ובאמצעות תביעות (שאינן ייצוגיות) המוגשות לבית המשפט ובאמצעות ניירות עמדה של הממונה.

יצוין כי ככל שמדובר בתלונות לקוח המוגשת ליחידה לפניות הציבור במשרד הממונה, הרי שבנוסף על הסיכון שהלקוח יבחר להעלות את טענותיו גם במסגרת תובענה ייצוגית, חשופות החברות בקבוצה אף לסיכון שהממונה יכריע בתלונה בדרך של הכרעת רוחב אשר תחול על קבוצה רחבה של לקוחות. בשנים האחרונות, חל גידול בחשיפה לסיכון האמור וזאת בשל המעורבות הגוברת שמגלה הממונה בתלונות של לקוחות המגיעות לרשות ולרבות לאור העובדה כי מעת לעת נוהג הממונה לקבוע עמדה עקרונית בדרך של הכרעות רוחב, ניירות עמדה ואף טיוטות של ניירות עמדה, שמתפרסמות על ידו. לפרטים נוספים בדבר הכרעות רוחב וניירות עמדה ראה סעיף ד' להלן.

לעניין זה יצוין כי בחודש נובמבר 2016 פורסם תיקון לחוזר בירור ויישוב תביעות וטיפול בפניות ציבור, ולפיו במקרים בהם פניית ציבור מצביעה על ליקוי מהותי, מערכתי, שעשוי לחזור על עצמו בהתנהלות הגוף המוסדי, על הגוף המוסדי לפעול לאיתור מקרים דומים שבהם אירע ליקוי דומה, וככל שנמצאו מקרים דומים – לבצע הפקת לקחים, לתקנם תוך פרק זמן סביר ולדווח אחת לשנה לממונה. תיקון זה עלול להרחיב את חשיפת הקבוצה להשלכות רוחביות בגין ליקויים כאמור ואף יכולבעתיד להתברר כבעל השלכה מהותית ואולם בשלב זה, לא ניתן להעריך את השלכתו.

החברות בקבוצה אינן יכולות לצפות מראש האם טענה של לקוח אשר הובאה לידיעת החברות, תוביל בסופו של דבר להגשת תובענה ייצוגית, או שתוביל להכרעה רוחבית או תהיה בעלת השלכות רוחביות זאת אף באותם מקרים בהם הלקוח מאיים לעשות כן, ובנוסף אין החברות בקבוצה יכולות להעריך מהי החשיפה הפוטנציאלית שעלולה להיווצר בגין טענות כאמור, ככל שאלו יתבררו וימצאו כמוצדקות על ידי רשות מוסמכת.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

ב. תביעות מהותיות ותביעות נגזרות

ב1. תובענות מהותיות קיימות או שהסתיימו שאינן במהלך העסקים הרגיל או חשיפה לתביעות כאמור

החברה התקשרה בין ינואר 2004 ועד יוני 2013 עם ההסתדרות המדיצינית הדסה (להלן: "הדסה") בהסכם שנתי מתחדש לביטוח אחריות מקצועית ברובד שני, המעניק כיסוי ביטוחי לתביעות בסכום העולה על סכום הביטוח העצמי, שניתן על ידי הדסה (להלן: "הרובד הראשון"). גבול האחריות שניתן על ידי החברה, במסגרת הרובד השני, השתנה במהלך שנות הביטוח, כאשר האחריות הביטוחית בתקופת הביטוח האחרונה, שתחילתה בחודש ינואר 2012 וסיומה בחודש יוני 2013, הייתה לתביעה שסכומה, עולה על כ-8.8 מיליוני ש"ח ועד לסכום של כ-18 מיליוני ש"ח למקרה וכ-36 מיליוני ש"ח לכל המבוטחים לאותה תקופת ביטוח (הסכומים האמורים צמודים למדד המחירים לצרכן מיום 1 בינואר 2012). בחודש פברואר 2014 הגישה הדסה לבית המשפט המחוזי בירושלים בקשה למתן צו הקפאת הליכים ולמינוי נאמן לצורך גיבוש תוכנית הבראה והסדר נושים בהתאם לסעיפים 350(ב)(1) ו-350(ד) לחוק החברות (להלן: "הבקשה"). אגב ההליכים שהתנהלו במסגרת הבקשה נשמעו טענות לפיהן, חברות הביטוח אשר ביטחו את הדסה בביטוח אחריות מקצועית, וביניהן החברה, אמורות לשאת בעלויות הכספיות שיכול ויושתו ברובד הראשון, מעבר לסכום הפיקדון הייעודי שהדסה הפקידה לצורך כך, וזאת במקרה בו הדסה לא תשלם את התביעות בעצמה. החברה הבהירה לנאמן כי עמדתה שונה וכי היא אחראית לרובד השני בלבד. בחודש מאי 2014, הוגשה לבית המשפט בקשה לאישור תוכנית הבראה, הכוללת סיוע חד פעמי של המדינה להדסה בסכום של 140 מיליוני ש"ח, וכן תמיכה שוטפת, אשר יחד אמורים להשלים את היעודה הצבורה בהדסה לגובה ההתחייבויות האקטואריות של הדסה בגין תביעות תלויות ברובד הראשון, לתקופה שעד ליום 31 בדצמבר 2013. למיטב ידיעת החברה, ביום 22 במאי 2014, אושרה תוכנית ההבראה על ידי בית המשפט ובוטלה הקפאת ההליכים.

ג. פרטים מסכמים בדבר חשיפה לתביעות

להלן פירוט של סכום התביעות הכולל בתובענות ייצוגיות, מהותיות ושאין מהותיות, אשר הגשתן כתביעה ייצוגית אושרה, בבקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות, בבקשות תלויות לאישור תביעות נגזרות ותביעות מהותיות אחרות, כפי שצויין על ידי התובעים בתביעתם (נומינלית) במסגרת כתיב הטענות שהוגשו כנגד חברות הקבוצה. יצויין כי במרבית המקרים מציינים התובעים כי הסכום הנתבע על ידם נקב כהערכה בלבד, וכי הסכום המדויק יתברר במדויק במסגרת ההליך המשפטי. עוד יצויין כי הסכום האמור אינו כולל תביעות שהתובע המייצג לא ציין את סכומן. כמו כן, מובהר כי הסכום הנתבע אינו מהווה בהכרח כימות של סכום החשיפה בפועל של החברה, אשר יכול להיות לבסוף נמוך יותר או גבוה יותר.²⁴

הסכום הנתבע במיליוני ש"ח	כמות התביעות	סוג התביעה
א. תובענות שאושרו כתובענות ייצוגיות		
2,588	6	1. ציין סכום המתייחס לחברה
225	1	2. התביעה הוגשה כנגד מספר גורמים ולא יוחס סכום ספציפי לחברה
-	1	3. לא ציין סכום התביעה ²⁵
107	1	4. ציין סכום שנתי (ובהתאם הסכום הכולל הינו תלוי תקופה) ²⁶
ב. בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות		
4,037	34	1. ציין סכום המתייחס לחברה
4,689	8	2. התביעה הוגשה כנגד מספר גורמים ולא יוחס סכום ספציפי לחברה ²⁷
-	11	3. לא ציין סכום התביעה/ ציין טווח אפשרי ²⁸

בנוסף למפורט בביאור 40(א) ו-40(ב) לעיל, החברה ו/או החברות המאוחדות הינן צד להליכים משפטיים נוספים, שאינם במהלך עסקים רגיל ושאנם תביעות מהותיות, שנקטו לקוחות, לקוחות בעבר, וכן צדדים שלישיים שונים, בסכום כולל של כ-59 מיליוני ש"ח. עילות התביעה כנגד החברה ו/או החברות המאוחדות במסגרת הליכים אלה רבות ושונות.

²⁴ עוד יצויין, כי הסכומים המפורטים אינם כוללים סכומים שנדרשו על ידי התובעים בגין גמול לתובע הייצוגי ושכר טרחה לבא כוח.

²⁵ במסגרת אחת מהבקשות התובע לא נקב בסכום תביעה ואולם העריך אותו במאות מיליוני ש"ח.

²⁶ "הסכום המצויין מתייחס להערכת התביעה בגין שנת נזק אחת בלבד". יצויין כי התביעה הוגשה בחודש מרס 2010, בגין תיקון חקיקה משנת 2008.

²⁷ כולל תביעה אחת בה כלל ביטוח הינה נתבעת פורמאלית ולא מתבקשים סעדים כנגדה.

²⁸ במסגרת בקשות אלו קיימות בקשות בהן, בקשה אחת לצירוף כנתבע פורמלי, בקשה אחת בה התובע לא נקב בסכום תביעה ואולם העריך אותו במיליוני ש"ח רבים, בקשה שניה שהוערכה במאות מיליונים, שתי בקשות שהוערכו בעשרות מיליוני ש"ח ובקשה שמסגרתה הסכום הנתבע מוערך בסך שבוין 6 ל-100 מיליוני ש"ח.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

ד. חשיפה בשל הוראות רגולטוריות וניירות עמדה

כמו כן ובאופן כללי, בנוסף לחשיפה הכללית הקיימת לגופים המוסדיים מקבוצת כלל החזקות, בגין תובענות עתידיות, כמפורט בביאור 40(א)(4)(2) לעיל, הרי שמעת לעת, לרבות בעקבות תלונות מבוטחים, ביקורות ובקשות לקבלת מידע, קיימת גם חשיפה בגין התראות בדבר כוונת הממונה להטיל על גופים אלו עיצומים כספיים ו/או הוראות הממונה בדבר תיקון ו/או השבה ו/או ביצוע פעולות מסוימות ביחס לפעולות שבוצעו על ידי גופים מוסדיים בקבוצה בעבר וזאת ביחס למבוטח או קבוצה של מבוטחים ו/או חשיפה בגין הכרעות רוחביות, במסגרתן יכולה הממונה אף להורות על ביצוע השבה ללקוחות או על סעדים אחרים בגין הליקויים אליהן מתייחסות ההתראות או ההכרעות ו/או ניירות עמדה המתפרסמים על ידי גופים מפקחים ואשר מעמדן ומידת השפעתן אינם ודאיים. כמו כן, הגופים המוסדיים מצויים מעת לעת בהליכי שימוע ו/או דיון עם הפיקוח על הביטוח ביחס להתראות ו/או הכרעות ולעיתים מופעלות כנגדם סמכויות אכיפה, במסגרתם מוטלים עיצומים כספיים.

הגופים המוסדיים בקבוצה, בוחנים את הצורך בביצוע הפרשות בדוחות הכספיים בקשר לתהליכים האמורים וזאת בהתבסס על חוות דעת יועציהם המשפטיים ו/או מצויים בהליכי לימוד של המשמעות של הליכים כאמור, וזאת בהתאם לצורך ולעניין. להלן פרטים בדבר עמדות או טיטות עמדות ממונה או הכרעות עקרוניות שיש להן או עשויה להיות להן השפעה על הקבוצה, כאמור:

1. בחודש אפריל 2016 פורסמה הכרעה עקרונית רוחבית בעניין אופן שיווק פוליסות תאונות אישיות (להלן: "ההכרעה"). ההכרעה התייחסה למבוטחים בפוליסות תאונות אישיות פרטיות לתקופה העולה על שנה, אשר הצטרפו לביטוח תאונות אישיות אצל מבטחים, לאחר שהייתה להם פוליסת ביטוח בריאות קודמת אצל אותו מבטח, וזאת החל מחודש ינואר 2014 ובהתאם לתנאים שנקבעו בהכרעה (להלן ובהתאמה: "הביטוח" ו"המבוטחים" או "המבוטח"). על פי ההכרעה היה על חברת הביטוח לערוך בחינה במסגרתה תבדוק את אופן שיווק הביטוח ובהתאם לתוצאותיה לפנות למבוטחים הרלבנטיים טלפונית ולקבל את הסכמתם המפורשת על מנת להמשיך להיות מבוטחים בביטוח האמור ולבטל את הכיסוי הביטוחי ולהשיב את דמי הביטוח ששולמו בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין במידה והמבוטח לא אישר זאת ("חובת וידוא הסכמה"). החברה ביצעה בדיקה כאמור והגישה את תוצאותיה לממונה שביקש אף הוא נתונים. בחודש נובמבר 2017 התקבלה בחברה הכרעה סופית בנושא (להלן: "ההכרעה"), אשר מיישמת ביחס לחברה חובת וידוא הסכמה וזאת ביחס לחלק מהמבוטחים שנמכר להם ביטוח תאונות אישיות (אף אם לא היה בידיהם מוצר בריאות קודם). על פי ההכרעה והמתווה שאושר בעקבותיה, נדרשת החברה ליצור קשר עם מבוטחים שצורפו לביטוח תאונות אישיות החל מיום 1 בינואר 2014 ועד לסוף שנת 2016 באמצעות מוקדי שיווק מסוימים שפורטו בה, ולודא כי אותם מבוטחים מודעים לקיומו של ביטוח תאונות אישיות. ככל שמבוטח יודיע כי אינו מודע לביטוח כאמור, על החברה לאפשר לו לבטל את הביטוח ולקבל החזר בגין הפרמיה ששילם ממועד הצירוף בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין.

בשלב זה החברה החלה ביישום המתווה, במקביל לדיונים המתקיימים מול הממונה בנוגע לאופן יישום המתווה, והיא אינה יכולה להעריך עדיין את מלוא השלכותיו והן תלויות בין היתר בהתנהגות המבוטחים ובמתכונת היישום בפועל.

2. החברה ניהלה דיונים מול הממונה בקשר עם טיטות הכרעה שעניינה, בהפקדות חד פעמיות של מבוטחים בפוליסות המבטיחות תשואה (להלן: "הפוליסות"). בהתאם לטיטה מחוייבת החברה לנקוט פעולות מסוימות ביחס למבוטחים שתשואת הפקדות החד פעמיות בפועל, שנשאו את תשואת תיק חוזי ביטוח תלוי תשואה, הייתה שווה או עלתה על התשואה המובטחת בפוליסות ופעולות מסוימות ביחס למבוטחים שתשואת הפקדות החד פעמיות בפועל הייתה נמוכה מהתשואה המובטחת. לפיכך, בשלב זה, לאור העובדה שלא ידוע מה יהיה נוסחה הסופי של ההכרעה, אם וככל שתתקבל, אין באפשרות החברה להעריך את השלכותיה ומידת השפעתה על החברה, אם וככל שתפורסם.

ה. בגין העלויות העשויות לנבוע מהתביעות והחשיפות המתוארות בביאור 40(א), (ב), (ג) ו-(ד) לעיל מבוצעות הפרשות בדוחותיהן הכספיים של החברות המאוחדות הרלוונטיות, רק אם יותר סביר מאשר לא (more likely than not) - דהיינו, ההסתברות עולה על 50%) שתיווצר חבות לתשלום הנובעת מאירועי עבר, ושסכום החבות ניתן לכימות או להערכה בטווח סביר. סכומי הפרשות שבוצעו מבוססים על הערכת מידת הסיכון בכל אחת מהתביעות נכון למועד הסמוך למועד פרסום דוח זה (למעט חלק מהתביעות שהוגשו במהלך שני הרבעונים האחרונים, אשר בשל השלב המקדמי של הטיפול בהן לא ניתן להעריך את סיכויי הצלחה בהן) לעניין זה יצויין כי אירועים המתרחשים במהלך ההתדיינות המשפטית עשויים לחייב ביצוע של הערכה מחודשת של סיכון זה. ככל שלחברה זכות לשיפוי מצד שלישי, החברה מכירה בזכות זו, אם וודאי למעשה (Virtually Certain) שהשיפוי יתקבל אם החברה תסלק את המחויבות.

הערכות החברה והחברות המאוחדות בדבר הערכת הסיכון בתביעות המתנהלות מתבססות על חוות דעת יועציהן המשפטיים ו/או על האומדן של החברות הרלוונטיות לרבות בדבר הסכומים של הסדרי הפשרה, שהנהלות החברה והחברות המאוחדות צופות, שיותר סביר מאשר לא, שישולמו על ידן.

ביאור 40: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

ה. (המשך)

יודגש כי בחוות דעת עורכי הדין ביחס למרבית הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות שבהן לא בוצעה הפרשה, מתייחסת ההערכה של עורך הדין לסיכויי הבקשה לאישור התביעה כייצוגית ואינה מתייחסת לסיכויי התביעה לגופה, אם תאושר כייצוגית. זאת, בין היתר, מהסיבה שהיקפו ותוכנו של הדיון בתביעה לגופה, לאחר שתאושר כתובענה ייצוגית יושפע מהחלטת בית המשפט בדבר אישור הבקשה להכיר בתביעה כתובענה ייצוגית, אשר מתייחסת בדרך כלל, לעילות התביעה שאושרו ולכאלה שלא אושרו, לסעדים שאושרו ולכאלה שלא אושרו ועוד כיוצ"ב.

לא ניתן בשלב ראשוני זה להעריך את סיכויי הבקשות לאישור התובענות כייצוגיות המפורטות בביאור 40(א)(26), 40(א)(27), 40(א)(28) ו- 40(א)(29) לעיל ולפיכך לא נכללה בדוחות הכספיים הפרשה בגין בקשות אלו.

ההפרשה הנכללת בדוחות הכספיים, ליום 31 בדצמבר 2018 בגין כלל התביעות המשפטיות והחשיפות האמורות בביאור 40(א), 40(ב), 40(ג) ו-40(ד) לעיל הינה בסך של כ- 148 מיליוני ש"ח.

ביאור 41: אירועים נוספים בתקופת הדוח ולאחריה

א. אומדנים אקטואריים

1. סביבת הריבית הנמוכה והשפעתה על שיעורי ההיוון בביטוח חיים במהלך תקופת הדוח, חלה עליה בעקום ריבית חסרת הסיכון ובשיעור התשואה המוערכת בתיק הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות הביטוח. לפרטים נוספים ראה ביאורים 37(ה)(ה)1(ד)1).
2. שינוי אומדנים בחישוב תביעות תלויות בביטוח כללי ראה ביאור 37(ה)(ה)1(ב)2) לפרטים בדבר עדכון ההפרשה לאור המלצות ועדת וינוגרד בהתאם לאומדן, החברה.
3. שינוי בהנחות שאינן ריבית בחישוב נאותות עתודות סיעוד ראה באור 37(ה)(ה)1(ד)5) לעדכון שינוי במחקרי ביטולים על התחייבויות בגין תביעות מתמשכות בתשלום סיעוד.

ב. מינוי מנכ"ל בקבוצה

- בהמשך להודעתו מיום 7 במרס 2018 של מר איזי כהן, מנכ"ל החברה וכלל ביטוח דאז, על כוונתו לסיים את כהונתו כמנכ"ל החברה וכלל ביטוח במהלך חודש יוני 2018, מינה הדירקטוריון ביום 11 במרס 2018 ועדה לאיתור והמלצה על מנכ"ל חדש לחברה, בראשות יו"ר הדירקטוריון דני נוה, בה חברים דירקטורים בחברה ובכלל ביטוח ("ועדת האיתור"). ועדת האיתור פעלה לאיתור ומיון מועמדים לתפקיד מנכ"ל החברה.
- ביום 17 ביוני 2018 אישרו דירקטוריון החברה וכלל ביטוח את מינויו של מר יורם נוה כמנכ"ל החברה וכלל ביטוח, החל מיום 1 ביולי 2018, אז הסתיימה כהונתו של מר איזי כהן כמנכ"ל החברה, אשר המשיך לתקופת חפיפה עד ליום 31 באוגוסט 2018. לפרטים נוספים אודות תנאי העסקה של מר יורם נוה ראה ביאור 38(ב)6).

ג. שינוי מבנה אירגוני בקבוצה

- ביום 26 ביולי 2018 החליט דירקטוריון החברה לבצע שינוי מבנה ארגוני בקבוצת כלל החל מיום 1 בספטמבר 2018, במסגרתו מוזגו חטיבות ביטוח חיים ופנסיה וגמל לחטיבת חיסכון ארוך טווח. הוקמה חטיבה חדשה, חטיבת לקוחות והפצה אשר מיזגה את מערך הלקוחות עם מערך העסקים. הוקם מערך חדש, מערך שירות ותפעול ותבטול חטיבת המטה ואגפי המטה יוכפפו ישירות למנכ"ל.

ד. סיום ההתקשרות עם קופת חולים מכבי ולאומית

- במהלך שנת 2018 פרסמו קופות החולים מכבי, לאומית וכללית מכרזים חדשים לבחירת מבטח לביטוח סיעודי קבוצתי של חברי הקופה, במתכונת התקשרות שונה מהמתכונת בהתקשרות הקיימת של כלל ביטוח עם מכבי ולאומית (באופן שהמבטח הזוכה ישא ב- 20% בלבד מהסיכון הביטוחי וקרן המבוטחים תישא ביתרתו). בהתאם להודעת הקופות, הצעתה של כלל ביטוח למתן שירותי ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי הקופה לא זכתה במכרז. לכלל ביטוח אחריות ביטוחית לכיסוי תביעות של מבוטחים שבטוחו אצלה במסגרת הביטוחים האמורים וזאת בגין מקרי ביטוח שאירעו לראשונה בתקופת תוקפו של הביטוח הקבוצתי בכלל ביטוח (עד לחודש דצמבר 2018 ביחס למבוטחי מכבי ועד לחודש מרס 2019 למבוטחי כללית), וזאת אף ביחס לתביעות המוגשות לאחר תום תקופת הביטוח ובכפוף להתיישנות על פי דין.

ה. התפתחויות בשווקים לאחר תאריך הדוח

- בתקופה שלאחר מועד הדוח ועד סמוך לפרסומו, חלו עלויות בשווקי ההון שהביאו, בין היתר נכון לסוף חודש פברואר 2019, לסגירת ההתחייבות למבוטחים בגביית דמי ניהול משתנים בדמי ניהול משתנים וגביית דמי ניהול משתנים בסך של כ-136 מיליוני ש"ח.

- כמו כן חלה ירידה בעקום הריבית חסרת הסיכון. בהמשך לאמור בביאור 37(ה)(ה)1) ו-2) בדוחות הכספיים, ירידה בשיעור הריבית עשויה לגרום לגידול בהתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה לרבות שינוי פקטור K, בהתחייבויות לגמלאות בתשלום בביטוח חיים וכן כחלק מבדיקת נאותות העתודה (LAT), בהתחייבויות הביטוח בביטוח כללי בענפי חובה, חבויות ותאונות אישיות.

- בשלב זה, לא ניתן להעריך את ההשלכות של הירידה בעקום הריבית חסרת סיכון בתקופה זו על התוצאות הכספיות לרבעון הראשון לשנת 2019, וזאת בין היתר, לנוכח אי הודאות ביחס להשפעת ההתפתחויות האמורות על הערכת ההתחייבויות הביטוחיות של כלל ביטוח, בהתייחס להשפעת הירידה בעקום הריבית על שווי ההון של נכסי חוב ובהתייחס להמשך ההתפתחויות בשווקים הפיננסיים עד לסוף הרבעון הראשון לשנת 2019, ואין באמור כדי להוות כל הערכה לגבי תוצאותיה הכספיות הצפויות של החברה לשנת 2019.

- לפרטים בדבר מבחני רגישות הנוגעים לסיכונים שוק ראה ביאור 37 בדבר ניהול סיכונים בדוחות הכספיים.

ביאור 42: חכירות

א חכירות בהן הקבוצה היא החוכרת

הקבוצה קשורה בהסכם חכירה תפעולי של נדל"ן, אשר משמש כמשרדי הקבוצה. חכירה זו לא ניתנת לביטול והינה עד לשנת 2030, עם אופציה להארכת תקופת חכירה ב-8 שנים נוספות.

לחברות הקבוצה הסכמי התקשרות לחכירה תפעולית שלא ניתנת לביטול של צי הרכב שלהן, לתקופה ממוצעת של כ-3 שנים.

לתום תקופת הדיווח, דמי החכירה המינימאליים העתידיים להיות משולמים בגין חוזי חכירה תפעולית שאינם ניתנים לביטול הינם כדלקמן*:

2017	2018	באלפי ש"ח
46,176	46,609	עד שנה
101,238	125,102	משנה ועד חמש שנים
215,282	208,035	מעל חמש שנים
362,696	379,746	סך הכל

להלן תשלומי חכירה והכנסות בגין חכירת משנה שנזקפו לדוח רווח והפסד*):

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	
43,762	47,963	58,102	תשלומי חכירה מינימאליים שהוכרו כהוצאה
(6,252)	(6,429)	(3,741)	הכנסות בגין חכירת משנה
37,510	41,534	54,361	סך הכל

(* לעניין חוזה מכביד, ראה ביאור 35).

ב. חכירות בהן הקבוצה היא המחכירה

הקבוצה מחכירה מספר מבנים מסחריים ובנייני משרדים (נכסי נדל"ן להשקעה) לגופים חיצוניים. הסכמי החכירה הם לתקופות שונות (עד כ-38 שנים), שאינן ניתנות לביטול בהתחשב באופציות של החוכרים לחידוש החוזים בתום התקופה.

להלן דמי החכירה המינימאליים העתידיים להתקבל בגין חוזי חכירה לרבות בגין תקופות האופציה אשר במועד ההתקשרויות סביר שתמומשנה:

2017	2018	באלפי ש"ח
247,994	272,493	עד שנה
874,225	944,668	משנה ועד חמש שנים
1,944,774	2,085,774	מעל חמש שנים
3,066,994	3,302,935	סך הכל
725,340	719,680	מתוכם דמי חכירה מינימאליים העתידיים להתקבל והמתייחסים לנכסים בהם החברה הינה חוכר בחכירה מימונית

לפרטים נוספים בדבר הסכמי החכרת נדל"ן להשקעה, ראה ביאור 10.

כלל חברה לביטוח בע"מ

נספח א

תמצית נתונים המתייחסים
בדוחות הכספיים הנפרדים
של החברה ("סולו")

נספח ב

פירוט השקעות פיננסיות אחרות

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח

סומך חייקין
מגדל המילניום KPMG
רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
תל אביב 6100601
03 684 8000

קוסט פורר גבאי את קסירר
רח' מנחם בגין 144א'
תל-אביב, 6492102
טל. 972 3 623 2525+
פקס 972 3 562 2555+
ey.com

לכבוד
בעלי המניות של כלל חברה לביטוח בע"מ

א.ג.נ.

הנדון: דוח מיוחד של רואי החשבון המבקרים על מידע כספי נפרד לפי דרישת הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981

ביקרנו את המידע הכספי הנפרד, המובא לפי דרישת הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה") לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 ולכל אחת משלוש השנים שהאחרונה שבהן הסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018 ואשר נכלל בנספח א' לדוחות הכספיים של החברה. המידע הכספי הנפרד הינו באחריות הדירקטוריון והנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על המידע הכספי הנפרד בהתבסס על ביקורתנו.

לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני אשר ההשקעה בהן הינה כ-65 מיליוני ש"ח וכ-63 מיליוני ש"ח לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 בהתאמה, וחלקה של החברה ברווחיהן הינו כ-1,865 אלפי ש"ח, כ-4,659 אלפי ש"ח וכ-170 אלפי ש"ח לכל אחת משלוש השנים שהאחרונה שבהן הסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018. הדוחות הכספיים של אותן חברות בוקרו על ידי רואי חשבון אחרים שדוחותיהם הומצאו לנו וחוות דעתנו, ככל שהיא מתייחסת לסכומים שנכללו בגין אותן חברות, מבוססת על דוחות רואי החשבון האחרים.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין במידע הכספי הנפרד הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובפרטים הכלולים במידע הכספי הנפרד. ביקורת כוללת גם בחינה של הכללים החשבונאיים שישומו בעריכת המידע הכספי הנפרד ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון והנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה של המידע הכספי הנפרד. אנו סבורים שביקורתנו ודוחות רואי החשבון האחרים מספקים בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו ועל הדוחות של רואי חשבון אחרים, המידע הכספי הנפרד ערוך, מכל הבחינות המהותיות, בהתאם לדרישות שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בחוזר ביטוח 4-1-2010, על עדכוניו.

סומך חייקין
רואי חשבון

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון
מבקרים משותפים

תל-אביב,
26 במרס 2019

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

להלן נתונים כספיים תמציתיים על בסיס הדוחות הכספיים הנפרדים של החברה (להלן: "דוחות הסולו"), הערוכים לפי תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS), למעט העניינים הבאים:

המדיניות החשבונאית שפורטה בביאור 3, בדבר עיקרי המדיניות החשבונאית, יושמה בהכנת דוחות הסולו, למעט המפורט להלן:

- א. מדידת ההשקעות בחברות מוחזקות על בסיס אקוויטי.
- ב. זכויות במקרקעין כוללות גם זכויות במקרקעין המוחזקות באמצעות חברה מוחזקת שהחזקת זכויות אלה הוא עיסוקה היחיד.

דוחות על המצב הכספי

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	באלפי ש"ח
נכסים		
993,298	928,775	נכסים בלתי מוחשיים
1,639,159	1,672,795	הוצאות רכישה נדחות
211,634	206,361	רכוש קבוע
1,274,155	1,157,536	השקעות בחברות מוחזקות
2,869,967	3,000,340	נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
1,212,109	1,266,895	נדל"ן להשקעה - אחר
2,759,029	2,947,400	נכסי ביטוח משנה
158,806	233,372	נכסי מיסים שוטפים
488,885	1,216,106	חייבים ויתרות חובה
879,064	860,591	פרמיות לגבייה
56,248,125	58,185,233	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות:		
5,199,073	4,921,422	נכסי חוב סחירים
19,524,342	19,647,962	נכסי חוב שאינם סחירים
1,367,797	1,416,905	מניות
2,613,883	2,789,189	אחרות
28,705,095	28,775,478	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
4,512,282	3,648,899	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
1,143,959	989,001	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
103,095,567	105,088,782	סך הכל נכסים
64,310,320	66,121,248	סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

דוחות כספיים

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על המצב הכספי (המשך)

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
הון		
146,094	146,094	הון מניות
671,325	671,325	פרמיה על מניות
525,397	462,540	קרנות הון
3,526,952	3,425,221	עודפים
4,869,768	4,705,180	סך הכל הון המיוחס לבעלי המניות של החברה
התחייבויות		
27,771,864	28,227,660	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
63,359,183	65,378,407	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
503,710	395,794	התחייבויות מיסים נדחים
47,841	51,230	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
3,130,147	2,786,812	זכאים ויתרות זכות
3,413,054	3,543,699	התחייבות פיננסיות
98,225,799	100,383,602	סך הכל התחייבויות
103,095,567	105,088,782	סך הכל הון והתחייבויות

26 במרס 2019				
טל כהן	ערן צ'רנינסקי	יורם נווה	דני נוה	תאריך אישור הדוחות הכספיים
סמנכ"ל בכיר	משנה למנכ"ל	מנהל כללי	יו"ר דירקטוריון	
מנהל אגף חשבונאות ראשית	מנהל חטיבת פיננסית			

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2016	2017	2018	באלפי ש"ח
9,004,580	9,620,369	10,167,136	פרמיות שהורווחו ברוטו
989,450	1,135,783	1,325,785	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
8,015,130	8,484,586	8,841,351	פרמיות שהורווחו בשייר
2,485,285	6,091,478	1,070,957	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
643,752	907,067	575,565	הכנסות מדמי ניהול
159,526	190,034	221,762	הכנסות מעמלות
-	308	-	הכנסות אחרות
11,303,693	15,673,473	10,709,635	סך הכל הכנסות
9,520,436	13,853,362	9,174,949	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(633,998)	(1,090,295)	(1,093,005)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי התחייבויות בגין חוזי ביטוח
8,886,438	12,763,067	8,081,944	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
1,655,009	1,786,235	1,854,740	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
593,906	631,711	669,137	הוצאות הנהלה וכלליות
29,434	121,629	114,824	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
5,156	22,420	8,051	הוצאות אחרות
159,984	137,516	155,732	הוצאות מימון
11,329,927	15,462,578	10,884,428	סך הכל הוצאות
74,463	40,198	(25,157)	חלק בתוצאות חברות מוחזקות, נטו
48,229	251,093	(199,950)	רווח (הפסד) לפני מיסים על ההכנסה
(37,928)	61,882	(93,563)	מיסים על הכנסה
86,157	189,211	(106,387)	רווח (הפסד) לתקופה

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות
הון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על הרווח הכולל

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	באלפי ש"ח
86,157	189,211	(106,387)	רווח לתקופה
רווח כולל אחר:			
פריטי רווח כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועברו או יועברו לרווח והפסד:			
(22,006)	(31,982)	28,640	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילות חוץ שנזקפו לקרנות הון
(553)	-	92	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד
196,159	510,820	123,113	שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה, שנזקף לקרנות הון
(232,535)	(244,040)	(283,938)	שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה, שהועבר לדוח רווח והפסד
73,142	14,173	40,873	הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה, שהועברו לדוח רווח והפסד
(140)	5,888	(6,075)	חלק הקבוצה ברווח (הפסד) כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני שהועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
(9,844)	88,890	(34,438)	מיסים בגין מרכיבים אחרים של רווח (הפסד) כולל שהועברו או יועברו לרווח והפסד
23,911	165,969	(62,857)	רווח כולל אחר לתקופה שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד:			
2,428	2,337	4,884	רווחים אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת
(189)	(402)	1,431	חלק הקבוצה ברווח (הפסד) כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני, נטו ממס
779	807	1,659	מיסים (הטבת מס) בגין מרכיבים אחרים של רווח (הפסד) כולל
1,460	1,128	4,656	רווח כולל אחר לתקופה שלא יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
111,528	356,308	(164,588)	סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על השינויים בהון העצמי

מיוחס לבעלי המניות של החברה

סך הכל	יתרת עודפים	קרן הון	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן תרגום	פרמיה על מניות	הון מניות	באלפי ש"ח
4,869,768	3,526,952	29,514	520,312	(24,429)	671,325	146,094	יתרה ליום 1 בינואר 2018
(106,387)	(106,387)	-	-	-	-	-	רווח לתקופה
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:							
28,640	-	-	-	28,640	-	-	הפרשי תרגום מטבע חוץ שנזקפו לקרנות הון
92	-	-	-	92	-	-	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד
117,008	-	-	117,008	-	-	-	שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקפו לקרנות הון
(287,216)	-	-	(287,216)	-	-	-	שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
41,023	-	-	41,023	-	-	-	הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
6,750	6,750	-	-	-	-	-	רווחים (הפסדים) אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת
35,502	(2,094)	-	44,170	(6,574)	-	-	מיסים בגין מרכיבים אחרים של רווח כולל
(58,201)	4,656	-	(85,015)	22,158	-	-	רווח כולל אחר לתקופה, נטו ממו
(164,588)	(101,731)	-	(85,015)	22,158	-	-	סך הכל רווח כולל לתקופה
4,705,180	3,425,221	29,514	435,297	(2,271)	671,325	146,094	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

דוחות כספיים

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על השינויים בהון העצמי (המשך)

מיוחס לבעלי המניות של החברה						
באלפי ש"ח	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן תרגום	קרן זמינים למכירה	קרן הון בגין נכסים	סך הכל
יתרה ליום 1 בינואר 2017	146,094	671,325	384	329,530	29,514	4,513,460
רווח לתקופה	-	-	-	-	-	189,211
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:						
פרשי תרגום מטבע חוץ שנזקפו לקרנות הון שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקפו לקרנות הון שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד רווחים (הפסדים) אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת מיסים בגין מרכיבים אחרים של רווח כולל						
רווח כולל אחר לתקופה, נטו ממס	-	-	(31,982)	-	-	(31,982)
	-	-	-	520,622	-	520,622
	-	-	-	(244,974)	-	(244,974)
	-	-	-	14,250	-	14,250
	-	-	-	-	1,865	1,865
	-	-	7,169	(99,116)	-	(92,684)
רווח כולל אחר לתקופה, נטו ממס	-	-	(24,813)	190,782	-	167,097
סך הכל רווח כולל לתקופה	-	-	(24,813)	190,782	-	356,308
יתרה ליום 31 בדצמבר 2017	146,094	671,325	(24,429)	520,312	29,514	4,869,768

נספח א : תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב רישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על השינויים בהון העצמי (המשך)

מיוחס לבעלי המניות של החברה						
קרן הון בגין						
סך הכל	יתרת עודפים	קרן הון	נכסים זמינים למכירה	קרן תרגום	פרמיה על מניות	הון מניות
4,401,932	3,248,996	29,514	289,770	16,233	671,325	146,094
86,157	86,157	-	-	-	-	-
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:						
(22,006)	-	-	-	(22,006)	-	-
(553)	-	-	-	(553)	-	-
197,175	-	-	197,175	-	-	-
(234,361)	-	-	(234,361)	-	-	-
73,713	-	-	73,713	-	-	-
2,172	2,172	-	-	-	-	-
9,231	(712)	-	3,233	6,710	-	-
פרשי תרגום מטבע חוץ שנזקפו לקרנות הון						
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד						
שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרנות הון						
שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד						
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד						
רווחים (הפסדים) אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת						
מיסים בגין מרכיבים אחרים של רווח כולל						
25,371	1,460	-	39,760	(15,849)	-	-
111,528	87,617	-	39,760	(15,849)	-	-
4,513,460	3,336,613	29,514	329,530	384	671,325	146,094

רווח כולל אחר לתקופה, נטו ממס

סך הכל רווח כולל לתקופה

יתרה ליום 31 בדצמבר 2016

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

מגזרי פעילות

א. דיווח על מגזרי הפעילות (המשך)

	כללי			בריאות			חיסכון ארוך טווח			באלפי ש"ח
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	
פרמיות שהורווחו ברוטו	2,207,558	2,169,350	2,215,060	1,798,776	1,917,218	2,106,995	4,998,993	5,534,579	5,845,913	
פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה	608,648	705,478	889,560	212,416	262,060	300,418	168,386	168,245	135,807	
פרמיות שהורווחו בשייר	1,598,910	1,463,872	1,325,500	1,586,360	1,655,158	1,806,577	4,830,607	5,366,334	5,710,106	
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	137,730	116,999	126,130	101,165	359,955	11,461	2,134,685	5,421,010	802,508	
הכנסות מדמי ניהול	-	-	-	-	-	-	643,752	907,067	575,565	
הכנסות מעמלות	117,036	154,631	184,789	4,461	(7,647)	8,760	38,029	43,050	28,213	
הכנסות אחרות	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
סך הכל הכנסות	1,853,676	1,735,502	1,636,419	1,691,986	2,007,466	1,826,798	7,647,073	11,737,461	7,116,392	
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	1,563,812	1,848,590	1,538,367	1,227,856	1,654,538	1,822,451	6,729,656	10,351,365	5,815,721	
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(334,877)	(689,876)	(539,998)	(189,484)	(293,904)	(471,418)	(109,637)	(106,515)	(81,589)	
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	1,228,935	1,158,714	998,369	1,038,372	1,360,634	1,351,033	6,620,019	10,244,850	5,734,132	
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	579,150	575,165	562,782	395,825	449,263	520,420	680,034	761,807	771,538	
הוצאות הנהלה וכלליות	51,784	42,825	55,248	56,071	66,646	73,487	431,461	436,792	458,286	
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	1,249	-	-	-	-	-	27,185	118,593	114,824	
הוצאות אחרות	-	-	-	-	-	-	5,384	19,491	8,022	
הוצאות מימון	653	(4,055)	8,145	5,263	6,147	12,318	3,819	10,382	2,321	
סך הכל הוצאות	1,861,771	1,772,649	1,624,544	1,495,531	1,882,690	1,957,258	7,767,902	11,591,915	7,089,123	
חלק בתוצאות חברות מוחזקות, נטו	12,721	34,192	11,977	6,163	4,331	(5,039)	30,436	(160)	(29,356)	
רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה	4,626	(2,955)	23,852	202,618	129,107	(135,499)	(90,393)	145,386	(2,087)	
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על הכנסה	(29,241)	45,547	7,081	13,473	54,640	(29,613)	19,078	34,247	33,445	
סך הכל הרווח (הפסד) הכולל לפני מיסים על הכנסה	(24,615)	42,592	30,933	216,091	183,747	(165,112)	(71,315)	179,633	31,358	

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

מגזרי פעילות (המשך)

א. דיווח על מגזרי הפעילות (המשך)

סך הכל			התאמות וקיצוזים			לא מוקצה למגזרים			א. דיווח על מגזרי הפעילות (המשך)
2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	באלפי ש"ח
9,004,580	9,620,369	10,167,136	(747)	(778)	(832)	-	-	-	פרמיות שהורווחו ברוטו
989,450	1,135,783	1,325,785	-	-	-	-	-	-	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
8,015,130	8,484,586	8,841,351	(747)	(778)	(832)	-	-	-	פרמיות בשייר
2,485,285	6,091,478	1,070,957	-	-	-	111,705	193,514	130,858	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
643,752	907,067	575,565	-	-	-	-	-	-	הכנסות מדמי ניהול
159,526	190,034	221,762	-	-	-	-	-	-	הכנסות מעמלות
-	308	-	-	-	-	-	308	-	הכנסות אחרות
11,303,693	15,673,473	10,709,635	(747)	(778)	(832)	111,705	193,822	130,858	סך הכל הכנסות
9,520,436	13,853,362	9,174,949	(888)	(1,131)	(1,590)	-	-	-	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
(633,998)	(1,090,295)	(1,093,005)	-	-	-	-	-	-	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
8,886,438	12,763,067	8,081,944	(888)	(1,131)	(1,590)	-	-	-	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
1,655,009	1,786,235	1,854,740	-	-	-	-	-	-	הוצאות הנהלה וכלליות
593,906	631,711	669,137	785	224	1,038	53,805	85,224	81,078	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
29,434	121,629	114,824	-	-	-	1,000	3,036	-	הוצאות אחרות
5,156	22,420	8,051	-	-	-	(228)	2,929	29	הוצאות מימון
159,984	137,516	155,732	(1)	-	-	150,250	125,042	132,948	סך הכל הוצאות
11,329,927	15,462,578	10,884,428	(104)	(907)	(552)	204,827	216,231	214,055	חלק בתוצאות חברות מוחזקות, נטו
74,463	40,198	(25,157)	-	-	-	25,143	1,835	(2,739)	רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה
48,229	251,093	(199,950)	(643)	129	(280)	(67,979)	(20,574)	(85,936)	רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על הכנסה
16,306	256,794	(90,980)	-	-	-	12,996	122,360	(101,893)	סך הכל רווח (הפסד) הכולל לפני מיסים על הכנסה
64,535	507,887	(290,930)	(643)	129	(280)	(54,983)	101,786	(187,829)	

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי – סולו

סך הכל ביטוח כללי			ענפי חבויות אחרים ⁽²⁾			ענפי רכוש ואחרים ⁽¹⁾			רכב רכוש			רכב חובה			באלפי ש"ח
2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	באלפי ש"ח
2,125,653	2,188,779	2,241,585	310,259	323,847	333,907	742,580	665,546	727,652	634,508	726,840	713,301	438,306	472,546	466,725	פרמיות ברוטו
592,915	806,826	957,785	97,292	112,356	119,565	477,295	471,783	554,786	2,756	2,416	1,952	15,572	220,271	281,482	פרמיות ביטוח משנה
1,532,738	1,381,953	1,283,800	212,967	211,491	214,342	265,285	193,763	172,866	631,752	724,424	711,349	422,734	252,275	185,243	פרמיות בשייר
66,172	81,919	41,700	4,299	5,201	(2,850)	69,477	29,397	12,128	(7,631)	(33,245)	7,152	27	80,566	25,270	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
1,598,910	1,463,872	1,325,500	217,266	216,692	211,492	334,762	223,160	184,994	624,121	691,179	718,501	422,761	332,841	210,513	פרמיות שהורווחו בשייר
137,730	116,999	126,130	42,827	38,259	43,132	14,204	11,434	10,486	10,901	11,250	13,804	69,798	56,056	58,708	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
117,036	154,631	184,789	13,254	12,245	12,852	103,756	112,590	116,146	26	6	-	-	29,790	55,791	הכנסות מעמלות
1,853,676	1,735,502	1,636,419	273,347	267,196	267,476	452,722	347,184	311,626	635,048	702,435	732,305	492,559	418,687	325,012	סך הכל הכנסות
1,563,812	1,848,590	1,538,367	426,299	355,811	342,604	346,834	482,028	311,000	437,796	487,288	462,293	352,883	523,463	422,470	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו
(334,877)	(689,876)	(539,998)	(191,478)	(155,807)	(91,090)	(110,367)	(366,283)	(226,436)	582	(94)	236	(33,614)	(167,692)	(222,708)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
1,228,935	1,158,714	998,369	234,821	200,004	251,514	236,467	115,745	84,564	438,378	487,194	462,529	319,269	355,771	199,762	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
579,150	575,165	562,782	98,896	99,771	96,960	241,248	213,277	207,064	163,595	181,150	182,935	75,411	80,967	75,823	הוצאות הנלה וכלליות
51,784	42,825	55,248	6,946	5,570	7,471	20,818	16,631	20,424	14,207	12,498	16,535	9,813	8,126	10,818	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
1,249	-	-	143	-	-	464	-	-	642	-	-	-	-	-	הכנסות מימון
653	(4,055)	8,145	174	(629)	394	728	(3,635)	3,175	(249)	(210)	1,013	-	419	3,563	סך הכל הוצאות
1,861,771	1,772,649	1,624,544	340,980	304,716	356,339	499,725	342,018	315,227	616,573	680,632	663,012	404,493	445,283	289,966	חלק ברווחי חברות מוחזקות, נטו המטופלות לפי שיטת השווי המאזני (נטו ממס)
12,721	34,192	11,977	-	5,068	(2,932)	12,721	20,097	20,129	-	1,425	(824)	-	7,602	(4,396)	רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה
4,626	(2,955)	23,852	(67,633)	(32,452)	(91,795)	(34,282)	25,263	16,528	18,475	23,228	68,469	88,066	(18,994)	30,650	רווח כולל אחר לפני מיסים על הכנסה
(29,241)	45,547	7,081	(9,031)	13,786	3,422	(3,130)	7,277	(2,399)	(2,350)	4,219	1,476	(14,730)	20,265	4,582	מיסים על הכנסה
(24,615)	42,592	30,933	(76,664)	(18,666)	(88,373)	(37,412)	32,540	14,129	16,125	27,447	69,945	73,336	1,271	35,232	סך הכל רווח (הפסד) הכולל לפני התחייבויות בגין חוזי ביטוח ליום 31 בדצמבר
6,391,447	6,440,092	6,043,569	2,490,718	2,538,361	2,328,034	1,037,179	1,039,333	936,041	483,164	517,043	495,220	2,380,386	2,345,355	2,284,274	ברוטו
1,584,594	2,068,465	2,073,938	974,912	1,085,830	877,243	489,129	625,467	620,069	894	683	684	119,659	356,485	575,942	משנה
4,806,853	4,371,627	3,969,631	1,515,806	1,452,531	1,450,791	548,050	413,866	315,972	482,270	516,360	494,536	2,260,727	1,988,870	1,708,332	שייר

1. ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות ענפי ביטוח רכוש עסקיים ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 77% מסך הפרמיות בענפים אלו (בשנת 2017 74% ובשנת 2016 73%).
 2. ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות ענפי ביטוח חבות צד שלישי וחבות מעבידים אשר הפעילות בגינם מהווה 66% מסך הפרמיות בענפים אלו. (בשנת 2017 66% ובשנת 2016 68%).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות

א. נכסי חוב סחירים - הרכב

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
		אגרות חוב ממשלתיות
3,104,820	2,950,953	זמינות למכירה
		נכסי חוב אחרים
		שאינם ניתנים להמרה
		מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד
108,226	128,088	שיועדו בעת ההכרה לראשונה
1,986,027	1,842,381	זמינים למכירה
2,094,253	1,970,469	סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה
5,199,073	4,921,422	סך הכל נכסי חוב סחירים
-	17,148	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ב. נכסי חוב שאינם סחירים - הרכב

ליום 31 בדצמבר 2017				ליום 31 בדצמבר 2018				
שווי הוגן ⁽¹⁾		סך הכל		שווי הוגן ⁽¹⁾		סך הכל		
רמה 3	רמה 2	רמה 3	רמה 2	רמה 3	רמה 2	רמה 3	רמה 2	
20,794,148	-	20,794,148	13,698,819	19,489,873	-	19,489,873	13,681,106	באלפי ש"ח
20,794,148	-	20,794,148	13,698,819	19,489,873	-	19,489,873	13,681,106	אגרות חוב ממשלתיות מטופלות כהלוואות וחיובים אג"ח מיועדות
								סך הכל אגרות חוב ממשלתיות
								נכסי חוב אחרים
								שאינם ניתנים להמרה
								מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:
-	5,292	5,292	5,292	-	3,411	3,411	3,411	שיועדו בעת ההכרה לראשונה
570,775	5,267,778	5,838,553	5,144,422	787,267	4,983,722	5,770,989	5,342,657	מוצגים כהלוואות וחיובים למעט פיקדונות בבנקים ⁽²⁾
-	781,212	781,212	675,809	-	692,174	692,174	620,788	פיקדונות בבנקים
570,775	6,054,282	6,625,057	5,825,523	787,267	5,679,307	6,466,574	5,966,856	סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה
21,364,923	6,054,282	27,419,205	19,524,342	20,277,140	5,679,307	25,956,447	19,647,962	סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים
			85,902				68,325	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

(1) בהמשך לביאור 3(ד)1(ד) בבדיקת נאותות ההתחייבויות (LAT) החברה מתחשבת בעודף שווי הוגן על הערך בספרים של נכסי חוב לא סחירים.
 (2) בהמשך לביאור 2(ה)3(ה) החברה משתמשת בטכניקות הערכה שהן מתאימות לנסיבות ושקיימים עבורם מספיק נתונים הניתנים להשגה כדי למדוד שווי הוגן.

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ב. נכסי חוב שאינם סחירים – הרכב (המשך)

שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן עבור נכסי חוב שאינם סחירים לפי דירוג

שיעור הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים - בארץ, לפי דירוג מקומי ⁽¹⁾

ליום 31 בדצמבר		באחוזים
2017	2018	
0.32	1.12	AA ומעלה
2.08	3.47	BBB עד A
3.33	6.22	לא מדורג

שיעור הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים - בחו"ל, לפי דירוג בינלאומי ⁽²⁾

ליום 31 בדצמבר		באחוזים
2017	2018	
5.06	6.60	לא מדורג

- (1) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני חברת מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.
- (2) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

ג. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

ליום 31 בדצמבר		ריבית אפקטיבית באחוזים נכסי חוב סחירים
2017	2018	
0.39	0.99	צמוד למדד המחירים לצרכן
1.89	2.51	שקלי
4.98	5.51	צמוד מט"ח
נכסי חוב שאינם סחירים		
4.67	4.74	צמוד למדד המחירים לצרכן
1.73	2.33	שקלי
4.39	5.94	צמוד מט"ח

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ד. מניות

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
		סחירות
1,114,256	1,125,663	זמינות למכירה
253,541	291,242	שאינן סחירות
1,367,797	1,416,905	זמינות למכירה
		סך הכל מניות
144,854	148,232	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר) (* ראה ביאור 14(ו)).

ה. השקעות פיננסיות אחרות

ליום 31 בדצמבר		באלפי ש"ח
2017	2018	
		סחירות
		מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
139,636	87,682	שיועדו בעת ההכרה לראשונה
1,144,838	1,008,842	זמינות למכירה
6,165	34,557	מכשירים נגזרים
1,290,639	1,131,081	סך הכל השקעות פיננסיות סחירות
		שאינן סחירות
		מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
18,859	17,981	שיועדו בעת ההכרה לראשונה
1,244,598	1,613,563	זמינות למכירה
59,787	26,564	מכשירים נגזרים
1,323,244	1,658,108	סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות
2,613,883	2,789,189	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
69,363	83,433	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ו. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות

הטבלה להלן מציגה את הנכסים הפיננסיים הנמדדים בשווי הוגן על בסיס עתי, תוך שימוש בשיטת הערכה בהתאם לרמות השווי ההוגן. להגדרת הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)3 לדוחות הכספיים. לפרטים נוספים בדבר מדידות שווי הוגן ראה ביאור 14(ו) לדוחות הכספיים.

ליום 31 בדצמבר 2018				באלפי ש"ח
סך הכל	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
השקעות פיננסיות:				
4,921,422	-	326,145	4,595,277	נכסי חוב סחירים
3,411	-	3,411	-	נכסי חוב שאינם סחירים
1,416,905	291,242	-	1,125,663	מניות
2,789,189	1,629,521	82,034	1,077,634	השקעות פיננסיות אחרות ^(*)
9,130,927	1,920,763	411,590	6,798,574	סך הכל השקעות פיננסיות
61,119	-	26,562	34,557	(* מזה בגין נגזרים

ליום 31 בדצמבר 2017				באלפי ש"ח
סך הכל	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
השקעות פיננסיות:				
5,199,073	-	304,526	4,894,547	נכסי חוב סחירים
5,291	-	5,291	-	נכסי חוב שאינם סחירים
1,367,797	253,539	-	1,114,258	מניות
2,613,883	1,262,078	87,137	1,264,668	השקעות פיננסיות אחרות ^(*)
9,186,044	1,515,617	396,954	7,273,473	סך הכל השקעות פיננסיות
65,950	1,044	58,741	6,165	(* מזה בגין נגזרים

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ז. התנועה בנכסים הנמדדים בשווי הוגן ברמה 3

מדדת שווי הוגן במועד הדיווח			מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סך הכל	באלפי ש"ח
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ונכסים פיננסיים זמינים למכירה						
						יתרה ליום 1 בינואר 2018
1,515,617	1,262,078	253,539				
						סך הרווחים שהוכרו:
58,748	46,284	12,464	ברוח והפסד			
182,979	162,637	20,342	ברוח כולל אחר			
362,931	345,425	17,506	רכישות			
(185,956)	(185,956)	-	מכירות			
(13,556)	(947)	(12,609)	דיבידנד שהתקבל			
						יתרה ליום 31 בדצמבר 2018
1,920,763	1,629,521	291,242				
						סך הרווחים לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסיים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2018
60,553	48,089	12,464				

מדדת שווי הוגן במועד הדיווח			מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סך הכל	באלפי ש"ח
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ונכסים פיננסיים זמינים למכירה						
						יתרה ליום 1 בינואר 2017
1,277,964	1,200,962	77,002				
						סך הרווחים שהוכרו:
80,122	77,105	3,017	ברוח והפסד			
2,037	4,302	(2,265)	ברוח כולל אחר			
525,698	346,513	179,185	רכישות			
(363,227)	(363,227)	-	מכירות			
(2,713)	(2,713)	-	פידיבונות			
(4,264)	(864)	(3,400)	דיבידנד שהתקבל			
						יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
1,515,617	1,262,078	253,539				
						סך הרווחים לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסיים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2017
81,207	78,190	3,017				

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

קשרים, התקשרויות ועסקאות מהותיות עם חברות מוחזקות

א. כללי

במהלך העסקים הרגיל שלה, מבצעת החברה עסקאות עם החברות המוחזקות, במסגרת הספקת שירותי החברה ו/או במסגרת רכישת שירותים מהחברות המוחזקות (כגון: ביטוחים ושירותי תיווך בביטוח).

ב. כלל פנסיה וגמל בע"מ (להלן: "כלל פנסיה וגמל")

כלל פנסיה וגמל התקשרה עם החברה בהסכמים למתן שירותי מטה, תפעול ושיווק, לרבות תשלומים לסוכנים עמם התקשרה כלל פנסיה וגמל ושהינם סוכנים משותפים לכלל פנסיה וגמל ולחברה, ובכלל זה, תשלומים לתמורה סוכנות לביטוח (1987) בע"מ שהינה סוכנות מקבוצת כלל. בתמורה לשירותי התפעול והשיווק משלמת כלל פנסיה וגמל לחברה חלק מדמי הניהול שהיא גובה, וכן התחשבות בגין העמלות המשולמות על ידי החברה לסוכנים בגין מכירות פנסיה. עבור שירותי המטה (לרבות עבור כהונת דירקטורים מטעם החברה בכלל פנסיה וגמל) משלמת כלל פנסיה וגמל על פי הוצאות הניהול שנקבעות אחת לשנה והוצאות התקורה בהן נושאת כלל ביטוח בפועל עבור שירותיה לחברה; ההסכם ניתן לביטול ע"י כל אחד מהצדדים בהודעה בת 60 יום.

בנוסף, עבור קופות הגמל שבבעלות החברה, מקבלת החברה מאת כלל פנסיה וגמל את כל השירותים והפעולות אשר יוחדו לחברה מנהלת בהתאם להוראות ההסדר התחיקתי. כלל פנסיה וגמל גובה מאת עמיתי קופות הגמל מידי חודש בחודשו את דמי הניהול שנקבעו בתקנון ובהסכמים הרלוונטיים עם העמיתים וזאת בנאמנות עבור החברה. בהתאם להוראות ההסכם, מועברים דמי הניהול הנגבים לחברה מיד עם קבלתם. בהתאם להסכם להעמדת השירותים לחברה, כלל פנסיה וגמל זכאית לקבל החזר הוצאות וכן תמורה בשיעור 3% מההפרש שבין הכנסות דמי הניהול של החברה ובין הוצאות של החברה בגין מתן השירותים לקופות הגמל הנמכרות. בהתאם להסכם, רשאית החברה להעביר את ניהול הקופות לניהולה של חברה מנהלת אחרת לפי בחירתה ובאישור הממונה.

ג. עתודות הוותיקה

הסכם עם בעלי המניות בגין דמי טיפול

עתודות הוותיקה, חברה בשליטה משותפת של החברה, התקשרה עם בעלי מניותיה בהסכם לתשלום עמלות ודמי טיפול בגין שירותי שיווק וטיפול בלקוחות, בקרן הפנסיה עתודות. עתודות הוותיקה משלמת לכל אחד מבעלי מניותיה עמלות בשיעור זהה כלהלן:

1. מתוך סך כל הנכסים הצבורים של קרן הפנסיה, בכל עת, זכאיות בעלות המניות בעתודות הוותיקה, אחת לשנה, לעמלה בשיעור של 0.2%, בחלקים שווים ביניהן.
2. מתוך סך כל הפקדות העמיתים בקרן הפנסיה, זכאיות בעלות המניות בעתודות הוותיקה, אחת לשנה, לעמלה בשיעור של 3%, בחלקים שווים ביניהן.

התקשרות עם בעלי המניות בגין דמי ניהול

בגין שירותי ניהול, יעוץ והכוונה שמעמידים בעלי המניות לעתודות הוותיקה, כל אחד במסגרת מומחיותו, לרבות בגין כהונת הדירקטורים מטעם בעלי המניות בדירקטוריון עתודות הוותיקה ובוועדותיו (ולמעט בגין גמול ליו"ר הדירקטוריון), התחייבה עתודות הוותיקה לשלם לכל אחד מבעלי מניותיה דמי ניהול בסך של 65 אלפי ש"ח לחודש (הסכום צמוד למדד הידוע במועד חתימת ההסכם).

ד. בר א' קרן גמולים בע"מ (להלן: "בר א'")

לעניין הערבות לבר א', ראה ביאור 9(ג).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

קשרים, התקשרויות ועסקאות מהותיות עם חברות מוחזקות (המשך)

ה. כללביט מימון

כללביט מימון התאגדה בחודש נובמבר 2005 ותחום פעילותה היחיד הינו גיוס מקורות מימון בישראל עבור החברה באמצעות הנפקות של אגרות חוב ותעודות התחייבות.

החברה התחייבה כלפי הנאמנים למלא אחר תנאי התשלום של הריבית והקרן של תעודות ההתחייבות, אשר הונפקו על ידי כללביט מימון. התחייבותה של החברה אינה ניתנת לביטול או לשינוי מאחר שתלויות בה זכויות צד שלישי, דהיינו: מחזיקי תעודות ההתחייבות. בכל מקרה בו ייפדו תעודות ההתחייבות, כולן או מקצתן, בפידיון מוקדם, יהיו כללביט מימון ו/או הנאמן רשאים לדרוש מהחברה פירעון מוקדם של סכום מקביל ויחסי של הקרן, הפרשי הצמדה וריבית, מתוך הפיקדונות שהופקדו על ידי כללביט מימון בידי החברה, כאמור לעיל.

תמורת הנפקתן של תעודות ההתחייבות הופקדה בחברה כפיקדון נדחה בתנאי פירעון וריבית זהים לתנאי תעודות ההתחייבות. הפיקדון האמור הינו בדרגה שווה לכתבי ההתחייבות הנדחים שהנפיקה ו/או תנפיק החברה ובעל מעמד נדחה לעומת שאר התחייבויותיה של החברה כלפי נושיה.

במסגרת הסכם עם כללביט מימון, התחייבה החברה כלפי כללביט מימון, לשאת בכל הוצאותיה של כללביט מימון, לרבות: (א) הוצאות הנפקה של תעודות ההתחייבות; וכן (ב) כל הוצאות התפעול השוטף של כללביט מימון, לרבות הוצאות הביטוח של כללביט מימון (כולל הוצאות בגין ביטוח דירקטורים ונושאי משרה של כללביט מימון) וכן החזר הוצאות שיפוי לדירקטורים, אם וככל שתהיינה כאלה, בהתאם לכתבי שיפוי שהוצאו לדירקטורים ונושאי משרה של כללביט מימון. נכון למועד הדוח הכספי, לדירקטורים של כללביט מימון כתב שיפוי בסכום שלא יעלה על 1,000,000 ש"ח.

לפרטים נוספים בדבר הנפקות תעודות ההתחייבות על ידי כללביט מימון, ראה ביאור 25.

נספח ב: מידע נוסף עבור השקעות פיננסיות אחרות

1. נכסי חוב סחירים

ליום 31 בדצמבר				באלפי ש"ח
2017		2018		
עלות מופחתת ⁽¹⁾	הערך בספרים	עלות מופחתת ⁽¹⁾	הערך בספרים	
אגרות חוב ממשלתיות				
3,239,066	3,329,044	3,190,229	3,179,217	זמינות למכירה
3,239,066	3,329,044	3,190,229	3,179,217	סך הכל אגרות חוב ממשלתיות
נכסי חוב אחרים				
שאינם ניתנים להמרה				
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
100,529	108,231	129,715	128,088	שיועדו בעת ההכרה לראשונה
2,011,295	2,067,467	1,931,885	1,908,558	זמינים למכירה
2,111,824	2,175,698	2,061,600	2,036,646	סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה
5,350,890	5,504,742	5,251,829	5,215,863	סך הכל נכסי חוב סחירים
		17,148		ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)
				-

(1) עלות מופחתת - עלות בניכוי תשלומי קרן בתוספת (בניכוי) ההפחתה המצטברת על פי שיטת הריבית האפקטיבית של הפרש כלשהו בין העלות לבין סכום הפירעון ובניכוי הפחתה בגין ירידת ערך שנזקפה לרווח והפסד.

נספח ב: מידע נוסף עבור השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

2. מניות

ליום 31 בדצמבר				באלפי ש"ח
2017		2018		
עלות	הערך בספרים	עלות	הערך בספרים	
סחירות				
992,993	1,114,256	1,080,466	1,125,663	זמינות למכירה
992,993	1,114,256	1,080,466	1,125,663	סך הכל מניות סחירות
שאינן סחירות				
286,668	253,541	304,336	291,242	זמינות למכירה
286,668	253,541	304,336	291,242	סך הכל מניות שאינן סחירות
1,279,661	1,367,797	1,384,802	1,416,905	סך הכל מניות
	144,854		148,232	ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

3. השקעות פיננסיות אחרות

ליום 31 בדצמבר				באלפי ש"ח
2017		2018		
עלות	הערך בספרים	עלות	הערך בספרים	
סחירות				
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
140,781	139,636	87,686	87,682	שיועדו בעת ההכרה לראשונה
1,122,361	1,210,031	1,027,569	1,049,234	זמינים למכירה
5,274	6,165	23,992	34,557	מכשירים נגזרים
1,268,416	1,355,832	1,139,247	1,171,473	סך הכל השקעות פיננסיות סחירות
שאינן סחירות				
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
26,684	18,859	26,717	17,981	שיועדו בעת ההכרה לראשונה
1,040,768	1,289,126	1,241,792	1,646,303	זמינים למכירה
1,560	59,787	-	26,564	מכשירים נגזרים
1,069,012	1,367,772	1,268,509	1,690,848	סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות
2,337,428	2,723,604	2,407,756	2,862,321	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
	72,627		85,994	ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

הצהרות
האקטואר

כלל חברה לביטוח בע"מ

הצהרת אקטואר לעסקי ביטוח חיים לדצמבר 2018

יש לקרוא הצהרה זו על כל חלקיה כמיקשה אחת. תשומת לב מיוחדת מופנה לחלק ד' של ההצהרה לגבי הערות והבהרות.

פרק א - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב להלן בביטוח חיים עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "ההפרשות") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31.12.2018, כפי שמפורט להלן.

אני עובד שכיר של כלל חברה לביטוח בע"מ. אני מונית לתפקידי, בענפי ביטוח חיים המפורטים, מיום נובמבר 2000. אינני בעל עניין במבטח או בן משפחה של בעל עניין במבטח.

פרק ב - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השווייתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוט המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל התבססה על חישוב שבוצע על ידי האקטואר של המבטחים המובילים של הביטוחים המשותפים, ובכלל זה תיק ביטוח החיים של הסנה החברה הישראלית לביטוח, שנרכשה במשותף ע"י המבטח וע"י מגדל חברה לביטוח, בגין הפוליסות המנוהלות בידי מגדל חברה לביטוח.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. פירוט סכומי ההפרשות ברמת הברוטו והנטו

בנספחים א' ו-ב' להלן, מפורטים סכומי ההפרשות באלפי ש"ח הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר כדלהלן:

- 1. הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: אכ"ע והכנסה למשפחה) והוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח) -
Reserve for Unpaid Losses (Incurred but Unpaid Claims) and Unpaid Allocated and Unallocated Loss Adjustment Expenses (Including IBNR)
- 2. הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות -
א. עתודה לתוכנית עם צבירה;
ב. הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון: הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות;
- 3. חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון: אכ"ע והכנסה למשפחה.
- 4. הפרשה בגין השתתפות ברווחים.
- 5. השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה - בבדיקה שנערכה לגבי נאותות העתודה, קטנה יתרת ההפרשה בסך של כ-74 מל"ש. סך ההפרשה ליום הדוח עומדת על 146 מל"ש.
- 6. אחר - הפרשות נוספות לפי הוראות המפקח, כגון: הפרשה בגין עתודה להשלמה (DAC), השלמת העתודה לפוליסות גמלא.
- 7. הפרשה בגין עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - הפרשה זו בוטלה וסווגה ברבעון הראשון של 2007 כחלק מההון העצמי של החברה.

ב. השפעת שינויים/עדכונים על ההפרשות

השפעת השינויים המפורטים להלן על ההפרשות, באלפי ש"ח, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר:

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה - לא נדרשה התאמה מסוג זה בתקופת הדו"ח.
2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים - הוקטנה ההפרשה בסכום כולל של כ-214 מ"ש בברוטו ובשייר, שנובע בעיקרו מהתאמת הנחות לפוליסות קצבה בתשלום ונדחות.

פרק ג - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענף ביטוח חיים:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' לעיל בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
  - א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
  - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
  - ג. כללים אקטואריים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב' לעיל, הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' לעיל, מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח חיים, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד - הערות הבהרות ושינויים מהותיים

1. הערות והבהרות

א. סוגי העתודות והנחות

פרטים אודות סוגי העתודות, שיעורי ריבית וכו', נכללים בבאור 39 לדוחות הכספיים של כלל החזקות עסקי ביטוח.

ב. אי-וודאות סטטיסטית ואקטוארית

בחלקן, העתודות המחושבות בגין הכיסויים הביטוחיים מבוססות על הנחות שיעורי תמותה, שיעורי תחלואה המשקפים את נסיון החברה בפועל או המתבססים על נסיון מבטחי המשנה. החישובים והמודלים, כולל הנחות העבודה, פותחו על פי הבנתי את הסביבה העיסוקית העכשווית של החברה ועל פי הערכתי להתפתחות הסביבה העיסוקית של החברה והתנהגות בעלי הפוליסות בעתיד. לכן, יש להכיר בכך כי התוצאות העיסוקיות העתידיות בסבירות גבוהה יהיו שונות מאלו שחזו על פי המודלים האקטואריים לחישוב העתודות.

ג. חשיפה להתפתחויות ולשינויים עתידיים

בעתיד יתכנו שינויים והתפתחויות בכל הקשור לתנאי שוק ביטוח החיים בישראל, עקב שינויי רגולציה, החלטות בתי דין, התפתחויות טכנולוגיות ושינויים בתנאים חברתיים וסביבתיים. גורמים אלו לא ניתנים לחיזוי מראש ועשויים להשפיע על העלות הסופית של התביעות ולכן על ההערכה האקטוארית להפרשות.

ד. התאמת נתוני הנספחים לדוחות הכספיים

הטבלאות בנספחים להלן נערכו עפ"י הנחיות המפקח על הביטוח, והרכב הנתונים בהם אינו בהכרח תואם להרכב הנתונים המופיע בדוחות הכספיים ובביאורים של החברה.

2. התאמות ושינויים מהותיים

א. בחינת נאותות העתודה (LAT)

במהלך שנת הדוח חלה עליה בעקום הריבית חסר הסיכון אשר גרמה לעדכון ריביות ההיוון וקיטון בהפרשת ה-LAT, אשר קוזזה מהשפעת גידול בשווי הנכסים ומהשפעת עדכון הריבית בשל הקצאת אג"ח המיועדות על הפרשת הקצבאות בתשלום וכן מעדכון הנחות עבודה במודל האקטוארי (לפרטים ראה ביאור 39 לדוחות הכספיים). ההשפעה הכוללת על בחינת נאותות העתודה בביטוח חיים גרמה לקיטון בהפרשות בסך של 74 מ"ש. סך יתרת ההפרשה לבחינת נאותות העתודה (LAT) לתאריך המאזן היא 146 מ"ש (220 מ"ש אשתקד).

ב. התאמות בגין עתודות לתשלום קצבה

מדי תקופה בוחנת החברה את הנחות העבודה לחישוב העתודות לתשלום קצבה בהתאם להוראות חוזר הפיקוח שפורסם במרץ 2013 בנושא חישוב עתודות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים.

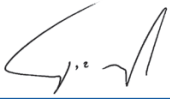
מעת לעת עורכת החברה מחקרים בהם היא בוחנת את שיעור המבוטחים הצפויים לממש את זכאותם לקבל קצבה בעת יציאתם לפרישה, את תמהיל מסלולי הקצבאות שבוחרים המבוטחים הפורשים לקבל, אשר בהתאם להם נקבע משך הזמן שבו תשולם הקצבה וכן פרמטרים אחרים הרלוונטיים להערכת ההפרשה.

בתקופת הדוח עדכנה החברה את שיעורי הריבית להיוון העתודות לתשלום קצבה, את תמהיל מסלולי הקצבאות שבוחרים המבוטחים הפורשים לקבל, ואת פקטור ה-K אשר אותו, נכון לתאריך הדוח הכספי, החברה הותירה עבור פוליסות מבטיחות התשואה על שיעור של 0.0% (0% אשתקד) ועבור פוליסות תלויות תשואה עדכנה לשיעור של 0.96% (0.88% אשתקד). ההשפעה הכוללת של עדכונים אלו גרמה לקיטון בהפרשה לקצבאות בתשלום וקצבאות נדחות בסך של כ-214 מיל"ש. לפרטים נוספים ראה ביאור ה.ה.40 - בדוחות הכספיים.

ההפרשה להשלמה לעתודה לקיצבה מחושבות עבור פוליסות שבתוקף (משולמות ומסולקות), המאפשרות תשלומי קיצבה לכל החיים, ואשר טרם הגיעו לשלב מימוש הקיצבה או שמבוטחיהן הגיעו לגיל פרישה אך טרם החלו לקבל קיצבה בפועל. סכום ההפרשה שנצבר בספרים במשך השנים עד ליום 31 בדצמבר 2018, הכולל את העדכונים לעיל, הסתכם לסך של כ-2,564 מיליוני ש"ח (לעומת כ-2,600 מיליוני ש"ח אשתקד). יתרת ההפרשות בגובה הסכום המוערך ליום 31 בדצמבר 2018 בסך של כ-2,036 מיליוני ש"ח (לעומת כ-1,913 מיליוני ש"ח אשתקד) תיזקף לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה, על פי נוסחה גיאומטרית המתחשבת, בין היתר, בפקטורי ריבית ההיוון - K, כמפורט לעיל.

העלות הכוללת (הנובעות מהתארכות תוחלת החיים) של תשלומי הקצבה בגין קצבה נדחית, הצפויים להיות משולמים לאורך השנים בעתיד, בגין הכספים שנצברו בפוליסות לתום תקופת הדיווח, עומדת על סך של כ-4,600 מיליוני ש"ח (לעומת כ-4,513 מיליוני ש"ח אשתקד).

אומדן העלות הכוללת של ההפרשה לקצבה נדחית עשוי להשתנות עקב מספר גורמים, הכוללים, בין היתר, שינויים בתוחלת החיים ובשיעור המבוטחים המממשים את זכאותם לקצבה, שינוי בטעם המבוטחים בבחירת מסלולי הקצבה בעת הפרישה, גידול בצבירות החיסכון של המבוטחים עקב תשלומי פרמיות עתידיות ו/או גידול בהכנסות מהשקעות וכן שינויים בהנחות שיעורי ריבית ההיוון והנחות אחרות.

	F.I.A, F.I.L.A.A	משנה למנכ"ל ואקטואר ראשי	26.03.2019
חתימה	שם האקטואר	תפקיד	תאריך

מצ"ב

טופס 12 א: תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - ברוטו
טופס 12 ב: תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - בשייר

נספח א - טופס א12

תביעות תלויית, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - ברוטו
שם החברה: **כלל חברה לביטוח בע"מ**
נתונים ברוטו

31/12/18

באלפי ש"ח

כיסויים	סיון מוות טהור		סיון מוות טהור או מרכיב		היסכון בפוליסות (עדיף, מסלולי)		מבטיח		מבטיח		סה"כ
	סיון מוות טהור	או מרכיב סיון מוות בפוליסה	היסכון בפוליסות (עדיף, מסלולי)	מבטיח	מבטיח	סה"כ	סה"כ	סה"כ			
סיון מוות טהור	או מרכיב סיון מוות בפוליסה	היסכון בפוליסות (עדיף, מסלולי)	מבטיח	מבטיח	סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ	סה"כ	
6	5א	4	3א	2א	1א	3א	2א	1א	3א	2א	
11,183	0	540	9,121	58,837	237	25,229	1,868	43,790	150,805	תביעות תלויית	
107,779	0	1,957,322	65,476	99,660	58,977,033	12,826,726	1,104,076	5,242,807	80,380,899	2 עתודה (סה"כ שורות 1א עד 6)	
5,529	0	15,400	0	2,496	235,546	11,183,548	0	4,903,016	16,345,536	1א2 פוליסות שהונפקו עד שנת 1990	
25,345	0	83,280	0	16,345	36,946,019	0	1,090,755	0	38,161,744	2א2 פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003	
1,194	0	77,167	0	3,229	21,028,561	51,727	0	0	21,161,879	3א2 פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004	
32,068	0	175,847	0	22,071	58,210,127	11,235,275	1,090,755	4,903,016	75,669,159	4א2 מועד הנפקת הפוליסה: סה"כ (2א עד 3א2)	
75,711	0	78,984	45,536	61,492	0	0	0	0	261,723	2 פוליסות שאין פולליות מרכיב חסכון	
0	0	19	1,701,531	0	0	0	0	0	1,701,550	3 חלק העתודה בגין תביעות בתשלום	
0	0	0	960	19,939	16,098	0	0	0	36,998	4 השתתפות ברוחיים	
0	0	0	0	0	0	93,946	0	51,765	145,711	5 השלמה הנובעת מקיד'נת נאותות העתודה	
0	0	0	0	0	0	766,906	1,497,505	13,322	2,565,759	6 אחר	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7 עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1) כיסויים אחרים, לרבות: נזיונות, כפל תאונה וכד'	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	א8 השפעת התאמת הפרישות בגין עסקים חדשים	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	א8 שינויים בהנחות	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	228 השפעת התאמת הפרישות שינויים בשיטות	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	328 הבדלים בגובה הפרמיה	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	שינויים אחרים	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	428	

טופס 112

תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - בשייר
שם החברה: **כלל חברה לביטוח בע"מ**
נתונים ברוטו

31/12/18

באלפי ש"ח

כיסויים	סיון מוות טהור			סיון מוות טהור או מרכיב			החיסון בפוליסה (ענ"ף, מסלול)			מבטוח		
	פרט	קבוצתי	אליע	פרט	קבוצתי	אליע	פרט	קבוצתי	אליע	משתתף	תשואה	מבטוח
סיועורי	6	ב5	א5	4	ב3	א3	ב2	א2	ב1	א1	סר"כ	
	9,200	0	0	540	8,681	54,920	237	25,228	1,512	43,595	143,913	
	107,779	0	19	1,780,821	65,141	95,744	58,977,033	12,826,726	1,104,076	5,242,807	80,200,147	
	5,529	0	0	10,251	0	2,496	235,546	11,183,548	0	4,903,016	16,340,387	פוליסות שהונפקו עד שנת 1990
	25,345	0	0	79,848	0	16,345	36,946,019	0	1,090,755	0	38,158,312	פוליסות שהונפקו בין השנים 2003-1991
	1,194	0	0	77,167	0	3,229	21,028,561	51,727	0	0	21,161,879	פוליסות נוספות (לרבות נספחים) לפי פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004
	32,068	0	0	167,266	0	22,071	58,210,127	11,235,275	1,090,755	4,903,016	75,660,578	מועד הנפקת הפוליסה: סר"כ (2א1 עד 3א2)
	75,711	0	0	76,838	45,202	57,576	0	0	0	0	255,327	פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון
	0	0	19	1,535,756	0	0	0	0	0	0	1,535,775	חלק העתודה בגין תביעות בתשלום
	0	0	0	960	19,939	16,098	0	0	0	0	36,998	השתתפות ברווחים
	0	0	0	0	0	0	0	93,946	0	51,765	145,711	השילמה הנובעת מאותת העתודה
	0	0	0	0	0	0	766,906	1,497,505	13,322	288,026	2,565,759	אחר
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל
												כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכו'
	0	0	0	0	0	0	(136,313)	(57,809)	(717)	(19,673)	(214,512)	השפעת התאמת הפרשות בגין עסקים חדשים
												שינויים בהנחות
												השפעת התאמת הפרשות
												שינויים בשיטות
												הבדלים בגובה הפרמיה
												שינויים אחרים
												השפעת התאמת הפרשות
												שינויים בשיטות
												הבדלים בגובה הפרמיה
												שינויים אחרים

כלל חברה לביטוח בע"מ

הצהרת אקטואר לעסקי ביטוח בריאות - חיים

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות - עסקים מדווחים בביטוח חיים עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן - ההפרשות) כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31.12.2018, כפי שמפורט להלן. אני עובד שכיר של כלל חברה לביטוח בע"מ. מונית לתפקיד בנובמבר 2000. אינני בעל עניין במבטח או בן משפחה של בעל עניין במבטח.

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השווייתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את השלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1. ההפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים. לעניין זה, "עסקים נכנסים" כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984 - אין לחברה עסקים מסוג זה.
2. ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח - אין לחברה עסקים מסוג זה.

2. נתוני הערכה לסכום העתודות

א. פירוט סכומי ההפרשות

להלן פירוט סכום ההפרשות המדווחות בדוח ביטוח חיים ברמת הברוטו וברמת השייר.

ביטוחי בריאות - חיים

תאור (באלפי ש"ח)	עסקי פרט
ברוטו	
תביעות תלויות	2,076
IBNR	9,973
תנאי חוזה ביטוח	0
סך הכל ברוטו	12,049
שייר	
תביעות תלויות	1,183
IBNR	9,973
תנאי חוזה ביטוח	0
סך הכל בשייר	11,157

ב. השפעת השינויים על ההפרשות

להלן השפעת שינויים ברמת הברוטו והנטו עבור:

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובעים מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה - לא נדרשה התאמה מסוג זה בתקופת הדו"ח.
2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים - לא נדרשה התאמה מסוג זה בתקופת הדו"ח.

פרק ג' - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענף ביטוח הבריאות של מחלות קשות:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
  - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
  - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
  - ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתתי ענפי ביטוח הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות והבהרות

1. פרטים אודות סוגי העתודות, שיעורי ריבית וכי נכללים בביאור 37 לדוחות הכספיים.

2. אי-וודאות סטטיסטית ואקטוארית

התוצאות המוצגות בדו"ח זה מסתמכות, בין השאר, על חישוב של תביעות תלויות ושל חישוב תביעות IBNR המתבסס על מודל סטטיסטי עבור תשלומי תביעות עתידיות, הנשען על נסיון התביעות ששולמו בפועל בעבר, הן מבחינת קצב תשלומן והן מבחינת גובה הסכומים ששולמו.

מודלים אלו והנחות העבודה פותחו על פי הבנתי את הסביבה העיסוקית הנוכחית של החברה ועל פי הערכתי להתפתחות הסביבה העיסוקית של החברה בעתיד. לכן, יש להכיר בכך כי התוצאות העיסוקיות העתידיות בסבירות גבוהה יהיו שונות מאלו שחזו על פי המודלים האקטוארים לחישוב העתודות.

3. חשיפה להתפתחויות ושינויים עתידיים

בעתיד יתכנו שינויים והתפתחויות בכל הקשור לתנאי שוק הביטוח בישראל, עקב שינויי רגולציה, החלטות בתי דין, התפתחויות טכנולוגיות ושינויים בתנאים חברתיים וסביבתיים. גורמים אלו לא ניתנים לחיזוי מראש ועשויים להשפיע על העלות הסופית של התביעות ולכן על ההערכה האקטוארית להפרשות.

פרק ה' - שינויים מהותיים

לא היו שינויים מהותיים בתקופת הדו"ח.

חתימה

עופר ברנדט F.I.A, F.I.L.A.A

שם האקטואר

משנה למנכ"ל ואקטואר ראשי

תפקיד

26.03.2019

תאריך

כלל חברה לביטוח בע"מ

הצהרת האקטואר בענפי ביטוח כללי

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח בע"מ להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "ההפרשות") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31.12.2018, כפי שמפורט להלן.
אני עובד שכיר של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "המבטח").
התמניתי לתפקיד ביום 09.09.2013

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות, לצורכי הדוחות הכספיים.
- ב. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השווייתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ג. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ד. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוט המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ה. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח, מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את השלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ו. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
  1. הפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי ("הפול") התבססה על חישוב שבוצע על ידי הפול.
  2. הפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל התבססה על חישוב שבוצע על ידי.
  3. לא הופחתה עתודה עבור העדר מתאם בין הענפים השונים לצורך הפחתת סך ההפרשה הכוללת עבור כל הענפים הכלולים בהערכתי.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

להלן הערכת סכום העתודות:

ליום 31 בדצמבר 2018		
באלפי ש"ח		
ברוטו	שייר	
		תביעות תלויות¹
		(א) ענפים שאינם מקובצים:
1,591,614	2,053,922	רכב חובה
599,560	865,001	חבות צד ג'
243,957	594,972	חבות מקצועית
418,220	436,519	חבות מעבידים
191,385	191,804	רכב רכוש
48,361	61,261	אחריות המוצר
17,846	62,385	מקיף דירות
1,121	17,278	משכנתאות
3,112,064	4,283,142	סך הכל ענפים שאינם מקובצים
3,150,476	4,737,798	סך הכל ענפים שאינם מקובצים ומקובצים²
84,701	84,701	הוצאות עקיפות
		(2) פרמיה בחסר
		(3) רכב חובה
		רכב רכוש
		מקיף דירות
		סך הכל התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית
3,235,929	4,823,251	

1. בענפי חבויות המוערכים על בסיס שנת חיתום: תביעות תלויות והפרשה לפרמיה בחסר.
2. אובדן רכוש (כולל בתי עסק וביטוח חקלאי, ילומים וטרור), ביטוח הנדסי, כל הסיכונים, דמי מחלה ואחריות מנהלים.

פרק ג - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענפים הבאים, כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה-1985:

- א. ביטוח מפני אחריות מעבידים - סעיף 1(א)(7)
  - ב. ביטוח לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 - סעיף 1(א)(8)
  - ג. ביטוח רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד שלישי) - סעיף 1(א)(9)
  - ד. ביטוח מקיף לדירות ובתי עסק - סעיף 1(א)(12)
  - ה. ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי - סעיף 1(א)(14)
  - ו. ביטוח מפני אבדן רכוש - סעיף 1(א)(15)
  - ז. ביטוח חקלאי, למעט ביטוח מפני נזקי טבע בחקלאות - סעיף 1(א)(17)
  - ח. ביטוח הנדסי - סעיף 1(א)(18)
  - ט. ביטוח מפני אחריות למוצרים פגומים - סעיף 1(א)(22)
  - י. ביטוח מפני סיכונים אחרים - סעיף 1(א)(25)
1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
    - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
    - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
    - ג. עמדת הממונה בנושא חישוב עתודות בביטוח כללי;
    - ד. כללים אקטואריים מקובלים.
  2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
  3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
  4. ההפרשות לתביעות תלויות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.2(א), בגין הענפים שאינם מקובצים - רכב חובה, אחריות כלפי צד שלישי (ללא אחריות מנהלים), אחריות מעבידים, אחריות מקצועית, רכב רכוש, אחריות המוצר, דירות ובנקים למשכנתאות - מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
  5. סך ההפרשות לתביעות תלויות המפורט בפרק ב' (סעיף 1.2 ב), מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים ושאינם מקובצים בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
  6. ההפרשה להוצאות עקיפות המפורטת בפרק ב' סעיף 2.2, מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
  7. ההפרשות לפרמיה בחסר המפורטות בפרק ב' (סעיף 3.2), מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד - הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית, שבהם אי הודאות הסטטיסטית מהוה חלק בלתי נפרד בהערכת עלות סך התביעות. בנוסף, יתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט אשר לא ניתן לחזותם מראש. עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר. לכן, הערכה זו יכולה לעלות או לרדת במשך הזמן.
2. במספר תביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי, העתודה נקבעה (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים. כל שינוי או התפתחות בהערכת מומחי החברה עלולה להשפיע על עלות התביעות.
3. העתודה לענף רכב חובה (לרבות תביעות תלויות המדווחות על ידי הפול), ענפי החבויות וקבלנים הוונה בשיעור של 1.3% צמוד למדד.
4. הערכת ההתחייבויות לענף רכב חובה ולענפי החבויות כוללת תוספת מרווח בטחון המחושבת על בסיס סטית התקן במודל האקטוארי.
5. עבור ענפים מקובצים מפאת רמת אי-הוודאות הגבוהה, ניתנת חוות דעת אקטוארית על סך ההפרשות בגין כל הענפים (שאינם מקובצים ומקובצים) במקובץ, לפי הוראות חוזר המפקח (חוזר 1-1-2015).
6. בענפים הבאים, ביטוח מטענים בהובלה, ביטוח כלי טיס לרבות אחריות כלפי צד שלישי, ביטוח כלי שיט לרבות אחריות כלפי צד שלישי, מתן ערבויות ועסקים נכנסים לא נעשתה הערכה אקטוארית בגלל אופי הכיסוי ומיעוט הנתונים. כמו כן, העתודה עבור עסקאות מיוחדות בתחום רשלנות רפואית, המסווגות תחת ענף אחריות מקצועית, חושבה, בהתאם לפוליטת הביטוח, לסכום התביעות מעל לסכום ההתחייבות לתשלום של המוסד הרפואי. עבור מוסדות אלה, לא נלקחה עתודה לסכום התביעות מתחת לסכום זה שבגיניו יש התחייבות של המוסד הרפואי לשאת בעלות התביעות.

7. החל מדצמבר 2015, החברה מיישמת את עמדת הממונה בקשר לנוהג המיטבי לחישוב העתודות, אשר מהווה בסיס לקביעת סכום מינימלי לעתודות הנדרשות. לפי העמדה, לגבי העתודה שחושבה על ידי אקטואר, הפירוש של "עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח" הוא כי קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי ההתחייבות הביטוחית שנקבעה תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. על האקטואר להתחשב בסיכונים רנדומליים (סיכון של סטייה רנדומלית מתוצאות המודל) וכן בסיכונים סיסטמיים (סיכונים שלא כלולים בתוך המודל, לדוגמה, סיכון של שימוש במודל לא מתאים). בחינה זו כוללת התייחסות לאופן שיערוך הנכסים בדוחות הכספיים העומדים כנגד ההתחייבויות. הממונה ציין שבמידה וישנן מגבלות בניתוח הסטטיסטי של גורמי הסיכון והמרווח הנדרש, יפעיל האקטואר שיקול דעת וייתכן שימוש בשיטות אקטואריות מקובלות. הממונה אף ציין כי קיימת מגבלה לנתח את הסיכון הסיסטמי באופן סטטיסטי.

בהיעדר מודלים סטטיסטיים מתאימים, חישוב הסיכון הסיסטמי דורש רמה גבוהה של שיקול דעת בהתייחס לרמת ההשפעה הפוטנציאלית של גורמים שונים העלולים להתרחש ולהשפיע בעתיד על גובה ההתחייבות. קיימת דרגה גבוהה של סובייקטיביות בהערכת השפעות אלה ולפיכך, אקטוארים שונים הפועלים תחת אותן הנסיבות, עשויים להגיע לאומדנים שונים.

8. בחודש יוני 2014, מונתה ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) ד"ר אליהו וינוגרד לבחינת תיקון טבלאות תוחלת חיים ושיעור הריבית המשמשת לצורך היוון גמלאות על פי תקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח 1978 ("תקנות ההיוון" ו"וועדת וינוגרד"). בחודש יוני 2016 פורסם תיקון לתקנות ההיוון (להלן: "התיקון") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעורי ההיוון לצורך חישוב הקיצבאות האמורות.

תקנות ההיוון מסדירות, בין היתר, את ריבית ההיוון המשמשת לחישוב תביעות שיבוב אותן מגיש הביטוח הלאומי כלפי צדדים שלישיים, בהתאם לזכות המוקנית לו על פי חוק הביטוח הלאומי במקרים בהם האירוע משמש עילה לחיוב הצד שלישי לפי פקודת הנזיקין או לפי חוק הפלת"ד.

בהתאם לתיקון, יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קיצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ההיוון ערב תיקון. כמו כן, קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעורי היוון הקיצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ואחת לארבע שנים שלאחר מועד זה.

התיקון לתקנות ההיוון, נכנס לתוקף בחודש אוקטובר 2017 ובעקבותיו נבחנות השפעות עקיפות על פסיקות בתי המשפט בעניין שיעור ריבית ההיוון שבהתאם לו יש לחשב פיצויים בגין הפסדים עתידיים גם שלא במסגרת תביעות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי, בביטוחי חובה וחבויות. עניין זה תלוי ועומד להכרעה בבית המשפט העליון במסגרת תיק פרטני המתנהל כנגד "הפול". בחודש ינואר 2018 הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה בתיק ה"פול" בבית המשפט העליון, במסגרתה עדכן היועץ המשפטי לממשלה את בית המשפט העליון כי הוחלט על הקמת ועדה בין-משרדית לבחינת סוגיית ריבית ההיוון בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה, אשר תגיש מסקנותיה, תוך בחינת האופן שבו תעוגן ההסדרה עליה תמליץ הועדה.

בחודש ינואר 2019 פרסמה הועדה הבין-משרדית לבחינת ריבית ההיוון, בראשות ארז קמינץ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה את טיוטת דוח להערות הציבור מסקנות הוועדה (להלן: "טיטוט מסקנות דוח וועדת קמינץ להערות הציבור"). בהתאם לדוח טיוטת מסקנות וועדת קמינץ להערות הציבור, הועדה תומכת ב-"שיטת ההיוון האחד" במסגרתה תקבע ריבית אחת ממוצעת לכל תקופת הפיצוי אשר משקפת השקעה בסיכון נמוך. כמו כן מוצע לקבוע "רצועת ניוד" סביב ריבית בשיעור של 3% כך שרוחב רצועת הניוד יעמוד על אחוז ריבית לכל כיוון. חריגה מרצועת הניוד תפעיל עדכון כמעט אוטומטי של ריבית ההיוון בהתאם לשיטת קביעת הריבית המקורית (ריבית בשיעור אחד של השקעה בסיכון נמוך), כאשר רק בנסיבות חריגות מאוד תהיה לחשב הכללי אפשרות שלא להפעיל העדכון, וזאת לאחר שהתייעץ עם הגורמים השונים הנוגעים לעניין, ובחן האם לטעמם אין להפעיל את העדכון האוטומטי בשל הנסיבות כאמור. לצורך בחינה מהי חריגה מרצועת הניוד תבחן התשואה המתקבלת מהשקעה באג"ח קונצרני AA לתקופה של 25 שנים. בחינת חריגה תתבצע אחת לשנתיים כאשר מנגנון העדכון יופעל אם במשך חצי השנה שקדמה למועד הבחינה תחרוג התשואה בשיעור העולה על אחוז, היינו תשואה הורדת משיעור של 2% או עולה על שיעור של 4% בהתאמה.

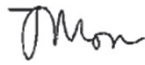
בנוסף נקבע בדוח טיוטת מסקנות ועדת קמינץ להערות הציבור כי הועדה לא תמליץ לחייב או לתמרץ תשלום עיתי בידי המזיק או חברת הביטוח שנכנסת בנעליו. לעניין משולש היחסים שבין ניזוק - ביטוח לאומי - מבטח נקבע כי עדיף שכל ריביות ההיוון במשולש היחסים תהינה אחידות או לפחות דומות אולם אין הכרח שתהיה זהות בין ריבית ההיוון לעניין הגמלאות המהוונות שמשלם הביטוח הלאומי למבוטחיו לבין ריבית ההיוון בנזיקין וריבית השיפוי והניכוי אשר אותן יש להשוות לריבית השיפוי הנזיקית המגלמת השקעה בסיכון נמוך (להלן וביחד: "שינויים בריבית היוון"). לפרטים נוספים בעניין דוח ועדת קמינץ להערות הציבור.

החברה אמדה את ההשפעה האפשרית הכוללת בגין שינויים בריבית ההיוון כאמור לעיל, בשלב זה מבלי להתייחס לדוח טיוטת מסקנות ועדת קמינץ להערות הציבור, אשר טרם הבשילו לדוח סופי וטרם התקבלה פסיקת בית המשפט בעניינם. במסגרת ההשפעה האמורה ניתן משקל לאי הודאות ביחס לעצם ההשפעה ולאופן התרחשותה, כמפורט בחלק ב' לדוח הדירקטוריון סעיף 3.1.2.

בשלב זה, בטרם הוכרע סופית הנושא של שינויים בריבית ההיוון, בטרם הגישה ועדת קמינץ דוח סופי, בטרם הגיש היועץ המשפטי לממשלה עמדה עדכנית בתיק ה"פול" בבית המשפט העליון ובטרם הכריע בית המשפט בסוגיית ריבית ההיוון בפיצוי נזיקי, לא ניתן לצפות את ההשפעה על ההתחייבויות הביטוחיות.

לאור האמור, הערכת החברה בכל הקשור לשינויים בריבית היוון, הינה בחלקה בגדר מידע צופה פני עתיד, המבוססת על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח ואשר לאור הנסיבות המפורטות לעיל, אין ודאות כי תתקיים.

בחודש מרס 2018 פורסם חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2019). התשע"ח-2018 (להלן: "חוק ההתייעלות הכלכלית") במסגרתו שונה מנגנון ההתחשבות בין המוסד לביטוח הלאומי לבין חברות הביטוח בנוגע לזכות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי מחברות הביטוח בתביעות מכוח פוליסות רכב חובה. בהתאם לתיקון החקיקה בוטל מנגנון הסדר השיבוב הפרטני הקיים, על פיו מבוצעת התחשבות נפרדת בגין כל תביעה, ותחתיו נקבע כי מבטח יעביר למוסד לביטוח לאומי, מידי שנה, סכום קבוע שנתי לצורך כיסוי חבותו עבור כל תביעות השיבוב מכוח פוליסות רכב חובה (להלן: "הסדר השיבוב החדש" ו-"הסכום הקבוע"). בהתאם לחוק ההתייעלות הכלכלית הוא ייכנס לתוקף במועד פרסום תקנות הסדר השיבוב החדש. עוד נקבע כי הוראות החוק יחולו גם ביחס לתאונות דרכים שהתרחשו בין ינואר 2014 ועד למועד כניסת החוק לתוקף, ובלבד שלא הוגשה לגביהן תביעה או דרישה מצד המוסד לביטוח לאומי. תקנות הסדר השיבוב החדש היו אמורות להיות מפורסמות תוך 30 יום מיום פרסום החוק אולם נכון למועד פרסום הדוח טרם פורסמו ולפיכך בשלב זה, ממשיכה כלל ביטוח להתנהל מול המוסד לביטוח לאומי בהתאם להסכם שקיים ביניהם. בשלב מקדמי זה, בטרם נקבע הסכום הקבוע לא ניתן להעריך את ההשפעה של הסדר השיבוב החדש.

יעקב מאוזר F.I.A., F.I.L.A.A.
אקטואר ממונה ביטוח כללי

26.03.2019

תאריך

כלל חברה לביטוח בע"מ

הצהרת האקטואר בביטוח בריאות

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח בע"מ להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "ההפרשות") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31.12.2018, כפי שמפורט להלן.
אני עובד שכיר של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "המבטח").
התמניתי לתפקיד ביום 09.09.2013

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים.
- ב. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ג. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ד. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוט המקצועי וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ה. לצורך חישוב השיר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח, מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את השלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ו. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
  1. הפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים - אין עסקים נכנסים.
  2. הפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל התבססה על חישוב שבוצע על ידי.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

להלן הערכת סכום העתודות:

ליום 31 בדצמבר 2018		באלפי ש"ח	
ברוטו	שייר		
		תביעות תלויות	
		(א) ענפים שאינם מקובצים: תאונות אישיות ¹	
154,887	154,416		
		סך הכל ענפים שאינם מקובצים	
154,887	154,416		
		(ב) סך הכל ענפים שאינם מקובצים ומקובצים	
7,677	7,677		
	אין		(2) הוצאות עקיפות
	אין		(3) הפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח
	אין		(4) הפרשה בגין השתתפות ברווחים
		סך הכל התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי	
162,564	162,093		המחושבות לפי הערכה אקטוארית

א. השפעת השינויים על ההפרשות

להלן השפעת שינויים ברמת הברוטו והשיר:

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון לא נדרשה ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מהבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה.
2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות ומתיקונים אחרים - ראה סעיף קטן 4 בהערות והבהרות להלן.

1. כולל ענפי תאונות אישיות ותאונות אישיות תלמידים למעלה מ-90% משייר לפוליסות מסוג קולקטיב.

פרק ג' - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי ביטוח הבריאות הבאים כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה-1985:

- א. ביטוח מפני תאונות אישיות סעיף 1(א)(5)
1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
  - א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
  - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
  - ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת הפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתתי ענפי ביטוח הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית, שבהם אי ודאות סטטיסטית מובנית לעלות סך התביעות. בנוסף, יתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט אשר לא ניתן לחזותם מראש. עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר. לכן, הערכה זו יכולה לעלות או לרדת במשך הזמן.
2. העתודה לתת ענף תאונות אישיות תלמידים הוונה בשיעור של 1.3% צמוד למדד.
3. הערכת ההתחייבויות לתת ענף תאונות אישיות תלמידים כוללת תוספת מרווח בטחון המחושבת על בסיס סטיית התקן במודל האקטוארי.
4. בשנת הדוח יש התפתחות (גידול) בתביעות התלויות בסך של כ-10 מיליון ש"ח בברוטו וכ-10 מיליון ש"ח בשייר הנובעת בעיקרה מגידול בהפרשה לתביעות התלויות בענף תאונות אישיות תלמידים.

יעקב מאוזר F.I.A., F.I.L.A.A.
אקטואר ממונה ביטוח כללי

26.03.2019

תאריך

כלל חברה לביטוח בע"מ

הצהרת אקטואר ביטוח סיעודי דצמבר 2018

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "המבטח") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח סיעודי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "ההפרשות") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31/12/2018 כפי שמפורט להלן. אני עובד שכיר של המבטח. אינני בעל עניין בחברה או בחברה קשורה למבטח. התמנתי לתפקיד אקטואר ממונה בינואר 2019.

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השווייתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את השלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1. הפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים - אין לחברה עסקים נכנסים בתחום הסיעוד.
2. ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל התבססה על חישוב שבוצע על ידי המבטחים המובילים של הביטוחים המשותפים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. פרוט סכומי ההפרשות:

- בנספחים א' ו-ב' להלן, מפורטים סכומי ההפרשות באלפי ש"ח הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר כדלהלן:
1. הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכ"ע והכנסה למשפחה) והוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח).
  2. הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות -
    - א. עתודה לתוכנית עם צבירה;
    - ב. הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון: הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות;
  3. חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכ"ע והכנסה למשפחה.
  4. הפרשה בגין השתתפות ברווחים.
  5. השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה - בבדיקה שנערכה לגבי נאותות העתודה - לא נמצא צורך להשלמה נוספת של העתודה.
  6. אחר - הפרשות נוספות לפי הוראות המפקח, כגון: הפרשה בגין עתודה להשלמה (DAC), השלמת העתודה לפוליסות גמלא - לא נמצא צורך בהפרשה נוספת.
  7. הפרשה בגין עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - הפרשה זו בוטלה וסווגה כחלק מההון העצמי של החברה.

ב. השפעת שינויים על ההפרשות

להלן השפעת שינויים ברמת הברוטו והנטו עבור:

1. פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה: סך ההשפעה על שינוי בהנחות - אין השפעה.
2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים: סך ההשפעה על שינוי בהנחות - ברוטו: 126.2 מ"ש; שייר: 68.5 מ"ש.

פרק ג' - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענף ביטוח סיעודי:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
  - א. חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
  - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
  - ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח סיעודי, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות והבהרות

1. הערות, הבהרות והסברים

- א. פרטים אודות סוגי העתודות, שיעורי ריבית וכו' נכללים בבאור 37 לדוחות הכספיים של כלל ביטוח.
- ב. תיק הביטוח הסיעודי חשוף לשינויים רגולטורים וכן התפתחויות בתנאי השוק, כגון עידכון תוכניות הסיעוד הנמכרות על ידי השב"ן בקופות החולים. העתודה מבוססת על הנחות תחלואה, תמותה ומשך תשלום התביעה. הנחות אלה נתונות לשינויים דמוגרפיים וכלכליים אשר לא ניתן לצפותם מראש.

2. התאמות ושינויים מהותיים

בעקבות פרסום חוזר האוצר ליישוב תביעות סיעוד שצפוי להגדיל את ההסתברות לאישור תביעה ואת משך זמן תשלום התביעה בוצעה התאמה לעתודות לתביעות בתשלום בסך של 126.2 מ"ש.

3. עסקים בהם לא ניתן לבצע הערכה אקטוארית

הנתונים כוללים הפרשות בגין עסקים משותפים בהם החברה אינה מובילה וההערכה האקטוארית נמסרה ע"י אקטואר החברה המובילה.

חתימה

עמרי הראל F.I.L.A.A.
שם האקטואר הממונה

26.03.2019
תאריך

נספח א - טופס 12א'

תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - ברוטו
שם החברה: **כלל חברה לביטוח בע"מ**

12/31/2018

נתונים ברוטו באלפי ש"ח				
כיסויים (אחרים ¹)	סיעודי		סך הכל	
	קבוצתי	פרט		
6	5ב	5א		
0	0	0	0	1 תביעות תלויות
0	4,919,937	1,667,167	6,587,103	2 עתודה (סה"כ שורות 1א2 עד 6)
0	0	0	0	1א2 פוליסות הכוללות מרכיב פוליסות שהונפקו עד שנת 1990
0	0	0	0	2א2 חסכון (לרבות נספחים) לפי פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003
0	0	0	0	3א2 מועד הנפקת הפוליסה: פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004
0	0	0	0	4א2 סך הכל (1א2 עד 3א2)
0	3,592,960	1,492,507	5,085,467	2ב פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון
0	1,326,976	174,660	1,501,636	3 חלק העתודה בגין תביעות בתשלום
0	0	0	0	4 השתתפות ברווחים
0	0	0	0	5 השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה
0	0	0	0	6 אחר
0	0	0	0	7 עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל
				(1) כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'
0	0	0	0	8א השפעת התאמת הפרשות בגין עסקים חדשים
0	109,607	16,554	126,161	1ב8 שינויים בהנחות
0	0	0	0	2ב8 השפעת התאמת הפרשות שינויים בשיטות
0	0	0	0	3ב8 בגין עסקים קיימים הבדלים בגובה הפרמיה
0	0	0	0	4ב8 שינויים אחרים

נספח ב - טופס 12ב'

תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - בשייר
שם החברה: **כלל חברה לביטוח בע"מ**

12/31/2018

נתונים ברוטו באלפי ש"ח				
כיסויים (אחרים ¹)	סיעודי		סך הכל	
	קבוצתי	פרט		
6	5ב	5א		
0	0	0	0	1 תביעות תלויות
0	4,289,269	1,636,696	5,925,966	2 עתודה (סה"כ שורות 1א2 עד 6)
0	0	0	0	1א2 פוליסות הכוללות מרכיב פוליסות שהונפקו עד שנת 1990
0	0	0	0	2א2 חסכון (לרבות נספחים) לפי פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003
0	0	0	0	3א2 מועד הנפקת הפוליסה: פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004
0	0	0	0	4א2 סך הכל (1א2 עד 3א2)
0	3,592,960	1,492,507	5,085,467	2ב פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון
0	696,309	144,189	840,498	3 חלק העתודה בגין תביעות בתשלום
0	0	0	0	4 השתתפות ברווחים
0	0	0	0	5 השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה
0	0	0	0	6 אחר
0	0	0	0	7 עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל
				(1) כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'
0	0	0	0	8א השפעת התאמת הפרשות בגין עסקים חדשים
0	55,113	13,394	68,507	1ב8 שינויים בהנחות
0	0	0	0	2ב8 השפעת התאמת הפרשות שינויים בשיטות
0	0	0	0	3ב8 בגין עסקים קיימים הבדלים בגובה הפרמיה
0	0	0	0	4ב8 שינויים אחרים

הצהרת אקטואר ביטוח בריאות דצמבר 2018

כלל חברה לביטוח בע"מ

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "המבטח") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "ההפרשות") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31/12/2018 כפי שמפורט להלן. אני עובד שכיר של המבטח. אינני בעל עניין בחברה או בחברה קשורה למבטח. התמנתי לתפקיד אקטואר ממונה בינואר 2019.

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השווייתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
  1. הפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים- הפרשה נרשמת על פי חישוב שבוצע על ידי חברת הביטוח המוסרת.
  2. הפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל - אין לחברה בתחום הבריאות ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל.

2. נתוני הערכה לסכום העתודות

א. להלן פירוט סכומי ההפרשות באלפי ש"ח

להלן פירוט סכום ההפרשות המדווחות בדוח ביטוח כללי ברמת הברוטו וברמת השייר.

סך הכל	קבוצתי	פרט	תיאור (באלפי ש"ח)
			ברוטו
207,320	63,602	143,719	תביעות תלויות
5,829	2,479	3,350	הוצאות עקיפות
284,274	27,976	248,752	תנאי חוזה ביטוח
8,188	642	7,546	השתתפות ברווחים
498,065	94,698	403,367	סך הכל ברוטו
			שייר
194,677	63,506	131,171	תביעות תלויות
5,829	2,479	3,350	הוצאות עקיפות
272,229	27,976	236,707	תנאי חוזה ביטוח
8,188	642	7,546	השתתפות ברווחים
473,377	94,603	378,774	סך הכל בשייר

ב. השפעת השינויים על הפרשות

להלן השפעת השינויים ברמת הברוטו והשייר באלפי ש"ח עבור:

פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של הפרשות, אשר נובעים מהבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס הפרשה:

מרכיב עתודה	סך הכל הפרשות
הפרשות בגין פוליסות חדשות ברוטו	5,310
הפרשות בגין פוליסות חדשות בשייר	4,901

פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של הפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים ברוטו ושייר:

סכום ההתאמה לעתודות בברוטו	35,235
סכום ההתאמה לעתודות בשייר	34,111

פרק ג' - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי ביטוח הבריאות הבאים:

- הוצאות רפואיות
- מחלות קשות
- תאונות אישיות
- נסיעות לחו"ל
- שיניים

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:

א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 והתקנות לפיו.

ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח.

ג. כללים אקטואריים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת הפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. הפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי, רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתת ענפי ביטוח הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות והבהרות

1. **הערות, הבהרות והסברים**

א. פרטים אודות סוגי העתודות, שיעורי ריבית וכו' נכללים בבאור 37 לדוחות הכספיים של כלל ביטוח.

ב. חישוב העתודות הנובעות מתנאי החוזה נקבעו על בסיס מודל אקטוארי של תזרים מזומנים עתידי, המבוסס על הנחות דמוגרפיות וכלכליות והנחות עבודה אחרות אשר עלולות להשתנות בעתיד ויכולות להשפיע על הערכת העתודה לעיל.

ג. חישוב הפרשות לתביעות תלויות ו-IBNR נקבע על בסיס מודל תחזית סטטיסטי לקביעת תשלומי התביעות העתידיים על בסיס נסיון העבר.

ד. המודלים והנחות לקביעת הפרשות פותחו על פי הבנתי את הסביבה העסקית הנוכחית ועל פי הערכתי להתפתחות עתידית. ענף הוצאות רפואיות חשוף לאינפלציה רפואית עתידית כתוצאה מהתפתחויות רפואיות וטכנולוגיות. בנוסף, יש להכיר בכך כי המודלים חשופים לתנודות אקראיות וסטטיסטיים וקיימת סבירות שהתוצאות העתידיות יהיו שונות מהפרשות שנקבעו על פי המודלים.

2. **שינויים בהנחות ובשיטות אקטואריות**

במהלך שנת הדוח החברה עדכנה את בסיס ההנחות העיקריות, המשמש לחישוב הפרשות בגין פוליסות הבריאות פרט. הנחות אלו נקבעות מידי שנה על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים (השפעת העדכון ראה בפרק ב' סעיף 2.ב).

3. **שינויים מהותיים בהפרשות לעומת שנה אשתקד**

לא היו שינויים מהותיים בתקופת הדו"ח.

4. עסקים בהם לא ניתן לבצע הערכה אקטוארית

- א. בתת ענף נסיעות לחו"ל וקולקטיבים קיימת הפרשה עבור פרמיה שטרם הורווחה. החישוב מתבצע ע"י מחלקת כספים.
- ב. הנתונים בפרק ב' לעיל כוללים הפרשות בגין עסקים נכנסים, ההפרשות אלו נרשמו על פי חישוב שבוצע על ידי חברת הביטוח המוסרת.

חתימה

עמרי הראל F.I.L.A.A.
שם האקטואר הממונה

26.03.2019
תאריך

חלק ד

פרטים נוספים על עסקי התאגיד

פרטים נוספים על התאגיד

שם החברה	: כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה").
מס' חברה ברשם	: 52-002464-7
כתובת	: ראול וולנברג 36, קריית עתידים, מגדל 8, תל אביב 6136902
כתובת דואר אלקטרוני	: Talc@clal-ins.co
טלפון	: 03-6387504
פקסימיליה	: 03-7965678
תאריך המאזן	: 31 בדצמבר 2018
תאריך הדו"ח	: 26 במרס 2019

1. תמצית דוחות על הרווח הכולל הרבעוניים

(תקנה 10 א)

באלפי ש"ח	רבעון א	רבעון ב	רבעון ג	רבעון ד	סך הכל
פרמיות שהורוחו ברוטו	2,475,277	2,518,584	2,654,271	2,627,514	10,275,646
פרמיות שהורוחו על ידי מבטחי משנה	334,460	357,525	368,035	320,013	1,380,033
פרמיות שהורוחו בשייר	2,140,817	2,161,059	2,286,236	2,307,501	8,895,613
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	294,760	1,237,333	1,906,678	(2,198,210)	1,240,561
הכנסות מדמי ניהול ומניהול תיקים	233,508	215,288	338,738	96,663	884,197
הכנסות מעמלות	64,759	61,458	64,397	47,971	238,585
הכנסות אחרות	19	11	40	3	73
סך כל ההכנסות	2,733,863	3,675,149	4,596,089	253,928	11,259,029
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	2,372,828	2,998,233	4,058,629	(78,393)	9,351,297
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים	(235,855)	(320,497)	(231,429)	(319,003)	(1,106,784)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	2,136,973	2,677,736	3,827,200	(397,396)	8,244,513
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה	461,650	502,201	503,667	530,697	1,998,215
אחרות	221,531	215,542	230,359	228,084	895,516
הוצאות הנהלה וכלליות	-	114,824	-	-	114,824
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	3,459	2,232	1,070	3,087	9,848
הוצאות אחרות	30,070	59,153	35,650	32,963	157,836
הוצאות מימון					
סך כל ההוצאות	2,853,683	3,571,688	4,597,946	397,435	11,420,752
חלק בתוצאות חברות כלולות, נטו	1,345	687	1,067	(28,767)	(25,668)
רווח לפני מסים על הכנסה	(118,475)	104,148	(790)	(172,274)	(187,391)
מסים על הכנסה	(42,845)	30,659	2,627	(76,729)	(86,288)
רווח (הפסד) לתקופה	(75,630)	73,489	(3,417)	(95,545)	(101,103)
מיוחס ל:					
בעלי המניות של החברה	(76,948)	71,870	(4,577)	(96,732)	(106,387)
זכויות מיעוט	1,318	1,619	1,160	1,187	5,284
רווח (הפסד) לתקופה	(75,630)	73,489	(3,417)	(95,545)	(101,103)
רווח (הפסד) למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה (בש"ח)	(0.65)	0.61	(1.25)	(0.86)	(0.9)
מספר המניות ששימשו לחישוב הרווח (הפסד) למניה (בש"ח)	118,517	118,517	118,517	118,517	118,517

1. תמצית דוחות על הרווח הכולל הרבעוניים (המשך)

(תקנה 10 א)

סך הכל	רבעון ד	רבעון ג	רבעון ב	רבעון א	באלפי ש"ח
(101,103)	(95,545)	(3,417)	73,489	(75,630)	רווח (הפסד) לתקופה
					רכיבים של רווח כולל אחר
28,640	15,301	(3,258)	8,928	7,669	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילות חוץ שנזקפו לקרן הון
92	92	-	-	-	הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילות חוץ שנזקפו לרווח והפסד שינוי נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים
116,181	(140,753)	167,045	77,969	11,920	למכירה שנזקף לקרנות הון שינוי נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים
(287,811)	(78,011)	(74,595)	(40,005)	(95,200)	למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים
41,051	19,223	6,837	5,716	9,275	למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
(101,847)	(184,148)	96,029	52,608	(66,336)	רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה לפני מיסים על הכנסה
(38,073)	(64,701)	33,211	16,958	(23,541)	הטבת מס (מיסים) בגין מרכיבים אחרים של רווח (הפסד) כולל
(63,774)	(119,447)	62,818	35,650	(42,795)	רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
					פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד
(6,777)	(6,892)	518	817	(1,220)	רווחים (הפסדים) אקטואריים מתכנית הטבה מוגדרת
(2,104)	(2,136)	155	180	(303)	מסים (הטבת מס) בגין מרכיבים אחרים של רווח כולל שלא יועברו לרווח והפסד
(4,673)	(4,756)	363	637	(917)	רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה שלא יועבר לרווח והפסד, נטו ממס
(68,447)	(124,203)	63,181	36,287	(43,712)	רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה
(160,204)	(210,236)	59,038	108,502	(117,508)	סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה
					מיוחס ל:
(164,588)	(210,893)	57,732	107,118	(118,545)	בעלי המניות של החברה
4,384	657	1,306	1,384	1,037	זכויות מיעוט
(160,204)	(210,236)	59,038	108,502	(117,508)	סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה

2. שימוש בתמורת ניירות ערך

(תקנה 10 ג)

א' |.

3. השקעות והלוואות – חברות בנות וחברות קשורות שהינן פעילות ומהותיות לתאריך הדוח על המצב הכספי

(תקנה 11)

3.1. השקעות בחברות בנות וחברות קשורות לתאריך הדוח על המצב הכספי

שם החברה	מספר המניה בבורסה	סוג מניה וע.נ.	מספר המניות	סך הכל ערך נקוב ש"ח	ערך בדוח הכספי הנפרד כמשמעותו בתקנה 9ג באלפי ש"ח	שעורי ההחזקה ב-%			שער הבורסה לתאריך הדוח הכספי על המצב הכספי בש"ח למניה	מדינת התאגדות שונה מישראל
						בהון	בהצבעה	בזכות למנות דירקטורים		
חברות בנות וקשורות של החברה										
כלל ביטוח אשראי בע"מ ("כלל אשראי") [1]		רגילה בת 1 ש"ח	8,537,280	8,537,280	194,5456	80.00	80.00	80.00		
החזקות עד"ך בע"מ [2]		רגילה בת 1 ש"ח	500	500	16,100	33.00	33.00	33.00		
נכסי כלל חברה לביטוח בע"מ [3]		רגילה בת 0.0001 ש"ח	100	0.1	103,242	100.00	100.00	100.00		
כלל פנסיה וגמל בע"מ [4]		רגילה בת 1 ש"ח	124,638	124,638	693,966	100.00	100.00	100.00		
הכלל הראשון בע"מ		רגילה בת 1 ש"ח	101	101	2,661	100.00	100.00	100.00		
כללביט מימון בע"מ		רגילה בת 1 ש"ח	1,000	1,000	-	100.00	100.00	100.00		
נכסי חברות כלל בע"מ [5]		רגילה בת 1 ש"ח	100	100	25,460	100.00	100.00	100.00		

[1] לעניין התחייבות של החברה להשלמת הונה העצמי של כלל ביטוח אשראי ותקפותה, ראה ביאור 16(ה)(6) לדוחות הכספיים.

[2] לשעבר שגריר שרותי גרירה בע"מ.

[3] כולל החזקה של 1 מניה רגילה באמצעות כנף – כלל ניהול פיננסים בע"מ.

[4] לעניין התחייבות של כלל החזקות להשלמת הונה העצמי של כלל פנסיה וגמל ותקפותה, ראה ביאור 16(ה)(7) לדוחות הכספיים.

[5] כולל החזקה ישירה של 1 מניה רגילה באמצעות כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ ("כלל החזקות").

3. השקעות והלוואות – חברות בנות וחברות קשורות שהינן פעילות ומהותיות לתאריך הדוח על המצב הכספי

(תקנה 11)

3.1. השקעות בחברות בנות וחברות קשורות לתאריך הדוח על המצב הכספי

מדינת התאגדות שונה מ־ ישראל	שער הבורסה לתאריך הדוח הכספי על המצב הכספי בש"ח למניה	שעורי ההחזקה ב-%			ערך בדוח הכספי הנפרד כמשמעותו בתקנה 9ג באלפי ש"ח	סך הכל ערך נקוב ש"ח	מספר המניות	סוג מניה וע.ג.	מספר המניה בבורסה	שם החברה
		בזכות למנות דירקטורים	בהצבעה	בהון						
		50.00	50.00	50.00	43,785	4,000,000	4,000,000	רגילה בת 1 ש"ח		עתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ כנף כלל ניהול פיננסים בע"מ ("כנף")
		100.00	100.00	100.00	4,431	1,000	1,000	רגילה בת 1 ש"ח		

3. השקעות והלוואות – חברות בנות וחברות קשורות שהינן פעילות לתאריך הדוח על המצב הכספי (המשך)

(תקנה 11)

3.2. הלוואות ושטרי הון לחברות בנות וקשורות של החברה

שנות הפרעון	סוג הצמדה	שיעור הריבית %	יתרת הלוואות ושטרי הון, (כולל ריבית צבורה) באלפי ש"ח	מקבל הלוואה	נותן הלוואה
עשרה תשלומי קרן שווים החל מיום 1/12/2010	מדד המחירים לצרכן	4.00%	2,886	כלל סוכנויות	החברה
לא נקבע	שטר ההון אינו צמוד	-	19,028	עילית נדל"ן א.פ. בע"מ [7]	החברה
פרעון ההלאה בשנת 2021	ההלאה אינה צמודה	3.06%	16,077	החברה	החזקות עד"ר [7] לא פעילה

4. שינויים בהשקעות והלוואות בחברות-בת ובחברות קשורות בתקופת הדו"ח

(תקנה 12)

4.1. שינויים בהשקעות - אין

4.2. שינויים בהלוואות

סכומים במיליוני ש"ח	מהות השינוי	שם החברה המוחזקת (הלוואה)	תאריך	החברה (המלווה)
3	פירעון שוטף של הלוואה	כלל סוכנויות	דצמבר 2018	החברה

5. רווחים והפסדים של חברות בנות וחברות קשורות והכנסות (במישרין ועקיפין) מהן לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

(תקנה 13)

הכנסות			סך רווח (הפסד) כולל לשנה		רווח (הפסד) כולל אחר לשנה		רווח (הפסד) לשנה		
דמי ניהול ושכר דירקטורים	ריבית	דיבידינד	מיוחס לזכויות שאינן מקנות שליטה		מיוחס לזכויות שאינן מקנות שליטה		מיוחס לזכויות שאינן מקנות שליטה		
			של החברה	של החברה	של החברה	של החברה	של החברה	של החברה	
באלפי ש"ח									
-	-	-	4,385	17,538	899	3,598	5,284	21,136	כלל ביטוח אשראי בע"מ
-	-	-	-	347	-	-	-	347	החזקות עד"ך בע"מ
-	-	-	-	(21,496)	-	(2,336)	-	(19,160)	כלל פנסיה וגמל בע"מ
-	-	-	-	315	-	1,032	-	(717)	הכלל הראשון בע"מ
14,075	-	-	-	(1,385)	-	(104)	-	(1,281)	עתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ
-	-	-	-	(402)	-	360	-	(762)	כסף כלל ניהול פיננסים בע"מ

6. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך הדוח על המצב הכספי

(תקנה 14)

לא רלבנטי.

7. מסחר בבורסה - נ"ע שנרשמו למסחר - מועדי וסיבות הפסקת מסחר

(תקנה 20)

לא רלבנטי.

8. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה

תקנה 21)

להלן פירוט התגמולים שניתנו בשנת 2018 (באלפי ש"ח) כפי שהוכרו בדוחות הכספיים לשנת 2018:

1. לכל אחד מחמשת בעלי התגמולים הגבוהים ביותר מבין נושאי המשרה הבכירה בחברה או בחברות בשליטתה, אם התגמולים ניתנו בחברה או בחברות בשליטתה ובין אם התגמולים ניתנו לו על ידי החברה או על ידי חברות בשליטתה;
2. לכל אחד משלושת נושאי המשרה הבכירה בעלי התגמולים הגבוהים ביותר בחברה שהתגמולים ניתנו לו בקשר עם כהונתו בחברה עצמה ושלא נמנה בסעיף 1 לעיל;
3. כל בעל עניין בחברה, שלא נמנה בסעיפים 1 ו-2 לעיל למעט חברה בת של החברה, אם התגמולים ניתנו לו על ידי החברה או על ידי תאגיד שבשליטתה בקשר עם שירותים שנתן כבעל תפקיד בתאגיד או בתאגיד בשליטתו, בין אם מתקיימים יחסי עובד מעביד ובין אם לאו ואף אם בעל העניין אינו נושא משרה בכירה.

סך הכל	תגמולים אחרים					תגמולים בעבור שירותים					פרטי מקבל התגמולים					
	אחר	דמי שכירות	ריבית	אחר	עמלה	דמי ייעוץ	דמי ניהול	תשלום מבוסס מניות [3]	מענק [2]	הפרשה נוספת	שכר [1]	שיעור ההחזקה בהון התאגיד	היקף משרה	תפקיד	מין	שם
3,847	-	-	-	-	-	-	-	14	-	2,164	12,191	0.01	100%	מנכ"ל החברה	זכר	יורם נוה [4]
2,239	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,239	-	85%	יו"ר הדירקטוריון	זכר	דני נוה [5]
1,998	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,998	-	100%	מנכ"ל לשעבר	זכר	איזי כהן [6]
1,615	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,615	-	60%	יועץ מיוחד למנכ"ל לשעבר	זכר	שמעון קלמן [9][7]
1,533	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,533	-	100%	מנהל מערך העסקים לשעבר	זכר	יעקב (צ'יקו) זכריה [7][8]

יובהר כי פירוט התגמולים שניתנו בשנת 2018 בטבלה לעיל הינו כפי שהוכרו בדוחות הכספיים לשנת 2018 ואינו זהה בהכרח לחישוב שמבוצע לצורך בחינת עמידת תגמול נושאי המשרה במדיניות התגמול של החברה, המצורפת כנספח לדוח התקופתי לשנת 2018.

¹ יצוין כי שכרו של מר יורם נוה ללא הפרשות לתגמולים לרבות אובדן כושר עבודה והפרשה לפיצויים על פי דין הינו כ-1.78 מיליוני ש"ח. על סכום זה נוספו הפרשות לתגמולים, לביטוח אבדן כושר עבודה ולפיצויים בגין שנת 2018 בסך של כ-0.41 מיליון ש"ח.
² הפרשה בגין השלמת חוב וותק פיצויים בגין תקופת עבודתו של מר יורם נוה בקבוצה, החל משנת 2008 בסך של כ-1.1 מיליוני ש"ח והפרשה בגין השלמת מענק הסתגלות בסך של כ-0.5 מיליון ש"ח נוכח עדכון שכרו בעת מינויו כמנכ"ל.

8. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (המשך)

(תקנה 21)

הערות לנתונים שבטבלה:

1. שכר צמוד למדד המחירים לצרכן, כהגדרת הצמדה למדד במדיניות התגמול של החברה (ראה סעיף 1 למדיניות התגמול) ("צמוד למדד"), למעט ביחס למנכ"ל, למנכ"ל לשעבר וליו"ר אשר שכרם הוגבל בשנת הדוח, במגבלת התגמול הקבועה בסעיף 2(א) לחוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים ("אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג"), תשע"ו 2016 (בסעיף זה: "חוק תגמול בכירים" ו"מגבלת התגמול") והוא צמוד למדד, בהתאם למנגנון הקבוע בו. הסכום המצוין בטבלה כולל הפרשות לתגמולים לרבות אובדן כושר עבודה והפרשה לפיצויים על פי דין על סך רכיבי התגמול (שאינן כלולות בחישוב מגבלת התגמול), הפרשות בגין סיום העסקה, חופשה שנתית ו/או פדיון ימי חופשה למי שחדל לכהן בתפקידו, דמי הבראה והטבות אחרות לרבות גילום בגין הוצאות רכב וטלפון נייד. על פי המנגנון הקבוע בחוק שכר בכירים, עלות שכרו של עובד בתאגיד פיננסי שתעלה על מגבלת התגמול, לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה בהתאם למנגנון הקבוע בחוק שכר בכירים. יצוין כי בהתאם למדיניות התגמול, החברה עשויה לשאת בהוצאה נוספת בגין עודף עלות שכר, ככל שנדרש, בגין רכיבים ששולמו החורגים מעלות זו.
2. ככלל, הסכום המצוין בטבלה לעיל מתייחס למלוא המענק המשתנה, המשולם במזומן, לו זכאי נושא המשרה בגין שנת הדוח, בהתעלם מהסדרי הפריסה של המענק הנדחה. סכומי התגמול המשתנה, אם וככל שמשולמים, המתקבלים בפועל נמוכים יותר, באופן שביחס לנושאי משרה ובעלי תפקיד מרכזי שיעור של 50% מהמענק בגין השנה, משולם במזומן ואילו 50% נדחה וישולם כשהוא צמוד למדד, על פני 3 שנים, ותשלומו מותנה בעמידה ביעדים המפורטים במדיניות התגמול בהתאם. אין ודאות כי סכום תגמול שנדחה, ישולם. ככלל בשנת הדוח לא שולמו מענקים. כמו כן בשנת 2019 לא שוחררו מענקים שנפרסו בגין שנים קודמות, נוכח אי עמידה בתנאי השחרור שנקבעו במדיניות התגמול. בהתאם תשלום החלק היחסי שהיה אמור להיות משולם בסמוך לאחר פרסום דוח זה, יידחה לשנת 2020 בכפוף לעמידה בתנאי הסף לשחרור בגין שנת 2019.
3. למעט אם צוין אחרת, סכום התשלום מבוסס מניות הינו על בסיס הערכת האופציות במועד הענקתן כאשר השווי ההוגן של כל מנה נפרס על פני תקופת ההבשלה. לפרטים נוספים בדבר תשלום מבוסס מניות, ראה ביאור 41 לדוחות הכספיים של החברה.
4. לפרטים בדבר תנאי העסקתו של מר יורם נוה, מנכ"ל החברה, ראה ביאור 40(ב)6 לדוחות הכספיים של החברה.
- יצוין כי מר יורם נוה, כיהן עד ליום 30 ביוני 2018 כמשנה למנכ"ל וזאת החל מינואר 2014, קודם לכן כיהן כמנכ"ל כלל פיננסים וכלל פיננסים בטוחה החל מדצמבר 2011. תנאי העסקתו כמשנה למנכ"ל נקבעו בהסכם העסקה אישי כמפורט בסעיף 7 להלן.
- לפרטים בדבר כתבי אופציות שהוקצו למנכ"ל החברה בפברואר 2014, בגין תפקידו הקודם, ראה ביאור 41(א) לדוחות הכספיים.
5. לפרטים בדבר תנאי העסקתו של מר דני נוה ראה ביאור 38(ב)4 לדוחות הכספיים של החברה. לפרטים בדבר כתבי אופציות שהוקצו ליו"ר הדירקטוריון ראה ביאור 39(א) לדוחות הכספיים.
6. לפרטים בדבר תנאי העסקתו של מר איזי כהן, מנכ"ל החברה לשעבר, ראה ביאור 38(ב)5 לדוחות הכספיים של החברה.

8. תגמולים לבעלי עניין ונושאי משרה בכירה (המשך)

(תקנה 21)

7. ככלל, תנאי העסקתם של נושאי המשרה בחברה, לרבות אלו המפורטים בטבלה לעיל (שאינם המנכ"ל או היו"ר ולמעט אם נאמר אחרת) (להלן בסעיף זה: "נושאי המשרה"), נקבעו בהסכם העסקה אישי המגדיר את משכורת הבסיס וכן תנאים סוציאליים ופנסיוניים כמקובל לנושאי משרה בקבוצת כלל, לרבות הפרשות לביטוח פנסיוני למרכיב הפיצויים והתגמולים, ימי חופשה והבראה. בהתאם לתנאי הסכם העסקה של נושאי המשרה, במקרה של פיטורין או התפטרות, ייתן הצד שמפסיק את ההתקשרות הודעה מוקדמת של בין חודשיים לארבעה חודשים מראש לצד השני. ככלל, במקרה של הפסקת עבודה כאמור יהיו זכאים נושאי המשרה בנוסף לפיצויי הפיטורים, למענק חד פעמי בגובה 4.5 עד 6 משכורות חודשיות (שכר יסוד) ללא תנאים סוציאליים וללא רכב, ובלבד שסיום יחסי העבודה לא נבע מהתפטרותו של נושא המשרה במהלך שנתיים ממועד תחילת העסקה (אך למעט אם ההתפטרות אירעה בתוך 12 חודשים ממועד העברת שליטה בחברה) והכל בכפוף לעמידה בתנאי מדיניות התגמול ובהתייחס להוראות המעבר כפי שנקבעו בחוזר התגמול, ככל שהן רלבנטיות ("מענק הפרישה"). נושאי המשרה זכאים לתשלום פיצויי פיטורין בין בהתפטרות ובין בפיטורין, למעט בנסיבות שאינן מזכות על פי דין בתשלום פיצויי פיטורין. כחלק מתנאי העסקתם, זכאים נושאי המשרה לרכב שהחברה מעמידה לרשותם והחברה נושאת בגילום המס אשר חל עליהם בגין כך. בנוסף, זכאים נושאי המשרה למענק שנתי בהתאם לקריטריונים הנהוגים בקבוצה באשר למנהלים בדרגתם ובהתאם למדיניות התגמול של החברה (המפורסמת במסגרת הדוח התקופתי של החברה) כאשר בונס המטרה של נושאי המשרה הבכירים עמד בשנת הדוח על שיעור מקסימלי של 0.266% מהרווח הכולל, וזכאותם לבונס הינה בהתאם לעמידת החברה בתנאי הסף לקבלת מענק שנתי בהתאם למדיניות התגמול ולעמידתם של נושאי המשרה ביעדים (המתייחסים לביצועיהם האישיים ו/או לביצועי היחידה עליהם מופקדים ו/או לביצועי החברה, כאשר היעדים יכולים להיות כמותיים או איכותיים, מדידים או נתונים לשיקול דעת). היעדים יקבעו לנושאי המשרה מדי שנה, למעט ביחס לרכיב שהינו בשיקול דעת. בכל מקרה, נושאי המשרה הבכירה לא יהיו זכאים למענק שנתי העולה על 1 מיליון ש"ח. לפרטים נוספים, ראה נספח לדוח התקופתי.

יצוין כי אין במדיניות התגמול כדי לפגוע בזכויות שנצברו ו/או שיצברו בגין תקופות הקודמות למועד זה וכן בהתקשרויות ו/או בזכויות אחרות של העובדים בקשר עם כהונתם והעסקתם בחברה, הקיימות קודם לכניסת חוזר התגמול ו/או התיקון לחוזר התגמול לתוקף ולפרסומם וקודם לפרסום מדיניות התגמול או בגין תקופות לגביהן חלים הסכמים שקדמו להם ("הוראת המעבר"). עוד יצוין כי בתום 2016 ו- 2017 פקעו הוראות מעבר של חוזר התגמול והתיקון לו, בהתאמה, ובהתאם הותאמו הסכמי העסקה של נושאי המשרה להוראות מדיניות התגמול, חוזר התגמול והתיקון לחוזר התגמול. ביום 9 באוקטובר 2016, בעקבות כניסתו לתוקף של חוק תגמול בכירים, הודיעה החברה לנושאי משרה בה כי החל ממועד כניסתו לתוקף של חוק תגמול בכירים, ביום 12 באוקטובר 2016, מותאם התגמול לו הם זכאים להוראות חוק תגמול בכירים.

ככלל, עד לשנת 2015 (כולל) נהגה החברה להקצות אופציות של כלל החזקות לנושאי המשרה בה. לפרטים, ראה כמפורט ביחס לכל אחד מהם.

החברה רוכשת עבור נושאי המשרה בקבוצה ביטוח נושאי משרה ולכל אחד מנושאי המשרה בחברה הוענקו כתבי פטור וכתבי שיפוי מהחברה.

8. יעקב (צ'יקו) זכריה כיהן כמשנה למנכ"ל, מנהל מערך העסקים החל מינואר 2013 ועד ליום 30 בספטמבר 2018. מר זכריה סיים את עבודתו בחברה ביום 31 בינואר 2019. תנאי העסקתו נקבעו בהסכם העסקה אישי, המקביל להסכם העסקה המפורט בס"ק 7 לעיל.

בהתאם לתכנית האופציות משנת 2013 בפברואר 2013 הוקצו למר זכריה 140,000 כתבי אופציה המחולקים לשלש מנות, הניתנים למימוש למשך שנתיים, לאחר תקופת הבשלה מדורגת של שנתיים (מנה ראשונה), שלש שנים (מנה שניה) וארבע שנים (מנה שלישית). כתבי האופציה היו ניתנים למימוש למניות על פי מחיר מימוש מדורג, כאשר מחיר המימוש של המנה השלישית עמד על 60 ש"ח למניה (כפוף להתאמה, בין היתר, בגין חלוקת דיבידנד). מר זכריה מימש את כל האופציות.

8. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (המשך)

(תקנה 21)

9. שמעון קלמן, משנה למנכ"ל, כיהן בתפקיד עוזר אישי ויועץ למנכ"ל החברה החל מנובמבר 2016. תנאי העסקתו נקבעו בהסכם העסקה אישי, המקביל ככלל להסכם ההעסקה המפורט בס"ק 7 לעיל. בהתאם לתנאי העסקתו של קלמן הוא אינו זכאי למענק שנתי ולא הוענקו לו אופציות. מר קלמן סיים ביום 28 בפברואר 2019 את עבודתו בחברה.

א. **תוכניות תגמול** - לפרטים נוספים ביחס לתוכניות תגמול הוני, ראה ביאור 39(א) לדוחות הכספיים. למדיניות התגמול של החברה, בהתאם לחוזרי האוצר בעניין מדיניות תגמול בגופים מוסדיים, ראה נספח "מדיניות תגמול" בחלק א' לדוח התקופתי.

ב. **גמול לדירקטורים** - תשלומי החברה בכל אחת מהשנים 2018 ו-2017 לדירקטורים של החברה בגין כהונתם בדירקטוריון החברה (למעט תשלומים ליו"ר דירקטוריון החברה) עמדו על סך כולל של כ-2,202 אלפי ש"ח וכ-2,470 אלפי ש"ח, בהתאמה, הגמול הניתן לדירקטורים בחברה הינו הגמול המרבי בהתאם לדרגתה של החברה לדירקטורים שאינם בעלי מומחיות (הגמול הינו בלא התחשבות במיומנות כלשהי), והכל בהתאם לחוזר האוצר ולתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני) תש"ס-2000.

החברה משתתפת ב-80% מעלות שכר הדירקטור המשותף, המכהן הן בחברה והן בכלל החזקות (לא כולל שכרו של יו"ר הדירקטוריון שמשולם בנפרד ע"י החברה). הסכומים האמורים לעיל, הינם לאחר השתתפות כלל החזקות ב-20% מהשכר כאמור. לעניין שכר יו"ר דירקטוריון החברה, שאינו כלול בסך האמור לעיל, ראה ביאור 38(ב)(2) לדוחות הכספיים של החברה.

ג. **דמי ניהול לבעלי עניין** – לפרטים בדבר דמי ניהול המשולמים מחברות בקבוצת כלל החזקות, ראה סעיף 10ג(3) להלן.

9. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21א)

כלל החזקות, חברה אשר ניירות ערך שלה רשומים למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ ואשר מידע לגביה מתפרסם לציבור, מחזיקה כ-99.98% מזכויות ההצבעה בחברה.

כ-20.3% מהון המניות המונפק של כלל החזקות ומזכויות ההצבעה בה מוחזקים עבור אי די בי חברה לפתוח בע"מ (להלן: "אי די בי פתוח") באמצעות הנאמן, מר משה טרי (להלן: "הנאמן למניות השליטה"), אשר מונה כנאמן למניות זכויות ההצבעה האמורות (ראה ביאור 1(ב)(2) לדוחות הכספיים של החברה). נוסף על ההחזקה באמצעות הנאמן למניות השליטה, מחזיקה אי די בי פתוח במישרין כ-5% מההון המונפק של כלל החזקות, ובסך הכל כ-25.3% מההון המונפק של כלל החזקות¹⁰ (כ-25.15% בדילול מלא). כמו כן התקשרה אי די בי פתוח בעסקאות החלף ביחס למניות החברה בשיעור של כ-29%¹¹. למען הזהירות, מתייחסת החברה לאי די בי פתוח כבעלת השליטה בחברה לעניין תקנה 21א¹².

למיטב ידיעת החברה, אי די בי פתוח, הינה חברה פרטית אשר אגרות החוב שלה רשומות למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ וככזו הינה תאגיד מדווח על פי חוק ניירות ערך. לפרטים אודות מינוי הנאמן למניות השליטה בכלל החזקות ומכתבי הממונה בדבר הפעלת הזכויות הנלוות לאמצעי השליטה האמורים ראה ביאור 1 לדוחות הכספיים.

לפרטים נוספים בדבר שינויים צפויים בשליטה בחברה, לרבות לעניין דרישה למכירת החזקות של אי די בי פתוח בכלל החזקות והליכים משפטיים שמתנהלים בענין, ראה מכתבי הממונה והכל כמפורט בביאור 1 לדוחות הכספיים.

¹⁰ ביום 22 במרס 2017, דיווחה אי די בי פתוח כי שיעבדה כ-4.99% (4.87% בדילול מלא, המהוות נכון למועד זה כ-4.98% וכ-4.92% בדילול מלא) ממניות כלל החזקות המוחזקות על ידי אי די בי פתוח לטובת הנאמן למחזיקי אגרות החוב (סדרה יא') של אי די בי פתוח. לפרטים אודות הנפקת אגרות החוב (סדרה יא') של אי די בי פתוח, ראו סעיף 4(ב) להלן.

¹¹ לפרטים אודות עסקאות החלף (swap) שביצעה אי די בי פתוח ביחס למניות החברה שהוחזקו על-ידיה ראה ביאור 1(ב)(2)(ט) לדוחות הכספיים. יצוין כי אידיבי פתוח הודיעה, כי בהתאם לעמדה משפטית מספר 101-22 שפרסמה רשות ניירות ערך ביום 28 בפברואר 2019 ("עמדת הרשות") ולמען הזהירות, היא נחשבת (על פי עמדת הרשות) כמחזיקה בכ-54.2% מהון המניות המונפק והנפרע בחברה, כאשר ביחס לכ-28.9% אידיבי פתוח נחשבת כמחזיקה בחד עם צדדים שלישיים אשר זהותם אינה ידועה לה וזאת בהתאם לתנאיהן של עסקאות החלף. סגל רשות ניירות ערך הבהיר לחברה כי כפי שנכתב בעמדתו, תחילתה של העמדה ממועד פרסומה, ומשכך אינה חלה על עסקאות קיימות שטרם הסתיימו, אשר מועד תחילתן טרם מועד פרסום העמדה.
¹² ראה חוות דעת משפטית שקיבלה החברה שעניינה שליטה לצורך פרק עסקאות בעלי עניין בחוק החברות כמפורט בסעיף 13 (ב) להלן.

9. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21א)

עד ליום 8 בנובמבר 2018 החזיק בנק הפועלים ב- 9.47% ממניות החברה. לעניין הסכם בין אי די בי פתוח לבנק הפועלים בע"מ (להלן: "בנק הפועלים") מחודש מרץ 1999 ביחס לכ- 9.47% ממניות החברה ("המניות הנמכרות") במסגרתו, בין היתר, הוענקה לאי די בי פתוח זכות סירוב ראשון במכירת מניות החברה (כולן או חלקן) על-ידי בנק הפועלים, ראה הערות למחזיק מס' 1 בדוח מצבת החזקות בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בניירות ערך של התאגיד, שפרסמה החברה ביום 9 באוקטובר 2018 (אסמכתא: 2018-01-094068).

ביום 17 באוקטובר 2018 אי די בי פתוח דיווחה כי חתמה עם בנק הפועלים על הסכם קצוב בזמן ("ההסכם"), לפיו ניתנה לאי די בי פתוח תקופה לצורך איתור מספר רוכשים, אשר עימם יתקשר בנק הפועלים, בכפוף לכל דין, בעסקאות למכירת המניות הנמכרות (כולן), במחיר של 62 ש"ח למניה, בעסקאות מחוץ לבורסה שלא תותנינה בתנאים, ותושלמנה במועד אחד ולא יאוחר מיום 10 בנובמבר 2018 ("מועד הרכישה").

ביום 8 בנובמבר 2018 דיווחה אי די בי פתוח כי הודיעה לבנק הפועלים, כי בהתאם לתנאי ההסכם איתרה אי די בי פתוח מספר רוכשים, אשר עימם יתקשר בנק הפועלים, בעסקאות למכירת המניות הנמכרות (כולן), בעסקאות מחוץ לבורסה שאינן מותנות בתנאים, וכי רכישת המניות בוצעה על-ידיהם באותו מועד. בהתאם לתנאי ההסכם, הסכם בעלי המניות בטל.

בנוסף, דיווחה אי די בי פתוח כי התקשרה בעסקת החלף עם מוסד בנקאי בקשר ל- 2,771,309 מהמניות הנמכרות, המהוות כ-5% ממניות החברה, לפי מחיר בסיס של 62 ש"ח למניה, וזאת בהתאם לאותם העקרונות שהיו בעסקאות החלף (swap) קודמות שביצעה אי די בי פתוח ביחס למניות החברה שהוחזקו על-ידיה כאמור בביאור 1(ב)(2)ט) לדוחות הכספיים.

10. עסקאות עם בעל שליטה¹³

(תקנה 22)

כאמור, החברה מתייחסת לאי די בי פתוח ולבעלי השליטה בה כבעלי שליטה בכלל החזקות וזאת למען הזהירות בלבד, ובהתאמה מתייחסת גם לעסקאות עם חברות שהגורמים האמורים הינם בעלי עניין בהן ("הגורמים מקבוצת אי די בי") כעסקאות שלבעל השליטה בחברה יש בהן עניין אישי.

יצוין כי בהתאם לחוות דעת משפטית שקיבלה החברה, שאושרה בועדת הביקורת ודירקטוריון החברה ביום 27 בינואר 2016, אי די בי פתוח אינה נחשבת בעלת שליטה בכלל החזקות לעניין פרק עסקאות בעלי עניין בחוק החברות. עם זאת, למען הזהירות בלבד, החליטה החברה כי תמשיך לראות בעסקאות עם אי די בי פתוח כעסקאות עם בעלת שליטה וכן תראה בעסקאות עם צד שלישי שלאי די בי פתוח יש עניין אישי בהן כעסקאות שלבעל השליטה יש בהן עניין אישי, וזאת למעט ביחס להתקשרות בעסקאות עם מי שעשוי להיחשב נושה מהותי של אי די בי פתוח או של בעלי השליטה בה, לרבות תאגידי בנקאיים¹⁴, שאז לא תראה בהן כעסקאות שלבעל השליטה בחברה יש בהן עניין אישי, הטענות אישורים בהתאם לסעיפים 270(4) ו-275 לחוק החברות.

א. עסקאות זניחות

ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, אימצו קווים מנחים וכללים לסיווג של עסקה של החברה או חברה מאוחדת שלה עם בעל עניין בה כעסקה זניחה כקבוע בתקנה 41(א)(3)א(1) לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שבתיים), התש"ע-2010 ("תקנות דוחות כספיים"). כללים וקווים מנחים אלו משמשים גם לבחינת היקף הגילוי בדוח התקופתי ובתשקיף (לרבות בדוחות הצעת מדף) לגבי עסקה של החברה, תאגיד בשליטתה וחברה קשורה שלה עם בעל שליטה או שלבעל השליטה יש באישורה עניין אישי כקבוע בתקנה 22 לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל-1970 ("תקנות דוחות תקופתיים") ובתקנה 54 לתקנות ניירות ערך (פרטי התשקיף וטיוטת התשקיף – מבנה וצורה), התשכ"ט-1969 ("תקנות פרטי תשקיף שהיתה בתוקף עד ליום 15 בינואר 2016 (סוגי העסקאות הקבועים בתקנות דוחות כספיים, בתקנות דוחות תקופתיים ובתקנות פרטי תשקיף הנזכרים לעיל, (להלן: "עסקאות בעל עניין"). יצוין כי הקווים המנחים והכללים כאמור משמשים גם לצרכי סיווג עסקאות בהתאם להוראות סעיף 117(א2) לחוק החברות.

¹³ יצוין כי לאור האמור בסעיף 9 לעיל, העסקאות המתוארות בסעיף זה כוללות, בין היתר, עסקאות שנעשו בשנת הדוח ו/או היו בתוקף במהלך שנת הדוח, עם מי שבמועד ההתקשרות, נחשבו למען הזהירות כבעלי שליטה או עסקאות שלמי שנחשבו למען הזהירות בעלי שליטה היה בהן, בעת ההתקשרות, עניין אישי. בנוסף, לאור האמור בסעיף 9 לעיל לענין הסדר הנושים באי די בי אחזקות ולענין מינוי הנאמן, החברה הפסיקה לראות בהתקשרויות עם ה"ה נוהי דנקנר, שלי ברגמן, אברהם לבנת ויצחק ורות מנור, או התקשרויות שיש למי מהם עניין אישי בהן, כעסקאות עם בעלי שליטה, ותמשיך לראות לעת עתה בנאמן למניות השליטה ולמען הזהירות בלבד גם באידיבי פתוח כבעלי שליטה, לצורך אישור וסיווג עסקאות עם בעלי שליטה. להתפתחויות בקשר עם שינויי השליטה הצפויים בכלל החזקות ו/או בבעלת השליטה בכלל החזקות, ראו ביאור 1 לדוחות הכספיים.

¹⁴ במרס 2013, במסגרת דיווחיה של החברה, התפרסמה עמדה של רשות ניירות ערך, הקובעת, בין היתר, כי עסקה של חברה ציבורית עם נושה מהותי של בעל השליטה, שעה שבעל השליטה מצוי במצוקה תזרימית והחלטותיו של אותו נושה מהותי עשויות להשפיע על עתידו, מקימה לבעל השליטה עניין אישי (להלן: "עמדת הרשות").

10. עסקאות עם בעל שליטה (המשך)

(תקנה 22)

לפרטים נוספים בדבר נוהל עסקאות בעלי ענין, לרבות קווים מנחים לסיווגה של עסקה כעסקה זניחה, ולפרטים נוספים בדבר נוהל בחינת המהותיות לענין החובה להגיש דיווח מיידי עליו מכח תקנה 36 לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970, וכן לצורך סיווג עסקאות כאמור בסעיף 270(1), (4) ו-4א) לחוק החברות, ראה להלן.

ביום 17 בפברואר ו-26 במרס, דנו ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, בהתאמה, בקווים המנחים ובכללים כאמור לעיל ובאמות המידה שנקבעו, ובמסגרת זו הוצגו בפניהם ממצאי יחידת הבקרה ודוח הביקורת הפנימית בענין (בהתאם לנוהל כמפורט בסעיף ד להלן), והחליטו לאשרר אותם בכפוף לשינויים שאינם מהותיים.

במהלך העסקים הרגיל שלהן, החברה וחברות מאוחדות וקשורות שלה, מבצעות או עשויות לבצע עסקאות בעל ענין, וכן יש להן או עשויות להיות להן התחייבויות לביצוע עסקאות כאמור, לרבות עסקאות מן הסוגים ובעלות מאפיינים כמפורט להלן:

1. עסקאות רכישת שירותים ו/או מוצרים ו/או השקעות:

(א) עסקאות עם תאגידים בנקאיים ומוסדות פיננסיים, לרבות פקדונות ושירותי בנקאות נלווים, הסכמי אשראי ומסגרות אשראי; (ב) עסקאות רכישה של מוצרים ושירותים (כגון: מוצרי ושירותי תקשורת וטלפוניה, מוצרי מזון, מוצרי חשמל, צרכי משרד וריהוט, מוצרי נייר, ביגוד, מוצרי היגיינה ומוצרים משלימים לניקיון ולמטבח); (ג) רכישת ו/או מתן סבסוד לרכישת תווי קניה; (ד) עסקאות לרכישת שירותי נסיעות ותיירות; (ה) שירותי הפקת אירועים; (ו) ניהול ושירותים לנכסי נדל"ן מניב; (ז) השקעות פיננסיות במסגרת קונסוציום ו/או רכישת ניירות ערך במסגרת הנפקות לציבור ו/או הנפקות פרטיות לגופים מוסדיים ו/או עסקאות פרטיות; (ח) השקעה בקרנות ו/או רכישת זכויות בקרנות; (ט) ייעוץ מחשובי וארגוני; (י) שירותי דירוג חברות או הנפקות וחיתום הפצת ני"ע, תיווך בני"ע וברוקראז'; (יא) שירותי תיווך בעסקי ביטוח, פנסיה וגמל על ידי סוכנויות ביטוח; (יב) שכירות ניהול והשכרת נכסים; (יג) רכישה ומכירה של נכסים ביחד עם בעלי ענין; (יד) שירותי ניהול השקעות/אשראי, לרבות דירוג אשראי; (טו) רכישת שירותים פיננסיים ו/או כלכליים לרבות, ייעוץ כלכלי ועסקי, שירותי חבר בורסה, שירותי חיתום ובנקאות השקעות; (טז) שירותי מחשוב ותוכנה.

2. עסקאות מכירות שירותים ו/או מוצרים

(א) מכירת פוליסות ביטוח שהוצאו על ידי המבטחים בקבוצת כלל החזקות בכל ענפי הביטוח לבעלי הענין בחברה ו/או לאחרים כאשר לבעלי הענין יש ענין אישי בהתקשרות ו/או לעובדי גופים כנ"ל, לרבות פוליסות המשותפות לחברה ו/או לאי די בי ולחברות נוספות בקבוצת החברה ו/או בקבוצת אי די בי (לרבות ביטוח נאמנות עובדים, ביטוחי נכסים רכוש וחבויות, ביטוחי מנהלים, ביטוחי אחריות מקצועית וכו'); (ב) מתן שירותי תיווך בעסקי ביטוח על ידי סוכנויות ביטוח; (ג) מתן שירותי ניהול קופות גמל ו/או קרנות פנסיה לתאגידים ו/או לעובדיהם; (ד) הענקת שירותים בנקאיים, פיננסיים ו/או כלכליים לרבות, פקטורינג, מימון ומשכנתאות; (ה) השכרת נכסים.

יצוין כי הליך אישור תביעות של צד קרוב, לקבלת תגמולי ביטוח, אף שמהווה יישום של תנאי הפוליסה, אושר למען הזהירות על ידי ועדת הביקורת במסגרת נוהל נפרד בו אושרו מראש הליכי אישור של תביעות אלו.

בחינת שאלת זניחות העסקה תבוצע על פי הקריטריונים הרלוונטיים מתוך אלה המפורטים להלן. בחינת מהותיות העסקה תבוצע על פי הקריטריונים הקבועים בנוהל המהותיות של החברה.

במקרה של עסקה עם בעל השליטה או שלבעל השליטה בקבוצה יש בה ענין אישי - תיבחן שאלת הזניחות לגבי פעילותה ותוצאותיה של כלל החזקות.

במקרה של עסקה עם נושא משרה שלבעל השליטה אין בה ענין אישי - תיבחן שאלת הזניחות לגבי פעילותה ותוצאותיה של החברה המתקשרת בעסקה.

כל מקרה ייבדק לגופו ותיערך בחינה כמותית ובחינה איכותית ביחס לאירוע הרלוונטי, זאת על בסיס מכלול האינפורמציה, הנתונים, עובדות המקרה וההערכות תחת מכלול הנסיבות הרלוונטיות בחברה.

(תקנה 22)

ב. עסקאות שאינן מנויות בסעיף 270 (4) לחוק החברות ואינן זניחות

במהלך שנת הדוח, לא התקשרו החברה וחברות הקבוצה בעסקאות עם גורמים מקבוצת אי די בי ו/או עם אחרים שלא די בי ו/או לנאמן יש בהם ענין אישי ואשר אינן מנויות בסעיף 270(4) לחוק החברות ואינן זניחות וכן לא היו עסקאות כאמור בתוקף, למועד הדוח.

ג. עסקאות המנויות בסעיף 270 (4) לחוק החברות

להלן פרטים, לפי מיטב ידיעת החברה, בדבר עסקאות חריגות של הקבוצה עם בעלי השליטה בחברה לרבות עם חברה שבשליטתו, או עסקאות חריגות של הקבוצה עם צדדים שלישיים אשר לבעלי השליטה בחברה או לחברה שבשליטתו ענין אישי בהן, אשר ההתקשרות בעסקאות כאמור בוצעה במהלך השנה שקדמה למועד דוח זה, או אשר הינן בתוקף במועד דוח זה

(1) הסכם הלוואה לכלל סוכנויות

במהלך השנים העמידה החברה לכלל החזקות סוכנויות (1998) בע"מ (להלן: "כלל סוכנויות"). חברת בת של כלל החזקות, הלוואות לצורך פעילותה השוטפת. נכון ליום 31 בדצמבר 2018, לכלל סוכנויות יתרת הלוואות בסך 2,886 אלפי ש"ח. יתרת הלוואות תסולק על ידי כלל סוכנויות באמצעות שני (2) תשלומים, פירעון תשלום אחד היה במהלך השנה ותשלום נוסף יהיה בשנת 2019. הלוואות צמודות למדד ונושאת ריבית שנתית בשיעור של 4%.

(2) תשלום לכלל ביט מערכות

החברה וכן חברות בשליטתה מקבלות שירותי מחשב מסוגים שונים לרבות פיתוח ותמיכה במערכות מידע, מחברת כללביט מערכות בע"מ (להלן: "כללביט"), חברה בבעלותה המלאה של כלל החזקות, בעלת השליטה בחברה. התמורה בגין שירותים שניתנים על ידי עובדי כללביט, משולמת בהתאם לעלויות בפועל בתוספת 1%. ככל שניתן שירות ייעודי או מפותח מוצר ספציפי לחברה ע"י כלל ביט מערכות, החברה נושאת במלוא העלויות הכרוכות בשירות או המוצר בהתאמה, כאמור לעיל. ככל שניתנים על ידי כלל ביט מערכות שירותים כלליים לכל או חלק מחברות קבוצת כלל החזקות, החברה משלמת את חלקה היחסי בעלויות האמורות על פי היחס בין מספר עמדות המחשב של החברה לעומת סך עמדות המחשב של החברות הרלבנטיות. תמורת שירותי המחשב האמורים, שילמו החברות האמורות לכללביט בשנת הדוח סך של כ- 166 מיליוני ש"ח.

(3) מתן שירותי ניהול

החברה מעניקה שירותי מטה שונים, בעצמה ובאמצעות צדדים שלישיים, ובעיקר: ביקורת פנים, יעוץ משפטי, חשבות, מיכון, מיסים ומשאבי אנוש לחברות מקבוצת כלל החזקות. בתמורה מקבלת החברה החזר הוצאות מאותן החברות בסכום שנקבע על פי מודל העמסת עלויות. סך ההחזר שקיבלה החברה בשנת הדוח מחברות בקבוצת כלל החזקות (לא כולל חברות בבעלותה המלאה של החברה) עמד על סך של 909 אלפי ש"ח.

(4) התחייבות כלל החזקות ואי די בי אחזקות כלפי המפקח על הביטוח

להתחייבות כלל החזקות כלפי המפקח להשלמת הון בחברה ובכלל פנסיה וגמל, להתחייבות החברה להשלמת הון בכלל ביטוח אשראי ולהתחייבות אי די בי אחזקות כלפי המפקח להשלמת הון, בחברה, בכלל ביטוח אשראי ובכלל פנסיה וגמל ולהודעת המפקח מיום 8 במאי 2014 לענין ביטול היתרי השליטה של אידיבי אחזקות ראה ביאור 16(ה)5 בדוחותיה הכספיים של החברה.

10. עסקאות עם בעל שליטה (המשך)

(תקנה 22)

ג. עסקאות המנויות בסעיף 270 (4) לחוק החברות (המשך)

(5) **השקעה בקרן שווקים מתעוררים Emerging Markets Credit Opportunity Fund (EMCO)**

ביום 11 באוגוסט 2010 אישרו ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה את התקשרותה בעסקה במסגרתה גופים מקבוצת כלל החזקות עסקי ביטוח (להלן: "קבוצת כלל ביטוח") וכור תעשיות בע"מ, חברה מקבוצת אי די בי, (להלן: "כור"), יתחייבו להשקיע סך כולל של 250 מיליון דולר – 125 מיליון דולר על-ידי קבוצת כלל ביטוח ו-125 מיליון דולר על-ידי כור - בקרן Credit Suisse Emerging Markets Opportunity Fund L.P. (להלן: "הקרן"), שהינה קרן השקעות פרטית שתנוהל על-ידי תאגידים מקבוצת הבנק השוויצרי Credit Suisse ("קרדיט סוויס") ואשר מטרתה ביצוע השקעות בשווקים מתעוררים, בעיקר באמצעות מוצרי חוב. בין חברות קבוצת כלל ביטוח לבין כור נחתם הסכם להסדרת זכויותיהם וחובותיהם ההדדיות בקרן. עוד אושר כי בהתאם לתקנה 1(4) לתקנות החברות (הקלות בעסקאות עם בעלי עניין), תש"ס-2000, תנאי ההשקעה המשותפת בקרן לגבי קבוצת כלל ביטוח אינם שונים באופן מהותי מתנאי לגבי כור, בשם לב לחלקן היחסי בהשקעה המשותפת. ביום 22 בנובמבר 2010 נחתמו הסכמי ההשקעה בקרן על פיהם התחייבו קבוצת כלל ביטוח וכור להשקיע בקרן סך של 250 מיליון דולר (125 מיליון דולר על ידי קבוצת כלל ביטוח, מתוכם, סך של כ-33 מיליון דולר מכספים שכנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה והיתרה מכספי עמיתים (כספים שכנגד התחייבויות תלויות תשואה, קופות גמל וקרנות פנסיה ו-125 מיליון דולר על ידי כור), מתוך היקף השקעה כולל בקרן של כ-1 מיליארד דולר. ביום 8 במאי 2013 הודיע מנהל הקרן כי הפחית את יתרת ההתחייבות של המשקיעים בקרן ל 2.5% מסכום ההתחייבות המקורי לקרן, שיימשך רק בגין דמי ניהול, השקעות המשך והתחייבות לשיפוי. בהתאם להסכם עם מנהל הקרן מפברואר 2016 נכון למועד הדוח אין יתרת התחייבויות של המשקיעים בקרן, למעט אפשרות לקיזוז דמי ניהול בסכומים זניחים מחלוקות עתידיות. היקף ההשקעות המצטבר של קבוצת כלל ביטוח באמקו עומד על סך של כ-45 מיליוני דולר.

יתרת ההשקעה של קבוצת כלל ביטוח למועד הדוח בניכוי החזרים בסך של כ-40.5 מיליוני דולר שהתקבלו, הינה כ-2.6 מיליוני דולר.

העניין האישי של בעל השליטה בעסקה - למיטב ידיעת החברה, מי שעשויים להיחשב למען הזהירות, כבעלי עניין אישי בהתקשרות (למעט עניין אישי הנובע מעניינה של החברה ו/או חברות בשליטתה), בשנת הדוח, הינם אי די בי פתוח ובעל השליטה בה, כאמור בסעיף 12 לעיל. העניין האישי נובע מכך שכור הינה חברה בת בבעלות מלאה של חברת השקעות דיסקונט בע"מ, חברה ציבורית בשליטה, במישרין ובעקיפין, של מר אדוארדו אלשטיין, ושהינה חברה אחות של אי די בי פתוח ובשל העובדה שהמשקיעים בקרן (לרבות כור) הינם או היו גופים קשורים לקרדיט סוויס, או נמנים על בעלי המניות העיקריים שלה או גופים קשורים אליהם. בהקשר זה יצוין כי לפי דיווחיה של כור במהלך מחצית השניה של שנת 2013 ועד וכולל חודש ינואר 2014 מימשה כור את מלוא החזקתה במניות קרדיט סוויס ולמועד פרוסום הדוח היא אינה מחזיקה עוד במניות קרדיט סוויס.

(6) **שירותי ייזום, ניהול ותפעול של פעילות אשראי מגובה משכנתאות**

החברה מקבלת מכלל אשראי ומימון בע"מ, חברה בת של כלל החזקות, שירותי ייזום, ניהול ותפעול של פעילות אשראי מגובה משכנתאות מכספי החברה (נוסטרו ומשתתף). בתמורה משלמת החברה לכלל אשראי ומימון בע"מ סכומים לכיסוי של הוצאות יחידת המשכנתאות. סך הסכומים ששילמה החברה לכלל אשראי ומימון בע"מ בשנת הדוח בגין השירותים האמורים עומד על סך של כ-6 מיליוני ש"ח. לעניין שינוי מבני בחטיבת המימון ראה סעיף קטן (11) להלן.

(7) **שכר דירקטורים**

החברה משתפת ב-80% משכר הדירקטורים, המכהנים הן בכלל החזקות והן בחברה (לא כולל שכרו של יו"ר הדירקטוריון שמשולם בנפרד ע"י החברה). סך התשלומים ששילמה החברה בשנת הדוח לכלל החזקות בגין השתתפותה כאמור עבור דירקטור אחד עומד על כ-289 אלפי ש"ח.

(8) **ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה**

לפרטים בדבר התקשרויות החברה בפוליסות לביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה, לרבות לעניין חשיפת החברה בגין תביעות מכח פוליסות אלו, ראה סעיף 18(ד)(1) להלן וביאור 38(ב)(6)(א) לדוחות הכספיים. ראה גם סעיף קטן 11 להלן.

10. עסקאות עם בעל שליטה (המשך)

(תקנה 22)

ג. עסקאות המנויות בסעיף 270 (4) לחוק החברות (המשך)

הענין האישי של בעל השליטה בעסקה – למיטב ידיעת החברה, מי שעשויים להיחשב כבעלי עניין אישי בעסקה, הינם כלל החזקות, ולמען הזהירות גם אי די בי פתוח, ובעל השליטה באי די בי פתוח, כאמור בסעיף 9 לעיל, בשל כך שהחברות או חברות בשליטתן עשויות להיות מוטבים על-פי פוליסות הביטוח, וכן בשל כהונתם של מי שהיו או הינם בעלי השליטה ו/או כהונת קרוביהם (כהגדרת המונח "קרוב" בחוק החברות) כדירקטורים בחברה ו/או בחברות אחרות המשתתפות בפוליסות הביטוח אשר יהיו ו/או עשויים להיות מוטבים על פי פוליסות הביטוח. יצוין כי למועד הדוח הסתיימה תקופת הביטוח בפוליסות ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה שנערכו במשותף עם אי די בי פתוח ו/או חברות בשליטתה. ואולם עדין מתנהלות תביעות על פיה כמפורט להלן.

יצוין כי במהלך השנים האחרונות הוגשו כנגד חברות בקבוצת אי די בי וכנגד נושאי משרה בחברות בקבוצת אי די בי שרכשו ביטוח מהחברה כאמור כמפורט לעיל ובעסקאות דומות שקדמו לה, תביעות שונות וכן התראות בגין תביעות נוספות כנגדם בסך כולל של מיליארדי ש"ח. התביעות וההתראות האמורות מתייחסות לשנות חיתום שונות שבכל אחת מהן היה כיסוי בפוליסות נפרדות כאמור. חלק מסכומי התביעות והדרישות הינם מעבר לגבולות האחריות בפוליסות.

בשנת הדוח הסתיימו בפשרה שתי תביעות שהסכום הנטען בהן היה כ- 1 מיליארד ש"ח בסכום של כ- 275 מיליון ש"ח, כאשר סך של כ- 231 מיליון ש"ח מתוכם שולם על ידי מבטחי משנה והיתרה שולמה על ידי המבוטחים.

נכון למועד פרסום הדוח מתנהלות בבתי המשפט שתי תביעות המתייחסות לשנות חיתום שונות וחורגות מסכום גבול האחריות בפוליסה, בסכום נטען של כ- 1.94 מיליארדי ש"ח ומתנהלות בנוסף בבתי המשפט שתי תביעות המתייחסות לשנת חיתום 2018 ואינן חורגות מסכום גבול האחריות בפוליסה.

יצוין כי חברות מקבוצת אי די בי פתוח ובעלת השליטה בה, רוכשות מעת לעת ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה מכלל ביטוח. התקשרויות אלו הינן זניחות עבור החברה. למיטב ידיעת החברה מתנהלות בבתי המשפט שתי תביעות המתייחסות לשנת חיתום 2018 שאינן חורגות מסכום גבול האחריות בפוליסה.

החברה מכוסה בפוליסות אלו בביטוח משנה 100%, כאשר מבטחי המשנה בפוליסות הינם מבטחי משנה בינלאומיים שדירוגם הבינלאומי הינו A- לפחות. לעניין החשיפה למבטחי משנה ראה ביאור 37(ו)(8).

יובהר כי, אי עמידה בהתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי החברה אינה משחררות את החברה מהתחייבויותיה כלפי המבוטחים על פי פוליסות הביטוח. מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על פי חוזי ביטוח המשנה, עלול לגרום לחברה הפסדים.

(9) הענקת אופציות לנושאי משרה ועובדים בחברה ובחברות בנות

כלל החזקות הקצתה בשנים 2013 - 2015 כתבי אופציות למנכ"ל, יו"ר, נושאי משרה ועובדים בחברה ו/או בחברות בנות שלה בהתאם לתכנית תגמול הנית לעובדים ונושאי משרה בקבוצה. החברה ו/או חברות הבנות שלה, לפי העניין, משפות את כלל החזקות במלוא עלות הטבה זו לעובדיהן בהתאם לשווי ההטבה הכספי שנרשם בספרי כלל החזקות, לפי העניין, בהתאם לכללי החשבונאות. סכום ההטבה נקבע על בסיס שווי כתבי האופציה בסמוך למועד אישור הענקתם, באופן שהשווי ההוגן של כל מנה נפרס על פני תקופת הבשלתה. שווי ההטבה הכולל בו נשאו החברה וחברות בנות שלה בשנת 2018 בניכוי חילופים עמד על סכום שלילי של כ- 167 אלפי ש"ח. לפרטים נוספים ראה ביאור 39(א) לדוחות הכספיים.

הענין האישי של בעל השליטה בעסקה - למיטב ידיעת החברה, מי שעשויים להיחשב כבעלי עניין אישי בעסקה, הינם כלל החזקות, ולמען הזהירות גם אי די בי פתוח ובעל השליטה באי די בי פתוח, כאמור בסעיף 9 לעיל, בשל כך שכלל החזקות הינה בעלת השליטה הישירה בחברה והינה מוטבת על פי העסקה האמורה.

(10) שירותי דירוג אשראי לא סחיר

החברה וגופים בשליטתה מקבלים מכלל מימון אשראי עסקי בע"מ, שירותי דירוג אשראי לא סחיר, המועמד מכספי הנוסטרו ומהכספים שכנגד התחייבויות תלויות תשואה, המנוהלים על ידי החברה והגופים המוסדיים שבשליטתה. בתמורה לשירותי הדירוג האמורים, שילמו החברה והגופים שבשליטתה בשנת הדוח לכלל מימון אשראי עסקי בע"מ עמלות בגין שמירת דירוג

האשראי לאורך תקופת האשראי, הנקבעות כשיעור מתוך יתרת התיק. סך העמלות ששילמה החברה, חלק הנוסטרו, לכלל מימון אשראי עסקי בע"מ בשנת הדוח בגין השירותים האמורים עומד על סך של כ- 240 אלפי ש"ח. לצורך מתן השירותים האמורים כלל מימון אשראי עסקי בע"מ, מקבלת שירותים מכנף. בגין השירותים האמורים שילמה כלל מימון אשראי עסקי בע"מ לכנף, סך 50 אלפי ש"ח בשנת הדוח. לעניין שינוי מבני בחטיבת המימון ראה סעיף קטן (11) להלן.

(11) שינוי מבני בחטיבת המימון

בחודש דצמבר 2018 בוצעו מספר מהלכים אשר מטרתם להשלים את פירוקה של חטיבת המימון, תוך העברת הפעילות הקיימות בה לחברה, כמפורט להלן: (א) מיזוג פעילות יחידת המשכנתאות (הפועלת באמצעות כלל אשראי ומימון) ופעילות האשראי הצרכני (באמצעות כלל אשראי צרכני) לתוך החברה; ו-(ב) העברת החזקות הקבוצה בכלל אשראי עסקי ובכלל פקטורינג, אשר נמצאות בשלבי סיום של פעילות (run-off), להחזקתה הישירה של כלל החזקות. במסגרת זו נחתמו הסכמי מיזוג בין כלל אשראי ומימון וכלל אשראי צרכני לבין החברה והוגשה בקשה לאישור הפחתת הון בכלל אשראי ומימון לצורך חלוקת מניות כלל אשראי עסקי וכלל פקטורינג כדיבידנד בעין לכלל החזקות. נכון למועד פרסום הדוח טרם התקבלו כל האישורים הנדרשים להשלמת המהלכים האמורים ואין ודאות כי יתקבלו.

(12) ביטוחים קבוצתיים

פעילות החברות בקבוצה מבוססת במסגרת מערך ביטוחים כולל, המתחדש מעת לעת. לרוב, הפרמיה עבור כל אחת מהפוליסות נקבעת מול החברה במרוכז, עבור כל חברות הקבוצה המכוסות באותה פוליסה ומשולמת בתשלום שנתי אחד. מעת לעת נבחנת התאמת מערך ביטוחי הקבוצה הקיים לצרכי הקבוצה, ובכלל זה נבחן גם גובה הפרמיות המשולמות. ייחוס הפרמיה לכל אחת מחברות הקבוצה המשתתפות ברכישת הכיסוי הביטוחי, מתבצע לפי מפתח חלוקה בהתאם לפרמטרים הרלבנטיים לסוג הפוליסה/הכיסוי. קביעת הפרמטרים הרלוונטיים הינה בהתאם למהות הסיכון לפי אמות מידה מוכרות בשוק הביטוח המשפיעות על סיכויי התממשות.

(13) שכירות משרדי הקבוצה

החברה וחברות הקבוצה שבשליטתה שוכרות את משרדי החברה בקרית עתידים מחברות בנות של כלל החזקות. השתתפות חברות הקבוצה בחלקן היחסי בדמי השכירות של משרדיהן אשר הושכרו להן בשכירות משנה הינו בהתאם לתחשיב שיופק על ידי המשכירות שייגזר מחלקה היחסי של כל חברה בקבוצת כלל בשכירות משנה בבניין עתידים מתוך סך השטח המושכר לקבוצת כלל בבניין עתידים. בשנת הדוח שולם לכלל החזקות סכום של 6.7 מיליוני ש"ח.

(14) קבלת שירותי תיווך בביטוח, גמל ופנסיה

החברה מקבלת שירותי תיווך בביטוח, גמל ופנסיה מחברות בקבוצת כלל החזקות. העמלות ששילמה החברה וחברות בנות שלה בשנת הדוח לסוכנויות ביטוח מקבוצת כלל החזקות הינם בסכום של 82 מיליוני ש"ח ומהוות כ-6% מסך הוצאות עמלות בשנת הדוח.

ד. נוהל איתור ואישור עסקאות עם בעלי עניין

חוק החברות התשנ"ט-1999 ("חוק החברות") קובע כי עסקאות מסוימות של חברה אשר לנושאי משרה בחברה יש בהן עניין אישי ועסקאות של חברה ציבורית עם בעל שליטה (לרבות כאלו אשר לבעל שליטה יש בהן עניין אישי) (להלן ביחד: "עסקאות עם בעלי עניין"), טעונות קבלת אישורים מיוחדים, בהתאם לצד לעסקה, לסוג העסקה לתנאיה. יודגש, כי לפי הפרשנות הנוהגת לחוק החברות, עסקה של חברה פרטית שבשליטת החברה, עם בעל שליטה או שלבעל השליטה יש בה עניין אישי, עשויה להיחשב כאילו היא עסקה של החברה, כחברה ציבורית (הגם שהחברה הציבורית אינה צד לה), ולדרוש קבלת אישורים בחברה.

ביום 10 בינואר 2014 נכנס לתוקף תיקון לחוק החברות, לפיו ועדת הביקורת נדרשת, בין היתר: (1) לקבוע לגבי עסקאות עם בעל שליטה כאמור בסעיף 270(4) או 270(4א) לחוק החברות, אף אם אין עסקאות חריגות, כי יקוים הליך תחרותי בפקוחה של ועדת הביקורת או מי שתקבע לעניין זה ולפי אמות מידה שתקבע, או לקבוע כי יקוימו הליכים אחרים שתקבע ועדת הביקורת, בטרם התקשרות בעסקאות כאמור, והכל בהתאם לסוג העסקה; (2) לקבוע את אופן האישור של עסקאות שאינן זניחות, ובכלל זה לקבוע סוגי עסקאות כאמור שהיו טעונות את אישורה של ועדת הביקורת.

10. עסקאות עם בעל שליטה (המשך)

(תקנה 22)

ד. נוהל איתור ואישור עסקאות עם בעלי עניין (המשך)

ביום 23 בנובמבר 2014 אימצה ועדת הביקורת נוהל קבוע¹⁵ המסדיר, בין היתר, את אופן ביצוע הליך תחרותי והליכים חלופיים ופרוצדורות להליכי סיווג ואישור של עסקאות כאמור¹⁶. להלן פירוט עיקרי הנוהל אשר אושר בכפוף לשינויים שאינם מהותיים על ידי ועדת הביקורת ביום 17 במרס 2019.

הליכי האישור של עסקאות חריגות יהיו על פי הוראות חוק החברות.

- **עסקה עם נושא משרה או שלנושא משרה יש בה עניין אישי**¹⁷
  - **עסקה חריגה** – תובא לאישור ועדת ביקורת והדירקטוריון.
  - **עסקה שאינה חריגה ואינה זניחה**¹⁸ – תובא לאישור ועדת הביקורת או הדירקטוריון.
  - **עסקה שאינה חריגה והיא זניחה** - ביום 17 בפברואר 2009 אישר דירקטוריון החברה תיקון לתקנון החברה במסגרתו נקבע כי עסקה עם נושא משרה, או עסקה שלנושא משרה יש בה עניין אישי, תאושר על ידי נושא משרה אחר ובלבד שהיא אינה עסקה חריגה (למעט עסקה בנוגע לתנאי כהונה והעסקה דירקטוריון החברה קבע באותו מועד כי הבחינה האם מדובר בעסקה זניחה תבוצע על ידי נושא משרה רלבנטי בהתאם לנוהל חברה פנימי בנושא איתור ואישור עסקאות עם בעלי עניין כפי שמאושר על ידי ועדת הביקורת והדירקטוריון מידי שנה.

- **עסקה עם בעל שליטה או שלבעל השליטה יש בה עניין אישי**
  - **עסקה חריגה** – תאושר בהתאם להוראות חוק החברות.
  - **עסקה שאינה חריגה ואינה זניחה** - תובא לאישור של ועדת ביקורת לסיווג העסקה ולאישור עצם העסקה.
  - **עסקה שאינה חריגה והיא זניחה** - אושרה מראש ובלבד שתבוצע בהתאם להוראות הנוהל. הבחינה של עסקאות כאמור תבוצע על ידי נושא המשרה האחראי על התחום הרלוונטי בקבוצה (וככל שיש לו עניין אישי בביצוע העסקה – על ידי הממונה עליו).

- **עסקה קמעונאית שאינה חריגה והיא זניחה ביותר** - אושר מראש ביצוע עסקאות "קמעונאיות", במסגרתן החברות בקבוצה מוכרות פוליסות ביטוח לגורמים פרטיים ועסקים קטנים, לרבות פוליסות ביטוח כללי, בריאות וחיים, קרנות פנסיה וקופות גמל ושירותים נלווים להם, המסופקים ליחידים ועסקים קטנים. עסקאות אלה מאושרות ככל שסכום הפרמיה או דמי הניהול בגין העסקה, לפי העניין, לפי תעריפון החברה אינם עולים על 50,000 ש"ח לשנה, למעט ככל שמדובר בהפקדות למוצר פנסיוני. ככל שמדובר בהפקדה למוצר פנסיוני/חיסכון, עסקה שוטפת זניחה ביותר הינה עסקה שדמי הניהול הנגבים בגינה הינם לפי תעריפון החברה¹⁹ ובלבד שאם מדובר בהפקדה חד פעמית היא אינה עולה על 1.5 מיליון ש"ח לשנה. האישור כאמור ניתן בכפוף לכך שהעסקאות כאמור מבוצעות בהתאם לתעריפונים הכוללים מחירים (פרמיות, דמי ניהול), מדרגי הנחות ותנאי חיתום שנקבעו מראש וחלים על כל ההתקשרויות הקמעונאיות של החברה (להלן: "עסקה שוטפת זניחה ביותר").

קריטריונים לסיווג העסקה

חוק החברות קובע כי "עסקה חריגה" הינה עסקה שעומדת באחד משלושת הקריטריונים הבאים:
(א) עסקה שאינה במהלך העסקים הרגיל של החברה (ב) עסקה שאינה בתנאי שוק (ג) עסקה העשויה להשפיע באופן מהותי על רווחיות החברה, רכוש או התחייבויותיה.

נושא המשרה הרלוונטי או האורגן הרלוונטי כאמור לעיל, יבחן את העסקה הנבדקת וייקבע האם העסקה מקיימת את שלושת הקריטריונים להיתרה של העסקה חריגה.

- לצורך בחינת חריגות, עסקה תחשב כעסקה **במהלך העסקים הרגיל** של החברה לאחר בחינה עובדתית על רקע פעילותה הכללית השגרתית של החברה המתקשרת בעסקה, באופן שסוג המוצר או השירות הנרכשים או ההתחייבויות שנלקחות הינו במהלך העסקים הרגיל של החברה, בתחומי עיסוקה או נדרשים לשם עיסוקה השוטף.

¹⁵ בהתאם להחלטת ועדת הביקורת מיום 14 בינואר ו-16 בפברואר 2014, שנתקבלו בעקבות תיקון סעיף 117(א2) לחוק החברות, אושר נוהל זמני ליישום התיקון לחוק החברות האמור עד לגיבוש הנוהל הקבוע.

¹⁶ למען הסר ספק, הוראות הנוהל יחולו הן במעמד אישור העסקה והן במעמד חידושה.
¹⁷ בעסקאות השקעה על עסקאות בתחום ההשקעות, עם צד קרוב, יחולו גם ההוראות הקיימות בהתאם לדין לרבות חוזר גופים מוסדיים 13-9-2013 "כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים" ולרבות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), התש"ז-2007, ולפיכך עסקאות מסכפי עמיתים או מסכפי פוליסות משתתפות ברווחים, יובאו לאישור של ועדת ההשקעות הרלבנטית בנוסף או במקום אישור האורגנים האמורים ועסקאות השקעה מסכפי נוסטרו יובאו לאישור ועדת ביקורת, בנוסף או במקום אישור האורגנים האמורים.

¹⁸ לעניין תיאור נוהל זה, "עסקה זניחה" - בהתאם לנוהל הזניחות של החברה (ראה סעיף ה להלן).
¹⁹ יובהר כי בביטוח מנהלים או בקרן פנסיה תעריפון החברה יהיה לפי ההסדר המקובל לעובדי החברה גם ביחס לבעלי עניין.

10. עסקאות עם בעל שליטה (המשך)

(תקנה 22)

ד. נוהל איתור ואישור עסקאות עם בעלי עניין (המשך)

- לצורך בחינת החריגות כאמור, עסקה תסווג **כעסקה מהותית** בהתאם לנוהל מהותיות שאומץ על ידי החברה, כמפורט בחלק (iii) להלן. עסקה תסווג **כעסקה זניחה** בהתאם לנוהל הזניחות שאומץ על ידי החברה, כמפורט בחלק (ii) להלן.
- לצורך בחינת החריגות כאמור - בחינת **תנאי שוק** תבוצע על סמך אינדיקציה חיצונית אובייקטיבית לתנאי השוק של העסקה, ולפיכך יש לאתר עסקאות דומות לאלו הנערכות עם בעל השליטה או עם נושא המשרה, אשר נערכו עם צדדים שאינם קשורים, ולהשוות בין העסקאות. ההשוואה תבוצע במידת האפשר, אל מול עסקאות דומות מבחינת תחום הפעילות, סוג המוצר או השירות וכן מבחינת היקפה הכספי של ההתקשרות, שאינן עם צד קשור, למעט במקרים מיוחדים ומטעמים שיפורטו. במסגרת זו, ייעשה מאמץ לבחון גם עסקאות דומות אשר בוצעו בשוק שלא על ידי החברה.

בנוסף, בעסקה עם בעל שליטה או שלבעל השליטה יש בה עניין אישי נדרש קיומו של הליך תחרותי או הליך אחר שנקבע על ידי הועדה. במקרים מסוימים או במקרים בהם לא ניתן לבצע הליך תחרותי קבעה הועדה אמות מידה אחרות אותן יש לבצע כחלופה להליך תחרותי, כדוגמת עסקאות מקבילות שבוצעו על ידי החברה עם צדדים שאינם קשורים במהלך 3 השנים האחרונות, השתתפות של צד נוסף בעסקה, שאינו צד קשור, קבלת אישור מאת צד שלישי, בעל מומחיות בתחום ביחס לקיומם של תנאי שוק, קבלת אישור מאת הצד השני לעסקה ביחס לתנאי עסקאות מקבילות שביצע עם מי שאינו צד קשור.

בהתאם להוראות הנוהל, ככל שנדרש קיומו של **הליך תחרותי**, יחולו ההוראות הבאות: (א) ההליך התחרותי יבוצע בפיקוח של גורם מפקח, אשר יפקח על הליך בחינת העסקה ואישורה; (ב) תקיין היועצות עם גורמים רלבנטיים טרם אישור ההתקשרות; (ג) ההליך התחרותי יכלול פניה לשלושה מציעים בעלי מוצר או שירות תחליפי או זהה (וכאשר פנייה כאמור לא תהא רלבנטית, הדבר ידווח לוועדת הביקורת של החברה); (ד) אמת המידה להליך התחרותי תהייה, ככלל, עלות כוללת לחברה. בהתאם למהות ולנסיבות, תוכל החברה לקבוע מראש אמות מידה נוספות ומשקלות להם וביניהן: עמידה בדרישות טכניות, עמידה בדרישות רגולטוריות, איכות, נסיון בתחום, שירות, נסיון קודם מול החברה, זמינות ולוחות זמנים. (ה) במקרה בו נדרש הליך תחרותי ואולם מדובר בעסקה המבוצעת בתנאים זהים לעסקה שבוצע לגביה הליך תחרותי וטרם חלפה שנה מיום ההתקשרות בעסקה המקורית ולהערכת הגורם המפקח לא חלו שינויים משמעותיים בתנאי השוק - החברה תוכל להתקשר באותם תנאים או בתנאים מיטיבים מבלי לקיים הליך תחרותי בשנית. (ו) לא יידרש הליך תחרותי או אחר ככל שאין בעסקה אלא כדי לזכות את החברה או שמדובר בהתקשרות בסכום שאינו עולה על 50,000 ש"ח במצטבר בשנה קלנדרית אחת.

הכנת רשימת צדדים קרובים פוטנציאליים

על מנת לאתר ניגודי עניינים פוטנציאליים וליצור בחברה רשימה של גופים שעשויים להיחשב כגופים קרובים לבעלי עניין, יישלח לדירקטורים, לנושאי המשרה ולבעלי השליטה בחברה ובחברות הבנות, שאלון, אשר יכלול בקשה לפרטים בקשר לאינטרסים והחזקות כבעלי עניין של אותם תאגידיים ובני אדם בתאגידיים שונים, לרבות כהונה כדירקטורים וכנושאי משרה. על פי תשובות שתתקבלנה תורכב רשימת גופים העשויים להיחשב גופים בעלי פוטנציאל לעסקאות בעלי עניין ("רשימת בעלי העניין").

רשימת בעלי העניין תעודכן בעת תחלופה פרסונלית של בעלי העניין ו/או נושאי המשרה בחברה, וכן בעת שיחול שינוי באינטרסים והחזקות כבעלי עניין של אותם תאגידיים ובני אדם בתאגידיים שונים (ככל שידווחו לחברה).

החברה תבצע בקרה לצורך בדיקת נאותות סיווג עסקאות בפועל על ידי ההנהלה בהתאם לאמות המידה שנקבעו:

- יחידות הבקרה הרלבנטיות יקיימו בקרה תקופתית ביחס לעסקאות צדדים קרובים.
- המבקר הפנימי יערוך ביקורת פנימית אודות קיום הוראות הנוהל מדי שנה קלנדרית.
- ועדת הביקורת תקיים דיון בדבר אמות המידה הקבועות בנוהל זה מדי שנה קלנדרית, במסגרתו תקבל דיווח אודות דוח הביקורת ומצאי בקרה מהותיים כאמור.

10. עסקאות עם בעל שליטה (המשך)

(תקנה 22)

ה. נוהל זניחות

מבלי לגרוע מכלליות האמור לעיל ייערכו הבחינה הכמותית והבחינה האיכותית באופן המתואר להלן:

1. בחינה כמותית

א. עסקת ביטוח

בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין, עסקה כאמור המבוצעת בתנאי שוק, במהלך העסקים הרגיל ואשר אין לה השפעה מהותית על החברה, תיחשב כעסקה זניחה אם היקפה נמוך מ- 15 מיליוני ש"ח. למען הסר ספק, מובהר כי היקף העסקה ייבחן בהתאם לסך ההכנסות מהעסקה בשנה קלנדרית ובעסקאות ביטוחי חיים ומוצרי חיסכון ארוך טווח היקף העסקה ייבחן בהתאם לסך דמי הניהול בגין העסקה בשנה קלנדרית.

ב. עסקת רכש של מוצרים ו/או שירותים

בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין, עסקה כאמור המבוצעת בתנאי שוק, במהלך העסקים הרגיל ואשר אין לה השפעה מהותית על החברה, תיחשב כעסקה זניחה אם היקפה בשנה קלנדרית נמוך מ- 10 מיליוני ש"ח והיא אינה עוסקת בקבלת שירותים מבעל השליטה (הסכם ניהול) לפי סעיף 270(4) לחוק החברות.

ג. עסקת השקעה / רכישת או מכירת נכס קבוע (נכס שאינו שוטף) / קבלת התחייבות כספית

בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין עסקה כאמור המבוצעת בתנאי שוק, במהלך העסקים הרגיל ואשר אין לה השפעה מהותית על החברה, תיחשב כעסקה זניחה אם כל אמות המידה המפורטות להלן הינן בשיעור של פחות מעשירית האחוז (0.1%).

יצוין כי הנתונים שיבדקו יהיו על בסיס הדוחות הכספיים המאוחדים, הסקורים או המבוקרים (האחרונים שפורסמו טרם ביצוע העסקה) של החברה.

ד. עסקת השקעה/רכישת או מכירת נכס קבוע (נכס שאינו שוטף)

שני מבחנים מצטברים:

- בעסקה מנכסי הנוסטרו ו/או המשתתף - היקף הנכסים נשוא העסקה מהמקורות האמורים חלקי סך כל הנכסים במאזן המאוחד של החברה.
- בעסקה מנכסי קופות הגמל ו/או קרנות הפנסיה - היקף הנכסים נשוא העסקה מהמקורות האמורים חלקי סך כל נכסי העמיתים בקופות הגמל וקרנות הפנסיה המנוהלות על ידי הקבוצה.
- בעסקת מכירה מנכסי הנוסטרו - הרווח/ההפסד השנתי המיוחס לבעלי המניות של החברה, נטו לאחר מס, במונחי רווח והפסד או רווח כולל, בפועל או החזוי, המשויך לעסקה, לפי המחמיר, חלקי הרווח או ההפסד המיוחס לבעלי המניות של החברה, נטו לאחר מס, במונחי רווח והפסד או רווח כולל השנתי של החברה (קרי לארבעה רבעונים) הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שקדמו לביצוע העסקה ואשר פורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים. מובהר כי הרווח/ההפסד בכל רבעון מחושבים בערכם המוחלט.

ה. קבלת התחייבות פיננסית כספית

היקף ההתחייבות נשוא העסקה חלקי סך כל הנכסים במאזן המאוחד של החברה.

במידה שמדובר בעסקה הנוגעת לחברה בת או חברה כלולה של החברה ("חברה מוחזקת"), יש לבחון את השפעת העסקה על חלקה היחסי של החברה, דהיינו ביחס לשיעור החזקתה של החברה בחברה המוחזקת, תוך הפעלת מבחני הזניחות הנזכרים לעיל.

10. עסקאות עם בעל שליטה (המשך)

(תקנה 22)

ה. נוהל זניחות (המשך)

2. בחינה איכותית

בחינת השיקולים האיכותיים של עסקת בעל העניין עשויה להוביל לכך שעסקה תיקבע ככזו שאינה זניחה אף שעל פי הבחינה הכמותית לפי סעיף 1 לעיל, היא נמצאה כעסקה זניחה. כך למשל, ולשם הדוגמאות בלבד, עסקה לא תיחשב בדרך כלל כזניחה אם היא נתפסת על ידי הנהלת החברה, כאירוע משמעותי מאוד, אף כי אינו מהותי בהתאם לקריטריונים הכמותיים הנזכרים לעיל, כגון במקרים בהם כרוכים בעסקה סיכויים או סיכונים וחשיפות משמעותיים מאוד, או אם במסגרת העסקה נכנסים לתחום פעילות חדש ומשמעותי, או יוצאים מתחום פעילות קיים ומשמעותי. יובהר כי ביחס לעסקאות אשר במסגרתן מועברת פעילותו של תאגיד, כולו או עיקרו (לרבות בדרך של העברת ניירות ערך) יובאו בחשבון המבחינים הקבועים בתקנה 6(ב) לתקנות ניירות ערך(עסקה בין חברה לבין בעל שליטה בה), תשס"א 2001.

עסקאות נפרדות אשר מתקיימת ביניהן תלות, כך שבפועל הינן חלק מאותה התקשרות (לדוגמה ניהול משא ומתן מרוכז לגבי מכלול העסקאות), יבחנו כעסקה אחת.

עסקה שיש לסווג כעסקה זניחה על-ידי חברה מוחזקת תיחשב כעסקה זניחה גם ברמת החברה המחזיקה. עסקה של חברה מוחזקת אשר יש לסווג כעסקה לא זניחה בחברה מוחזקת עשויה להיות מסווגת כעסקה זניחה על פי אמות המידה הרלוונטיות ברמת החברה המחזיקה.

ו. נוהל בחינת מהותיות

לעניין בחינת מהותיות אימצה החברה נוהל שאושר על ידי דירקטוריון החברה ביום 20 באוגוסט 2008 (שהובהר ועודכן על ידי דירקטוריון החברה ביום 17 במרס 2010 ופעם נוספת ביום 24 במרס 2015 וכן אושרר ביום 26 במרס 2019), בו קבעה החברה לעצמה קווים מנחים וכללים לבחינה האם אירוע או עניין מסוים של החברה ו/או של חברה המוחזקת על-ידיה ("האירוע") הינו מהותי לחברה לעניין החובה להגיש דיווח מיידי עליו מכוח תקנה 36 לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970, וכן לצורך סיווג עסקאות כאמור בסעיף 1)270(1), (4) ו-4(א) לחוק החברות. עיקרי הנוהל הינם כדלהלן:

עקרונית, ייבדק כל מקרה לגופו ותיערך בחינה כמותית ובחינה איכותית ביחס לאירוע הרלוונטי, זאת - על בסיס מכלול האינפורמציה, הנתונים, עובדות המקרה וההערכות תחת מכלול הנסיבות הרלוונטיות בחברה. מבלי לגרוע מכלליות האמור לעיל ייערכו הבחינה הכמותית והבחינה האיכותית באופן המתואר להלן.

1. בחינה כמותית

א. לכל אירוע העומד לבחינת מהותיות יחושבו כל המדדים הרלבנטיים בהתאם לעניין מבין המדדים הבאים, בהתייחס ועל בסיס הדוחות הכספיים המאוחדים הסקורים או המבוקרים, האחרונים שפורסמו של החברה והנתונים בהם: (א) יחס נכסים – היקף הנכסים נשוא האירוע (הנכסים הנרכשים או נמכרים) חלקי סך הנכסים²⁰; (ב) יחס רווחים – הרווחים הכוללים או ההפסדים הכוללים בפועל או החזויים המשוייכים לאירוע חלקי הרווח הכולל או ההפסד הכולל השנתי (קרי, לארבעה רבעונים) הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים; מובהר, כי הרווח/הפסד המשווה לאירוע והרווח/הפסד בכל רבעון מחושבים בערכם המוחלט. (ג) יחס הון עצמי – הגידול או הקיטון בהון העצמי חלקי ההון העצמי טרם האירוע; (ד) יחס התחייבויות – ההתחייבויות פיננסיות נשוא האירוע חלקי סך הנכסים של החברה במאזן המאוחד טרם האירוע.

²⁰ בעסקה מנכסי הנוסטרו ו/או המשתתף יבחן יחס הנכסים ביחס לסך כל הנכסים במאזן המאוחד של החברה. בעסקה מנכסי קופות הגמל ו/או קרנות הפנסיה יבחן יחס הנכסים ביחס לסך כל נכסי העמיתים בקופות הגמל וקרנות הפנסיה המנוהלות על ידי הקבוצה.

(תקנה 22)

1. נוהל בחינת מהותיות (המשך)

- ב. מבלי לפגוע בצורך להעריך עבור כל אירוע שמהותיותו נבחנת איזה מהמדדים הקבועים בסעיף 1(א) לעיל הינם רלבנטיים, ייחשבו המדדים הבאים כרלבנטיים לעסקאות המפורטות להלן:
- רכישת נכס – יחס נכסים
  - מכירת נכס – יחס רווחים, יחס נכסים
  - לקיחת הלוואה – יחס נכסים
  - עסקה מתן שירותים, לרבות עסקת ביטוח – יחס הכנסות, יחס רווחים (בהתאם לרווח הצפוי מהעסקה).
  - בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין, אירוע ייחשב כמהותי אם אחד מהמדדים הרלבנטיים המחושבים בגינו כאמור בסעיף 1(א) לעיל עולה על 10%.
  - בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין, אירוע ייחשב כלא מהותי בהתקיים שכל המדדים הרלבנטיים המחושבים עבורו כאמור בסעיף 1(א) לעיל נמוכים מ-5%.
  - אירועים אשר אינם מסווגים לסעיפים 1 ו-2 לעיל עשויים להיחשב כמהותיים ויש לבצע לגביהם בחינה של שיקולים איכותיים המתחשבים במכלול האינפורמציה ובמכלול הנסיבות הרלבנטיות.
1. בבחינת מהותיותו של אירוע אשר אמור להתרחש בעתיד יש לבחון את מידת הסבירות להתממשותו של האירוע וכן את החשיבות וההשפעה הצפויה של האירוע אם יתממש.
  2. במידה שמדובר באירוע הנוגע לחברה בת או חברה כלולה של החברה ("חברה מוחזקת"), יש לבחון את השפעת האירוע על חלקה היחסי של החברה באירוע, דהיינו ביחס לשיעור החזקתה של החברה בחברה המוחזקת, תוך הפעלת מבחני המהותיות הנזכרים לעיל.
  3. באירוע שאינו השקעה בניירות ערך של תאגיד כלשהו, כגון התקשרות בהסכמי קבלת שירותים וכיוצ"ב, יש לבחון את השלכות האירוע הרלוונטי על החברה גם ביחס לסעיפים חשבונאים רלוונטיים נוספים הנוגעים לאופיו של האירוע הנדון.

2. בחינה איכותית

מהותיות האירוע תיבחן כאמור גם בהיבט האיכותי. הבחינה האיכותית עשויה להוביל לסתירת החזקות הנובעות מהבחינה הכמותית בדבר מהותיות או אי מהותיות האירוע. במסגרת הבחינה האיכותית של מהותיות האירוע עשויות להישקל משמעותיותו והשלכותיו לגבי החברה באחד או יותר מההיבטים הבאים:

- א. כרוכים בו סיכונים או סיכונים וחשיפות משמעותיים. בבדיקת היבט זה יישקל האם ובאיזו מידה הסיכונים הכרוכים באירוע מבטאים גורמי סיכון להם חשופה החברה ושנכללו בדיווחים קודמים שלה. כן יישקל האם האירוע הינו התממשות של גורם סיכון שדווח לציבור המשקיעים עוד טרם קרות האירוע;
- ב. במסגרתו נכנסים לתחום פעילות חדש ומשמעותי, או יוצאים מתחום פעילות קיים משמעותי;
- ג. גילוי עשוי להביא, בוודאות סבירה ובהתבסס על ניסיון העבר, ובהתייחס למודלים של הערכה והתייחסות הנהוגים אצל משקיעים ואנליסטים, לשינוי משמעותי במחיר ניירות הערך של החברה;
- ד. עשויה להיות לו השפעה מיוחדת על הדוחות הכספיים של החברה (כגון – על סיווג מחדש של רכיבים מסוימים, על ביאור המגזרים וכיוצ"ב), או על רכיב עסקי אחר של החברה שיש לו תפקיד חשוב בכל הנוגע לניתוח הפעילות העסקית והרווחיות שלה;
- ה. הוא עשוי להשפיע על עמידת החברה בדרישות רגולטוריות משמעותיות, באמות מידה פיננסיות משמעותיות, העשויות להקשות באופן מהותי על החברה, או בדרישות חוזיות משמעותיות אחרות;
- ו. הוא עשוי להשפיע באופן משמעותי על אנליסטים ו/או משקיעים בבואם לנתח את פעילות החברה ותוצאותיה.
- ז. הוא נתפס כאירוע משמעותי על ידי הנהלת החברה ומשמש כבסיס לקבלת החלטות ניהוליות. אירועים שאינם מקבלים תשומת לב ניהולית מיוחדת ועל אחת כמה וכמה כאלה שאף לא מובאים לידיעת הנהלת החברה ייחשבו בדרך כלל כאירועים שמבחינה איכותית אינם מהותיים.

10. עסקאות עם בעל שליטה (המשך)

(תקנה 22)

ו. נוהל בחינת מהותיות (המשך)

3. תביעות משפטיות (לרבות תובענות ייצוגיות)

מבלי לגרוע מכלליות האמור לעיל, באירוע שעניינו הגשת תביעה, לרבות תובענה ייצוגית, כנגד החברה או חברה מוחזקת שלה, תיבחן מהותיות האירוע כדלקמן: (1) בחינה כמותית – תיערך על בסיס הערכת החברה בדבר סכום התביעה כשהוא מוכפל בשיעור ההחזקה של החברה בחברה הנתבעת אם מדובר בחברה מוחזקת, בין אם כלולה ובין אם מאוחדת. אם ישנה הערכה בדבר סיכויי הצלחת התביעה בשלב בחינת המהותיות, ישוקללו סיכויים אלה ותחושב תוחלת התביעה מבחינת החברה. המדד הכמותי הרלבנטי לבחינת מהותיותן של תביעות יהיה יחס רווחים. דהיינו, סכום התביעה המשוקלל שיתקבל מביצוע החישובים כאמור יחולק ברווח הכולל או ההפסד הכולל השנתי הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים. היחס שיתקבל מביצוע החישוב ייבחן לאור נוהלי הבחינה הכמותית הרגילים המפורטים בסעיף א לעיל. (2) בחינה איכותית – תיבחן השאלה האם הגשת התביעה או האיום בהגשתה משפיעים באופן משמעותי על מכלול האינפורמציה המשמש כבסיס להחלטות השקעה של ציבור המשקיעים בניירות הערך של החברה. בכלל זה, יילקחו בחשבון אחד או יותר משיקולים רלוונטיים, כגון: זהות התובע; קבוצת התובעים; קבוצת הנתבעים; ההשפעות הצפויות במקרה שהתביעה תאושר כתובענה ייצוגית ובמקרה שתתקבל על-ידי הערכאה השיפוטית; קיומן של תביעות דומות כנגד החברה העוסקות במטריה דומה ומידת השפעתה של התביעה הנוספת על מכלול האינפורמציה שבידי המשקיעים; ההתייחסות לתביעה הייצוגית בדוחות הכספיים של החברה.

על אף האמור, בנוגע לאירוע שעניינו תביעה ביטוחית תיערך הבחינה הכמותית כאמור להלן:

אירוע שעניינו תביעה ביטוחית ייחשב כמהותי מבחינה כמותית, אם מתקיימים לגביו שני התנאים הבאים במצטבר:

- הסכום הנתבע בניכוי ביטוח משנה (שייר), ריבית והוצאות עולה על 1% מההון העצמי.
- הסכום הנתבע (ברוטו) עולה על 5% מההון העצמי של החברה.

בנוסף, אירוע שעניינו תביעה ביטוחית ייחשב כמהותי מבחינה כמותית, אם הסכום הנתבע ברוטו עולה על 20% מההון העצמי של החברה.

4. ביחס להליכים מנהליים או פליליים - באירוע שעניינו חקירה פלילית המתנהלת כנגד החברה בנושא משמעותי על ידי רשויות האכיפה, רשות ניירות ערך או רשות רגולטורית אחרת, וכן באירועים שענינם הליך פלילי או מנהלי נגד החברה בנושא משמעותי, יינתן משקל יתר לבחינה האיכותית של מהותיות האירוע ובפרט יושם דגש על האופן שבו עשוי האירוע להשפיע על משקיעים ו/או אנליסטים בבואם לנתח את פעילות החברה ותוצאותיה ועל התייחסותם של המשקיעים לאופן התנהלות החברה בעסקיה.

11. מניות וניירות ערך אחרים המוחזקים על ידי בעל עניין בתאגיד ו/או בחברה מוחזקת שפעילותה מהותית לפעילות התאגיד

(תקנה 24)

א. מניות וניירות ערך אחרים המוחזקים ע"י בעל עניין בתאגיד

1. החזקה במניות רגילות של החברה

שם בעל העניין	מס' ת.ז./ מס' חברה	מניות רגילות 0.1 ש"ח ע.נ.	% בהון	% בהצבעה
כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ	52-003612-0	118,490,456	99.98	99.98

2. החזקה בכתבי אופציה של החברה: אין

3. החזקה בתעודות התחייבות של החברה נכון למועד פרסום הדוח: אין

ב. מניות וניירות ערך אחרים המוחזקים על ידי בעל עניין בחברה מוחזקת שפעילותה מהותית לפעילות תאגיד ליום 25 בפברואר 2019*

שם בעל העניין	מס' חברה	שם הנייר	מס' נייר ערך בבורסה	כמות	% מסך אגרות חוב שבמחזור
		כללביט מימון בע"מ- אג"ח (סדרה א')	1097138	58,786	0.11%
		כללביט מימון בע"מ- אג"ח (סדרה ג')	1120120	1,259,434	0.16%
אפסילון ניהול קרנות נאמנות (1991) בע"מ (**)	511576209	כללביט מימון בע"מ- אג"ח (סדרה ז')	1132950	2,015,732	0.55%
		כללביט מימון בע"מ- אג"ח (סדרה ח')	1132968	1,594,325	0.34%
		כללביט מימון בע"מ- אג"ח (סדרה ט')	1136050	1,849,691	0.44%
		כללביט מימון בע"מ- אג"ח (סדרה ')	1136068	936,535	0.10%

* לעניין אחזקות של החברה בחברות בנות, ראה תקנה 11 לעיל.
 ** חברה בבעלות מלאה של אפסילון בית השקעות בע"מ, שהינה חברה בת של כור תעשיות בע"מ, חברה בת בבעלות מלאה של חברת השקעות דיסקונט בע"מ, חברה ציבורית בשליטה, במישרין ובעקיפין, של מר אדוארדו אלשטיין, ושהינה חברה אחות של אי די בי פתוח, הנחשבת למען הזהירות בעלת השליטה בחברה.

ג. מרשם בעלי המניות*

(תקנה 24ב)

שם בעל המניות	ת.ז./ח.פ.	כתובת	מספר המניות
יורשי דוד אלבק ז"ל			25
ASTRO ASSURANCE	951111111	צרפת	26,563
כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ	520036120	ראול וולנברג 36 תל אביב - יפו	118,490,456

(* למיטב ידיעת התאגיד,

12. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018

(תקנה 26)

<p>ת.ז. 056480049 1960 השקמה 55 סביון ישראלית ועדת ניהול סיכונים וטכנולוגיות מידע, ועדת מאזן וועדת תובענות ייצוגיות לא כנ"י, יו"ר דירקטוריון פעיל של כלל החזקות</p> <p>5.6.2013 בוגר תואר ראשון במשפטים מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים. כיהן כדירקטור בחברות אילקס מדיקל בע"מ מדטכניקה בע"מ, הסכמה מד בע"מ ו-סי בריבוע שירותים לקהילה בע"מ. מכהן כדירקטור בחברות הפרטיות א.ע.י מרדכי בע"מ, קאן פרמצבטיקה בע"מ, אגיית נ.מ בע"מ, אגיית מ.י.ר בע"מ ו- מייסד Agatejt healthcare GP LTD</p> <p>לא</p> <p>בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית</p> <p>לא</p>	<p>שם: דני נוה, יו"ר יליד: מען להמצאת כתבי בי דין: נתינות: חברות בוועדות דירקטוריון: דירקטור חיצוני: האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין: מכהן כדירקטור מיום: השכלה: התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור: האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת התאגיד: האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית: האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח:</p>
---	--

<p>ת.ז. 5198395 1936 שלוה 63, הרצליה פיתוח ישראלית ועדת ביקורת, ועדת תגמול וועדת מאזן. לא לא</p> <p>1997 בוגר במדעי הרוח (BA) מהאוניברסיטה האמריקנית בושינגטון די.סי., מוסמך במדעי הרוח (M.A) מאוניברסיטת תל אביב, דיפלומה מביה"ס למנהל עסקים, אוניברסיטת הרווארד ארה"ב, דיפלומה מביה"ס למנהל עסקים, אוניברסיטת וורטון, פנסילבניה, ארה"ב. כיהן כיו"ר דירקטוריון ביו לייט בע"מ וכדירקטור בהרודס מלונות ספא ונופש בע"מ, ו- Celsus Therapeutics (לשעבר מוריה פרמצבטיקה בע"מ) בכלל החזקות ובדלק קידוחים בע"מ.</p> <p>לא</p> <p>בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית</p> <p>כן</p>	<p>שם: עמוס ערן יליד: מען להמצאת כתבי בי דין: נתינות: חברות בוועדות דירקטוריון: דירקטור חיצוני: האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין: מכהן כדירקטור משנת: השכלה: התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור: האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת התאגיד: האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית: האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח:</p>
--	---

²¹ למען הזהירות יציין כי החברה וחברות בנות של החברה השקיעו בקרנות שמר נה היה שותף ומנהל בהן. ראו גם ביאור 38(ב) (4) לדוחות הכספיים.

12. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (המשך)

(תקנה 26)

<p>ת.ז. 042419911 1947 רחוב גרינברג 14, חיפה ישראלית, קנדית ועדת ביקורת, ועדת מאזן, ועדת ניהול סיכונים וטכנולוגיות מידע, ועדת השקעות נוסטרו, ועדת תגמול כן לא</p> <p>2012 B.A בכלכלה ו-M.B.A עם התמחות במימון מהאוניברסיטה העברית בירושלים; דוקטור למימון מאוניברסיטת טורונטו; פרופסור למימון מאוניברסיטת חיפה. כיהן כדיקן הפקולטה לניהול, ראש תחום מימון וראש תכנית MBA באנגלית באוניברסיטת חיפה. מכהן כנשיא מרכז האקדמי כרמל. לא</p> <p>בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית</p> <p>כן</p>	<p>שם: יוסף יגיל יליד: מען להמצאת כתבי בי דין: נתינות: חברות בוועדות דירקטוריון: דירקטור חיצוני: האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין: מכהן כדירקטור משנת: השכלה: התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור: האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה: האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית: האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח</p>
---	--

12. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2017 (המשך)

(תקנה 26)

<p>ת.ז. 06627004 1947 רחוב הנביאים 26, תל אביב ישראלית ועדת ביקורת, ועדת תגמול וועדת תובענות ייצוגיות כן לא</p> <p>2017 M.D לרפואה מהאוניברסיטה העברית והדסה בירושלים; התמחות וקבלת תואר מומחית במיילדות וגינקולוגיה; מוסמכת במנהל עסקים (MBA), התמחות במימון מאוניברסיטה העברית בירושלים- התמחות משנית ביחסי עבודה ושווק; עו"ד, בוגרת תואר במשפטים (LLB) מהקרייה האקדמית אונו רופאה עצמאית; דירקטורית חיצונית, חברת ועדת מאזן, ועדת ביקורת וועדת תגמול בחברות ביו- לייט בע"מ וגולדבונד בע"מ כיהנה כיועצת בתחום הבריאות במגדל חברה לביטוח בע"מ וכחברת כנסת מטעם מפלגת קדימה; לא</p> <p>בעל כשירות מקצועית לא</p>	<p>שם: רחל אדטו יליד: מען להמצאת כתבי בי דין: נתינות: חברות בוועדות דירקטוריות: דירקטור חיצוני: האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין: מכהן כדירקטור משנת: השכלה:</p> <p>התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:</p> <p>האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה: האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית: האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח</p>
<p>ת.ז. 024214504 1969 רמת חן 4, רמת גן ישראלית ועדת מאזן, ועדת ביקורת, ועדת תגמול וועדת השקעות נוסטרו. כן לא</p> <p>2017 B.A בניהול כלכלה ו-M.B.A במנהל עסקים מאוניברסיטת תל אביב; PhD למנהל עסקים מימון מאוניברסיטת יוטה. פרופסור למימון, חברת סגל בכיר עם קביעות בבית הספר למנהל עסקים, האוניברסיטה העברית ירושלים; פרופסור אורח למימון אוניברסיטת ניו יורק; כיהנה כחברת מליאה ברשות ניירות ערך, כיהנה כחברת ועדה מייעצת באגף שוק ההון במשרד האוצר; לא</p> <p>בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית כן</p>	<p>שם: אורלי שדה יליד: מען להמצאת כתבי בי דין: נתינות: חברות בוועדות דירקטוריות: דירקטור חיצוני: האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין: מכהן כדירקטור משנת: השכלה:</p> <p>התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:</p> <p>האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה: האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית: האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח</p>

12. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (המשך)

(תקנה 26)

<p>ת.ז. 007943319 1948 השלום 96, מבשרת ציון ישראלית ועדת ביקורת, ועדת מאזן, ועדת תגמול, ועדת ניהול סיכונים וניהול טכנולוגיות מידע וועדת תובענות ייצוגיות</p>	<p>שם: גד ארבל יליד: מען להמצאת כתבי בי דין: נתינות: חברות בועדות דירקטוריון:</p>
<p>כן לא</p>	<p>דירקטור חיצוני: האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין: מכהן כדירקטור משנת: השכלה:</p>
<p>2017 בוגר במדעי החברה מהאוניברסיטה העברית בירושלים ו-מוסמך במדעי החברה מהאוניברסיטה העברית בירושלים. מכהן כחבר ועדת מנהלה של קרנות הפנסיה הוותיקות שבהסדר, יו"ר ועדת ביקורת קרן בוקסנבאום נטע וחבר ועדת ביקורת ביה"ס סם שפיגל. כיהן בעבר כדירקטור בתאגיד המנהל של המאגר לביטוח רכב חובה, דירקטור חיצוני בפסגות קרנות נאמנות בע"מ ואלרון תעשיות בע"מ.</p>	<p>התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:</p>
<p>לא</p>	<p>האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה:</p>
<p>בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית</p>	<p>האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית: האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח</p>
<p>כן</p>	<p>כן</p>

<p>ת.ז. 060395787 1953 יחזקאל שטרייכמן 2 א' תל אביב ישראלית, איטלקית ועדת ביקורת וועדת ניהול סיכונים וניהול טכנולוגיות מידע לא</p>	<p>שם: אליהו שמש יליד: מען להמצאת כתבי בי דין: נתינות: חברות בועדות דירקטוריון: דירקטור חיצוני: האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין: מכהן כדירקטור משנת: השכלה:</p>
<p>לא</p>	<p>האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה:</p>
<p>2018 B.A בכלכלה וחטיבה מוגברת בסטטיסטיקה ו-M.B.A במנהל עסקים התמחות במימון וחשבונאות מאוניברסיטת תל אביב. ראש חטיבת הבריאות, משנה למנכ"ל איילון חברה לביטוח בע"מ;</p>	<p>התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור: האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה:</p>
<p>לא</p>	<p>האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית: האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח</p>
<p>בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית</p>	<p>כן</p>
<p>כן</p>	<p>כן</p>

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018

(תקנה 26א)

בינואר 2013, החברה בחנה מחדש את הסיווג של מנהליה כ"נושאי משרה" על פי הוראות חוק החברות (להלן: "נושא משרה") ובהסתמך על חוות דעת משפטיות בנושא, הדירקטוריון החליט כי כנושאי משרה בחברה יחשבו רק מנהלים, אשר כפופים במישרין למנכ"ל או מנהלים, אשר תפקידם הוא מסוג התפקידים אשר מקובל ומצופה באופן סביר, על בסיס הנהוג בחברות כדוגמת החברה, כי יבוצע על ידי מי שכפוף למנכ"ל. בהתאם, בעלי תפקידים בחברה אשר נושאים בתואר סמנכ"ל או סמנכ"ל בכיר, אך אינם ממלאים אחר אחד מבין התנאים המפורטים לעיל, אינם נכללים עוד בגדר מי שהחברה רואה בו "נושא משרה" על פי חוק החברות. כפועל יוצא, מההחלטה האמורה צומצמה רשימת בעלי התפקידים אשר החברה רואה בהם כנושאי משרה.

<p>שם: יורם נוה יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה:</p>	<p>ת.ז. 028865301 1971 מנכ"ל²² מנכ"ל כלל החזקות ומכהן כדירקטור בחברות בנות של החברה. לא לא תואר ראשון (בוגר) במשפטים וכלכלה מאוניברסיטת חיפה, תואר שני (מוסמך) במשפטים וכלכלה מ - Erasmus University of Rotterdam משנה למנכ"ל ומנהל חטיבת משאבים בכלל ביטוח, מנכ"ל ודירקטור כלל פיננסים. 2014</p>
<p>שם: משה ארנסט יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה:</p>	<p>ת.ז. 24416604 1969 משנה למנכ"ל, מנהל חטיבת חסכון ארוך טווח מנכ"ל כלל פנסיה וגמל, מכהן כדירקטור בעתודות ובחברות בנות מקבוצת כלל החזקות לא לא בוגר במשפטים (LLB) מאוניברסיטת בר אילן, מוסמך במנהל עסקים (MBA) בהתמחות מימון, מאוניברסיטת בר אילן כיהן כמנהל חטיבת המטה בחברה. כיהן כדירקטור בכלל פנסיה וגמל, מכהן כדירקטור בעתודות ובחברות בנות מקבוצת כלל החזקות. 2013</p>

²² החל כהונתו כמנכ"ל ביום 1 ביולי 2018

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (המשך)

(תקנה 26א)

<p>ת.ז. 027985894</p> <p>1971</p> <p>משנה למנכ"ל, המבקר הפנימי</p> <p>המבקר הפנימי בחברה ובגופים מוסדיים נוספים מקבוצת כלל החזקות</p> <p>לא</p> <p>לא</p> <p>עורך דין, בוגר במשפטים (LLB), בוגר בלוגיסטיקה וכלכלה (BA) ומוסמך במנהל עסקים (MBA) מאוניברסיטת בר אילן, מוסמך במשפטים מאוניברסיטת תל אביב (LLM).</p> <p>המבקר הפנימי של החברה ושל חברות מקבוצת כלל החזקות; חבר דירקטוריון איגוד המבקרים הפנימיים (IIA ישראל) ויו"ר ועדת המבקרים הפנימיים של הגופים המוסדיים באיגוד; סגן המבקר הפנימי בחברה ובחברות מקבוצת כלל החזקות.</p> <p>2014</p>	<p>שם: ערן שחף</p> <p>יליד:</p> <p>תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:</p> <p>התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:</p> <p>האם הוא בעל עניין בתאגיד:</p> <p>האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:</p> <p>השכלה:</p> <p>ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:</p> <p>השנה שבה החלה כהונתו:</p>
--	---

<p>ת.ז. 27788421</p> <p>1970</p> <p>משנה למנכ"ל, יועצת משפטית ראשית ומנהלת אגף יעוץ משפטי ורגולציה</p> <p>יועצת משפטית ראשית ומנהלת אגף יעוץ משפטי ורגולציה בכלל החזקות ובחברות אחרות מקבוצת כלל החזקות</p> <p>לא</p> <p>לא</p> <p>בוגרת ומוסמכת במשפטים מאוניברסיטת תל אביב</p> <p>יועצת משפטית ראשית ומנהלת אגף יעוץ משפטי ורגולציה בקבוצת כלל החזקות.</p> <p>2013</p>	<p>שם: הדר ברין - וייס</p> <p>יליד:</p> <p>תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:</p> <p>התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:</p> <p>האם הוא בעל עניין בתאגיד:</p> <p>האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או בעל עניין אחר בתאגיד:</p> <p>השכלה:</p> <p>ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:</p> <p>השנה שבה החלה כהונתו:</p>
--	--

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (המשך)

(תקנה 26א)

<p>ת.ז. 058368408 1963 משנה למנכ"ל, מנהלת סיכונים ראשית מנהלת אגף ניהול סיכונים בקרה ואכיפה של החברה ושל הגופים המוסדיים בקבוצת כלל החזקות לא לא</p> <p>בוגרת בכלכלה ויחסים בינ"ל מהאוניברסיטה העברית בירושלים ומוסמכת בכלכלת עסקים (MA) מאוניברסיטת בר אילן מנהלת אגף ניהול סיכונים בקרה ואכיפה של החברה ושל הגופים המוסדיים בקבוצת כלל החזקות 2007</p>	<p>שם: הילה קונפורטי יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות: השנה שבה החלה כהונתו:</p>
--	--

<p>ת.ז. 59169730 1964 משנה למנכ"ל, מנהלת חטיבת ביטוח כללי מכהנת כיו"ר דירקטוריון בטח -תורן ודירקטור בחברות בנות מקבוצת כלל החזקות לא לא</p> <p>בוגרת תואר ראשון בהנדסת תעשייה וניהול (BSC), מאוניברסיטת בן גוריון; מוסמכת תואר שני במנהל עסקים (M.S.M) מאוניברסיטת בוסטון באנגליה. מנהלת חטיבת ביטוח כללי בחברה, מנהלת מערך ביטוח כללי בחטיבת הלקוחות ומנהלת מרחב עסקים גדולים במגדל חברה לביטוח בע"מ. 2013</p>	<p>שם: עלית כספי יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות: השנה שבה החלה כהונתו:</p>
---	--

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (המשך)

(תקנה 26א)

שם: דרור זסלר	ת.ז. 054307145
יליד:	1956
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהל מערך התביעות בחברה
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד,	דירקטור בכלל פנסיה וגמל
בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה	לא
אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	
השכלה:	
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	בוגר תואר ראשון במדעי המדינה מאוניברסיטת חיפה מוסמך במדיניות ציבורית מאוניברסיטת חיפה סגן מנהל מערך התביעות בחברה, יו"ר דירקטוריון בחברות בנות מטעם קבוצת מגדל, משנה למנכ"ל מגדל אחזקות וניהול סוכנויות ביטוח בע"מ, סמנכ"ל ומנהל מרחב במגדל חברה לביטוח בע"מ.
השנה שבה החלה כהונתו:	2015

---

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (המשך)

(תקנה 26א)

<p>ת.ז. 57342206 1962 משנה למנכ"ל, אקטואר ראשי ומנהל אגף אקטואריה בחברה אין לא לא</p> <p>בוגר במדעים (Bsc) מאוניברסיטת תל אביב, תעודת דיפלומה באקטואריה (DipAct) מאוניברסיטת סיטי בלונדון, חבר מלא באגודה הבריטית לאקטוארים (FIA), חבר מלא באגודה הישראלית לאקטוארים (F.I.L.A.A), מוסמך במנהל עסקים (MBA) קלוג-רקאנטי, מאוניברסיטת תל אביב ואוניברסיטת נורט'ווסטרן שיקגו, בעל הסמכה בניהול סיכונים תאגידי (CERA) מטעם האגודה האמריקאית לאקטוארים אקטואר ראשי ומנהל אגף אקטואריה בחברה. 2013</p>	<p>שם: עופר ברנדט²³ יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות: השנה שבה החלה כהונתו:</p>
---	--

<p>ת.ז. 54141767 1957 משנה למנכ"ל, מנהל מערך עסקים אין לא לא</p> <p>בוגר תואר רב תחומי באוניברסיטת חיפה, מוסמך במשפטים מאוניברסיטת בר-אילן. מנהל מרחב מרכז ומשנה למנהל מערך העסקים בחברה, מנהל מרחב מרכז בחברה ומנהל מרחב תל אביב בחברה. 2015</p>	<p>שם: שלומי תמן יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות: השנה שבה החלה כהונתו:</p>
---	--

²³ מסיים את כהונתו במהלך שנת 2019.

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (המשך)

(תקנה 26א)

<p>ת.ז. 22387260 1967 סמנכ"ל בכיר, מנהלת אגף שיווק, אסטרטגיה ודוברות אין</p> <p>לא לא</p> <p>תואר ראשון במדעי המזון מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים, תואר שני במנהל עסקים מטעם אוניברסיטת UK Heriot Watt מנהלת אגף שיווק, אסטרטגיה ודוברות בחברה, סמנכ"ל שיווק ואסטרטגיה בחברה. 2013</p>	<p>שם: גלי שבד יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות: השנה שבה החלה כהונתו:</p>
---	---

<p>ת.ז. 033638693 1977 משנה למנכ"ל, מנהל חטיבת לקוחות והפצה אין</p> <p>לא לא</p> <p>בוגר מנהל עסקים ומערכות מידע מהמרכז האקדמי רופין, מוסמך מנהל עסקים מהמרכז האקדמי רופין מנהל חטיבת ביטוח חיים בחברה, מנהל משותף בחטיבה לחסכון ארוך טווח בחברה, מנהל תפעול ארצי בחברה, מנכ"ל תמורה סוכנות לביטוח (1987) בע"מ. כיהן כדירקטור בעתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים. 2015</p>	<p>שם: ירון שמאי יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות: השנה שבה החלה כהונתו:</p>
--	---

<p>ת.ז. 57693236 1962 משנה למנכ"ל, מנהל החטיבה הפיננסית דירקטור בחברות בנות בקבוצה לא לא</p> <p>בוגר כלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת תל אביב, רואה חשבון, חבר במועצה המקצועית של לשכת רואי חשבון בישראל. מנכ"ל ומנהל כספים של מגדל אחזקות ביטוח ופיננסים בע"מ ושל מגדל אחזקות וניהול סוכנויות ביטוח בע"מ. ראש חטיבת פיננסים ואקטואריה במגדל חברה לביטוח בע"מ.</p>	<p>שם: ערן צ'רנינסקי יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:</p>
---	---

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (המשך)

(תקנה 26א)

<p>ת.ז. 058846767 1964 משנה למנכ"ל, מנהל חטיבת משאבים אין</p> <p>לא לא</p> <p>בוגר תואר ראשון במנהל עסקים, אוניברסיטת דרבי. סמנכ"ל בכיר לשירות וחבר בהנהלת הפניקס</p> <p style="text-align: right;">2018</p>	<p>שם: ניס אגמון יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות: השנה שבה החלה כהונתו:</p>
--	--

<p>ת.ז. 035881549 1978 סמנכ"ל בכיר, מנהלת מערך שרות, תפעול וגבייה אין</p> <p>לא לא</p> <p>בוגר BA בינתחומי אוניברסיטת ת"א, BA מדעי הרוח, אוניברסיטת חיפה סמנכ"ל בכיר, מנהלת תחום שרות בכלל ביטוח</p> <p style="text-align: right;">2018</p>	<p>שם: ליאת שטראוס יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות: השנה שבה החלה כהונתו: (בתפקיד הנוכחי)</p>
---	---

<p>ת.ז. 028047959 1971 משנה למנכ"ל, מנהל חטיבת ההשקעות מנכ"ל כנף ומנהל חטיבת השקעות בכלל ביטוח</p> <p>לא לא</p> <p>בוגר תואר ראשון ושני במנהל עסקים בהתמחות מימון, המכללה למנהל בהצטיינות. מנכ"ל כנף, מנהל אגף נוסטרו בחטיבת ההשקעות בכלל ביטוח</p> <p style="text-align: right;">2018</p>	<p>שם: יוסף דורי יליד: תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו: האם הוא בעל עניין בתאגיד: האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד: השכלה: ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות: השנה שבה החלה כהונתו:</p>
--	--

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2018 (המשך)

(תקנה 26א)

שם: דיויד ארנון יליד:	ת.ז. 027850791 1970
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	משנה למנכ"ל, ראש חטיבת הבריאות דירקטור בכלל פנסיה וגמל
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגר תואר ראשון מנהל עסקים, אוניברסיטת מרילנד, בוגר תואר שני מנהל עסקים, אוניברסיטת קורנל.
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	מנכ"ל סטנדרד ביטוחים מקבוצת הראל
השנה שבה החלה כהונתו:	2019

שם: עדי קפלן יליד:	ת.ז. 025266727 1973
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד: התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	משנה למנכ"ל, ממונה על מערכות המידע בחברה מנכ"ל כללביט מערכות בע"מ וממונה על מערכות מידע בגופים המוסדיים בקבוצת כלל
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	מוסמך במנהל עסקים (MBA) מהאוניברסיטה הפתוחה ובוגר מדעי המחשב (BA), המכללה למנהל.
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	מנהל אגף הפיתוח בבנק הפועלים
השנה שבה החלה כהונתו:	2018

14. מורשה חתימה של התאגיד

(תקנה 26ב)

לחברה אין מורשי חתימה עצמאיים.

15. רואי החשבון של החברה

(תקנה 27)

קוסט פורר, גבאי את קסירר רואי חשבון: מנחם בגין 144, תל אביב.
סומך חייקין רואי חשבון: הארבעה 17 תל-אביב.

16. שינוי בתזכיר או בתקנות

(תקנה 28)

אין

17. החלטות והמלצות הדירקטוריון

(תקנה 29)

(א) המלצות הדירקטוריון בפני האסיפה הכללית והחלטות הדירקטוריון שאינן טעונות אישור אסיפה כללית

1. תשלום דיבידנד או ביצוע חלוקה בדרך אחרת או חלוקת מניות הטבה: אין
2. שינוי ההון הרשום או המונפק של התאגיד: אין
3. שינוי תזכיר או תקנון התאגיד: אין
4. פדיון מניות: אין
5. פדיון מוקדם של אגרות חוב: אין
6. עסקה שלא בהתאם לתנאי השוק בין התאגיד ובעל ענין בו: אין

(ב) החלטות אסיפה כללית שנתקבלו שלא בהתאם להמלצות המנהלים: אין

(ג) החלטות אסיפה כללית מיוחדת:

1. באסיפה כללית מיוחדת של החברה שהתכנסה ביום 6 במאי 2018 הוחלט על מינויו מחדש של מר יוסי יגיל כדירקטור חיצוני בחברה, לתקופת כהונה (שלישית) של 3 שנים.
2. אסיפה כללית שנתי ומיוחדת של החברה שהתכנסה ביום 31 בדצמבר 2018 אישור התקשרות בפוליסה לביטוח אחריות נושאי משרה בחברה והשתתפות של החברה בתשלום יחסי של דמי ביטוח, כאמור בסעיף 18ד' להלן.

18. החלטות החברה

(תקנה 29 א)

(א) אישור פעולות לפי סעיף 255 לחוק החברות: אין

(ב) פעולה לפי סעיף 254 (א) לחוק החברות אשר לא אושרה: אין

(ג) עסקאות הטעונות אישורים מיוחדים לפי סעיף 270(1) לחוק החברות, ובלבד שמדובר בעסקה חריגה: אין

(ד) פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי, לנושא משרה, שבתוקף בתאריך הדו"ח:

1. להלן תיאור ההסדר החל בגין ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה בחברה:
  - 1.1. לתיאור ההסדר החל בגין ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי המשרה בחברה ראה ביאור 38(ב)6(א) בדוחות הכספיים²⁴
  - 1.2. ביום 18 בדצמבר 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מדיניות תגמול הכוללת סעיף פטור, שיפוי וביטוח לנושאי משרה (להלן: ההסדרים). במסגרת מדיניות התגמול נקבע כי החברה תהיה רשאית לרכוש לנושאי המשרה בקבוצה ביטוח אחריות נושאי משרה וזאת, בסכומי ביטוח שלא יעלו על 400 מיליון דולר ובתמורה לפרמיה שנתי של תעלה על 1 מיליון דולר וכן כי החברה תהיה רשאית לרכוש ביטוח נושאי משרה מסוג Run Off במקרה של העברת שליטה בחברה ו/או בחברה בת.

²⁴ לפרטים נוספים אודות פוליסת ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי המשרה בחברה שהיתה בתוקף עד ליום 31 ליולי 2016 ותביעה שהוגשה על פיה ראה ביאור 38(ב)6(א) וביאור 40 לדוחות הכספיים

(תקנה 29 א)

- 1.3. בהתאם להחלטה האמורה התקשרה החברה בפוליסת ביטוח שהנפיק מבטח שאינו צד קשור לתקופה שמיום 1 לדצמבר 2016 ועד ליום 30 בנובמבר 2017 ("הפוליסה לשנת 2017"), ובהמשך התקשרה בפוליסת ביטוח שהנפיק מבטח שאינו צד קשור לתקופה שמיום 1 לדצמבר 2017 ועד ליום 30 בנובמבר 2018 ("הפוליסה לשנת 2018"), במסגרתן רכשה החברה כיסוי ביטוח עבור נושאי משרה בחברה ולחברות המוחזקות על ידה, לרבות חברת כלל פיננסים בע"מ והחברות המוחזקות על ידה. גבול האחריות הכוללת של כל אחת מפוליסות הביטוח לשנת 2017 ו-2018 הינו עד 200 מיליון דולר (ארה"ב) בגין תביעה אחת או במצטבר.
- 1.4. בהתאם למדיניות התגמול כאמור, סך הפרמיה השנתית ששולמה על-ידי החברה עבור ביטוח אחריות נושאי משרה, לא עולה על 1 מיליון דולר ארה"ב.

2. להלן תיאור ההסדר החל שיפוי לדיירקטורים ונושאי משרה בחברה:

- 2.1. ביום 10 באוקטובר 2002 אישרה האסיפה הכללית של כלל החזקות התחייבות לשיפוי לנושאי משרה בחברה ובחברות נוספות בקבוצה עד לשעור של 25% מהונה העצמי של כלל החזקות במועד השיפוי. בהתאם, מעניקה החברה האם לנושאי משרה בחברה ובחברות בנות מסוימות כתבי שיפוי.
- 2.2. ביום 16 באפריל 2008 אישרו ועדת הביקורת והדיירקטוריון של כלל החזקות הענקת כתבי שיפוי מעודכנים לנושאי משרה בחברות מסוימות מקבוצת כלל החזקות לרבות החברה הדומים במהותם לכתבי השיפוי שאושרו כאמור.
- 2.3. ביום 3 במאי 2012 אישרה האסיפה הכללית של כלל החזקות כתבי שיפוי חדשים ומתוקנים לנושאי משרה בחברה ו/או בחברות נוספות בקבוצה, לאור תיקון 16 לחוק החברות, וכן בהתאם להוראות חוק ייעול הליכי אכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 וחוק הגברת האכיפה בשוק ההון (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011.
- 2.4. ביום 28 ביולי 2013 אישרה האסיפה הכללית של כלל החזקות ביצוע תיקון להשמטות בהגדרות של "הליך מנהלי" ו"תשלום לנפגע הפרה" בכתבי השיפוי שאושרו באסיפה הכללית של כלל החזקות מיום 3 במאי 2012.
- 2.5. הוראות כתב השיפוי החדש גוברות על כל התחייבות או הסכמה קודמות (טרם שנחתם כתב השיפוי החדש), בין בכתב ובין בעל פה, בין החברה לבין נושא המשרה בעניינים האמורים בכתב השיפוי החדש, וזאת, גם ביחס לאירועים שאירעו טרם חתימת כתב השיפוי החדש. האמור כפוף לכך, שכתב שיפוי קודם שניתן לנושא המשרה, אם ניתן, יוסיף לחול ולהיות תקף ביחס לכל אירוע שאירע טרם חתימת כתב השיפוי החדש (אף אם הליך בגינו הוגש כנגד נושא המשרה לאחר חתימת כתב השיפוי החדש), אם תנאיו של כתב השיפוי החדש מרעים את תנאי השיפוי עבור נושא המשרה ביחס לאירוע כאמור, כפוף לכל דין.
- 2.6. כלל החזקות מעניקה מעת לעת כתבי שיפוי לדיירקטורים ו/או נושאי משרה בכלל החזקות ו/או בחברות בנות כאמור, בהתאם להחלטות דלעיל.
- 2.7. בחלק מהחברות הבנות בקבוצה הוענקו כתבי שיפוי לנושאי המשרה בהן מאותן החברות באופן שסכום השיפוי בהם אינו עולה על 25% מההון העצמי של אותן חברות או על 1 מיליון ש"ח.
- 2.8. ביום 18 בדצמבר 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מדיניות תגמול הכוללת סעיף פטור, שיפוי וביטוח לנושאי משרה. במסגרת מדיניות התגמול נקבע כי החברה תהיה רשאית להעניק כתבי שיפוי בנוסח שיוחלט על ידה ואושר ו/או יאושר על ידי האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה. ככל שהחברה תבקש לערוך שינוי בכתבי השיפוי, מכל סיבה שהיא, תביא החברה את כתבי השיפוי המתוקנים לאישור בפני האורגנים המוסמכים בהתאם להוראות הדין.

(תקנה 29 א)

3. להלן תיאור ההסדר החל בגין ושיפוי לדירקטורים ונושאי משרה בחברה: (המשך)

- 3.1 ביום 9 באוקטובר 2016 אישרו ועדת התגמול ודירקטוריון החברה מתן פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה, בכפוף לקבלת האישורים הנדרשים להענקת הפטור לפי הדין. פטור כאמור לא יחול על החלטה או עסקה שבה לבעל השליטה או לנושא משרה כלשהו בחברה (גם נושא משרה אחר מזה שעבורו מוענק כתב הפטור) יש בה עניין אישי.
- 3.2 ביום 18 בדצמבר 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מדיניות תגמול, במסגרתה נקבע נקבע כי החברה תהיה רשאית להעניק פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה. פטור כאמור לא יחול על החלטה או עסקה שבה לבעל השליטה או לנושא משרה כלשהו בחברה (גם נושא משרה אחר מזה שעבורו מוענק כתב הפטור) יש בה עניין אישי. בהתאם העניקה החברה כתבי פטור לדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

כלל חברה לביטוח בע"מ

י.נוה
מנהל כללי

ד.נוה
יו"ר דירקטוריון

26 במרס 2019